

Aa V 132

Graeff. Schaesbergische
Bibliothek.
Theologie.
Aa. V. 132.

V89 Ha
V 132

7:CA

V8g Aa I 132

THESAURUS
ANTIQUITATUM
SACRARUM
COMPLETUS

AVGVSTVS · GALLVS · MDCCC · LXXII ·
IN · OFFICIA ·
VETERVM · PEDR · EOM · M · O ·
IM · P · D · T · T · A · M · O · D · I ·

THESAURUS
ANTIQUITATUM
SACRARUM.

THESSALURUS

MUTATIUTUM

SACRARUM.

THESAURUS
ANTIQUITATUM
SACRARUM
COMPLECTENS

SELECTISSIMA CLARISSIMORUM VIRO-
RUM OPUSCULA,
IN QUIBUS,

VETERUM HEBRÆORUM MORES

LEGES, INSTITUTA, RITUS SACRI, ET CIVILES ILLUSTRANTUR:

OPUS

Ad illustrationem utriusque Testamenti, & ad Philologiam sacram,
& profanam utilissimum, maximeque necessarium.

VOLUMEN TERTIUM.

AUTORE

BLASIO UGOLINO.

VENETIIS

MDCCXLV.

APUD JOANNEM GABRIELEM HERTHZ.

SUPERIORUM PERMISSU, AC PRIVILEGIO.

THESSAURUS

ANTIQUITATUM

SACRARUM

COMPLETUS

SELECTISSIMA CLARISSIMORUM VIRORUM OPUSCULA

IN QUIBUS

VETERUM HERBARUM MORES

LEGES, INSTITUTA, RITUS, SACRI, ET CIVILES ILLUSTRANTUR

OPUS

Ad illustrationem antiquae Testamenti, & ad Philologiam Sacram,
& profanam utilissimum, medicumque necessarium.

VOLUMEN TERTIUM.

AUTORE

BLASIO GOLLIO.

VENETIS

MDCCCLX

Ad hunc Thessaurum accessit Index Alphabeticus, & Index
Chronologicus, & Index Geographicus, & Index
Iconographicus, & Index Bibliographicus.

MO EMINENTISS. ET REVERENDISS. PRINCIPI MO

DOMINICO URSINO

S. R. E.

CARDINALI AMPLISSIMO

BLASIUS UGOLINUS

FELICITATEM.

*N*equitates Sacrae, EMINENTISSIME
PRINCEPS, quamvis præstantiæ, &
sanctitate sua satis commendarentur,
tamen letari magnopere mihi visæ sunt, quod Te Au-
spice in publicam lucem prodire sibi licuerit, ratæ,
si

si sibi gratia, & autoritate tua, qua cæteros præstas, adesses, in posterum futuras ab omni injuria, & ab ea, quæ jampridem sibi facta est, invidia tutiores. Quis enim non videat, quantum iis ex tua dignitate & præsidio dignitatis, & præsidii comparetur? Nihil enim est tam præstabile, & excellens, quod Tibi non imperita sit vel natura, vel fortuna. Ampla, & præclara de Te prædicantur, & expectantur omnia; Egregia indoles, excellens ingenium, liberalitas, & munificentia plane regia, mira quædam ad omnia recte facta voluntas, & propensio, singularis, & incredibilis humanitas, qua complecteris omnes præsertim eos, qui non a majorum vel gloria vel fortuna sed ab una sua tantum virtute commendantur; Genus præterea opibus, imperio, regiis affinitatibus, rerum domi bellicque gestarum magnitudine in omni ferme Europa nobilissimum; Majores omni virtutum genere, præsertim militari gloria clarissimi; Nullum in Italia per tot secula gestum est bellum, ubi Tui non præfuerint Imperatores, quibus semper Ecclesiæ defendendæ, tuendæque una, & præcipua cura fuit. Nulla in Europa regio est tam remota, & deserta, quæ non sit Tuorum victoriis, & hostium cladi-
bus celebrata. Auctum perpetuo amplificatumque a Nepotibus posterisque domesticum gloriæ patrimonium, quibus nihil fuit antiquius, quam ut suis Avita, et Paterna decora cumularent. Tota Italia Tuorum monumentis referta, et ornata est; Exstant multa præclarissima etiam Venetiis; In primis NICOLAI UR-
SINI, qui cæteros suæ ætatis Imperatores excelluit, propter egregiam Reipublicæ navatam operam ex S.C.
inan-

inaurata equestris Statua in loco Urbis celeberrimo conspicitur, cujus visendæ, spectandæque causa videmus quotidie D.D. Joannis, & Pauli ædem magno civium, & peregrinorum studio frequentari. Multi mihi commemorandi essent, quorum alios clarissima Imperia, alios Sanctitas, & innocentia, alios in utraque fortuna animi magnitudo, & constantia, alios alia recte facta celebrarunt, si vel hujus epistolæ brevitatis, vel tua modestia pateretur. Quinque vero, quibus a Deo Optimo Maximo Ecclesiæ universæ regendæ procurandæque cura commissa est tacitus nullo modo præterire possum.

S. STEPHANUS I. maximum & immortale cum generis tui, tum totius Ecclesiæ decus atque ornamentum, Christi fidem, quam vivens adversus Episcopos Africanos doctrina & constantia defenderat, moriens præclarissimo Martyrio confirmavit: **STEPHANO II.** cujus consilio atque auspiciis Longobardorum, qui excidium Urbi, atque Italiæ minabantur, opes, Gallorum auxilio, fractæ profligatæque sunt, successit **S. PAULUS I.** frater, quod nulli unquam contigisse meminimus, qui **STEPHANO I.** non impar pietate atque innocentia, parem cum eo post mortem cultum atque gloriam assecutus est. **NICOLAUS III.** & **BENEDICTUS XIII.** pari cum laude commemorandi mihi sunt, quorum alter ab omni laude, præsertim pietate, & constantia commendatissimus, recepta Flaminia, adversus Gallos, & Germanos Italiæ libertatem, & Pontificia jura acerrime propugnavit; alter vero tanta fuit innocentia, & integritate, ut veterum omnium Pontificum, quorum gesta, Ecclesiasticos Annales perlegentes, tantopere admirabamur,

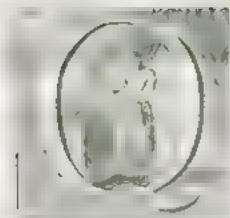
vir-

virtutes omnes in se uno præferret. Quis unquam Ecclesie dies pulchrior, & illustrior illuxit eo die, quo Patruus Tuus omnibus suffragiis Pontifex Maximus renuntiatus, statim tantam de sua sapientia, & probitate apud omnes existimationem excitavit, ut ab remotissimis Europæ partibus omnes gentes excitæ, ejus videndi, colendique studio Romam convenirent, sibi-que pollicerentur, fore, ut eos, qui a Romana Fide defecerant, tanti Viri sanctitate commotos erroris sui aliquando pœniteret? Verum nescio quo fato misero, & luctuoso Reipublicæ Christianæ factum sit, ut citius, quam bonorum omnium vota, & Ecclesie tempora postularent, is, qui immortalitate dignissimus erat, immatura morte eriperetur. Magno Tibi Nepotibus posterisque tuis tanti Viri imago præ cæteris omnibus, quibus referta, & ornata Tua domus est, futura erit & exemplo, & ornamento. Domi habes multos quos imitere; omnes ex rebus gestis insignes, & noti sunt, alii alia gloria claruere; Verum ab hoc uno omnium virtutum exempla omnia petere potes; nullum autem novo vitæ tuæ instituto, ac dignitati, qua Te per adolescentem nihil tale non modo expetentem, sed ne cogitantem quidem, divino quodam consilio **BENEDICTUS XIV.** Pontifex omnium quos vidimus, aut meminimus, Maximus, ac Sapientissimus, in Sacro Cardinalium Collegio, singulari, & honorificentissima laudum tuarum commemoratione omnibus ordinibus, præsertim bonis gratulantibus, honestavit, exemplar accomodatius esse potest. Recens etiam est tanti Viri memoria; exstant adhuc impressa vestigia; ampla ad immortalitatem, & gloriam Tibi patet via, qua si perrexeris, ut cæpisti, eadem Te præmia consequentur. Vale.

BLA-

BLASIUS UGOLINUS LECTORI.

Quantum ex his Opusculis, quæ tertio hoc volumine continentur, Sacræ Scripturæ lucis afferatur, qui ea legent, facillime cognoscent. Quamplurima cum Veteris tum Novi Testamenti loca, quæ reliquis Interpretibus *עניני* & *אגדה* visa sunt, incredibili quadam luce illustrantur. Quæ sit eorum vel præstantia, vel utilitas, ne actum agere videamur, clarissime constabit ex præfationibus, quæ singulis Opusculis præmittuntur. Quartum complectetur reliquos Scriptores, qui Antiquitates Sacras generaliter illustrarunt, quibus absolutis in Quinto, ut Operis distributionis, quam in Prodomo proposuimus, ratio habeatur, Geographiam Sacram edere aggrediemur; hanc octo vel novem Volumina consequentur, quæ Templum, & ea, quæ in Templo vel continebantur, vel peragebantur, mirum in modum illustrabunt. Hæc reliquis omnibus rerum utilitate & dignitate præstabunt. Præterea pleraque opuscula, quæ hisce Tomis comprehenduntur, vel inedita sunt (multa enim ex multis Europæ civitatibus transmissa nobis sunt, plura etiam exspectamus) vel nunc primum ex Hebraico latine reddita sunt, & notis perpetuis philologicis illustrata. In quibus excellent præ cæteris, antiquissima Philologiæ sacræ promtuaria *Mekilta*, *Siphra*, *Siphri*, *Pesikta*, duo & triginta *Ad litamentorum* tractatus, præter eos, qui in reliquis Tomis edentur; quibus accedent celeberrimi *Maimonidis* (ut præteream hoc loco cæteros, quos in Prodomo commemoravi) duo & triginta tractatus, quorum duodecim una cum tribus *Abrahami ben David* de Templo, de vestitu Sacerdotum, & de Musica Hebræorum eruditissimis dissertationibus, nunc primum latina civitate, & commentarius perpetuis adornati sunt, viginti qui reliqui sunt, perpetuis notis illustravimus. In primis vero maximum & incredibile decus & ornamentum.

mentum hisce voluminibus comparabunt auspicia Summi Viri , qui non minus dignitate & autoritate , quam sapientia & sanctitate reliquos mortales omnes antecellit.

Ad calcem hujus Tomi , summorum Virorum studio , & consilio adducti , ut lectorum commodo , atque utilitati consuleretur , Opusculorum , quæ in illo continentur , Capitum catalogum tibi damus , rerum , & S. Scripturæ indicem in ultimo volumine amplissimum edituri , eo loci etiam errata , quæ Typographorum incuria in hæc opuscula irrepsere , emendata deprehendes.

I N D E X

Operum , quæ in hoc tertio volumine continentur .

THOMÆ GOODWINI Moses & Aaron cum JO HENR. HOTTINGERI
notis.

PETRI CUNÆI Libri III. de Republica Hebræorum cum JO NICOLAI
notis.

JO: HENRICI HOTTINGERI Jus Hebræorum.

THOMÆ GOODWINI
MOSES ET AARON
CUM NOTIS
JOH. HENR. HOTTINGERI.

CULTORIBUS PHILOGIÆ

VERAM SAPIENTIAM AC PRUDENTEM LINGUARUM
USUM APPRECATUR.

JOH. HENR. HOTTINGERUS.

Teratam hanc rituum Hebraicorum, quos olim Thomas Goodwinus conscripserat, editionem publicans consultum ac utile arbitrabar quædam de genuina Philologiæ natura ac usu præfari.

Quemadmodum cuncta, quorum indoles ac usus perspectus non est, imprudentibus varia damna adferunt, sic quoque cum linguarum cultura comparatum. Atque tum maxime, si Linguarum Magistri expertes veræ Sapientiæ sed lucri & gloriæ cupidi discipulis suis, qui ea ætate, qua vulgo Philologiam tractant, judicio ad prudenter discernendum nondum pollent, Linguarum notitiam tanquam verum & solidum bonum commendant inculcantque, quæ tamen, quantacunque sit, nonnisi *oppya* ad sapientiam est.

Existimo igitur probe naturam veræ Sapientiæ cognoscendam atque sollicite distinguendam esse a mediis quæ prudenter adhibita ad illam confirmandam, augendam, exornandam faciunt. Consistit autem vera Sapiëntia in cognitione sui ipsius, DEI, proximi, ut & officiorum, quæ quis sibi, DEO ac proximo debet. Qui vere sapit, cognoscat se nihil esse, se ex vitiosa natura sua nonnisi diligere ac

Thef. Antiq. Sacr. Tom. III.

A

æsti-

æstimare se ipsum, carnalia, voluptates, divitias, fastum, quæ tamen ex innata vi hominem magis ac magis corrumpunt & in barathrum perpetuæ miseræ detrudunt : Colligit hinc officium suum esse hanc naturalem corruptionem curate observare, tollere, eradicare : Novit dein malum hoc tum innatum tum propriis actibus auctum longe gravius esse, quam ut vel propria diligentia vel cura cujusdam creaturæ sanari queat : Novit porro illum solum, cui vitam suam & omnia debet, & posse & velle gratiosum auxilium adferre, miserum suum statum in felicem, morbum in sanitatem, mortem in vitam commutare. Nihil perinde itaque desiderat quam in hujus cognitione, amore, servitio accrescere. Id omne, quod impedit felicem hanc notitiam, amorem ac servitium, fastidit ac detestatur : Novit denique creaturas alias, proximum maxime, opera DEI sui esse : Intuetur illa tanquam speculum perfectionum divinarum, amat, veneratur, aliaque exhibet officia, quæ a se jure posci arbitratur. Hæc est sapientia vera, cœlestis, divina, casta, pacifica, æqua, morigera, plena misericordia & bonis fructibus, sine disceptatione ac hypocrisi, Sapientia, quæ sola Sapientia dici meretur. Cum qua alia nulla collatione digna est. Alia omnis, stupenda licet, absque hac, nonnisi infelix stultitia est.

Ais in confesso esse veram cognitionem memoratis partibus comprehendere : Non tamen obstare, quo minus Sapientiæ studiosi varias scientias ac artes tractent excolantque tum ob alios usus tum & quam maxime, ut illa DEI notitia pleniori & solidiori ratione & discatur & etiam aliis tradatur. Recte : Idem tecum sentio. Sed cavendum est, ne ore tantum veram Sapientiam in allatis consistere asseramus : Ipso vero opere declaremus mentem nostram eam nec nosse, nec æstimare, nec cupere. Si integro corde fatemur nos pro summo felicitatis nostræ scopo habere Sanctam DEI ac rerum divinarum notitiam, tum cogitata, desideria, ac conatus nostri ad istam collimabunt. Sin, patet quam clarissime inania ac mendacia verba esse, quæ prætexi solent. Innatum nobis æque ac in rei natura fundatum illud est, ut, quod summo loco habemus, mente nostra sæpius volvamus, perpendamus, expetamus, atque si illud in potestate nostra vel nondum est vel nonnisi ex parte impetremus aut impetratum custodiamus coque fruamur. Solemus quoque mediis ad præstans bonum consequendum, conservandum, perficiendum uti. Sed nonnisi stultus aut omne aut maximum tempus in mediis cognoscendis, dijudicandis, comparandis, cumulandis collocat, seque ipso præstanti bono privat. Quis non rideret artificem per plures annos instrumenta plurima, varia, artificiosa, pretiosa, imo inutilia, noxia, conquirentem?

Mediorum, quæ cultoribus cœlestis Sapientiæ usum præstant, longe maximus numerus est. Quando enim Gratiosissimo Numini nihil magis volupe, quam ut mentes nostræ cœlesti lumine collustrarentur, media ordinavit plurima. Quo vero multi-

varia

variarum Sapientiarum ac bonitatis luculentissima argumenta ederet ipse Sapientiarum fons, mire illa distinxit. Non ætas, non ordo hominum aut genus vite, cui non peculiariter prospexerit Numen. Gradum quoque differunt. Sunt necessaria alia, alia utilia & hæc rursus variant.

Ex utilibus non ultimum locum tenet Philologia. Duplex enim notatur Linguarum usus, unus ad investigandum, alter ad communicandum. Quibusdam Linguis uterque, aliis vel primus, vel secundus tantum usus competit. Qui enim peregrinas Linguas callement, illi monumenta, quæ Linguis illis conscripta prostant de rebus divinis, legere atque in proprium usum convertere queunt. Nequeunt rudes & ignari. In quacunque vero lingua potiora scripta nobis tradita sunt, ejus notitia tanto utilior est. Quæ vero Linguarum usu adhuc receptæ sunt, iis proximo voluntatem divinam manifestare valemus. Mortuarum vero, ut vocant, Linguarum nullus aut minus notabilis ad communicandum usus existit. Vel quis erit insignis Hebraicæ aut Græcæ concionis in informando usus?

Habent tamen memoratæ hæ Linguarum præ omnibus aliis, quod iis regulæ ac præcepta divinæ Sapientiarum exarata sint. Atque hæc est ratio, quod Linguarum Originalium notitia aliis quibusvis anteferenda atque rite excolta perutilis sit veræ & salutari cognitioni inculcandæ augendæque. Sunt quidem nobis versiones, nulla tamen fonti accomparanda. Aliæ magis, aliæ minus a textu Originali recedunt. Imo nec expectanda, quæ vim & ~~verum~~ plene exprimat. Habet enim unaquæque Lingua ea, quæ in alias transfundi nequeunt aut ægre, Hebraica maxime ob frequentes allusiones, ellipses, tot alia, quæ illam difficilem reddunt. Hinc quam in diversa imo opposita aliquando Interpretes abeunt.

Ufus ergo, quem Linguarum in Theologia præstant, concernit investigationem & communicationem veritatum divinarum, Christianarum. Qui igitur Linguas vel docent, vel discunt, hunc semper scopum præfixum tenere atque ad eum labores suos referre debent. Qui hunc scopum non habent neque ad eum contendunt, illi imprudenter tempus, quo nihil pretiosius, perdunt.

Tum vero veritates divinæ investigari queunt, si Linguarum, quibus illæ conscriptæ sunt, ita intelliguntur ut significatus, ~~veritas~~, constructio verborum cognoscatur. His enim tanquam cortice veritas continetur.

Quare allaborandum est, ut primo constet verborum significatus, nequaquam hic sufficit nosse hanc vel illam notionem voci a *Buxtorfio*, *Leusdenio*, *Pasore* &c. tribui. Quamquam, qui ad ductum Lexici in vocibus transferendis exercitati sunt, & sibi & aliis videantur linguarum Magistri, qui tamen non multum differunt ab illis, qui nec literas no-

runt. Uti enim hi verba hebraica transferunt ex mente Translato-
ris, ita illi ex iudicio Lexicographi. Uterque nullam rationem si-
gnificatus sui novit. Unus provocat ad auctoritatem, veluti *Li-
ber-ri, Junii, Schandii*. Alter pro se citat Lexicographum.

Frustra dices : Hic tamen hebraica legere, resolvere novit. Quid
tum? Quid si dissentiant *Buxtorfius, Cocceus* alique uti huius semel
dissentiant? Qua nunc ratione scit, uter vera dicat? Itaque solidior
linguarum notitia poscit fundamenta significatus. Hæc v. communi-
ter negliguntur. Reperies qui per plures annos Linguas excoherunt
quique excellere habentur, qui tamen rationem significatus præter
Auctoritatem, quæ tamen neutiquam sufficit, reddere nequeunt.

Multum dein juvat significatum primitivum a derivativis discernere,
hos ex illo deducere atque naturali ordine inter se collocare. Quamquam
plures significatus tantopere a se invicem discrepent, ut nonnisi coacte
unum ex altero derives.

Juvat porro emphaticas voces probe explicare : Quæ scilicet sin-
gularem vim in se continent respiciuntque ad naturam vel Typum
vel actionem vel tale quid. Cognita enim hæc res ipsa, quæ
voce illa insignitur, lucem accipit.

A constructionibus sensus quoque dependet : sunt autem illæ sub-
inde involutæ satis ac intellectu difficiles. Merentur igitur studio
notari, ut sensum fundant perspicuum.

Significatus, constructiones, quas ad veritatem indagan-
dum cognoscendas esse diximus, prærequirere Grammaticæ notitiam,
id quam evidentissimum est. Prudenter is & utiliter agit, qui ne-
cessarias Grammaticæ partes, quæ vero paucis includi possunt, ex-
pedite novit, ne alioquin frequentiori hesitatione fastidium exciter.
Plurima alia, quæ ad Grammaticam referuntur, ex diligentiori li-
brorum lectione rectius & absque tanto temporis dispendio discet,
quam si peculiari labore ea sibi nota reddere contender.

Scopum veritatis cognoscendæ fructuose assequetur is, qui non so-
lum libros in Linguis, quas addiscere constituit, legit sed tales eli-
git, qui stylo elato, simplici atque efficaci, vera, sancta tradiderunt.
Dum enim unum laborem agit, duplicem fert fructum & discit
Linguam ad veritatem inveniendum & veritatem simul invenit. Si
vero etiam divini libri obscuriori atque intricatiori stylo scripti sunt,
uti sunt, sapienter horum lectionem illorum postponit.

Quæ Linguae ad investigandum simul ac communicandum cum
aliis tractantur, illæ majorem culturam poscunt. Longe plus requi-
ritur ad cogitata sua sive ore sive scripto feliciter exprimendum
quam quæ alius reliquit sive effatur, intelligendum, sicuti experien-
tia abunde probat. Prout allata summam & breviter docent stu-
dium Linguarum rite tractatum & ad scopum suum accommodatum
in Theologia addiscenda ac tradenda commodum esse, ita adse-
renda docebunt abusum Philologiæ & varium & magnum.

Et primo quidem absque ratione in Linguis vera eruditio ac sa-
pientia-

pientia quæritur. Brianus Waltonus de Linguis, si quis, optime meritis scribit: *Sciendum est Linguarum peritiam jamjam quærit esse ad rerum doctrinam adipiscendum: at rerum ipsarum cognitionem illud esse, quod viros vere doctos reddit* (Linguae enim potentia sunt, nucleus verus est ipsa rerum cognitio) *nec linguas propter se sed propter aliud adhibemus. Qui vero in Linguis hærent, similes sunt illis, qui in portis propinquat, in domum non intrant neque ejus penetralia vident. Unam iterum solum Grammaticos Criticos numerari possunt, in doctorum albo ponenda merentur.* Hujus viri auctoritas tanto magis valet, eo quod magis Peritologia Patronus fuerit. Cujus hinc verba non pravo affectu, ut insipientiae adscribenda sunt. Aequum non nisi pretium, quod viri sapientis est, Linguis ponit, non vero inaniter extollit supra exultationem, quæ iis debetur.

Et certe unusquisque sive ad naturam Linguarum sive etiam plures homines *οὐ γὰρ ἄρα*, curatius attendat, rem ita se habere clarissime cognoscet. Vel quid est Lingua? Constat plurimis inque variis signis sive in aere formatis sive in charta depictis ad aliquid significandum. An ergo sapiens habendus, qui certos sonos, picturas formare novit? Qui novit, quo sono Orientales vel Occidentales vel Septentrionales *Deum, hominem, terram, mundum &c.* indicant. Qui vel *notam cæli, aeris, aquæ &c. in charta pingere* vel ab alio pictam legere scit, ille nondum novit, quid *Deus, Christianus, Religio, Christianus* sit, qui vocabula hæc papyro inscribit ac bene inter se componit. Si Linguarum notitia cum rerum cognitione necessario conjuncta esset, sequeretur illum, qui Linguas calleret, eo ipso sapientem, imo quo quis plures Linguas novit, etiam sapientiorum esse, quod vero experientiae adversatur. Invenies homines, qui vix vernaculam docte loquuntur, qui tamen viros laude variarum Linguarum inclytos vera sapientia longe superant: Hi quippe vivam Dei & legum Christianarum notitiam in mente non tenent, invidi, contentiosi, crudeles vivunt, cum barbaris linguis barbaros mores didicerunt.

Atque hoc non minus valet de Linguis Orientalibus quam de cæteris. Illæ hac in parte ab his non differunt. Eadem Hebraica, Chaldaica, Græca natura est, quæ Latina, Hispanica aut alius cuiusvis. Quot infideles, scelerati Judæi ac Gentiles, Hebraice ac Græce optime edocti erant? Si in linguis his sapientia consistit, Christianis sapientiores habendi. Nulli ex nobis aut paucissimi ad Judæorum, Gentilium notitiam in linguis memoratis accedunt. Opprobrium vero Christianis causaretur maximum, qui stolidas gentes sapienti præponeret.

Quod secundo notamus, in linguis non solum sapientia ponenda non est sed ne quidem necessaria sunt ad sapientiam adipiscendum: vel an nulli sapientes nisi linguarum periti? Cœterum Christianorum maxima pars ex insipientibus constaret. Si vero & alii sapientes, linguarum notitia ad sapientiam huic necessario requiritur.

tur. Quis ignorat plures primitivæ Ecclesiæ Patres, atque alios sapientia Theologica inclytos viros, Scholarum & Ecclesiarum Rectores fontem Originalem Hebraicum vel prorsus non, vel tantum obiter intellexisse. Horum tamen scripta magnificimus, admiramur atque illos fidei nostræ strenuos ac sapientes propugnatores ducimus. Sapientia est lux mentis humanæ circa res divinas accensa a Spiritu Sancto, qui quidem mentem mediantibus linguis collustrare subinde solet sed & sine illis.

Si qui linguas veritatum divinarum investigandarum illustrandarumve causa colunt, uti studiosi communiter hunc scopum præfixum habent, aut saltem sibi præfixum esse affirmant, illi imprudenter diffusis Grammaticæ præceptis aliisque ad metam non ducentibus Criticis observationibus ac tritis detinentur. Quamquam enim hæc viros, qui linguas ex professo, docent non dedeant, non tamen horum & studiosorum par ratio. Non enim hi constituerunt succedente tempore linguas profiteri. Constituunt nonnisi scripturam ex fontibus exponere. Qui vero prudenter agunt, respiciunt finem: Et licet unum alterumve commodum ex prolixiori ejusmodi tractatione forsan deduci queat, commodum tamen dicendum non est, si conferrur cum detrimento, quod exinde oritur. Is enim tantum tempus prudentiori & ad scopum suum proprius relatæ institutioni dedisset, longe plus utilitatis in illum redundasset. Is non lucratur qui post longum tempus ac molestanti defatigationem unciam auri ex abditis montium latibulis effodit, qui interea duas aut plures libras faciliori ratione acquirere potuisset.

Quod studium linguarum Originalium quibusdam nausæ sit, non miror. Multum quippe temporis illi intumi solet, absque tamen notabili usu ad scripturam explicandam. Cæteris præfecti reperiunt observationes illas & sibi & populo ad res divinas cognoscendum inutiles esse. At in eo errant, quod usum linguarum in Grammatica talique *opere* quærant, quem in vocum significatione, *et* constructione querere deberent. Sed illi ultra Grammaticam non assurrexerunt. Latinam aut Gallicam linguam non habetur nosse is, qui semel ac iterum declinationes, conjugationes percurrit, aut etiam memoriæ impressit. Hi fructum nondum capient ex libris Latinis aut Gallicis. Par ratio Lingux Hebraicæ aut Græcæ.

Fucus est, qui imperitis imponit, ac frustraneus labor ejusmodi notitia linguarum Originalium, id quod plurimum Candidatorum examina abunde comprobant. Tales non differunt ab illis, qui linguarum prorsus rudes sunt. Nequeunt enim ipsi judicare de vocis notatione. Fidem habere coguntur cæcam, quam qui literarum ductus distinguere hand sciunt. Quare vel juvenes linguis eam operam collocent ut in sensum scripturæ cum ratione inquirere, eumque a falso discernere valeant, vel tempus quod præceptis ad scopum non ducentibus subsecutura oblivione sepeliendis dant, utiliter impendant aut scripturæ explicandæ medio cum tanto majori fructu adhibendo.

Præ-

Præstat unum duove instrumenta docta ac prompta manu ad opus perficiendum tractare quam decem aut viginti possidere nec illis ad scopum uti posse. Valet alias: *In omnibus aut pluribus aliquid, in toto nihil*. Effet itaque in juvenibus ad Philologiam ducendis ratio ingenii, occasionis, temporis, aliarum circumstantiarum habenda ut, quod incipiunt, etiam fructuose perficere queant. Nisi utile est, quod facimus, stulta est gloria.

Quem linguarum discendarum abusum ultimo notamus, ille non solum imprudens & inutilis sed & summe noxius, impius est, legere sc. & explicare Auctores obscænos, patronos nefandorum scelerum, illorum maxime, a quibus juvenis natura sua in voluptates proclivis omni ratione abstrahenda esset. Supra diximus Philologie scopum esse tum veritates investigare tum etiam aliis communicare, absque ratione ergo ejusmodi libri leguntur. Frustra quæris veritates in scriptis, quæ impuro mendaciorum spiritu conscripta sunt: Quæ etiam unice comparata sunt ad regnum Satanæ adstruendum, amplificandum, Christi vero destruendum. Instas. Attamen ejusmodi libris vera insunt: Etiam Diabolus mendaciorum fons vera interspergit, ut falsa tanto magis filiis suis placeant. Anne sumeres cibum venenatum, mixtum tamen cum pane? Pariter non reperis, quod aliis ad ædificationem communices. Imo pudor vetat coram honestis auribus spurcos ejusmodi sermones serere. Alius eorum non usus quam in lupanaribus. Paulus ait: *Pravi sermones corrumpunt bonos mores*, multo magis lascivi libri cura lecti ac expositi, ut imum cordis inficiant perdantque. Salomo sapientia cœlesti tinctus studiosos sapientiæ multoties a quibusvis libidinum irritamentis dehortatur, si aliter castam & pudicam σοφίαν mente tenere cupiunt. Tu vero præ te fers studium divinæ sapientiæ & nihilominus oculos auresque ad fallacem stultitiam convertis. Primi Christiani qui justum rebus pretium posuerunt & ingens discrimen vaniloquentiam inter & sapientiam Evangelicam perspexerunt, gentiliū libris publicis in conciliis interdixerunt. Origenem non pudet publice fateri. Juventutem *ἐποτρύνουσιν διδασκαλῶν διδασκόντων τὰ ἄριστα τῆς κωμῳδίας καὶ τῆς αἰσχρότητας τῶν ἱάμβων καὶ ὅσα ἄλλα ἂ μὴ τὸν λόγον ἐπιστρέφω μᾶλλον τὴν ἀκαρίαν ἐκτρέφω*; *avertimus a docentibus turpes comœdias ac libulinosos jambos & quæcunque alia, quæ nec doctorem meliorem reddunt nec auditoribus profunt*. Orig. adv. Celsum l. III. p. 146. edit. Cantabr.

Si qui tractationi ejusmodi librorum patrocinantur aut obstetricantur, illi certissime profanæ ac libidinosa mentis argumenta honestis quibusvis dant, impediuntque quominus casta sapientia eos informare queat. Et quid est quod aliquantillum tale studium excuset? An spes linguæ addiscendæ? Annon illa aliunde addisci potest? An nulli probati Auctores sive Gentiles sive Christiani prostant? Præstaret ne vernaculam quidem nosse quam linguam aut quædam ejus verba, quæ iram Dei provocant. *Nemo vos seducat vanis sermonibus*, quales sunt, acquiri hac ratione magnam linguæ
noti-

notitiam, vñmatum haberi, qui difficiliore illos Auctores perlegit &c. *Propter hæc venit ira Dei super filios inobedientia Eph. V. v. 6. Conf. v. 4. & C. IV. 29.* Vel an scopus est vitiorum, quæ vivide depinguntur, enormitatem monstrare? Quotusquisque est qui talem animum habet? Vanus nonnisi prætextus, excogitatus ut sub specie honesti turpissimum studium venditetur. Si mentem haberent vel leviter paedæricæ studiosam, ementitum hunc scopum prætexere erubescerent.

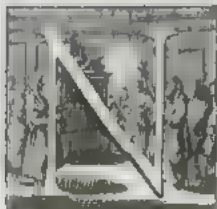
Habes hic, Benevole Lector, mea de linguis earumque usu & abusu cogitata. Si, quæ antecedunt aqua mente perpendisti, polliceor mihi te quidem animum erga abutum hostilem, de utu vero recte judicantemprehendisse. Prout vero is, qui viam pro meta nondum habet & devium iter devium vocat monetque viatores, neutiquam culpandus mihi videtur, ita quoniam nunc publice, antea sæpius privatim, simile tentavi, me, quod officii ratio postulat, dixisse arbitror. Philologiam non habeo pro vera sapientia, nec etiam pro medio ad sapientiam necessario, ne sapientum numero tot vere sapientes, magna quoque Ecclesiæ lumina excludere cogar, habeo tamen pro utili, si alias recte & prudenter colitur, Ita vero colitur si significatus eorumque fundamenta, constructiones, præmissa generali & fundamentali Grammatices notitia addiscuntur atque ad scripturam explicandum transferuntur. Perdit vero futurus Ecclesiæ Minister tempus, quod inutilibus ac incertis Grammaticæ tricis, curiosis magis quam utilibus observationibus infumit. Nullum habet verum usum, si, quam tenet, linguarum cognitio ultra Grammaticam vel etiam lectionem, analysin non assurgit & longe plus amittit is, qui in lascivo ac vano Auctore verba lasciva vanaque discit, sed & mentem lascivam vanamque reddit. Infelices illi Magistri, qui teneram juventutem sacris sermonibus Deo consecrandam in honorem Priapi educant, constituuntque obscœna mancipia. Quod olim scandalum Bileamus filius Israel posuit, id ponunt libidinosi linguarum Antistites infelicibus discipulis qui נַסִּירֵי נָסִירֵי *Nasirai pulendi* Hof. IX. 10. sunt quum deberent נַסִּירֵי *Nasirai* Sancti Dei esse ac meditari in sancta lege. Finio cum verbis Pauli. *Si linguis hominum loquar ac Angelorum, charitatem autem non habeam, factus sum æs resonans aut Cybalum tinniens:*

PRÆFATIO

Primæ editioni præmissa.

OVA facie prodeunt Doctissimi Angli Thomæ Goodwini ritus Hebræorum. In quibus quis labor noster fuerit & quare illum susceperimus, paucis perdocendus es, Benevole Lector.

Ante breve tempus nihil minus cogitabam, quam animadversiones meas in prænominatum Auctorem publicare. Sufficere putabam, si quæ circa hanc materiam noravi, in horis privatis monere atque hoc tanto magis, quanto accrescentibus publicis laboribus tempori parcendum noveram. Verum ex quo Domi-

cus Van-Sandcn, Bibliopola diligens, novam Editionem secum constituisse non tantum indicabat sed & ejus curam mihi sollicite committebat, perito honestissimo varias ob causas tandem cessi. Præcipuam solum memoro: Jam a tribus annis vix unum alterumve exemplar in usum Auditorum meorum venale exposcebatur: Hæc vero penuria magnum laboribus meis & profectui amantissimorum Commilitonum detrimentum adferebat. Arbitrabar itaque, nec sine ratione, omnem molestiam publico commodo, cui inservire muneris ratio jubet, longe postponendam esse.

Postquam autem laborem meum huic Opusculo addixeram, tum proprio tum amicorum consilio loco notarum, quas prioribus Editionibus Doctissimus Reizius adjecit, meas adjiciendas putavi. Norunt illi, quorum institutioni alii committuntur, quanta utilitas sit Auditores suos secundum propria cogitata ducere atque erudire. Diversa quoque a me methode usus est Vir Reverendus, nam, ut videtur, destitutus libris, in quibus fontes Antiquitatum pure fluunt, atque notitia Talmudica, Rabbinica, observationes alias dare non poterat, quam quas apud Coccejum, Seidenium, Wagenseilium &c. repererat atque ex his collegerat. At meum propositum est Antiquitates ex antiquis monumentis protrahere, & eo, qui me audiunt, pro viribus manu ducere. Quem in finem fontes semper (si pauca exceperis loca) intpexi, ipsa verba Originalia (nisi testimonia paulo prolixiora fuerunt) adposui: Hac enim ratione prodesse volui exercitatis atque etiam minus exercitatis; Illis, ut dicti veritatem ex testimonio certius cernerent; His vero, ut sensim ad Scripta Judaica legenda se assuefacerent. Sane fateor me non posse istud scribendi genus probare, quod his nostris diebus oppido pluribus in usum, conferre scilicet. Systemata de his rebus, quas quis non nisi alienis oculis intelligere atque dijudicare valet. Prohæus deinde totum est idem Vir Doctus in sensu rituum spirituali ex Coccejo, Burmanno, Momma aliisque Celeberrimis Theologis docendo. Quod ejus institutum minime improbo: Imo *ἡθροῦς* *εὐσεβεῖαν* rituum Sætorum quasi animam esse persuasissimus sum. Sed laquei laboris mei alius omnino scopus erat & eo unice observationes meas direxi, ut sensum literalem & historicum docerent atque argumentis probarent. Hoc enim vere cognitotiori pede ad alterum progredi licet. At prorsus non cognito aut consule vel falso, sensus Mysticus non potest non vitio aliquo laborare. Ritus sacri enim *ἑστὶν* sunt. Quia autem ratione ex pictura personam dignoscam, si lineamenta illam non referant? Dabit aliquando DEUS, quod rogamus, otium & vires, ut finem legis, qui Christus est, his præmissis clarius & certius cognoscamus.

Theol. Antiq. Sacr. Tom. III.

B

Noli

INDEX LIBRORUM

ET

CAPITULUM.

*Quæ asterisco * notata sunt, illa de novo huic Editioni
ab Editore inferebantur.*

* Εἰσαγωγή ad studium Antiquitatum sacrarum breviter exhibens varios
usus, qui ex illis in Theologum ad scripturam intelligendam redun-
dant.

* De Theocratia Israelitarum a Mose præsertim usque ad Saulem.

LIBER PRIMUS.

De Personis.

- CAP. I. De forma Reipublicæ Judaicæ usque ad Christum, & quando sceptrum
de eo ablatum sit.
- II. De Publicanis.
- III. De Profelytis seu Judæis adventitiis.
- IV. De Regibus.
- V. De Pontificibus summis, Sacerdotibus, Levitis & Nerthinæis.
- VI. De Prophetis.
- VII. De Titulo Rabbi.
- VIII. De Naziræis & Rechabitis.
Inserta est Dissertatio Cel. Wulfii de Rechabitis.
- IX. De Assidæis.
- X. De Pharisæis.
- XI. De Sadducæis.
- XII. De Essenis.
- XIII. De Gaulonitis & Herodianis.

LIBER SECUNDUS.

De Locis.

- I. De Templo.
- II. De Synagoga, Scholis & προσευχῆς.
* Dissertatio de Hierosolyma & circumjacentibus montibus.
- III. De Portis Hierosolymæ.
- IV. De Lucis & Celsis.
- V. De Asyis.
* Chronologia a Mundo condito usque ad obitum Christi.

LIBER TERTIUS.

De Diebus & Temporibus.

- I. De diebus, horis, septimanis & annis.
- II. De Festis & Conviviis.
- III. De Sabbatho.
- IV. De Paschate & Festo Azymorum.
- V. De Festo Pentecostes.
- VI. De Festo Tabernaculorum.
- VII. De Festo Buccinarum & Noviluniorum.
- VIII. De Festo Expiationum.

- IX. De Anno Sabbathico seu Quiete Septennali.
- X. De Anno Jubilæo.
- XI. De Fæsto Purim & Fæsto Encæniorum.

LIBER QUARTUS.

De Idololatria.

- I. De initio Idololatriæ.
- II. De Moloch, Adram-Melecho, Anam-Melecho, Baale, Tabernaculo Molochi, Chiun & Remphan.
- III. De Baal Peore, Baal Tzephone, Baal-Zebab, Baal Berith, Bel & Dracone.
- IV. De Dagone.
- V. De vitulo fuso.
- VI. De Aſtharoth, Ammonia Junone, Regina cœli, Diana Ephesina.
- VII. De aliis Diis, qui referuntur in ſcriptura.
- VIII. De peculiari Oraculorum & χρησμοτευσµῶν ratione.
- IX. De Theraphim.
- X. De peculiaribus generibus interdictæ divinationis.

LIBER QUINTUS.

De Conſiſtoriis ſeu Confeſſibus.

- I. De iudiciorum Curiis, præſertim Conſiſtorio Eccleſiaſtico.
- II. De ipſorum excommunicatione.
- III. De Collegio ſeu conſeſſu Civili, quas perſonas id requiſiverit.
- IV. De numero Curiarum Capitulum.
- V. De qualitatibus, quæ requirebantur a iudicibus, & modo electionis.
- VI. De communibus Cæremoniis in omnibus Capitalibus iudiciis.
- VII. De Pœnis & Suppliciis capitalibus.
- VIII. De Pœnis non capitalibus.
- IX. De Suppliciis ab alijs nationibus adſcitis.

LIBER SEXTUS.

De Ritibus Mixtis.

- I. De Circumciſione.
- II. De ἀνταρχῶν fructuum frugumque, & primogenitis.
- III. De Decimis.
- IV. De Matrimonio.
- V. De Sepultura.
- VI. De Jurejurando.
- VII. De modo ſcribendi, Maſorethis, ipſorumque opere.
- VIII. De Metationibus tentorium & caſtris Iſraelitarum.
- IX. De Meſſura.
- X. De Moneta ipſorum cuprea, argentea & aurea.

ΕΙΣ ΑΓΩΓΗ

ΑΔ

STUDIIUM ANTIQVITATVM JVD AICARVM.

*Breviter exhibens varios usus, qui ex illis in Theologum ad
Scripturam intelligentiam reducantur.*

I.

RUDENTER solent illi, qui studium aliquod excolunt, finem respi- Eadem enim
studia ex-
colenda
sunt, quæ
utilia.
cere & mente sua secum trutinare, num tanto labori, qui im-
pendendus est, merces respondeat. Alio imprudenter ne pejor
quid dicam, is agit, qui prodigus temporis totos dies noctesque
consumit ea tractando, quæ nec sibi, nec proximo, proficua sunt.
Igitur haud incongruum puto statim ab initio breviter delineare
commoda minime contemnenda, quæ studium Antiquitatum Sa-
crarum secum fert. Hac ratione illi, qui animum ad has literas
applicant, facile cognoscant, quid ex iis sperandum, quo fine,

quo quoque modo monumenta Judæorum a se non adhibenda sint. De his foras a se de
iis benignius judicare, neque cuncta, nullo habito discrimine, ceu aniles Judæorum fa-
bulas, traducere.

II. Late *Antiquitatum Judæicarum* nomine venit una Veritas Judæorum re- Talia An-
tiquitates
Judæicæ.
sacra, quæ Gentis illius originem, præcelsam, legem, loca, tempora, dignitatem, morem, et
tam Divinos quam humanos, loca, tempora, Magistratus & si quæ alia, fideliter
tradunt, ad utrumque Codicem Veteris & N. Testamenti.

III. Præcipuus quum sit illarum usus ad intelligentiam Scripturæ, distincte nonnulla Illustrant
Scriptu-
ram
V. Testa-
mentum
enarrabo, quæ primo Vetus, dein Novum Testamentum illustrant.

IV. Vetus Testamentum lucem accipit ab Antiquitatibus tum in genere, tum in
specie.

V. Generatim. 1. Cuiusmodi *Antiquitates* primum Judæis conceditur esse Rom. III. 2.
tanquam prototipum *Antiquitatum*, a quibus Christiani, in *Antiquitatibus* re-
censæ, acceperunt. Itaque ut sciamus, quodnam Ecclesiæ V. T. commissum verbum
fuerit, Judæos adire & audire utile. Quare & olim & hodie in discernendis libris Ca-
nonicis ab Apocryphis *Antiquitatum* testimonia merito magni habebantur. 2. Dein idem
plura de partibus, Paralipomenis, Haphtaroth, variis notis crucis circa textum, Au-
thoribus &c. quæ cognita expositionem Scripturæ plurimum juvant, nobis reliquerunt.
3. Insuper versus, voces, literas, minutissima quæque vel ad superstitionem usque
annotarunt, ut genuinam lectionem integram ex iis disceremus. Quale est Masore-
tharum laudabile opus, encomio *Antiquitatum* *Antiquitatum* *Antiquitatum*, recte insigniturum.

VI.

* Judæorum veterum testimonia nullius sunt ponderis, nisi veteris Ecclesiæ, vel novæ accedat Divina auctoritas, ut in discernendis libris Canonicis necessarium esse strenue demonstrat.

VL. Speciatim. N. Primo quidem notum est Codicem V. T. Lingua Hebræa plurimum consignatam esse. Illam autem Linguam Veteribus Judæis versatim fuisse, re-
centioribus & continuam Lectionem uti Scripturæ ita Librorum a Majoribus collecto-
rum famulari, qui adeoque in significatione vocabulorum, præsertim
rariorum constructionum, non sine insigni usu consulunt. Exempla passim prostant.
Æquissimum autem est, ut iis majorem Linguae notitiam assignemus, plus in difficul-
tibus solvendi tribuamus, qui linguam traditione & usu carent. Abit tamen, ut
quis putet illis sine prævio examine fidem simpliciter adhibendam esse: circumspiciet
Lectores requirunt.

VII. 2. Notam quoque plura in *Isaia*, quæ adversa fronte pugnare vi-
dentur, nobis ad ultimam hanc ætatem reservatis in antiquo illo codice apparere. In
quibus intelligendis, quoniam consilium sit aliorum Judæi expiscari, ita præcipuis Viri-
rum antiquitate, peritita in ejusmodi scriptis venerandorum. Communiter res notiores
solent esse iis, qui ætate propioris vixerunt, quique ex ea Gente, in qua aliquid con-
tigit, ortum sumserunt. Agnovit hoc Linguae Hebræicæ præ omnibus Patribus primi-
tive Ecclesie peritissimus Hieronymus. *In hoc loco, ait, negotio in multa multa discunt
& inter se dissonantia &c. Cogimur igitur ad Hebræos recurrere & scientie veritatem de
fonte magis quam de rivulis quærere; præsertim cum non prophetia aliqua de Christo, ubi
sergiversari solent, & veritatem celare mendacio, sed Historia ex precedentibus & sequen-
tibus tenetur.* ad Zach. VIII. 1. Satis feliciter ex Judæis lucem locis obscuris affudit
Abarbanel.

VIII. 3. Omnia quidem, quæ Codice memorato continentur, h. interpretes Hebræi ex-
ponere aggressi sunt. Sed ut ex innumeris unum alterumve exemplum præbeam, so-
lum memoro dogmata fidei & Cereemonias.

IX. Illa ex exegeſi Veterum fidem Christianam clare nonnunquam confirmant atque
recentiores Judæos, quod a *apostata* *diva* recesserint, confundunt. Atque id ab his
monstratum, qui sædos hodierni Judaismi errores detexerunt atque infelices posteros
Majorum pugione confoderunt. Ex his præsertim *de* *Raymundi Martini*.

X. Hæ, nisi illustrentur ex Antiquitatibus, vix ac ne vix lætæ & relectæ clarum
& firmum conceptum cuiquam ingenerabunt. Tum quod concis verbis lætæ, tum quod
de actionibus, instrumentis, locis & similibus agant, quæ ad alium statum populi,
quam qualem nos vivimus, accommodata sint. Accedit quod illæ generalibus verbis
conceptæ, postea, quando in usum vocabantur, ulterius definiri, mutari, tolli &c. de-
buerint. Hinc tanta differentia inter Veteres & recentiores Commentarios in Exodum,
Leviticum, Numeros, Deuteronomium: nam quoniam illis plurimum hæc lux deerat,
pauca, ambigua, nonnulla ridicula & aperte falsa de ritibus Moſaicis tradiderunt.
Nunc autem pro ineffabili Benignissimi Nominis gratia, quæ ætatem nostram felicita-
vit, Antiquitatis in lucem protrahis Moſis scripta sacra & cernis interitum &
quod maximam est, Christum ejusque officia & beneficia doctis peniculis depicta ocu-
lis nostris intuemur & sapientiam absconditam admiramur.

XI. 7. Addo ut per Paraphrases Chaldaicas, quæ antiquissimæ publicè receptæ lu-
cent, testantur, nam Veterum de vancinis, de Messia mentem fuisse, quam qua re-
centiores, vulgo laborant. Phrases quoque Autoribus interpretationum harum receptæ
quædam, quædam sunt, qualis præcipuus est, quædam personam Divinam hand semel
מיכאל & *דניאל* *verbum* & *verbum Adonai* appellant: Veluti dum Jonathan verba
Israel salvatus est *ישראל נצל* Es. c. XLV. 17. convertit *Israel salvatus est* *במיכאל* *verbo*
Adonai. Hinc enim illustratur Johannis *λόγος*, quo æternum Patris verbum, ejusdem
divinæ essentia filius, sæpius venit.

XII. Novum Testamentum variè quoque ex lectione scriptorum Hebræorum lucem
accipit, quippe, illa in testimonium vocata verba non minus ac rem quandoque feliciter
exponunt.

XIII. Ad verba latius sumpta refero singulas voces, vocum constructiones, phrases,
sententias, proverbialia, modum proponendi parabolice: Nec ad mirum cuiquam vide-
ri potest, Græci ex Hebræis exponi, modum attendere velut ad rem, ipsos scriptores,
ipsum denique populum, cujus gratia veritates Evangelicæ primum conscriptæ erant.
Res plurimum vera, quæ a Moſe & Prophetis Lingua Hebræica jam dudum conscripta
erat, quæque illa in Lingua lætitabatur. Itaque ex Hebræa exscribentes & in Græ-
cam convertentes multum de illa in versione retinuerunt. Atque hoc interpreti, illi
præsertim, qui ex vernacula in peregrinam convertit, facillime contingere solet. Scri-
ptores ad unum omnes ex Hebræica Gente ortum sumebant, adeoque jam a prima æ-
tate tum Hebræicam lectione & auscultatione Legis, precibus, tum Syro-Chaldaicam
in communi vita edocti erant; Græcam autem, quam postea didicerunt, ad indolem
Lin-

DISSERTATIO
DE
THEOCRATIA
ISRAELITARUM

A Moſe præſertim uſque ad Saulum.

I. **Q**UONIAM Deus creavit cœlum & terram atque omnia, quæ in Regnum
ab æterno præſtitutos gubernat, merito appellatur verſale.
Math. XI. 27. conf. Jer. X. 11. verſale.
regnum in omne dominium Psal. CIII. 19. Sive uni-
verſale.

II. Habet idem particulare ſive civile in gente Iſraelitica: qua-
tenus, poſtquam eam ſibi potenti manu juſſe acquiſivit, inito-
re ſive ci-
vile Iſ-
raelic.

reliqua jura regia uſurpavit.

III. Rex populi jure dicitur is, qui illum tyrannide injuſti Domini forti brachio li-
berat: cui a populo liberato potestas regia ſolemniter confertur: quique dignitate &
privilegiis Regis Iſraelis ſolus titulus regis ornatur. Deus Rex Iſraelis
ſummam ea in Gente poteſtatem ſed a Deo tantum delegaram exercet. Atqui
omnibus memoratis modis Deus Rex Iſraelis dici poteſt. Quod nunc eo ordine, quem
hic indigitavi, probabo.

IV. 1. Rex populi jure dicitur is, qui illum tyrannide injuſti Domini forti brachio
liberat. Atque Deus Hæbreis ſub ſa-
que liberationem ambulantibus præſtavit, per ſuam poteſtatem & ſuam
in populo hereditariam Deut. IV. 20. non negavit. Ut ſentio M. K. Iſrael
rationis factæ decantans Deum ut regem ſiſtit Exod. XV. 18. *Jehova ייך regnabis in
ſeculum & æternitatem.* Conf. 1. Sam. X. 18. 19.

V. II. Inſuper liberatus ſentiens ſummam ſub ejuſmodi Rege felicitatem atque tu-
tilitatem adverſus quævis hoſtes auxilium legitimum Regem deſerat.
Ita enim ad Moſen Dei Regem ambulantem populum
Omne, quod loquitur Jehova, faciemus Exod. XIX. 8. conf. Deut. XXVI. 17.

VI. III. Deus Rex declaratus talem quoque ſe variis modis conſpiciendum & cogno-
ſcendam exhibet, partim ſe conſpiciendo ad mentem Regem videntem, partim etiam
demonſtrando ſe illis non potius auctorem & ſuſcitorem illorum, qui ſe ex teſtibus præſentibus

VII. 4. Nam mox ſuffragiis collectis præcipit veſtium & corporis ſanctificationem,
ante ſeſe a ſe arceſcit, ados vero proprios ad ſe adducit, ut Miniſtros inter ſe ad-
nuſtantes atque inter ſeſe inter & populum Iſraelicæ nationis ad ſeſe adducit
bibulis, ſanguine conſiderant, totumque aſſeſſant & huc ſe ſollicitudinem celebrant ſonum
(Conf. cum inauguratione Salomonis 1. Reg. I. 38. 39. 40.) voce majeſtatis plena
דביר

(*) Loco Erudite Cel. Wiſſii de Theocratis Iſraelitarum Orationis conſtitui diſſertationem ejuſdem Materie
hæc apponere ceu commodiorem expoſitionem regiminis Theocratici in Collegis noſtris.

XII. 7. Pensio tributaria Regalis erat vide 1. Reg. IX. 21. Exod. I. 11. Regi quoque solvebantur decimæ 1. Sam. VIII. 15. Deus tanquam Rex Israelis tributum annuum dimidii sicii unicuique viro imposuit Exod. xxx. 13. 14. 15. atque decimas proventuum agri arborumque jure a subditis suis postulavit, Num. XVIII. 28. Mal. III. 8. quas dein Levitæ ex Sacerdotibus cum auctoritate ad distribuendum distribuunt.

XIII. 7. Rex, si difficultas aliqua Judicibus ab illo constitutis oritur, adeundus est. Neque enim Judices ea decidendi, quæ leges regis non deciderunt, potestate pollent. Ita Rex Israelis leges quædam tenebat, sed non breves, etiam ut indicium daret, si non niri potuerint. Quare difficultas juris orta vel per Moysen vel per Urim & Tumim ad regis decisionem immediate consequendum deferabatur. Num. IX. 8. 9. XXXVI. 5.

XIV. 7. Cuiusmodi Imperatoris officium, etiam in Israel, erat. Imperator præfuit, insuper cognoscebat. Primo summi ducis est exercitum præire atque exemplo suo militum ad fortiter pugnandum in pace, vide 1. Sam. VIII. 2. bellum indicere, hostem, qui aggrediendus est, designare, præcipere quoque, quo ordine adversus illum pugnandum sit. Substituere illos, qui operam vicariam subeunt. Talem ducem se gessit Deus, qui in nube Israelitas antebat, cujus solium humeris Levitarum in fronte exercitus gestabatur. Num. X. 33. 34. Ille bella adversus Gentes Cananæas gerenda imperabat. Illum Israelitæ interrogant: *Quis ascendet è nobis ad Canaanum in principio ad pugnandum contra eum? Et dixit Jehovab scil. per Urim: Jehuda ascendet* Jud. I. 1. 2. *Quis ascendet è nobis in principio ad bellum cum filiis Beniaminis? Et dixit Jehova scil. per Urim. Jehudab in principio.* XX. 18. conf. 23. 28. Ille quoque suam, Othniel, Gideonem & reliquos duces elegit. Hinc bella a Gente gesta מלחמות מן הגוים נג ישראל. Num. XXI. 15. 1. Sam. XVII. 16. 2. Cor. X. 1. 2. מלחמות רחוקות ורבים bella *Rehabeams & Jeroabeams* dicuntur, & ipse ישראל נצח triumphator Israelis 1. Sam. XV. 29. nominatur.

XV. Secundo: Imperatores militares sub tentoriis dormiunt, quæ figere & refigere, pro ut videtur, ferebat, vide 1. Sam. VII. 16. Vult quoque, ut ad gestationem composita sunt. Qualescunque sunt plures, in medio castrorum, & ad circumdanda castra, ad iter suppediandum maxime commodum eligunt. Custodes corporis proxime circa ducem castra metantur. Sed remotioribus in locis circumquaque reliquis exercitus bene dispositus jacet. Imperator Israelis omni tempore, quo hostes superandi reliqui erant, sub tentoriis degebat 2. Sam. vii. 2. Vult, ut commode e loco in locum gestari possent, vestibus instruebantur. Ex XXV. Tentorium in medio exercitus figebatur, quo alludunt Pl. vi. 6. Cant. II. 13. Vult, ut in tentoriis, Levitæ essent, præcedunt, Num. III. 23. 29. 35. 38. Verum reliquis populus ad omnes quatuor plagas, tres tribus ad unamquamque plagam, castra miro ordine extendebant, ut Bileamus iis conspexit in laudem erumpere coactus fuerit: *Quam pulchra sunt tabernacula tua, o Jacob! habitacula tua, o Israel!* Num. XXIV. 5.

XVI. 11. Imperatoris officium, etiam in Israel, erat. Imperator præfuit, insuper cognoscebat. Primo summi ducis est exercitum præire atque exemplo suo militum ad fortiter pugnandum in pace, vide 1. Sam. VIII. 2. bellum indicere, hostem, qui aggrediendus est, designare, præcipere quoque, quo ordine adversus illum pugnandum sit. Substituere illos, qui operam vicariam subeunt. Talem ducem se gessit Deus, qui in nube Israelitas antebat, cujus solium humeris Levitarum in fronte exercitus gestabatur. Num. X. 33. 34. Ille bella adversus Gentes Cananæas gerenda imperabat. Illum Israelitæ interrogant: *Quis ascendet è nobis ad Canaanum in principio ad pugnandum contra eum? Et dixit Jehovab scil. per Urim: Jehuda ascendet* Jud. I. 1. 2. *Quis ascendet è nobis in principio ad bellum cum filiis Beniaminis? Et dixit Jehova scil. per Urim. Jehudab in principio.* XX. 18. conf. 23. 28. Ille quoque suam, Othniel, Gideonem & reliquos duces elegit. Hinc bella a Gente gesta מלחמות מן הגוים נג ישראל. Num. XXI. 15. 1. Sam. XVII. 16. 2. Cor. X. 1. 2. מלחמות רחוקות ורבים bella *Rehabeams & Jeroabeams* dicuntur, & ipse ישראל נצח triumphator Israelis 1. Sam. XV. 29. nominatur.

XVII. Tercio: Imperatoris officium, etiam in Israel, erat. Imperator præfuit, insuper cognoscebat. Primo summi ducis est exercitum præire atque exemplo suo militum ad fortiter pugnandum in pace, vide 1. Sam. VIII. 2. bellum indicere, hostem, qui aggrediendus est, designare, præcipere quoque, quo ordine adversus illum pugnandum sit. Substituere illos, qui operam vicariam subeunt. Talem ducem se gessit Deus, qui in nube Israelitas antebat, cujus solium humeris Levitarum in fronte exercitus gestabatur. Num. X. 33. 34. Ille bella adversus Gentes Cananæas gerenda imperabat. Illum Israelitæ interrogant: *Quis ascendet è nobis ad Canaanum in principio ad pugnandum contra eum? Et dixit Jehovab scil. per Urim: Jehuda ascendet* Jud. I. 1. 2. *Quis ascendet è nobis in principio ad bellum cum filiis Beniaminis? Et dixit Jehova scil. per Urim. Jehudab in principio.* XX. 18. conf. 23. 28. Ille quoque suam, Othniel, Gideonem & reliquos duces elegit. Hinc bella a Gente gesta מלחמות מן הגוים נג ישראל. Num. XXI. 15. 1. Sam. XVII. 16. 2. Cor. X. 1. 2. מלחמות רחוקות ורבים bella *Rehabeams & Jeroabeams* dicuntur, & ipse ישראל נצח triumphator Israelis 1. Sam. XV. 29. nominatur.

XVIII. Quarto: Imperatoris officium, etiam in Israel, erat. Imperator præfuit, insuper cognoscebat. Primo summi ducis est exercitum præire atque exemplo suo militum ad fortiter pugnandum in pace, vide 1. Sam. VIII. 2. bellum indicere, hostem, qui aggrediendus est, designare, præcipere quoque, quo ordine adversus illum pugnandum sit. Substituere illos, qui operam vicariam subeunt. Talem ducem se gessit Deus, qui in nube Israelitas antebat, cujus solium humeris Levitarum in fronte exercitus gestabatur. Num. X. 33. 34. Ille bella adversus Gentes Cananæas gerenda imperabat. Illum Israelitæ interrogant: *Quis ascendet è nobis ad Canaanum in principio ad pugnandum contra eum? Et dixit Jehovab scil. per Urim: Jehuda ascendet* Jud. I. 1. 2. *Quis ascendet è nobis in principio ad bellum cum filiis Beniaminis? Et dixit Jehova scil. per Urim. Jehudab in principio.* XX. 18. conf. 23. 28. Ille quoque suam, Othniel, Gideonem & reliquos duces elegit. Hinc bella a Gente gesta מלחמות מן הגוים נג ישראל. Num. XXI. 15. 1. Sam. XVII. 16. 2. Cor. X. 1. 2. מלחמות רחוקות ורבים bella *Rehabeams & Jeroabeams* dicuntur, & ipse ישראל נצח triumphator Israelis 1. Sam. XV. 29. nominatur.

ἡ μὲν γὰρ μοναρχία, οἱ δὲ τῶν ὀλίγων δυναστείας, ἄλλοι δὲ τοὺς πλείους ἐτέτραψαν τὴν ἐξουσίαν τῶν πολιταγμάτων, ὃ δὲ ἡμετέρος νομοθέτης ὡς μὲν τούτων εὐδοκῶ ἀκούειν, ὡς δ' αὖ πρὸς αὐτοὺς βιάσασθαι τὸν λαόν· ἡ κοινὰ ἅπαντες τοὺς πολιτικούς· ἡ μὲν γὰρ πόλις καὶ τὸ κράτος.

cunctos homines differentia sunt. Alii siquidem monarchis (supple alii paucorum imperio)

aliu Democraticis Republica potestatem committere. Noster vero legistator nihil horum inten-
dens, veluti si quis hoc dicendo, mensuram transcendat verbi tunc vel veluti si quis ita de-

ceteris & vim faceret verbo, nam *διοπορτικόν* vocabulum a Iosepho effectum est ¹⁾ divinum iudicium (*διοπορτικόν* declaravit, Deo principaliter conversationem nostram (potius princi-

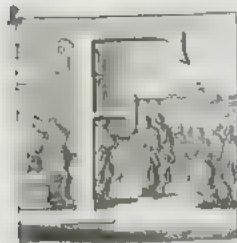
... etque potestatem excellenter assignans. Alterum R. Schem Tobh ad Mamm. Doc. 1. Hil. c. XLV. p. 174. c. 1. שֶׁם יִחְבֵּד אֵל לְעֹשֶׂה רֹחַ בְּרִיּוֹת מֶלֶךְ וְרִיּוֹת מֶלֶךְ

MOSES ET AARON. LIBER PRIMUS DE PERSONIS.

CAPUT PRIMUM.

*De forma Reipublicæ Judaicæ, usque ad adventum Christi,
& quando sceptrum de ea sublatum sit.*

FORMA Regiminis mutationibus inter omnes populos obnoxia fuit; præprimis autem Judaica, quæ diversissimas facies induit: quarum sequentes nobiliores fuere. Primo Patres familias cum Primogenitis omnem regiminis speciem administrabant & tantquam ædium suarum Reges & Sacerdotes tum Sacram tum Civilem rem obibant. Ipsi lavam domesticæ imperii tentantes, benedicere, maledicere, domo & hæreditate eliminare, imo capite plectere poterant: ut liquet ab exemplis Noachi adversus Chamum Gen. IX. 25. Abrahæ adversus Hagarem & Ismaelem Gen. XXI. 14. Jacobi adversus Simeonem & Levi Gen. XLIX. 5. Judæ adversus Thamarum Gen. XXXVIII. 24. Tempore Moïsis hoc primogenitura jus penitus elisum est.

II. Quæmodum autem Aaron ipsiusque posteri iure & titulo sacerdotali prædebant, ita Moïse & ab eius morte Josue totum populum ipse & ad eum monarchici status flexit: ille enim Rex in Jeshurun audiebat Deur. XXXIII. 5.

III. Secuti sunt Iudices, statim ab electione, absoluta & sece independenti potestate fruebantur, hæc ab omnes Regibus. Longissima autem interregna & interval- la, quæ plerumque intercessere inter denarium substitutumque Judicem, rem Judæ- rum gravissime affligebant, atque dum periculum in mora, armorumque metus iudicem extorqueret, hæc strepitu & metuque sopito ad privatam vitam vita- tumque decenturam. Quæ enim excusso Medianitarum iura, & restituito prius- timi mei, domumque domus. Jud. III. 23. Extraordinariam erat, quod Samuel Is- raeli præstitit. 1. Sam. VII. 15. 2. pp. lib. 3. h. c. Moïse. 6. Hoc respectu hoc in Judæam dignitas non abluit ab auctoritate Dictatorum Romani.

IV. Hæc moderaminis facies juxta computationem Augustini de Civ. Dei. lib. 18. cap. 22. post trecentos & viginti novem annos & demum, inter Judæos coacta est. Un- tes & ipsi momenti hoc interregnum eveniebant, detrebant & ad magnam & vana- LXX. virorum, h. e. Synedrion, cupis intuitu Regiminis forma vacuatur. Dis- tincta est.

Thef. Antiq. Sacr. Tom. III.

D

V. Ju-

Po. 2 Ro. V. Iudices infecuti Reges, rerumque potiti Judæis iura dixerunt a Sarele usque ad
VI.

VI. A veteri Babylone usque ad *Jerusalem ad natum Christi* computatur, per
totum hoc inter ceteros, tertium textum vid. *C. col. F. 11. R. 1.* hanc Iudaeorum
et non aliorum opinionem. Interim eam parabant *Legato & Patribus*, qui non
obsequio iure utantur, sed a submissis Regum, decretis mandatorum, deprec-

absoluto jure utebantur, sed a submissis Persarum Regum decretis mandatisque depen-

Tandem VII. Maccabaei vocitabantur de Juda Maccabaeo, qui condecoravit vexillum suum
Maccabaei. his literis initialibus, M.C.B.A.I. quas decerpserat ex *מִי נִמְנָה בְּאֵלִים וְיֹדֵה*, *Quis*
sicut tu inter Deos, siue fortissimos, Jehovab? Chron. Carion. lib. I. p. 144.

VIII. Hæc Maccabæorum plena & absoluta potestas vixit, usque dum Herodis Afcalonitæ regnum ingrueret, sub quo Salvator noster $\tau\alpha\pi\epsilon\iota$ $\gamma\epsilon\iota\upsilon\epsilon\tau\omicron$ incarnatus est, juxta vaticinium Jacobi Gen. XLIX. 10. Non recedet Sceptrum a Juda, & Legislator, qui est ex eo, quod est inter pedes ejus, usque dum veniat Schilo (h. e. Messias:) Targum Uzio: eadem sententia verba recitat Targ. Hieros.⁶

IX. Ad nucleandum hujus vaticinii sensum duo observanda veniunt, I. Tempus, quo Sceptum Judæ concessum: & II. tempus, quo rursus ereptum est.

X. Præterea attendenda est differentia, qua exponit duo ista vocabula *Juda* & *Sceperum*. A. Quidam capiunt vocem *Juda* pro tribu sola Judæ, ut *Origen. Hom.*

17. in Gen. Fugit. in Fugit. & in Exa. H. Hebraeam par. V. in S. Script. con-
tinetur, dicitur, alius tribus quae multos Iudeos faciente Reip. & ipso Ma-
dian. ex tribu Levi orandas ad gubernacula Iudae. B. Alii nomen Iudae in-
d. tribus volunt esse, duas illas tribus, quae partibus Rehabeami studuerunt, quaeque post defe-

Etiam ceterarum tribuum simul nomine Judaeorum venere, quod factum non sit prius, quam decem tribus desciverint. *Cumaus de Rep. Hebr. lib. 1. cap. 9. p. 81. C.* Alii su-

asserunt *Euseb. demonstr. Evang. lib. 8. cap. 1. Montacut in Analect. p. 72. Casaubonus contra Baron. p. 10.*

ita fecerit. **XI. Quod ad vocabulum, *Sceptrum*, A. Quidam id interpretantur pro *Summa re-***

mine tam depressiorum Magistratuum & Sacerdotum, quam Principum Regumque auctoritate denotari. *Casaub. adv. Baron. p. 19. 23. Just. Mart. in dial. cum Tripo. Cuneus de Rep. Hebr. lib. 1. c. 9. p. 82.*

XII. Ex his diversis vocum expositionibus gignuntur variz & diverfiz hpmrías inter-

construerunt. *Cunaeus de Rep. Hebr. lib. 1. cap. 11. p. 96.*

XIII. Atque Antenna dei est, secundum sententiam capituli I. c. h. e. dicitur
in eodem tempore M. n. utique ipse abbatem in eadem ultio
et in eodem Hieronymus, non regem iude delatasse in ipso Herode, utpote ju-
dæo adducto seu Profelyto : ajunt enim *Judeum esse nomen Religionis, non nationis*

XIV. Alii dicunt, quod per Herodem in illud cum Jude perfectum fuisse, id est, ducendum in carcerem tempore Nativitatis, sed ad Herodem addunt, hoc tamen ad eum impertinere, quod ex eo, quod supra dicitur, non potest concludi, solo vero aequis Hieronimus.

XV. Alii faciunt, *perit*, s. prima sumatur significatio, *perit*, h. e. duodecim
mensibus, s. perit, h. e. M. tempore, sed ista. rursus in latine multis excusum, facien-

fore, uti Gen. III. 15. מִן שָׂרֵשׁ אֶתְנָחַם XXII. 18.
מִן שָׂרֵשׁ אֶתְנָחַם וְהָיָה עִבְרָאִי, quod cum fide
Aram cum eo conuenit & uocabatur, quoniam
natum est ei Iacobus, cognatus, non ex parte qua
alia aliquae exegesi. Dein ex lingua Arabica & He-
braica quoque probabiliter hic significatus aditu po-

test ac alius aliquis. Minime autem fides vaticinii
labefacta est, quoniam filio iudæ prognato nulla su-
pererat potestas, qua superaretur iudæus. Et
itaque, qui perierunt a iudæis, et de iudæa
live ejus portione usque ad annum XXX. Christi exer-
cebatur.

CAPUT SECUNDUM.

De Republicanis. 1

I. POSTQUAM delibavimus notatu dignissimas Hebrææ Reipubl. mutationes, assignemus nos ad descriptionem *Personarum*, quæ partes istius Reip. constituebant, & primò quidem *Praefationem*, quæ eam præ se erant membra heterogenea istius Reipublicæ. Judæa atque in Provinciam Romanam redacta, adeoque censibus tributisque pressa (quod Judæi ipsi nec negarant a Pompejo sexaginta annis ante *quædam apparitionem* Jesu Christi, teste *Joseph. lib. 1. de B. J. cap. 3. pag. 720.*) certi *Praefides* assignati erant a populo Rom. quibus adjuncti *Quæstores*, tam in Judæa quam cæteris provinciis, colligendi tributi, quantum his imperatum fuit, gessere solent. Illi autem, quorum fuit colligere pecuniam publicam, *Publicani* vocantur, populis tributariis plerumque ob rigidas exactiones exosi.

II. Hi ergo Publicani in cunctis provinciis in suas Societates fuerunt distributi 3 quibus titulus Maiani praerant, quo Iulius Zacharias dicitur fuisse *Princip. Publicanorum Luc. XIX. 2.* Harum Societatum frequens mentio inest apud *Cicer. in Orat. pro Sex. Rosc., Murena, Cn. Plancio &c.* *Questores Provinciales* parebant insuper summo cuidam *Præfecto*, qui Romæ agebat, & cui de tributis rationem dare tenebantur. *Sigon. de iure civium Rom. lib. II. cap. IV.*

III. Publicanos istos omnes Provincie summo odio detestabantur ⁴ ob violentas ac iniquas extorsiones, quibus illi portitores stipendiarios Rom. Imperii coercerant. Præterea autem eos gens Judæorum vehementissime fastidivit. Atque enim Gens præceteris pro libertate starent. Julii tamen generatim tributa in sua ditione perdidit ægerrime tulerunt. Hujus odii luculentus testis est Regula illius Rabbi, quem citat *Gesaub.* Exerc. III. 37. quæ sic habet; *ne decise in matrimonium quendam ex domo publicani, omnes enim ejus domestici Publicani sunt.* Eos sane sæpe provincias injustis tributis onerasse inde claret, quod *Sabino* ob bene gestum istud munus ad immortalis nominis memoriam imago posita sit, sub hoc titulo, καλῶς τιμωρήσασθαι, *Bene functo Publicani munere.* *Suæon.* in *Flav. Vesp. cap. I.* Propterea mirum non est publicanos & peccatores ⁶ in Evangelio jungi.

IV. H. die ab eandem, tanquam aucta veritas receptum est, ista munera non
solum Gentiles, sed & aptos Judaeos obtulisse, etsi Tertullianus in contrarium abiret
de p. 1. cap. 9. Verum postmodum Hieronymus ep. ad Demof. illius opinionem pro-
hibet. Et ratio ipsa docet Judaeis illud munus non peractum, dicitur. Nam
1. Matthaeus ipse fuit *τελώνης*, Apostolico post munere insignis; nec credi potest,
ipsum e Paganismo ad istud munus vocatum. 2. Zachari nomen purum putum He-
braicum est, nec ullo modo Latium lapit. 3. Nervus argumentorum, quo Tertullia-
nus nititur, fumus est; nam fraudi fuit acutissimum *Pemo* Hebraicæ linguæ ignoratio,
nusquam enim in fonte occurrit spurius ille textus, cui Tertullianus potissimum fidei;
non eris vestigial pendens, ex filiis Israel; Deut. xxiv. 7. ⁸

NOTÆ AD CAPUT SECUNDUM.

[illegible]

* Non tantum ultimus diebus sub Imperio Romano publicanos fuisse puto, sed et hactenus. Quando enim Imperator Augustus ad regnum populi accesserant, procul dubio publicanos aluerunt. Sic Estr

[illegible]

Recte Auctor exemplo Zachari ordinem inter
dicant obtinisse obtemperat, quem rel. in S.
Matt. IX. c. 13.

ciolumi, ex auro, hyacinthino, purpureo, coccineo & Xylino intexto; quod spithamam longitudine & spithamam latitudine extensum, & catenulis annulisque aureis extremitatibus amiculi connexum erat. Huic inserti fuerunt duodecim pretiosi lapilli quaternis ordinibus, quibus lapillis insculpta erant nomina duodecim tribuum. Insuper in hoc pectorali posita erant *Urim & Thummim* ¹¹ VII. *Cilium ex hyssce* dedecim cubitorum ¹² ipsius caput circumiit. VIII. *Brace aurea*, ¹³ sive *corona Sacerdotis*, duos digitos lata, cui insculptum erat *Sanctus* Domino *קדש ליהוה* קדש ליהוה, cuius ipsius cidarisi parti anteriori affixa erat vitia hyacinthina.

v. 12. Cul-
rum.
VIII Bra-
cium.

VI. Haec duo vestimenta duo est Summa. Sacerdos in functione sua, vocaturque
 Rabbis כהן כהן *vestimenti aurei*, ¹⁴ ob pretiositatem ipsorum respectu vestium il-
 larum, quas induit anno semel, nempe quando intravit *die expiationis* Sanctum San-
 ctorum Lev. xvi. 4. 23. Has vero posteriores vestes nominabant כהן כהן *vestimenti*
linei; quae quatuor numero sunt 1. *Feminea linea*. 2. *Tunica linei*. 3. *Baltheus*
lineus. 4. *Cidaris linei*.

Pontifex VII. Tempore secandi templi, quum illud *secunda* & la ram de m'fecerat, non,
 1. m. 2. sed antea, dictus est Sacerdos *סוּרֵרֶה מִשְׁחָה* *deus vestitus*, sed tanta
 ratione vestium servatarum, מִשְׁחָה כְּנֻסִים *Austus vestibus*. Cuneus de Rep. Hebr. I.
 2. cap. 7. p. 222.

VIII. Has 4. 's posteriores vestes Sacerdoti Summo in publico urbs gestari munita habebat, nisi necessitas talis in ipsam eo dingeret; uti fecit Simeon Jos., et obviā procellet Alexandro Magno in tal. curis. *Moses Kon. Præcept. affirm. 1^a fol. 2. 2. Col. 3.*

IX. Hoc *eorum vestitus* adumbratur *nuptus Christi natus Corona* live bractea aurea *Regium*; *torus Urim & Thummim*, ut & aureis nolis, ac malogranatus *Propheetarum*, per tintinnabula denotabatur sonus doctrine Christi; per malogranata *Sacerdotum*. Sanctitatis eius. *Sacerdotale manus exhibitum* tant duodecim nominibus tribuum Israel, amictulo live *to Ephod* & pectorati insculptis, qua re praefiguratus fuit Christus Deo sumens partem Ecclesiam, prope ius orbis intercedens, quas *xcr' deus* novit. Joh. X. 9.

1. *Femoralibus lineis*, 2. *Tunica linea*, 3. *Balsbeo lineo*, 4. *Tiara linea*. Exod. XXXVIII. 40. 42. Or.

1. differentia in matrimonio. 2.

XI. 1. Different etiam quoad matrimonia & conjuga; non integrum erat Sacerdoti Summo sibi copulare vel *certam*, vel *dimissam*, vel *corruptam*, sed *virginem intactam* Levit. XXI. 14. Ex vidua non poterat fieri *primo amore*; ex dimissa, nec *primo*, nec *sincero*; ex prostibulo, nec *primo*, nec *sincero*, nec *ullo*, quos tamen amores *carissimos*, Summi Sacerdotis *conjuges*, ab Ecclesia sua requirit, exigit, expectat. Reliquis Sacerdotibus lex viduas indulget. Lev. XXI. 7.

XII. Conveniunt in sua *INITIATIONE* *Sacerdotes Summi & Secundi*, quoad
 hos ritus. 1. Requirebatur, ut utrique *sine visio corporis* ¹⁶ essent. Levit. XXI. 17.
 2. *Ut sisterentur utrique Deo* ad portam tentorii convenius. Exod. XXIX. 4. 3. Utri-
 que aqua mundari debebant. Exod. XXIX. 4. 4. Consecrabantur utrique ad offerenda
 Sacrificia, Exod. XXX. 1. 5. Utrorumque *auricula & pollex dexter* pedis ac manus
 anteriores arietis sanguine tingebantur. Exod. XXIX. 20.

XIII. Tempore initiationis, Sacerdotes manibus certis partibus rerum offerendarum implebantur, *Exod. XXIX. 9.* Ad hanc rami colimat ceremonia, quae obtinet in Ecclesia Christiana, ubi Episcopus ordinando Ministro Biblia tradit. Utramque signifi-
care potest, velis esse quamquam laicum tamen rebus hunc honorem, nisi vocatus sis a Deo ut Aaron, *Heb. V. 4.* Hunc initium juxta genium Hebraeae linguae vocant *implere manus*. Hunc ordini contrahantur Sacerdotes Jeroboam, qui pro lu-
bico sunt implerant manus, *1. Reg. XIII. 22.* h. e. sacerdotium invaserant.

XIV. In OBITIONE MUNERIS. Summus differt a reliquis Sacerdotibus. 1. Data quorundam semel Sanctam Sanctam intrabat, *Levit. XXI. 24.* 2. Dederat Sacramentum Summum ob mortem cognati aut contanguine, se ad incoerorem abjicere. *Levit. XXI. 19, 21,* vel trinitatem tam totum. 1. *De nudatione capitis.* 2. *De sufflatione vestium,* de quibus lusus notis quidpiam dicendum erit cap. de *Sepultura.* Attamen non abs re est annotare, quod Talmi dicunt, sententia sit, licuisse Summo Sacerdoti discindere extremam vestis suae oram, sed nefas fuisse desuper a pectore lacerare vestes, quae sententia si stat, non sequitur necessario, Caapham contra Scripturam egisse lacerando vestes suas, *Math. XXVI. 65.*

XV. Sacerdotes Secundarius permittum erat Ingere hoc lex. ¹⁸ Patrem, matrem, filium, filiam, fratrem, sororemque virginem, Levit. XXI. 2. 3.

XVI.

tas aut fuisse filios Israelis, Num. VIII. 10. *Chazbuni* exponit hunc locum per primogenitos Israelis; hi erant Ecclesia Representativa & per allusionem Ecclesia Christi vocatur *ἐκκλησία πρωτοτόκων* Ecclesia primogenitorum. Tum temporis separabantur Levitæ a Sacerdotibus, hoc est, ἀπορίστρο, uti legunt LXX. Num. VIII. 11. Ἀπορίσθ' Ἀαρὼν separabis Aaron, pro aggrabis, vel admovebis, quod vocabulum adhibetur Ministris Jesu Christi, Act. XIII. 2. Ἀπορίσθ' μοι separate mibi Barnabam & Saulum. III. *Functio*, ubi tabernaculum huc illuc ferebant ab anno trigesimo usque ad quinquagesimum, Num. IV. 3. IV. Tandem solutio ipsorum a gravi isto ferendi tabernaculi onere. Nihilominus tamen tenebantur castra metari circa tentorium, cantare & arcere extraneos a tentorio, ut & erudire juniores Levitas, Episcoporum more. *Franc. Jun. Anal. exposit. Num. VIII.*

XXIV. Ad hos gradus videtur Apostolus allusisse, 1. Tim. III. 13. *qui bene mini-*
strant, per gradum filii sunt regni. Tales gradus in *se* fiunt in-
 ter virgines Vestales: Triginta annos necesse erat eas manere inuptas & castas; pri-
 mis decem annis discabant suar professionis mysteria, sequentibus decem sacra perfici-
 ebant, postremis decem alias edocebant, *Dionys. Halicarn. lib. 2.*

Levitis
manavit
Gentilis me
Christian

V = 71
J = 2.4
T₀
()

Nettuno
C. 100
C. 100

num, nec sine potestatis traditione juxta Hottingerum: Cur quælo Ordinem inter Sacramenta non recentent
adversari?

NOTÆ AD CAPUT QUINTUM.

[illegible][illegible]

IX. *Sapientes*. Licet hic titulus generalior sit, omnibusque Doctoribus & Pastoribus communis, tamen multis annis ante *Christum* nostri *Salvatoris Pharisaei* eam vel sibi ipsis arrogaverant, vel aucupati erant a plebecula ignorante, quae stupebat ipsorum sapientiam in inculcandis traditionibus *πατροπαράδοτοις* quas supra Legem extollebant. *Gorionid. lib. 4. cap. 20.* Inde fecerunt *Pharisaeis* nomen, *Magistros Traditionum*. *Drus. de trib. sect. pag. 86.* Ejus farinae fuit consilium istud, quod dedit *Rabbi Eleazar* suis discipulis, ut reflecterent filios suos a S. Scriptura, ipsoque ponerent *παρὰ τὸ πῶδες* ad genua Sapientum, *Buxtorf. Recens. oper. Talmud. p. 195.* Inde etiam fluxit ipsorum tritum *οἱ σοφοὶ ἡμῶν διδασκῶσι*, *Sapientes nostri traditiones docent*; quo utebantur, si quando Doctorum quis erudiebat. *Hieron. ad Algaf. quest. 10.*

X. Aequalem ambitionem notare possumus inter Graecos, qui omnes inhiant titulo *σοφῆς sapientis*. Hinc factum, ut, ubi eujulcam oratio fuerat ad patrum circumfusa multitudinis, applaudebatur ipsi, *σοφῆς sapienter dictum*, usque dum *Pythagoras* tadio turgidi illius tituli se mallet appellare *φιλόσοφος sapientiae studiosum*. Quam humilitatem postmodum imitati Hebraeorum Magistri, ut suspicionem ambitionis averterent, superleiderunt nomine *חכמים sapientum*, contenti se nuncupare *חכמי תלמידי discipulos sapientum*.

XI. III. *Scriba* *γραμματῆς ספרים*. Hoc nomen tribuitur duobus hominum generibus, vel puris *Laicis*, vel *Ecclesiasticis*.

XII. *Laici* *γραμματῆς* erant, quibus instituendi pueri minores mandabantur, propriis ut ipsos literas pingere docerent; eos *απὸ λέγε* dicere possumus, *scribae*. Hoc officio tangebatur tribus *Simeon*. *6* Hoc quidem sentia nomen *Scribarum* non occurrit in Sacris Literis, etsi originem suam inde derivarent, verbisque Divinis probarent, quae Jacob dixit *Simeoni & Levi, Gen. XLIX. 7. Distribuum eos in Jacobo & dispergam eos in Israele*: nam, quemadmodum tribus *Levi* nullam propriam hereditatem & portionem accepit, sed passim habitabat, sparsaque inter reliquas tribus ex altari victitabat: ita tribus *Simeon* nullam propriam Republicam constituerebat, sed dissipata per ceteras tribus alimoniam vitaeque subsidia instituendis liberis parabat; *Salomon Jarchi, Gen. XLIX. Ambr. Tom. 4. cap. 3.* Num vero hocce officium scholasticum soli tribui isti destinatum fuerit, alii disquirant. Certus sum *Simeonis* forte datam esse portionem & hereditatem, *Job. XIX. 1.* Et prophetia de dispersione ipsorum in hoc impleta esse creditur, quod *Simeoni* hereditas sua cessit ex hereditate *Jude*, *vs. 9.* Ceterum constat, quod si non omnes *Scribae*, tamen hi *publici Notarii*, quorum opera usurpatur in litibus, contractibus &c. ex quacunque etiam orti fuerint tribu, nuncupati sint *γραμματῆς ספרים*, ad quod alludit *Psal. XLV. 2. Lingua mea est stilus Scribae velocis*.

XIII. Ex horum numero centeo viros perspicaci mentis acie electos publico usui, quodam, ut a manu consilij Regis essent, tanquam *Secretarii* *γραμματῆς βασιλῆως*, *2. Reg. XII. 10.* Tales erant *Seja*, *2. Sam. XX. 25.* & *Saphan*, *2. Reg. XXII. 3.* Quotam vero ut operam suam ferrent publicis dicasteriis & consistoriis; hi similes sunt nostris *Secretariis Grammatophylaci* & dicebantur *γραμματῆς λαὸς Scribae populi*, *Math. II. 4. 1. Mach. I. 42.*

XIV. Haec secunda *Scribarum* species pertinet ad *personas clericas*; erant enim interpretes Legis & hinc vocati *γραμματῆς τῷ νόμῳ*, *νομικοὶ*, *νομοδιδάσκαλοι*, *Legisperiti*, *Esr. VII. 6. Luc. I. 17. 30. Luc. I. 17.* Munus ipsorum fuit scribere, legere & populo Legem M^{se} exponere. Nomen erat non *legis*, sed *officii*. *7* Talis fuit *Esr. VII. 6.* ex tribu *Levi*; tales alii ex tribu *Jude*; nam nulla tribus ab hoc munere excludebatur. *Drus. de Sect. lib. 2. cap. 12. Chald. Paraphrasi.* Huic nomini tantundem pretii deputatum fuit ab Hebraeis, ac *Magis* a Chaldaeis, *Quindecim-Viris* a Romanis, qui oracula Sibyllarum interpretabantur, *Canonistis* a cœtu Romano.

XV. Vox *ספרים*, quae exponitur per *Scribas* & *Legisperitos*, notat *calculatores*, *numeratores* daterque *Majores*, qui computando & vertas & literas capitulis libri in Sacra Scriptura censuerunt, *8* quod uti est insigne monumentum ipsorum perspicacitatis, ita divinae providentiae, quae ita illas Literas Sacras custodire voluit. *August. in Psal. XL.*

XVI. Quemadmodum *Sapientes* in suis lectionibus *traditiones* urgebant, ita *Legisperiti* adhaerebant verbo scripto, unde nominabantur *Textuales*. *Scripturam*, *ספר* *Drus. de 3. sect. lib. 2. cap. 13.* Huc facit, quod & *Legisperiti* & *Pharisaei* sua in innocentem etiam accusationum tela una contorquerent, *Matth. IX. 11.* *Legisperitis* ipsum onerabant crimine *בלגנות* *vers. 3.* *Pharisaei* ipsum damnabant, quod ederet eam publicanis & peccatoribus *vers. 11.* Accusatio *γραμματῆς* erat de transgressione Legis, *Pharisaeorum de contemptu traditionis.*

Tbes. Antiq. Sacr. Tom. III.

F

XVII.

VII. Modus disputandi in Synagogis ipsorum ita se habuit; *Pbilo Jud. quod omnis*
Phariseus & *Rabbi* in primis sedebant cathedris *Judum* & *Levi* erant *prophetæ*
scribæ & *legis*, quos *Pharisei* & *Legisperiti* amabant, *Matth. XXIII. 6. Soci*
& Conforres ipsorum confidebant scamnis sive depressioribus subelliis; *Discipuli* plane
ad 2 pedes suorum Præceptorum. Paulus educatus erat *παρὰ τῷ τῷδῶς Γαμαλιλῇ*, ad
pedes *Gamalielis*. *Act. XXII. 3.* & *Maria* confidens *παρὰ τῷ τῷδῶς τῷ Ἰωάνῃ* audiebat
ipsius verbum. *Luc. X. 39.*

1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100. 101. 102. 103. 104. 105. 106. 107. 108. 109. 110. 111. 112. 113. 114. 115. 116. 117. 118. 119. 120. 121. 122. 123. 124. 125. 126. 127. 128. 129. 130. 131. 132. 133. 134. 135. 136. 137. 138. 139. 140. 141. 142. 143. 144. 145. 146. 147. 148. 149. 150. 151. 152. 153. 154. 155. 156. 157. 158. 159. 160. 161. 162. 163. 164. 165. 166. 167. 168. 169. 170. 171. 172. 173. 174. 175. 176. 177. 178. 179. 180. 181. 182. 183. 184. 185. 186. 187. 188. 189. 190. 191. 192. 193. 194. 195. 196. 197. 198. 199. 200. 201. 202. 203. 204. 205. 206. 207. 208. 209. 210. 211. 212. 213. 214. 215. 216. 217. 218. 219. 220. 221. 222. 223. 224. 225. 226. 227. 228. 229. 230. 231. 232. 233. 234. 235. 236. 237. 238. 239. 240. 241. 242. 243. 244. 245. 246. 247. 248. 249. 250. 251. 252. 253. 254. 255. 256. 257. 258. 259. 260. 261. 262. 263. 264. 265. 266. 267. 268. 269. 270. 271. 272. 273. 274. 275. 276. 277. 278. 279. 280. 281. 282. 283. 284. 285. 286. 287. 288. 289. 290. 291. 292. 293. 294. 295. 296. 297. 298. 299. 300. 301. 302. 303. 304. 305. 306. 307. 308. 309. 310. 311. 312. 313. 314. 315. 316. 317. 318. 319. 320. 321. 322. 323. 324. 325. 326. 327. 328. 329. 330. 331. 332. 333. 334. 335. 336. 337. 338. 339. 340. 341. 342. 343. 344. 345. 346. 347. 348. 349. 350. 351. 352. 353. 354. 355. 356. 357. 358. 359. 360. 361. 362. 363. 364. 365. 366. 367. 368. 369. 370. 371. 372. 373. 374. 375. 376. 377. 378. 379. 380. 381. 382. 383. 384. 385. 386. 387. 388. 389. 390. 391. 392. 393. 394. 395. 396. 397. 398. 399. 400. 401. 402. 403. 404. 405. 406. 407. 408. 409. 410. 411. 412. 413. 414. 415. 416. 417. 418. 419. 420. 421. 422. 423. 424. 425. 426. 427. 428. 429. 430. 431. 432. 433. 434. 435. 436. 437. 438. 439. 440. 441. 442. 443. 444. 445. 446. 447. 448. 449. 450. 451. 452. 453. 454. 455. 456. 457. 458. 459. 460. 461. 462. 463. 464. 465. 466. 467. 468. 469. 470. 471. 472. 473. 474. 475. 476. 477. 478. 479. 480. 481. 482. 483. 484. 485. 486. 487. 488. 489. 490. 491. 492. 493. 494. 495. 496. 497. 498. 499. 500. 501. 502. 503. 504. 505. 506. 507. 508. 509. 510. 511. 512. 513. 514. 515. 516. 517. 518. 519. 520. 521. 522. 523. 524. 525. 526. 527. 528. 529. 530. 531. 532. 533. 534. 535. 536. 537. 538. 539. 540. 541. 542. 543. 544. 545. 546. 547. 548. 549. 550. 551. 552. 553. 554. 555. 556. 557. 558. 559. 560. 561. 562. 563. 564. 565. 566. 567. 568. 569. 570. 571. 572. 573. 574. 575. 576. 577. 578. 579. 580. 581. 582. 583. 584. 585. 586. 587. 588. 589. 590. 591. 592. 593. 594. 595. 596. 597. 598. 599. 600. 601. 602. 603. 604. 605. 606. 607. 608. 609. 610. 611. 612. 613. 614. 615. 616. 617. 618. 619. 620. 621. 622. 623. 624. 625. 626. 627. 628. 629. 630. 631. 632. 633. 634. 635. 636. 637. 638. 639. 640. 641. 642. 643. 644. 645. 646. 647. 648. 649. 650. 651. 652. 653. 654. 655. 656. 657. 658. 659. 660. 661. 662. 663. 664. 665. 666. 667. 668. 669. 670. 671. 672. 673. 674. 675. 676. 677. 678. 679. 680. 681. 682. 683. 684. 685. 686. 687. 688. 689. 690. 691. 692. 693. 694. 695. 696. 697. 698. 699. 700. 701. 702. 703. 704. 705. 706. 707. 708. 709. 710. 711. 712. 713. 714. 715. 716. 717. 718. 719. 720. 721. 722. 723. 724. 725. 726. 727. 728. 729. 730. 731. 732. 733. 734. 735. 736. 737. 738. 739. 740. 741. 742. 743. 744. 745. 746. 747. 748. 749. 750. 751. 752. 753. 754. 755. 756. 757. 758. 759. 760. 761. 762. 763. 764. 765. 766. 767. 768. 769. 770. 771. 772. 773. 774. 775. 776. 777. 778. 779. 780. 781. 782. 783. 784. 785. 786. 787. 788. 789. 790. 791. 792. 793. 794. 795. 796. 797. 798. 799. 800. 801. 802. 803. 804. 805. 806. 807. 808. 809. 810. 811. 812. 813. 814. 815. 816. 817. 818. 819. 820. 821. 822. 823. 824. 825. 826. 827. 828. 829. 830. 831. 832. 833. 834. 835. 836. 837. 838. 839. 840.

^{IX.} Ipſorum diſcipuli non erant eſſem capacitatis, & propterea requieſcit ; quod
quidem etiam habuerunt comitatu ſpectatores , aut conſortes ad opor-
tunitatem dandi cibum , qui ipſos remeſceret , omniaque gubernaret : imbecilli tu-
ne iudicio ; qui clephydræ altera aure iis deſtillavit , quod altera hauferant ; qui fac-
co ſcizinato , illi effuſo & emiſſo vino , quod captaverant , ſolaſm ſacem retinent ;
randem quos cribro comparauerunt , illi ſunt , qui excuſſis furfuribus , acere , & pa-
lea , probum frumentum ſervant .

Annot. ¹ Simplicioribus temporibus, qualia ævo Prophetarum, vix alii utuli, quam quos functiones imponebant, innoverunt, uti *Reges, Sacerdotes*, &c. & honores & amplexus testimoniorum præcedunt uti 2 Reg. 11. 12. minime aut mi superbi & vana gloria clari. Neque statim ad excessu Prophetarum eos affectabant. Nullos enim Doctorem Mischnicoz umque ad Hillelem sub Herode M. titulo Rabbi aut Rabbi insignitis legunt. Lege c. 1. tr. אבן פקדי אהל. *Hyl. Doct. Mischn. I. Henr. Othmanus* qui Jochanan Choronitam primo nomine Rabbi salut. Præmissis huc pertinent verba *Maim. in pref. ad Mischnam*, que ex interpretatione Pococki ita sonant, *Cum qui apud ipsos in magno honore su-*

omnia ipsorum illustrior redderetur nisi neque Prophetis

cum dicit Rabban Gamaliel & Rabban Jochanan fil.
Zabdi. Quis his denique gradus inferiores, audiunt
apud ipsum Rabbi, ut cum dixit, R. Meir. R. Ju-
li. Appellat etiam eos, qui hoc gradum sunt Abi-
cum cum dicit, Abi Saul. Aliquando tamen ultero omis-
situr ipsorum titulus, veluti cum dicit: Symeon fra-
ter meus. B. M. 102. b.

John f. Perachia, Nathaniel Ardison, Henri Hamma-

Mahalech, Schemajah, Abiathar, Chanaan, Admon

13. 172.

Honors Credit

ne more Doctorum Judaicorum titulis effern de-

noverimus Mag. Aros non fo-

et lege. Hinc qui in sa-

1. *Chlorophyll a* (Chl a) and *Chlorophyll b* (Chl b) are the two main types of chlorophyll found in plants. They are both involved in the process of photosynthesis, which is the conversion of light energy into chemical energy. Chl a is the primary photosynthetic pigment, while Chl b acts as an accessory pigment, helping to capture light energy and transfer it to Chl a.

denuntiasset ei, qui R. Ananum, non simpliciter ap-
pellaret Ananum, non alia ex causa, quam quod
R. Ananus omisso titulo *Rabbi* illum tantum appel-
lavere Honam. Lex est in libro קדוש דר. כבד.
אמר ליהונתן קהנא דלמי ב ג. יס ו זכר ב. יא
פ' חמשה עשר ט"ז פ' חמשה עשר ט"ז פ' חמשה עשר ט"ז
Pebibitum est dixer.

[illegible]

reuerentia exaspere debet, quam proprium Parentem,

sa contendit cum Deo. Hujus commatis plura alia

2 Reclus Beissie discipulus ad pedes Mari
quam confidisse temporibus praeiis iuxta monimen-
ta Iudaeorum affirmare licet. Interpres, eorum anno-
tata in Mischkan inscripsit יום זה יום שבו היה
הוא יושב על ידיו ופניהם אליו ופניהם אליו

7. 1. 1957

iv. Neque hoc intelligendum ex.

and innocent-looking, and a great ex. Menalla 6 4/51

quod patet ex Regula 1. A. 1.

[illegible]

quo Auctor vult. Inaque maris Sam. Petrus ver-

Gamalielis, quo cum quotidie cibum capiebat, eodem cum Gamalielis accumbens lecto & ita ad ejus

ramen place modum informationis in cit. verba

...n subalterni, ...

[illegible]

N. 1111
 Pentateu-
 chum regi-
 stant

NOTÆ AD CAPUT OCTAVUM.

[illegible][illegible]

In un admodum tempus suscipio, vale Nazarius per
 1
 2
 3
 4
 5
 6
 7
 8
 9
 10
 11
 12
 13
 14
 15
 16
 17
 18
 19
 20
 21
 22
 23
 24
 25
 26
 27
 28
 29
 30
 31
 32
 33
 34
 35
 36
 37
 38
 39
 40
 41
 42
 43
 44
 45
 46
 47
 48
 49
 50
 51
 52
 53
 54
 55
 56
 57
 58
 59
 60
 61
 62
 63
 64
 65
 66
 67
 68
 69
 70
 71
 72
 73
 74
 75
 76
 77
 78
 79
 80
 81
 82
 83
 84
 85
 86
 87
 88
 89
 90
 91
 92
 93
 94
 95
 96
 97
 98
 99
 100
 101
 102
 103
 104
 105
 106
 107
 108
 109
 110
 111
 112
 113
 114
 115
 116
 117
 118
 119
 120
 121
 122
 123
 124
 125
 126
 127
 128
 129
 130
 131
 132
 133
 134
 135
 136
 137
 138
 139
 140
 141
 142
 143
 144
 145
 146
 147
 148
 149
 150
 151
 152
 153
 154
 155
 156
 157
 158
 159
 160
 161
 162
 163
 164
 165
 166
 167
 168
 169
 170
 171
 172
 173
 174
 175
 176
 177
 178
 179
 180
 181
 182
 183
 184
 185
 186
 187
 188
 189
 190
 191
 192
 193
 194
 195
 196
 197
 198
 199
 200
 201
 202
 203
 204
 205
 206
 207
 208
 209
 210
 211
 212
 213
 214
 215
 216
 217
 218
 219
 220
 221
 222
 223
 224
 225
 226
 227
 228
 229
 230
 231
 232
 233
 234
 235
 236
 237
 238
 239
 240
 241
 242
 243
 244
 245
 246
 247
 248
 249
 250
 251
 252
 253
 254
 255
 256
 257
 258
 259
 260
 261
 262
 263
 264
 265
 266
 267
 268
 269
 270
 271
 272
 273
 274
 275
 276
 277
 278
 279
 280
 281
 282
 283
 284
 285
 286
 287
 288
 289
 290
 291
 292
 293
 294
 295
 296
 297
 298
 299
 300
 301
 302
 303
 304
 305
 306
 307
 308
 309
 310
 311
 312
 313
 314
 315
 316
 317
 318
 319
 320
 321
 322
 323
 324
 325
 326
 327
 328
 329
 330
 331
 332
 333
 334
 335
 336
 337
 338
 339
 340
 341
 342
 343
 344
 345
 346
 347
 348
 349
 350
 351
 352
 353
 354
 355
 356
 357
 358
 359
 360
 361
 362
 363
 364
 365
 366
 367
 368
 369
 370
 371
 372
 373
 374
 375
 376
 377
 378
 379
 380
 381
 382
 383
 384
 385
 386
 387
 388
 389
 390
 391
 392
 393
 394
 395
 396
 397
 398
 399
 400
 401
 402
 403
 404
 405
 406
 407
 408
 409
 410
 411
 412
 413
 414
 415
 416
 417
 418
 419
 420
 421
 422
 423
 424
 425
 426
 427
 428
 429
 430
 431
 432
 433
 434
 435
 436
 437
 438
 439
 440
 441
 442
 443
 444
 445
 446
 447
 448
 449
 450
 451
 452
 453
 454
 455
 456
 457
 458
 459
 460
 461
 462
 463
 464
 465
 466
 467
 468
 469
 470
 471
 472
 473
 474
 475
 476
 477
 478
 479
 480
 481
 482
 483
 484
 485
 486
 487
 488
 489
 490
 491
 492
 493
 494
 495
 496
 497
 498
 499
 500
 501
 502
 503
 504
 505
 506
 507
 508
 509
 510
 511
 512
 513
 514
 515
 516
 517
 518
 519
 520
 521
 522
 523

[illegible]

re
fl
q
c
m
ni
No
I
a
in
liffe occasionem eius cogno-
ni, sed hanc actionem,

tionem in Nazareth. Nazareth dictus est, quomodo
ergo in ista voce ratio nominis querenda? Catho-
lici cum quibudam Patribus malant statuere, non
quidem in Prophetis exilare, Chritum vocandum

Nathaniel seu Martham accepisse traditione orali a
Majoribus, quam sententiam suis patronis rehqui-
xit. Restant duæ verisimiliores sententiæ, quarum

38. Sed hzc cententia etiam in eo labat,

quæ nomen patris sui habet, & deum in se habentem
in Nazareth. Pollicior sententia, quæque omnium
videtur verissimilima, est, quæ statuit prophetias ef-
fesse, quæ dicant, Christum, ut veram lucem, Joh. I. 9.
videndam a populis, sedentibus in tenebris, hoc est,
Galilææ gentium, in qua fuit Cennelars: & juxta eam

iturum, non quidem ~~nazaren~~ legitur in Scriptura
ipsum vocandum Nazarenum, sed dicitur in Galilea
nazarenus, qui nomen est Nazarenus, is etiam Gal-

* Maldonatum quæro adeat studiosus Lector in c. 2.
J. A. B. C.

Nazareth inania profus videntur. Nam aliud est
aliud vero hic sumi debere pro esse. Probandum
quam faciet nisi Patrum monumenta consulat.

carum, sumi pro eo esse, quod omnibus constat, quan-
tari potest per Nazarenus eris, h. e. in Gaula edu-
cabitur, ambulabit, evangelizabit; quod impletum est.
Sic occasione habitationis Christo hoc nomen impos-
itum videmus & simul respectum ad prophetas ci-

^a Hi Nazarei plerumque ab excidio Urbis Hierosolymitanæ, quando Deus coelitus cecidit sacras se-
griscum illum Cereemoniarum cultum sibi exhiberi
noluit, ita appellabantur, a quibus Christiani liberta-
tem per Christum patre iudæis se se magis & magis se-
parabant. Ubi istæ Evangelii Mathæi Hebraice scri-

pro, quod a Nazareis in Beroea Synz urbe habitantibus Hieronymo monstratum ipse doctissimus est Pater refert. Hinc haud paucis, qui Veteribus, qua re contrariis, asserere placuit Evangelium Mathaei originaliter Hebraice scriptum fuisse, quod negat & arguit ~~revertens~~ *revertens* non ostendit Heideggerus *Euchrid*
Bibl. l. III. c. 2.

היום כנענו יאכזר וכל איבד יכל שטאך מדרה יברו
מלכות רשעה מדרה העקר וחשבו והבלם ותכניסם

*Detrectatoribus nulla sit spes. Omnes superbi in momento
lo pereant. Omnes quoque iniusti et oſtendi tunc cito*

quam quotiens a toto corpore fundendam praescripisse:
Hic, quod constat XVIII. minoribus. & usitare

zems Saulus Act. VII. 58. in Schilo) compolue
 זעם סאולס אקט. זיבן. פנף. אין שילא) קומפולוע

peti, illos qui sacra aut potius profana Judæorum col-
lingentes Christianismum amplexi sunt. Conf. M.
Buxtorf, in *Lex. Talm.* sub rad. *יָדָה* et *יָדָה* insuper

in Synag. Jud. c. X, p. 209.

* Maldonatum quæso adeat studiosus Lector in c. 2. Matt. v. 33. ubi probe dignoscat quanti faciendi sint Sa-
luti animæ. Cuiusmodi est in hoc loco. Nam si quis dixerit Nazareth inania prorsus videntur. Nam aliud est in Divinis Scripturis ~~verum~~ aliquando haberi posse pro esse
aliud vero hic sumi debere pro esse. Probandum igitur rellat Hottingero hic sumendum quæ esse quod num-
quam faciet nisi Patrum monumenta consulat.

Dissertatio De Rechabitis. (")

1. **A**B omni exo, & in quibus propemodum recte, reperti fuerant mortales, qui non contenti communibus virtutis pietatibusque aliis, singulari quadam vivendi ratione se fecerant, qui non a vulgo loquuntur, sed se ceteri inter honestatis cultoribus, fecerunt. Horum autem singularitatem a quam affectu, ex arbitrio, errore, & perditione; quæ neque in ratione recta, neque in alio. Namque revelatione collata est. Alii ex Divina præscripte, seu extraordinariam vivendi rationem comprehendunt. Alii denique prudentius majorum fuerant instituta, morem gerentes, mentem autem a reliquis omnibus sanctam illius modo conservare amant. Alios *Essai*, *Pharisei*, *Monachi* sive *Muhammedanorum*, sive

(*) Ordinis tenendi gratia placuit Cel. Wirli Dissertationem, qua nobis plenam de Rechabitis Historia cernitur.

et, unde, ut loco citato, p. 124, § 1, n. 1, ubi dicitur: "cognitur"

sive *Gentilium*, sive *Christianorum*, referri possunt. Ad istos *Naziræi* pertinent. In his nomen sibi vindicant RECHABITÆ. Quorum Historiam brevi dissertatione illustrare animus nunc est.

II. Deo autem potissimum de his enucleanda sunt. I. GENS. II. VIVENDI INSTITUTUM.

III. GENTEM quod attinet, non fuerunt *Rechabite* ex *Populo Dei*, neque perennuerant ad aliquam irrogam *Israelis*; sed KENÆI origine. Id docetur 1. Chron. II. 55. *Hi sunt KINÆI advenæ, orti Chamato, Patre familie RECHABI.* Kenæi autem nomen habent ab aliquo *Kain*, Gentis illius Principe. Num. xxiv. 21. 22. Ex illa gente erat *Hobab*, sive *Jethro*, focer Moïsi: qui ideo *Kenæus* vocatur. Jud. I. 18. Is autem, quam facit כהן sacerdos aut *Preses Midianitarum*, Exod. II. 16. & *Midianita* dicatur Num. X. 29. hinc credibile est, *Kenæos* hosce gentem *Midianiticam* fuisse. *Midian* ipse erat filius *Abrahami* ex *Keturæ*. Gen. xxv. 2. Unde palam est, *Kenæos*, ex quibus *Rechabite* oriundi, distinguendos esse ab iis, quorum Moïses meminit Gen. xv. 15. Quique *Kenizzeis* & *Kadmonæis* aliisque populis *Cananæis* annumerantur, quorum tetram *Abrahamo* & posteritati ejus in hereditariam possessionem pollicetur Deus.

IV. Porro *Jethro Kenæus* cum familia sua, ad invitationem Moïsi advenit se populo Dei, in desertis adhuc *Arabum* palanti. Primo quidem ad Moïsem accessit, ut uxorem ejus liberisq; adduceret, ubi reverenter pariter comitæque a *seniore* accipere & eductus de prodigiis illis incredulis; quibus populum *Israeliticum* ex *Agyptica* servitute asseruerat sibi Deus, *Jehovam* præ omnibus diis magnum esse agnovit, eique holocaustum & victimas obtulit; *Aarone* omnibusque senioribus *Israelis* cibum cum ipso in conspectu Dei capientibus. Et postquam præclari consilii auctor Moïsi exstitisset, ab ipso deductus, in regionem suam rediit. Exod. XVIII. Rediit at reverentias cum familia. Nam uti Num. X. 29. narratur, dixerat Moïses focero suo, *profecturi sumus ad locum, quem pollicitus nobis Jehova est; veni nobiscum & bene faciens tibi, quia J. hora promissit vobis I. s. l.* Et senonibus ultro citroque habitis eo tandem contentis *Jethro* videtur, ut terra sua & exactione salutata, reverteretur cum suis. Ita enim distinctæ hæc narrationes, ex libris *Exodi* & *Numerorum*, componenda esse videntur, unam ut absolvant historiam rei eodem tempore gestæ. Vel certe si ipse *Jethro* reversus non sit, posterius ipsius, paternis monitis excitati, *Israelis* se adproxerunt. Ab eo enim tempore *Kenite* associati fuerunt populo *Israelitico* omnibusque quidem ejus *troues*, sic tamen ut distincta semper ab *Israele* gens fuerint.

V. Atque hanc eorum tam prudentiam quam felicitatem laudavit *Balaam*. Cujus hoc de his exitat oraculum Num. xxiv. 21. *Quum vero aspiceret Kenæum, profectus J. tentum suum dixit. Fortis est habitaculum suum, & posuisti in petra nidum suum.* In eo nimirum fortitudo habitaculi ignorem conitabat, quod *scæderati*, loci atque amari essent populi Dei, & communia cum illis fata habaturi. Et quandoquidem *Jehovam* pro vero Deo agnoscebant, illiusque cultum interpretando confugerant ad petram salutis; hinc merito dicuntur nidum suum in petra posuisse. Sed & calamitates iis prædicat, quas in communionem *Israelis* subituri erant. Sic enim pergit: *Assamen eris quum deposceris Kain, tantisper dum Assyrius captivum renobis se.*

VI. Postquam *Israelitæ* promissam terram occupaverant, *Kenæi* tribus *Judæ* maxime adhaerant, fortasse prævalentia & felicitate *trouis* illius adepti, & adjunderunt eam re *palmanum*, quæ est *Jericho*, cum filii *Judæ* in *desertum* *Judæ*, quod est ad australem plagam *Haradi*, atque habitant in eodem populo. Jos. I. 16. *Harad* autem idem fuisse creditur cum *Thamar* aut *Engedi*, civitas in extremis *Judæ* limitibus sita, in tractu qui nulli alteri fertilitate cederet. Hic *Kenæi* nostri habitabant, extendentes se ad confinia *Amalechitarum*. Quibus innexi erant tempore *Saulis*: qui præcæ societatis memor edixit, ut celeri protectione e medio *Amalechitarum*, internecioni devotorum, se eriperent, ne eorum involverentur exitio. 1. Sam. XV. 6.

VII. Alii *Kenæorum* protuli sunt *Kadmon*, in tribu *Nephtali*, in extremo septentrione. Jos. IV. 11. *Cuius autem, Kenæi, separaverunt se a Kenæa gente, de filiis Croban socii Moïsi, recedenteque tentorium suum ad quercum in Ezabananis, quæ est prope Kadmon.* Ex his erat *Jael*, animosa illa, ac *Deboræ* laudata femina ib. ver. 17.

VIII. Ex hac ipsa domo oriundos *Rechabitas* nostros esse, asserit *Clarissimus Balaam* ad Jud. I. 16. *Nescio tamen, quid argumento.* Illi enim, quorum mentio est 1. Chron. II. 55. non in *Kadmon*, sed in *Jab*, habitasse narrantur, neque *Cuebera* orti sed *Cimmo* atque a *Kadmon* illis, qui *Cuebera*, ea ratione videntur distingu.

Unde

tur, quod cum persona, quam prior ille gessit, conciliari nequeat. Quale hic nihil est. Illis itaque Incolæ, habens accessus, qui existens in institutum hoc circa in eam regni Jehu ceptum & ad Joachimi regnum continuatum, Jeremæ ætate per tria secula substituisse.

XVI. Re-
gula insti-
tuta

XVI. In REGULIS instituti occurrit *I. Interdictum*. *II. Mandatum*. *III. Institutio*. *Ratio*. *Interdictum* complectitur. *I. Enumerationem* eorum, quæ *vetantur*. A. NON BIBERE VINUM. B. NON ÆDIFICARI DOMUM. C. NON CONSERERE SEMEN ET VINEAM. D. Imo NE HABERE QUIDEM. *II. Personas obligatas*. VOS ET FILII VESTRI. *III. Tempus obligatum*. IN SECULUM. Quamvis nimirum gens Rechabita a cæteris distincta erit & Oeconomia temporum id patietur. *Mandatum* est de *CONSTANTI HABITATIONE IN TENTORIIS*, Nomandum instar; & uti Israelitæ per quadraginta annos fecerunt in deserto. *Ratio instituti* additur, *UT VIVATIS DIEBUS MULTIS IN SUPERFICIE TERRÆ*. Quod referri potest partim ad commodam & sactem vitam, qui tam singulariter viventes vix deesse poterat, partim ad Divinam promissionem, quam Libuit Nummi annexere precepto de obedientia parentibus præstanda.

XVII. Jo-
nadabum
hoc institut-
um
prospicere
poterat.

XVII. Non indigna hæc sunt, quibus aliquantulum immoremur. Quam Jonadabum vir non minus pius quam prudens fuerit, cur posteritatem suam universam alacritatis huic regulis adstrictam voluit? Hebræi existimant, Jonadabum posteris suis consilium voluisse de commodo & parabili vita quoram mentem *Petrus Martyr*, in commentariis suis in libros Regum, ex *Kerelio*, sic exponit. Qui possident vineas aut agros, & domos habent affixas certis locis, oportet ut subeant varias calamitates. Provenit enim anna, quam frugum tum viti, quandoque mali = proveniunt, aut interdum prorsus auferuntur. Unde coloni, fraudati sua spe, conficiuntur fame, & acriter egent. Vitatur item quandoque aer, aut coloni rapinis vicinorum male afficiuntur. Hæc mala Nomades facile possunt evitare, dilacerando rhedis suis, quocumque liberit. Nam sic fugiunt mala imminencia, & bona prosequuntur, ubi fuerint. Fuit ad hæc pastoricia ea ars Rechabitis patria, imo & avita. Nam Jerthro, filius Moysi, præposuit, & ad eos pacandos & consolandos suas mittebat. Noluerant itaque a suis majoribus degenerare. Nec præterea speramus, eos qui urbes incolunt fere deliciosos & molles evadere, qui vero ruri degunt plerumque robustos esse. Voluit igitur Jonadabus, inter suos vires & robur corporis integra conservari. Vetuit item ne biberent vinum; cujus nimius usus multis modis corpori & animo officit. Hactenus ex Hebræorum mente *Martyr*.

XVIII.
S. *Jonadabum*
ra *Jonadabum*
runt.

XVIII. At ratione est, libuisse majora. Quandoque dem Rechabite inquieti erant apud Israelitas, prudentia Pontificis docebat i. moribus vivere, quibus nemini essent graves, nihil expectantes eorum quæ alii possidebant, totaque vita iuramento edentes humilem professionem peregrinitatis. Unde judiciose observatum est a Clarissimo Viro *Jacobo Alsingio*, Israelitis illicitum fuisse institutum illud vel præscribere, vel imitari. Quia terra illis in possessionem hæreditariam data, eoque colenda fuit, & domus ibidem ædificandæ, quas ad posteros transmitterent. Sic ergo se Rechabite ab Israelitis prudenter distinxerunt, ad vitandam invidiam; ne viderentur invadere possessiones non suas.

XIX. Faciebant etiam hæc omnia ad fovendam pietatem. Ita enim Jonadabus corruptis illis temporibus suos a vitæ hujus commodis & deliciis avocare & avertere voluit. Vino interdixit, quod multorum criminum occasio & incentivum esse solet. Interdixit quoque structura ædium & cultura prædiorum, earumque rerum possessione: quia animus illis solet esse affixus & multi cælum non affectare, saltem non impetrare, quoniam arctius, quam par est, glebæ suæ adhærent.

XX. Hac ratione nides adstrictæ Præphetarum oraculis, quæ imminentes Judæis calamitates repetitis carminibus canebant. Ideo in tempore suos ad exilium incommoda ferenda assuefaciebant. Nam Bileamus Kenitis etiam deportationem denunciaverat. Num. XXIV. 22.

XXI. Denique hæc vita iure instituta ostendebant, terram istam quam Judæi tam effusim deperiebant propter se tanti faciendam non esse. Ideo ne Hierosolymis quidem, quando eo vi bellica pellebantur, aliter quam in tentoriis habitare voluerunt. Et fortasse rectius fecissent, si non venissent Hierosolymas, neque tam prope accessissent ad communionem populi refractarii; modo alia ipsis via patuerit hostiles incursationes & depredationes evadendi. Fortan & alia subsuerunt, nobis incognita.

XXII. Re-
gula insti-
tuta

XXII. N. *OBLIGATIONE* ad hoc institutum volumus. Quæ considerari potest, vel respectu *Jonadabum*, qui obligationem *imposuit*, vel respectu *filiorum* qui eam *servaverunt*. A. *Jonadabum* q. idem quod attinet, merito queritur, recte ne taceat poster-

steritatem suam ad tam difficile institutum in perpetuum obligando? Non enim desunt rationes dubitandi. I. Vinum agri, vineta, domus, civitates, sunt res bonæ, a Deo ad usum generis humani conditæ; hominibusque a Dei bonitate clementer concessæ: cur interdicit iis quæ concessit Deus? II. Præceptum tale aliquando pro laqueo est, quo se conscientia misere constrictam deprehendit. Potest enim incidere tenuis valetudo, atque ea corporis infirmitas, ut vino sit utendum. III. Videtur his omnibus quædam inesse superstitio & ἰδωλατριτικὴ, qua Sanctitas & religio collocatur in iis rebus, in quibus eam non collocavit Deus.

XXIII. Equidem, ut verum sit, si ex rigore examinentur omnia forsan in humano ejusmodi instituto deprehendi posset aliquid quod non omnem culpam attingit. Et sane nusquam legimus illud a Deo prius approbatum, laudatumve esse. Laudatur quidem obedientia posterorum, utpote respondens voluntati Dei, expresse præcepto quinto. Sed exinde non sequitur, quæ obedientia laudabilis, laudante idcirco fuisse mandatum. Rex Saul imprudenter interdixit populo cum execratione, ne quis gustaret quicquam donec plenam de hostibus victoriam reportasset: cui tamen interdicto pie a populo obtemperatum est.

XXIV. Attamen committendum non esse videtur, ut probum pii hominis institutum, nequam etiam a Deo approbatum, atro carbene notetur. Nam, ut ostensum est, haud contemnendas facti sui rationes habuit. Et quæ modo in contrarium sunt allatæ, ex nequaquam tales sunt, ut non commoda ad ipsas suppetat responsio.

XXV. Nam I. Illicitum non est a rebus concessis licitæque certo quodam consilio abstinere. Imo est ubi prudentia & pietas exigunt, ut ab iis abstineamus. Apud Hebræos Naziræi voto sibi abstinendam a similibus rebus indicebant, sive ad tempus, sive in perpetuum. In quo aliquid Rechabitarum instituto simile, aliquid etiam dissimile est. Similitudo consistit in abstinencia a rebus cæteroqui concessis. Dissimilitudo in eo est, quod Naziræi id facerent ex lege Divina; eoque ad cultum; Jonadab suo consilio, & prudentia, citra opinionem cultus. Nimirum afflictionis imminuentis cogitatio merito quem movent, ut quæ hujus mundi commoda sunt, sibi tempetive neget, animumque ab iis avertat, inque ea aversione per consuetudinem confirmet.

XXVI. II. Non est exsternandum observantiam hanc tanta severitate præceptam esse, nulla ut intercedere potuerit exceptio. Etenim præcepta non tantum hominum, sed & ipsius Dei lege charitatis condienda sunt & temperanda, juxta regulam, *Misericordia dei delictorum, & non sacrificiorum*. Interpretanda igitur erant præcepta Jonadabi, ut non adstringerent liberos si qua forte urgeret necessitas, quæ extra legem est. Proinde si per valetudinem quispiam Rechabitarum opus habuisset vino, per Jonadabum uti licebat. Quemadmodum, quia compellebantur necessitate, Jeremiæ tempore ingressi sunt urbem Hierosolymorum, nec tamen accusantur violatæ obedientiæ. Imo vero Deus testimonium iis perhibet exactæ observantiæ. Jer. XXXV. 18. Vide sodes erudite de his differentem *Petrus Martyrem*.

XXVII. III. Jonadabi institutum, non fuit religiosum, neque animus ei fuit, aut certe non debuit esse, religionis vinculo constringere posterorum suorum conscientias, quas tantum illius observatione magis placitari essent Deo, aut aliquid apud ipsum mereri. Nulla Dei in mandato mentio, nihil ejus profitentur Rechabitæ, nihil tale de eo testatur aut Deus, aut Jeremias. Idcirco non videtur accensendum esse statutus sequentium Pharaëorum, qui Deum se colere postularunt, ex mandatis hominum.

XXVIII. *Posterior Jonadabi obligatio* ad institutum hujus observantiam inchoat, non ex aliquo religiosi vinculo, sed propter reverentiam paterni mandati; quod quam suapte natura malum non esset, imo prudens, ac temporis apprimè conveniens, bonum factum est, quod ei constantes paruerint. Eoque nomine ab ipso Deo laudati, Israelitis in exemplum proponantur; quo præterita genti tua exprobratur recalcitro. Jer. XXXV. 13. 14. 15. Habemus tunc hic rarissimam hujus obedientiæ exemplum: obedientiæ, inquam, per tria secula continuatæ, a viris & foeminis, filiis & filiabus, succedentibus sibi generationibus: idque in iis rebus quæ carni ingratis, & a communi hominum consuetudine valde remotæ sunt.

XXIX. Difficultas aliqua nascitur ex Jeremiæ historia & quidem gemina. 1. An non positum sit ex præcepto Numinis per Jeremiam ostendiculum sit, quando contra mandatum parentis vinum bibere jubebantur? quod tam acriter infestatur Deus, quando ita cum Naziræis agebant Israelitæ. Amos II. 11. 12. An bene fecerint paterna jussa sermoni Prophetico anteposcentes?

XXX. Utramque hæc ratione non incommode tolli arbitror. Non poterat male

ram afflasset. *Scal. Trisbar. lib. 2. cap. 3. item Druf. in Præter. Quarto mordicus tenebant παραδόξως traditiones Antiquorum.*

Ex his præ-
cipuum da-
ti Legem
Oralem.

XI. Ut melius intelligantur ipsorum dogmata, sciendum est, Judæos dicere, quod Lex duplex sit, scripta, quam appellant *תורה שבכתב Legem scriptam*; & *תורה שבעל פה Legem oralem*, quam utramque Moysi datam in monte Sinai; legemque oralem fuisse *אמרו חכמים* instructionem & commentarium legis scriptæ dicunt, quam Moyses postea ore tenus Josue tradiderit, Josua Senioribus, Seniores Prophetis, Prophetæ Vero magna Synagoga, qui deinde sequentibus sæculis eandem propinarint. *Moses Kofens. in præf. lib. præcept.*

Quod plu-
rimum
Pharisæi
ex his
causis distin-
guabatur.

XII. Hæc traditio una ex primariis differentiis fuit, de quibus Sadducæi & Pharisei conflixerunt. *Corionid. cap. 29. Pharisei inquebant; observemus legem, quam majores nostri nobis transmissam insinuant, & præcepta & Scripturam, quæ cum per traditiones exposuerunt. Sadducæi autem replicabant: ne fidem demus, nec aurem ullis traditionibus & אמרו חכמים, sed attendamus ad solam legem Moysi.*

Quæ facta
est.

XIII. Traditiones autem, quas præceptis præcebat, hæc erant. I. Non capiebant cibum *חֵטְא* *חֵטְא* illotis manibus. *Cur transgrediuntur discipuli tui תוֹרַת מֹשֶׁה* *Seniorum traditionem?* non enim obliant manus suas, quando panem edunt. *Matth. XV. 2. Hæc lotio dicitur facta esse תָּרַחַץ 7 crebro Marc. VIII. 3. uti quidam hanc vocem transferunt, putantes eam idem significare hic, quod *תָּרַחַץ* apud *Homærum*, scil. crebro frequenter. Alii hanc vocem vertunt *accurate, diligenter*, quod docet attentam diligentiam eorum in lavando; cum qua versione Syrus facit, qui habet *בְּכִלְכִּיל* *בְּכִלְכִּיל* diligenter. Alii putant hoc loquendi modo alludi ad ritum istum, quo crebentur Judæi, quæque & appellabant *נְטִירַת יָדַי* *נְטִירַת יָדַי* neminem; Græcum vocabulum *τρυγῆν* creditur exprimere hanc ceremoniam, quoniam in ista lotionis summitates digitorum cum pollice conjungebant, ita ut quævis manus speciem *τῆς τρυγῆς* pugni referret *Scalig. Trisbar. c. 7. Hæc ceremonia ita habuit. I. Manus abluebant. II. Eas dicto modo complicabant. III. Eas elevabant, ita ut aqua ad cubitum delaberetur. Tandem remissis rursus manibus, aqua humum defluebat. Et ut abundans**

Supersti-
tiosa est.

XIV. Ceremonialis illa lotio elatarum demissarumque manuum satis denudat superstitionem, quam solam vellicat reprehensio dicta; etsi omnes istiusmodi lotiones superstitione non carerent, quod eas non ponerent inter honestos civileque mores; sed ad religionem *8* pertinere crederent, *בִּשְׁתִּירְתָּם* *בִּשְׁתִּירְתָּם* *אֶת הַיָּדַי* *אֶת הַיָּדַי* se lavare ante prandium, aut *אֶת הַיָּדַי* *אֶת הַיָּדַי* *חֵטְא* *חֵטְא* sumere cibum illotis manibus; imo quod earum lotionum tantam assererent necessitatem ut si homo accepta aqua non simul manus abluere, sumque restinguere ob paucitatem posset, etsi contabesceret siccitate, non tamen anhelanti gutturi sed purgandis manibus eam affundere deberet. *Druf. præter. Matth. XV. in addend. 8 Buxtorf. Synag. Jud. c. 9. p. 93. ex Talmude. Et cibum capere חֵטְא חֵטְא tantum crimen, ac ipsam fornicationem judicabant.*

Triplex
locutionis

XV. Etsi autem hæc traditio lotionum acerrime a Phariseis inculcaretur, attamen isti ritui omnes Judæi obediebant, ut constat ex locis citatis. Possimus autem tres lotionum species usitatas Judæis observare. 1. *Pharisæicam* & superstitionem, quæ reprobata est. 2. *Oralem*, quæ extera inter hæc honestis admittit. 3. *Superstitionem*, quæ nota erat innocentie, mandata Senioribus proximæ urbis, in causa ignoti homicidii. *Deut. XXI. 6. Ita se lavit Pilatus Matth. 27. & ad eandem lotionem alludit David Ps. XXVI. 6. Lavo in innocentia palmas meas & circa suum altare versor*

II. Lotio
post redi-
tum e foro.

XVI. II. Cum redibant ex foro, manus lavabant. *Marc. VII. 4. Ratio fuit, quia, cum eorum cum variis hominum generibus commercium habuissent, facile pollutum ponerunt. Verbum, quo utitur Marcus, est בִּשְׁתִּירְתָּם, quod denotat totius corporis lotionem.* Vnde etiam Pharisei, utpote quos major superstitionis zelus, quam alios agitabat, sic se lavasse *אֶת הַיָּדַי* *אֶת הַיָּדַי* ante prandium. *Phariseus miratus est, cum Christus eum lavasset. Luc. XI. 38. Ad hanc superstitionem Petrus inclinasse creditur, dicens: non solum pedes meos, sed & manus & caput. Job. XIII. 9. Is, cum civilem suam modestiam lædi crederet, si lavandos pedes Magistro suo permitteret, ad alteram extremam deinde relabatur; q. d. non solos pedes, sed totum corpus. Hæc superstitio genuit Sectam Hemerobaptistarum, sic dictorum,*

rum, quod quotidie ita suas lectiones & baptismos iterarent. *Epiph. l. 1. Tom. 1. cap. 17.* III. P. 1.

XVII. III. Eluebant sua pocula, sextarios, aramenta & lectos. Marc. VII. 4. lonum &c.

XVIII. IV. Illicitum putavit edere cum peccato eius. Matth. IX. 11. Imo confes-
bant esse pollutionis speciem, tangi ab iisdem. *Luc. VII. 39. Hic si esset propheta,* nentia a
noisset utique, quæ & quibus sit iste saminus, quæ tangit ipsum, nam peccatrix est. 12. comedio
istiusmodi hominibus loquitur Propheta, qui dicunt, accede ad te, sive recede, ne
appropinques mihi, sive ואל תגשׁ אל משה ne tangas me; nam sanctus sibi sum, Es. LXV. 5. peccatim-
Frigidus ille sanctitatis fervor & Samaritanis fuit, qui obvianti peregrino organie-
bant; *μη πρόσβουωσιν, ne attingas, ne me vel leviser strigas; Scalig. de emend. temp.* bus.
lib. 7. & Epiphan. Tom. 1. Lib. 1. c. 13.

XIX. V. Jejunabant bis¹² in septimana Luc. XVIII. 12. nimirum die Luna & die
Jovis. Theophyl. in Luc. XVIII. 12. Epiph. bar. 16. quia Moyses, uti ajunt, montem
Sinai ascendit die Jovis, descendit die Luna. *Drus. in Luc. XVIII. 12.* V. Jeju-

XX. VI. Dilatabant¹³ sua phylacteria, & amplificabant suarum vestium fimbrias. niam in
Matth. XXIII. 5. Hic tria veniunt pensanda, 1. Quid fuerint phylacteria. 2. Quid
ipsis inscriptum fuerit. 3. Cur ita dicta. VI. Je-

XXI. Epiphanius lib. 1. Tom. 1. c. 15. exponit hæc phylacteria fuisse *δωδεκά-
κλιτα* id est clavos purpureos vestibus intertextos. Quasi Phariseorum velles similes fuit
sent tamen istis, quæ amiciebantur Romani Senatores, nempe *laticlavii* vel *latus*
clavus) ita dictis, quoniam erant segmentis & latis bracteis vel clavis interpuncta.
Sed quoniam hæc phylacteria tantum fuerint adpuncta ornamenta, eorum duo erant;
alterum fronti, alterum sinistræ affixum; tum claret, per phylacteria non posse in-
telligi toras vestes, vel aliqua segmenta & clavos vestibus intextos. In genere putan-
tur fuisse *scedula, tabella vel membrana, quarum*, ut notavi, duæ fuerunt: *Phyla-*
cteria sive tabella vel bractea, fronti annexæ¹⁴ & ab una ad alteram aurem pertin-
gentes, ligulaque ab occipite adstrictæ; & *phylacteria* alligata brachio¹⁵ sinistro su-
pra cubitum, ea parte, quæ spectat cor, ut eadem in pectus essent. *Mose. Kufens,*
præc. affirm. 22. tatio phy-
lacteri-
um
ria sunt
clavi pu-
Sed male.
Potius
membranæ
vel frontis.
vel brachii

XXII. Utraque hæc phylacteria & Phariseis & Sadduceis in usu fuerunt. Maim. in
Tephillim. c. 4. §. 8. Sed cum distinctione: Pharisei ad majorem ostentationem sua
phylacteria mandata brachio supra cubitum affigunt, Sadducei palmarum, ut omnes
Judei tamen phylacteria gerantur non excepto nostro Salvatore. *16 Sed. l. 1. c. p.*
258. Mandatum enim generale fuit *Exod. XIII. 9. Erit tibi in signum super manu*
tua, & in memoriam inter oculos tuo. Sic ipse ritus gerendi phylacteria non tantum a
Salvatore nostro improbatum, sed ea dilatandi, quo viderentur sanctiores reliquis.

XXIII. His schedulis vel membranulis inscribebant Decalogum solum, juxta senten-
tiam *Chrysostomi & Hieronymi in Matth. XXIII.* Sed minor ratio perluadet, eo in
his exarasse has quatuor pericopas. *17 1. Prima pars incipiebat ita, Confitebor tibi*
omne primogenitum, Exod. XIII. 2. ad finem V. 10. 2. Secunda erat; Et eris, quum
introluxerit te Jehovab in terram Canaanitamam. Exod. XIII. 11. ad finem V. 16. 3.
Tertia ita; Audi Israel, Jehovab Deus noster, Jehovab unus. Deut. VI. 4. usque ad
finem V. 9. 4. Quarta incipiebat; Erit utique si serio auscultaveris præceptis
meis, Deut. XI. 13. ad finem V. 21. Te aut
tunc

XXIV. Has 4. partes convolutis membranulis inscriptas capiti annexerunt & sini-
stræ eas sententias, quas fronti præfixere, in quatuor diversis membranulis exara-
runt. *Mos. Kufens. fol. 104. col. 3.* ubi vero una membrana vel pellicula ea qua-
tuor sententias dabant, tum fiebat istud quamvis partem distinguente lineola; posue-
runt postea eas quatuor sententias in pellicula, in qua erant quatuor ædiculæ, locu-
lamata, vel cedule, non autem in quatuor pelliculis, quævis cellula distincta erat
ab aliis. Illæ vero partes, quæ manum ornabant, inscribebantur uni membranæ,
distinguentibus eas quatuor regularis, in eas quatuor peculiaribus membranulis inseri
berent, descendenti ordine nebat potiusque in una pellicula, quam cellulam ha-
bente. Alie
ræ capiti

XXV. Tempore persecutionis, cum publice¹⁸ phylacteria sua gestare non aude-
rent, manus suas rufo nolo cinxerant, ut retinebant memoriam sanguinis fœdera-
lis. *Munst. de præc. affirm.* rubrum.

XXVI. Quod ad nomen, Moyses phylacteria vocavit *תפילין*; quod vocabulum tot
terminis etymologias, quot exponentes habet. Verumillamini videretur, ea sic dicta
fuisse per *εὐπρεπὴς* locutionem a contrario, a *ἥσυχος* incedere, movere; quia erant immo-
ta; ob id vertunt *LXX. ἀτάκιστα* ornamenta immobilia. Rabbini ea vocant *תפילין*
q. d. *precum monumenta*. Alii amant ea dicere, *Pistacia & Pistaciola*, a voce *πιστα* Pistacia.
quæ notat vestis partem, vel modicum pannum. *Hieron. in Matth. XXIII.*

Thef. Antiq. Sacr. Tom. III.

H

XXVII.

rent mulierum intemperantiam, persuasive essent, nullam sceminam constanti amore in maritum suum ferri. Hic coelibatus non de omnibus Essenis in genere intelligendus, in hoc enim puncto ipsi inter se studiis partium dissident. Quidam itaque prioris sententiæ sunt, quidam nuptias contrahunt propagationis amore. Nihilominus tamen tanta ipsi moderatione conveniunt, ut per triennium explorent valetudinem sceminarum, & si constanti purgatione partui idoneæ apparuerint, ita eas in matrimonium adsciscunt. Nemo autem cum prægnante concumbit, ut ostendant, quod nuptias non voluptatis, sed liberorum causa inierint. Ulmus autem hujus Sectæ ordo propagatione liberorum hæresin suam profeminat; primus ordo eam ab interitu tuetur adoptione liberorum alienorum, quos tanquam cognatos juxta suæ disciplinæ regulas moderantur: uti testatur *Josephus*. Addit *Plinius l. 3. hist. c. 17.* multos alios, Judæos in senium vergentes, ultro se ipsis applicuisse, qui moti fuerint ad hoc, vel mirabili rerum turbiditate facere, vel memorati prioris consuetudinis, ut per tota Tabernas laxavissent; quasi hoc medio se ipsos poenitentia quadam vellent castigare.

In abstinentia a connubio Esseni inter se differant.

XIX. Quando & a quo hæc Secta exclusa sit, difficile est dicere; quidam eos ætate *Recebitis* æquales faciunt. Sed *Idem l. 3. c. 19.* Scimusque *RECHABITAS* tantum additis quibusdam peculiaribus regulis & constitutionibus distinctos fuisse a *Kenitis* *Jud. 1. 16.* atque ita per consequens *Essenorum* origo & ætas ascendet ad migrationem Israelitarum ex Ægypto; *Jetro* enim socer Moïsi, ut patet ex textu, *Kenita* fuit; sed neutrum horum verisimile est: nam, *l. Kenita* non dicuntur in S. Scriptura fuisse ordo peculiaris sive secta, sed tantum distincta familia, genus, natio *Num. XXIV. 21. Il. Rechabites* non exstruxerunt ædes, sed habitaverunt sub tentoriis; neque terram agricultura exercentes, neque ferentes, neque vineas colentes, neque possidentes. *Jer. XXXV. 7.* Esseni autem non sub tentoriis, sed ædibus manserunt, seduloque humum coluerunt. *Joseph. Antiq. l. 18. c. 2.*

Origines falsæ.

XX. Aliquis ex Hebræorum Magistris ait, quod *Esseni* fuerint *Naziræi*. *Scalig. Tishar. c. 23.* Sed hoc refellit *Lex Naziræorum*, jubens, ut, ubi dies Naziræatus ipsorum completi fuerint, comparerent ad portam tentorii templi. *Num. VI. 13.* Sed aditas tempu Essenis, ut dictum est, non patebat.

XXI. Quamobrem incertum est, quando & quo autore hæc hæresis eruperit. Primus, quem invenio insignitum nomine *Esseno*, fuit Judas, qui vixit tempore Aristobuli, Johannis Hircani filii, annis circiter centum ante incarnationem Salvatoris nostri. *Joseph. lib. 13. c. 15.* Ut ut sit, hæc Secta vetustissima fuit, nam tres Sectæ *Sadduceorum*, *Pharisæorum*, ac *Essenorum* jam tempore Jonadabi, qui fuit frater Judæ Maccabæi, adeoque quinquaginta annis ante Aristobolum viguerunt. *Joseph. l. 13. c. 9.*

Esseni minimum 150. annos ante Christum existunt.

XXII. Exploratum est, hanc Sectam præpheticè ad dies Salvatoris nostri, & ultrocius; nam *Philo & Josephus* de ipsis loquuntur, ut eo tempore adhuc superstitionibus. Quæ ratio non est, quod in N. T. eam nulla mentione fiat. Resp. 1. Numquam illorum *Philo & Josephus* ætate videat exiguus fuisse, circiter quatuor milia. *Philo lib. quod omnis probus &c. c. p. 678.* Et quum per multas urbes sparsi essent, Sectam suam distractam minuebant; tempore autem nostri Redemptoris Hierosolymam, forsitan vel nulli fuere, vel perpauci. 2. Si historias consulimus, inveniuntur illi non prædicti, moderati, nullique molesti, nec adeo licet emergentes, uti *Pharisæi & Sadducei*, qui, invicem opinionum studiis distracti, Christum tamen unanimi consensu adorantur. 3. Cur illi non æque taceantur in N. T. præsertim cum nullos motus obloquendo, vel aliis in rebus excitarent, ac *Rechabites* in Vet. Test. quorum semel tantum sit mentio, & quidem tum, cum jam ipsorum ordo steteret per 300. annos, scilicet ante testimonium Jeremiæ de ipsis; nam inter Jechu qui tempore Jonadabi vixit, & Zedekiam Chronologi totidem annos numerant.

Ratio quare illi non in N. T. meminerint.

XXIII. Tandem, etsi nomen Essenorum in Scriptura non occurrat, in Epistolis tamen Pauli multa reprehensa legas, quæ Esseni in suis Scholis docebant. *Chernis. l. Tim. V. Ex. Cor. I. Tim. 4. p. 120.* Eius natura fuit istud consilium, quod Timotheo datur. Ne amplius potes aquam, sed uteris paululo cini. 1. Tim. V. 23. Rursum, 1. Tim. IV. 3. Prohibere connubia & cibos est doctrina demoniorum diabolorum. Præsertim Col. II. multa loca videtur Apostolus ipsorum dogmatibus opposuisse; ne quis vos judicet in cibo & potione; 8 V. 18. nullus vester karissimè vobis dominetur, volens in libertate, & cultu Angelorum &c. quod dogmatibus prædicantur. 1. Tim. 4. 20. Apostolus unius voce dogmatum, quæ Essenorum aphorismos & constitutiones notat. Sequenti V. 21. tangit quasdam res peculiare; ne asingas, neque contructes; jam autem diximus, quod Senioribus religio fuit contructur Juniore; & in ista dieta gustum ad panem, sal, aquam, & hyssopum adstrinxerant; quam victus rationem obfer-

Alluditur 1. Tim. V. c. IV. c. 1.

Aore notatæ. Præterea quia posterior non solum personæ, sed & facultates percensibat, factioni Gaolomice aniam præbuit.

4 Videtur antiquissima consuetudo, qua primates Regni לַמֶּלֶךְ in memoriam dies, quo Rex vel in lucem editus est aut Rex constitutus, lauro convivio excubabantur & qua solemnitate Reges se liberales

XL. 20. Die autem tertia, יום הלידה, יום לריקת, qua die natus erat Phario, contrarium patuit omnibus servis suis &c. quo a quibundam celebratur Hof. VI. 5. מלכא דא דא דא, qui potationibus consumitur. Pariter de Persis Herodot. testatur, Vid. Gros. ad Matth. XIV. 6. אֲדִישׁוֹ ex tr. עֲבוֹרָה וְיָהּ ap. 1. 3. inter festa Isolatrarum recenseri יום נוסיא של ימים יום הלידה ויום המיתה, sua regum: diem quoque natalem & diem obitus. Ad hanc Glossa Bartenoriana. נִסְיָא יום שְׁמִינִיּוֹת. יום שְׁמִינִיּוֹת, quo Rex designatus est. Per diem natiuitatis vero, quo Rex prognatus est. Quando igitur Matth. XIV. 6. נִסְיָא יום שְׁמִינִיּוֹת, cont. Marc. VI. 21. exstat, recte intelligitur dies Herodis II. quo in memoriam revocabatur Terrarchatus a populo Romano ipsi concessus. Sed Herodis dies apud Persum de Herode Agrippa maiore, aut potius minore: quia ille jam defunctus anno Christi 44. At Persus demum lucem vidit anno xxi. Tiberii vid. Joh. Britannicus

in vita Persi. De Herodis M. natalibus vid. Joseph. Antiq. l. xv. c. ult. p. 536.

5 Nugas merito dixit illam Cel. Drusii opinionem, quando ex columbis Herodianis II. Historia Evangelica memoratos legit, leg. Graeci pro ימי עֲבוֹרָה, vide M. Buxford. Lex. Thali. 631. 632. Incidit alius non minus gravis error, quæri aliquando in eodem Viro Docto deprehendi ad Marc.

Referunt in Phelista. 4. de Aegyptia, qui mille holocausta, sed antequam cura pan-

& ex Pharizis aliqua pars pro uocitate aueritas Romanos & Herodianos pertinaciter stabat atque negabat Cæleri censum, qui servitus signum, a libera Gente solvendum esse. At contra Herodiani. Jam

tram partem ostendisset.

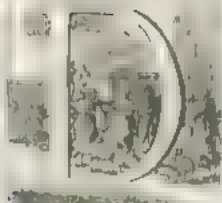
7 Ζῆλον Ηρώδης in loco parallelo Matth. XVI. 6. Ζῆλον Σαδδουκαίων fermentum Sadduceorum dicitur: Unde sequitur, eandem Sadduceis & Herodi atque Herodianis falsam doctrinam (nam fermentum ita accipiendum ob ἄφεσις Matth. XVI. 12.) fuisse.

DISSERTATIO DE TABERNACULO, EJUS ATRIO ET VASIS.

Platoni I.
Reverentia
Antiquitatis

Nomina.

E a Rex Israelitarum pulit, ut fcs Palatium extraeretur, ut
ipfe in aeduo populi habitaret. Quoniam autem re-
gentum Semitam expugnandum, ter longi aena n emendandam,
Palatium illud una cum suppellectili ita parandum erat, ut
illud Muntri facile, occasione postulante, figere & refigere
possent. Josephus insignit nomine *ματρυζοποιον* *vel portatilis tem-
pli* Antiq. I. III. c. V. p. 80.

II. Nomina Scripturæ diversa sunt: *N.* סֶכֶךְ Lxx. *ἀγίασμα*
Exod. XXV. 8. nam habitaculum Sancti Numinis, quod adeun-
di Sanctus nonnisi potestatem habebat. *B.* אֹהֶל מוֹעֵד Exod. XXVIII. 43. nam formam
habebat tentorium, quibus illis temporibus frequens usus. Additur מוֹעֵד quoniam
condictus conventus sacri locus. *I.* vel simpliciter הַמִּשְׁכָּן illud *habitaculum*, unde *שֶׁכֶן*
Exod. XXV. 9. ab in habitatione Dei: vel conjunctim מִשְׁכֵּן הָעֵדוּת *habitaculum testi-
monii* Exod. XXXVIII. 21. *G.* הַיֵּל *Palatium* 1. Sam. I. 9. III. 3. conf. 1. Reg.
XXI. 1.

III. Nomine, in medium praefectis de ipso Tabernaculo dicendum erit, quod
latiori latitudine et maiori & latum Regis Israelitarum habitaculum con-
stans diuersis partibus, quibus ipso tentorio & circumjacente atrio ita compositum,
ut urgente necessitate in suas partes dissolvi & transferri posuerit, in quo ille populum
suum modo dicitur rexit.

IV. Per partem praefectam tentorium, Sacerdotum & Sacerdotum mo constans, confectum ex
afferibus auro obductis, tegminibus atque velis diversæ materiz, formæ, coloris ar-
gumentis, quibusque sacris pietatibus a deo in hoc tentorium edificandum
apparatis.

V. Sanctum in anteriore ejus parte versus ortum fixum, quod quotidie Sacerdotes
introbant. Sed Sanctum in parte posteriori appellatur, in parte posteriori versus
occidentem nam a latere meridionali conceditur, nam una die in parte posteriori quatuor Lev.
xvi. 2. 13. 14. 15. Illud majus, viginti scilicet cubitorum, hoc minus, quod nonnisi de-
cem in longitudine habebat, uti mox ex dicendis elucebit.

VI. De afferibus tenendum 1. *Nomen*: קֶרֶשִׁים LXX. *σῦλος columna* Exod. XXVI.
15. quales eo crassitiei dicit queant. 2. *Materia*: ex ligno Schittim, quod *אַרְזֵי*,
simul & levissimum celebratur. 3. *Forma*. Requirebantur קֶרֶשִׁים *arrestarii*. 4. *Longi-
tudo* sive altitudo decem cubitorum. 5. *Latitudo*: Hæc unius & dimidii cubiti. 6. *Cras-
sities*, quæ non exprimitur, probabiliter eandem tenebat. 7. *Numerus*. In univer-
sum XLVIII. erant: scilicet a latere meridionali XX. a latere septentrionali totidem:
sed a latere occidentali octo, quorum duo angulares ex parte immittebantur: Hinc
requiritur toties tentoria longitudinem XXX. latitudinem X. nonnisi cubitorum tulle.
8. *In-*

8. *Incrustatio*. Auro obducebantur ut intus parietes auro rutilaverint. 9. *Ancones*, qui manibus in forma & usu similes ידֹרִית dicuntur, Exod. XXVI. 17. Numero erant XCVI. 10. Bases, quibus ancones immittebantur. Harum (a) numerus scil. XCVI. (b) Materia: quæ argentum. (c) Pondus: Unaquæque basis ex talento argenti conficiebatur. Exod. XXXVIII. 27. pretio adeoquo 1500. thalerorum Imperialium. 11. *Vestis* כְּרִיחִים numero quinque, quorum mediis per ipsam asserum crassitiem ad fortius continendum mittebatur: 12. Anuli aurei, per quos vestes transcurrerant. Vid. Exod. XXVI. 15. 30.

VII. Notanda dein sunt columnæ, partim quæ determinabant Sanctissimum a Sancto, partim quæ Sanctum ab atrio. Illarum numero quatuor ex memorato ligno Schattim auro obductæ, quibus unci aurei infixi erant. Unaquæque unam tantum basim ejusdem tam præcedentibus materia & pondere habebat. Hæ quinque, quæ cum prioribus conveniebant, nisi quod bases fuerint æneæ. Vid. Exod. XXVI. 31. 37.

VIII. Nunc sequuntur vela, quæ ab his columnis suspendebantur. Interius quod internum ab arca, solio Dei, arcebat, dicebatur פֶּרֶכֶת LXX. constanter אֶרְצָאֵלֶיךָ unde de Matth. XXVII. 51.) *velum*. *Raschius* כֵּן הַמִּכְרִיל דָּבָר הַמְבַרֵּךְ בֵּן הַמִּכְרִיל בְּלִשׁוֹן הַתְּנָכִים פרנוד דבר המברך כן המכריל וכן הוּא *Sapiensibus* *notat velum quale Regem a populo dividit*. Velum hoc conficiebatur e lana hyacinthini, purpurei & coccinei coloris & præterea ex lino, scil. ut idem Magister refert, de unaquaque specie fila sextuplicata sumebantur, atque inde Cherubini qui formam humanam, leoninam, aulinam, vitulinam in diversis corporis partibus credibiliter exprimebant, מְעֵשֶׂה חֶשֶׁב *summo ingenio* efformabantur. Exterior, quod atrium a sancto separabat, appellabatur סֹסֶךְ ex eadem quidem materia fiebat, sed non eodem artificio; Hoc מְעֵשֶׂה רֶקֶם *opus acupiscitoris* verti solet. Differentiam his verbis Maim. tr. המקדש c. viii. כל מקום שנאמר בחורה מעשה רקס. הוא שתהיה הצורה הנעשית נראית כצד אחד בפני הארץ כלכל ומעשה חושב הוא שתהיה *ubique in scriptura exstat opus acupiscitoris, intelligendum de figura, quæ in uno solum latere in tela conspiciuntur: At quæ ad opus ingeniosum referuntur, figuras ab utroque ostendant latere*. Alii aliter, uti in rebus obiculis fieri solet. Cave credas in Templo primo & secundo eadem vela suspensa fuisse: Hæc de Tabernaculo tantum valent. Exod. XXVI. 31. 36.

IX. Asseres obtegebantur quatuor tegminibus, quorum unumquodque inferius superioriori pretiosius erat. Imum live infimum ex lana hyacinthina purpurea, coccinea ut quatuor & lino tanta contexebatur arte, ut Cherubinarum figuræ ab utroque conspici potuerint latere. Non continuum erat, sed x constabat cortinis, quarum quinque acu confuebantur & sic quinque reliquæ. Hæ invicem ope fibularum & laqueolorum in medio conjungebantur. Ex decem memoratis singulæ XXVIII. cubitos longæ, IV. latæ erant: Hinc asseribus unum cubitum piffis impositæ, illorum latera non integra obtegebant, sed a meridie & septentrione duos, ab occasu unum vacuum relinquebant cubitum. Exod. XXVI. 1. 7.

X. Secundum e pilis caprinis textum undecim habebat cortinas: Sex anteriores acu confuebantur. Quinque posteriores itidem. Omnes una per laqueos fibulæque conjungebantur. Longitudo XXX. Latitudo in universum XLIV. cubitorum erat. Illa tegebatur latus meridionale & septentrionale uno tantum cubito nudo relicto: Hæc ab occulta supra regimen inferius spatio duorum cubitorum propendebat. Alii duo duplicati jacebant in parte Tabernaculi orientali, Exod. XXVI. 7. 14.

XI. Tertium e pellibus arietum rabrorum, quod cortinis caprinis imponebatur. IV. e pellibus תַּחֲשִׁיבִים *commantiter taxorum*, foras melius *hincorum* ætate proventurum stare & *venit* quod modo memoratis arietum pellibus superimponeretur atque ita ætatis indolem tuis præcipue lentabat. Primum tegmen כִּשְׁתֵּן Alterum אֶהָרִי Tertium & quartum סֹסֶכֶה appellatur Exod. XXVI. 14.

XII. Nunc consideranda veniant vasa intra asseres & tegmina asservata. Sunt autem vasa tem præcipue quatuor I. Arca II. Mensa panum propositio. III. Altare iustitiae. IV. *Lychnuchus*. Primum in Sanctissimo. Reliqua tria in sancto collocata sunt. Exod. XXVI. 33. 34. 35.

XIII. Arca, quæ ab usu gloria Israel i. Sam. IV. 22. primum meretur locum *vid.* Exod. xxv. 10. &c. Illa, dicta nomen habet a colligendo, commantiter ab Aureo flore *Bezaleel*, ut distinguatur a lignea Deut. x. 3. Longa erat dimidium & duo cubitos, dimidium & unum lata, totam alta. De situ observandis Maimon. tr. הַמִּזְבֵּחַ הַגָּדוֹל מִנְּהַם אֲרוֹכּוֹ לְאֵרֶץ הַיָּרֵךְ יִרְחָבָה הַכִּיָּת וְכֵן שָׁאָר כִּי בֵּית הַמִּזְבֵּחַ הַגָּדוֹל שֶׁבְּמִדְּשׁ אֲרוֹכּוֹ לְאֵרֶץ הַיָּרֵךְ כֵּן הָאֶרֶץ שֶׁהִיא אֲרוֹכּוֹ לְרִיחָב הַכִּיָּת וְכֵן גִּרְיָה הַמְּעֵרָה הִיא כְּגֹוֶה רִיחָב הַכִּיָּת (*Mensa*) *longitudo correspondebat longitudini domus: Latitudo ejus latitudini domus. Eadem reliquorum in eade sacra vasorum ratio ut longitudo* Thes. Antiq. Sac. Tom. III. K

XIV. Materiam geminam. Lignea et celebri illo Schittim. Hæc deinde laminis ex auro puro aliquantulum crassis (Abarbanel palmares facit) incrustabatur; Rasch, ad Exod. XXV. שלש ארונות עשה בצלאל שנים של זהב ואחד של עץ ארבע כחלים ושילים לכל אחד ופתוחים למעלה גזן של עץ בתוך של זהב ושל זהב בתוך של עץ וחפרי שפתו אחד והעיונה בזהב נמצא מוצפה סכית ומחוץ Bezalel res fabricavit arcas, quarum due ex auro, una ex ligno : Unaquaque quatuor habebat latera & funda, superne vero apertae erant. Tum ille ligneam auream inclusit & alteram auream ligneam : Ora superior auro obducitur : Hac ratione ab exteriori & interiori parte auro secta erat. conf. Hebr. IX. A.

Limbus. XV. Tria alia in arca Moyses insuper notat. I. *ḥi limbum aureum* ex opere inter-
 Annuli. rasili, tum decoris gratia, tum ad continendum operculum. II. *Annulos* aureos qua-
 Vestes. tuor פסות *angulis* infixos. III. Vestes duos auro incrustatos, qui perpetuo annulis
 infixi esse tenebantur, Conf. R. Levi Barf. L. 97. Addo ex Maim. tr. המקדש c. 11. f.
 בשנשואן אותו על הכתף נשואין פנים כנגד פנים ואחוריהם לחץ ופניהם לפנים
 ונזהרים שלא ישמטו הבדים מן הטבעות שהמסיר אחד מן הבדים מן הטבעות לוקה
 ונזהרים שלא יבדלו שני הטבעות האחת יתני הבדים לא יסורי מסני
 quando (*Leviticæ arcam*) humeris
 stabant, tum gestantium facies ad se invicem conversæ esse debebant, scilicet autem ver-
 sa foras, ita ut facies intorsum sitæ fuerint. Qui unum e vestibus ex annulis extra-
 hiebat, vapulabatur, quoniam scriptum Exod. XXV. 15. Vestes in annulis arcæ erunt, non
 inde recedent.

XVI. Operculum arcae, כַּפֵּיתָא appellatum, Lxx. nonnunquam optime ἀσθημὸν ἱ-
 lum. Sequitur ad duplicem usum vi vocis indicandum transferunt. Erat illud integrum ex au-
 ro habens longitudinem & latitudinem eandem cum arca. Huc alluditur Rom.
 III. 25.

XVII. Ope mallei ex duabus operculi extremitatibus duo Cherubim, facies sibi invicem obvertentes, atque alis expansis, quæ folii usum præbebant, ~~eriguntur~~ obregentes artificiosissime efformati deducebantur Exod. XXV. 18. 21. conf. Hebr. IX. 5. ubi ~~Angeli~~ Cherubim.

XVIII. Quorum ex jussu Dei arce includenda: Alia ad latus ejus apponenda erant. Includende erant tabule foederis. Exod. xxv. 21. *et impone* אֶת הַקֵּדָוֶה *testimonium* quod tibi daturus sum, conf. v. 16. h. e. לַחֵן הַקֵּדָוֶה *tabulas testimonii* Exod. xxxi. 18. quæ testes foederis erant, unde etiam לַחֵן הַקֵּדָוֶה *tabula foederis* Dent. IX. 9. &c. dicuntur. Numero duæ, ex lapidibus pretiosis probabiliter, paratæ, ut decem verba, quæ summam foederis continent, inscriberentur. Allusio Ezech. XI. 19. 2. Cor. III. 3. Hebr. VIII. 10.) ex sententia Talmudicorum longitudinem & latitudinem sex, crassitiam trium plures habebant (vid. l. 2. apud Cn. Buxtorf. F. Hyg. Ant. jud. c. V. p. 57. Haec deinde eadem sive 1. Reg. VIII. 9. 11 arce includebantur. Nec operculo semel imposito illud rursus amovendi licentiam habebant.

XIX. Utroque maxime, dicitur, LXX. vertuntur *אשר* *קדש*. Hos sequitur
 paucis Hebr. IV. 4. Hec maxime a Mose non exprimitur & alia a Magistro, in
 qua ipsimet non consentiunt, vide Raschium, Aben Efram) tradatur, aurum certo
 fuit. Urceus hic simpliciter לפני ידיו *in conspectu Domini* Exod. XVI. 33. collocan-
 da, praecipitur. I. e. uti Raschius recte exponit, לפני ידיו *ante arcam* Ob. I. Reg.
 VIII. 9. Nec obstat Hebr. IX. 4.

Virga Aaronis, floreus & fructus ferens, intra vasis spatium, ponenda jubetur לפני העדות ante testimonium h. e. arcam testimonii, ubi prius quoque erat v. 19. ut signum esset Sacerdotii divinitus Aaroni & posteris ejus dati adversus contumaces Num. XVII. 25. Eandem ob causam virgam frondentem nummis exprimi Maccabz curarunt.

XXI. Liber Legis, qui probabiliter totus Pentateuchus, pariter in Sanctissimo as-
servatur ad latius arca, ut testis incorruptus fœderis divini esset Deut. xxxi. 26. Jo-
nathan vertit aut potius suam aliorumque Judæorum mentem hac de re plenius ita
tradit יסמך ספר דתשני יתיה בפיסא סן צמר יסמך דרמך *accipere li-*
brum legis hujus & pone ipsam in cassa ad latius dextrum arce fœderis. Credibiliter
posteriori ætate alii additi fuere conf. 1. Sam. x. 25.

XXII. Die exactionis solenni Pontifex Tribunalum aereum huic actui appropria-
tam loco facerrimo inferebat atque per aliquot horas in illo relinquebat ut, *Non*
c. III. 4. v. r. VII. 4. Hoc est Pauli *Synagoga* Hebr. ix. 4.

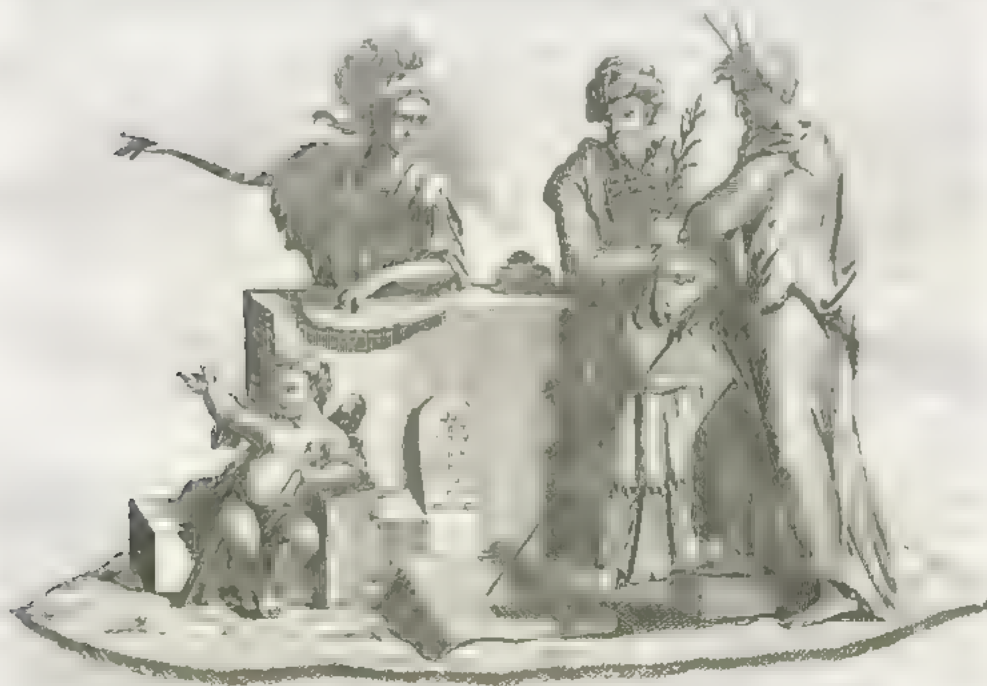
XXIII. Tempore Samuelis addebatur cistula Philistaeorum continens imagines aureas ^{עֲרֵבֵי} ^{mensurarum} & murum His enim plagis Idololatrarum a vero Deo afflicte-
ban-

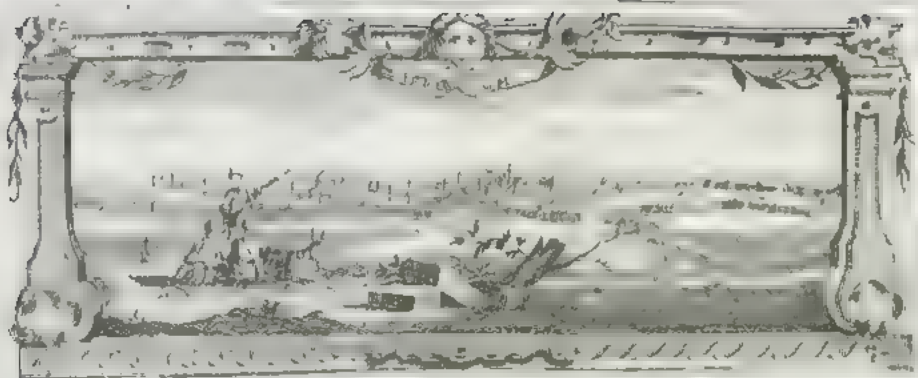
persone labrum & basin ejus & injiciens illud in operimentum pellicum byacinthinum & trajiciens gestatoria ejus.

XLIII. Altare, quod distinctionis ergo exterius, aut aeneum vel holocausti vocatur, contabatur e ligno Schirtim, aere obducto. Nota 8. dimensionem: Longitudo & latitudo vi cubitorum, altitudo autem III. 2. Cornua ex aere paulo supra ambitum. IV. ex angulis prominentia. 1. כַּרְכַּב *ambitum* Sacerdotibus ad ligna, victimas, aliaque in ara prestantia intervientem. 7. Cratem ex aere paulo infra ambitum. Postea videri ante-rius, ut ligna, victimas sustineret atque cinerem transmitteret. Alioquin spatium interius cavum erat. 7. Clivum: Neque enim Sacerdotibus per gradus ascendere concessum erat, Exod. xx. 26. ad omnem nuditatis detestationem evitandum. 1. Vestes li-gneae aere incrustatas: quia enim altare uni loco haud affixum erat his indigebat. Ex eadem causa exiguae mensurae praescribebatur. Cave confundas ea, quae de altari Tem-pli secundi a Doctoribus referuntur cum hoc Bezaleelis.

Tabernaculum
cum variis
sedes.

XIV. Postquam tota Tabernaculum perstravit, et, labet sine in facere, si per-
varias ejus sedes ex Maimonide apposuerit: כִּיךְ שְׁנֹנֶסוֹ לְאֶרֶץ הָעֵמִיק הַמִּשְׁכָּן בְּגִלְגָּלִי אֶרֶץ עֵשָׂר שָׁנָה שֶׁכֶּבְשׁוּ וְשָׁחֲקוּ וְשָׁמֶשׁ בָּאוּ לְשִׁילָה וּבְנוּ שָׁם כִּיךְ שֶׁל אֲבֹנִים וּפְרָשׁוֹ יִרְמְיָהוּ הַמִּשְׁכָּן עָלָיו וְיָאֵל הָיָה שָׁם חֲקָרָה וְשָׁמַיִשׁ שָׁנָה עֹמֵד מִשְׁכָּן בְּשִׁילָה וּכְשִׁמֹּרֶת עָלָי חָרַב וּבָאוּ לְנוֹב וּבְנוּ שָׁם מִקְדָּשׁ וּכְשִׁמֹּרֶת שְׁמוֹאֵל חָרַב וּבָאוּ לְנֶבֶעֶז וּבְנוּ שָׁם מִקְדָּשׁ וּמִנְבֶּעֶז בָּאוּ לְבֵית עֹלָמִים וַיְמִי נֹב וּנְבֶעֶז שֶׁבָּעָה וְחֲמִשִּׁים שָׁנָה *Quando terram intravit, tabernaculum in Gil-gale erexerunt, ubi illud XIV. annos, quos terre occupanda & distribuenda impenderant, permansit. Tum Schiluntem transferebatur atque ibi edificabatur domus lapidea, quam aulaeis supra expansis texerant: Neque enim scellum habebat. Tempus vero, quod in Schilunte stetit, est CCCLXIX. Mortuo autem Eli & ade illa devastata Nobam ferebatur, quo in loco Sanctuarium exstruebatur. Quod cum post Samuelis obitum desolatum esset, aliud edificabatur in Gibcone. Hinc tandem in domum perpetuam inferebatur. Substitit vero in Noba & Gibcone annis LVII.*

MOSES ET AARON.

LIBER SECUNDUS.

D E

L O C I S.

CAPUT PRIMUM.

De Templo.

3.

ISRAELITIS ex Aegypto egressis, jubetur Moyses exstruere **TA-Taberna-**
BERNACULUM, quod sit locus cultui publico facer; iis **culum &**
in terra promissionis confirmatis, Salomo, jussu Dei, **TEM-Plum u**
PLUM molitur. **a Moise**

Taberna-
culum &
Templa u
jussu Dei
a Mose &
Salomone
structa
Utrum
Mythen

II. Hæc duo nobis depingunt discrimen *Synagoga Judaica* & *Ecclesie Christiæ*. *Tabernaculum* fuit mobile, unum brevisque temporis; *Templum* fixum, firmum ac durable. *Vetus Tabernaculum* antiquabile, uni populo brevique tempori adstrictum fuit. *Novum* perpetuum & ad mundi fines extensum.

Præcipue delineant statum Ecclesiæ militantis & triumphantis, utrumque relinquit David Psal. XV. 1. *Jehovah, quis hospitabitur in tabernaculo tuo? quis habitabit in monte sanctitatis tue?*

III. In eadem valle eminent tres montes, TZION, MORIA, & MONS C. II. VARIAE. Mons Tzion portabat urbem munimentumque Davidis, & Moriam premebat Templum; monti Calvaria palus, ex quo peperit Mater Servator, mixta hinc, Hi tamen tres montes communi nomine Tzion dicti sunt. Gesebrand. in Chronol. l. i. anno mundi 3146. Hinc est, quod S. Scriptura de Templo loquatur quasi extru-cto in monte Tzione, cum ipsum Moria esset impositum.

Templum
prope
Templum
III. partes.

IV. IN TEMPLO hæc tria sunt notata digna. 1. *Sanctum Sanctorum*, convenien-
choro five anteriori parti nostrarum ædium dedicatum, tunc hæc est. 2. *Sanctum*,
coincidens cum corpore ædium. 3. *Atrium* referens nostra cœmeteria ambientia tem-
plum.

V. In Sancto Sanctorum erant *χρυσὸς θυμιατόνιον, aureum Thuribulum* καὶ *Κιβωτὸς τῆς διασφαλῆς*, & *Arca testamenti*, *Hebr. IX. 4.* In ea arca erant tria. 1. *Urnæ* arca habens *Mannam*. 2. *Virga Aaronis* *ἡ ῥαβδος ααρὼν*, *que producat*. 3. *Αἱ πλάται, τὰ βιβλία, Tabule testamenti.* Sunt qui illud id ē in qua *Hebr. IX. 4.* non referunt ad τὴν *ἀρχαίαν, arcam*, sed τὴν *ἐκνήν, tabernaculum*, *2. vers. 1. 2. 3.* & dicunt, in tabernaculo lectas, quod appellatum *ἡ ἁγία ἁγία, Sanctum Sanctorum*, in ille uocat *Manna*, & τὴν *ῥαβδόν*.

Vasa in
San. b.
m. l. v.
n. &
v. c. m.
concordia

ronis, tabulasque foderis; videlicet urnam & virgam ante Arcam, tabulam autem in Arca. Ita Moyses Kosf. 210. 1. Sic tempore Moſis tria illa ſimul in Arca fuere, Salomonis aut in xvo ſolus tabulis teſtamenti Arca continuit 1. Reg. viii. 9.

VI. Operculum hujus Arce vocatur *ἱκετήριον*, propitiatorium, quod Legem operiret celaretque, ne coram Deo hominem accuſaret. Typus erat Chriſti, qui quoque dicitur *ἱκετὴρ* propitiatorium noſtrum, Rom. iii. 25. & *ἱκετὴς* propitiatio, 1. Joſ. ii. 2.

VII. Ex utraque operculi extremitate ſtabat Cherubinus paſſis alis, Deo oraſſa pandente e medio duorum iſtorum Cherubinorum. Exod. XXV. 22. Hinc Deus dicitur *ſedere inter Cherubinos*. Pſal. XCIX. 1. Forma Cherubinorum talis fuit, ut unius facies ad alteram obverſa, utriusque vero ora & oculi in operculo deſixi eſſent. Deſignare commode poſſunt *Judeos & Chriſtianos*, qui ſe obverſo vultu tuentur, idem tamen *ἱκετὴς* Chriſtum & Salvatorem anteſtantes.

VIII. In Sancto collocatum erat *Altare thymiamatis* medium, & *menſa cum duodecim panibus propoſitionis* ad unum; & *lychnuchus* ad alterum latus.

IX. *Altare ſuffitus* erat typus precum noſtrarum Pſal. cxli. 2. Et quod Pontifex ſemel quotannis illud adſperit ſanguine ſacrificii pro peccato, Exod. xxx. 10. docemur, preces noſtras Deo acceptas non eſſe, niſi ſint ſanctificatæ ſanguine Chriſti.

X. Duodecim panes denotabant duodecim tribus & lychnuchus verbum Dei. In his omnibus cernere poſſumus neceſſitatem precum & predicationum, ſi Deo volumus eſſe *ἱκετὴς* grati. Lychnuchus predicationis, thymiamata precationis monumenta & typi ſuere.

XI. In tabernaculo Moſis ſaltem una fuit menſa, unusque lychnuchus; in templo Salomonis decem menſe rotundique lychnuchi; uti & in tabernaculi atrio unum tantum labrum æneum, in templi atrio decem erant, & aliud vas magnum, ex quibus ſe Sacerdotes lavabant. Tabernaculum ſolummodo duas tubas argenteas habuit, templum centum Sacerdotes, tubis clangentes.

XII. Illud duo ſaltem cinxere atria; 1. *Atrium Sacerdotum*, in quo poſita erant æneum altare ſacrificii ſacram & labrum, ex quo Sacerdotes & ſeſe & ſacrificia mundarent. Labrum & Altare eodem locata atrio ſignificant idem, quod aqua & ſanguis ſtillans ex hauſto Chriſti latere, videlicet neceſſariam conjunctionem ſanctificationis & juſtificationis in omnibus ſalvandis. Labrum & aqua ſanctificationem, altare ac ſanguis juſtiſicationem notat. 2. *Atrium populi*. Atrium Sacerdotum & Atrium populi diſtinxit murus trium cubitorum, Joſeph. lib. 8. cap. 13. 7

XIII. Atrium populi lape vocatur *atrium exterius*, ſabinde *templum*, interdum *domus anterior*, ſive *atrium Salomonis*, 8 quod circumſcriptum erat muris porticibus, quæ populum orto imbre tutum reddebant. Retinuit nomen *Salomonis*, vel ob beatam ipſius memoriam recolendam, vel ob ſimilitudinem porticuum iſtarum cum porticibus & veſtibulo, quo Salomo templum circumvallavit, 1. Reg. vi. 3. *Jefus ambulabat in Sanctuario*, id eſt in porticu Salomonis, Job. X. 23. *Omnis populus concurrat ad eos, id eſt in porticu Salomonis*, Act. iii. 11. h. e. exteriore veſtibulo.

XIV. In medio atrii populi crexit Salomo ſuggeſtum æneum pro Rege, 2. Chron. vi. 13.

XV. Templum hoc populi atrio fuit circumſcriptum; quod tempore Salomonis una & indiviſa area ſuit, poſtmodum autem depreſſiori vallo diſjancta, 9 ita ut viri in anteriore illius parte, ſceminæ in exteriore itarent. Hoc ſepamentum & diſcrimen putat eſſe factum tempore Joſaphati, quem legimus ſtetiſſe in domo Jeboræ ante atrium novum, h. e. atrium ſceminarum. 2. Chron. xx. 5.

XVI. Inter atrium ſceminarum & virorum ſcala ſunt quindecim graduum, 10 in quibus gradibus Levitæ quindecim illos Pſalmos, qui immediate excipiunt Pſalm. CXIX. ſingulos Pſalmos in ſingulis gradibus modulabantur; unde & iſti Pſalmi dicuntur *Graduales*, R. David Kimchi Pſalm. CXX.

XVII. In ſceminarum atrio poſita fuit capſa eleemoſynaria, ut patet ex Luc. xxi. 1. ubi vidua tenui ſorte in eam immiſit duos minutos aſſes. Ea capſa Hebr. vocatur *צדקה* ciſta oblationum, ſed hæc vox ſimpliter notat oblationem, donum, quo ſenſu dicitur Luc. XXI. 4. 4. *Omnes hi ex ſua redundantia miſerunt, id eſt ὁ δῶρα τῷ Θεῷ, in donum Dei*, h. e. in τὸ Korban, ſive in ciſtam iſtam. In Greco vocatur *γαζοφυλάκιον* 11 *gazophylacium*, *argyrotheca*. ab hoc γὰρ ἀργύρου videtur diſſere ea argyrotheca, quam fabricavit Joſada 2. Reg. XII. 9. nam extraordinaria tantum fuit, renovando templo deſtinata, & juxta altare atrii Sacerdotum locata; in quam Sacerdotes, non autem offerentes, dona conjecerunt, ſubinde rotum atrium nuncupatur *gazophylacium*. Hac verba locutus eſt Jeſus in τῷ γαζοφυλάκιῳ in gazophylacio, Job. VIII. 20.

XVIII. Notandum eſt, quod Hebraica vox *צדקה* eleemoſyna ſignificet juſtitiam 12 adeoque doceat eleemoſynas noſtras erogandas ex opibus juſte acquiſitis; quo intuitu judzi

Arce
operculū.

Mysteriū.

Cherubini.

Mysterium.

Vasa Sancta.

Altaris
ſuffitus

Mensa.

Lychnuchi.

Mysterium.

Diſcrimen

in vasa

in Tabernaculo

& Templo.

Atrium

Sacerdotum.

Varia nomina atrii

populi.

In porticu

genus.

Atrium

populi.

Diſcrimen

in vasa

in XV. gradu.

In atrio

ſceminarum.

Diſcrimen

in vasa

in XV. gradu.

Eleemoſyna

notat

judzi

Judæi suam arcam eleemosynariam vocant קופה של צדקה *'capsam justitia*, inque ea exarant hanc abbreviaturam כספי ex Prov. XXI. 14. מתן כסתר יכפה אף *donum in oculo subigit iram*. Buxtorff. in abbrev. כספי.

XIX. In Templo Herodis quatuor *area* h. e. *atria* fuere, unum pro *Sacerdotibus*, unum pro *viris*, unum pro *feminis*, & unum pro ¹³ *legaliter impuris ac peregrinis*. InTemplo Herodis IV. area

XX. Hoc extremum *atrium impurorum* & *hospitum* intergerinus murus lapideus trium cubitorum ducebat ab atrio foeminarum. Illi murum condecorabant pile paribus intervallis dispositæ, hanc inscriptionem ferentes: Μη δὲ ἀλλόφυλος εἰσὶν εἰς τὸ ἅγιον πρῶτον. *Non debet alienigena in locum sanctum transire* Joseph. de B. J. lib. 6. cap. 6. ¹⁴

XXI. Templum Hierosolymitanum ter constructum est. 1. A Salomone. 2. A Zerubabele. 3. Ab Herode. Prius ædificatum ædificatum est annis septem, 1. Reg. VI. 38. Secundum annis quadraginta sex, coeptum secundo anno Regis Cyri, Esr. III. 8. perfectum nono anno Darii Hytaspis. ¹⁵ Joseph. Antiq. libr. II. cap. 4. Sic fluunt anni. Cyrus Imperium tenuit triginta annos; Cambyfes octo, absolvit templum nono anno Darii Hytaspis; jam si demas unum annum Cyri imperio, habes annos quadraginta sex. Herodis templum consummatum est octo annis. Joseph. Antiq. lib. XV. cap. ult.

XXII. Serram inter se reciprocant eruditi, multumque digladiantur, de quo templo sermo sit Judæorum, Job. II. 20. Τεσσαρεσθαι καὶ ἑξήκοντα ἔτη οὐκ ἐκτίσθη τὸ ἱερὸν. *Quadragesimæ & sex annis edificatum est hoc templum*. ¹⁶ Multi exponunt de secundo templo, dicentes, quod Herodes id solummodo recuderit, non vero novum struxerit. Hi autem inlupputatione annorum in diversum abeunt; Scripturaque aperte ait, domum istam fuisse expeditam sexto anno Regis Darii, Eir. vi. 15. Josephus quoque loquitur de novo Herodis templo, prius diruentis. Probabilius ergo videtur, Judæos sari de templo Herodis, quod licet octo annis erectum, hoc tamen tempore, quo Judæi hæc inquebant, præcise steterat quadraginta sex annos, tot enim anni intercurrunt decimum octavum annum imperii Herodis (quo templum ædificari coeptum est) & annum baptismi Christi, circa cujus tempus hoc esse dictum putatur. Toto hoc annorum tractu, templo quotidie plus dignitatis decorisque ac perfectionis accessit, adhibita subtiliori lima; sic ut hoc respectu tanto temporis fluxu templum structum dici possit. Vide Hospin. de Orig. templi. cap. 3. & supputat. Funcii an. 347.

XXIII. Senes dicuntur abortis lacrymis contemplati esse templum secundum, quod multo interius esset templo Salomonis, dignitate & ornatu. ¹⁷ Eir. III. 12. Superat in autem est a templo priore 1. *Ædificatio* quod multo imperfectior jam & melioratius erat. 2. *Vasis*, quæ jam erant cuprea, antea aurea. Hospin. ex Talmud. de Origin. Templi. c. 3. 3. *Quinque rebus*, ¹⁸ quæ fuerunt sub templo primo, desecruntque secundo. Kim. hi. Hag. 1. 8. Item R. Salomon. ib. Nimirum A. *Arca Dei*. B. *Urim & Thummim*; Deus per hæc non respondit, ut antea. C. *Ignis hypocaustis delapsus celo*, qui in priori templo holocausta absorpsit. D. *Gloria Dei* habitans inter Cherubinos, quam vocant מלכות משה *inhabitationem Mosis* Druma. Hoc respicit Apost. Col. II. 9. Ἐν αὐτῷ κατοικῇ πᾶσι τὰ ἁγία τῆς Θεότητος σωματικῶς. *In ipso habitat omnis plenitudo Deitatis, corporaliter*; h. e. non in nubibus, ceremoniis, umbris, veluti inter Cherubinos, sed vere & ἐν ὁρώς *essentialiter*. E. *Spiritus S.* scil. illis inspirans dona prophetiæ, nam inter Malachiam & Johannem Baptistam nullas surrexerunt Propheta; sed fuerunt informati per בן קל *filium vocis*, quæ est echo caelitus allata. Et hæc est ratio, cur discipuli Johannis dixerint: *Non audivimus a πνεύμα ἁγίῳ ἑστῇ, esse Spiritum S.*

XXIV. Hæc queri possit, quæ verificetur prophetia, Haggai cap. II. 9. כבוד גלוי *domus huius posterioris maior erit, quam domus prioris*. R. Templum Herodis, quod loco illius constructum est, majore lat. editu, & superiori ædificat splendore, quam Salomonis templum fuit & gloriosiore dignitate, dum Christus in eo docuit, ¹⁹

XXV. Postea milites Tis turbidis facibus magnificum illud Herodis templum igni depauperandum dederunt, qui nulla humana industria compesci potuit. Genebrard. Chron. lib. II. Anno Christi 69. Eadem tempestate templum Delphicum Gentibus frequentissimum terræ motu & æthereorum lapidum imbre concussum corruit; nec unquam cum Hierosolymitano restaurari potuit; ²⁰ qui utriusque miraculi concursus docuit, adesse finem ceremoniarum Judaicarum, & Gentium idololatriæ, eorumque casu stabilendum filii Dei regnum.

temel in anno Hierosolymitanum Templum frequen-

teriam hanc ex rote-

teriam hanc ex rote-

teriam hanc ex rote-

teriam hanc ex rote-

teriam hanc ex rote-

teriam hanc ex rote-

teriam hanc ex rote-

teriam hanc ex rote-

teriam hanc ex rote-

teriam hanc ex rote-

teriam hanc ex rote-

teriam hanc ex rote-

teriam hanc ex rote-

teriam hanc ex rote-

teriam hanc ex rote-

teriam hanc ex rote-

teriam hanc ex rote-

teriam hanc ex rote-

teriam hanc ex rote-

teriam hanc ex rote-

teriam hanc ex rote-

teriam hanc ex rote-

teriam hanc ex rote-

teriam hanc ex rote-

teriam hanc ex rote-

teriam hanc ex rote-

teriam hanc ex rote-

teriam hanc ex rote-

teriam hanc ex rote-

teriam hanc ex rote-

teriam hanc ex rote-

teriam hanc ex rote-

teriam hanc ex rote-

teriam hanc ex rote-

teriam hanc ex rote-

teriam hanc ex rote-

teriam hanc ex rote-

teriam hanc ex rote-

teriam hanc ex rote-

teriam hanc ex rote-

teriam hanc ex rote-

teriam hanc ex rote-

teriam hanc ex rote-

teriam hanc ex rote-

teriam hanc ex rote-

teriam hanc ex rote-

teriam hanc ex rote-

teriam hanc ex rote-

teriam hanc ex rote-

teriam hanc ex rote-

teriam hanc ex rote-

teriam hanc ex rote-

teriam hanc ex rote-

teriam hanc ex rote-

teriam hanc ex rote-

teriam hanc ex rote-

teriam hanc ex rote-

teriam hanc ex rote-

teriam hanc ex rote-

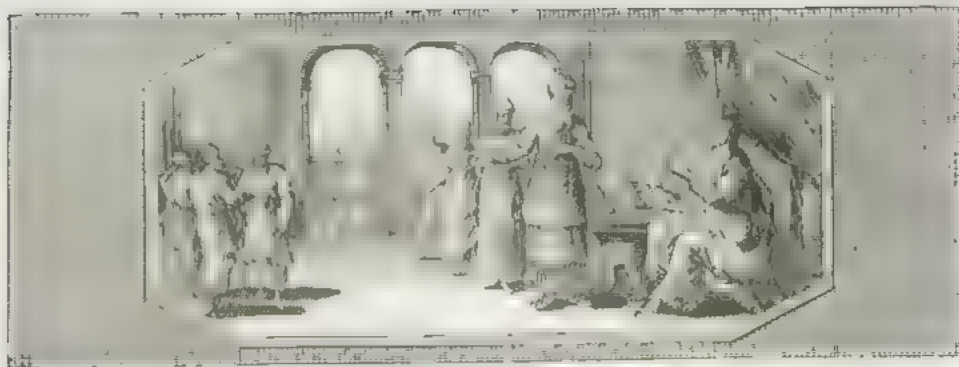
teriam hanc ex rote-

Hebr. XIII. 12. Convenienter statutis divinis, Levit. XXIV. 14. nam castrorum loco urbs Hierosolymitana habebatur. Editus supplicii locus eligeatur, ut illum plures intueri & aliorum exemplis sapere valeant. Colles alios transeo.

XI. Redeo ad urbem Hierosolymitanam, quæ ultimis temporibus triplici muro circumdata erat. Illi vero omnes turribus muniti. Intimus, qui vetustissimus, LX. metris XIV., extimus xc. turres habebat, Joseph. I. VI. c. 6. p. 914. quæ ex secundo margine candido, lapidibus per XX. cubitos longis, X. latis ac per V. altis, maximo artificio ita junctis, ut nullibi junctura compaginis compareret. Turres ille murum supereminabant XX. cubitis in latitudinem, & XX. in altitudinem, celle deuper ac coenacula erant. Ad mirationem dignissima Plephina turris ad septentrionem occalumque in angulo eminebat, ubi Titus castra posuerat. Erat illa alta LXX. cubitos, unde Sole oriente Arabia, itemque ad mare & usque ad ultimos Hebraeorum limes prospectus dabatur. Τῆς πόλεως ὁ πᾶς κύκλος ἐκείδων ἦν τριόκοντα τριῶν. *Totus urbis ambitus XXXIII. stadiorum erat.*

XII. Ubi montes, ibi valles. Ex vallibus Hierosolymitanis notandæ 1. vallis Hinnom, quæ pertinebat ad hinc Hinnom. 2. Chron. XXXIII. 6. 2. Reg. XXIII. 11. Sita illa ad latus urbis orientale. Hieronymus de locis: *Cecidis in sortem tribus Benjamin juxta murum Hierusalem contra orientem* Detestabilis ob cultum Molochi, hinc quidam pars תּוֹפֶת *Tophet* 2. Reg. XXIII. 10. dicebatur. 2. Vallis Kidron, de qua Josephus I. VI. c. 3. p. 908. Κατὰ τὸ ἐλαίων ὄρος ὃ τῇ πόλει πρὸς ἀνατολὴν ἀντίκειται μέση δροῦ. *ὁρίζοντες βαθεῖα διαργύμενοι ἢ Κεδρὼν ἀνθρακίσαι.* *Juxta montem Oliveti, qui ad ortum urbis jacet atque interfacens profunda valle, quæ Cedron, discernitur.* In hanc ex montibus aqua defluebat, unde נַחַל קִדְרֹן *torrens Kidron* 2. Sam. XV. 23. ab atrore, quia forsitan vallis opaca erat, Joh. XVIII. 1. χεῖμαρρος τῶν κεδρῶν, quasi ibi Cedri. Etiam sanguis victimarum in eam defluebat tr. סִידֵר c. III. 2. דְּמַיִם הַיִּתְנָן עַל יִסֵּד סִידֵר *Sanguis super fundamentum occidentale* & super fundamentum meridionale descendit. (per foramina) & miscebatur utique sanguis in canali ac effluebat in torrentem Kidron. Probabiliter etiam aqua Templi.

CHRONOLOGIA

A

MUNDO CONDITO

USQUE AD MORTEM

SALVATORIS NOSTRI.

I veterum Scriptorum lectio cum insigni utilitate atque certitudine conjuncta esse debet, necesse est, notitiam rituum, Geographiae & Chronologiae possidere. Una harum si desit, impossibile mentem Scriptoris penitus assequi. Quanto Historia Sacra omnibus aliis praestantior, tanto magis annutendam, ut ea quae nos certius ad veritates divinas comprehendendas adducunt, praesente teneamus, neve Sacra illius manibus tractemus. Quoniam autem de Ritibus Hebraeorum, Geographia Canaan partium divinis, partim ad ductum Auctoritate ducimus, maxime consultum videbatur, ut *Libro III. de Temporibus 67 Diebus* brevem Chronologiae a mundo condito usque ad obitum Christi delineationem praeparamus, atque ita occasionem nunc sciamus cum Commilitonibus, quorum ultra omnes conatus nostri consecrati sunt, hac de utilissima Materia disserendi.

Tempus, quod a mundo condito usque ad mortem Salvatoris nostri effluxit, commode in VII. Periodos dividetur.

Prima Periodus a mundo condito usque ad finem diluvii, continet annos 1657.

Secunda finit in vocatione Abrahami ex Ur Chaldaeorum, quae est annorum 416.

Tertia a vocatione Abrahami ad *vocationem*, & est annorum 430.

Quarta a *dedicatione* usque ad *dedicationem* Templi Hierosolymitani, annis 480.

Quinta incipit in *dedicatione* Templi & desinit in ejus excidio per Nebuchadnezzarem: Complectitur 411.

Sexta ab excidio Templi usque ad manifestationem Christi in carne: estque 601.

Septima ab *manifestatione* Christi usque ad ejus mortem, quae continet 33.

A mund. Ant. C.
a. mto. natum.

PERIODUS I.

*A creatione mundi ad finem diluvii
continet annos 1657.*

MUNDUS universus a Deo conditus est spatio sex dierum, Genes. I. horum ultimo Adamus & Eva primi incolae ex hominibus.

Probabiliter anni tempus autumnale A mund. Ant. C. primum erat, prout hodie accuratissimi Chronologi plerumque judicant. His faveret Judaica traditio.

Ex Protoplastis nati sunt Cain impius & fraticida & הָבֶל Habel *fluxus vitae*, Gen. IV. 1. 2. &c. Uterque incerto anno quia ille semen serpentis, ejus vitae curriculum silent.

M.C. A.C. lentio præteritur. Hic autem liberis nomen ad posteros non propagavit. Incertus quoque est annus fratricidii, licet videatur vicinus natiuitati Sethi.

130. 3875. Nascitur Sethus Abeli pio a Deo surrogatus. Gen. IV. 25. V. 3.

235. 3770. Sethus procreauit filium Enoschum, cum esset annorum 105. Gen. iv. 26. v. 6.

Hoc tempore, quo Caini & posterorum, quales eo tempore numero haud pauci prognati esse poterant, impietas crescebat, Sethiani peculiare coetus ad invocandum nomen Dei instituunt, Gen. IV. ult. & dicti sunt *filii Dei*, Gen. VI. 2. qui cum Deo ambulant. Sed alii *viam Caini* secuti, filii & *filie hominum* audiebant.

325. 3680. Enoschus nonaginta annorum, Gen. V. 9. progeniuit Cainanum.

395. 3610. Cainanus, septuaginta annos habens, genuit Mahaleelem Gen. V. 12.

460. 3545. Mahaleel sexaginta quinque annorum Jaredum, Gen. V. 15.

622. 3383. Enoschus, *consecratus* Deo, prognascitur ex Jaredo agente annos 162. Gen. v. 18.

687. 3318. Mathusala ex Enocho 65. annorum. Gen. V. 21.

874. 3131. Lamechus ex parente Mathusala 187. annorum, Gen. V. 25.

930. 3075. Denascitur Adamus, agens annum 930. Gen. V. 5.

987. 3018. Transfertur Enochus vivus in cælum, postquam ambulavit cum Deo in hac misera vita 365. Gen. V. 23. 24.

1042. 2963. Moritur Sethus annos 912. natus, Gen. V. 8.

1056. 2949. Oritur Noachus parente Lamecho annorum 182. Gen. V. 28.

1140. 2865. Moritur Enoschus, postquam vixerat 905. Gen. V. 11.

1235. 2770. Camanus annorum 910. obit, Genes. v. 14.

1290. 2715. Mahaleel natus 895. annos denascitur, Gen. V. 17.

1422. 2583. Jared moritur, quum esset annorum 62. Gen. V. 20.

Grassante Cainitarum impietate atque etiam inficiente *filios Dei*, non Angelos, sed Serpentes, qui se cultores Dei profitebantur. Noachus iustus *καρπὸς δικαιοσύνης* constituitur, quo caro corrupta intra 120. annos ad meliores fruges redeat: Alter aqua suffocandam esse, Gen. VI. 3.

1536. 2469. 2. Petr. II. 5. interminatus est Deus.

1556. 2449. Japhetus Noacho 300. annorum in lucem editur. Gen. V. 22. Gen.

Thef. Antiq. Sacr. Tom. III.

X. 25. ubi frater *חננאל* natu major M.C. A.C. Semo dicitur.

Semus biennio post, quemadmodum colligitur ex Gen. XI. 10.

Chamus ultimus natus, Gen. IX.

24. Annus ejus parum liquet.

Mathusala *μαθησαύτης* annorum 1656. 2349.

969. moritur in initio anni, Gen. v. 27. nam altero mense diluvium jam immittebatur.

Eodem anno convenienter interminationi factæ diluvium terram ejusque incolas inundat & delet, in arca servatis nonnisi VIII. hominibus atque nonnullis bestiis, quibus futurus mundus propagandus erat. Erat autem Noachus annorum 600. Gen. VII. 6. Imbres cadere incipiebant die 17. mensis secundi. Gen. VII. 11.

Subsequentis anni mense secundo 1657. 2348. die 27. Gen. VIII. 14. 15. &c. terra penitus exsiccata erat, atque arca exibat Noachus cum servatis.

Constat cuncta quæ de calculo Chronologico hujus temporis aut rebus tum gestis tuto dici queunt, e S. Literis depromenda esse, & illis quidem, quæ Hebræa lingua in manus nostras pervenerunt. Non curamus itaque vel LXX. Interpretes, aut Josephi calculum, qui nostrum multum superat, nam assurgit ad 2257. aut Samaritanum nostro minorem Longævitatatem Patriarcharum, dicente ita Scriptura, facile credimus. Qui enim ævo Mosis decrevit, ut dies nostri durarent 70. aut 80. annos, ille eodem potentissimo jussu ante diluvium vitam Patriarcharum ad octingentos, noningentos aut aliū numerum ob sapientissimas rationes protrahere valuit.

PERIODUS II.

*A fine diluvii usque ad vocationem
Abrahami ex Ur Chaldaeorum
continet 426.*

A Rphaxadus nascitur Semo centenario, duobus scil. annis post diluvium non finitum, alias incidere annus natalis in A. M. C. 1659. led incipiens Genes. XI. 10.

Sehlah procreatur Patre Arphaxado annos 35. agente Gen. XI. 12.

Heber, a quo vulgo Hebræi, ori- tur anno Patris 30. Gen. XI. 14.

Phaleg Heberi filius nascitur Patre 34. annorum Gen. XI. 16. Dicitur autem a *פָּלַג* *dividere*, quoniam

M.C. A.C. ejus ætate נפלה הארץ *divisa est terra*. Gen. X. 25. scil. judicio Dei. vide c. XI.

1787. 2218. Rehu lucem videt Phalego 30. annos habente. Gen. XI. 18.

1819. 2186. Serugus nascitur, dum pater 32. annos natus. Gen. XI. 20.

1849. 2156. Nahor filius Serugi in anno Patris 30. Gen. XI. 22.

1878. 2127. Tharah procreatur a Patre Nachore annos 29. agente Gen. XI. 24.

1948. 2057. Tharah procreare incepit anno ætatis 70. Gen. IX. 26. *Tharab exstisit 70. annorum & procreavit Abrahamum, Nachorem & Charan. Primo tergeminos fratres nemo dixerit, sed illi successive prognati sunt, Dein ex nominum ordine firmum primogenituræ pro Abrahamo argumentum peti nequit, vid. Gen. V. 32. X. 22. Itaque si alibi Scriptura indicat Abrahamum multo serius prognatum esse, male inde colligitur ipsum ceu primogenitum anno Patris septuagesimo lucem vidisse. Indicat autem. Gen. XII. 4. coll. cum Act. VII. 4. scil. Stephanus diserte ait Abrahamum e Charran discessisse post obitum Patris. Quando autem illuc discessit, natus erat annos 75. l. cit. in Gen. Si memorati 75. anni subtrahuntur de 205. qui vitam Tharachi constituunt. Gen. XI. 32. remanent 130. arque tum probabiliter Abrahamus natus est. Dupliet hic calculus præter alios Eruditissimo Clerico in append. Comment. in Gen. his verbis: Moyses quidem ait obuisse Tharacum & quidem priusquam narrat discessum Abrahami in Chanaanem, sed non dicit eum discessum post mortem Tharachi fuisse; ὡς ποτὶ ἀπορίας in scriptura (nihilominus certas ob rationes) dari non abnuo, quo commodè comma 1. c. XII. coll. cum Act. VII. 2. referri potest. Non tamen tum, quando scriptor divinus clare indicat, se rationem temporis tenere, quod Stephanus agit l. cit. Locus vero Proto-Martyris parallelus est cum illo Gen. XII. 4. adeoque inde elucet discessum illum post mortem Tharachi contigisse. Scriptura enim e Scriptura exponenda est. Dein Moyses in nostram sententiam inclinare videtur, non tantum, quia discessum Abrahami post mortem Patris narrat nulla ordinis posthabiti ratione conspicua, sed & Lothum comitem memorat. Non enim credibile & filium & nepotem Tharachum se-*

nem, adhuc vivum & ope liberorum indigum, in Charrane reliquisse. Addit: *Nec verosimile videtur Abrahamum, qui sibi centum annos nato filium nasciturum vix credidit, ipsum ex Patre, qui 130. annum attingerat, natum esse. Certe ab Angelis ei dubitanti non divina Omnipotentia, ut faciunt, c. XVIII. objici debuit, sed suum ipsius exemplum, si patri plusquam centenorio natus fuisset. Ingeniosa quidem, sed minus valida objectio est, quippe Abrahamus vix ultra 80. annos agens pariter dubitavit semen sibi fore. Gen. XV. 1. 3. 4. XVI. 16. Quum tamen Tharach haud procul ab ea ætate fratrem natu minimum progenuisse concedendum est. Nimis meticulosi & dubiosi animi verba sunt, qualis non solet omnia accurate expendere, quæ & posset & deberet: Et licet ipse a Tharacho 130. annorum prognatus fuerit, probabile tamen est, ea & etiam antecedente ætate communiter Parentes multo citius liberos genuisse, quippe nullus Patriarcharum post diluvium ante memoratorum exactis 40. nedom 100. annis generare incepit. Solent autem meticulosi non ad rariora, sed magis vulgaria exempla respicere. Præprimis norandum Abrahamum promissam filii nativitatē ratione non tam ad corpus & ætatem suam quam uxoris sterilis incredibilem judicasse. Ita enim Gen. XVII. 17. *Abraham risit, dixitque in animo suo: an nato centum annos nasceatur (proles)? וראו שׁוֹרָה an Sara הִבְתָּ an nata 90. annos pariet?* Abraham se senem novit, qualis ad liberos generandum minus idoneus. Sed magis miratur prolem illam e Sara sterili 90. annorum sibi ortam, quare bis admirabundus in corde inquit, *an Sara? an nata 90. annos pariet?* conf. וראו Job. XL. 9. ubi negantis est.*

Phaleg decedit anno 239. Gen. XI. 1996. 2009. 18. 19.

Noachus moritur anno ætatis 950. 2006. 1999. post diluvium incipiens 350. Gen. IX. 28. 29.

Abrahamus nascitur patre annos 2008. 1997. 30. agente. Gen. XI. 32. XII. 4. Act. VII. 4.

Sarah decennio natu minor. 2018. 1987.

Rehu moritur anno vitæ suæ 239. 2026. 1979. Gen. XI. 20. 21.

Serug moritur anno ætatis 203. 2049. 1956. Gen. XI. 22. 23.

M.C. A.C.

PERIODUS III.

A vocatione Abrahami ex Ur Chaldeorum usque ad vocationem que 430. annorum est.

2083. 1922. **A**brahamus ex Ure Chaldeorum evocatur. Gen. XI. 31. XII. 4. A&L VII. 2. 3. 4. atque in Charran ad breve tempus moratur. Eodem anno videtur e Charran in Palaestinam iter perfecisse l. cit.
2093. 1912. Sara de prole desperans finitis decem commorationis in Canaane annis tradit ancillam Hagarem marito, quæ gravida, debita reverentia erga heram posthabita, domo expellitur. Gen. XVI. 2. 3. 6.
2094. 1911. Ismael Abrahamo octoginta sex annos nato ex Hagare nascitur. Gen. XVI. 16.
2096. 1909. Denascitur Arphaxadus anno vitæ 438. Gen. XI. 12. 13.
2107. 1898. Fœdus Abrahamo confirmatur, addita circumcissione, fœderis signo & sigillo: Immutaturque nomen Abrahami in Abraham & Sarai in Sara. Gen. XVII.
- Apparent tres Angeli, liberahter ab Abrahamo excepti; qui sterili Saræ subridenti denuo prolem promittunt. Gen. XVII. 1. 16. Unus ex iis, qui Jehova dicitur, Abrahamo periculum Sodomitis imminens aperit.
- Brevi post Sodoma, Gomorra & circumjacens regio cœlesti Judicio subvertitur.
2108. 1897. Nascitur Isaacus filius promissionis Patre centenario. Gen. XVII. 17. XXI. 2.
- Nascuntur Moabitarum & Ammonitarum progenitores ex incestu Lothi cum filiabus. Gen. XIX. 36. f.
2126. 1879. Selah diem ultimum obit natus annos 433. Gen. XI. 14. 15.
2145. 1860. Moritur Sarah, postquam vixerat 127. annos. Gen. XXIII.
2148. 1857. Isaacus quadragenarius uxorem ducit Rebeccam filiam Bethuelis. Gen. XXIV.
2158. 1847. Moritur Semus agens 600. annos. Gen. XI. 10. 11.
2168. 1837. Rebecca viginti annos sterilis assiduis precibus edit gemellos, qui in matris utero exaltasse traduntur, scil. Esau primogenitum & Jacob. Gen. XXV. 26.
2183. 1822. Abrahamus moritur annos habens 175. Gen. XXV. 7. 10.
2187. 1818. Heber denascitur anno ætatis 464. Gen. XI. 16. 17.

Esavus quadragenarius duas uxores Chittas ducit. Gen. XXVI. 34. 2208. 1797. 35.

Jacobus hoc anno probabiliter 2252. 1753. Leam & Rachelem in uxores accepit.

Intra septennium matrimonii plures liberi Jacobo ex Lea nati sunt, sed providentia divina ita dirigente Rachel longo tempore sterilis demum septennio ad finem properante parit Josephum. Gen. XXX. 23. 24. conf. 2259. 1746. Gen. XLVII. 9. XLI. 46.

Josephus XVII. annorum Patri 2276. 1729. charissimus, sed ideo exosus fratribus venditur. Gen. XXXVII. 2. 28.

Moritur Isaac annos agens 180. 2288. 1717. Gen. XXXV. 28.

Josephus triginta annorum inso- 2289. 1716. mnia Pharaonis feliciter interpretatur atque ad summam evehitur dignitatem. Gen. XLI. 46. &c.

Eodem anno incipit septennium fecunditatis.

Illo finito incipiunt anni famis. 2296. 1709. Gen. XLI. 54.

Jacobus 130. annorum in Ægypto 2298. 1707. ptum descendit, atque filium Josephum, quem dudum mortuum putarat, lætus vider.

Jacobus, postquam in Ægypto 2315. 1690. 17. annos vixerat, moritur. Gen. XLVII. 28.

Josephus centum & decem anno- 2369. 1636. rum vita decedit.

Moritur Levi annos agens 137. 2392. 1613. Exod. VI. 15. qui filiorum Jacobi *μεγροβύτους* habetur. Quia tertius ex Lea, nativitas ejus credibiliter incidit in annum 2255. quibus 137. additi numerum appositum faciunt.

Post mortem Josephi magis ac magis res Israelitarum incidebantur, jugum portatu impossibile & maxime impium iis imponebatur, ut jussi fuerint masculos natos in rivum projicere. Quo tempore Moles ex Parentibus Amram & Jocheberh a 2433. 1572. Levi ortis in lucem editur, & quamvis ad tempus domi delituerit, mater metu tandem coacta filium formosissimum fluvio in arca juncea committit, qui ut alter Noah miraculoso non tantum conservatur modo, sed & a Pharaonis filia ut proprius filius habetur, Exod. II. 2. &c. Nativitas contigit octoginta annis ante exitum ex Ægypto, Act. VII. 23. 30.

Moses eruditus omni Ægyptiorum 2473. 1532. sapientia aula exit & fratres inviens

M. C. A. C. sens Ægyptium occidit aufugitque in regionem Midian, agens annos quadraginta, Act. VII. 23.

Moses jam octogenarius Act. VI. 30. Exod. VII. 7. oves loceri pascens a Deo ad Israelitas gementes liberandos vocatur, & inidoneitatem suam ad hoc officium primo præten- dit, tandem sequitur.

Hic calculus probe convenit cum Auctoritate Pauli Gal. III. 17. nam respicit ad primam *diversionem* factam in Ur Chaldeorum. Similiter Mo- ses, Exod. XII. 40. 41. qui Synecdo- chica loquendi ratione utitur, at- que omnem peregrinationem Abra- hami usque ad exitum ex Ægypto narrat. Aliter accurrate loquendo nonnisi dimidium tempus 215. an- norum ab introitu Jacobi cum fa- milia in Ægypto consumebarur.

PERIODUS IV.

A Noqudaria usque ad jacta Templi fundamenta, quæ 480. annorum est.

2513. 1492. **E**odem anno, quo Israelitz egres- si sunt ex Ægypto, Lex fere- batur mense III. anni Ecclesiastici, modo ante instituti, IX. autem Po- litici, Exod. XIX. 1. &c.

2514. 1491. Tabernaculum superiori anno Mo- si in monte monstratum nunc abso- lutum erigitur & initiatur, Deo gloriam præsentiz suæ sub symbolo nubis manifestante Exod. XL. atque Leges varias de Sacrificiis, Sacerdo- ribus præsertim ferente, quæ tertio Mo- sis libro continentur.

2533. 1452. Moses, postquam quadraginta an- nos in deserto consumserat, tribu- bus benedicens terra eminens visa trans Jordanem moritur.

2560. 1445. Josua Mose suffectus VII. annis terram Cananzorum magna ex par- te occupavit. Jos. XIV. 7. 11.

2567. 1438. Primus annus Sabbathicus incidit *vel:* in annum septimum subsequentem

2574. 1431. aut juxta Judæos decimum quartum, Deuter. XXXI. 10. &c.

Josua 110. annos natus, quiete terræ adducta, in domino quiescit.

Ab excessu ejus Seniores primas regiminis partes in terris habebant, sed illas pessime administrabant, quippe populus a cultu veri Numi- nis in foedissimam Idololatriam pro- lapsus est. Jud. II.

Itaque accensa Regis summi ira populus idololatricus traditur crude-

litati Cushmanis Rischathaimorum M. C. A. C. Regis Mesopotamiæ, qui tyrannidem in illum exercebat spatio octo an- norum, Jud. III. 8.

Clamantium & poenitentium Deus misertus mittit Othnielem liberato- rem, qui tyrannum præliis fregit, populum autem in libertatem emi- sit. Mortuus Othniel, anno (post Josuam) quadagesimo, Jud. III. 11.

Cum Othniele decessit simul ve- nus Israelitarum cultus, quare alte- ra vice servitutem subire jubeban- tur scil. sub Eglone Moabita annis octodecim, Jud. III. 12. 15.

Rursum missus liberator, nomine Ehud, qui Eglonem ex improvise obruncavit. Hic, ut videtur, satur dierum anno post Othnielem octo- gesimo obiit, Jud. III. 30.

Illum aut secutus est, aut valde senem adjuvit Samgar, qui pedo pa- storali miraculosam a Philistæis vi- ctoriam reportavit, Jud. III. 31.

Denuo sine judice, qui causam Dei fortiter agat, viventes a Jabi- no Rege in Chazor viginti annis opprimuntur Jud. IV. 1. Rursum li- berantur consilio & prudentia De- boræ Prophetissæ atque fortitudine Baraci, qui exercitum Regis me- morari cum Duce Sisera, postea ma- nu mulieris pereunte, profligavit. Effluxerunt 40. anni, Jud. V. 31.

Iterum repetitus Idololatriæ cul- tus Gentem Israeliticam Midianitis per septem annos vexandam tradit. Jud. VI. 1. Vexati ad Deum clami- tantes grato exaudiuntur atque Gi- deonis, qui a Deo modo prorsus ex- tra ordinario vocatus est, manu ser- vitute eripiuntur, *quiescit autem ter- ra diebus Gideonis in annum usque qua- dragesimum*, Jud. IX. 28. Scil. ab Æpo- cha superiori.

Succedit Abimelech, filius Gideo- nis pessimus per triennium regnans.

Dein Thola, qui Judicis munere spatio 23. annorum fungitur, Jud. X. 1. 2.

Tum Jair judicans Israelem 22. annos, Jud. X. 3.

Hic rursus Idololatria se conspur- cavit, & ideo durissimæ Ammoni- tarum servituti subiectus fuit per octodecim annos Jud. X. 8.

Tum pro gratia, qua peccatores resipiscences excipere solet, Jephthæ ita benedixit Deus, ut servientes mox in plenam libertatem vindica- ti fuerint. Regimen ejus durabat per sex annos Jud. XII. 7.

Sui-

M.C. A.C.

Suffectus illi est Ibsan Judex septem annorum, c. cit. v. 8.

Ibsanem secutus est Elon judex per 10. annos, c. cit. v. 11.

Successor Abdon octo annos Israellem judicavit, c. cit. v. 14.

Hic memoranda est oppressio Philistzorum, tempore Simsonis & Eli ut videtur, annis 40. Jud. XIII. 1.

Simson rerum Israelitarum acerrimus adversus Philistæos defensor hostium plurimos in vita, plures in morte trucidavit, quum obiret, postquam 20. annis Hebræos judicaverat, Jud. XVI. 31.

Quæ abhinc in historia Judicum sequuntur, ordinem temporis non tenent, sed multo antiquiora sunt & referenda, ad c. 11.

Eli ex Ithamaris posteritate filiis pessimis nimis indulgens quadraginta annis populo præfuit & postea vitam misere finit, 1. Sam. IV. 18.

Eli substituitur Samuel, vir probatæ vitæ, quo ipse Deus familiariter usus est, quod eo tamen tempore rarissimum. Nihilominus provocax populus more Gentium Regem petiit, qui tandem dabatur, scil. Saul una cum Samuele regnans spatio quadraginta annorum, Act. XIII. 20. 21.

Saule infeliciter defuncto successit David primum nonnisi tribulium suorum Judæorum per septem annos & tres menses, post totius Gentis per triginta tres Rex constitutus est 2. Sam. V. 5.

Davidi surrogatus est filius sapientissimus Salomo, cujus anno quarto, mense secundo, Templum primum ædificabatur 1. Reg. VI. 1.

Quod si nunc annos, prout in Historia Sacra reperiuntur atque ex illa excerpti sunt, in summam redigimus, exurget numerus 599. puta additis 25. annis, quos plures Chronologi Josuæ & Senioribus attribuerent solent. Calculus hic multum superat illum in primo Regum libro c. VI. 1. Anno quadringentesimo octogesimo לְצֵאת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם post egressum filiorum Israel ex terra Ægyptiaca anno quarto mense Sivo (qui mensis secundus est) regni Salomonis super Israel exstruebatur domus Jeboræ. Superior est annis 119. Posteriores illum calculum, quem annales Regum nobis exhibent, verum esse ob reverentiam, quam Scripturæ debeo, nullus dubito. Videtur quoque Scriptor sacer id intendisse,

ut ætatem, quæ ab egressu ex Ægypto effluxit, distincte & breviter enarret atque ita suppleat ordinem minus servatum in Historia Judicum.

At dices, quomodo se res habet cum majori summa? Quid superflui illi 119. anni? Noli a me expectare varias conciliationes, quæ a Doctissimis Chronologis super hac tentatæ sunt. Neque enim id nunc ago, ut varias sententias in medium proferam, illas probem aut improbem. Puto utilissimum esse, si distinctum apposuerim annorum numeros de quibus nulla jure moveri potest quæstio. Postea etiam idos obsecuro, & qui sine Synchronismo sive includendo numerum minorem majori non satis intelligi queunt.

Numerus annorum certorum quartæ Periode hic est.

Ab exitu ex Ægypto ad introitum in Palestinam	40
Anni Othnielis	40
Ehadi	80
Deboræ	40
Gideonis	40
Abimelechi	3
Tholæ	23
Eli	40
Samuelis & Saulis	40
Davidis	40
Salomonis	4

390

Restant ergo nonaginta alii, qui una numerum in libro Regum designatum constituunt, quos huic statum subiciam, ut calculus ex conjunctione clarius cognoscatur. Addam dem rationes, quæ illum probabilem reddunt.

scil. anni

Jairi	22
oppressionis Ammonitarum	18
Jephthæ	6
Ibsan	7
Elon	10
Abdon	8
Josuæ	19

Anni incertiores
certi 390

S. 480

In computatione omissi sunt 8. anni oppressionis Cuschanis Rischathaimorum Jud. III. 8. cu qui postea inclusi sunt numero quadragenario v. 11. Nam phrasis & quæ

M.C. A.C. *vit terra quadraginta annis & mortuus est Othniel filius Kenaz*, aut similis non necessario vult, terram ab hoste devicto tanto tempore pacate vixisse, aut judicem toto illo tempore populum rexisse. Observa enim magnum discrimen inter allatum testimonium, cui simile inf. v. 30. v. 31. & dein illa, quæ tempus regiminis judicialis exprimunt veluti c. X. 2. *& judicavit (Thola) Israhel viginti tribus annis & (postea) mortuus atque sepultus est in Sebamir*, conf. consimiliter v. 3. XII. 7. 8. 11. 14. XVI. 31. 1. Sam. IV. 18. Anni illi incipiendi videntur a morte Josue Epochæ præcedente nobiliori c. II. 8. atque ita defuncto Othniele sequentem claudunt, non quod ille per tantum tempus ab hoste debellato Israhel præfuerit. 3 omitti sunt 18. anni Eglois Moabitæ Jud. III. 12. 15. qui quoque inclusi numero octogenario v. 30. Neque probabile est Ehud octoginta annis Israhel rexisse. 1 Samgar, de quo solum Jud. III. v. ult. distinctos annos vel ab antecedentibus aut sequentibus non facit. 7 Viginti anni, qui Jabino assignantur Jud. IV. 2. rursus comprehenduntur quadraginta illis Jud. V. 31. 7 Rursum 7. Midianitarum Jud. VI. 1. exprimuntur summa quadraginta annorum, quibus terra diebus Gideonis quiescere dicitur Jud. VIII. 28. 1 Solent plures, quemadmodum in præcedentibus factum, annos oppressionis Ammoniticæ regimini Jairi includere atque inchoare anno ejus quinto. Sed hic idem cum iis sentire nequeo, quoniam Historia Judicum oppressionem Ammonitarum morti Jairi postponit Jud. X. 5. 6. 7. 8. non præponit aut inserit, uti in superioribus. Invalide oppressio Ammonitica ideo cum annis Jairi commiscetur, quoniam sub hoc judice terra quiescere non dicitur. Nec quiescere dicitur sub Thola, sub quo ramen nulla notabilis oppressio facta est Jud. X. 2. 7 Sic Jephthæ, Ibsan, Elon, Abdon distinctim adscribo annos, quoniam scriptura c. XII. ut ab Ammonitarum octodecim memoratis ita a se invicem & Simone, qui illos secutus est, dividit. 7 Annos Simonis quadraginta annis Philistæorum præunte scriptura includo c. XIII. 1. XV. 20. Ut denuo hoc exemplo evidenter pateat Synchronismum obti-

nere. 7 Et tandem idem tempus judico, quod oppressioni Philistæorum & regimini Eli adscribitur. Convenit spatium temporis. Insuper legimus sub Samuele demum, qui Eli substituebatur, Israelitas ab oppressionibus Philistæorum liberatos fuisse. Ultimo Josue 19. annos dedi, quoniam illi calculo ex scriptura præmissis ad numerum 480. constituendum adduc necessarij sunt.

Ex dictis itaque ratio calculi nostri, saltem probabilis, patet. Ex iis facta restatque est Auctoritas Scriptoris Annalium regiorum. Neque vis infertur Annalibus Judicum. Difficultas remanet circa locum Jud. X. 27. in quo Jephthæ contra Ammonitas provocat ad occupationem terræ per trecentos annos, quum tamen juxta nostrum calculum plurimum elapsi sint 286. sc. 1. (qui ultimus) Mosi 19. Josue 40. Othnielis, 80. Ehud. 40. Dehoræ, 40. Gideonis, 3. Abimelech, 23. Tholæ, 22. Jairi, 18. Ammonitarum, sed nemo non videt exiguum admodum annorum discrimen esse. Credibiliter Jephthæ numero rotundo usus est, qui ejus instituto inserviebat. Difficilior videtur locus apud Lucam Act. XIII. 20. Lutheri lectio *τρεκατοσίς* pro *τετρακατοσίς* maxime mihi probaretur, modo talis in vetusto aliquo codice existeret, quoniam juxta calculum a me datum a Mose ad Samuelem numerantur 356. anni, pro quibus scriptor sacer posuit 350. addiditque particulam *ως*, quæ sæpius aliquid redundans aut deficiens indicat.

Difficultatibus e medio sublatis & calculo quartæ periodi non sine probabilitate posito etiam anni numerandi sunt, quantum illi vel a mundi creatione vel ejus præclarissima renovatione per Christum distent

Incidit ergo annus quadregesimus 2553. 1452. Mosi in

Decimus nonus Josue	2572.	1433.
Quadregesimus Othnielis	2612.	1393.
Octogesimus Ehudis	2692.	1313.
Quadregesimus Dehoræ	2732.	1273.
Quadregesimus Gideonis	2772.	1233.
Tertius Abimelech	2775.	1230.
Vigesimus tertius Tholæ	2798.	1207.
Vigesimus secundus Jairi	2820.	1185.
Decimus octavus oppressionis Ammonitarum	2838.	1167.
Sextus Jephthæ	2844.	1161.
Septimus Ibsanis	2851.	1154.
Decimus Elonis	2861.	1144.

M.C. A.C.	Octavus Abdonis
2869. 1136.	Quadragesimus Eli
2909. 1096.	Quadragesimus Samuelis & Saulis
2949. 1056.	Quadragesimus Davidis
2989. 1016.	Quartus Salomonis
2993. 1012.	

PERIODUS V.

*A jactis Templi fundamentis usque
ad captivitatem Babylonicam,
quæ est annorum 411.*

3000. 1005. **I**ndefessus Salomo septimo post jacta Templi fundamenta anno ædificium prorsus incomparabile feliciter absolvit, 1. Reg. VI. 38. atque illud oratione solenni innumera sacrificiorum multitudine coram universo Israele, Deo coelitus complacentiam testante, consecravit, 1. Reg. VIII.
3013. 992. Paulo remissior in extructione Palatii Regii tredecim impendit annos, 1. Reg. VII. 1.
3029. 976. Salomo omnibus rebus, opibus, fortitudine, pace, sapientia, gloria abundans ab uxoribus Idololatricis, quas plurimas inaudito exemplo sustinuit, ipse idololatra & ex sapientissimo stultissimus evadit, 1. Reg. XI. Quare Deus judicia minatur & pacem suscitato Hadado Edomita turbat, 1. Reg. XI. 14. Rex memor pristinae felicitatis videtur causas calamitatis, impietatem & ingratitudinem suam agnovisse, deplorasse atque publicum vitæ vanæ in meliorem immutatæ testimonium libro, quem קהלת a recessu a vanitate mundi ad Deum suum appellat, edidisse. Moritur, postquam XL. annos regnaverat, 1. Reg. XI. 43.
3029. 976. Succedit filius Rehabeamus, vitiorum non virtutum Paternarum & ideo non totius imperii hæres inhumano responso effecit, ut decem tribus alium sibi constituerent Regem, ipse autem regeret nonnisi Judam & Benjamin. Abhinc duo regna, unum Judæ, alterum Israelis. Brevi post tempore elapsis scilicet tribus annis etiam Rehabeamus cum subditis a vero veri Numinis cultu recedit. 2. Cron. XI. 17. & ideo Sescæ Ægyptius contra Hierosolymam regiam ascendit, XII. anno quinto.
3034. 971. Rehabeamus natus annos 58. imperii anno 17. moritur.
3046. 959. Patri succedit simillimus filius Abiam aut Abia. Nihilominus egregiam victoriam a Jeroboamo repavit. Regnavit tribus nonnisi annis nec integris.
3049. 956.

Thef. Antiq. Sacr. Tom. III.

Primus Regum Israelis Jerobeamus scelesti consilio duos vitulos in Bethel & Dan (quam idololatriam in Ægypto probabiliter didicit) ad populum facilius in obedientia continendum erigit atque turpissimum impietatis exemplum existit. Mortuus est anno Regni 22. 1. Reg. 3051. 954. XIV. 19.

Succedit filius Nadab, qui etiam vivo Patre, gravissimo morbo a Deo percussus, 2. Chron. XIII. 20. regnabat. Regnum ejus duorum annorum. 1. Reg. XV. 25. scil. quod partim
O solus

M.C. A.C. Huic surrogatus Asa imperium
tenens per unum & quadraginta an-
3090. 915. nos 2. Chron. XVI. 13.

solus gessit. Alias non dici posset re- M.C. A.C.
gnasse secundo Asæ anno l.cit.

Nadabo occiso occisor Bacla ex
tribu Ischafchar in Israele regnat
anno Asæ Regis Judæ tertio. 1. Reg.
XV. 28. Moritur anno regni 24. 1.
Reg. XV. 33.

3075. 930.

Patrem excipit filius Ela vigesi-
mo sexto & septimo Asæ Regis Ju-
dæ & regnavit duobus annis. 1. Reg.
XVI. 8. 10. sed non integris, qui
vix unum integrum excedant. Inter
epulas necatus est a Zimri l.cit.

3076. 929.

Zimri mox impietatis poenas de-
dit, quippe post septem dies novo
Rege electo de salute desperans se
cum palatio comburere coactus est
1. Reg. XVI. 15.

Amri succedit, sed ab initio, spa-
tio 4. circiter annorum æmulum ha-
buit Thebni. Ultimus ex his qua-
tuor annis videtur trigessimus primus
Asæ 1. Reg. XVI. 23.

3080. . .

Postea Amri æmulo desuncto so-
lus Israel præfuit usque in octa-
vum annum, nam regnasse dicitur
duodecim annos, non tamen plenos
(scil. a morte Zimri) l.cit. & mor-
tuo anno octavo v.
29. quo tunc obijt Rege

3087. 918.

Huic successit filius Achab, qui
antecessores suos omnes Idololatrias
multum Idololatria super gressus est,
introducendo cultum Baalim. Regna-
vit in Israele spatio viginti duorum
annorum 1. Reg. XVI. 29. Ergo mor-
tuo A.M.

3107. 896.

Vixit hac ætate Elias, cui cum A-
chabo uxore Jezabele filio Azachia &
sacerdotalibus Baaliticis gravissima al-
tercatio, de qua fule Auctor Anna-
lium Regiorum.

Cum impio Achabo haud dissimi-
lis ingenui filius Achazias regnavit,
& brevi post delapsus per clathrum
frustra rogato *Βασιλεως* vitam finit
conf. 1. Reg. XII. 52. 2. Reg. I. 17.
quando regnaverat duos annos, non
tamen solus, uti jam monitum.

Joramo Achazie successori duo-
decim assignantur anni, quorum ul-
timo mulere cum Jezabele totaque
familia manu Jehu perit.

3118. 872.

Huc pertinet Historia Elisi.

Jehu Joramo trucidato Israel præ-
ficiatur, & illum spatio 28. annorum
it. 2. Reg. XIII. 2.

3146. 852.

Patri succedit filius Jeochas & præ-

cii

Josaphatus substitutus egregiam Re-
ligionis & judiciorum curam habuit,
& decessit anno regiminis 25. Ulti-
mus annis non solus regnavit, sed
bello, ut credibile est, implicitus
filium socinum ascivit, quare uno
eodemque tempore Josaphatus & Jo-
ramus reges Judæ recensentur 2. Reg.
VIII. 16.

3015. 890.

3117. 888.

Joramus Josaphati filius post octo
regni annos morbo intestinum la-
borans moritur.

Ultimo Jorami Regis Israelitici
sive duodecimo anno 2. Reg. VIII.
25. 26. sc. totius regiminis cujus
primo anno una cum patre regna-
bat, aut undecimo, 2. Reg. IX. 29.
a quo solus populum gubernabat,
regnum Judæ obtinuit Achazias sed
brevissimo tempore, quippe una cum
oramo, quem decumbentem invise-
t, a Jehu trucidabatur, 2. Reg. 28.

3118. 887.

Athalia Achazie mater sedem re-
vacuam occupat, & ut illam
tranquille possideat atque ad filios
proprius ex alio aliquo marito. 2.
Chron. XXIV. 7. propagat, omne
genus regum crudelissime perdit.
Verum ipsa quoque elapsis sex an-
nis substituto rege legitimo Joaso ad
hoc tempus delitescente, occiditur.

3124. 881.

M.C. A.C. Percutitur manu servorum Joas
3164. 841. quadragenarius.

Amazia, qui per biennium Regno cum patre ægrotante 2. Chron. XXIV. 25. præfuisse videtur, solus clavum tenuit 27. annos, adeoque in univ. 29. 2. Reg. XIV. 2. Cæditur Lachisch, quo a conjurantibus aufugit. Incidit in annum Jeroboami XIV.

3191. 814.
3203. 802.

Hic nunc interregnum duodecim circiter annorum ob minorrennitatem Asariz aut Uziz necessario ponendum, nam ut vidimus annus emortualis Amaziz incidit in annum Jeroboami 14. At Asarias regnum administrare cœpit anno Jeroboami 27. 2. Reg. XV. 1. 2.

3254. 751.

Hic Imperii diuturnitate & prosperis in illo successibus elatus functionem Sacerdotio propriam violat, lepra percutitur & moritur, postquam regnaverat 52. annos, 2. Chron. XXI. 3.

3270. 733.

Jothamus Judam rexit 16. annis 2. Reg. XV. 33.

3286. 719.

Jothamum pium sequitur impius Achaz Rex sedecim annorum 2. Reg. XV. 1. 2.

est 17. annis 2. Reg. XIII. 1. usque ad annum trigessimum nonum Joas 3163. 842. si.

Huic Joas ejusdem nominis cum Rege Judæ, (qui etiam Jehoas dicitur) summa potestate pollebat spatio sedecim annorum, quorum duobus prioribus Collega patris fuit, reliquis solus regnavit. 3177. 828.

Jeroboamus secundus hoc nomine Israelitarum Rex bello clarissimus 41. annos regnabat, 2. Reg. XIV. 23. 3217. 788.

Ab ejus morte interregnum, cuius varii varias exhibent rationes, vel quod ob heredis infantiam, vel seditionum turbas, quæ in regno grassabantur. Durabat viginti tres annos. 3240. 765.

Tandem Jeroboami filius nomine Zacharias succedit anno Regis Judæ Uziz sive Azariz 38. 2. Reg. XV. 8. quum tamen Jeroboamus mortuus fuerit anno ejusd. Regis 14. finito Zachariz regnum perbreve, sex nonnisi mensium, quando conjuratione facta aperta vi occiditur. 2. Reg. XV. 10.

Brevius regnum obtigit Sallumo, qui Zachariam interfecit, scil. per spatium menstruum 2. Reg. XV. 14. Incidit autem in annum 39. Uziz 2. Reg. XV. 13. 3241. 764.

Menahem interfector Sallumi thronum ascendit atque obtinet per decennium. 2. Reg. XV. 17. 3250. 755.

Patri succedit Pekaja, & altero anno a Peka occiditur. 2. Reg. XV. 23. 3252. 753.

Peka præest viginti annis, eundem vitæ exitum sortitur manu successoris, qualem dedit antecessori 2. Reg. XV. 30. 3272. 733.

Hoseas, qui Pekam percussit, non statim Thronum conscendit, quippe regiminis Regis Hoseæ non prius mentio injicitur, quam anno Achazi duodecimo 2. Reg. XVII. 1. A morte Pekæ autem ad hunc annum elapsi sunt novem minimum anni, qui interregnum faciunt. 3281. 724.

Hoseas ultimus Rex duodecimo Achazi anno ad dignitatem regiam evectus & tenet per novennium 2. Reg. XVII. 1. Tum desit regnum Israelis, ex quo steterat 260. annis a Jeroboamo. 3290. 715.

- M. C. A. C. Ezechias biennio socius regni (vide 2. Reg. XVIII. 9. 10.) cum Patre Achazo, Religionem collapsam strenue restituit anno regni sexto finem regni Israelitici videt & in universum Judam gubernat 29. annis 2. Reg. XVIII. 2.
3368. 637. Optimi Ezechiae pessimus filius Manasses in regno substituitur, quod occupat 55. 2. Reg. XXI. 1.
3370. 635. Ammon successor duobus annis Judaeis praest, & a famulis interficitur.
3401. 604. Josias Rex piensissimus spatio unius & triginta annorum regit Judam 2. Reg. XXI. 27.
- Jehoachaz a populo Rex constituitur, sed talis non nisi per tres menses mansit 2. Reg. XXIII. 31. atque dignitate dejectus a Pharaone Necho V. 33.
- Hic vero Patri substituit alterum filium Eliakimum, qui postea Jehojakimus dicebatur 2. Reg. XXXIII.
- Anno Eliakimi quarto incipiente, sive tertio finito Hierosolyma a Nebucadnezare obsidetur & expugnatur. Ipse Rex ligatur, throno restituitur ea conditione, ut regni Babylonicum servus esset Jerem. XXV. 1. Dan. I. 1. Ab hoc anno incipiunt 70. anni captivitatis Babylonicae atque sic finit Periodus nostra quinta, quae a jactis Templi fundamentis duravit 411. a divisione regni 374. a fine regni Israelitici 114.

PERIODUS VI.

Ab initio captivitatis Babylonicae usque ad nativitatem Jesu Christi. continens annos 601.

- E**liakim rebellans a Nebucadnezare captivatur, jugulatur & insepultus jacet Jerem. xxii. 19. ex quo undecim annos regnaverat. 2. Reg. xxiii. 36.
- Filius Jehojakim thronum vix conscendit & post tres menses dignitate privatur deduciturque in Babyloniā 2. Reg. xxiv. 8.
- Succedit Zedekias ultimus Judaeorum Rex a Nebucadnezare constitutus, qui a Babylonis deficiens sibi, urbi, Templo, imo toti genti exitum paravit, nam Nebucadnezar anno ejus nono, mense decimo, die decimo, magno cum exercitu Hierosolymam obsidet.
3421. 584. Huc commode referuntur dies 390. sive totidem anni, qui efflu-

xerunt a primo Jeroboam, magni seductoris in Israele. De his vide Ezech. IV. 5.

Anno regni Zedekiae undecimo Zedekias capitur, oculis privatur. Mense quinto die septimo Nebusaradan Templum longe celeberrimum una cum urbe incendit.

Nebucadnezar moritur anno imperii 45. qui 37. a captivitate Jorakim, vide 2. Reg. xxv. 27. 28.

Elapsi sunt Lxx. anni captivitatis Babylonicae destinati, quando Cyrus Judaeis redeundi & Templum construendi facultatem concessit Dan. ix. 2. Dtr. I. 1. &c.

Postea supersunt Cyrus per septem annos.

Hunc in imperio excepit filius Cambyses crudelis Princeps spatio annorum 7.

Sequitur Smerdis *Ψεῦδος*: negant enim Historici illum verum Smerdin, Cambydis fratrem, jam prius interitum fuisse. Quia autem brevissimum ejus imperium extitit, reliquis Monarchis Persiae a quibusdam ne quidem annumeratur.

Regnat Darius Hytaspis filius spatio annorum 36.

Xerxes regnavit annos 21. copiis & cladibus celebratissimus.

Artaxerxes, *μακρόχρονος* dictus, secundum quosdam a Patre Xerxe in regni communionem per decennium ascitus est, cui rei tamen alii nullam fidem habent. Praestitit imperio annis 41.

Darius Nothus successor ejus imperavit per annos 19. atque pacem bello praestulit.

Tum Artaxerxes Mnemon Princeps voluptuosus multam rem cum fratre Cyro habuit.

Post hunc imperium tenuit Artaxerxes Ochus annis 21.

Arsames breve dominium habuit scil. spatio 2. annorum.

Ultimus Persarum Rex Darius Codomannus 4. annos imperavit.

Secutus hic sum calculum, quem anni Monarchiarum Persicarum fundunt. Hic enim certissimus videtur & longe praefendus illi, quem Hebraeorum Magistri, minime accurati Chronologi, nobis exhibent & tempus hoc nimium contrahunt, veluti Auctor *סדר עולם* rediturum ex Babylonia in Canaan numerat anno M. C. 3390. Alexandri Imperium 3442. quomodo Monarchiae Per-

M.C. A.C. Perficere nonnisi 32. anni annumerandi essent, quod Historiæ omnino adversatur.

Hoc tempore Judæi hinc inde dispersi in Ægypto, Babylonia, Palæstina vixerunt, literas excoluerunt, cum Philosophis Gentium conversati sunt, unde illi ab his & vice versa hi ab illis plura mutuo acceperunt. Religio Judaica tamen præprimis in Canaan floruit, Templo post plura obstacula superata tandem exstructo, Synagoga M. cui Era præfata dicitur, constituta eum in finem, ut prospiceret integritati Codicis S. ad posteros propagandi, ordinandis synagogarum functionibus aliisque, quæ ad *bonum* populi pertinebant.

Imperio Perlarum everso Alexander M. summa rerum potitus est per annos 8. Alii computant tantum 6. annos & 10. menses. Causam vide ap. Vitring. *Hypotyp. Hist.*

3686. 319. S. p. 94.

Inter Judæos hoc ævo celeberrimus erat Pontifex Jaddus, qui Alexandro in stola Pontificali obviam ivit atque animum hostilem in amicum mure convertit, vide plura ap. Josephum Antiq. I. xi. c. 8. pag. 383. &c.

3698. 307. A morte Alexandri ad primum annum Nicanoris elapsi sunt 12. anni.

3847. 158. Hinc usque ad obitum Antiochi Epiphanis, vel potius Epimani numerantur 149. anni *Joseph. Antiq. I. XII. c. 14. 419.* Durissima erant Judæorum fata Antiocho imperante & ferre omnis eorum Religio subvertita atque in idololatricam conversata. Hoc circiter temporis spatio ortæ sunt tres celebres Judæorum sectæ, Pharisaica, Sadducæa, Essena.

3973. 32. Hunc ad finem Gentis Maccabææ aut Hasmonææ effluxerunt 126. anni. Id. Antiq. I. XIV. c. 28. p. 508. Tum enim Herodes jam antea Rex declaratus Antigoni regno detrusit.

Ab eo tempore Herodes usque ad nativitatem Christi regnavit annos 32. Josephus enim *Antiq. I. XVII. c. 10.* expresse refert Herodem, postquam Antigoni ceperrat, imperasse *ἐν τριτάτῃ καὶ τριάντῃ ἔτη* *quatuor & triginta annos.* Subtrahendi nunc sunt duo anni, quibus Christo prognato Rex superiit.

PERIODUS VII.

M.C. A.C.
Post Christum
nat. in

A natalibus Christi usque ad ejus Obitum. 4005.

Christus, Salvator mundi, in oppido Bethlehem, virtute Spir. S. ex virgine Maria, natus est anno Herodis M. antepenultimo.

Eodem anno cum Patre *μουσίου* & matre sua metu Herodis M. in Ægyptum venit, quando crudele infanticidium in Bethlehem instituebatur. *Matth. II. 13. 14. 16.* 4007.

Herodes M. omnibus sceleribus cooperatus moritur. Tum Archelaus Idumæam, Judæam & Samariam, Herodes Antipas Galilæam & Pærazam, Philippus Batanzam, Trachonitidem, Auranitidem & partem, quam Zenodorus quidam possederat, ordinante Cæsare, obtinuit.

Christus redex factus, cum Parentibus in Galilæa oppido Nazareth habitat, ut impleatur vaticinium *Jes. VIII. IX.* nam Nazarethi commorans simul vivebat in Galilæa. 4017. 12.

Archelaus anno principatus sui decimo a Judeis apud Cæsarem accusatus Viennam in exilium mittitur. Tum autem Judæa & Samaria Syriæ contribuebatur. *Vid. Joseph. Antiq. I. XVII. c. ult. p. 613. 14.* Mittebatur dein Quirinus, ut censum ageret per Syriam & Judæam *vide supra p. 244.* unde factio Gauloni.

Christus in temp. Patriarchatus Hierosolymam ascendit atque in Templo pro consuetudine hujus ætatis puerorum comparer editque divinæ sapientiæ specimen.

Abhinc usque ad ministerium Christi publicum alte flet genuina Historia Evangelica, nihil referens, quæ tota illa ætate a Salvatore facta sunt. Credibiliter, præterquam quod se precibus ad arduum munus paravit, artem fabricam exercuit. *Marc. VI. 3.* 4019. 14. 4034. 29.

Mortuo Augusto successit Tiberius.

Anno Tiberii XV. exordium functionis suæ fecit Johannes, Sacerdos natus, Nasiræus perpetuus, qui præconio resipiscentiæ & baptismi viam Domino paravit. *Luc. III. 1. 2.* 4035. 30.

Via a Johanne parata ipse Dominus munus aggreditur, facta celesti inauguratione: *Hic est filius*

mans

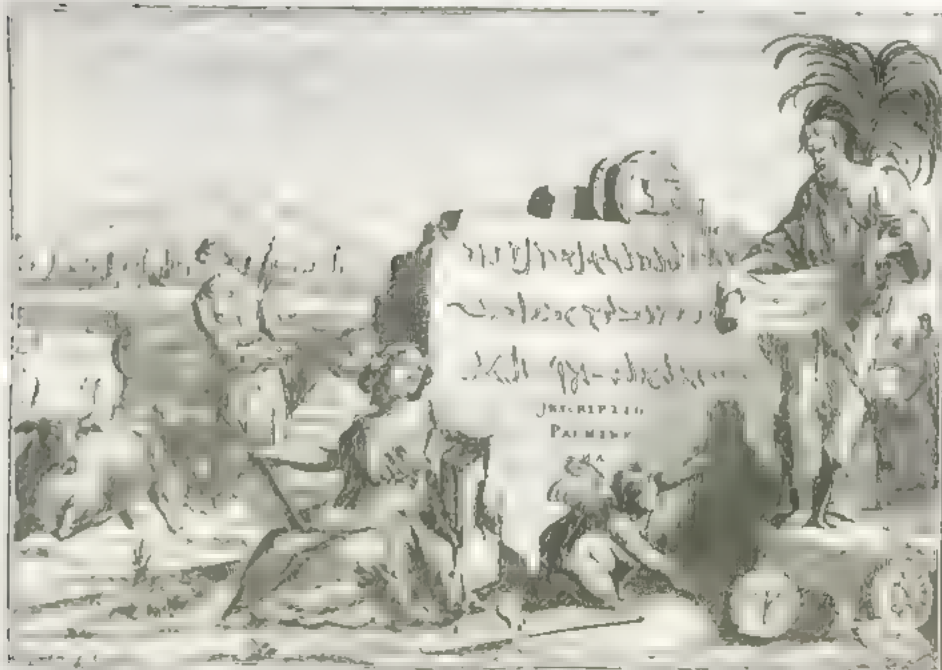
- M.C. A.C. *meus dilectus, in quo acquiesco.* Matth. III. 17. conf. Luc. III. 23.
 Mox tentatur a Sathana. Matth. IV. Johannem denuo adit Joh. I. 28.
 4036. 31. nuptiis, ubi primum miraculum patravit, in Cana Galilæa interest. Joh. II. 1. 2. & postea Capernaum venit. Joh. II. 12. Hinc Hierosolymam ad PRIMUM PASCHA, ex quo functionem publicam suscepit, celebrandum proficiscitur. Joh. II. 13.
 4037. 32. Relicta Judæa per Samariam Joh. IV. 3. 4. in Galilæam venit atque in illa docendo, miracula perpetrando usque ad SECUNDUM PASCHA mansisse videtur. Joh. V. 1. neque enim festum Pentecostes aut Tabernaculorum ob c. IV. 35.
 4038. 33. intelligi potest.

TERTIUM PASCHA, ab eo- M.C. A.C.
 dem Johanne (qui studio videtur functiones Christi publicas juxta Paschata distinguere) memoratur c. VI. 4. eandem referens Historiam, quam Matthæus c. XIV. 13. ad finem conf. Joh. VI. 5. 23.

QUARTUM PASCHA, quod emortuale dici solet, traditur ab omnibus quatuor Evangelistis, Matth. XXVI. Marc. XIV. Luc. XXII. Joh. XIII. &c. Erat Tiberii annus nonus & decimus.

Quoniam autem, quæ in Chronologia sequuntur, cum fructu absque longiori pertractatione tradi non possunt, illam vero institutum nostrum non permittit, hic finimus.

למנוח ימינו כן הודע ונביא ללב חכמה

MOSES ET AARON

LIBER TERTIUS.

D E

DIEBUS ET TEMPORIBUS.

CAPUT PRIMUM.

De Diebus, Horis, Septimanis, Annis.

Rursusquam de *Judaeorum Festis* agamus, opus erit praefatione aliqua de distributione *dierum, horarum, septimanarum, &c.*

II. *Iplorum dies duplex* fuit: *Naturalis*, constans die & nocte, sive XXIV. horis; & *Artificialis*, quem sol oriens ordinatur, occidens finit. Hinc natum illud, Joh. XI. 9. Οὐχὶ δὲ λέγει εἰς αἰῶνα τῆς ἡμέρας? Nonne duodecim horæ diei?

1. The State of New York, by and through the Attorney General, vs. The People of the State of New York, Defendants. Sol.

IV. Nov ipsorum in quatuor 2 partes seu majores *horas* distributa erat, quæ dice-

secunda autem tertia manus finem lumbis. Si veneris ἢ π. δεύτερα καὶ ἢ π. τρίτη φοδᾶν secunda aut tertia manus finem lumbis. Si veneris ἢ π. δεύτερα καὶ ἢ π. τρίτη φοδᾶν

V. p. ...

1.	1.
2.	2.
3.	3.
4.	4.
5.	5.
6.	6.
7.	7.
8.	8.
9.	9.
10.	10.
11.	11.
12.	12.
13.	13.
14.	14.
15.	15.
16.	16.
17.	17.
18.	18.
19.	19.
20.	20.
21.	21.
22.	22.
23.	23.
24.	24.
25.	25.
26.	26.
27.	27.
28.	28.
29.	29.
30.	30.
31.	31.
32.	32.
33.	33.
34.	34.
35.	35.
36.	36.
37.	37.
38.	38.
39.	39.
40.	40.
41.	41.
42.	42.
43.	43.
44.	44.
45.	45.
46.	46.
47.	47.
48.	48.
49.	49.
50.	50.
51.	51.
52.	52.
53.	53.
54.	54.
55.	55.
56.	56.
57.	57.
58.	58.
59.	59.
60.	60.
61.	61.
62.	62.
63.	63.
64.	64.
65.	65.
66.	66.
67.	67.
68.	68.
69.	69.
70.	70.
71.	71.
72.	72.
73.	73.
74.	74.
75.	75.
76.	76.
77.	77.
78.	78.
79.	79.
80.	80.
81.	81.
82.	82.
83.	83.
84.	84.
85.	85.
86.	86.
87.	87.
88.	88.
89.	89.
90.	90.
91.	91.
92.	92.
93.	93.
94.	94.
95.	95.
96.	96.
97.	97.
98.	98.
99.	99.
100.	100.

1. s. ed. Quadrans primus datur terti hora V. 3. Secundus quadrans hori sexta V. 5. Tertius hora nona V. 5. Quartus hora undecima V. 6. ubi nota, quod tres priores quadrantes suum nomen ducant ab illa diurna hora, quæ quadrantem quemvis clausit. Nam horis computare solebant, initio a minoribus horis, scilicet sexta matutina, factis. Sicut nostris horis 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 1. 2. 3. 4. 5. 6. responderent ipsorum horæ 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. Verum ultima hora I. c. a Salvatore nostro vocatur undecima, cum ratione cæterarum horarum & vulgi vocari debuerit hora duodecima; quo docemur, quod Deus, etsi mera gratia operarios undecimæ horæ in vineam suam conducit, vix tamen quemquam duodecima vocet, quam ea sit potius hora servos laboribus solvendi, quam novos admittendi.

2. VI. Quidam Interpretum, inter quos Toletus in Job. XIX. annot. 8. deprehendentes V. 1. hujus parabolæ τὸ πρῶτον, mane computant quatuor dies quadrantes ita: Hora prima, hora tertia, hora sexta, hora nona; quæ a primis recedens a prima usque ad tertiam iverit, & dictus fuerit hora prima; secundus a tertia usque ad sextam, & dictus hora tertia; tertius a sexta usque ad nonam, & dictus sexta; quartus a nona usque ad ultimam, quæ erat duodecima, & dictus sit nona. Sic Toletus refellit receptam interpretationem, (nam ipse ait) Quoniam de undecima, cujus meminit patet, non in aqua horæ tertiae. Jure quidem vapulant a te, Toletus, qui excludunt undecimam; constanter tamen asserenda est contra te quadripartita diei divisio. Illorum sunt verba, quæ in hoc passim consistunt. 1. Quod horam primam faciunt, non inveniunt; & horam undecimam inveniunt; excludunt tamen, cum nihil a mente Evangelistarum magis alienum sit, quam τὸ πρῶτον (tempus matutinum) verti horam primam dici, quæ vox in illorum Scriptis sonat quantum noctis vigiliam. 2. Quod ultimum quadrantem diei constituent horam nonam: quid enim tum undecima hora, cujus mentionem facit eadem parabola?

Hinc ex-
pl. error
et colla-
tione du-
um Evan-
geliorum

VII. Hac quadripartita diei divisione in quadrantes seu horas majores conciliantur Evangelia de Passionibus Salvatoris nostri. Cruciantur cum hora tertia: Marc. XV. 25. Johannes XIX. 14. prodit ipsum coram Pilato exploratum, cum crucifigatur, crucifiguntque eum crucifigunt cum hora tertia. Priori loco per crucifixionem non intelli suffragio-
nem ad lignum, quæ non fuit ante horam sextam, Luc. XXIII. 44. nec eius crucifiguntur, quæ a tertia ante horam nonam, Marc. XV. 34. sed ex tunc Pilati, quo tempore populus ingeminavit Crucifige, Crucifige: Sic: ter-
tia & sexta hora. scilicet continebant, nam, his duabus horis immanitate se comitantibus, id, quod hora tertia factum est, hora sexta convenienter adscribi potest.

Hinc vel
magis
re

VIII. Tandem videmus, horam inter Juæos esse diuam generem: duas majores, quarum duodecim fecere diem, alias minores, quarum quatuor diem desuperant. Superius provocat ad Romanos. Minus dicitur, quæ a tertia ante horam nonam diei sunt Job. XI. 9. Majores sexagenam vocantur hora Templi, sive hora precatationis. Petrus & Johannes ascendebant una in Templum, in τὸν ὄψων τὸν προσηύχης τὸν ἄνθρωπον sub horam precatationis, nempe nonam. Act. III. 1. Verum tres tantum sunt precatationis horæ, Tertia, Sexta & Nona. Drusus in præteritis. Act. III. 1. ait. Non fuisse ultra tres horas precatationis in die apud Judæos, clare testatur David Kimchi. Tertiamque consecratam ab Abrahamo; Sextam ab Isaac; Nonam a Jacobo. Hora: 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. S. I. et Ap. 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. Cuius horam sextam ascendit Petrus in τὸ ὄψων τὸν προσηύχης seu in solarium ad precandum. Act. X. 9. Hora nona ascendebant Petrus & Johannes in Templum, Act. III. 1.

Ab horis
canonicis
et
normæ.

IX. Ab his horis majoribus diurnis & nocturnis derivatæ sunt hora Canonica, quas etiam veteres Romani. Quæ Canonica continet tres minores horas, sic ut totum diei et noctisque tempus octo Canonice horæ definiant. Hora sexta vespers prima inchoat, quæ propterea vespertina hora, seu simpliciter vespertinum, dicitur. Hora nona nocturna incipit secunda, vocaturque completorium. Nocte media oritur tertia, quam appellant nocturnum. Hora tertia matutina suam quartam seu matutinum habet. Hora Canonica diurnæ dicuntur, Hora prima, tertia, sexta, nona. Ipsarum hora prima a sexta matutina, usque ad nonam procedit; Tertia a nona ad duodecimam; Sexta a duodecima ad tertiam; Nona a tertia ad sextam vespertinam. Vide Bellarm. de bonis oper. in partikul. lib. 2. c. 10.

et
et
et

X. Hora in Solario, τὸ ὄψων, usitata antiquis Judæis differunt a nostris; nam una locum, sedatum & graduum erant. Tempus diurnum non lineis fuit, sed gradibus matutinis. Umbra Solis quavis semihora precepsit ad novam gradum. In Solario Achazi Sol retrocessit τρεῖς gradibus, non lineis. Esa. XXXVIII. 8.

XI. Dubitatur, quæque ipsorum festinantur fuerant, altera ordinata, terminata se-
prem

post sacrificia peracta, primavæ Ecclesiæ Christiani suas *Agapas*, quæ comitabantur
Coenam Dominicam, duxerant institueruntque. ² *Chrysost.* in 1. Cor. XI. Hoc autem
præcepto.

V. In utroque hoc solemniori convivio aliquas ceremonias, tanquam preparationem ad convivium premittentes, alias in benedictione seu gratiarum actione, alias in ipso convivio adhibebant.

VI. *Ceremonia preparatoria* præcipuis res erant A. *Salutatio*. B. *Concinnum pedum lotio*, C. *Olei effusio* in ipsos.

VII. *Salutatio* aut *verbis* fiebat, aut *hamuli* quadam *corporis flexione*. *Verbis*, sic *Dominus vobiscum*, vel *Benedicat vobis Dominus*. *Ruth II. 4.* Ex hoc *Benedictio* in *S. Scriptura* saepe *limitur* pro *Salutatione*, *Tertull. lib. 4. contr. Marcion. Si quem in salutem* *verbis*, aut *Elda ad Gehasi* *לֹא תִבְרַכְנִי*, non *benedices* seu *salutans* *eum*, 2. *Reg. XI.*

29. Sic & transfert verio nostra, *salute bim nor*. Subinde inquebant: שְׁלוֹם לָכֶם, *pax vobis, pax tuus, pax super te, pax super vos*; וְשָׁלוֹם לְבֵית יִשְׂרָאֵל, *Interius domum, salutate eam. Et quando digna fuerit hac domus, וְשָׁלוֹם הָיָה לְבֵית יִשְׂרָאֵל עַד אֲדָמָה, veniat pax vestra super eam; si autem non fuerit digna, pax vestra ad vos re-*

certatur, Matb. X. 12. 13. *Flexione* five gessibus corporis, ita : *Saluberrime* interdum Vel recte
incurratione solius corporis, interdum Tota corpore totoque desolatione peccati, Luc.

VII. 58. Plerumque obscuro ordinario, Xenopo. de instit. Cyp. l. i. p. 17. Item l. ii. 5. p. 113. Tunc obviam processit Moses socero suo, & incurvans se oscularus est eum, & c.

Exod. XVIII. 8. Oscula quoque libavit Josephus omnibus suis fratribus, ficens super iis, Genes. XLV. 15. Hoc vocat Paulus φίλημα ἀγίου, osculum sanctum, 1. Cor. XVI. 20. Petrus φίλημα ἀγάπης, osculum amoris, 1. Petr. V. 14. Tertullianus appellat osculum pacis, Terrull. de Orat. cap. 14. Hæc fuerunt oscula, quæ non Cato quispiam carpere, quæque virgo Vestalis capere tuto possit.

VIII. Hujus generis tria fuerunt Judæis; *Drusius ad difficil. loca* Exod. XII. A. Quæ
 פְּרוּקִים נְשִׂיּוֹת *ofcula propinquorum*, seu *salutarionis*, quæ explicata sunt præcedenti Jo- salutario-
 1. אֶתְּנָהּ לְךָ *exemplo*. B. נְשִׂיּוֹת פְּרוּקִים *ofcula sepulchrorum*. Non per usum tantum, ut *ofcula* si-

Las mors & phidius mors pegerum, Gen. XXXI. 28. *עֲרֵלָה מַגְמִירְדִּים* *ojela magmir-*
dis, live *humiliations*. Vox Hebr. significat *ojela armatus*, quæ erat signa *humili-*

Linum catharticum & *catenaria* circa Regiam Majestatem & Imperiam 1. settatem. Item *Sammel*, fumeus olei lenticulae, perfusus capus ipsius, ascularisque est cum, 1. Sam. X. 1. Huc refertur illud Psalm. XL. & 2. *Absterge* tui filium, & macta. Quia quidam, 2. macta.

Huc referunt illud Plauti. II. V. 12. *Osculamini filium, ne irascatur*. Quamvis autem his *salutationibus* in publico occurſu erga ſe invicemungebantur, attamen iidem quoque, ſi quem privatim excipiebant, utebantur; quod liquet ex multis ante curatis locis.

IX. *Secunda ceremonia preparatoria erat lorio pedum ante discubitum, † non solum* ^{z lorio} *Judæis, sed & Gentilibus ipsis, usitata. Locus hic rursus est, huc accumbe. Ferre aquam* *pedum.*

*pedibus. Præben' en pueri? Plaut. Pers. AÆ. V. Scen. 2. Introduxit vir illo homines il-
los in domum Josephi, deditque aquam, & laverunt pedes suos. Gen. XLIII. 24. Hoc
sermone eleganter administrabatur per servos, & per villicos domus, &c.* A servus

servitium plerumque administrabatur per servos, ac per villillimos domus, uti constat
ex facto Caristi Salvatoris nostri, qui *servus ac villosus exemplum humanitatis recitaturus, lavit pedes discipulorum, Iob. XIII. 15. Et Abigail Davidi ipsam in conu-*

bium accepturo dicebat: Ecce ancilla tua pro famula eris, ad lavandum pedes servorum domini mei, 1. Sam. XXV. 41.⁵

X. Ad hunc finem certa vasa ipsis erant praesto, huic usui destinata. Illud vas

[illegible]

Non video disconvenientiam, si dicimus, in ipsorum *καταρμασται* seu *καταρμασταις* sive *trichiniis* disposita plerumque fuisse vasa magna, ex quibus in minora, quantum necesse erat, infundebant.

Al. Cujus modi non inepte pitantur faisse illæ *hydrie*, quæ memorantur. *Job*, II, 6. *Strabus* h. *cont.*. Erant ibi, *ἐν τῇ ἐκ τῆς ὑδρίας* lapideæ *hydrie* sex, posite ad quatuorcentos.

ita similes. Per te hoc agitur, in quationem intellige hanc curiam locum, de qua agimus. Jam si contemplamur conuetam manuum ablationem, quam, et si in se

damnanda non esse, superfluo tamen Legilipitorum & Phariseorum e transibat, & rursus lorionem pedum ante & post convivium, (Salvator enim noster suorum discipulorum ut ait, pedes lavavit) cum H. brat. dunt. flammade in vest. t. d. b.

pedaliorum pedes civita eadem) quam Hebrei dicunt Ierusalem in ipso bello *Pa-*
fecati, atque patam iuste, tam non in. ram erat, h. & multa & capacia vata pizro
habant.

XII. Insuper notandum est, quod, quemadmodum administratio simplex, ita & va-
Tief. Antiq. Sac. Tom. III. P. 2

stro Salvatore, *Marc. XIV. 26. Scalig. de emend. Temp. l. 6. p. 273.* Sic ipse, etsi nullas admisceret frivolas superstitiones, quæ aut ea tempestate usitate, aut a rectoribus Judæis adjectæ fuere, (velut, quod quatuor cyathi sint evacuandi *Mose. Kors. fol. 118. col. 1.* vel quod panis frangendus sit decem una digitis, respectu decem præceptorum. *Schist. Munster. Matth. XXI. Cc.*) Videmus tamen ipsas ceremonias, & principio & in fine cœnæ Judæorum consuetudinibus accordare. Si quis desiderat prouxiorem Rabbinicarum harum benedictionum telam, is aseat *P. Iam. Commentarios in Deuter. VIII. 10. item præc. Hebr. per eundem editas*, unde multa eorum, quæ hic posui, petita sunt.

XXI. Jam si quis objiciat, quod videar S. Sacramentum corporis & sanguinis Domini nostri convertere in Judaicam ceremoniam. R. Nequaquam. Nam, licet longo tempore ante Judæis in usa sit species consecrationis aqua fusa, sine qua nemo Prolelytus in Ecclesiam Judaicam gremium receptus est, non tamen ipse S. Sacramentum fuit, sed ritus, ut Turcis & Saracenis Circumcisio est: Sic panis fractio non Sacramentalis fuit Sacramentalis, cum Christus diceret de eo: *Hoc est corpus meum. Hoc poculum est Novum Testamentum in sanguine meo, Cc.* Το ποτήριον τῆς ὁλοκαυτῆς, ἢ καὶ κοινωνία τῆς αἱματός τοῦ Χριστοῦ ἐστίν. Poculum benedictionis, quod benedicimus, nonne est communio sanguinis Christi? *1. Cor. X. 16.*

XXII. Postremum, quod notatu dignum in ipsorum convivio, est illorum *positura* five *situs*. Diebus Salvatoris nostri, verisimile est *posituram* sive *situm* respiciant *posituram* Romanorum. ¹⁶ Voces enim, quibus usi sunt Evangelistæ, sonant *accubitus*, non *sessionem*. *Αναστῆναι, Luc. XXII. ἀναστῆναι, Matth. XXVIII. κατὰ κλισίαν, Luc. XIV. ἀναστῆναι, Matth. XIV. 27* Mensam in medio locatam lecti circumibat, vel duo, vel tres, vel etiam plures ratione convivarum, super quibus singulis cubuerunt vel tres vel interdum quatuor, raro aut nunquam plures. Quando quis recumbebat lecto, superior pars corporis suffulta sinistro cubito, inferior pars extensa lecto, quiescebat. Ubi vero multi lectos occupabant, supremus, capite lecti repositus, pedes suos ad tergum secundi demisit: eadem *positura* discubuerunt & tertius & quartus, singulis caput sinu alterius recondentibus.

XXIII. Sic reclinavit *Johannes in sinum Jesu.* ¹⁸ *Job. XIII. 23.* Hoc est 1. signum *singularis amoris* erga illum, quem sinu suo recipit paternamiliis. *Johannes erat dilectus discipulus.* 2. Signum est *equalitatis* accumbentiam, altero in alterius cunctante sinu. *Mulsi ab Oriente & Occidente veniens, & discumbent cum Abrahamo, & Isaac, & Jacobo in regno colorum, Matth. VIII. 11.* ubi recumbent? *In sinu Abrahamæ, Luc. XVI. 22.* Hoc est, omnes accumbent eidem mensæ, consortes ejusdem gloriæ. Ita Christus fuit *in sinu Patris sui, Job. I. 18. h. e. juxta linguam Apostoli: Non rapinam duxit, esse equalem Deo, Phil. II. 6.*

XXIV. Mensæ perfecte circulares ¹⁹ fuerunt, unde ipse accubitus vocatur *מסובב* *discubitus circularis*, a rad. *סבב* *circumire, ambire*; modusque convivas ad accubitus invitandi sic sonabat: *סובב סובב* *circumfide*. *Non circumfideamus* *בוא נל, donec venerit hic, 1. Sam. XVI. 11.* Rursus, *Fili tui ut planta oleorum* *סובב* *circum mensam tuam*. Hæc rursus & ipse Ezechelis avo vocabatur; *Concedisti in lecto honorato, ante quem in asa parata est, Ezech. XXII. 41.* Et nam hic *as* obtinuerit apud vetustos Hebræos? aliorum inquisitioni remitto. *Philo Jud. p. 388.* *In vestibus pignore capitis accumbunt apud omne altare, Amos II. 8.* Hoc est loco *lectorum* adhibuerunt *vetes* pignore tumtas, cum vincerentur apud altaria *אבותיהם*; *Vetustissimas mos erat super lanatis pellibus discumbere. Ovid.*

Qui poterat pelles addere, dives erat.

XXV. Imo mos *decalcandi* calceos cum accumberent, asserit hujus consuetudinis accubandi vetustatem hominum. Illa *calceorum* *tractio* videtur in Ægypto jam usu venisse ²¹ & propterea Itraicæ in comestione Paschatis mandato divino tenebantur ad majorem promptitudinem calceos esse hauri. Ratio, cur eos trito more exacerent, fuit, ne laos lectulos, quibus *inimbedant*, consutularent. Quoniam autem jus Paschatis requirit, ut abstineatur a calcæis, quod potius *stationem* quam *reclinationem* super lecto injungit, quæri potest, nam Christus *accumbendo* mensæ primam institutionem dissolverit? *Tremellius in Matth. XXVI. 20.* cui manum ego meam porrigo, sic occurrit: Sciendum est, ait, quod *Exod. XII.* dicitur, quomodo parati ex Ægypto migrare, Pascha eo temporis articulo comedere debeant. Nam temporis illius arcta necessitas voluit comestione concitaram. Postea autem in *Lege*, ubi reiteratur mandatum de ritu Paschatis quotannis observando, hæc verba addita non sunt, propterea omnes Hebræorum Magistri, & *antiqui* & recentiores, ²² uno ore docent, mandatum de *postibus sanguine tingendis, de calcæandis pedibus, de succingendis lambis, de manibus baculo firmant*.

ita legitur: וְנִתְּנָה עָלֶיהָ אִסְפָּלְנִית וְכַמּוֹד (i. e. ὡς πο-
(lege כְּמֹד) qua ad circumfisionem necessaria sunt,
sabbatho agunt, circumcidunt, denudant, exungunt,
cingunt. Excipit tamen inferius כְּמֹד כְּמֹד כְּמֹד כְּמֹד
אִתָּה הָיָה שְׂבֵר אֲנִידוֹנִים וְטִלְד בֵּין הַמְּשֻׁוֹת וְטִלְד
כְּשֶׁהָא מִדּוֹל וְיִגְמָא חֶפֶץ וְנִכְרִיר שִׁילֵה וְאִתָּה כִּד נִתְּנִיָּה
זִמִּי שֵׁשׁ לִי שְׁתֵּי עֵרְלוֹר אִין מִילְתֵּן חֲדָה שְׁבֵת
Circumfio, qua non destinato tempore facta, Sabbathum
dem Judæicam professæ est item, qui duo præputia ha-
bet, omnium hominum circumfio sabbathum non possit,
hoc est Sabbatho agenda non est.
Maimon. tract. שְׁבֵת c. II 6. שְׁבֵת פִּיקוֹר
נֶפֶשׁ בְּשֶׁבֶת וְאִין לִישׁוֹר רְשִׁית מִכָּה רִין וְהַכְרִיר

לְהַצִּיל הַנֶּפֶשׁ חֲרִי זֶה מְשֻׁבָּה כִּינֹר רָאָה חֵינוֹק שְׁנֶפֶר
לִים כִּירֶשׁ מִיָּדֵה יִכְרִיר אִין עֵרֶב יִכְרִיר יִכְרִיר
עִמָּה שְׁמֵעַ שְׁבֵעַ חֵינוֹק כִּים וְפִרֶשׁ מִגִּזְרֵה לְהַעֲלוֹתוֹ
וְהַעֲלוֹת דִּים בְּרִבֹּר פֶּטוֹר מִכֹּלֹס נִתְּנִין לְהַעֲלוֹת תִּים
וְהַעֲלוֹת דִּים וְחֵינוֹק פֶּטוֹר אִפִּילוֹ לֹא שְׁמֵעַ שְׁבֵעַ הָאִין
Die Sabbathi periculo vita liberam animam, neque a confesso judiciali pote-
stas ideo petenda est. Is, qui ante convertit ad liberan-
le prorsus liber est. Qui intendit pisces extrahere, ex-
traxit simul infantem, liber, licet non audiverit illum
immersum fuisse, quandoquidem una infantem eduxit,
liber tamen est.

CAPUT QUARTUM.

De Paschate & Festo Azymorum.

I. QUIDAM Patrum vocem Πάχα, PASCHA derivarunt a Græco Πάσχα, Pa-
rior, quod Passionis Christi memoria circa id tempus celebratur. Tertull.
adv. Jud. c. 10. Item Ambros. lib. de myst. Pasch. cap. 1. quam opinionem recte
infringit Augustinus in titul. Psal. LXVIII. Nam vox ea origine Hebraica est, signifi-
cans transire, transire. Dei ipsius expositio hæc est: Victimæ Paschæ est Jehova,
אֶת־פֶּסַח qui transis domos filiorum Israelis, Exod. XII. 27.

II. Vox hæc פֶּסַח Pascha trisariam sumitur in sacris Literis, Primo pro annuo il-
lo Festo, quod celebrabatur decimo quarto mensis Nisan, alias Abib. Ex Theologis
quidem non pauci omnia, quæ ad decimam quartam noctem pertinent, decimæ quin-
tæ attribuunt; quem errorem hauserunt ex turbidis Rabbiorum lacunis, qui hodie
eundem errorem errant, teste Suidæ. l. 1. c. 1. l. 6. p. 277. Potest id vocare
PASCHA AGNI, quum eo die circa vespertam Israelitæ debuerint ratione familia-
rum suarum agnum assare, & in privatis ædibus comedere. Secundo pro illa solenni-
tate temporis, quæ erat decimo quinto mensis Nisan, poteritque vocari PASCHA
OVIVM & BOVM. Deuter. XVI. 2. Alias potest quoque dici Festum Paschæ,
quemadmodum decimus quartus mensis Nisan simpliciter Pascha. Mense primo, deci-
mo quarto ejus mensis est Pascha Jehovæ; Et decimo quinto ejus mensis festum. Numer.
XXVIII. 16. 17. Ad hoc festum Josia magnam ovium, agnorum, hædorum, boum-
que copiam populo dedit. Tertio sumitur pro toto festo, quod incipit decimo quarto
mensis Nisan, finiturque vigesimo primo ejusdem mensis. Prope erat ἡ ἑορτὴ τῶν ἀζύ-
μων, ἡ ἀργύρεα Πάχα, FESTUM AZYMORUM, quod vocatur Pascha, Luc. XXII. 1.
Sic ut hoc significatu quoque includatur Festum Azymorum, licet proprie loquendo
Festum Azymorum distinctum a Festo Paschæ fuerit.

III. 1. Pascha celebrandum erat circa vespertam decimi quarti diei mensis primi;
hoc fuit secundum ipsorum Sacramentum, 2 in quo licet cum agno panes azymi co-
mederentur, festum tamen ipsum Azymorum demum posttridie, scil. decimo quinto
mensis ejusdem cœpit, agitarumque est per septem dies, quorum tantum primo &
septimo convocatio sancta & quies ab omnibus operibus servilibus fuit. Levit. XXIII.
7. 8.

IV. Et 2. Pascha, ætate primam ejus institutionem sequenti, nec mactari, nec co-
medi debebat alio in loco, quam eo solo, quem suo nomini elegit Jehova, h. e. Hiero-
solyman. 3 Sed Festum Azymorum censuerunt Hebræi celebrari posse quibusvis in
his suarum habitationum, si nequirent esse Hierosolyman; propterea dicunt: אֵין חֵלָה
Non pendet comestio illius ex Paschæ
oblatione, sed est peculiare præceptum suapte natura, Maim. de fermento ὁ ἀζυμο
c. 6. sect. 1.

V. Ritus & cœmone interpretæ a J. J. in comen. de Paschæ agni correspondenti
cum ceremoniis generalibus, quibus solennioribus in festis utebantur. Benedicunt cali-
cem, & bened. in panem, & lavant pedes accumbentiam,
uti diximus cap. de Convitiis.

Pharissim-
ter duas
vesperas
varie ex-
plicatur.

vesperas ita : Quod fuerit *vespera Solis*, scilicet cum moles solaris occidit, & *vespera luminis*, cum etiam rari Solares & splendor terram detervere, Tempus, live *per-
tinet interim*, inter has duas vesperas censetur esse una hora & tertia pars horæ, quo
interstitio apertum jugulum *Pasche*. *Aben Esra*, *Exod. XII*. Alii dant laxius temporis
intervallum, sicque distinguunt : Quod sit *vespera declinationis* & *vespera occasus*. Pu-
tantque *Pascha* mactatum esse tempore eo, quod intercurrit meridiem & noctem. *R.
David. in Radic.* Hoc etiam colligi potest ex *Pirke Aboth. c. 3.*

Probatur,
intellectum
esse
tempus,
quod non
intercurrit
inter me-
diem &
noctem.

XIV. Hæc postrema responsio videtur magis contentanea veritati. 1. Quia per eam
locationem debemus intelligere tempus longiusculum, quo non tantum *Pascha* mactan-
dam, sed etiam sacrificium iuge cherendum fuit. Num. XXVIII. 4. Hoc ergo potuit
offerri prima meridiana temporis parte. Modum oblationis hoc tempore describit,
Talmud. tract. de Paschate cap. 3. in initio, qui juxta nostrarum horarum numerum
ita habet. Sacrificium iuge vespertinum plerumque mactabatur inter secundam & ter-
tiam, offerebatur autem inter tertiam & quartam; *Vespera Paschalis* mactabatur inter
primam & secundam, offerebaturque semitercia. Quod si *vespera Paschalis* inci-
deret in *vesperam Sabbathi*, iuge sacrificium vespertinum mactabatur inter duodeci-
mam & primam, & offerebatur media ad secundam & postea *Pascha*. 2. Hoc con-
venit cum immolatione veri *Paschalis* agni, nam sicut tempus crucifixionis coepit ho-
ra tertia diei cum sacrificio iugi matutino, *Marc. XV. 25.* ita id finitum est hora no-
na V. 34. cum solet offerri sacrificium iuge vespertinum, & in *vesperis Paschalis*,
ipsum *Pascha*.

Una co-
muni-
tur herbe
amaræ

XV. Præterea agnus debebat comedi cum *herbis amaris*. 13 Ratio hujus præcepti est,
ut eo admoderentur, agere Deo gratias pro liberatione ex servitute Ægyptiaca, quæ
ipsorum vitam amarā reddidit. *Exod. i. 14.*

Quæ-
ritur
nomen
pulmenti.

XVI. Hæc *amaras herbas* intingebant in *pulmentum* crassiusculum sinapi instar, quod
vocabant חֲרִיכָה, & dicuntque hoc *pulmentum* esse lignum luti, in quo laborarunt pa-
tres in Ægypto. *Moses Korsins. fol. 118.* Hoc pulmentum putant quidam esse, in quo
Christus *ἵψατο τὸ ψαῖον, intinxit osculum*, quam Judæ dedit. *Scalig. de emend. temp.
l. 6. p. 272.* De hoc crassiusculo iure ita scribit Hebræi: *Maim. d. serv. cap. 8. sect.
7. Solebant panem Azymum intingere in pulmento Charoleth, & cum vesci; deinde im-
miscebant herbas amaras in Charoleth, vescebanturque his.* Conficiebatur e foliis pal-
marum vel ficibus aridis & passis uvis, quæ contundebant, assuloque aceto instar
luti commiscebant, mensæque apponebant *Paschali* nocte. *Maim. in חמץ וסניף cap. 7.
sect. 11.*

Septima
et octava

XVII. Septem dies sequentes decimam quartam *Nisan*, proprie loquendo, peculiare
festum constituebant, uti superius dictum, nempe *festum azymorum*, quod hoc tempo-
re non debebat panis fermentum 15 in ipsorum ædibus reperiri. Hujus moris vesti-
gia quædam sunt observata in Romanorum Flamine Dialis, *A. Gell. noct. Attic. l. 10.
cap. 15.*

Modus
prepara-
tionis ad
hoc festum

XVIII. Gradus preparationis ad festum quatuor erant, *Buxtorf. Synag. c. 12. 1. Ex-
puratio fermenti*, quando omnem tam suppellectilem & vasa, quibus fermentum ad-
herere possit, emuncant, & hoc agunt duobus vel tribus diebus ante *Pascha* 2. *Inqui-
situs fermenti*, quando fermentatum panem inquirunt per omnes domus angulos & mu-
rium scrobeculas : 16 hæc inquisitio fit accensa cerea 17 & teste *Buxtorfo* nocte ante
Pascha. *Scaliger* id refert aliis verbis, nempe quod hæc inquisitio instituta fuerit in-
eunte quarta decima usque ad quartam horam post ortum Solis. *De emend. temp. in pro-
leg. initium* 18 autem decima quarta diei erat nox antecedens, nam Judæi sacros dies
a vespera ad vesperam computabant. 3. *Extirpatio levi* & *conflagratio fermenti*, quæ fa-
cta a quarta ad sextam horam, circa meridiem, quo tempore sequebatur ultimus gra-
dus, quem *Scaliger* prætermittit, nempe 4. *Excussio fermenti*, quæ ita sonat: *Omne fer-
mentum, quod penes me est, quod neque vidi, neque removi, dispergatur, & pro terra
pulvere repuscerur.* *Buxtorf. Synag. cap. 12.*

Præpar-
atio
ex
levis

XIX. Si quis in septem diebus vescatur pane fermentato, poena est, *anima exciso*
ex *levis*. *Exod. XII. 15.* 19 Quæ poenæ ab interpretibus triplicem nanciscitur sententiam.
Vid. *P. Fag. in Exod. XII.* Quidam per eam intellegunt, quod tantis exciendus sit ex
hereditate celesti, alii quod Deus tantum excidatur e vita, prout morte subitanea; alii, quod
tantis usque levis sit decessus, nulla sui pignora relinquens. Hæc facit ipsorum Pro-
phetarum *Et non filius est sine vita.* *P. Fag. l. c.* Harum trium expositionum prima hoc
loco verisimilis est, licet alia Scripturæ loca levanam quoque admittant, ut dicat
cap. de Circumcisione. Interim judicet æquus Lector, annon hæc verba importent,
præter oculum Dei in talis transgressus animam judicam, institutionem Ecclesiæ,
quo pacto ea ejusmodi peccatores excommunicatione coercere queat; quod poenæ ge-
nus

CAPUT SEXSTUM.

De Tabernaculorum.

J.R. Hargrett-Anderson et al. / J. Great Lakes Res. 36 (2010) 79–87

I. VOCABULUM Græcum, quod adhibetur ad exprimendum hoc festum, notat propriam *fl. additionem tabernaculorum*. *Jana. Concord. cap. 73.* Item *Tolet. in Job. VII.* Hæc dicitur *regem in FESTUM TILITACULORUM*. Utriusque etym. ratio est, quod per totum hoc festum, quod septem plenos dies habebat, nempe a decimo quinto mensis *Tisri* usque ad vigesimum primum populus mansitaret sub tabernaculis & tentoriis in formam fornicum & pornicum exstructis. Primus tamen horum septem dierum & septimas angulari modo celebrari debebant, quum esset illam convocatio sancta.

1. Tabernaculum. II. Quantum ad hæc *tabernacula*, de his sic scribant Judæi, oportebat ea fieri sub die,
 2. intra porta, aut sub tegmine altissimi arboris, nec regi velis, nec conditis
 3. in domibus, sed relinqui Solis radi, stellarumque constellationibus & paucis simulæ debe-
 4. bant, per quas illaberentur. Sub his septem dies agitabant velut in suis ædibus; pro-
 5. ptereaque illa & suppellectile & lectis instruebant, nimbois tamen æthere cibum somnum-
 6. que capere in ædibus concessum erat, usque dum tempestas illa discussa esset. Vide *Mun-*
 7. *ster*. Levit. XXIII. Infirmis quoque, qui vapores terræ ferre nequibant, remanere domi
 8. licebat. Tempore *Nehemiæ* conficiebant sua *tabernacula* super testis domorum, & ædes
 9. enim ipsorum non culminatæ, sed planæ erant. Dent. XXII. & aut in atris suis, aut
 10. plateis. Neh. VIII. 17.

III. Plutarchus referens hoc festum *Symphos.* 4. *Probl.* 5. ait, quod hæc *tabernacula* præprimis constructa fuerint ex hederâ. Sed S. Literæ tradunt quatuor frondium species, quæ *tabernacula* sua munierunt, *Levit.* XXIII. 40. quæ putantur esse sequentes. 1. *Thyrse olearum.* 2. *Thyrse palmarum.* 3. *Termites myrsorum.* 4. *Rami salicis.* 4

IV. Rabbini produnt, quod quisque quovis mane hunc suum ramorum fasciculum tulerit aut quod alias jejunarit. *P. Fagius*, Levit. XXIII. Hunc fasciculum appellabant *Hofanna* et *Elias Tbisbir*. Hinc populus intranti Salvatori nostro Hierosolimam putabat ramos ab arboribus, sternebatque super via, ingeminans: *Ὁρανὸν τῷ υἱῷ Δαβὶδ*. *Matth. XXI. 9.*

V. *Plutarchus*, illudens Judæis, comparat hoc festum *Sacris Bacchi Bacchanalibus*, in quibus convivæ circumcursabant, hastas sacras hedera vestitas, quas *Gypras* vocant, hederæ testibus, quod per fœdem *Tadmortium* appellavit. *Plutarchus* rhyssorum. Hoc festum non delinunt, sed, quasi *religiosius* vocat. *Festum*.
VI. Plinius hoc festum de se teptus aliter circumverunt, manibus palmarum termites sectantes, nunciamiam capite *Hieronymus*, ex hac causa, vel quia palmaram ramis præparantur *calices*, hoc festum vocatum est dies *palmarum*. *Hospi.*
Orig. Fest. cap. 7. item *Munster in Calend. p. 150.*

VII. Quantum ad rationes hujus festi. ⁸ Quidam putant id institutum fuisse ob memoriam protectionis, quam Deus Israelitis, desertum transeuntibus, nube dedit, sub cuius umbra, tanquam sub tuto papilione, iter faciebant. Onkelos in suo Targum seu Paraphrasi Cl. David inter I. tentoria addit, nam ubi Hebraei legunt *Us cognoscant generationes vestras, me fecisse, ut habitarent filii Israelis in sabernaculis*. *Lewis. XXIII. 43.* Chaldzus Paraphrastes vertit : *Us generationes vestre sciunt, quod fecerim habitare filios Israelis שמיא נבטלתי תחתיהם sum umbra nubium*. Alii putant illud festum institutum tanquam solennem gratiarum actionem pro vindemia, quæ eo tempore colligebatur : hi intelligunt eas *Psalm. DCCC.*, quæ habentur ביום תבואתך תשבחותי ליהוה *in diebus tuis, comestis et bibetis in tentoriis*. *Targum Hieron.* An veritas sit ista, non dico, dicentes, rationem ejus esse patrum ipsorum habitacionem in tentoriis & papilionibus. Textus clarior est. *ibid. XXIII. 43.*

VIII. *Sacrificia*, quæ his septem diebus offerrebantur, præscripta sunt. Num. XXIX. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100. 101. 102. 103. 104. 105. 106. 107. 108. 109. 110. 111. 112. 113. 114. 115. 116. 117. 118. 119. 120. 121. 122. 123. 124. 125. 126. 127. 128. 129. 130. 131. 132. 133. 134. 135. 136. 137. 138. 139. 140. 141. 142. 143. 144. 145. 146. 147. 148. 149. 150. 151. 152. 153. 154. 155. 156. 157. 158. 159. 160. 161. 162. 163. 164. 165. 166. 167. 168. 169. 170. 171. 172. 173. 174. 175. 176. 177. 178. 179. 180. 181. 182. 183. 184. 185. 186. 187. 188. 189. 190. 191. 192. 193. 194. 195. 196. 197. 198. 199. 200. 201. 202. 203. 204. 205. 206. 207. 208. 209. 210. 211. 212. 213. 214. 215. 216. 217. 218. 219. 220. 221. 222. 223. 224. 225. 226. 227. 228. 229. 230. 231. 232. 233. 234. 235. 236. 237. 238. 239. 240. 241. 242. 243. 244. 245. 246. 247. 248. 249. 250. 251. 252. 253. 254. 255. 256. 257. 258. 259. 260. 261. 262. 263. 264. 265. 266. 267. 268. 269. 270. 271. 272. 273. 274. 275. 276. 277. 278. 279. 280. 281. 282. 283. 284. 285. 286. 287. 288. 289. 290. 291. 292. 293. 294. 295. 296. 297. 298. 299. 300. 301. 302. 303. 304. 305. 306. 307. 308. 309. 310. 311. 312. 313. 314. 315. 316. 317. 318. 319. 320. 321. 322. 323. 324. 325. 326. 327. 328. 329. 330. 331. 332. 333. 334. 335. 336. 337. 338. 339. 340. 341. 342. 343. 344. 345. 346. 347. 348. 349. 350. 351. 352. 353. 354. 355. 356. 357. 358. 359. 360. 361. 362. 363. 364. 365. 366. 367. 368. 369. 370. 371. 372. 373. 374. 375. 376. 377. 378. 379. 380. 381. 382. 383. 384. 385. 386. 387. 388. 389. 390. 391. 392. 393. 394. 395. 396. 397. 398. 399. 400. 401. 402. 403. 404. 405. 406. 407. 408. 409. 410. 411. 412. 413. 414. 415. 416. 417. 418. 419. 420. 421. 422. 423. 424. 425. 426. 427. 428. 429. 430. 431. 432. 433. 434. 435. 436. 437. 438. 439. 440. 441. 442. 443. 444. 445. 446. 447. 448. 449. 450. 451. 452. 453. 454. 455. 456. 457. 458. 459. 460. 461. 462. 463. 464. 465. 466. 467. 468. 469. 470. 471. 472. 473. 474. 475. 476. 477. 478. 479. 480. 481. 482. 483. 484. 485. 486. 487. 488. 489. 490. 491. 492. 493. 494. 495. 496. 497. 498. 499. 500. 501. 502. 503. 504. 505. 506. 507. 508. 509. 510. 511. 512. 513. 514. 515. 516. 517. 518. 519. 520. 521. 522. 523. 524. 525. 526. 527. 528. 529. 530. 531. 532. 533. 534. 535. 536. 537. 538. 539. 540. 541. 542. 543. 544. 545. 546. 547. 548. 549. 550. 551. 552. 553. 554. 555. 556. 557. 558. 559. 560. 561. 562. 563. 564. 565. 566. 567. 568. 569. 570. 571. 572. 573. 574. 575. 576. 577. 578. 579. 580. 581. 582. 583. 584. 585. 586. 587. 588. 589. 590. 591. 592. 593. 594. 595. 596. 597. 598. 599. 600. 601. 602. 603. 604. 605. 606. 607. 608. 609. 610. 611. 612. 613. 614. 615. 616. 617. 618. 619. 620. 621. 622. 623. 624. 625. 626. 627. 628. 629. 630. 631. 632. 633. 634. 635. 636. 637. 638. 639. 640. 641. 642. 643. 644. 645. 646. 647. 648. 649. 650. 651. 652. 653. 654. 655. 656. 657. 658. 659. 660. 661. 662. 663. 664. 665. 666. 667. 668. 669. 670. 671. 672. 673. 674. 675. 676. 677. 678. 679. 680. 681. 682. 683. 684. 685. 686. 687. 688. 689. 690. 691. 692. 693. 694. 695. 696. 697. 698. 699. 700. 701. 702. 703. 704. 705. 706. 707. 708. 709. 710. 711. 712. 713. 714. 715. 716. 717. 718. 719. 720. 721. 722. 723. 724. 725. 726. 727. 728. 729. 730. 731. 732. 733. 734. 735. 736. 737. 738. 739. 740. 741. 742. 743. 744. 745. 746. 747. 748. 749. 750. 751. 752. 753. 754. 755. 756. 757. 758. 759. 760. 761. 762. 763. 764. 765. 766. 767. 768. 769. 770. 771. 772. 773. 774. 775. 776. 777. 778. 779. 780. 781. 782. 783. 784. 785. 786. 787. 788. 789. 790. 791. 792. 793. 794. 795. 796. 797. 798. 799. 800. 801. 802. 803. 804. 805. 806. 807. 808. 809. 810. 811. 812. 813. 814. 815. 816. 817. 818. 819. 820. 821. 822. 823. 824. 825. 826. 827. 828. 829. 830. 831. 832. 833. 834. 835. 836. 837. 838. 839. 840. 841. 842. 843. 844. 845

celebritatem hanc petant, scilicet non nisi sapientissimi & Israel, Rectores Academicorum, Judices, excellentesque Seniores, & qui gestis sumum acquirunt Memoriam salubrem. Verum omnis populus tam famulus quam Viri, omnes spectatum & auditum veniunt. Hinc summatim quærent in celebratione hujus gaudiis sanctitatem, prout Celeberrimus Magister in sequentibus deducit. *כל המושיע עבד ומקרי נופו כמקומות אלה הוא חורג המוכר עורו סאמרה* Is qui se ipsum humiliat atque proprium corpus vult reputat, ille maximus & honoratissimus habetur, Deum ex amore colit. Ipsam solennitatem, quæ paulo prolixa est, ex Mischna & Maimonide quantum potero, fide contraham scilicet egressu diei festi primi populus in atrio mulierum conveniebat, atque cuncta ad lætitiā testandam parabat. Collocata ibi erant Candelabra ex auro, curæ xv. Sacerdotum florentissimorum commissa. Tanta

derat Sacerdos, ad sinistram se convertit effuditque aquam illam in pelvum argenteam ibi positam. Nam præter pelvum vino libaminis continendo intervientem erat alia magis ad occasum huic aquæ destinata. Hæc a priori in eo etiam differe, quod tenuius toramen habuerit altero, quo una effluerent. Libatio autem fiebat supra dimidiam partem altaris in cornu inter meridiem & occidentem intermedio, sacerdoti libatario adstantes dicebant, ut manum elevarer, quo scilicet omnes videre possent aquam non pedibus affundi, sed pelvi, prout aliquando Sadducæus traditionum contemtor fecisse traditur: Hæc aliaque reperies tr. סוכה c. IV. & V. Maimonid. סוכה x.

16. Convenit & Tempus. Verba citata enim proferebantur *ב יד יצחק אשר יד משהלך אל ערוב* scilicet festi tabernaculorum, quæ juxta quosdam dies septima, juxta alios octava illorum sententia proprius ad verum accedit, etenim dies octava peculiaris erat festum, neque illa aqua libabatur. Commode vero dicitur dies septima dies ultima atque citius magna, nam, ut diximus, usitate apud Judæos Hollanna Rabba sive magna audit. 2. Ipsum dictum. *Si quis sit*, &c. quo Salvator Judæos ad fructualem spirituales aquæ sub priori illa significatæ ducebat, neque enim tantam in libatione aquæ fontis Siloah gaudii materiam esse, maximam vero in conjunctione sui verbis illis Salvator innuebat vid. v. 39. Notatu dignissimum, quod Iugiosus Op. Tom. II. p. 632. c. *erechur Rabba* notavit. *Quare vocant eum מים חיים* locum hauritionis? Quia inde hauriunt Spiritum Sanctum.

CAPUT SEPTIMUM.

De Festo Buccinarum & Noviluniorum.

I. UT intelligamus tempus, quo celebrandum erat hoc festum, norandum est, quod *היום* *Id est*, fuerit *mensis septimus* juxta computationem *facilem*. Hoc festum igitur agitur *mensis septimi primo die*, *Levit. XXIII. 24*. Verum juxta computationem *crilem* erat *mensis primus*, sicut hoc festum possit vocari *dies novi anni*.

II. Quique mentionem habeat festum, Quo comparant coram Prophetis, Novilunium auditur verbum, quemadmodum alius Sabbathis. *Quare tu is ad ipsum hodie, cum non sit Novilunium, & hodie est dies Sabbathi* 2 R. II. 23. 2. Quo velat tunc emere vel venire. *Quando transibit Novilunium, ut vendamus annonam?* Amos. VIII. 3. Quo ostendebantur pecuniaria sacrificia præter quotidiana.

III. Festum tamen *Buccinarum* non erit a *Novilunio*. I. Respecta sacrificiorum. In *Novilunio* ordinario offerebant, præter oblationes quotidianas, *juvencos subrumos binos, arietem unum, agnos amiculos septenos integros*, una cum ipsorum *סוכה* munere frumensaceo, & *קורבן* libamine & hircu peccati. Num. XXVIII. 11. 15. Sed *Novilunio*, quod ordiebatur novum annum, offerebant omnes dictas oblationes, & præterea *juvencum subrumum unum, arietem unum, & hircum & capris in peccatum*. Num. XXIX. 1. 5.

IV. II. Aliis *Noviluniis* non clangebant *buccinis*. 3. Hac autem *requiritur Novilunio* inflabant *buccinas ab aurora ad occasum Solis*. Schindl. in voce *שופר*. Unde discimus qualem *Novilunium* sit, de quo loquitur David, *Psal. LXXXI. 4*. *Clangite in Novilunio buccina, in interlunio, die festi nostri*.

V. Ratio generalis hujus *buccinationis* & clangoris ingentis videtur mihi fuisse, ut Ratio buccinationis. diem novi anni eo observabiliorem redderent, quoniam omnes negotiationes & contractus ipsorum & ipsi anni *Sabbathici* & *Jubilæi* abinde computabantur.

VI. Verum et observabilis ratio sit ille dies *buccini* sive *cornibus*, tres opinionibus existunt. I. Hebræi putant, tradit in memoriam liberationis Israel, buccinatione cornibus, quia arietes ipsi loco jugulati sunt. P. Fagius, *Levit. XXIII. II*. *Basilius in Psalm. LXXXI* autumat, quod populo in memoriam revocaretur ille dies, quo a ceperant Legem in monte Sinai *cum sono tubæ*. III. Aliorum sententia est, eo ipsos relegit memoriam resurrectionis, quæ fiet cum *תקיעת שופר* sono tubæ. & *Mis-*

mutatione dierum. *Transpositio*, per hanc *mutationem* seu *transpositionem* facta da un gene marta
rum est. 1. *Simplex*. 2. *Duplex*. *Transpositio simplex* est, quando festum transpositum
est in diem sequentem. E. G. Si Luna mutatur die *Solis* post meridiem, tunc festum
transponendum est ob duas rationes. *Prima* ratio est *astronomica*, quia per hanc muta-
tionis est post horam π 18. *Secunda* est *Politica*, quia Regula π *Adu* interdicat plex.
festum haberi die *Solis*. Nihilominus, quia dies proximus, nempe *Luna* dies, cele-
brabatur, voco *transpositionem simplicem*.

XVII. Hujus naturæ est *transpositio* illa, quam vocant π *קפט בנז* *Badu Takpbae*.
Quæ vox h. e. est ad movendam memoriam, quævis etiam litera numerata est & sic re-
solvitur potest; 2. erit 2. π 15. π *קפט* 589. Sensus est, quod sequenti anno
cui totus mensis intercalabatur, si punctum mutationis incidit in diem secundum heb-
domadam, h. e. diem *Luna*, non ante horam decimam quæritur & ita 589. si hunc
neomenia transponi debuerit in diem *Martis*. Quid & *transpositio politica* & *mensura*
operentur in hac mutatione, *Le. Scilicet de mensura temp. l. 2. p. 87*.

XVIII. *Transpositio duplex* est, quando festum transpositum est, non in diem pro-
xime sequentem, sed in alium, quemadmodum, si primus dies *Tisri* incidit in diem plex.
Saturni & *Luna* conjunctio nondum facta est ante meridiem, tunc *mensura transposi-*
sio hoc festum rejicit in diem *Solis*; propter horas π 18. *Politica* vero *transpositio* id
resolvit in diem *Luna*, ut patet ex Regula π *Adu*, quæ interdicta *Sabbatho*
celebrari.

XIX. Hujus farinae est π *גטרד* *Gatrad*, quæ vox est ficta, quævis litera designante nu-
merum, sicque resolvitur potest: 3. erit 3. π 9. π 204. Sensus est in anno communi,
cui mensis intercalatus non est, si punctum mutationis incidit in diem *Martis*, non an-
te horam nonam & 204. minuta horæ *neomenia* transposita est in diem *Jovis*.

XX. Tamen patet, quod 1080. minuta continent unum horam. *Mensis. Calend.*
pag. 4.

XXI. *Istem Tabernaculum* habebatur mense *Tisri*, propterea non poterat haberi
postridie Sabbati, ut patet ex Regula π *Adu*. *Pascha* celebratur mense *Nisan*, &
propterea id poterat celebrari *postridie Sabbati*, ut patet ex Regula π *Badu*. Si
quis rationem petit, cur *Pascha postridie Sabbati* potuerit haberi, non autem festum
Tabernaculorum? Hanc puto esse rationem, *Posteriores* omnes *transpositiones* pendunt ex
prima transpositione neomenia in *Tisri*, quæ non ita poterat transponi, ut evitarentur
omnes festorum duorum concursus. Atque ita, cum *Pascha* haberent *postridie* *Sabbati*,
licet non omnes, declinabant tamen plurimos duorum *Sabbathorum* concursus.

XXII. Hæc computatio *transpositionis* festorum partim aperit morem Judæorum in
figendis festis, partim illustrat illud, de quo Theologi graviter configunt, scil. utrum
Salvator noster anticipavit *Pascha*?

XXIII. Ecclesia Græca tenet, Christum die decimo tertio mensis celebrasse singula-
re *Pascha*, a 115. *Dionysio*, cum panis azymus nondum adhuc retineat. *Eccl. l. 2.*
Tonn. l. 1. cap. 51. p. 117. Propterea, quia tunc panis azymus, & fermentum non
erat in ejus in sacra Cena, quæ non est in quodam fermentum panis in Cena Domini
Ecclesia Romana olim non damnavit. *Cassaub. exercit. 16. p. 465.*

XXIV. Verum illam sententiam Græcorum rejiciamus. Quia non convenit cum
Historia Evangelica. 2. Quia hæc sententia statuit Christum Legis transgressorem,
non impletozem.

XXV. Alii dicunt, quod, quem eo anno *Pascha* incidit in diem *Veneris*, et tunc
festum transcedit ut in diem *Sabbati*, per regulam π *Badu. M. l. 1. p. 117.* XXVI.
Propterea ipse non est, quod Christus comederit *Pascha* decimo quarto, h. e. *Veneris*,
juxta præceptum Dei, *Juda* autem *Pascha* sumebat die *Sabbati* juxta *historiam*
πατοσκαυδοτον. 6.

XXVI. Tamen alii iustas, quod Christus & *Juda* eodem die & hora comederint,
die *Veneris*, h. e. decimo quarto mensis *Nisan* *Pascha* comederint, statuta autem die
Veneris pro *Juda* non transcedendam est a die *Jovis* vespere, & quævis hora lex-
ta. *Scilicet de mensura temp. l. 6. p. 266.* Die *Veneris* summo mane judicio datus est,
& celebratus, & post mortem eius certam, cum in operet *transpositionem* in *Veneris*, h. e.
menses. *Ibi propter preparationem a *Juda* non possunt *Jovis*. Job. XIX. 42.*

XXVII. Ut concludam. *Transpositiones* hæc in parte, repetende sunt ex singularibus res,
quæ tamis demonstrare sunt de *Pascha*. I. Dies decimus quartus mensis, quo celebra-
batur *Pascha*, vocatur primus dies azymorum. *Prope erat festum azymorum, quod*
dicitur Pascha. Luc. XXII. 1. II. Dies decimus quartus mensis non fuit sed decimus
quintus. *Mense primo, decimo quarto die illius mensis, Pascha Jchova est. Et decimo*
quinto die ejus mensis, festum Num. XXVIII. 16. 17. Quod ut putabant, quia *Juda* ha-
bat

Ratio fe-
sti

VI. Ratio hujus festi fuit remiscencia ingentis gratiæ, quam Deus dedit suo populo, redimens ipsos ex tyrannide *Antiochi*, & idololatria, ad quam iste ipso adegerat, dum idolum *Jovis* in templo posuerat, abolito vero Dei cultu.

Ista hæc
sunt hu-
mana.

VII. Hæc duo festa sunt institutionis humanæ, quibus adhuc alia possunt addi. Verum parum aut plane nihil additum est huic, quod refertur de iis in S. Scriptura.

NOTÆ AD CAPUT UNDECIMUM.

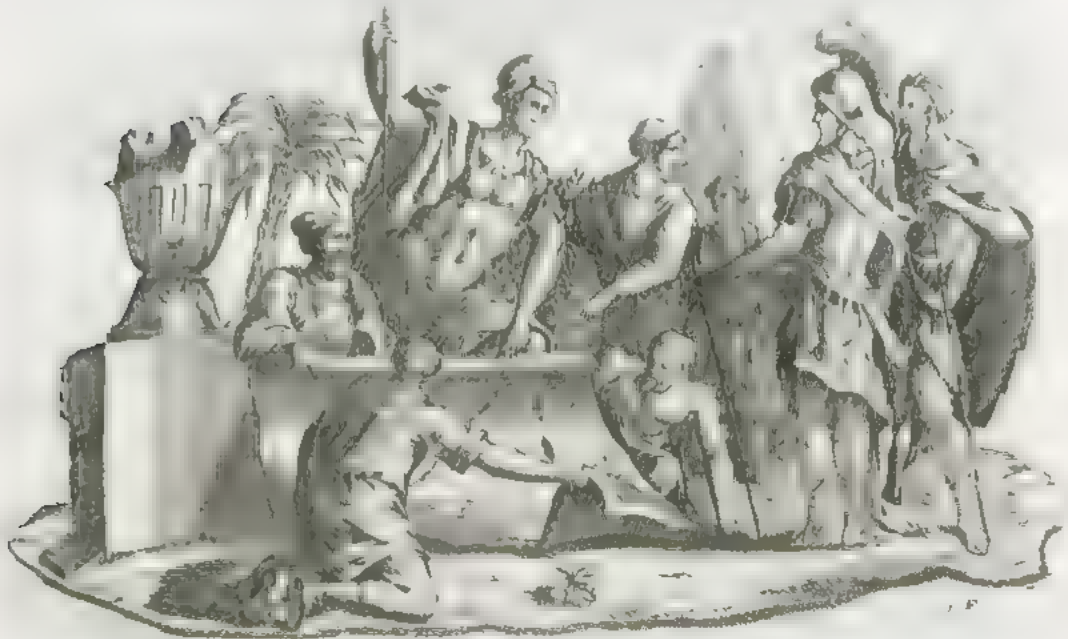
Annæ. ¹ Die immediate antecedente in memoriam revocant calamitatem, quæ toti genti imminet, quare *ביום חל פורים* *Antiochi*, & idololatria, ad quam iste ipso adegerat, dum idolum *Jovis* in templo posuerat, abolito vero Dei cultu.

² Quo tanta salus Genti olim collata in recentia memoria conservetur. *אנשים ומינים* *Antiochi*, & idololatria, ad quam iste ipso adegerat, dum idolum *Jovis* in templo posuerat, abolito vero Dei cultu.

³ In scriptis Magulorum *audie*, unde Gr. *ἐκπαινεύει*. Incidit hoc festum in XXV. *Chisleu* atque

per octiduum non sine insigni lætitiæ testificatione durat *אמרים כתפסר ותעניר* *placatus vero & jejuniis prohibitis* *cenetur* n. 670. Ex adverso frequentia convivia celebrantur.

⁴ Parce admodum memoriam dedicationis altaris ut rationem hujus solennitatis Judæi tradunt. Video in annotatione ad n. cit. quoddam ita sentientes adduci. Potius observant institutam illam esse ad recordandum miraculum a Deo perpetrati, quando urna olei puri, quo destituti erant, reperta extraordinaria Numinis Providentia per octo dies lucebat, quum tamen non plus olei, quam quod una requirebatur nocte, adhaeret. Quare hodierni Judæi tales tenent ritus, qui ad lucernas divina virtute lucentes clare respiciunt. *ביום חל פורים* *Antiochi*, & idololatria, ad quam iste ipso adegerat, dum idolum *Jovis* in templo posuerat, abolito vero Dei cultu.

MOSES ET AARON

LIBER QUARTUS.

D E

IDOLOLATRIA.

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19 20 21 22 23 24 25 26 27 28 29 30 31 32 33 34 35 36 37 38 39 40 41 42 43 44 45 46 47 48 49 50 51 52 53 54 55 56 57 58 59 60 61 62 63 64 65 66 67 68 69 70 71 72 73 74 75 76 77 78 79 80 81 82 83 84 85 86 87 88 89 90 91 92 93 94 95 96 97 98 99 100 101 102 103 104 105 106 107 108 109 110 111 112 113 114 115 116 117 118 119 120 121 122 123 124 125 126 127 128 129 130 131 132 133 134 135 136 137 138 139 140 141 142 143 144 145 146 147 148 149 150 151 152 153 154 155 156 157 158 159 160 161 162 163 164 165 166 167 168 169 170 171 172 173 174 175 176 177 178 179 180 181 182 183 184 185 186 187 188 189 190 191 192 193 194 195 196 197 198 199 200 201 202 203 204 205 206 207 208 209 210 211 212 213 214 215 216 217 218 219 220 221 222 223 224 225 226 227 228 229 230 231 232 233 234 235 236 237 238 239 240 241 242 243 244 245 246 247 248 249 250 251 252 253 254 255 256 257 258 259 260 261 262 263 264 265 266 267 268 269 270 271 272 273 274 275 276 277 278 279 280 281 282 283 284 285 286 287 288 289 290 291 292 293 294 295 296 297 298 299 300 301 302 303 304 305 306 307 308 309 310 311 312 313 314 315 316 317 318 319 320 321 322 323 324 325 326 327 328 329 330 331 332 333 334 335 336 337 338 339 340 341 342 343 344 345 346 347 348 349 350 351 352 353 354 355 356 357 358 359 360 361 362 363 364 365 366 367 368 369 370 371 372 373 374 375 376 377 378 379 380 381 382 383 384 385 386 387 388 389 390 391 392 393 394 395 396 397 398 399 400 401 402 403 404 405 406 407 408 409 410 411 412 413 414 415 416 417 418 419 420 421 422 423 424 425 426 427 428 429 430 431 432 433 434 435 436 437 438 439 440 441 442 443 444 445 446 447 448 449 450 451 452 453 454 455 456 457 458 459 460 461 462 463 464 465 466 467 468 469 470 471 472 473 474 475 476 477 478 479 480 481 482 483 484 485 486 487 488 489 490 491 492 493 494 495 496 497 498 499 500 501 502 503 504 505 506 507 508 509 510 511 512 513 514 515 516 517 518 519 520 521 522 523 524 525 526 527 528 529 530 531 532 533 534 535 536 537 538 539 540 541 542 543 544 545 546 547 548 549 550 551 552 553 554 555 556 557 558 559 560 561 562 563 564 565 566 567 568 569 570 571 572 573 574 575 576 577 578 579 580 581 582 583 584 585 586 587 588 589 590 591 592 593 594 595 596 597 598 599 600 601 602 603 604 605 606 607 608 609 610 611 612 613 614 615 616 617 618 619 620 621 622 623 624 625 626 627 628 629 630 631 632 633 634 635 636 637 638 639 640 641 642 643 644 645 646 647 648 649 650 651 652 653 654 655 656 657 658 659 660 661 662 663 664 665 666 667 668 669 670 671 672 673 674 675 676 677 678 679 680 681 682 683 684 685 686 687 688 689 690 691 692 693 694 695 696 697 698 699 700 701 702 703 704 705 706 707 708 709 710 711 712 713 714 715 716 717 718 719 720 721 722 723 724 725 726 727 728 729 730 731 732 733 734 735 736 737 738 739 740 741 742 743 744 745 746 747 748 749 750 751 752 753 754 755 756 757 758 759 760 761 762 763 764 765 766 767 768 769 770 771 772 773 774 775 776 777 778 779 780 781 782 783 784 785 786 787 788 789 790 791 792 793 794 795 796 797 798 799 800 801 802 803 804 805 806 807 808 809 810 811 812 813 814 815 816 817 818 819 820 821 822 823 824 825 826 827 828 829 830 831 832 833 834 835 836 837 838 839 840 841 842 843 844 845 846 847 848 849 850 851 852 853 854 855 856 857 858 859 860 861 862 863 864 865 866 867 868 869 870 871 872 873 874 875 876 877 878 879 880 881 882 883 884 885 886 887 888 889 890 891 892 893 894 895 896 897 898 899 900 901 902 903 904 905 906 907 908 909 910 911 912 913 914 915 916 917 918 919 920 921 922 923 924 925 926 927 928 929 930 931 932 933 934 935 936 937 938 939 940 941 942 943 944 945 946 947 948 949 950 951 952 953 954 955 956 957 958 959 960 961 962 963 964 965 966 967 968 969 970 971 972 973 974 975 976 977 978 979 980 981 982 983 984 985 986 987 988 989 990 991 992 993 994 995 996 997 998 999 1000 1001 1002 1003 1004 1005 1006 1007 1008 1009 1010 1011 1012 1013 1014 1015 1016 1017 1018 1019 1020 1021 1022 1023 1024 1025 1026 1027 1028 1029 1030 1031 1032 1033 1034 1035 1036 1037 1038 1039 104

CAPUT PRIMUM.

De Initio 2 Idololatriæ.

I.

INFINITAS Divinæ Majestatis tantum superat & excedit comprehensionem creaturaram, ut, nisi constatur Divini oraculum Verbi, etiamsi perceptio Deitatis indita sit ipsius Athetæ cordi, & tamen loco jussu de Deo conceptus Creaturam pro creatore adoraturus sit. Et licet is Deorum suorum numerum multitudinem stellarum cœli mensurus fuerit, & copus reptantium humi, habitabit tamen, num adoret colatque verum Deum, imo numine verus Deus penitus ~~opaco~~ ignotus sit. Et hæc ratione nautæ in navi ~~bonæ mercedis~~ quisque Deum suum

Jon. l. 5. : Et forſan, quum ſe omnes verum Deum prætereire & non adorare time-
rent, excitant Jonam, ut ſuo reddat quoque vota Deo.

II. Hæc incertitudo circa *Idolatrum* punit Genes Impare preces suas hac generali. Hæc porro
Diu, *Deique omnes Gr. Vng. Georg. l. 2. 21. 4 Arabes* suorum *notorum Deorum* in-
 sufficiensiam advertentes, *consecrant* sua altaria *Ignoro Deo*. *Gyrald Synagoga*. 17. Pau-
 lus Athenis invenit altare ejusdem inscriptionis. *Act. XVII. 23*. Hinc vicinia quædam
 terræ illi parabant: *Να τὸν ἐν Ἀθῆναις αἰνῶσαντες περ Ἰγνоруμ Ἀθεῖον*. *Lucianus in Philo-
 sopho tride*.

III. Ab hac dubitatione & incertitudine Atheniensium, *quis & quid Deus esset*, Hæc orta
 alia nata est incertitudo inter ipsos tantumdam damnosa, quam prior, dividens in-
 dividuam Deitatis unitatem inter, nescio quos, locos & compares dum alia altaria
 habent, quæ docent multitudinem & pluralitatem Deorum hac inscriptione *Θεῶν*
ἁπάντων Ἀλτареῶν Δεῶν Ἰγνόρηται. Imo plena & tota inscriptio illius altari, quod
 vidit Paulus, censetur hæc fuisse *Θεῶν Ἀπὸ τῆς Ἑλλάδος, καὶ Διὸς, Θεῶν ὅλων*
καὶ τῶν Διὸς Ἀπὸ τῆς Ἑλλάδος καὶ τῶν Διὸς ὅλων. *Dus Asia & Europa & Lybie, Deo ignoto & peregrino. Theophyl. in Act.*
XIII. item Hieron. Tur. l. 12. Quæ observatio ostendit, ipsorum praxin convenisse
 cum aliorum Gentilium formula precatória: *Dii Deaque omnes.*

IV.

יִרְאִי אֲנִי וְסֵה אִיכְפֹת לָךְ כְּלוֹם מִבְּקִשִׁים מִכָּן אֵלַי
 מִיֻּדֵר וְהִנֵּה אֲנִי יֹדֵעַ שֶׁבְּדִבְרוֹ שָׁנָה וְלֵאמֹר עַד אֵלַי
 שְׂאִינִי מִתְחַדֵּר עַד שֶׁלְּפִנּוֹר כְּחוֹדֵה יִבְדֵּךְ שֶׁנֶּ' הִסֵּה
 כֹּא כֵלֶךְ פִּעִר וְיִזְדֹּר לִבְשֶׁה וְדִוִּי שְׂקֻדִּים חֲתֻכִּים
 Bilisimus ad Balakum dicebat: Israelitar velle lino
 dela-hantur. Veni & dabo sibi confilium. Fac tuis
 tentoria atque in eis constitue foras utculam, intus
 iuvenculam, ut vendant illas linreamana. Ita fecit.
 Tendit tentoria inde a monte-misus asque ad Beth Jef-
 ebunim. In illis constituit mercerices utculas foras, ju-
 venciulas intus. Israhelita quum epulis dinosque saturi
 deambularent per plateas utcula a quo pretio merces in-
 dicabatur: Juvencula remittebatur de pretio huius vel illius.
 Denique sic affabatur Iudeum. Ecce tu tamquam filius
 famulis eslo, elige tibimet. Affabatur utcumq. vino Am-
 monitico plenus. (Nec dum prohibitum erat vinum
 Gentile.) Vin, inquit, poculum tuum bibere? Es, quum
 bibis, veluti adebas, ita ut ei diceret. Obsecro mi-
 hi. Tunc illa uterculamentum suum ex sinu educere ad-
 duxit his verbis: licet, si culum huius exhiberet. Hic con-
 tra se Iudeum esse. Quis sum? inquit illa. Numquid
 aliud a te postulatam quam ventris creptus? Ille autem
 ignorabat ita illud nomen coli; denique, inquit, non
 emittam te priusquam abneques legem Moysi mazzisui tui.
 Q. D. (Hof. IX. 15.) Illi venerunt ad Bazi Phegor
 & separarunt se pudendo &c.

7. A $\nu\mu\sigma$ ortum habet Gr. $\nu\mu\sigma$ Deus commes-
lationum nocturnarumque saltationum praeses. No-
tat etiam comeslationem lascivorum Rom. XIII. 13.

* Seldeno hæc Hebræorum interpretatio merum negamentum est cœs quod in sacris aliisque monumentis nullum vestigium habet. Ille igitur maxillæ oppidum Baalzephon dictum vide Num. XXIII. 7. ita & Baal 1. Paral. IV. 33. *Seld. de Dus Syris Synagm.* 1. c. III.

20. *Deur. VII. 20.* Infol. *Phil. XIV. 12.* *Quis autem sciret*
Neque hoc cuiquam mirum videri debet, modo attendat
abli. simi bu. pin. an ma. e. le. interea reg. ones t.
ionat, hanc res ab. nam. ed. bu. pa. et. alle. Ita
quam populi circa Ptolemaem & Dardaniam a ra-
pi. exeat. reg. ones t. le. uenit. A. m. u. u. Troi.
Phil. I. X. c. 3. Plurimum (mures) ita ad Trojam per-
ueniunt, ut jam inde iugiterque incolas. Idem devastat-
unt terram Phil. iudom. 1. Sam. VI. 4. Et quod ma-

xime huc facit, Ezechius l. XI. c. 28. *marum mul-*
tando (Mecarenfes) sedibus suis populus quondam de
seyma Phaeletus autem vespe. Phaeletus, id est,
Solyti illi videntur, quorum regionem sub Iosua
occupavit Israhel. Hinc quoque in scriptura in-
fensissimè hostes sub multis, quibus &c. representan-
tur El VII. 18. *substant Dominus ad misticam, que*
est in extremo fluminis Aegypti. Et subdilat Do-
nar, *que est in terra Aegypti.* Nec non Pl. cxxviii.

[illegible]

a Græca πλε-ague tra legunt. Quare merito præ-
 ferat lectio *שֶׁזֶה* lectio *שֶׁזֶה*. Neque hæc
 duo unum idemque notant. Apud Rabbinos *זֶה*
 & *זוּב* distinctissima sunt. Illud sterces, hoc mu-
 sca. Neque fæ firma ratio datur, quare Idolum
 Ekronitarum haud adeo notum, saltem longe igno-
 tum Molocho, Baale & c. princeps Dæmoniorum ha-
 bitum fuerit. Potius *שֶׁזֶה* Diabolus dicitur, cu-
 jus infunctu omnis Idololatria in mundo orta est,
 nam *זֶה* imprope Magister etiam Idololatriam si-
 gnificat *זֶה הוּא מַלְאָךְ הָרָע* qui videt eos stercentie
 (11. 1, 12. 1, 13. 1, 14. 1, 15. 1, 16. 1, 17. 1, 18. 1, 19. 1, 20. 1, 21. 1, 22. 1, 23. 1, 24. 1, 25. 1, 26. 1, 27. 1, 28. 1, 29. 1, 30. 1, 31. 1, 32. 1, 33. 1, 34. 1, 35. 1, 36. 1, 37. 1, 38. 1, 39. 1, 40. 1, 41. 1, 42. 1, 43. 1, 44. 1, 45. 1, 46. 1, 47. 1, 48. 1, 49. 1, 50. 1, 51. 1, 52. 1, 53. 1, 54. 1, 55. 1, 56. 1, 57. 1, 58. 1, 59. 1, 60. 1, 61. 1, 62. 1, 63. 1, 64. 1, 65. 1, 66. 1, 67. 1, 68. 1, 69. 1, 70. 1, 71. 1, 72. 1, 73. 1, 74. 1, 75. 1, 76. 1, 77. 1, 78. 1, 79. 1, 80. 1, 81. 1, 82. 1, 83. 1, 84. 1, 85. 1, 86. 1, 87. 1, 88. 1, 89. 1, 90. 1, 91. 1, 92. 1, 93. 1, 94. 1, 95. 1, 96. 1, 97. 1, 98. 1, 99. 1, 100. 1, 101. 1, 102. 1, 103. 1, 104. 1, 105. 1, 106. 1, 107. 1, 108. 1, 109. 1, 110. 1, 111. 1, 112. 1, 113. 1, 114. 1, 115. 1, 116. 1, 117. 1, 118. 1, 119. 1, 120. 1, 121. 1, 122. 1, 123. 1, 124. 1, 125. 1, 126. 1, 127. 1, 128. 1, 129. 1, 130. 1, 131. 1, 132. 1, 133. 1, 134. 1, 135. 1, 136. 1, 137. 1, 138. 1, 139. 1, 140. 1, 141. 1, 142. 1, 143. 1, 144. 1, 145. 1, 146. 1, 147. 1, 148. 1, 149. 1, 150. 1, 151. 1, 152. 1, 153. 1, 154. 1, 155. 1, 156. 1, 157. 1, 158. 1, 159. 1, 160. 1, 161. 1, 162. 1, 163. 1, 164. 1, 165. 1, 166. 1, 167. 1, 168. 1, 169. 1, 170. 1, 171. 1, 172. 1, 173. 1, 174. 1, 175. 1, 176. 1, 177. 1, 178. 1, 179. 1, 180. 1, 181. 1, 182. 1, 183. 1, 184. 1, 185. 1, 186. 1, 187. 1, 188. 1, 189. 1, 190. 1, 191. 1, 192. 1, 193. 1, 194. 1, 195. 1, 196. 1, 197. 1, 198. 1, 199. 1, 200. 1, 201. 1, 202. 1, 203. 1, 204. 1, 205. 1, 206. 1, 207. 1, 208. 1, 209. 1, 210. 1, 211. 1, 212. 1, 213. 1, 214. 1, 215. 1, 216. 1, 217. 1, 218. 1, 219. 1, 220. 1, 221. 1, 222. 1, 223. 1, 224. 1, 225. 1, 226. 1, 227. 1, 228. 1, 229. 1, 230. 1, 231. 1, 232. 1, 233. 1, 234. 1, 235. 1, 236. 1, 237. 1, 238. 1, 239. 1, 240. 1, 241. 1, 242. 1, 243. 1, 244. 1, 245. 1, 246. 1, 247. 1, 248. 1, 249. 1, 250. 1, 251. 1, 252. 1, 253. 1, 254. 1, 255. 1, 256. 1, 257. 1, 258. 1, 259. 1, 260. 1, 261. 1, 262. 1, 263. 1, 264. 1, 265. 1, 266. 1, 267. 1, 268. 1, 269. 1, 270. 1, 271. 1, 272. 1, 273. 1, 274. 1, 275. 1, 276. 1, 277. 1, 278. 1, 279. 1, 280. 1, 281. 1, 282. 1, 283. 1, 284. 1, 285. 1, 286. 1, 287. 1, 288. 1, 289. 1, 290. 1, 291. 1, 292. 1, 293. 1, 294. 1, 295. 1, 296. 1, 297. 1, 298. 1, 299. 1, 300. 1, 301. 1, 302. 1, 303. 1, 304. 1, 305. 1, 306. 1, 307. 1, 308. 1, 309. 1, 310. 1, 311. 1, 312. 1, 313. 1, 314. 1, 315. 1, 316. 1, 317. 1, 318. 1, 319. 1, 320. 1, 321. 1, 322. 1, 323. 1, 324. 1, 325. 1, 326. 1, 327. 1, 328. 1, 329. 1, 330. 1, 331. 1, 332. 1, 333. 1, 334. 1, 335. 1, 336. 1, 337. 1, 338. 1, 339. 1, 340. 1, 341. 1, 342. 1, 343. 1, 344. 1, 345. 1, 346. 1, 347. 1, 348. 1, 349. 1, 350. 1, 351. 1, 352. 1, 353. 1, 354. 1, 355. 1, 356. 1, 357. 1, 358. 1, 359. 1, 360. 1, 361. 1, 362. 1, 363. 1, 364. 1, 365. 1, 366. 1, 367. 1, 368. 1, 369. 1, 370. 1, 371. 1, 372. 1, 373. 1, 374. 1, 375. 1, 376. 1, 377. 1, 378. 1, 379. 1, 380. 1, 381. 1, 382. 1, 383. 1, 384. 1, 385. 1, 386. 1, 387. 1, 388. 1, 389. 1, 390. 1, 391. 1, 392. 1, 393. 1, 394. 1, 395. 1, 396. 1, 397. 1, 398. 1, 399. 1, 400. 1, 401. 1, 402. 1, 403. 1, 404. 1, 405. 1, 406. 1, 407. 1, 408. 1, 409. 1, 410. 1, 411. 1, 412. 1, 413. 1, 414. 1, 415. 1, 416. 1, 417. 1, 418. 1, 419. 1, 420. 1, 421. 1, 422. 1, 423. 1, 424. 1, 425. 1, 426. 1, 427. 1, 428. 1, 429. 1, 430. 1, 431. 1, 432. 1, 433. 1, 434. 1, 435. 1, 436. 1, 437. 1, 438. 1, 439. 1, 440. 1, 441. 1, 442. 1, 443. 1, 444. 1, 445. 1, 446. 1, 447. 1, 448. 1, 449. 1, 450. 1, 451. 1, 452. 1, 453. 1, 454. 1, 455. 1, 456. 1, 457. 1, 458. 1, 459. 1, 460. 1, 461. 1, 462. 1, 463. 1, 464. 1, 465. 1, 466. 1, 467. 1, 468. 1, 469. 1, 470. 1, 471. 1, 472. 1, 473. 1, 474. 1, 475. 1, 476. 1, 477. 1, 478. 1, 479. 1, 480. 1, 481. 1, 482. 1, 483. 1, 484. 1, 485. 1, 486. 1, 487. 1, 488. 1, 489. 1, 490. 1, 491. 1, 492. 1, 493. 1, 49

CAPUT SECUNDUM.

De Dagonc. 1

1. **H**ebrazorum Magistri docent, quod hoc Idolum ab umbilico in piscem defierit, sed a fronte ad umbilicum retulerit hominem. *Rab. David. 1. Sam. V.* Hoc concludunt ex 1. *Sam. V. 4.* שְׁנֵי כַפָּיִם יָרִיו *duæ palmæ manuum ejus abscisse erant ad limen.* Præterea dicunt, quod דָּגִן dicatur ab Hebr. דָּג *piscis*, secundum quam descriptionem ipsum vocare licet *Philistaorum Neprumum*, vel *Trisona*, nam *Trison* non abissilem habuisse figuram fingitur. *Frons hominem præfert, in piscem definit alvus.* *Pier. Hierogl. l. 31. p. 28. 2*

II. Alii Iur deducunt a Iur frumentum, dicuntque ipsum primum aratri, frumenti-
que usum invenisse, quare ipsum interpretantur Jovem Aratrium. Philo Byblius apud
Euseb. de prep. lib. 1. cap. 7. Hoc respectu possumus ipsam nominare Saturnum Philo-
scorum, quoniam credula Antiquitas Saturnum finxit primum agriculturæ repertorem
proptereaque eum pinxit manu falcem tenente, quod commodissimum agriculturæ in-
strumentum est. Pier. Hierogl. lib. 32. p. 128. & lib. 56. Utraque hæc sententia suos
agnoscit Autores, & hætenus neutra iuste refelli potuit.

Theol. Antiq. Sacr. Tom. III.

X

III. Pre-

Aliis est
inf per a-
raetius.

conceditur; sed quale illud fuerit ornamentum, & quo modo responderit, difficile est ostensu.

2. XL Sunt qui putant, ea fuisse quatuor illos ordines in *pefflorali*, quorum *splendor* & *lux* victoriam notarit, & ex *regula contrariorum* concludunt, *obscuritatem* lapillorum, relicto splendore sinistram quid portendisse. *Joseph ant. l. 3. c. 9.* Aliorum *sententia* vult *מורה נדבחה* positam fuisse in condaplicatione *peffloralis* quod duplicatum erat. *Exod. XXVIII. 16. R. Salom.* ut refert *D. Kimchi in radic.*
- Modus consultationis. XII. Alii modum consultationis, 4 per *Urim & Thummim* ita explicant. Primo dicunt, quod soli Regi aut *מלך בית הרוך* *Patri confistorii* 5 licuerit consulere oraculum, aut rem Pontifici proponere, qui solus 6 potestatem habebat eam solvendi. *Talmud. in Joma. c. 6. Vid. P. Fag. in Ex. XXVIII.* Secundo quod res proposita non levis, sed ponderosa & gravis esse debuerit. 7 Tertio, quod *Urim & Thummim* constiterit ex nominibus omnium tribuum & familiarum, ut & Patriarcharum Abraham, Isaac, & Jacobi, sic ut nulla Alphabethi litera defuerit.
- Responsio. XIII. Atque ita, si quaestio esset proposita, quod tum illae litterae, quae respondebant, fuerint *בולטות* *prominentes*, superiores reliquis. Exemplum sumunt ex 2. Sam. II. 1. ubi David Jehovah consuluit: *adscensus sum in aliquam civitatem Judae?* respondente Deo, *עלה* *adscende*. Hic dicunt, quod litera *y* ex nomine *שמעון* *Simeon*, litera *l* ex nomine *לוי* *Levi*, litera *h* ex nomine *יהודה* *Juda* prominuerit. Aliis placeat, quod littere exprimentes oraculum, fuerint *מצטרפות*, hoc est quod in integris syllabas coaluerint, & in integras voces, & sic responsum dederint. Alii insuper numerari possent sententiae, verum is optime sentit, qui rotunde fatetur, se nescire quid fuerit *Urim & Thummim*. *R. David. Kimchi in radic.*
- Filia vocis quid? XIV. *Quartus* gradus fuit *בתקול* *filia vocis* seu *Echo*, h. e. vox e coelo lapsa, 8 voluntatem Dei exponens; quae fuit sub templo secundo, cum cessarent tres gradus priores. 9 Illa testata est de nostro Salvatore: *Ecce vox de caelis, dicens. Hic est filius meus dilectus*, i. *הבן היחיד*, in quo acquiesco, *Matth. III. 17.* Illa *vocis filia* quali prologus & imago fuit *vera* illius *vocis Patris*, *Λόγος αἰώνιος*, qui manifestavit hominibus voluntatem patris sui.
- Lex vel scripta vel oralis. XV. Haec sunt media extraordinaria, quae Deus se olim suo populo revelavit; ordinarie autem se revelat per verbum scriptum. Nihilominus Hebraei dicunt; Legem statim, ex quo Moysi ea tradita est, fuisse duplicem; alteram *scriptam*, quam vocant *תורה שכתב* *Legem scriptam*; alteram *acceptam* per traditionem, quam vocant *תורה שבעל פה* *Legem oralem*, item *קבלה* a *קבל* *accipere, discere*. Addunt utramque a Moysi traditam fuisse Moysi in monte *Sinai*, & quod Moyses *Legem non scriptam* traderet Josuae, Josua Senioribus, Seniores Prophetis, Prophetarum Synagoga magna viris, ea per se sic ierit ad posteriora aeva, usquedum tandem congesta esset in libro, qui contineret praeter primis praecepta & constitutiones Israelitarum Terram Sanctam incolentium, illamque vocant *Talmud Hierosolymitanum*. 10 Complicatum id est anno Domini 230. & quum paucis tantum complectatur praecepta, non adeo frequentis usus est.
- Ita talis est talis. XVI. Circa annum Christi quingentesimum alia & completior ipsorum dogmatum facta est conferraminatio; ad institutionem Judaeorum in Babylonia & in aliis peregrinis locis habitantium, vocaturque *Talmud Babylonicum*, quod in frequenti usu Auctoribus est & complectitur corpus legum *civilium & canonicarum*.
- Auctores. XVII. Haec *Lex oralem* tam autenticam putant quam *scriptam*, & quod Moyses enim acceperit a Deo, cum Lex ipsi daretur: ajunt enim, in haec obliuiscit Legis interpretatio Decalogus potuisset tradi *בשעה קלה* *in hora veloci*. *Moses Korjensis in praefat.*
- קבלה. XVIII. Hic sciendum est, vocem *קבלה* quando Kabbalistis applicatur, ad differentiam ponendam inter ipsos & Talmudistas, arctiori sumi sensu, & notare *secrets* & *abditum mysteria*, quae ex diversa vocum transpositione & abstrusa arithmeticae specie eliciuntur. 11 Hae non plene conscriptae sunt. Aliqua habemus exempla Gen. XVIII. 2. *Abraham venit לבקרה* *ut desisteret Saram*, atqui quum in hac voce invenitur *ק* *litera caph minor* reliquis, propterea notant, Abrahamum tantum paucillum deflesse Saram, quia fuerit vetula, *Baal Turim*. Rursus quum litera *N* sexies reperitur in primo Geneseos versu, hinc conclusit *R. Elias* mundum tantum substitutum sex mille annis, quoniam *שש* *N* in Lingua Hebr. sumitur pro mille.
- Exempla. XIX. Ex transpositione litterarum ita concludunt. *חרם* denotat *anathema*, seu *excommunicationem*, per *חטא* *peccatum* litterarum formatur *חרם* *miseratio*, vel etiam *רמח*. Quae litterarum positio juxta Hebraeam calculum efficiant numerum 248. Quum numerum ipsorum Anatomia dicit respondere membris humani corporis. Hinc eliciunt, quod, si homo excommunicatus se vere convertat, tum ipsius *חרם* *excommunicatio* vertatur in *רמח*

CAPUT DECIMUM.

De peculiaribus generibus interdicta Divinationis.

Divinatio I. **I**NVENIMUS Deut. XVIII. 10. ¹ *Divinatores*, quos Lex proferibit, septem esse numero, non quod non plures, sed quod hi frequentiores sint. 1. *Druidistor.* 2. *Omnium captator.* 3. *Φαρμακός Veneficus.* 4. *Incantator.* 5. *Ἐγγασπίητος Pythonicus.* 6. *Harolus, Sciolus.* 7. *Νεκρομαντεία Consules mortuos.* His addi possunt 8. *Consulens lignum suum Hof.* IV. 12. & 9. *harolpex*, qui exta rulpatur, *Ezech.* XXI. 26.

Tempo-ram captat. II. I. Primus est *מקצנ* *Drinator temporumque captator*, qui dicit: *Hoc die faustum, vel hoc die infaustum est, hac hora, hac septimana, hoc mense bonum est & hoc vel illo die, vel mense malum, pro his vel illis, hoc vel illud agere.* *Salomo Jarchi Levit.* XIX. 26.

Unde מקצנ. III. Hinc illi, qui hoc vocabulum deducunt a *קין Oculi*, quasi per id intelligatur *præstigiator*, qui offusa sanguine teneat & ludat oculos spectantium, penitus aberrant. *R. David Kimchi in radic.* Commodius loquuntur, qui derivant illud ab *קנה Tempus*. Sed cum is consentio, qui deducunt a *קנן Nubes*, quia *מקצנ* dicatur *Planetarius, Astrologus.* *Aben-Esra.* Lev. XIX. 26.

Diferimen-tem. IV. Hinc differt a secundo, qui etiam fuit *temporum observator*. Primus suam conjecturam cepit ex colore vel motu nubium. Secundus ex suamet *superstitiosa observatione eventuum* faustorum vel infaustorum, qui contingere hoc vel illo die, hoc vel illo tempore. Primus videtur concludere, a priori, a nubibus vel Planetis, operantibus bonos vel malos eventus. Secundus a posteriori, ab eventu ipso, hoc vel illo tempore contingente.

Sed etiam. V. Hic *Planetarius* observans nubes videtur stetisse vultum obversens Orienti, tergeni Occidenti, dextram Austro, sinistram Septentrioni. Nisi dicamus Hebræorum loquendi modum dictum ab hac *Planetarii* astra legentis statione, non invenio rationem, cur ipsi Orientem vocarent *קדם*, h. est. *partem anteriorem mundi, Occidentem אחר*, h. est. *partem posteriorem mundi*; Austro *ימין*, h. est. *dextram*, Septentrionem *שמאל*, h. est. *sinistram*. Quod ratio hujus denominationis ea sit, quia Adam versus Orientem verso ore creatus sit, tam vanum est, quam probatu difficile.

2. Augur. VI. II. Secundus est, *מנחש* 4 *Augur, Vates*. Vox Hebr. talem denotat, qui ex propria experientia observationes trahit, ad futura bona vel mala vaticinanda, veluti *Augures* concludunt ex hujus vel illius eventus, hujus vel illius volatus, crocitus, & observatione, Rabbini hoc modo loquuntur; *Ille est Menachesh Fardicus, qui dicit, quia mica panis ex ore ipsius cecidit, vel baculus ex manu, vel filius ipsum vocat, vel cornu ipsum inclinat, vel capra præterit, vel serpens est a dextra ipsius, vel vulpes a sinistra, propterea hoc vel illud hoc die non ague.* *R. D. Kimchi in radic.* Hoc vocabulum adhibetur Gen. XXX. 27. *נחשתי* *observavi*, Jehovah benedixisse mihi propter te, ait *Laban*. *Ruth* Gen. XI IV. 5. *Nomen ille calix est, ex quo bibis Dominus meus, & ex quo ipse נחשתי נחש observando observabis?* h. est. *experietur, quales sis?*

Gentium VII. Gentes admodum superstitiosæ fuerunt in ejusmodi observationibus: quidam dierum fuerunt *boni*, alii *alii*, quidam *infausti*, alii *fausti*. Quibusdam diebus funestam dixerant, mittere prælium, quibusdam mensibus infaustum, uxorem ducere.

Mense malum Mayo nubere vulgus ait. Ovid. Fast.

Et quemadmodum superstitiosæ fuerunt in *observandis signis sinistris*, sic etiam in *usurpandis medicis*, quibus malum, quod pordebatur, declinarent.

VIII. *Medici* vel sunt *verba vel facta*: *Facta*, ut si qua *ars sine*, vel aliud ejusmodi, occurreret, lapidibus illud petebant. Hujus sortis est *sculptura luspæti Magi*, quæ a rudiori plebecula censebatur esse remedium adversus venenorum. Verbis putant se eludere futurum malum, quod istiusmodi omnia annuntiant, si dicant, & *נחשתי* *observavi*: *In caput tuum recedat hoc omen.* Plura *luspæti Magi* *observanda omnia* vide apud *Theophrast. Character. reip. grecorum*.

IX. III. Tercius est *מפסיד* *præstigiator, gesticularior*. Vox Hebr. denotat talem, qui præstingit oculos & tentas hominum, mutata rerum specie, illas aliter, quam in se sunt, representans. Eadem vox applicatur *præstigiatoribus Aegyptiis*, qui restituerunt

Mosi. Exod. VII. 11. *Pharao vocatus eum & מפסידים præstigiatores, & מרטמים Martes, Aegyptii fecerunt utramque incantationibus suis sic.* Hæc ultima pars explicat,

cat, quales *prestigatores* illi fuerint. Quod *Magi* vocantur, notat ipsorum studium, scil. ipsos fuisse *Sapientes & Philosophos*; vox autem כִּלְמָהִים indicat *modum elusionis* ipsorum, significatque talem artem, qua oculi falluntur; nam כִּלְמָהִים, quod vertitur *incantationes*, denotat *flammam splendentem ignis, qua corripuntur oculi*.

X. *Versio Græca* non incommode eos vocat *φάρμακός* Unguentarios, *Sepplasiarios*, vel si mavis, *μυρσός* qui faciem rororum mulierumque furo pingunt, *altamque speciem inducunt*. *Φαρμακός* δὲ καὶ μύρσος, *Suidas*. Hinc *Apostolus* ejusmodi *Pseudo-Prophetas*, qui sub uoσφωσὶ λόγιων deformatione pietatis, captivas ducunt mulierculas incertas, comparat *Magis* *Ægypti* *Mosi* *reliquentibus*, qui fuerunt *Iamnis & Jambres*, 2. Tim. III. 8. Hi duo præcipui fuerunt. In *Talmude* *tract. Menachoth. c. 9.* vocantur *Johanne & Mamre*, a *Numenio Pythagoreo*, *Johannes & Mambres*. *Orig. contr. Cels. lib. 4.* a *Plinio* *Jammes & Josape*. *Hist. Nat. l. 30. c. 1.*

XI. IV. Quartus est *קבץ* Incantator. Vox Hebr. significat *congregationem, consociationem*, sive ob *sædus & societatem*, quæ inter tales homines & Diabolum intercedit, sive, ut *Bodinus Demon. Magic. l. 1. c. 6.* putat, ob id, quod ejusmodi *incantatores multiplices congregationes celebrant*, ubi saltant & hulares sunt. *Onkelos* talem incantatorem vertit *רמץ* *muffitorem*, significans modum hujus incantationis factum *murmurando, muffitando*.

XII. Descriptio incantatoris ita habetur apud *Maim. tract. Idol. c. 11. sect. 10. 11.* Is est Incantator, qui *paras ædonas voces peregrinas & singularis sensus loquitur, putatque in sua stultitia, has voces esse proficuas, adeo ut si quis hoc vel illa modo alloquatur se habentem aut scorpionem, idem hominis nocere nequeant; aut, si quis hoc vel illo modo affectus hominem, ei nocere non possit. Is, qui occlusa bucca super vulnere submurmurat, aut versum ex Bibliis recitat, vel qui legit quid super infante, ne terreatur, vel qui imponit librum Legis, aut phylacteria infanti, ut somnum capiat, tales non tantum sunt in genere incantatores, sed in specie ex eorum numero, quos prorsus damnas S. Scriptura, quia verba Scripture convertunt in medicinam corporis, quum ea sit medicina animæ. Prouti scriptum est Proverb. III. 22. Eruntque præcepta Dei, vita anima tua. Hujus commatis est illud, de quo ait Bodinus Demon. Magic. lib. 2. c. 1. Quod infans recitando certum e Psalmis versiculum impediatur mulierem, ne possit suum butyrum conculcare, quod autem restituat butyrum retro legendo illum versiculum.*

XIII. V. Quintus est *אֵין נִשְׁמָה* consulens *Obb seu Pythone*. Proprie notat *אֵין נִשְׁמָה* *utrem*, & in diversis Scripturæ locis Incantatoribus tribuitur, quia malo Spiritu *obelli* vocem lenem & obrusam emittunt, tanquam ex *utro*. Græci eos vocant: *Ἐγγαστρίμυθος* *Ventriloquos*, quorum vox videtur a ventre mutire, *Chrysost. 1. Cor. XII. adu. Marcion. l. 4. c. 25.* Talem *Pythone* habuit illa *serva Aët. XVI. 16.* juxta sententiam *Augustini de doctrin. Christi. l. 2. c. 23.* Cui plurimi Interpretum adstipulantur, qui putant *Pythone*, quo illa *καυδὼν* occupata erat, eundem Spiritum fuisse, quem Hebræi *אֵין* vocant. Similiter *Saga Hendori*, quam rogavit *Saul*, ut evocaret *Samuelem*, dicitur in Hebraico habuisse *תֹּר אֵין* a Latinis Interpretibus constanter vertitur *Pythone*.

XIV. VI. Sextus est *מַגִּישׁ* *Magus*, qui Græcis subinde transtertur *γῆρας* *bariolus, seculus*. In utraque lingua nomen mutuatur a *cognitione* sive *scientia*, ejus compos esse vel a se ipso vel a plebe existimatur. *Rabbini* dicunt ipsum in Hebraico denominari a quadam bestia, cui nomen *יָרֵק* cuique forma *אֵין*, quoniam illi *Magi*, quando perficiunt suas divinationes, os hujus animalis suis dentibus interserunt. *P. Fag. Lev. XIX. Veram Asineus bestiam hanc vocat αἰσθητὸς, Vid. Bodin. Mag. Demon. lib. 1. c. 6. p. 89.*

XV. Hoc forsitan Diabolicum sacramentum & ceremonia est, qua *sædus* inter *Diabolum & Magum* hunc stabilitur. Profanæ hystoriæ prodant memoriam similes divinationes, nimirum quod *Magi* consueverint veluti partibus principalioribus talium bestiarum, quæ putantur vim vaticinandi inherere, credentes modo aliquo *אֵין* *magi* animam istarum bestiarum hoc pacto in sua corpora una cum facultate prophetandi transfundi. *Perer. de Mag. p. 57.*

XVI. VII. Septimus est *אֵין מֵתִים* *Græci* simpliciter transferunt *ἐκ νεκρῶν* *ex* *sepulchris* consulens *mortuos*, *εὐχόμενος*, *Dominus*, evocans *Spiritus damnatos*. Ejusmodi *Diaboli* consulunt *Diabolum* sub forma *mortui*. Memorabile exemplum est illud 1. Sam. XXVIII. 6. 8. ubi *Rex Saul* copias edicens adversus *Philistæos*, Deo *ipsi* nec per *Urim*, nec per *somnia*, nec per *Prophetas* respondente, accedit *Saga Hendori*, petitque *Samuelem* e *mortuis* excitet, quo doceatur eventum belli.

XVII. Hoc jam spectrum non fuisse *Samuelem*, facile evincunt *Doctores* rationes & testimonia. 1. Non enim verisimile est *Deum*, cui noluit respondere medio ordinario.

nario, voluisse dignari responso extraordinario. 2. Nullus *Diabolus*, nec ullus *Magus* potest turbare quietem corporum seu animarum eorum, qui moriuntur in Domino, *quiescunt enim a laboribus suis Apocal. XIV. 13.* Denique 3. si *Samuel* fuisset, citra dubium invecus esset in *Saulem*, quod consuleret *Incantatores Diabólicos*.

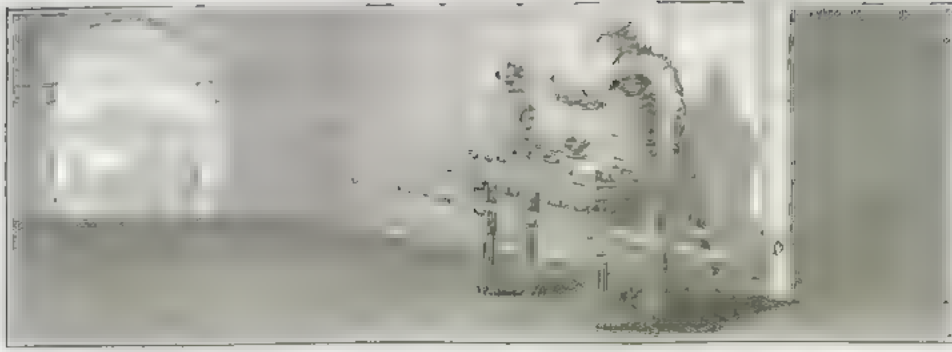
XVII. VIII. *Octavius* est כְּקִרִי וְכִרְיָא Consultans baculum suum *Hoj. IV. 12.* Hieronymus ait, modum hujus divinationis ita fuisse. Si dubium fuit, *quantam urbs e duabus aut tribus sit oppugnanda prius, ut hoc solvant, mittuntur sagitte in pharetram, & commiscuntur inscriptæ, sive signatæ nominibus singulorum, ut videatur cujus sagitta esset, & quæ prius civitas debeat oppugnari.* Alii docent modum hujus consultationis sic habuisse: Consultans bacillum suum, spiritibus emergens seu longitudine digitorum dicebat inter mensurandum: Ibo, non ibo: faciam hoc, non faciam; & ratione ultima spiritibus decrevit. Hæc divinariorum apud Gentes vocatur *palloquæria* vel *βιλακωρία* vaticinatio per sagittas aut virgas *Vid. Drus. in Dent. p. 592.*

XIX. IX. Nonus est נֶבֶכַדְנֶצַּר *Harpespey, Ezech. XXI. 21.* *Nebucadnezar*, infesto agmine in Judæos & Ammonitas moturus, hæsit in via, utros prius aggrediretur; *Inter aliosque 1. Sagittæ & bacilli, 2. de cubis panem & vinum, 3. Ex his rebus, 4. de quibus panem & vinum, 5. de quibus panem & vinum, 6. de quibus panem & vinum.* Hæc divinatio in genere recepta apud Gentes fuit, & quoniam *hepar* præcipuum & quod maxime attendebatur membrum erat, dicebatur *extispicium*, *ἑτεροσκοπία* inspectio jecoris.

Notanda XX. Tria in hac divinationis specie observanda sunt. 1. *Color* extorum, an omnia probo essent colore. 2. *Locus*, num ulla loco mota essent. 3. *Numerus*, num ulla deficerent; inter illa, quæ deficiebant, *jecur & cor* deficient præcipuis sinistram quid portendebat. Eodem die, quo confossus est *Julius Cæsar*, produnt *Hilstonæ* in duobus pinguibus bobus, qui mactabantur, defecisse *cor*.

NOTÆ AD CAPUT DECIMUM.

Annot. * Ut Israel integro corde Deo adhaereat, nihilare desideret, quam quod in consummatissima fide Deum præsumit, neque ingressurus terram Canaan innotetur malis, quæ incolarum artes, præcipuas divinationum, ut ab his similibusque tollere sibi caveant iactare. Primo nominat interdictionem eradicationis per ignem. Probabiliter, quoniam abominabili illa liberorum eradicatione Moloch colebatur, atque ita oracula fon- datur. Hæc autem divinationis reliquias, quæ sequuntur, iniquitate, crudelitate longe videntur, igitur merito primum tenet locum. Auctor quidem in recen- sione specterum hanc committit, *וְהָיָה כִּי יִשְׁעֶה מֹלֶךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל* (1) *וְהָיָה כִּי יִשְׁעֶה מֹלֶךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל* (2) *וְהָיָה כִּי יִשְׁעֶה מֹלֶךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל* (3) *וְהָיָה כִּי יִשְׁעֶה מֹלֶךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל* (4) *וְהָיָה כִּי יִשְׁעֶה מֹלֶךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל* (5) *וְהָיָה כִּי יִשְׁעֶה מֹלֶךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל* (6) *וְהָיָה כִּי יִשְׁעֶה מֹלֶךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל* (7) *וְהָיָה כִּי יִשְׁעֶה מֹלֶךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל* (8) *וְהָיָה כִּי יִשְׁעֶה מֹלֶךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל* (9) *וְהָיָה כִּי יִשְׁעֶה מֹלֶךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל* (10) *וְהָיָה כִּי יִשְׁעֶה מֹלֶךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל* (11) *וְהָיָה כִּי יִשְׁעֶה מֹלֶךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל* (12) *וְהָיָה כִּי יִשְׁעֶה מֹלֶךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל* (13) *וְהָיָה כִּי יִשְׁעֶה מֹלֶךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל* (14) *וְהָיָה כִּי יִשְׁעֶה מֹלֶךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל* (15) *וְהָיָה כִּי יִשְׁעֶה מֹלֶךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל* (16) *וְהָיָה כִּי יִשְׁעֶה מֹלֶךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל* (17) *וְהָיָה כִּי יִשְׁעֶה מֹלֶךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל* (18) *וְהָיָה כִּי יִשְׁעֶה מֹלֶךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל* (19) *וְהָיָה כִּי יִשְׁעֶה מֹלֶךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל* (20) *וְהָיָה כִּי יִשְׁעֶה מֹלֶךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל* (21) *וְהָיָה כִּי יִשְׁעֶה מֹלֶךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל* (22) *וְהָיָה כִּי יִשְׁעֶה מֹלֶךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל* (23) *וְהָיָה כִּי יִשְׁעֶה מֹלֶךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל* (24) *וְהָיָה כִּי יִשְׁעֶה מֹלֶךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל* (25) *וְהָיָה כִּי יִשְׁעֶה מֹלֶךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל* (26) *וְהָיָה כִּי יִשְׁעֶה מֹלֶךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל* (27) *וְהָיָה כִּי יִשְׁעֶה מֹלֶךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל* (28) *וְהָיָה כִּי יִשְׁעֶה מֹלֶךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל* (29) *וְהָיָה כִּי יִשְׁעֶה מֹלֶךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל* (30) *וְהָיָה כִּי יִשְׁעֶה מֹלֶךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל* (31) *וְהָיָה כִּי יִשְׁעֶה מֹלֶךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל* (32) *וְהָיָה כִּי יִשְׁעֶה מֹלֶךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל* (33) *וְהָיָה כִּי יִשְׁעֶה מֹלֶךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל* (34) *וְהָיָה כִּי יִשְׁעֶה מֹלֶךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל* (35) *וְהָיָה כִּי יִשְׁעֶה מֹלֶךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל* (36) *וְהָיָה כִּי יִשְׁעֶה מֹלֶךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל* (37) *וְהָיָה כִּי יִשְׁעֶה מֹלֶךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל* (38) *וְהָיָה כִּי יִשְׁעֶה מֹלֶךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל* (39) *וְהָיָה כִּי יִשְׁעֶה מֹלֶךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל* (40) *וְהָיָה כִּי יִשְׁעֶה מֹלֶךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל* (41) *וְהָיָה כִּי יִשְׁעֶה מֹלֶךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל* (42) *וְהָיָה כִּי יִשְׁעֶה מֹלֶךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל* (43) *וְהָיָה כִּי יִשְׁעֶה מֹלֶךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל* (44) *וְהָיָה כִּי יִשְׁעֶה מֹלֶךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל* (45) *וְהָיָה כִּי יִשְׁעֶה מֹלֶךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל* (46) *וְהָיָה כִּי יִשְׁעֶה מֹלֶךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל* (47) *וְהָיָה כִּי יִשְׁעֶה מֹלֶךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל* (48) *וְהָיָה כִּי יִשְׁעֶה מֹלֶךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל* (49) *וְהָיָה כִּי יִשְׁעֶה מֹלֶךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל* (50) *וְהָיָה כִּי יִשְׁעֶה מֹלֶךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל* (51) *וְהָיָה כִּי יִשְׁעֶה מֹלֶךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל* (52) *וְהָיָה כִּי יִשְׁעֶה מֹלֶךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל* (53) *וְהָיָה כִּי יִשְׁעֶה מֹלֶךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל* (54) *וְהָיָה כִּי יִשְׁעֶה מֹלֶךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל* (55) *וְהָיָה כִּי יִשְׁעֶה מֹלֶךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל* (56) *וְהָיָה כִּי יִשְׁעֶה מֹלֶךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל* (57) *וְהָיָה כִּי יִשְׁעֶה מֹלֶךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל* (58) *וְהָיָה כִּי יִשְׁעֶה מֹלֶךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל* (59) *וְהָיָה כִּי יִשְׁעֶה מֹלֶךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל* (60) *וְהָיָה כִּי יִשְׁעֶה מֹלֶךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל* (61) *וְהָיָה כִּי יִשְׁעֶה מֹלֶךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל* (62) *וְהָיָה כִּי יִשְׁעֶה מֹלֶךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל* (63) *וְהָיָה כִּי יִשְׁעֶה מֹלֶךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל* (64) *וְהָיָה כִּי יִשְׁעֶה מֹלֶךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל* (65) *וְהָיָה כִּי יִשְׁעֶה מֹלֶךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל* (66) *וְהָיָה כִּי יִשְׁעֶה מֹלֶךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל* (67) *וְהָיָה כִּי יִשְׁעֶה מֹלֶךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל* (68) *וְהָיָה כִּי יִשְׁעֶה מֹלֶךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל* (69) *וְהָיָה כִּי יִשְׁעֶה מֹלֶךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל* (70) *וְהָיָה כִּי יִשְׁעֶה מֹלֶךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל* (71) *וְהָיָה כִּי יִשְׁעֶה מֹלֶךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל* (72) *וְהָיָה כִּי יִשְׁעֶה מֹלֶךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל* (73) *וְהָיָה כִּי יִשְׁעֶה מֹלֶךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל* (74) *וְהָיָה כִּי יִשְׁעֶה מֹלֶךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל* (75) *וְהָיָה כִּי יִשְׁעֶה מֹלֶךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל* (76) *וְהָיָה כִּי יִשְׁעֶה מֹלֶךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל* (77) *וְהָיָה כִּי יִשְׁעֶה מֹלֶךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל* (78) *וְהָיָה כִּי יִשְׁעֶה מֹלֶךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל* (79) *וְהָיָה כִּי יִשְׁעֶה מֹלֶךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל* (80) *וְהָיָה כִּי יִשְׁעֶה מֹלֶךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל* (81) *וְהָיָה כִּי יִשְׁעֶה מֹלֶךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל* (82) *וְהָיָה כִּי יִשְׁעֶה מֹלֶךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל* (83) *וְהָיָה כִּי יִשְׁעֶה מֹלֶךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל* (84) *וְהָיָה כִּי יִשְׁעֶה מֹלֶךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל* (85) *וְהָיָה כִּי יִשְׁעֶה מֹלֶךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל* (86) *וְהָיָה כִּי יִשְׁעֶה מֹלֶךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל* (87) *וְהָיָה כִּי יִשְׁעֶה מֹלֶךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל* (88) *וְהָיָה כִּי יִשְׁעֶה מֹלֶךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל* (89) *וְהָיָה כִּי יִשְׁעֶה מֹלֶךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל* (90) *וְהָיָה כִּי יִשְׁעֶה מֹלֶךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל* (91) *וְהָיָה כִּי יִשְׁעֶה מֹלֶךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל* (92) *וְהָיָה כִּי יִשְׁעֶה מֹלֶךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל* (93) *וְהָיָה כִּי יִשְׁעֶה מֹלֶךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל* (94) *וְהָיָה כִּי יִשְׁעֶה מֹלֶךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל* (95) *וְהָיָה כִּי יִשְׁעֶה מֹלֶךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל* (96) *וְהָיָה כִּי יִשְׁעֶה מֹלֶךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל* (97) *וְהָיָה כִּי יִשְׁעֶה מֹלֶךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל* (98) *וְהָיָה כִּי יִשְׁעֶה מֹלֶךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל* (99) *וְהָיָה כִּי יִשְׁעֶה מֹלֶךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל* (100) *וְהָיָה כִּי יִשְׁעֶה מֹלֶךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל* (101) *וְהָיָה כִּי יִשְׁעֶה מֹלֶךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל* (102) *וְהָיָה כִּי יִשְׁעֶה מֹלֶךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל* (103) *וְהָיָה כִּי יִשְׁעֶה מֹלֶךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל* (104) *וְהָיָה כִּי יִשְׁעֶה מֹלֶךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל* (105) *וְהָיָה כִּי יִשְׁעֶה מֹלֶךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל* (106) *וְהָיָה כִּי יִשְׁעֶה מֹלֶךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל* (107) *וְהָיָה כִּי יִשְׁעֶה מֹלֶךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל* (108) *וְהָיָה כִּי יִשְׁעֶה מֹלֶךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל* (109) *וְהָיָה כִּי יִשְׁעֶה מֹלֶךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל* (110) *וְהָיָה כִּי יִשְׁעֶה מֹלֶךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל* (111) *וְהָיָה כִּי יִשְׁעֶה מֹלֶךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל* (112) *וְהָיָה כִּי יִשְׁעֶה מֹלֶךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל* (113) *וְהָיָה כִּי יִשְׁעֶה מֹלֶךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל* (114) *וְהָיָה כִּי יִשְׁעֶה מֹלֶךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל* (115) *וְהָיָה כִּי יִשְׁעֶה מֹלֶךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל* (116) *וְהָיָה כִּי יִשְׁעֶה מֹלֶךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל* (117) *וְהָיָה כִּי יִשְׁעֶה מֹלֶךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל* (118) *וְהָיָה כִּי יִשְׁעֶה מֹלֶךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל* (119) *וְהָיָה כִּי יִשְׁעֶה מֹלֶךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל* (120) *וְהָיָה כִּי יִשְׁעֶה מֹלֶךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל* (121) *וְהָיָה כִּי יִשְׁעֶה מֹלֶךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל* (122) *וְהָיָה כִּי יִשְׁעֶה מֹלֶךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל* (123) *וְהָיָה כִּי יִשְׁעֶה מֹלֶךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל* (124) *וְהָיָה כִּי יִשְׁעֶה מֹלֶךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל* (125) *וְהָיָה כִּי יִשְׁעֶה מֹלֶךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל* (126) *וְהָיָה כִּי יִשְׁעֶה מֹלֶךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל* (127) *וְהָיָה כִּי יִשְׁעֶה מֹלֶךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל* (128) *וְהָיָה כִּי יִשְׁעֶה מֹלֶךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל* (129) *וְהָיָה כִּי יִשְׁעֶה מֹלֶךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל* (130) *וְהָיָה כִּי יִשְׁעֶה מֹלֶךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל* (131) *וְהָיָה כִּי יִשְׁעֶה מֹלֶךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל* (132) *וְהָיָה כִּי יִשְׁעֶה מֹלֶךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל* (133) *וְהָיָה כִּי יִשְׁעֶה מֹלֶךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל* (134) *וְהָיָה כִּי יִשְׁעֶה מֹלֶךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל* (135) *וְהָיָה כִּי יִשְׁעֶה מֹלֶךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל* (136) *וְהָיָה כִּי יִשְׁעֶה מֹלֶךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל* (137) *וְהָיָה כִּי יִשְׁעֶה מֹלֶךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל* (138) *וְהָיָה כִּי יִשְׁעֶה מֹלֶךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל* (139) *וְהָיָה כִּי יִשְׁעֶה מֹלֶךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל* (140) *וְהָיָה כִּי יִשְׁעֶה מֹלֶךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל* (141) *וְהָיָה כִּי יִשְׁעֶה מֹלֶךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל* (142) *וְהָיָה כִּי יִשְׁעֶה מֹלֶךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל* (143) *וְהָיָה כִּי יִשְׁעֶה מֹלֶךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל* (144) *וְהָיָה כִּי יִשְׁעֶה מֹלֶךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל* (145) *וְהָיָה כִּי יִשְׁעֶה מֹלֶךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל* (146) *וְהָיָה כִּי יִשְׁעֶה מֹלֶךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל* (147) *וְהָיָה כִּי יִשְׁעֶה מֹלֶךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל* (148) *וְהָיָה כִּי יִשְׁעֶה מֹלֶךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל* (149) *וְהָיָה כִּי יִשְׁעֶה מֹלֶךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל* (150) *וְהָיָה כִּי יִשְׁעֶה מֹלֶךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל* (151) *וְהָיָה כִּי יִשְׁעֶה מֹלֶךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל* (152) *וְהָיָה כִּי יִשְׁעֶה מֹלֶךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל* (153) *וְהָיָה כִּי יִשְׁעֶה מֹלֶךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל* (154) *וְהָיָה כִּי יִשְׁעֶה מֹלֶךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל* (155) *וְהָיָה כִּי יִשְׁעֶה מֹלֶךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל* (156) *וְהָיָה כִּי יִשְׁעֶה מֹלֶךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל* (157) *וְהָיָה כִּי יִשְׁעֶה מֹלֶךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל* (158) *וְהָיָה כִּי יִשְׁעֶה מֹלֶךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל* (159) *וְהָיָה כִּי יִשְׁעֶה מֹלֶךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל* (160) *וְהָיָה כִּי יִשְׁעֶה מֹלֶךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל* (161) *וְהָיָה כִּי יִשְׁעֶה מֹלֶךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל* (162) *וְהָיָה כִּי יִשְׁעֶה מֹלֶךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל* (163) *וְהָיָה כִּי יִשְׁעֶה מֹלֶךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל* (164) *וְהָיָה כִּי יִשְׁעֶה מֹלֶךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל* (165) *וְהָיָה כִּי יִשְׁעֶה מֹלֶךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל* (166) *וְהָיָה כִּי יִשְׁעֶה מֹלֶךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל* (167) *וְהָיָה כִּי יִשְׁעֶה מֹלֶךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל* (168) *וְהָיָה כִּי יִשְׁעֶה מֹלֶךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל* (169) *וְהָיָה כִּי יִשְׁעֶה מֹלֶךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל* (170) *וְהָיָה כִּי יִשְׁעֶה מֹלֶךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל* (171) *וְהָיָה כִּי יִשְׁעֶה מֹלֶךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל* (172) *וְהָיָה כִּי יִשְׁעֶה מֹלֶךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל* (173) *וְהָיָה כִּי יִשְׁעֶה מֹלֶךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל* (174) *וְהָיָה כִּי יִשְׁעֶה מֹלֶךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל* (175) *וְהָיָה כִּי יִשְׁעֶה מֹלֶךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל* (176) *וְהָיָה כִּי יִשְׁעֶה מֹלֶךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל* (177) *וְהָיָה כִּי יִשְׁעֶה מֹלֶךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל* (178) *וְהָיָה כִּי יִשְׁעֶה מֹלֶךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל* (179) *וְהָיָה כִּי יִשְׁעֶה מֹלֶךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל* (180) *וְהָיָה כִּי יִשְׁע*

MOSES ET AARON

LIBER QUINTUS.

DE

CONSISTORIIS,

SEU

CONSESSIBUS.

CAPUT PRIMUM.

De Judæorum Curiis Forensibus; & præsertim de Consistorio Ecclesiastico.

I.

DIVERSE in Israele Curie fuerunt diversis consistentes viris, quarum quædam res Ecclesiasticas & quædam res civiles & publicas dirigebant. ¹ Junius Anal. expof. Deut. XVII. De his, ipsarumque centuriarum peculiaribus & poenis, restat quid dicendum.

II. Hæc diversa consistoria, confessus & curia, primo distincta reperiuntur Deuter. XVII. 12. *Qui non auscultat Sacerdoti, aut Judici.* Ubi Israel docetur, ob quas res & ad quos possent a minoribus judiciis & curiis appellare; nempe ad Sacerdotes in rebus Ecclesiasticis aut ceremonialibus, & ad Judices in rebus criminalibus, aut civilibus. ²

III. Hæc duo dicasteria clarius distinguuntur. 2. Chron. XIX. ubi Josaphat multos abusus in Ecclesia & Republica tollens, primo per omnes civitates manus Jehudæ Judices civiles constituit ad judicandam res criminales, verſ. 5. Et Hierosolymæ ³ ordinavit confessum Ecclesiasticum e Levitis, Sacerdotibus, & primoribus patrum Israelis v. 8. In negotiis Jehovæ leu Ecclesiasticis Amaria Pontifex primarius erat. In rebus autem Regis leu civilibus Zebadiah נָזִיר Praesul. verſ. 11. ⁴ Sic etiam Propheta Jeremias

In Israele
dux Civ.
Ecclesiasticæ
& Politicæ

1.

2.

neq.

¹ Rex Josaphat omnia ordinari iussit, ad divinæ Legis amussim. Nec Pontifex judicandi facultatem a Regē fed a Deo iplo habet, ut luculentissime patet ex m. scripturæ textu, præsertim ex Deut. 17. 8.

Historiam Evangelicam legite, deprehendet Sacerdotes & Seniores populi tanquam membra episcopi Synedrini frequenter conjungi : A Sacerdotibus Πρεσβυτεροι & a Senioribus Ecclesiasticis judicari. Πρεσβυτεροι & αἱ ἀρχαί sunt, qui in V. T. זקני ישראל & זקני סנהדרין Seniores Israel, אבות רשמי אברהם capita Patrum nominantur, qui ex reliquis tribubus in Senatuum Hierosol. recepti sunt.

⁶ Synagoga Magna Rabb. כנסת הגדולה (cujus membra membra כנסת הגדולה Viri Synagoga Magna) distincta est a Synedrio ac ortu & progressu & functionibus & denique numero membrorum. Synagoga M. ortum fuisse tempore Esae; Desit in Simone iusto coetaneum Alexandri. Initium erat ut Ecclesiam Hierosolymitanam & alias Judaicas re-

fluaret, ab erroribus in fide, a vitiis in vita re-
purgaret & preluceret modum, quo Scripturæ Can-
onicæ integer ad posterit propagaretur: quo duceretur
& pie viveretur. Membra erant Cxx. Gila
Bartenioriana ab Tractat. אמור cap. i. ו
ז. קצנים חור ויובבב שיהר רעלה מרובי בדש
בדש ימי עורא בעשעו דא תולד בבית מני ומכלל תי
זכריא וזכריא ונחמיה דא חתלי ונחמיה ונחמיה
Semes erant Cxx. ex his Zerubbabel, Seraja, Rania, Mardochas
Bisshan, qui cum Exia uenerunt aque sub Templo
secundo ex captivitate ascendunt. In eodem numero
erant Haagai, Zarhanai, Malschia, Nehemias fil.
Obachia aque soci eorum. Nominabantur Synagoga
Magna, quia eorumque in primum dicitur refecturum.

CAPUT SECUNDUM.

De ipsorum Excommunicatione. I

I. **T**RES : erant *excommunications* gradus.

II. I. A τορνευειν εκθιτο ex Synag., Job. IX. 22. a iudiciis dicitur נדה Niddah , quæ vox significat separationem & elongationem : deducitur a verbo פיה separevi, hinc etiam proscripius, profligatus aut separatus quispiam dicitur מנודה Nuddah quoque dicitur significare elongationem ab omni negotiatione, vel communione viri aut famulus, intervallo quatuor ulnarum ; separationem quoque a comestione, aut compositione cum alio, a complexu conjugali, a consuetudine, lotione, & similibus, pro lentore & inquinamento criminis. Buxtorf. ex Rabb. epist. Heb. p. 55. Ea separatio triginta diebus erat, poterat tamen abbreviari taeda poenitentia.

III. Illi, qui ita excommunicatus erat, licebat entus diximo adesse, alios docere, & ab aliis doceri, conducere servos & conduci, sub iura, tamen separationis contineri. Ubi is nullam agebat poenitentiam, pro sententia Judicis poena ipsius ingravescere, dum aut duplicabatur, aut tempus tripluebatur, aut poena non nisi tripluebatur. Illas tunc non circumdeceantur, & ubi ab ipse poenitentia decelerat, per iudicis loculo aut feretro injectus est lapis, ad ostendendum, ipsum fuisse dignum, qui lapidibus obrueretur. Non laeta solenneque planctu deflevit talem, nec eum comitantes ad sepulcrum, nec eum terrae mandantes communi sepultura.

IV. II. Secundus excommunicationis gradus est, παραδόναι τινά τῷ Σατανᾷ tradere ali- II. ορν.
quem Satanae, 1. Cor. V. 5. qui vocatur Iudaeus יְהוּדָי. 5

V. Ad magis intelligendum hoc vocabulum, scire nos oportet, quod hoc sensu non usurpatum sit in V. T. Ibi reperimus illud applicatum *personis* aut *rebus*. Si *personis*, notat *devotionem Deo prestandam morte earum*. Lev. XXVII. 29. Si *rebus*, notat *devotionem Deo prestandam separatione earum a communi usu*. Hinc *Achan* poena affectus, quod subdlexerat *devotum* Ios. VII. 12. 25.

VI. *Personae ita devotae* dicebantur *καθάρτα* & *devote* *καθάρτα*. Budens
καθάρτα dicit tradit *homines factos*, quorum capita multis dicitur. *καθάρτα* & *καθάρτα*.
καθάρτα vero *donaria* *Deis consecrata*; tempore tamen Pauli & το *καθάρτα* & το *καθάρτα* *καθάρτα*.
denotarunt tantum *secundum excommunicationis gradum*, distinctum a primo. 1. Quum
ea *excommunicatio* non fieret a singulari iudicio, sed ea denuntiaretur audiente tota Ec-
clesia. 2. Addebantur e *Lege Moysi devotiones & execrationes*. Quando ea denuntiabatur,
cerere accensæ sunt, finitisque *execrationibus* extinctæ, ut significarent, huiusmodi *devota*
personam emunctam esse luce cœli. Hæc *excommunicationis* species usurpabatur ad-
versus illum *incestuosum* 1. Cor. V. 5. & adversus *Hymenæum* atque *Alexandrum* 1. Tim.
I. 20.

VIII. III. Tertius excommunicationis gradus vocatur in N. T. vocabulo Συμενο Μα-
 ραν-αβα. 1. Corint. XVI. 22. h. e. Dominus venit. Maran notat Dominum, &
 Aba venit. Cujus antem dicunt Enochum. Jud. vers. 14. Judæi id appellant שמעון
 Schammasha.

VIII. Hujus vocis duplicem adducunt interpretationem; quidam ajunt tantundem Duplicem
 significare ac *Maanah* Dominus venit, וַיָּבֹא אֲדֹנָי notante Dominum, & וַיָּבֹא אֲדֹנָי
 Alii dicunt, quod sonet, *non est mors*. וְאֵין מוֹת h. n. ante ista, & וְאֵין מוֹת mors in *Thes.*
Thes. in rad וְאֵין מוֹת. Hinc posset vana dissimulatio ad necem. וְאֵין מוֹת Et *hinc* ratio creditur
Thes. Antiq. Sacr. Tom. III. Z esse

Phrases ju-
daeas

VI. Nota hos tres loquendi modos; *scilicet* his *spiritus surgere ad iudicium*, *coram* *scilicet* *in* *causa* *surgere in iudicio*, *et* *scilicet* *in* *causa* *surgere in iudicio*. Primus mo-
di loquendi tribuitur *inter* *pudum* *habenti*. Quoniam *scilicet* *in* *causa* *surgere in iudicio* *Psalm.* *LXXI. 1. ro. h. e. ad exercendam iudicium*. Secundus tribuitur *et*, *qui in*, *causa*
causa vincit. *Viri Nivivine*, *domestici* *in* *causa* *surgens in iudicio cum hac etate*,
Marib. XII. 41. h. e. iustiores declarabuntur hac generatione: Tertius tribuitur *con-*
demnato *Psalm. CIX. 7. Exeat condemnatus, seu improbus. Non stabunt improbi in iudi-*
cio *Psalm. I. 3. Similis loquendi mos usuratus fuit Romanis; stare in Senatu, causa*
cadere. Puto tamen hunc Romanum loquendi morem sumtum esse ab ipsorum Gym-
nasii, ubi positura corporis, qua quis parabat se defendere & digladiari cum adver-
sario, vocabatur *Stans*, *et* *Gradis*; *in* *causa* *de Senatu*, *Gradum* *et* *Statum* *ser-*
re. Et sic a *Gymnasis* ad *Judicia* hae dictiones traductae sunt.

*viam reuerant, Malchina tract. eur. c. V. s. Huc alimo
in phasi liber non, prepatris Appo. XX. 12. s. Dan.
VII. ro. Deur non ex libria fideles vel abiolvet vel
in diles de mabe l a nam Om*

CAPUT SEPTIMUM.

De pœnis, & suppliciis capitalibus.

I. **A** Ntiquis Judæis quatuor solummodo mortis genera in usu erant. Paraphr. Chald. IV. Sup. *Rush. I. 17. מג. קטן, fol. 188. Col. 3. Ut I. קטירה Lapidatio. II. שריפה Combustio. III. חרירה Decollatio. IV. חנק Suffocatio.*

11. Ex his supplem. gravissima fuit lapidatio, combustio gravior decolatione, decollatio gravior suffocazione, suffocatio vero omnium minima.

III. Canonem habuerunt, quod, ubi S. Scriptura loquatur de malefico, *Morse plectetur*, nec exprimitur in eius genus, intelligenda ut *strangulatio*, כל מיתה מפורד כתיבה, non enim חנק, quae dicitur in *Scriptura* *angolare*, nonnulli *strangulatio* est, R. Salom. Exod. XXI. 16. E. G. Lex dicit de adultero *Levis*. XX. 10. *morse plectetur*; quia autem genus mortis non exprimitur, *strangulatio* intelligitur.

IV. Ratio h. i. s. regulis effi, c. a. si, *transibit* no erat *sup, licet* minimum ex illis qua-
tuor, & ubi Lex mortem non exprimit, ibi ajunt *ampliando* favores; h. e. facienda
interpretatio æqua.

V. Regula illa generalis non est, si pudent antiquis temporibus aditeri in lapid. Exce-
ptione exprabatur. *Judicabo te judiciis adulterarum*, dicit Dominus. Ezech. XVI. 38. &
illud judicium veri. 40. exprimitur: *obruens te lapidibus*. Pariter Pharisei dicebant Chri-
sto: *Moses praecepit nobis in Lege, ut tales lapidentur*. Joh. VIII. 9.^a

VI. Priusquam specialiter agamus de his quatuor suppliciis, quæritur, *num Judæis* An Judæi
tenere eo, quo crucifigebant Sacerdotem nostrum, fore permittitur acrite & merito? *tenere*
 Judæi dicebant Pilato Joh. XVIII. 21. *Nos non habemus potestatem hanc.* Et recentior
 res Judæi fatentur sibi omnia *judicia capitalia* 40. annis ante destructionem templi ad-
 empta fuisse. *Mof. Kof. in Sanh. 3* *habuerunt*
que videtur

VII. Resp. *Primo*, sermo Judæorum ad Pilatum, quod ipsis non liceret occidere ^{necis?} quemquam, non intelligi potest ita, ac si dixissent; Non habemus jus vitæ & necis ^{Affirma-} tur. in quemquam. Nam, posito, ipsis in genere fuisse ademta *judicis capitalis*, atramen in hoc singulari casu concessa ipsis erat pro præsentis potestas a Pilato. *Accipite eum vos; & secundum legem vestram judicate. Job. XVIII. 31.* Nihilominus tamen etiam dici nequit, quod sua lege ipsum non potuerint damnare, si fuisset transgressor legis, aut quod ex sua lege non haberint, quod objicerent; dicunt enim: *Nos habemus legem, & secundum legem nostram debet mori.*

VIII. Non ergo deerat ipsis potestas, sed temporis sanctitas jubebat ipsos dicere; *non licet nobis*. Ducebant enim illicitum esse, diebus *prophetarum* considerare, & judicare causas capitales, quædam. Nam demonstratum est *Cap. de transpos. Fejo*. Atque *Veneris*, quo noster Salvator in crucem actus est, erat *parasceve Sabbati*.

IX. *Secundo*, in quaestione, num *judicia capitalia* ipsis fuerint ademta a Romanis, distinguenda sunt crimina. Quædam *maleficia* arietabant legem Romanam, ut *furem*, *caedes*, *rapina*, &c. Hæc judicandi facultas ipsis erepta erat. Alia autem *maleficia* erant contra legem Moſis, ut *blasphematio* &c. quæ judicare ipsis licebat. Paulo a Judæis ad Gallionem ducto, respondit Gallio Act. XVIII. 14. 15. Εἰ μὲν ἀδίκημα τι ἢ παράνομον ποινὴν ἔν, ὃ Ἰσδοῦμαι, κατὰ λόγον ὑπεχόμεν ὑμῶν εἰ δὲ ζητημαῖ ἔστι περὶ λόγου, καὶ ἐνομιᾶς, καὶ ἡμῶν τῶ κατὰ νόμου, ὅλεσθε αὐτοί. Si qua injuria aut facinus malum esset, o Judæi, quantum severis ratio, nos toleremus; quam attento si quaestio de sermone, ut nominibus & lege vestrae, ipsi videritis.

X. In translatione horum quatuor suppliciorum, notandi sunt *malefici*, quos Iudæi aliqui adjuvant *supplicio*, & de hac *re* *suppliciorum*. H. pures *lapidandi* eunt nam ex *ro octodecim*. *Moses Korf. fol. 188. col. 4.* 1. *Qui concumbit cum matre.* 2. *Aus cum patris uxore.* 3. *Qui rem habet cum nuru.* 4. *Aus cum puella desponsata.* 5. *Aus cum matre.* 6. *Aus cum jumento.* 7. *Mulier, que jumentum admittit.* 8. *Blasphemus.* 9. *Idololatra.* 10. *Qui ceciderit ex femine suo.* 11. *Pyromachus.* 12. *Homicida.* 13. *Qui palam ad apostatam impellit.* 14. *Qui clam ad apostatam vocat.* 15. *Vandalus.* 16. *Perforator Sabbathi.* 17. *Qui maledicis patri, itemque matri sue.* 18. *Filius consumax & rebellis.*

XI. *Modus lapidationis* ita habuit. 4 Maleficus ducebatur ad locum extra portam, Modus
qui altus erat penitus humis longitudine, et circumdatus manibus ab altero te-
stium detrusus est, ut in lambris caceret. Hoc casu mortuus non esset, testes re-
varunt lapidem, parem robori duorum virorum, quem testium alter in pectus immi-
Tbef. Antiq. Sacr. Tom. III. A a 2 sit.

bitur oculo, qui illi oculum eruerat. Dende *Talis similitudinis* lex malefica, ut, si pretium oculi, aut alia multa æqua, pro oculo eruto, aut pro alio membro læso reddebatur. Hebræis placet *Talis similitudinis*, non *talis identitatis*, exponentes oculum pro oculo, id est pretium oculi. Targum Jonath. Deut. XIX. 21. item R. Salom. ibid. 4.

X. Quia *talis identitatis* in aliquibus casibus impossibilis est; ut si cæcus erueret alii oculos, aut *dentibus* exenteret alii dentes, propterea in casibus corporum, Ieronimus Martiri Hierosolan statuit, *pariem rem tenenti satisfactionem quadrupli*. Id. Munster. Exod. XXI. 1. Pro damno amissi membri. 2. Pro damno neglecti laboris. 3. Pro dolore & molestia, quæ eveniunt ex vulnere. 4. Pro sumptibus & expensis in iuratione. 5. Pro ignominia & deformationis nota. Munsterus hæc quinque ita transfert: vid. Exod. XXI. Damnum, læsio, dolor, medicina, confusio. Romanorum quoque legibus *Talis* exstabat, relicta tamen malefico libertate, utrum mallet rependere multam æqualem, an eisdem membrum sibi per *talionem* rumpi. Vid. Agell. lib. 20. cap. 1.

XI. IV. *Flagellatio*. Eadem duplex fuit; aut fiebat *verberibus*, aut *flagellis*, posterior priore gravior est, ut patet ex illo testimo, Porcia Lex *vergas* ad omnium civium eripere amoris, hic *miseriores flagella* revolvit. Cic. pro Rancio. Utrique Romanis notata sunt, posterior sola Hebræis. Hæc *flagellatio* manata est Deut. XXV. 2. 3. Ubi determinatur etiam numerus, quem transgredere Iudæi non licuit. Quæ *dragenis plagis flagellandum eum curabis, non addes*.

XII. Iudæi multis in rebus studebant sanctiores esse, quam Lex ab ipsis videbatur exigere. E. G. Deus præcepit *Sabbatum*, illi addiderunt *Sabbathulum*, h. e. orsi sunt *Sabbatum* una hora prius, & claudebant una hora tardius, quam Lex jubebat. Deus ipsis vetuit vesci idolothytis, idolorumque libamina bibere, illi veterant omnem prorsus comportionem cum Gentibus, quoniam incertum sit, utrum idolis consecratum fuerit, an non. *Thibis*. in דבש Deus ipsos jubet tempore Paschæ fermentum adibus expurgare, sed illi toto festo illius nomen ore proferre metuebant. *Thibis*. in דבש. Deus ipsis prohibet *suillam*, verum illi horrent porci nomen appellare, vocantque suem דבר רמ *Rem aliam*. Elias *Thibis*. ibid. Simili modo Deus jubet insignes, maleficos, verberibus dignos, 40. plagis cædi, at illi in extrema *flagellatione* tantum 39. impetant. A *Judas* quinquies quadragenis plagas accepi, una minus. 2. Cor. XI. 24.

XIII. Propter *flagellum* hinc utitur lex, ita ut singulis rebus trifariam cade-
re possit. Ute in severissima *flagellacione* tantum 13. ictus intuleri tant. h. e. *quadragesima minus una plaga*. Utrum autem unum ex his loris fuerit bubulum, & ambo reliqua ex pelle asinina confecta *Talmud. lib. Maccorb. C. 3. in Mischna*, aut an vitulina singula tria fuerint, non facit ad rem, quævis sententia suos habet statumatores. Baalarum. Vid. Drus. 2. Cor. XI. 24. 7.

XIV. Modus *flagellationis* ita habuit. Sontis ambe manus adstrangebantur ad palmam, & distendunt cubitum altum, super quo corpus inclinabatur. *Prociat* cum *judex*. Deut. xxv. 2. *Pala*, super quo tons inclinabatur, vocatur דבש *cosinna*. Vestimenta ad lumbos detrahebantur, hinc ex numeretur, hinc dilaetetur. *Talmud. ibid. spearyai, repipnycartes autem tñ ipctius exdnavon pcdkzau Duces, diffusus Pauli & Sile vestibus, jussit ipsos cædi*. Act. XVI. 22. 8.

XV. Ut licet infligeret æquum numerum plagarum ratione delicti, *flagellatio* fiebat in oculis *Judicis*. *Judex* cum curavit cadendum coram *face* sui. Deut. XXV. 2. *Judex*, qui inter tres illos præstabat, tonantibus flagris, legebatur aut recitabat illud. Deuter. XXVIII. 58. Si non obtemperaveris, ut facias omnia verba huius, mirabile, facies Dominus plagis suis &c. *Talmud. ibid. Alter* *Judicum* numerabat plagas; *Tertius* jubebat licetorem ferire. *Primus* *Judicum* finebat, dicens; *Et misericors expiabit iniquitatem*. Ps. LXXVIII. 38.

XVI. *Sinde*, ut exacerbarent *plaga* infirmitum nebalonim, certos plumbi bolis, rigidas ipsas lororum extremitates amectebant. Hanc *flagellationem* Greci vocant *scorpionibus* flagris *rasillata*. Eustathius. Item *Arhenus* l. 4. In scriptura dicuntur ספינין *Scorpiones*. *Pater* meus *scorpionibus* castigatus, ego vero eos castigabo *scorpionibus*. 1. Reg. XII. 11. *Tholosan. Syn. Jur. Univers. l. 31.*

NOTÆ AD CAPUT OCTAVUM.

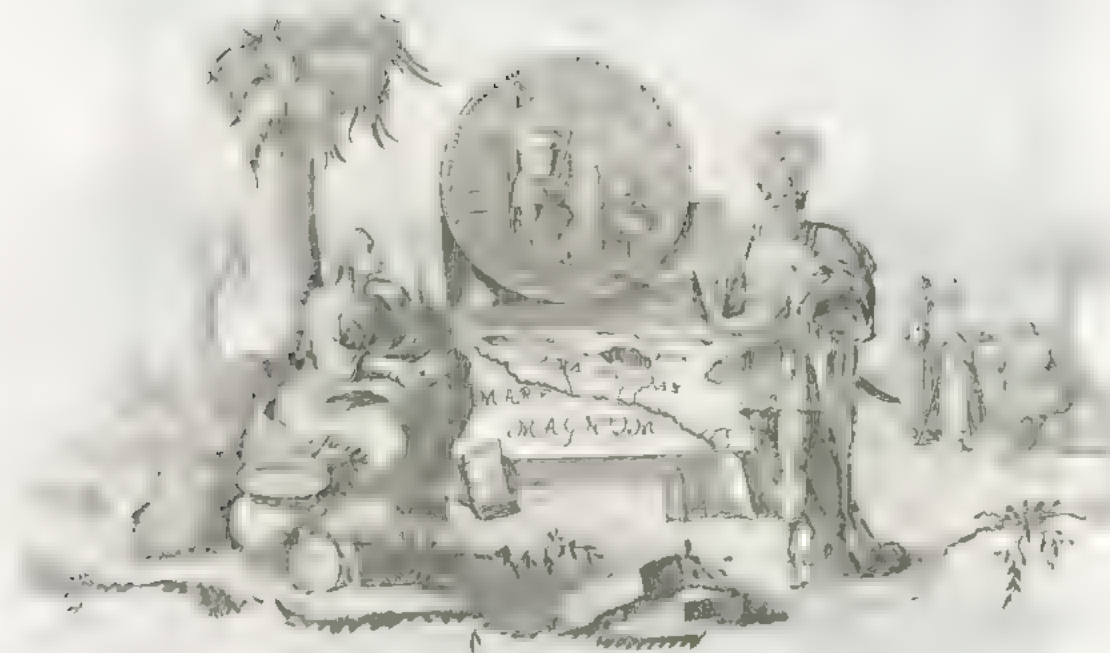
Annot. 1 Captivatio varia quemadmodum in omni alia Gente, ita speciatim Judaica. Vel captivati

simpliciter inclusi tenentur, vel majoris securitatis ergo custodes illis adduntur. Ratum aut manibus aut

Hanc poenam Esaiam subisse Iudei tradunt, unde etiam Patres primitivæ Ecclesiæ eandem *penam* acceperunt.

¶ Etiam supplicium rotæ apud Orientales in usu fuisse videtur v. 2. Sam. xii. 31. Amos. i. 3. quod tamen multum a Græcorum differebat. Illud enim a *truncatione*, *crucis*, *le* *xxviii* *27* *xxv* *11* *12* *13* *14* *15* *16* *17* *18* *19* *20* *21* *22* *23* *24* *25* *26* *27* *28* *29* *30* *31* *32* *33* *34* *35* *36* *37* *38* *39* *40* *41* *42* *43* *44* *45* *46* *47* *48* *49* *50* *51* *52* *53* *54* *55* *56* *57* *58* *59* *60* *61* *62* *63* *64* *65* *66* *67* *68* *69* *70* *71* *72* *73* *74* *75* *76* *77* *78* *79* *80* *81* *82* *83* *84* *85* *86* *87* *88* *89* *90* *91* *92* *93* *94* *95* *96* *97* *98* *99* *100* *101* *102* *103* *104* *105* *106* *107* *108* *109* *110* *111* *112* *113* *114* *115* *116* *117* *118* *119* *120* *121* *122* *123* *124* *125* *126* *127* *128* *129* *130* *131* *132* *133* *134* *135* *136* *137* *138* *139* *140* *141* *142* *143* *144* *145* *146* *147* *148* *149* *150* *151* *152* *153* *154* *155* *156* *157* *158* *159* *160* *161* *162* *163* *164* *165* *166* *167* *168* *169* *170* *171* *172* *173* *174* *175* *176* *177* *178* *179* *180* *181* *182* *183* *184* *185* *186* *187* *188* *189* *190* *191* *192* *193* *194* *195* *196* *197* *198* *199* *200* *201* *202* *203* *204* *205* *206* *207* *208* *209* *210* *211* *212* *213* *214* *215* *216* *217* *218* *219* *220* *221* *222* *223* *224* *225* *226* *227* *228* *229* *230* *231* *232* *233* *234* *235* *236* *237* *238* *239* *240* *241* *242* *243* *244* *245* *246* *247* *248* *249* *250* *251* *252* *253* *254* *255* *256* *257* *258* *259* *260* *261* *262* *263* *264* *265* *266* *267* *268* *269* *270* *271* *272* *273* *274* *275* *276* *277* *278* *279* *280* *281* *282* *283* *284* *285* *286* *287* *288* *289* *290* *291* *292* *293* *294* *295* *296* *297* *298* *299* *300* *301* *302* *303* *304* *305* *306* *307* *308* *309* *310* *311* *312* *313* *314* *315* *316* *317* *318* *319* *320* *321* *322* *323* *324* *325* *326* *327* *328* *329* *330* *331* *332* *333* *334* *335* *336* *337* *338* *339* *340* *341* *342* *343* *344* *345* *346* *347* *348* *349* *350* *351* *352* *353* *354* *355* *356* *357* *358* *359* *360* *361* *362* *363* *364* *365* *366* *367* *368* *369* *370* *371* *372* *373* *374* *375* *376* *377* *378* *379* *380* *381* *382* *383* *384* *385* *386* *387* *388* *389* *390* *391* *392* *393* *394* *395* *396* *397* *398* *399* *400* *401* *402* *403* *404* *405* *406* *407* *408* *409* *410* *411* *412* *413* *414* *415* *416* *417* *418* *419* *420* *421* *422* *423* *424* *425* *426* *427* *428* *429* *430* *431* *432* *433* *434* *435* *436* *437* *438* *439* *440* *441* *442* *443* *444* *445* *446* *447* *448* *449* *450* *451* *452* *453* *454* *455* *456* *457* *458* *459* *460* *461* *462* *463* *464* *465* *466* *467* *468* *469* *470* *471* *472* *473* *474* *475* *476* *477* *478* *479* *480* *481* *482* *483* *484* *485* *486* *487* *488* *489* *490* *491* *492* *493* *494* *495* *496* *497* *498* *499* *500* *501* *502* *503* *504* *505* *506* *507* *508* *509* *510* *511* *512* *513* *514* *515* *516* *517* *518* *519* *520* *521* *522* *523* *524* *525* *526* *527* *528* *529* *530* *531* *532* *533* *534* *535* *536* *537* *538* *539* *540* *541* *542* *543* *544* *545* *546* *547* *548* *549* *550* *551* *552* *553* *554* *555* *556* *557* *558* *559* *560* *561* *562* *563* *564* *565* *566* *567* *568* *569* *570* *571* *572* *573* *574* *575* *576* *577* *578* *579* *580* *581* *582* *583* *584* *585* *586* *587* *588* *589* *590* *591* *592* *593* *594* *595* *596* *597* *598* *599* *600* *601* *602* *603* *604* *605* *606* *607* *608* *609* *610* *611* *612* *613* *614* *615* *616* *617* *618* *619* *620* *621* *622* *623* *624* *625* *626* *627* *628* *629* *630* *631* *632* *633* *634* *635* *636* *637* *638* *639* *640* *641* *642* *643* *644* *645* *646* *647* *648* *649* *650* *651* *652* *653* *654* *655* *656* *657* *658* *659* *660* *661* *662* *663* *664* *665* *666* *667* *668* *669* *670* *671* *672* *673* *674* *675* *676* *677* *678* *679* *680* *681* *682* *683* *684* *685* *686* *687* *688* *689* *690* *691* *692* *693* *694* *695* *696* *697* *698* *699* *700* *701* *702* *703* *704* *705* *706* *707* *708* *709* *710* *711* *712* *713* *714* *715* *716* *717* *718* *719* *720* *721* *722* *723* *724* *725* *726* *727* *728* *729* *730* *731* *732* *733* *734* *735* *736* *737* *738* *739* *740* *741* *742* *743* *744* *745* *746* *747* *748* *749* *750* *751* *752* *753* *754* *755* *756* *757* *758* *759* *760* *761* *762* *763* *764* *765* *766* *767* *768* *769* *770* *771* *772* *773* *774* *775* *776* *777* *778* *779* *780* *781* *782* *783* *784* *785* *786* *787* *788* *789* *790* *791* *792* *793* *794* *795* *796* *797* *798* *799* *800* *801* *802* *803* *804* *805* *806* *807* *808* *809* *810* *811* *812* *813* *814* *815* *816* *817* *818* *819* *820* *821* *822* *823* *824* *825* *826* *827* *828* *829* *830* *831* *832* *833* *834* *835* *836* *837* *838* *839* *840* *841* *842* *843* *844* *845* *846* *847* *848* *849* *850* *851* *852* *853* *854* *855* *856* *857* *858* *859* *860* *861* *862* *863* *864* *865* *866* *867* *868* *869* *870* *871* *872* *873* *874* *875* *876* *877* *878* *879* *880* *881* *882* *883* *884* *885* *886* *887* *888* *889* *890* *891* *892* *893* *894* *895* *896* *897* *898* *899* *900* *901* *902* *903* *904* *905* *906* *907* *908* *909* *910* *911* *912* *913* *914* *915* *916* *917* *918* *919* *920* *921* *922* *923* *924* *925* *926* *927* *928* *929* *930* *931* *932* *933* *934* *935* *936* *937* *938* *939* *940* *941* *942* *943* *944* *945* *946* *947* *948* *949* *950* *951* *952* *953* *954* *955* *956* *957* *958* *959* *960* *961* *962* *963* *964* *965* *966* *967* *968* *969* *970* *971* *972* *973* *974* *975* *976* *977* *978* *979* *980* *981* *982* *983* *984* *985* *986* *987* *988* *989* *990* *991* *992* *993* *994* *995* *996* *997* *998* *999* *1000*

Levit. qui impijs rigorose iudici a pijs separare quemadmodum malis paleam a bonis
 3 Recept. alii *exprobrant* Syris attribuunt. Nam
 cur neque in laeta neque priana Iasonum Histo-
 ria verum vestigium. Syris maritimis *Isidore* no-
 tam ex Eusebio testatur *Illustr. Græcorum Not. ad*
Matth. XI 11 a quo illa liquens ratio ortum
 habuit. Qui apud mores Marc. ix. 32. ille Matth.
 xviii. 6. dicitur, cum evocent alluam ad
 moia, quæ opus asinorum circumferantur. E-
 mod. laides, ponderosi tumidum, vi. aquam divide-
 bant atque fundum ceterum petebant,

MOSES ET AARON

LIBER SEXTUS.

DE

RITIBUS MIXTIS.

CAPUT PRIMUM.

De Circumcisione.

Duo Sacramenta ipsis fuerint. 1. *Pascha*, de quo peculiari ca-
pitae egimus. 2. *Circumcisio*, de qua nunc.

II. *Circumcisio* erat *abscissio praeputii*, *signum* atque *sigil-
lum* foederis, quod Deus cum populo Judaico pepigit. *Signum*
vocatur a Deo in prima institutione *Gen. XVII.* Et *sigillum*
ab Apostolo *Rom. IV. 11.* Imo vocatur & *signum* & *sigillum*
a Doctore Hebraeo, qui veritate sua ipsum Talmud autem.
Zohar. Gen. XXII. ¹

III. *Circumcisio* multis gentibus, etsi non tanquam *Sacra-
mentum*, usurpabatur, ut *Colum*, *Aegyptii*, *Aethiopes*, *Trogloditae*. *Alex. ab Alex.*
l. 2. c. 25. *Herod. l. 2. Diad. Synt. l. 2. c. 1.* Item *luc. 4. c. 3.* ²

IV. Legimus in Scriptura de tribus aliis *Circumcisionis* speciebus in tentu figurato,
quibus hic ritus sacramentalis respicitur, sic ut quatuor *Circumcisiones* memorentur.
1. *Carnis*. 2. *Cordis*. 3. *Labiorum*. 4. *Aurium*. ³

V. Observabimus *Circumcisionem* in propria sua appellatione, attendentes 1. *Tem-
pus*, quando peracta sit. 2. *Modum*, quomodo. 3. *Penam* neglectus.

VI. *Tempus* erat *duo octavius*, qui ita accurate observatus est, ut, licet cum Sab-
batho comideret, nihilominus eo intans *circumcisionem*. Hinc illud, *Circumcisio*
pellit Sabbathum. Hanc respondet illud Salvatoris verbi. *Et in Sabbatho circumcidetur*
hominem. Job. VII. 22. ⁴

VII. Iudei superstitiose somniant, perfectionem creatura pendere ex sanctificatione
Sabbathi. ad numerum unum, dicentes, Deum propterea praecipisse diem octavum,
ut prius Sabbathum quem transiret, quam hoc Sacramento insigniretur. Sed nos
probabilibus statuimus, rationes, cur Deus noluerit anticipari diem octavam, haec sunt

Thef. Antiq. Sacr. Tom. III.

B b 2

se.

se mortem corporalem; ita evincit, quod non infans, ut sedum attigisset, sed puer, sed parentes puerum obmutescerunt. Sententia Rabbini in hac parte haec proditur: *Si pater ipsum non circumcidat, incumbit Judicibus eum circumcidere, & si ipsos Judices res lateat, & ipsum non circumcidant, ubi adultus factus est, tenetur se ipsum circumcidere; singulis diebus, qui ipsum transiens adulsum, & quibus se ipsum non circumcidit, ecce transgreditur praeceptum. Mos. Rab. tract. Berachot, f. l. 114. Col. 4.*

XVII. Haec quae posset, quando possibile fuerat, ut qui semel in praeputio circumcissionis character & nota, istam notam obliterare & rursus evadere praeputiatus potuerit h. e. praeputium reducere? quemadmodum multi Judaeorum metu Antiochi sibi fecerunt praeputium. 1. Marc. I. 16. Alii ex pudore, postquam Christo filique Christi stantiae manus dederant, sibi praeputium arcessiebant. 1. Cor. VII. 18.

XVIII. Respondetur, quod hoc factum sit attribuendo praeputium in nomine Christi. Epiph. in h. mens. c. pond. p. 415. item Celus l. 7. c. 25. Iam tunc Paulus h. e. circumcidit, ne attrahat praeputium. Hec. tract. Berachot, f. l. 114. Col. 4. possit.

NOTÆ AD CAPUT PRIMUM.

Annot. 1. Simile in Talm. Hieros. f. 12. 1. Bene-

dictus sancti. Recte autem signum & sigillum dicitur, nam circumcisio signat hominem ad Deum, qui a populo Idololatrico, qui signa Idolorum in circumcissione non tantum revocabat, sed etiam ab ipso populo revocabat.

2. Talm. Hieros. f. 12. 1. Bene-

dictus sancti. Recte autem signum & sigillum dicitur, nam circumcisio signat hominem ad Deum, qui a populo Idololatrico, qui signa Idolorum in circumcissione non tantum revocabat, sed etiam ab ipso populo revocabat.

3. Talm. Hieros. f. 12. 1. Bene-

dictus sancti. Recte autem signum & sigillum dicitur, nam circumcisio signat hominem ad Deum, qui a populo Idololatrico, qui signa Idolorum in circumcissione non tantum revocabat, sed etiam ab ipso populo revocabat.

4. Talm. Hieros. f. 12. 1. Bene-

dictus sancti. Recte autem signum & sigillum dicitur, nam circumcisio signat hominem ad Deum, qui a populo Idololatrico, qui signa Idolorum in circumcissione non tantum revocabat, sed etiam ab ipso populo revocabat.

5. Talm. Hieros. f. 12. 1. Bene-

dictus sancti. Recte autem signum & sigillum dicitur, nam circumcisio signat hominem ad Deum, qui a populo Idololatrico, qui signa Idolorum in circumcissione non tantum revocabat, sed etiam ab ipso populo revocabat.

6. Talm. Hieros. f. 12. 1. Bene-

dictus sancti. Recte autem signum & sigillum dicitur, nam circumcisio signat hominem ad Deum, qui a populo Idololatrico, qui signa Idolorum in circumcissione non tantum revocabat, sed etiam ab ipso populo revocabat.

7. Talm. Hieros. f. 12. 1. Bene-

dictus sancti. Recte autem signum & sigillum dicitur, nam circumcisio signat hominem ad Deum, qui a populo Idololatrico, qui signa Idolorum in circumcissione non tantum revocabat, sed etiam ab ipso populo revocabat.

8. Talm. Hieros. f. 12. 1. Bene-

dictus sancti. Recte autem signum & sigillum dicitur, nam circumcisio signat hominem ad Deum, qui a populo Idololatrico, qui signa Idolorum in circumcissione non tantum revocabat, sed etiam ab ipso populo revocabat.

9. Talm. Hieros. f. 12. 1. Bene-

dictus sancti. Recte autem signum & sigillum dicitur, nam circumcisio signat hominem ad Deum, qui a populo Idololatrico, qui signa Idolorum in circumcissione non tantum revocabat, sed etiam ab ipso populo revocabat.

10. Talm. Hieros. f. 12. 1. Bene-

dictus sancti. Recte autem signum & sigillum dicitur, nam circumcisio signat hominem ad Deum, qui a populo Idololatrico, qui signa Idolorum in circumcissione non tantum revocabat, sed etiam ab ipso populo revocabat.

11. Talm. Hieros. f. 12. 1. Bene-

dictus sancti. Recte autem signum & sigillum dicitur, nam circumcisio signat hominem ad Deum, qui a populo Idololatrico, qui signa Idolorum in circumcissione non tantum revocabat, sed etiam ab ipso populo revocabat.

12. Talm. Hieros. f. 12. 1. Bene-

dictus sancti. Recte autem signum & sigillum dicitur, nam circumcisio signat hominem ad Deum, qui a populo Idololatrico, qui signa Idolorum in circumcissione non tantum revocabat, sed etiam ab ipso populo revocabat.

13. Talm. Hieros. f. 12. 1. Bene-

dictus sancti. Recte autem signum & sigillum dicitur, nam circumcisio signat hominem ad Deum, qui a populo Idololatrico, qui signa Idolorum in circumcissione non tantum revocabat, sed etiam ab ipso populo revocabat.

14. Talm. Hieros. f. 12. 1. Bene-

dictus sancti. Recte autem signum & sigillum dicitur, nam circumcisio signat hominem ad Deum, qui a populo Idololatrico, qui signa Idolorum in circumcissione non tantum revocabat, sed etiam ab ipso populo revocabat.

ab Oriente in Occidentem, ab Aquilone ad Austrum; qua agitatione Deum ferebantur esse Dominum totius mundi.

V. Ut sciamus quid fuerint *primities frugum arce*, Rablani, alique, qui eos le-
quantur, ipsas distinguunt in duas species. *Primi* harum erant *primities septem rerum*.
1. *Tritici*. 2. *Hordei*. 3. *Uvarum*. 4. *Ficum*. 5. *Malogranatorum*. 6. *Olivarum*. 7. *Dactylorum*. Quarum rerum tenuissima abertate Palestina nobilis erat, laudaturque *Deu-*
teron. VIII. 8. Harum *primicias Talmudici* vocant תרומות ר' שלום. 6 *Deuter. XXVI*.
2. Item *Mos. Kosf. fol. 201. col. 4*. Et quando agunt de *primitiis frugum* eas & non
alias hoc nomine *Biccurim* intelligunt. Hæ, ajunt, sunt *frugum primicia*, quas popu-
lus toties in Lege jubetur ferre ad Sanctuarium, festo Pentecostes, messis fine, ut pa-
tet & ex hac oblatione, & ex oblatione duorum panum, *Lev. XXIII. 17*. *Posterior*
harum erant *primities frumentis, musti, olei, & illisque ornam.* *Deut. XVIII. 4*. Nam,
XVIII. 12. Immo omnium aliarum rerum, quas gignit terra ad alendum hominem. *Primities*
Ita ipsorum Doctores intelligendi sunt, uti dicunt, *quidquid edulorum ex terra mace-*
mentum capit, obnoxium est primitiis, Therumab, & Decimis. *R. Salom. Deut. XXVI. 2*.
Item *Mos. Kosf. fol. 201. col. 4*. *Moses Egypt. in Jad. part. 3. tract. de Theru-*
morib.

VI. Hoc nominant תרומה oblationem elevationis. Græci vertunt ἀποτίσιμα *separationis*. Hæc
nem, quia erat consecratio & separatio portionis Domini. Quo respectu etiam, quod
Paulus se vocarit ἀφορισμένον ἐς εὐαγγέλιον. *Rom. I. 1*. Ἀφορίσιν Ἀαρὼν *Aaron separabis*
Levitas. Sic vertunt Græci; sed sons ita sonat; התורה הנה אהרן מרן הלוים תעשה *Agita-*
bis Aaron Levitas agitationem. *Num. VIII. 11*. Rursum ἀποτίσιμα *separare mihi Barna-*
bam & Saulum. *Act. XIII. 2*. *Drusus* aliam dat rationem, uti dictum est *cap. de Pha-*
riseis. Sed pergamus. Hebræi hanc secundam *primitiarum* speciem non vocant simpli-
citer *Therumab*, sed subinde תרומה נדירה *Oblationem elevationis magnam*, וְתַרְמוֹתֵי הַדְּעִמָּה
larum *decimarum*, quas Levite Sacerdotes solvebant, hæc enim vocabantur תרומה
עשר *oblatio decimarum* *Num. XVIII. 16*. Quæ etsi erat una pars ex decem, respectu
ejus quod solvebatur Levitis, attamen erat tantum una pars ex centum, respectu pro-
ventuum, quos coloni Levitis *decimabant*; & sic longe minor erat *oblacione elevationis*
magna, uti statim clarebit.

VII. Has *primicias*, ajunt Hebræi, non tenebantur Domini Hierosolymæ pendere. *Quantum*
Lex non definit, quantum, seu in *Biccurim*, seu in *Therumab*, solvendum fuerit;
verum per traditiones tenebant, quod ad minimam *sexagesima pars* tam ipsam ob-
lationem, quas vocant *Biccurim primicias*, quam *barion*, quas dicunt *Therumab*,
seu *Therumab Gedolab*, fuerit dependenda. Sic distinguunt *Talmudici* תרומות א
Biccurim a
Therumab Gedolab. Sed pro mea sententia possunt *Biccurim* comprehendi sub *Theru-*
mab Gedolab, & sane, hæc utraque nihil aliud sunt, quam תרומה נדירה *Oblatio mea*,
cujus antea meminimus ex *Num. XV. 20*.

VIII. Meæ sententiæ rationes hæc sunt. 1. Scriptura non indulget aliquam *primicia-*
rum partem retinere domi; si hoc probari posset, dñatio valeret. 2. Scriptura pri-
mitias non adtingit his septem rebus, quas sola vocat *Biccurim*. 3. Dicitur *112 pri-*
mitiarum species invicem commiscetur; nam dicunt, quod in תרומות *Biccurim* pendunt
1. *Triticum*. 2. *Hordeum*; & quod in *Therumab* solvant *frumentum*; quasi *frumento*
non comprehenderentur *triticum* & *hordeum*. Respondebit quis, quod תרומות *Biccurim* so-
verint *aristi*, melle nondam collecta, & suam oblationem *Therumab*, *triticum* & *hordeo*
jam *triturato ac ventilato*.

IX. Rationes huic responsioni has oppono. 1. Hoc pacto *sexagesimam* sui *frumenti*
partem his solvant. 2. Frumentam in arsti, & manipel oblata parva erat quan-
titas, nec offerebatur festo *Pentecostes*, quod mellem claudit, hæc festo *Pentecostes*, quod
mellem orditur. *Lev. XXIII. 10*. Cam tamen תרומות *Biccurim* tempore offerrentur festo *Pen-*
tecostes. Satis hoc ad sententiam meam stabiliendam.

X. Progreior ad ostendendam rationem cur imperata sit in hac oblatione mea ad
minimum *sexagesima pars*, fundatur ea verbis *Exod. XVI. 13* Hæc est oblatio, quam
offeretis, sextam Ephæ de Chomer, h. e. *sexagesimam totius partem*, quoniam Chomer
continet decem Ephas. Hinc hanc oblationem usitatum distinctionem detrahant. Qui
dant, ajunt, habent *quadragesimam* totam proventuum partem, quæ, quæ erat ma-
xima, quæ pendebatur in hac oblationis specie, mercedatur nominari ab ipsis תרומות
עין יפה *Oblatio oculi boni*. Alii, quavis ad alterorum liberalitatem non adiecerent,
nihilominus ne exstimatorum lordia, solvebant partem *quadragesimam*, quæ mere-
batur dicta תרומות עין יפה *Oblatio oculi boni*. Alii, quas lordia tenacelque oculi boni,
non plus quam *sexagesimam partem* dabant, quæ manus non licebat dare. Hæc
tabant תרומות עין יפה *Oblationem oculi boni*. Sic ut pensio haram oblationum deter-

CAPUT TERTIUM.

De Decimis.

I. **H**ic inquirendam est. 1. Quanam res in genere fuerint *decimande*. 2. Quot *decimarum* species. 3. Tempus, quo quavis species *decimabatur*.

II. I. Annuus redditus proventusque ipsorum, aut *pecora*, aut *arborum fructus*, aut *terre fruges* fuerint. De his omnibus *decimas* solvebant, ad *mensam*, *anethum* & *cuminum* usque. *Hec oportebat ipsos non omittere. Matth. XXIII. 23.* Vid. *Sixtin. Amam. de Decimis.*

II Species
decima-
rum.

III. 2. Species *decimarum*, quas ex arborum terraeque fructibus dependebat colonus, duae erant, & solvebantur hoc modo. *maile* facta omnibus congettis, agricola *lepota* totam magnam *Therumam*, seu *primitias arce*, de quibus *cap. prior.* Postea ex reliquis *decimas* dedit. *Levitis*, haecque vocabant *מעשר ראשון* *decimam primam Tob. I. 7.* Haec solvebatur in sua specie, & ut mihi videtur, non ferebatur a colono Hierosolymam, sed *solvatur* Levitis, qui incolabant urbes sui districtus. 3. *Neh. X. 3. 37.* Alii putant, quod *de una prime* necessario, aut a colono ipso, aut ab epus vicario, Hierosolymas deportandae fuerint. *Sixt. Amam. de Dec.*

Decimam

IV. Ex his *primis decimis* *decimabant de man* pro Sacerdotibus *partem* Levite, quam a vocabant *מעשר סך מעשר* *Decimam ex decima N. h. X. 38.* & *Decimam sancti d. n. 2.* *Gen. XXXI. 6.* Hanc tulere Levitae ad *decimam Dei. Num. I. c.* Haec *de una* Sacerdotibus data, Levitis ipsorumque domesticis licebat veluti reliquis *prime decimae* in omnibus locis, extraque ipsam Hierosolymam. *Num. XVII. 31.*

Decima
secunda

V. Cum *prima decima* soluta esset, colonus ex eo; quod relictum ipsi est, dependit *de terra secundam*. Hanc poterat colonus, aut in specie, aut ratione commutationis, & in valore pendere. Verum, quando eam pecunia solvebat, addebat tum partem quintam, ita ut, quod in specie erat *decem ad centum*, in pecuniae commutatione esset *duodecim ad centum*. Hoc colonus tulit Hierosolymam; exque eo paravit *convivium amoris*, invitatis ad id Sacerdotibus atque Levitis. Veruntamen non quovis triennio id adduxit Hierosolymam, sed consumpsit domi in suis porris cum *Levitis, pupillis, viduabus, & pauperibus, Deut. XIV. 28.*

Hic anno
III. VI
decima
computatur

VI. *Annon* tertium computabant ab *anno Sabbathico*, quo terra quiescebat, sic ut *prima* & *secunda decima* penderetur a colono, primo, secundo, quarto & quinto anno post Sabbathicum, tertio autem & sexto anno *anonymo* *primae decimae* data est Levitis, & *secunda* domi consumpta. *Mos. Kosf. tract. de decima secund. fol. 199.* Hinc respectu *speciei*, vocatur hec *מעשר שני* *Decima secunda Tob. I. 7.* Reliqua vero illius, quod quovis triennio pauperibus data est, vocatur *מעשר עני*, *decima pauperum*, & *מעשר שלישי*, *decima tertia. Tob. I. 8.* His annis, quibus ea Hierosolymam adducta est, comedi debebat in *atrio templi. Deut. XII. 16.* Per *decimam tertiam* intelligenda *decima* *primam* anno tertio, quae vocatur *annon decima non. Deut. XXVI. 12.*

Decima
peco-

VII. *Decimabant* & quaque sua *pecora*. *Ex annis* & *partes* *pecore*, & ex omnibus ut, quae transiunt sub *virga*, & *decima* *decima* erat sancta in *Jehoz. I. c. XXVIII. 32.* Quidam Interpretum per hunc loquendi modum, *transit per virgam*, intelligunt, quod omnia *pecora* fuerint *decimanda*, quae palamator lib custodia patris, quasi eo respiciatur *pedum* seu *virga* *custodia*, quae custodiunt *pecora* sua. Hebraei probabiliter intelligunt per eum loquendi modum, *modum decimandi pecora*, qui ita habuit: *Is*, cui fuerant oves, aut boves sic *decimas* suas *separavit*. *Coris omnes oves & boves in angulum, in quo ponit anconem per eum, quam d. a. simul non possunt transire. Extra portam stant canes & ut oves, audientes ipsorum larratus, ordine prodeant, altera alteram sequente. Tum quidam incipit numerare virga sua; una, duas, tres &c. & decimam* *signo* *notare*, seu ei sit *mascula*, seu *fenella*, *perfecta*, seu *virgo laborans*; dicitque, *haec est pro decima. Salomon Jarchi Lev. XXVII. 32. & Maimon. de Primog. c. 7. Sect. I. 5.*

Decima
Judaei

VIII. *Judaei*, etiam in peregrino morantur solo, patria sede Leviticoque Sacerdotio exiliati, ut videri volunt religiosiores, vice *decimarum*, obsequuntur egenis *decimas* *decimas* suarum *partem*, terra perituri, quod Deus ipsorum loci eo ampliore benedictionem ut *indulget*, *Trinitum* enim Proverbum hoc apud ipsos fertur, *מעשר דמיון* *decima* *decima*, ut dicitur.

Decima
annu-

IX. *Tempus* anni, a quo *decimas* computabant, varium fuit. Ab *Elul* ad *Elul*, aut e. ab *Augusto*, ad *Augustum*, numerabant annum, ut *pecora* rite *decimarent*. V. *Tifri*

הארים על המעשרות וההביר הליקח מיתר מעמי
הערץ צריך להפריש מהם תרומה מעשר ומעשר כני
כלבד אם הוא שנת מעשר שני דמאי intelligendi sunt
preventus (seria) atque fruges (arborum) a ple-

beis emte: Hi enim de decimis suspecti sunt. Inter
sapiens, qui ab illis emet, tenetur separare Trumam
decima atque decimam secundam, tum scilicet si fuerit
annus, quo decima secunda solvenda sunt.

CAPUT QUARTUM.

De Matrimonio.

I. IN hoc capite de Matrimonio notanda veniunt. I. *Distinctio conjugum seu mulierum.* II. *Modus disponendi.* III. *Ritus nuptiarum.* IV. *Forma dotalium.*

II. I. Patriarchae in V. T. habebant duas uxorum species; utraque ipsarum legitima censcebatur, uxoresque erant, & propterea quoque utriusque liberi legitimi aestimabantur. Hebraei plerumque alteras vocabant נשים uxores praecipuas, ductas solenniter nuptiarum ritibus. Quam deducant hinc vocem a נשית eam fuit, quasi *colitosa dicta*, quod plerumque minus memoria valeant, quam mares. Verum non habuerunt valentur, qui dicunt, quod lexamine ita de conuenerunt de oblatione, quia *paterna familiae oblatione premuntur* & quasi obliterantur in filiabus nuptis. Hinc natum illud tritissimum Hebraeorum מנה קראה שפחה *familia matris non vocatur familia.* Aben-Esr. Num. 1. 2. Et e contrario mas a memoria dicitur זכר, quia conservatur patris memoria in filio, juxta illud dictum Absalomis: Non est mihi filius זכר *propter memoriam nominis mei.* 2. Sam. XVIII. 18. Eandem proles mascula rationem habitam apud Graecos, testatur Euripides. Στυλοι γὰρ οἰκῶν παῖδες ἀπὸς Fulera domus sunt mascula proles.

III. Posteriorem speciem *feminarum* vocabant פילנשים uxores secundarias; quam vocem quidam compositam esse ajunt ex פלג *dividere* & נשה *uxor*, quasi *uxor divisa* & *dimidia*; verumus concubinas plerumque, & quidem non incommode, nam ipsa Hebraica vox notat subinde obscenum prostibulum, aut commune scortum.

IV. Differentia inter has concubinas & uxores primarias multiplex erat.

V. 1. Ratione *Disparitatis* in regimine familiae; uxor primaria erat tanquam *bera*; concubina tanquam *serua*, quae solo thori jure fruebatur aequae ac uxor primaria, alias in cunctis inferior. Et hoc patet ex historia Sare & Hagaris.

VI. 2. Ratione *desponsationis*. Uxor primaria ducebatur a marito certis donis & solennibus sponsalibus, ut pignoribus contractus conjugalis. Sic dispensator domus Abrahami q. verisimiliter putatur fuisse Eli 2, cuius sit mentio Gen. XVI. 2. nomine Isacis dedit Rebecce *instrumenta argentea & auras ac vestes* Gen. XXIV. 53. Hic natus etiam obtinuit apud Graecos; qui haec dona vocabant δόματα, γαμήλια.

Τὸν δὲ δόματα καὶ γαμήλια, αὐτὸς ὁ πατήρ δίδωκεν τῇ θυγατρὶ.

Παὶς δὲ αὐτῶν Πηλὸς.

Hatun quam velis dilectam sine dote abducat ad domum Pelei. Homer. Iliad. IX. vers. 140. Praeterea uxor primaria accepit a marito scriptum seu instrumentum dotale, cum concubina neque donum neque scriptum daretur. D. Kimchi 2. Sam. V. 16.

VII. 3. Ratione *liberorum*. Si liberi uxoris primariae erant heredes paternorum bonorum, liberi autem concubinae commatebantur. Abraham dedit Isaac quicquid habebat, filius autem concubinae, qui habuit ditionem, dedit doli. Gen. XXV. 5. 6. Hic in transitu notetur, quod primogeniti, jure primogeniturae, acceperunt duas *paternae hereditatis portiones*. Pater dabit ei portionem duplam ex omnibus, quae invenerintur ei, nam est initium vigoris ipsius. Deuter. XXI. 17. Hunc morem respexit Eli 2, pater, ut de se super se esset Eli spiritus. 2. Reg. II. 9. h. e. ut super se essent duae portiones spiritus ejus, respectu reliquorum Prophetarum, seu potius filiorum Prophetarum, inter quos locum primogeniti fratris obtinebat, adeoque primogeniturae jure utebatur. Sic ut putandum non sit, quod sepe de se ambiv. majorem partem mensuram, quam super Elia quiesceret, sed quod petierit excellere reliquos Prophetarum, quibus deinde pater factus est. Hebraicus mos loquendi in utroque loco idem; נשים 2 partem duorum.

VIII. II. In modo disponendi notanda sunt. 1. *Intervallum temporis*, intercurrentes sponsalibus ante nuptias, quod quibusdam est ante nuptias, ad minimum decem dies post nuptias; & hoc colligitur ex historia Rebeccae, cujus frater & mater respondent servo Abrahami, filiam non statim commigraturam esse, sed ad minimum decem dies post nuptias.

sponsalia mansuram. Gen. XXIV. 55. Quem textum exponunt *decem menses*, ac per hos intelligunt *שנה ימים annum dierum*. Gen. XLI. 1. Onkelos & R. Salom. Sed non ad istam hanc expositionem, non, est ista verba habet, at *least ten days*, ad *minimum dierum decem*, convenienter ~ I XX. & font, non tamen sequitur, quod hoc tempus capiatur pro complemento definiti spatii, intercurrentis sponsalia, & nuptias; sed potius propter tenerum matris amorem, nolentis tam maturum discessum. Hi non stante, placuisse est, quod in recessu intervallo temporis, inter sponsalia & nuptias ipsas, licet id definitum non sit, aut determinatum certo dierum, hebdomadarum, mensiumque numero. 3

Tres matri-
monio con-
stitutus

IX. 2. Secundum, quod observandum est hic, est ritus contrahendi matrimonium, qui in Israele triplex fuit, fiebatque contractus 1. *Argento*. 2. *Scripto* seu instrumento. 3. *Copulatione*, & hac omnia *præsentis æstus*, *כסף וכתב וקידושין כעדים*, Numina, aut licet contractus, aut ingressu, & hac omnia coram testibus. *Mof. Kors. fol. 124.* 4. Numina, fuerit etiam *אָרְטוֹ* aut pretium æquivalens. Eo tempore maritus his verbis & similibus usus est: *וְהָיָה אַתָּה לְמִי כְּקוֹדֶשֶׁת* Ecce tu es desponsata mihi. *Maim. in Ischorb. cap. 3. sect. 1.* 5. dedique nummum sponsæ in oculis testium. *Scripto*; scripsit autem hæc sequentique formula: *esto mihi desponsata*; quod instrumentum ipsi præbuit coram testibus, subscripto illi tum nomine, alia desponsatio irrita fuit. *Copulatione*, quando hæc verba oravit: *Ecce, tu es mihi desponsata copulatione*. Et sic cum ipsa copulatus est coram aliis testibus, quæ copulatione facta erat ipsius *conjugi*. Ubi cum ea se commiscuerat modo illicito, & cum nondum desponsata, aut facta sponsa- tione clandestina sine testibus, non tum hæc desponsatio rata habita. Utrunque sit, interea cum ipsa fuit secundo concubita ante paratas rite nuptias. Et licet desponsatio fieri posset in talibus speciebus, parumque tamen habebat *nummo*. Siquæ velent, licebat fieri *instrumento literarum*; aut desponsatio, facienda *commixtione*, interdicta erat Israelis statutis, & qui contra iverat, cædebatur virgis, etiamsi desponsatio in suo vi- gore staret. Hi solennes ritus sponsales peragebantur a marito & nova nupta sub ten- torio seu *papilione* 6 hunc in finem erecto, quem sua lingua dicunt *וּשְׁבַת שֶׁבַת שֶׁבַת* *sabernaculum*, *Elias Thishb.* Huc alludit *Psalmistæ Ps. XIX. 5. 6. In iis Soli posuit tentorium. Et ipse est ut sponsus, prodians ex thalamo suo; alacris est ut beras, ad decurrendum iter.*

Locus si-
gnificans

X. III. Ritui nuptiales peragebantur in concione ad minimum *decem hominum*, benedictionibus & gratiarum actionibus ad Deum, unde ipsa domus vocatur *בֵּית הַדְּרוֹר* & epithetum *בֵּית הַדְּרוֹר* *Hymen*. Sponsi amici intima, qui comitabantur ipsam, cantantes nocte copulantes, appellabantur *בְּנֵי הַדְּרוֹר* *filii thalami*. *Matth. IX. 15.* Tales mihi videntur fuisse *virgines illi socii*, quos assumpsit *Simfon*. *Jud. XIV. 11.*

Locutio

XI. Formula benedictionis late describitur a *Gembrado*; cujus summa hæc est. Præcipuus horum locorum, tanto calice benedicit, inquit *Benedictus tu Domine Deus noster, Rex mundi, qui creas fructum vitis*; deinde pergit: *Benedictus sis Dominus Deus noster, Rex mundi, qui creas hominem secundum imaginem suam, se- cundum imaginem similitudinis sue, & paravit ei sibi adificationem eternam, Benedic- tus sis tu Domine, qui eum creasti*. Postea sequitur *Benedictus tu Domine, Deus noster, qui creasti gaudium & lætitiā, sponsum & sponsam, eharitatem & amorem fraternum, hilaritatem & jucunditatem, pacem & societatem*. Precor te, o Domine, cito audiat in civitatibus Judæ & vicis Hierosolymæ vox gaudii & lætitiæ, vox sponsi & sponsæ: vox ex- ultationis in thalamo dulcior est omni festo, & liberi suaviore, quam suavis omnis cantionis. 8 Hoc finito, propinat conjugibus novis.

Locus si-
gnificans

XII. Hæc ritus celebrandi Deum hæc tempore non fuit supervacanea & frustranea; neque enim in dies ventris expectabatur a Deo, tanquam singularis benedictio, 9 quod agnoscunt Judæi, quando dicunt: *Quatuor claves sunt in manu ejus, qui totius mundi Dominus cluit, quæ nec Angelis nec Seraphim concredita sunt*; nempe *מפתח מים* *clavis pluvie*, *מפתח אכילה* *clavis cibationis*, *מפתח קבורה* *clavis sepul- crorum*, & *מפתח פוריות* *clavis sterilitatis*. *Targum Hierosol. Gen. xxx. 31. 10*

Deo IV. clavis vi-
dicatur.

XIII. Quod attinet *clavem pluvie*, sic loquitur Scriptura: *Aperiet tibi Dominus the- saurum suum bonum, celos, ad mittendum pluviam in terram tuam*. *Deut. xxviii. 12.* Quod attinet *clavem cibationis*, sic legitur: *Aperis manus tuas, & satias omne vivens benevolentia*. *Plal. cxlv. 16.* Quod attinet *clavem sepulture*, ita habetur: *Ecce ego ape- rians sepulchra tua*. *Ezech. xxxvii. 12.* Quod attinet *clavem sterilitatis*: *Deus recorda- tus est Rachelis, & aperuit matricem ejus*. *Gen. xxx. 32.* Quibus docetur, quod has qua- tuor res Deus sibi suæque potestati reservavit, scilicet *pluviam*, *alimenta*, *resuscitationem nostrorum corporum*, & *propagationem generis*.

Locutio

XIV. Tempus nuptiarum plerumque videtur fuisse *septem dierum*. 11 Vid. *Thishb. in* *סנהדרין* *Sancton* nuptiarum harum septem videtur fuisse dies. *Jud. xiv. 13.* Et de his

septem nuptiarum diebus intelligunt Theologi illud Labani ad Jacobum de Leā. comple
septimanam huius, tum dabimus tibi quoque istam. Gen. xxx. 27. August. Quæst. Gen.
super Genes. cap. 88. Quo dieſto putatur petuisse, ne Jacob repudiaret Leam, sed confir-
maret præsens connubium, complendo ordinarium nuptialium dierum numerum. Ab hoc
ritu ut & ab illo Josephi, septem diebus lugentis patrem, Gen. L. 10. ortum est illud
inter Judæos proverbium: Septem ad convivium, septem ad luctum.

XV. *Summus nuptiarum moderator* vocatur בער מיתה, quod nomen apte exprimitur per illud Αρχιδιανος. Joh. II. 9. Hodie in *Judea* in *Italia*, invitantes quempiam ad nuptias, hæc ajunt: *N. N. invitat te, ut seſteris conjugium filia ſua præſentia tua in nuptiis*, &c. cui regerit invitatus. סוד סוד *Stuf de conſortio. lib. 2. c. 3.* Quod iudæam exponunt eſſe communionem gratulationem; *Fortuna bona*! veram, potius potum, quod novis conjugibus adoptata ea ſit ſingularis benediſtio in generatione proliſ; hinc annulo pronubo idem hoc inſcriptum erat; סוד סוד *Munſt. Gen. XXX.* Hebræi etiam *Planetam Jovis* vocant סוד, cuius influxum magnæ virtutis in generationem eſſe reputant. Sed *Mazal* notat alium *Planetam* aut ſyduſ cœli, juxta illud Hebræorum tritum: *Non eſt tibi ulla verba inferius, cui non ſis Mazal*, ſyduſ, in firmamento; & *ro' Mazal* ferit ipſam, & dicit ei: *Crefce*. Sic, quia etiam טוב notat bonum, phraſis iſta ſonabit: *ſis fauſta hora*, aut *ſub bono Planeta*!

XVI. *Tempore nuptiarum tradit quoque maritus uxori instrumentum literarum*, scribente id Notario, solvente sponso. Hujus jure sponsus suae sponsae dat 200. denarios, hoc est 50. *seculos*, si sit virgo; si autem sit vidua, 100. denarios, hoc est 25. *seculos*.¹² Haecque summa vocata est *radix*, sed *praecipua dotalis pars*. Dos minor esse non poterat, sed major, pro lubitu sponsi, fuerit etiam talentum auri. Mentio fit contractus inter *Tobiam & Saram*, formati non per *Notarium*, sed *Raguelem*, sponsae patrem.¹³ Ubi notandum, quod ante exarationem hujus instrumenti literarii fuerit *traditio mulieris traditae marito*. Verba adhibita sunt: *Ecce secundum legem Moysis accipe illam*. Tob. VII. 15.

XVII. Cópia hujus instrumenti dotalis sumta est a Bertramo ex Talmude Babyl. Eius co-
pia.
Vid. Buxtorf. Grammat. Chald. p. 383. Summaque hæc est: Sexto septimana die, quar-
to mensis Sivan, anno 5254. a Con. M. juxta computum, quo utimur hic Massilie, ur-
be sita ad mare Schoar, sponsus Rabbi Moses, filius R. Jebuda, dicit sponsæ, Clarona,
filia ex R. Dariae R. Mosi, civis Lisabonensis filio. Sis mihi in uxorem secundum le-
gem Mosi & Israelis, & ego secundum Dei verbum te colam, honorabo, alam, regam;
secundum morem virorum in Israël, qui suas conjuges colunt, honorant, sustentant, fi-
deliterque regunt. Do quoque tibi dotem virginisatis tuæ, 200. denarios argenteos, qui ti-
bi debentur juxta legem, ut & alimentum, vestimenta, & sufficientes necessitates, nec
non cognitionem juxta consuetudinem universæ terræ. Sic Clarona virgo acquiescit hoc,
litque conjux R. Mosi ipsius, Fil. R. Jebuda. 14

XVIII. Finitis nuptiis uxor a marito tria poscere poterat. 1. *Alimenta*, 2. *Vestimenta*, 3. *Concubinum*, seu jus thalami; ¹⁵ quod norant ex Exod. XXI. 10. *si aliam accipies filii, vestitram ejus, alimentum ejus, officium debiti conjugalis, non subtrahes*. Quod respicit Apostolus, id officium vocans *in caritate benevolentiam*. 1. Cor. VII. 3.

XIX. Uxor, cum primum ostenderetur marito, texit caput regimine in lignum subjectionis. Rebecca accepit pepulum, & operuit se. Gen. XXIV. 65. Proprieque nempe in lignum subjectionis) debet mulier. *ἡ ἡμετέρα ἡγεμονία* 1. Cor. XI. 10. Ubi per Hieron. potestatem Apostolas intelligit velamen. ¹⁶ Si quis querat, cur *velamen* intelligat per *potestatem*, preterea cum sit nota subjectionis? Resp. Apostolus, quoniam fuit Hebraeus ex Hætorum, possit respectu Hebraicam vocabulum *רִדָּה*, quod vocat *velamen*, descenditque a verbo *רָדַד* subducit, *subiecit*, *potestate usus est*, ¹⁷ & idem vox Græca *ἡγεμονία* eodem sensu, quo Hebræa, sumi potest. Et sane, quid est illa sub viro subiectio, nisi potestas & protectio uxoris, si conferamus pristinum virginis ipsius statum? Et proinde marito zelotypia accenso adversus illam, tum inter alia tristitia signa jubebatur quoque stare, ad approbationem suam, *nudato capite*, Num. V. 18. *רָדַד* *וְלֹא* *הָיָה* *רִדָּה*, *non* *ἡγεμονία*. Sic ergo interpretor verba Maimon. in *Sot. l. c. 3. sect. 5.* Quo significabatur, quod si se purgare a crimine non posset; *ἀπὸ τοῦ νόμου* & in posterum exuenda esset omni potestate, qua antea sub marito gaudia est.

XX. IV. Peractis nuptiis perlecloque conjugio labinde ¹⁸ admittas est *locellus* *refu-*
du, quem Hebraei vocant כפר כריתת *Græc.* Β. *ἡ ἀποκομιτὴ τοῦ locelli* *abscessum*, *מחיצת*
uxor hoc pacto abscinditur a familia mariti.

XXI. Decem res cenentibus requiritur fuisse tanquam fundamenta & rationes *Reu. 14*
du. *Mam. de divor. c. 1. sect. 1. num. 1. Ut non nisi sponte maritus ipsum repositus 2.*

redierat partem, quo ipse cum reliquis fratribus con-
f. n. 19

[illegible]

17. Male נאם נרד נהא ~~amantem~~, sed ex
panare 1 Reg 11 32. Unde נאם נרד נהא ~~amantem~~
re-ent per נרד נהא ~~amantem~~. D. 11 32
נאם נרד נהא ~~amantem~~

1. Iste Magister in causa diversorum danda via con-
 venient. Mich. c. IX. c. 1. ¹ ² ³ ⁴ ⁵ ⁶ ⁷ ⁸ ⁹ ¹⁰ ¹¹ ¹² ¹³ ¹⁴ ¹⁵ ¹⁶ ¹⁷ ¹⁸ ¹⁹ ²⁰ ²¹ ²² ²³ ²⁴ ²⁵ ²⁶ ²⁷ ²⁸ ²⁹ ³⁰ ³¹ ³² ³³ ³⁴ ³⁵ ³⁶ ³⁷ ³⁸ ³⁹ ⁴⁰ ⁴¹ ⁴² ⁴³ ⁴⁴ ⁴⁵ ⁴⁶ ⁴⁷ ⁴⁸ ⁴⁹ ⁵⁰ ⁵¹ ⁵² ⁵³ ⁵⁴ ⁵⁵ ⁵⁶ ⁵⁷ ⁵⁸ ⁵⁹ ⁶⁰ ⁶¹ ⁶² ⁶³ ⁶⁴ ⁶⁵ ⁶⁶ ⁶⁷ ⁶⁸ ⁶⁹ ⁷⁰ ⁷¹ ⁷² ⁷³ ⁷⁴ ⁷⁵ ⁷⁶ ⁷⁷ ⁷⁸ ⁷⁹ ⁸⁰ ⁸¹ ⁸² ⁸³ ⁸⁴ ⁸⁵ ⁸⁶ ⁸⁷ ⁸⁸ ⁸⁹ ⁹⁰ ⁹¹ ⁹² ⁹³ ⁹⁴ ⁹⁵ ⁹⁶ ⁹⁷ ⁹⁸ ⁹⁹ ¹⁰⁰ ¹⁰¹ ¹⁰² ¹⁰³ ¹⁰⁴ ¹⁰⁵ ¹⁰⁶ ¹⁰⁷ ¹⁰⁸ ¹⁰⁹ ¹¹⁰ ¹¹¹ ¹¹² ¹¹³ ¹¹⁴ ¹¹⁵ ¹¹⁶ ¹¹⁷ ¹¹⁸ ¹¹⁹ ¹²⁰ ¹²¹ ¹²² ¹²³ ¹²⁴ ¹²⁵ ¹²⁶ ¹²⁷ ¹²⁸ ¹²⁹ ¹³⁰ ¹³¹ ¹³² ¹³³ ¹³⁴ ¹³⁵ ¹³⁶ ¹³⁷ ¹³⁸ ¹³⁹ ¹⁴⁰ ¹⁴¹ ¹⁴² ¹⁴³ ¹⁴⁴ ¹⁴⁵ ¹⁴⁶ ¹⁴⁷ ¹⁴⁸ ¹⁴⁹ ¹⁵⁰ ¹⁵¹ ¹⁵² ¹⁵³ ¹⁵⁴ ¹⁵⁵ ¹⁵⁶ ¹⁵⁷ ¹⁵⁸ ¹⁵⁹ ¹⁶⁰ ¹⁶¹ ¹⁶² ¹⁶³ ¹⁶⁴ ¹⁶⁵ ¹⁶⁶ ¹⁶⁷ ¹⁶⁸ ¹⁶⁹ ¹⁷⁰ ¹⁷¹ ¹⁷² ¹⁷³ ¹⁷⁴ ¹⁷⁵ ¹⁷⁶ ¹⁷⁷ ¹⁷⁸ ¹⁷⁹ ¹⁸⁰ ¹⁸¹ ¹⁸² ¹⁸³ ¹⁸⁴ ¹⁸⁵ ¹⁸⁶ ¹⁸⁷ ¹⁸⁸ ¹⁸⁹ ¹⁹⁰ ¹⁹¹ ¹⁹² ¹⁹³ ¹⁹⁴ ¹⁹⁵ ¹⁹⁶ ¹⁹⁷ ¹⁹⁸ ¹⁹⁹ ²⁰⁰ ²⁰¹ ²⁰² ²⁰³ ²⁰⁴ ²⁰⁵ ²⁰⁶ ²⁰⁷ ²⁰⁸ ²⁰⁹ ²¹⁰ ²¹¹ ²¹² ²¹³ ²¹⁴ ²¹⁵ ²¹⁶ ²¹⁷ ²¹⁸ ²¹⁹ ²²⁰ ²²¹ ²²² ²²³ ²²⁴ ²²⁵ ²²⁶ ²²⁷ ²²⁸ ²²⁹ ²³⁰ ²³¹ ²³² ²³³ ²³⁴ ²³⁵ ²³⁶ ²³⁷ ²³⁸ ²³⁹ ²⁴⁰ ²⁴¹ ²⁴² ²⁴³ ²⁴⁴ ²⁴⁵ ²⁴⁶ ²⁴⁷ ²⁴⁸ ²⁴⁹ ²⁵⁰ ²⁵¹ ²⁵² ²⁵³ ²⁵⁴ ²⁵⁵ ²⁵⁶ ²⁵⁷ ²⁵⁸ ²⁵⁹ ²⁶⁰ ²⁶¹ ²⁶² ²⁶³ ²⁶⁴ ²⁶⁵ ²⁶⁶ ²⁶⁷ ²⁶⁸ ²⁶⁹ ²⁷⁰ ²⁷¹ ²⁷² ²⁷³ ²⁷⁴ ²⁷⁵ ²⁷⁶ ²⁷⁷ ²⁷⁸ ²⁷⁹ ²⁸⁰ ²⁸¹ ²⁸² ²⁸³ ²⁸⁴ ²⁸⁵ ²⁸⁶ ²⁸⁷ ²⁸⁸ ²⁸⁹ ²⁹⁰ ²⁹¹ ²⁹² ²⁹³ ²⁹⁴ ²⁹⁵ ²⁹⁶ ²⁹⁷ ²⁹⁸ ²⁹⁹ ³⁰⁰ ³⁰¹ ³⁰² ³⁰³ ³⁰⁴ ³⁰⁵ ³⁰⁶ ³⁰⁷ ³⁰⁸ ³⁰⁹ ³¹⁰ ³¹¹ ³¹² ³¹³ ³¹⁴ ³¹⁵ ³¹⁶ ³¹⁷ ³¹⁸ ³¹⁹ ³²⁰ ³²¹ ³²² ³²³ ³²⁴ ³²⁵ ³²⁶ ³²⁷ ³²⁸ ³²⁹ ³³⁰ ³³¹ ³³² ³³³ ³³⁴ ³³⁵ ³³⁶ ³³⁷ ³³⁸ ³³⁹ ³⁴⁰ ³⁴¹ ³⁴² ³⁴³ ³⁴⁴ ³⁴⁵ ³⁴⁶ ³⁴⁷ ³⁴⁸ ³⁴⁹ ³⁵⁰ ³⁵¹ ³⁵² ³⁵³ ³⁵⁴ ³⁵⁵ ³⁵⁶ ³⁵⁷ ³⁵⁸ ³⁵⁹ ³⁶⁰ ³⁶¹ ³⁶² ³⁶³ ³⁶⁴ ³⁶⁵ ³⁶⁶ ³⁶⁷ ³⁶⁸ ³⁶⁹ ³⁷⁰ ³⁷¹ ³⁷² ³⁷³ ³⁷⁴ ³⁷⁵ ³⁷⁶ ³⁷⁷ ³⁷⁸ ³⁷⁹ ³⁸⁰ ³⁸¹ ³⁸² ³⁸³ ³⁸⁴ ³⁸⁵ ³⁸⁶ ³⁸⁷ ³⁸⁸ ³⁸⁹ ³⁹⁰ ³⁹¹ ³⁹² ³⁹³ ³⁹⁴ ³⁹⁵ ³⁹⁶ ³⁹⁷ ³⁹⁸ ³⁹⁹ ⁴⁰⁰ ⁴⁰¹ ⁴⁰² ⁴⁰³ ⁴⁰⁴ ⁴⁰⁵ ⁴⁰⁶ ⁴⁰⁷ ⁴⁰⁸ ⁴⁰⁹ ⁴¹⁰ ⁴¹¹ ⁴¹² ⁴¹³ ⁴¹⁴ ⁴¹⁵ ⁴¹⁶ ⁴¹⁷ ⁴¹⁸ ⁴¹⁹ ⁴²⁰ ⁴²¹ ⁴²² ⁴²³ ⁴²⁴ ⁴²⁵ ⁴²⁶ ⁴²⁷ ⁴²⁸ ⁴²⁹ ⁴³⁰ ⁴³¹ ⁴³² ⁴³³ ⁴³⁴ ⁴³⁵ ⁴³⁶ ⁴³⁷ ⁴³⁸ ⁴³⁹ ⁴⁴⁰ ⁴⁴¹ ⁴⁴² ⁴⁴³ ⁴⁴⁴ ⁴⁴⁵ ⁴⁴⁶ ⁴⁴⁷ ⁴⁴⁸ ⁴⁴⁹ ⁴⁵⁰ ⁴⁵¹ ⁴⁵² ⁴⁵³ ⁴⁵⁴ ⁴⁵⁵ ⁴⁵⁶ ⁴⁵⁷ ⁴⁵⁸ ⁴⁵⁹ ⁴⁶⁰ ⁴⁶¹ ⁴⁶² ^{463</}

¹⁹ De materia, quæ scribitur & cui inscribitur,

[illegible][illegible]

CAPUT QUINTUM.

De Sepultura.

Ceremo- I. **M**UITÆ ceremoniæ observabantur ante denatî hominis *humationem*. 1. Pro-
nâ ante
humatio-
nem
1. Clau-
dere ocu-
los mor-
tui.
Gen. LXVI. 4. Hic ritus & iplis Romanis atque Græcis peregrinis non fuit. *Orid.*
Ille meos oculos comprimat, ille suos.
Οὐ μὲν οὕτως ποιεῖν καὶ πόρνια μύθηρ.
Οὐ καὶ συμφορὰν γενομένην.

Non equidem tibi vel pater aut pia mater, sed quicumque prement oculos morientis. Homer. *Iliad.* 2.

2. Lavare II. 2. *Lazareus* cadaver. *Tabitham* mortuam postquam laxissent, posuerunt in interius
in cenaculo. *Act.* IX. 37. Baptizatio seu lotio circa tale tempus triplex fuit. 1. Βα-
πτισμός ὡς καθάρσις, Ablutio pollutionis accersitæ ex contactu mortui, *Syr.* xxxiv. 29. Ita
homo nescius improvidoque calu pollutus, lotione aliqua mundatus est. 2. Βαπτισμός
ὡς ἁγίασμα, *id est* usus cadaveris ablutio. Sic lota est *Tabitha*. Vox autem Βαπτισμός non ex-
traordinarie applicatur communi lotioni, uti *Marc.* VII. 4. legimus de lotionibus poculo-
rum, sextariorum, aramentorum, lectorumque. In Textu est vox Βαπτισμός, prior illa
rum

rum lotionum erat Judæorum propria; posterior & Judæis fuit familiaris & Christianis. *Tertul. Apol. c. 47. v. Euseb. hist. lib. 7. c. 17. & etiam Gentilibus.*

Corpusque lavant frigentis & ungunt.

Virg. Æneid. 6. v. 219. Denique 3. Βαπτισμός τῶν νεκρῶν Loto pro mortuis. 1. Corinth. 3. xv. 29. Usitata solum Christianis haud bene institutis.

III. Quæritur hic, qualis *baptismus* fuerit? Hunc locum, attamen cum subjectione *Qualis Ba-* *judæi intelligo cum Ambrosio in b. l. de lotione Sacramentali, applicata quibusdam ho-* *pi. in 1. Cor. XV* *minibus vivis, nomine & causa amici, sine recepto baptismo denati, ex superstitione* *29.* *opinione, quasi baptismus in vivo peractus, nomine mortui, juvare posset eum, qui si-* *ne baptismo lucem reliquit; ita ut Apostolus, hos supersticiosos Corinthios proprio gla-* *dio confecturus, resurrectionem mortuorum confirmet ex ipsorum errore, probans,* *quod ipsorum audis ritus tingendi aqua vivos, mortuorum loco, frustraneus vanusque* *esset, nisi exspectaretur mortuorum ἀνάστασις. Hinc Apostolus cum emphasi distinguit* *personas vers. seq. dicens; quid & nos periclitamur omni hora? Evincit resurrectionem* *vi duplicis argumenti: prius ducitur a supersticioso ipsorum ritu & baptismo pro mor-* *tuis; posterius de omnium horarum periculo, quod nos, hoc est ipse Apostolus & alii* *Christiani, subimus. Ita, sicuti Pater iste notat, Apostolus non suffragatur ipsorum er-* *rori, sed convincit ipsos de resurrectione, ex ipsorum, licet vitiosa, praxi. Quod au-* *tem vicarium tale baptisma, uti id Tertullianus vocat de resurrect. carnis, in ulu fuerit* *apud Manichæos, immo & apud Cerinthianos, res liquet. Epiphani. ad Cerinth. He-* *ref. 28. 3*

IV. Modus ejus sic describitur. *Quando aliquis Catechumenus moritur, tum vivus* *quidam super diviti lecto recumbit, accedentibus aliis, qui mortuum rogant, num bapti-* *zari velit? qui quum non respondere possit, pro ipso responsum dat subter lecto jacens, air-* *que, se velle baptizari; & sic baptizant ipsum ante mortu, scenam quasi in Theatro* *agentes. Chrysost. 1. Cor. XV.*

V. Tertius ritus Judæis circa mortuos usitatus, erat *Pollinctura* corporis, quam, uti *3. Pollin-* *probatum est, hauserint ab Ægyptus. Reperimus enim, quod Josephus primas et* *cre cur* *qui hunc obiverit ritum. Gen. L. 2. Ægyptius pollinctura modus ita habuit: auferunt* *viscera ex cadavere, purgant ac lavant vino dactylidum, & rursus aromatibus. Postmo-* *dum replent intestina pura confusa myrrha & casti. Insperant aromatibus, (præterea)* *& iterum conspuunt. Deinde condunt corpus, 70. dies nitro abscondentes, non diutius* *post 70. dies lavant corpus, & bysso gummi illita involvunt, quod gummi Ægyptii usur-* *pant pro glutine; Græci vocant τριχάσμα. Herod. Euterpe.*

VI. Uti illius erat, ut conservarentur corpora, ne tam cito putrescerent. Quando *Pollinctu-* *autem non diu tardabant sepulturam, aliam adhibebant pollincturam, nempe externum* *re ratio.* *aromatum & suffimentorum illitum, retinente intestina ventre. Hoc vocant Græci ὑ-* *ποκριζω. Usurpatur tamen τὸ ὑποκριζω in Scripturis lata significatione, ad denotan-* *dum utramque condituram. Immo ὑποκριζω sepeliverunt occurrit Gen. L. 26. pro eo,* *quod in Hebr. exstat, וירדו & aromatibus condiderunt. Verbum ὑποκριζω adhibetur* *Salvatori nostro Joh. xix. 40. Subinde cremabant cadaver, ossa urna condentes. 4. Amos* *vi. 10. Ut plurimum autem totum sepeliebant corpus.*

VII. Vetusti Judæi, si non acceperant a majoribus sepulcretum, tum sibi ipsis com- *Sepulcre-* *parabant, quo ipsi olim ipsorumque familia reconderentur. Facies ejus loci huius fuit* *ra tam a-* *caverna fornicata erat ex rupe, sex cubitorum longa טַבְּרִיד רְאִמִּית Tabrid. Sed r.* *21. Eorum* *Nex. in Bala bathra cap. 6. & quatuor lata; in qua octo alie minores cellule seu caver-* *nule (aut juxta alios tredecim) distinctæ erant pro recipiendis cadaveribus. Quoties* *quempiam humabant, solebant ori sepulcri ingens saxum apponere. Cavernam seu for-* *Nomina* *niam ipsum denominabant de humationis אֵתוּ כֶּבֶד sepulcrum, aut de ipsius forma כְּרִד, &* *seculi hebr-* *sp lunam. Cellulas istas, quibus reponebatur cadaver, vocabant כִּיכִי tumulos, &* *laxum נֶלֶךְ lapidem volutationis. Hæc multum lucis asserunt Evangelistæ: Joseph cum* *accepisset corpus Christi, involvit illud sindone pura posuitque illud ἐν τῷ ἀνθήρα καὶ ἔκλειψεν* *in monumento suo novo, quod calaverat ex petra, & adolevit saxum ingens oratio sepulcri.* *Matth. xxvii. 59. 60.*

VIII. Hæc sepulcra seu fornice quam diutius pingerent, ornarent, & polirent cir- *Monu-* *ca & seu introitum eorum, hinc fluxit ille mos loquendi: Sepulcra dubita. Quoties* *Monu-* *occasio erat recordendi memoriam alicujus amici mortui, aut de eo loquendi, uti sunt* *de vitiis* *eo זכר צדיק וברכה memoria justis sit in benedictione. Prov. X. 7. Propterea Rabbini,* *hic lo-* *quoties citant aliquem venerandum Autorem, consueverunt semper addere honestam* *quæstio-* *hanc commemorationem: N. Benedicite memoria ל. Ornamenta ipsorum epitaphia hæ-* *erant: אָנָּה סֵלָה: אָנָּה עֵדָה בְּנֵי עֵדָה נִשְׁמָרָה וְהָיָה צְרֻרָה בְּנֵי עֵדָה אָנָּה אָמֵן אָמֵן Selah. Schindl. in voce עֵדָה.* *seu in fasciculum vivorum. Amen Amen Selah. Schindl. in voce עֵדָה.*

Theaur. Antiq. Sacr. Tom. III.

Cc 2

IX. Re-

NOTÆ AD CAPUT QUINTUM.

Annot. 1 Plures conjunctas exhibet Maim. c. IV. 1. מנהג ישראל במתים ובקבורה כן ודאי מאמציז קניז של מה ואם נפתח פני קבורה ארץ לחיו ופוקקין את נקביו אחר שמדחים אותו ומסין אותו במיני כשמים תוהין שערו ומלבישין אותו הכריסין תפוזין כדיום של פסחן לכנים ולא יהיו דמיון יקרים ונהגו חכמים כבוד שדר חן שלא לביש את מי שאין לו ומסין פני המת שלא לביש את העניים שפנים מוחדין כדעב ואמר לקבור בחריבין של משי וכנים המחבין ריקוסין אפילו לנשיא שבשראל שזה נסתר חכמה וחסידות וזהו מנהגם וזהו מנהגם מנהגם מנהגם (sed non priusquam vere mortuus fuerit) Os si for-

mina, per que excrementum emittit seles, obstruunt: Unius insuper speciebatur aromatatum, capillos detondent, quas vultu preli involuere filis lineis, coloris albi confuso induunt. Sudarium ex consuetudine sapientum non nisi unum Zuz consistere debet, atque hoc ideo, ne pauper alias ignominia afficiatur. Ob eandem rationem tegunt demortuorum facies pauperum, qui fame premebantur. Sic veterum quendam involutus sericeis vestibus inueneris, acupetis, si vel in Israele princeps fuerit, involvere. Hoc eam esset indicium animi elati, et Mos infidelium. Maimon. tract. אבל c. IV. 12.

2 Hic locum mortui inter duos Pa- terre

simus Patetorum Sacrorum (que, nisi aliunde eius non vulgaris & forensis illa, sed exactissima ius notitia omnibus constaret, perpetuum et us ipso diceres) Auditor, Amicus noster Honoratissimus, pro-

Paulum loqui de us qui Martyrium lubierunt, mortem perpassi pro Christo & confessione Ev lii, rationibus ex nexu, commate 30. phrasi co Matth. 22. 23. Luc. 22. 30. &c. delatatis.

3 reprimis in hac veterum & recentiorum quorundam expositione desiderantur. 1. Minime credibile Paulum superstitioso & peccaminoso more tanquam argumento ad gravissimum resurrectionis dogma adducendam usum fuisse. 2. Momen hunc eo tempore, quo Paulus ad Corinthios scripserat, nondum obtinuisse, v. cit. Dicit. 3.

4 versis, ponendum est. Abrahamus, Isaacus, Jacobus &c. sepeliebantur. Idem hodierna Judaeorum pra-

quiritatis tenacissima comprobatur. Quod l. cit. Am. VI. 20. attinet, preterquam quod vox incertae significationis, nihilominus si vel maxime concederetur habere illam cremandi notionem non de

ternum ornatum nihil intermisisse, licet sepulcra intras pulvis offibus lactuerint.

7 Hebrzi vocant נגיל המות voluntatem mortuorum. Dogma hoc erroneum ortum videtur ex nimio terre Canaan amore atque ejus ex omni

mate praeferantiaque. Iosuper matorum legentes maximum in hanc regionem desiderium, ut non tantum in illo vivere, sed & se-

postulato hunc in finem juramento, expeti-

deprehendebant exultantibusque praeferantia alia terre privilegia hoc quoque numerandum esse, ibi mortuos reli citandos esse. Insuper male exponebant Ezech. XX XVII. 12. de resurrectione in terra Canaan, quod Kimchius probe vidit

archas hac ratione fidem datis de terra Canaan possidenda, de Messia in illa revelando promissibus adhibuisse atque suo exemplo posteris ad eandem fidem validissime exhortatos fuisse.

9 Illud exemplum 2. Sam. III. 35. Hodiernum idem mos obtinet Maim. tract. אבל cap. IV. 14. דאכל ביום ראשון לבשר אסור להניח הפליו ולאכול משלו וכי ואמר לו ויהם אנשים לא האכ מכלל שכל העם אכריו משל אחרים ביום ראשון ואמריו לאכול משל

minera ex salibus deonicis aut similibus, ne aliqui pauperes hisce delitus confunderentur. Ex eadem causa potius non vitris aulis, sed & feratis porrigendis enim unum ignobilius esse solet. Ulter-

ade funebri a nemine ebibenda scil. tria ante convivium, tria dem super mensa &c. quatuor finito convivio. Huius numero nihil addendum, quod inebrietur.

10 Saccus velis lugubris e materia villi, propriis asperis pilis, unde Apoc. VI. 12. &c. confectus, quem lugentes immediate super carnem

ste aptabant. Hinc ira amictus functiones suas obdabant Judith. IV. 4. foras prodibant, ut unus alterum ad luctum permoveret. Aliquando in sacci dormiebant 1. Reg. XXI. 27. Aliquando foras produe-

Si quis ad mores nostri seculi attendere ille tu bas & tibias potius ad lenitiam quam luctum ampliandum pertinere diceret. Sed aliter veteribus visum. Non quidem arbitror tibiarum & tubiarum utrum in funebribus Judaeis tamen illum antiquo

exhibere,amenta sua in Israhel duxerunt. Avo
Chet & dante non tantum ultrat, sed & e-
ge inunctus Tract. c. IV. 4. רבי יהודה אומר
אין אדם יכול לומר שיש לו אשה אלא
יהודה אומר: Pauperimus in Israhel non minus quam
duos habuit, ad Israhelum mitem. ()
venit: Duplex ergo nique oppositus memoratorum

mentem usus, quo auditur Matth XI 17
Hinc tract. כבא סבא c. IV. 1. מן הלידן לבנה
לסור eibie pro sponsa aut pro mortuo.
Elegantissimum illud multi videm, quod Bar
Abbin Auctorem habet לאבדה לאבדה כבא
כבא לאבדה לאבדה כבא לאבדה לאבדה, non
ro defunctum. Hic enim quiescit, sed nos gemimus.

CAPUT SEXTUM.

De Jurejurando.

1. **M**ODUS jurandi saepe fiebat elevatione manuum versus cœlum. Dixit Abra-
ham ad Regem Sodomæ; *exuli manum meam ad Jehovah, h. e. juravi*,
me non capturam esse vel filium, vel corrigiam calcei tui. Gen. XIV. 22. 23. Q^{uo}
respicit Psalmista: *exulsi manum suam. Ps. CVI. 26.*

II. Interdum jurans ponebat manum suam subter femore alterius, cui jurabas. Legi-
mus ita Abrahamum admistrasse hunc jurandi modum. Gen. xxiv. 2. & Jacobum.
Gen. XLVII. 29. Quam ceremoniam quidam exponunt esse *subjectionis signum*. Aben-
E^{ra}. Gen. xxiv. 2. Alii distitant fuisse *mysterium Circumcisionis*, cajiis notam sere-
bat cæteræ eam corporis locum. Salom. *Jureb. ibid.* Anis videtur probabilis, fuisse
mysterium jurum Censu promissi seminis quod nasciturum esset ex lumbis Abraham
aut femore, quemadmodum similis loquendi modus usurpatur. Gen. XLVI. 26. *anima*
egressa ex femore Jacobi. August. quest. super Gen. 26.

III. Interdum etiam jurabant stando coram altari. 1. Reg. VIII. 31. Qui etiam
mor. *Atque quoniam* h. e. Alex. ab Alex. l. 5. c. 10. item Carthagenensium. Livius Dec.
3. l. 1. Valer. M. l. 9. c. 3. ac Romanorum.

Quantum quisque sua nummorum servat in arca
Tantum habet & fidei: jures licet, & Samosbracum
Et nostrorum aras, contemnere fulmina pauper
Credidit atque Deos.

Juvenal. Sat. 3. 143.

IV. *Ostendit* hunc juramenti fuit atque est Solus *Jehova*, unde jurans dicitur
confiteri Deum. Cont. Esa. XLV. 23. cum Rom. xiv. 11. Antiquas autem mos im-
piorum hunc fuit. Tribue gloriam Deo Jos. VII. 19. Job. ix. 24. Deus
jurat, quia creditur perjuratio, quia eo fit solennis confessio Divinæ omnipresencie, quod
omninoque perfectæ sit, item omnipotentie, quod sint *τὸτα τε, ἀρχιλαμπρὰ τῶς ἀφελ-
μοῦ αὐτῶς*, abditaque quæque pernoscat; *veritatis*, quod sit *cultor veritatis & ultor*
falsitatis; *justitie*, quod sit *justus*, promptus; *omnipotentie*, quod latis virium ipsi
sit ad puniendam eos, qui Deo perjurio illidunt. Et quemadmodum *obsequium legitimum*
juramenti erat iis Deus, ita dicit, quod non cito & incaute accipiendam sit, sed
tantum, si sit necessitatis vi impositum; nam & vox Hebr. נשבע passiva est, potius
significans *τὸ jurari* quam *jurare*.

V. Corruptis temporibus solebant jurare per creaturas. Allium, porrum, caprasque
inter Deos juramentum habuit & apus. Plin. lib. 19. c. 6. Juven. Sat. 15. vers. 9.
ro. Jadat autem præparatis *juramentum* & Hierosolymum, per templum, per templi au-
rum, per altare, & donum super altari. 3

VI. Hoc donum Hebr. vocatur קרבן *Corban*, eratque tempore Salvatoris nostri ex
juramenti unum, quod Scribae & Pharisei censabant esse plurimum obligantia. Ev
c. 17. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100. 101. 102. 103. 104. 105. 106. 107. 108. 109. 110. 111. 112. 113. 114. 115. 116. 117. 118. 119. 120. 121. 122. 123. 124. 125. 126. 127. 128. 129. 130. 131. 132. 133. 134. 135. 136. 137. 138. 139. 140. 141. 142. 143. 144. 145. 146. 147. 148. 149. 150. 151. 152. 153. 154. 155. 156. 157. 158. 159. 160. 161. 162. 163. 164. 165. 166. 167. 168. 169. 170. 171. 172. 173. 174. 175. 176. 177. 178. 179. 180. 181. 182. 183. 184. 185. 186. 187. 188. 189. 190. 191. 192. 193. 194. 195. 196. 197. 198. 199. 200. 201. 202. 203. 204. 205. 206. 207. 208. 209. 210. 211. 212. 213. 214. 215. 216. 217. 218. 219. 220. 221. 222. 223. 224. 225. 226. 227. 228. 229. 230. 231. 232. 233. 234. 235. 236. 237. 238. 239. 240. 241. 242. 243. 244. 245. 246. 247. 248. 249. 250. 251. 252. 253. 254. 255. 256. 257. 258. 259. 260. 261. 262. 263. 264. 265. 266. 267. 268. 269. 270. 271. 272. 273. 274. 275. 276. 277. 278. 279. 280. 281. 282. 283. 284. 285. 286. 287. 288. 289. 290. 291. 292. 293. 294. 295. 296. 297. 298. 299. 300. 301. 302. 303. 304. 305. 306. 307. 308. 309. 310. 311. 312. 313. 314. 315. 316. 317. 318. 319. 320. 321. 322. 323. 324. 325. 326. 327. 328. 329. 330. 331. 332. 333. 334. 335. 336. 337. 338. 339. 340. 341. 342. 343. 344. 345. 346. 347. 348. 349. 350. 351. 352. 353. 354. 355. 356. 357. 358. 359. 360. 361. 362. 363. 364. 365. 366. 367. 368. 369. 370. 371. 372. 373. 374. 375. 376. 377. 378. 379. 380. 381. 382. 383. 384. 385. 386. 387. 388. 389. 390. 391. 392. 393. 394. 395. 396. 397. 398. 399. 400. 401. 402. 403. 404. 405. 406. 407. 408. 409. 410. 411. 412. 413. 414. 415. 416. 417. 418. 419. 420. 421. 422. 423. 424. 425. 426. 427. 428. 429. 430. 431. 432. 433. 434. 435. 436. 437. 438. 439. 440. 441. 442. 443. 444. 445. 446. 447. 448. 449. 450. 451. 452. 453. 454. 455. 456. 457. 458. 459. 460. 461. 462. 463. 464. 465. 466. 467. 468. 469. 470. 471. 472. 473. 474. 475. 476. 477. 478. 479. 480. 481. 482. 483. 484. 485. 486. 487. 488. 489. 490. 491. 492. 493. 494. 495. 496. 497. 498. 499. 500. 501. 502. 503. 504. 505. 506. 507. 508. 509. 510. 511. 512. 513. 514. 515. 516. 517. 518. 519. 520. 521. 522. 523. 524. 525. 526. 527. 528. 529. 530. 531. 532. 533. 534. 535. 536. 537. 538. 539. 540. 541. 542. 543. 544. 545. 546. 547. 548. 549. 550. 551. 552. 553. 554. 555. 556. 557. 558. 559. 560. 561. 562. 563. 564. 565. 566. 567. 568. 569. 570. 571. 572. 573. 574. 575. 576. 577. 578. 579. 580. 581. 582. 583. 584. 585. 586. 587. 588. 589. 590. 591. 592. 593. 594. 595. 596. 597. 598. 599. 600. 601. 602. 603. 604. 605. 606. 607. 608. 609. 610. 611. 612. 613. 614. 615. 616. 617. 618. 619. 620. 621. 622. 623. 624. 625. 626. 627. 628. 629. 630. 631. 632. 633. 634. 635. 636. 637. 638. 639. 640. 641. 642. 643. 644. 645. 646. 647. 648. 649. 650. 651. 652. 653. 654. 655. 656. 657. 658. 659. 660. 661. 662. 663. 664. 665. 666. 667. 668. 669. 670. 671. 672. 673. 674. 675. 676. 677. 678. 679. 680. 681. 682. 683. 684. 685. 686. 687. 688. 689. 690. 691. 692. 693. 694. 695. 696. 697. 698. 699. 700. 701. 702. 703. 704. 705. 706. 707. 708. 709. 710. 711. 712. 713. 714. 715. 716. 717. 718. 719. 720. 721. 722. 723. 724. 725. 726. 727. 728. 729. 730. 731. 732. 733. 734. 735. 736. 737. 738. 739. 740. 741. 742. 743. 744. 745. 746. 747. 748. 749. 750. 751. 752. 753. 754. 755. 756. 757. 758. 759. 760. 761. 762. 763. 764. 765. 766. 767. 768. 769. 770. 771. 772. 773. 774. 775. 776. 777. 778. 779. 780. 781. 782. 783. 784. 785. 786. 787. 788. 789. 790. 791. 792. 793. 794. 795. 796. 797. 798. 799. 800. 801. 802. 803. 804. 805. 806. 807. 808. 809. 810. 811. 812. 813. 814. 815. 816. 817. 818. 819. 820. 821. 822. 823. 824. 825. 826. 827. 828. 829. 830. 831. 832. 833. 834. 835. 836. 837. 838. 839. 840. 841. 842. 843. 844. 845. 846. 847. 848. 849. 850. 851. 852. 853. 854. 855. 856. 857. 858. 859. 860. 861. 862. 863. 864. 865. 866. 867. 868. 869. 870. 871. 872. 873. 874. 875. 876. 877. 878. 879. 880. 881. 882. 883. 884. 885. 886. 887. 888. 889. 890. 891. 892. 893. 894. 895. 896. 897. 898. 899. 900. 901. 902. 903. 904. 905. 906. 907. 908. 909. 910. 911. 912. 913. 914. 915. 916. 917. 918. 919. 920. 921. 922. 923. 924. 925. 926. 927. 928. 929. 930. 931. 932. 933. 934. 935. 936. 937. 938. 939. 940. 941. 942. 943. 944. 945. 946. 947. 948. 949. 950. 951. 952. 953. 954. 955. 956. 957. 958. 959. 960. 961. 962. 963. 964. 965. 966. 967. 968. 969. 970. 971. 972. 973. 974. 975. 976. 977. 978. 979. 980. 981. 982. 983. 984. 985. 986. 987. 988. 989. 990. 991. 992. 993. 994. 995. 996. 997. 998. 999. 1000.

Qui hoc
jurjuran-
do se ob-
ligant, se
ad id ad-
hærent, ut
si non
fuerit, de-
bitum de-
bitum.

VII. Et licet Lex Dei præcipiat & sustentationem & honorem parentibus imper-
tendum, similis tamen, ubi se blitaxerant *jurjurando Corban*, scil. parentes non a
se adhatum in, putabant se lege iohas esse. De quo Talmud. Hieros. tract. de vo-
c. 10. d. 1. quia tenetur juvni patrem & matrem honorare, nisi contrarium vo-
c. 10. d. 1. Et latu. mandatum est, quod judai saepe solennibus promissis & juramentis se
ipies devinxerint, se huic vel illi nihil commodi prastituros. Ορκο πισυτα τῷ δῶν
μῇ

CAPUT SEPTIMUM.

De modo scribendi, Masorethis, ipsorumque opere.

I. Scriptura nulla in natione subito perfectionem obtinuit, sed per gradus limatior facta est.

II. Opinione Veterum de autoribus ac inventoribus *litterarum* diversæ sunt. Quidam dicunt *Cadmus* primum in Græciam intulisse *litterarum* usum. *Plin. lib. 7. cap. 56. Diod. Sic. lib. 6. cap. 15.* Alii *Palamedem*. *Ser. lib. 2. Æneid.* Alii produnt *Rhadamantimum* intulisse eas in Assyriam, *Memnonem* in Egyptum, *Herculem* in Phrygiam, *Caementam* in Italiam. *Alex. ab Alex. Genial. lib. 2. cap. 30.* Ita quoque quidam dicunt, quod *Phœnices* primi fuerint, qui noverint usurparintque *litteras*.

Phœnices primi, fama si creditur, ausi

Mansuram rudibus vocem signare figuris.

Lucan. lib. 3. vers. circit. 220. Alii dicunt primos autores *Æthiopes*. *Diod. Sic. lib. 4.* Alii *Assyrios*. *Plin. loc. cit.* Sed firmiore fundamento statuitur *Moses*, quod primus docuerit *Judeos* *litterarum* usum, & quod *Phœnices* eas dicerint a *Judeis*, & a *Phœnicibus Græci*. *Euseb. præp. Evang. lib. 8.*

III. Materia itidem, cui *inscribentur*, rursus artibus diversæ sunt. Quidam *inscribebant* *in* *coracibus* arborum *coracibus*, unde & dictus est *Liber*, qui proprie denotat talem *coracem*. Alii *litteras* *offendo*, penna vice, exarabant in *Literibus*. *Diog. Laert. in vita Cleanthis.* Alii *scribebant* in *tabulis*; quæ postrema *scriptura* *Judeis* familiaris fuit. *De quo* interpretis erat *duobus tabulis lapideis*. *Rursum, scribit illud in tabula*; *Esa. XXX. 8.* *LXX. apert*; *et, reges in tabella buxæ*, ac in *tabula* *scriptoræ* ea tempestate fuerint e *buxo* confectæ. Tum temporis non utebantur pennis, sed instrumento quodam ferreo, quod dicebant *Stylum*; cujus altera extremitas acuta erat cuspide, ad facilius incidendum *litteras*; altera autem erat latior ut rursus obliterarent, quod exarassent. Unde & natum est illud proverbium. *Invertere Stylum*; h. e. mutare quod dixeris aut scripseris. *Erasm. Adag. Mutata sententiæ. Scribe stylo hominis. Esa. VIII. 1.*

IV. Antequam etiam libros compingere scirent, quemadmodum hodie, *inscribebant* in *libris* *papyri* aut *membranis*, quæ interdum *hodie* in *decem* *ulnas*, *nunc* *in* *unâ* *excurrebant*. *Zach. V. 2. 4.* Tale *volumen* vocabant *ספר* *volumen*, *Anglicè* *a* *volumen*, *וְסֵפֶר* *voluit*. In *volumine* *libri* *de* *me* *scriptum* *est*. *Mal. XI. 8.* Et *Christus* *horum* *claudens*, dedit *manu* *tro*. *Luc. IV. 20.* Originalis vox est *ספר* *complicans, convolvens, & vers. 17. ἀναρρίξας explicans, evolvens.*

V. Hæc *volumina* non erant *conscripta* continuo *vocabulorum* *fluxu*, sed *scriptura* *distincta* in *his* *erat* *multis* *spatiis* & *columnis* quasi *totidem* *arcibus*. Hæc *arcus* *scriptura* *constituta* *erant* *vice* *foliorum* in *libris*, hæc *intelliguntur* *sunt* *illa* *Jerem. xxxvi. 23.* *Cum* *le* *offer* *Jehudi* *tres* *paginas* *vel* *quatuor*, *sensit* *id* *intellecto* *Sentia* *Ge.* Hæc *paginae* *non* *antiquæ* *erant*, non *spatia* *repleta* in *libris*. *Hoderni* *I. 21* *Legem* *hujusmodi* *commatibus* & *spatiis* *scriptam* in *his* *Synagoga* *recondant*. *Boetius. Institut. Epist. par. 4.*

VI. Multum depugnatur, utram *Juda* ab initio scripserint cum *Vocalibus* & *Accentibus*, aut an idem a *Masorethis* additi sunt? Quod ut intelligatur, opus erit inquirere, 1. Qui fuerint *Masorethæ*? 2. Quod ipsorum opus? Et tum decidemus, quid plausibiliter hac in re videri possit.

VII. Primo, quod attinet *Masorethæ*, sciendum est, quod *סופר* significet *Tradidit*, & *סופר* *Tradidit*, ex *manu* *ad* *manum* *ad* *posterum* *hinc* *scripto* *transmissam*, quemadmodum *Prophetæ* *Davidique* *litteræ* *constituti* *erant*. Sed hæc per *Synecdochen* significat *sebolia* & *notas criticas*, positas in *Bibliorum* *marginibus*. *Autores* *harum* *notarum* *criticarum* *vocabantur* *Masorethæ*.

VIII. De his autem, quales fuerint, duæ sunt opiniones. Quidam putant fuisse ipsos *Chalæos* *de* *Chalæ*, *Tiberiade* *habitantes*, propterea quæ *os* *Sapientes* *Tiberiadis* *Aben-Ezer*. *Vid. Bux. comment. Masor. cap. 3.* Hi *sapientes* *putantur* *notas* *illas* *marginales* *addidisse* *in* *Hebr. oravi* *tempore* *post* *exilium* *Talmud* *Babylonicum*, scilicet circa annum *Domini* *nostrum* *506.* *Elias* *Leisa* *in* *pref. 3. lib. Masoreth Hammasoreth.* Alii hæc *quæ* *concedit* *duabus* *rationibus*. 1. Quia *historiæ* *non* *proxiunt*, quod *idem* *Chalæi* *in* *aut* *Schora* *tam* *longo* *temporis* *tractu* *Tiberiade* *perstiterint*, sed potius quod *doctrinæ* *gradus* *ibidem* *cessarint* *anno* *400.* *post* *nativitatem* *Salvatoris* *no-*
stri.

stri. Buxtorf. in Masor. cap. 7. Et 2. quia in utroque Talmude Masoræ & rerum in illa contentarum mentio fit. Buxtorf. in comment. Masor. cap. 8. Alii ergo verisimiliter dicunt, Masorethas illos fuisse Concilium Ecclesiasticum seu Collegium constitutum ab Esra, Haggai, Zacharia, Malachia, aliisque pluribus ad reformandam Ecclesiam congregatis, post reversionem e Babylone. R. Asarias. R. Gedalia. Buxtorf. in comment. Masor. cap. 11. Vocabantur illi Collegæ, Viri Synagogæ magnæ.

IX. Istud Concilium ad minimum 40. annos perstitit; nam Simcon justus, qui in vestibus Sacerdotalibus occurrit, leniturus Alexandrum Magnum infesto animo adversus Hierosolimam moventem, statuit illius Concilium fuit. Ps. ke Aboth. c. p. 1. Et hoc fuit plus 300. annis ante nativitatem Christi. Esra erat Præses Concilii, tantaque apud Judæos autoritatis, ut ipsum compararint Moysi, dicentes: Dignus erat Esra, quod data fuisset Lex per manus ejus Israeli, si non præcessisset eum Moyses. Talmud. Sanh. cap. 2. f. 21.

X. Secundo, advertendum est munus, seu opus, quod illi Viri Synagogæ magnæ, seu Masorethæ, præstiterint. Opera ipsorum manifestantur ad hæc singulæ reduci possunt.

XI. Congregata Synagoga magna, cujus caput fuit Esra, inspiratione Spiritus Sancti clarus, Collegæ determinabant, qui libri essent canonici, qui spurii & apocryphi. Buxtorf. in comment. Masor. cap. 11. Castigabant libros canonicos ab omni errore, qui tempore captivitatis in ipsos irrepleverat. Tertull. lib. de libris milieor. Cap. 3. pl. homil. 8. ad Hebr. Irenæus advers. hæres. lib. 3. c. 25. August. de civitate Dei Script. lib. 2. c. 2. ca. finem. Dividebant Vetus Testamentum in libros 22. pro numero literarum Hebræicarum Genesard. lib. 2. Chron. Idem in sectione magna & versus, nam etiam Lex non ita citra ordinem, sine ullo spatio & signo distinctionis, inter vocem & vocem, scripta esset, ut videretur esse una continuus veritas, aut, quemadmodum Kabbalisticæ dicunt, תיבה אחת Distio una, ulque ad tempora Masoretharum, artamen non ita distincta eadem erat in sectiones & versus, ut nunc habemus. Addiderunt suas censuras & notas criticas, quantum requirere videbatur irregularitas multarum vocum, respectu Vocalium & Accentuum. Numerabant versus, voces, literas cujusque libri, ut præcaveretur omnis corruptionis possibilitas, ævis insequentibus; nam abhinc, dicebant, deficiet donum prophetiæ. Tandem annotabant variantes scriptiones, & variantes lectiones.

XII. Quod ut intelligatur, sciendum est, quod in textu Hebr. multæ voces scribantur pluribus, multæque paucioribus, quam proferantur literis, & quod multæ voces scribantur, quæ non legantur. Sunt autem octo voces, quæ scriptæ sunt in textu, sed non leguntur, quas adducit Masor. Ruth. III. 12. &c. Diversitas in margine exprimitur; unde diversitas in textu vocatur כתיב Scriptio: diversitas in margine קרי Lectio, quia vox in margine nota legitur. Hæc diversitas nata a quodamdam esse correctio Bibliorum juxta peculiare descriptiones post liberationem ex Babylone. Contra hæc duplicat Elias in pref. 3. lib. Mos. H. mm. f.

XIII. Quod autem ex diversitatibus sint autoritatis oritur, contententes multa in ratione Mosi parata, & in legentibus interpretis (hæc plurima illorum nostram avertunt lateant) quodque non sint correctiones, sed quod studio & summa ob rationem ab ipsis Prophetis sanctis. Scripturae Scriptoribus fuerint constructæ, hoc patet ex variantibus lectionibus, quis apprehendimus in diversis libris, quæ concordant Haggai, Zacharia, Malachia, Daniel, &c. Quæ quum essent in eorum libris non autem res, non habebant opus correctione eo tempore, cum essent prædictæ, ex tamen in istis variantes lectiones occurrunt.

XIV. Tertio; Propositio hæc sequitur; quia Masorethæ fixæ censuræ vitæ de multis vocibus propter irregularitatem Vocalium & Accentuum in utris notant, propterea Vocales non agnoscunt autores Masorethas, sed redolent eandem eam ipsas voces veterem statem. Et revera alias fuissent corpus sine anima.

NOTÆ AD CAPUT SEPTIMUM.

Annot. 1. Mosen antiquissimum scriptorem esse, cum monumenta ad manus nostras pervenerunt, satis firme asseri puto. Nolle tamen negare jam ante Mosen artem scribendi cognitam fuisse. Si quis enim cogitat longum tempus, quod a mundo condito ad ætatem Mosi elapsum est, multiplicatum genus humanum, varia negotia, studia, in Ægypto præsertim exalta, velut quæ ratione Moen

ventorem litterarum nominare liceat. Non referam quod e. tractat habet Josephus A. J. q. 1. c. 10. p. 8. antediluvianos duobus columnis invenisse sua inscripsisse ut eorum notitia ad posteros propagaretur.

2. Tabulae aliæ de lapide, Cap. VI. 9. plurimum ex lapide constare dicuntur. His nunc manantia documenta Phyl. ferreo aut cupreo alio

ma in pectorali fuit *Beryllus*, hic constituit duas Tribus, *Ephraim* & *Manassen*, at-
tamen ei non possunt duo colores ex pectorali tribui.

X. Singulis *vexillis* sua erat *inscriptio*. In primo exaratum erat illud Num. x. 35. *Surge Jehova, & dispergantur inimici tui, furiantque omnes tui a vultu tuo*. Preterea
putatur ab Hebraeis, quod singulis *vexillis* impressum fuerit peculiare *signum*. Dicitur
in *vexillo* Ruben fuisse imaginem hominis, in *vexillo* Jada imaginem leonis, in *vexillo*
Ephraim imaginem bovis; in *vexillo* Dan imaginem aquilae, *P. Fagius* Num. 2. *Aven-*
Efra ibid. Quae quatuor animalia memorantur ab Ezech. c. 1. 10. ad definiendam An-
gelorum naturam; nam Angeli ex hoc versu definiiri possunt, quod sint Spiritus in-
tellegentes, ut Homo; potentes, ut Leo; Ministratorii, ut Bos; & celeres, ut Aquila
Tremell. in Ezech. 1. Hanc Cherubimorum descriptionem habes Apoc. IV. 6.

XI. Per quae quatuor animalia, juxta sententiam maltorum, figurantur *Evangelii*
sive quatuor. Hieron. ad inis. sui comment. in Matth. Item Gregor. Homil. l. 4. Ezech.
ab Hieron. dissentit August. in Matth. & Marc. nam in leone Matthaeum, Marcum in
homine putat adumbratum. August. de consens. Evang. l. 1. c. 6. Ita creditur, quod
Homo *Mattheum* adumbravit, quia Evangelium exorditur *generatione* Christi secundum
humanitatem; *Leo Marcum*, qui suum Evangelium inchoat voce Leonis rugientis in
deserto; *Vox clamantis in deserto*; *Bos Lucam*, quia inchoat cum Sacerdote Zacharia;
& *Aquila Johannem*, quoniam altius adicendit, initium de Deitate Christi capiens.

XII. Sic videmus, quomodo metati sint sua *castra*; sequitur ipsorum *motio* & *pro-*
gressus, ubi annotanda 1. Ipsorum *motio* in itinere per desertam. 11. Ipsorum *edu-*
ctio in bellum. 1. Quod attinet *motum* in itinere, aut progressi sunt, aut consti-
terunt ratione nubis, quae ipsos comitabatur; scilicet si illa se aut moveret aut siste-
ret; cujus modus describitur Num. X.

XIII. Summatim observemus, quod quando Deus nubem tolleretur, Mose precatu
& signo ad movendum a Sacerdotibus edito, tum movent primum *vexillum* *Ju-*
da cum *Isaschar* & *Zabulon*, subsequenter *Gerfonitis* & *Meraribis*, qui asseres & pelles
Tabernaculi carrieribus ferebant. Tubis alteram signum dantibus, movebant *Ruben*,
Simeon & *Gad*, sequentes Tabernaculum. Post hos ibant *Kabarbise* medii inter duo-
decim Tribus, ferentes humeris suis *arcam*, 3 *Lychnuchum*, *mensam*, *altare* aliasque
res sacras. Tercio tubae signo excitum est *vexillum* *Ephraimi*, *Manassis*, & *Benjami-*
nis, sequentium Sanctuarium. Huc respexit David, orans Plal. LXXX. 3. *Coram*
Ephraim, & *Benjamin*, & *Manasse* *excita* *prepotentiam* *tuam*, & *veni* *ad salutem*
nobis. Quarto signo tuba dato, prodibant cum *vexillo* suo *Dan*, *Ascher*, & *Nephra-*
li quibus erat demandata cura claudorum, debiliu, & aegrorum, ne quis relinque-
retur, sed omnes colligerentur, unde & illud *vexillum* vocatur *acies colligent*. Jos. VI.
9. quo respexit David Pl. XXVII. 10. *Pater meus* & *mater mea dereliquerunt me*; at
Jehovah suscipiet me.

XIV. II. Quod attinet *eductionem* in bellum. 2. Sacerdotes tubis edebant *sonum*
sive Num. X. 9. quem vocant *תקיעה clangorem*, & *confusionem*. Hec uti duplicem
clangorem esse statuunt, alterumque vocari *תקיעה clangorem*, alteram *תקיעה sonum*
fractum; quorum ille aequabilis est vox, hic citus concisusque fragor; ille ad con-
vocandos coetus, hic ad accendendos militum animos facit. 2. Delectus ex toto nu-
mero Sacerdos est, qui animos populi flexanima oratione ad pugnam incitaret. Deut.
XX. 2. Hunc appellabant *שוחט בלחמה Belli causa unctum*. 4 3. Ad praelium ibant
quini in uno ordine. Exod. XIII. 18. vox *חמשים* hoc importat.

XV. Tandem observandum est, quomodo se gerere debuerint in *obsessione* urbis
alicujus. Quod ut bene capiat, duas has nota propositiones. I. *Pacem debebant of-*
ferre omnibus inquilinis & *Cananais*. 1 Deut. XX. 10. Hoc clare patet Jos. XI. 19.
20. *Nulla fuit urbs, quae pacem iniit cum filiis Israelis, nisi Heveta Gibconis incolae; om-*
nes ceperunt bello. A *Jehozai* cum fuit, ut obdurarentur corda ipsorum. Moab autem
& Ammon hic excepti sunt. *Pacem ipsorum* & *bonum ipsorum*, Israel interdixitum est
querere. Deut. XXIII. 6. II. Non licebat Israel *foedus ferre cum septem populis*. Deut.
VII. 2. Exod. xxiii. 32. xxxiv. 15. Licebat autem cum peregrinis Jos. IX. 7. *For-*
san in medio mei habitas, & quomodo percuterem tecum foedus? Non, quomodo pacem
componerem tecum?

XVI. Si quis quærat, quid discriminis sit inter *pacem componere* & *foedus pange-*
re Kelp. Duplex discrimen est. 1. *Compositio pacis* erat *munda stipulatio* & *promissio*
mutua, ad tollendam omnem hostilitatem dissidiamque matiam, ut utriusque partis
vita tuta esset. *Promissio* autem *foederis* erat *mutua solennisque devotio*, de invicem
prestantia illa promissione mutua, fiebatque externis ceremoniis, scilicet dilcendo be-
niam, & inter partes transiendo. Jerem. XXXIV. 18. q. d. *Ita fuit eis, & ita corpus*
Thes. Antiq. Sacr. Tom. III. *Ee 2* *ejus*

Et inscri-
pta
vexillis
signum
tata.

Signa illa
quæ IV. a-
nimalia fi-
gurant
Evangelii-
stas

Haec ita ad
motum ca-
strorum in-
ducuntur
motum
castrorum in
deserto.

Eductio in
bellum

Difer-
men
mutua
promissio

dos; 2 hinc & ipsius hereditatis nomen capit. *Funes mihi ceciderunt in amaranis. Ps. XLVI. 6. h. e. hereditas mea.*

6 Arabas. *אָרָבָה* *Araba*, *calamus*. Ulus hujus fuit ad hanc metiri, longitudo æquabat sex cubitos, & palmum unum, *Ezech. XL. 5.* 3 Cubiti hoc loco exponuntur per cubitos Regis. Minor in hac mensura fraus subesse poterat quam in funiculo, quia extendi plus, pluvie contrahi nequibat. Inde *Canon S. Scriptura* mystice adumbratur *calamo*. *Ez. XL. Apoc. XXI. 15.*

X. Hic integer alie addi possunt *mensurae*, quibus *mensuraverunt* suas vias & gressus, minima hujus generis fuit *פָּסָא* *passus*.

XI. *פָּסָא* *passus*; cuius lapsus in N. T. nunquam in V. T. mentio fit. Continet 125 *פָּסָא* *passus* in totam militarium partem. *Isidorus*. 4 Sunt qui putant *cadior* denominari *ἀπό τοῦ σάειος* a *stando*, quod Hercules tantum terræ spatium cursu interrupto *emensus* sit, *antequam steterit*.

XII. *Μίσθριον* est *portum melle passum*, plurimum tamen apud Hebræos, & apud quos vox *כֶּבֶר* *lepusculum* *miliarium* transfertur, proprie tamen notat *prandium*, aut *alimentum*, a *כָּרָה*, ut *כָּרָה* sit *Servile*; applicatumque *vis* & *spatii*, significat tantum loci intervallum, quantum homo commode conficere potest die dimidio a passu ad passum. Vox ea legitur *Genes. XXXV. 16.* *כֶּבֶר הָאָרֶץ* *passus terra*, iter diei dimidii. Græci ex hoc peregrinum substituant vocabulum *μετρεῖα*, extra dubium confectum ex Hebr. *כֶּבֶר*.

XIII. 2. *Μέσση* *cap. citatis* erant duæ generum, quædam *mensura aridorum*, ut *frumenti* & *olei* &c. & quædam *liquidorum*, ut *vinum* & *oleum* &c. Ut in utroque *mensura* juxta propriam observantur, omnes *mensuras* has describere certo testarum *gallinacearum mediocris magnitudinis numero*.

XIV. Quando hic *mensura* cum nostris confero, & loquor de *modis*, *semimodis*, &c. intelligo id juxta *menturas Wintoniæ*. Talis *modus* continet *sedecim sextarios*; & *semimodus* continet *octiduum*, &c. intelligo id juxta nostras *mensuras cerevisiarum*; qua re evito fractionem numeri.

XV. 2. *Κάδο* continebat tantum, quantum 24 *οὔα*, convenit cum *quartario nostro*. *Arabs*. *Montanus*. *Theobald*. *Cant.* *Mensura minima in S. Scriptura est quarta pars cabi*, seu 6 *οὔα*, 2. *Reg. VII. 25.* Fames in Samaria tam magna fuit, ut *quarta pars cabi excrementorum columbarum venieris quinque argenteis*. 6 Rabbini hoc proverbium de *cabo* est *עשרה קבין שיחה ירדו לעולם* *Decem cabi locutionis descenderunt in mundum*, & novem istorum abstulerunt mulieres. *Buxt. Lex. in היה*.

XVI. *אָמֶר* *Omer* continet unum *Cabum*, & dimidium *Cabum* & quintam partem *Cabi*, h. e. tres pintas, & dimidium, & quintam partem *semi-pinte*. Erat decima pars *Epha*. *Exod. XVI. 36.* *Alsted. præcogn. Theol. I. 2. p. 588.* 7

XVII. *סֵאב* *Seab* *modius satum*. Latini Interpretes plerumque vertunt *Modium*. Continet sex *Cabos*, h. e. Congium & dimidium. Vid. *Buxt. Lex. in סֵאב* ex opere *R. Aphe* *de pasch. c. 5. fol. 176.* In genere hanc vocem interpretamur *mensuram*. *Cras hoc tempore veniet mensura* (*סֵאב*) *simila, siclo*, 2. *Reg. VII. 1.*

XVIII. *אֵפָה* *Epha* continet tria *fura*. *Arabs*. *Mont.* *Theobald*. *Cant.*

XIX. *לֶתֶב* *Leteb* continet quindecim *mensuras* seu *jata*, h. e. duos *modios*, sex *Congios*, & *semi-congium*. Hanc mentio *Hoi. III. 2.* Ibi a nostratibus vertitur *an half homer semi-Chomer*. vid. *Epiph. de mens. & ponder.*

XX. *חֹמֶר* *Chomer*; dicitur a *חֹמֶר* *Asinus*, quoniam hæc mensura tantum frumenti capiebat, quantum *Asinus* ferre sufficit. Continet decem *Ephas*. *Ezech. XLV. 11. h. e. 45.* *Congios*, seu 5. *Modios* & 5. *Congios*.

XXI. *כֶּרֶס* *Cheres* eadem mensura fuit cum *Chomer*. *Ezech. XLV. 14.* Non autem tantum fuit *mensura aridorum sed & liquidorum*. *Luc. XVI. 7.* 8

XXII. Hæ *mensurae*, de quibus hæc usque differuimus, adhibentur ab Hebræis in rebus *aridis* *menturis*. Erant tres alie *liquidorum mensurae*. Ut.

XXIII. *סֵאב*. Continet sex *οὔα*. Vid. *Buxt. l. c.* eadem mensura fuit cum quarta *Cabi* parte seu *semipinta*.

XXIV. *הֵן* *Hen* continet 2. *οὔα*. *Buxt. ibid.* & juxta nostram *mensuram* 3. *quartarios*.

XXV. *בָּר* *Ber* *Barbus* eadem erat quantitatis cum *Epha*, scil. decima pars *Chomer*. *Ezech. XLV. 14.* Latini Interpretes plerumque vertunt *Cadus*. *Hieronymus Ez.*

XII. transfert *Vadus*: *Decima pars Cori*, inquit, *in speciebus liquidis vocatur Barbus* seu *Vadus*. Putaveram esse ipsalima typographicum, & positum esse *Vadus* pro *Cadus*, sed invenio, Græcos ad simile vocabula *Βαρε* & *Βαρε*, pro qua posteriori voce Pater iste legit *Vadus*. Subinde in genere transfertur in nostra lingua a *mensura mensurae*. *Luc. XVI. 16.* continetque 4. *Congios* & *dimidium*. 9

CAPUT DECIMUM.

De Moneta ipsorum cuprea, argentea & aurea.

UT justos *nummos & pondera haberent, utraque librarunt granis.*

Nummos
8cc. libra-
rum 8cc.
ris
N. m. m.
rum c.
procurum
ipies.

Nummi cuprei.

1. Minu-
2. Qua-
3. Affa-
4. Ob.

II. *Διδραχμα* minutum seu quadrans ultimus *Luc. XXI. 2. Marc. XII. 42.* Recentiores Judei vocant פיוטה *nummulum minutum*, *Syr. ܩܘܢܝܬܐ* octavum *assarii* partem. Pendet dimidiam granam hordei *שעורה חצי משקל זה פיוטה זה* *Minutum istud est pondus dimidia partis hordei.* *Mos. Kofs. fol. 124. col. 4.* Conficit tres partes quadrantis nostri.

III. *Κοδράντης* Quadrans, erat nummulus Romanus, pendens granum hordei, vel duo minuta. *Vidua illa pauper immisit in gazophylacium duo minuta, quod est quadrans.* *Matth. XII. 42.* Consequenter valet nostram quadrantem seu c. 12.

IV. *Ἀσάριος* Assarius vel Assarium, erat nummus Romanus, pendens quatuor hordei grana. Rabbini vocant אסיק, & dicunt, quod constituerat 8. minuta. *Dios. in part. Luc. XII. 59.* De eo legimus *Matth. X. 29.* *Nonne duo passeruli veniunt assario?* Nostri legunt *for a soring*. Si praxite. Jamur, de nostro valet *qa. q.* Sen temil.

Nummi argentei.

Argentuo-
rum 100.
rum 100.
rum 100.
rum 100.

V. *גרה* Gerab, erat vigesima pars sicli sacri. Siclus est viginti aerib. *Exod. xxx. 13.* Minimus est minimus a *gerab* Hebraeorum, & convertit cum nostro Obolo. 1. d. ob.

1. Agarah

VI. *אגרה* Agrah. Vertimus in genere a *piece of silver*, particulam argenti. 1. Samuel. II. 36. Verum ex Chaldaica Paraphrasi liquet, quod ejusdem cum Gerab valoris fuerit, ibidem enim utranque transfertur *אגרה*, & a Graecis *αγρα*. Valor ergo est 1. d. ob.

2. Keschi-
tah.

VII. *קשיטה* Keschirab, notat agnum Hebraeis, certumque nummum, cujus alteri lateri agnus impressus fuit. In genere vertimus a *piece of money*, partem monetae. Jacob emit portionem agri centum nummis, *for 100. pieces of money.* *Gen. xxxiii. 19.* Hebr. centum agnis. Verisimile tamen est, Jacobum redemisse istum agrum nummis, nam Stephanus ait *Act. VII. 16.* emisse ipsum *presio argenti*, juxta sententiam Rabbino- rum, ejusdem valoris cum Obolo fuit, *R. Salom. Gen. xxxiii. 19.* Item *R. David* *Leviti in lib. rad. Item Lev. Ben Gen. Gen. xxxiii. 19.* & contrahit vigesimam si- cli partem. *Draf. ad diff. loc. Gen. p. 119.* Valor ergo fuit 1. d. ob.

4. Argen-
tius.

VIII. *ἀργύριον* Argenteus. Quemadmodum Romani suas summas numerabant *f. Tertii*, sic, ut saepe nummus absolute posset et ad notandum idem quod *f. Tertii*, ita Hebraei suas summas supputabant siclis, Graeci drachmis. Hinc argenteus in *S. ri* Scriptura ad te posuit, cum locus agit de moneta Hebraea, 1. sit pro si- cli, vultque *ἀργύριον* sit *flavorem drachmi* 2. *f. 6. d. n. terat sicli* 3. *f. 6. d. n. terat sicli* 4. *f. 6. d. n. terat sicli* 5. *f. 6. d. n. terat sicli* 6. *f. 6. d. n. terat sicli* 7. *f. 6. d. n. terat sicli* 8. *f. 6. d. n. terat sicli* 9. *f. 6. d. n. terat sicli* 10. *f. 6. d. n. terat sicli* 11. *f. 6. d. n. terat sicli* 12. *f. 6. d. n. terat sicli* 13. *f. 6. d. n. terat sicli* 14. *f. 6. d. n. terat sicli* 15. *f. 6. d. n. terat sicli* 16. *f. 6. d. n. terat sicli* 17. *f. 6. d. n. terat sicli* 18. *f. 6. d. n. terat sicli* 19. *f. 6. d. n. terat sicli* 20. *f. 6. d. n. terat sicli* 21. *f. 6. d. n. terat sicli* 22. *f. 6. d. n. terat sicli* 23. *f. 6. d. n. terat sicli* 24. *f. 6. d. n. terat sicli* 25. *f. 6. d. n. terat sicli* 26. *f. 6. d. n. terat sicli* 27. *f. 6. d. n. terat sicli* 28. *f. 6. d. n. terat sicli* 29. *f. 6. d. n. terat sicli* 30. *f. 6. d. n. terat sicli* 31. *f. 6. d. n. terat sicli* 32. *f. 6. d. n. terat sicli* 33. *f. 6. d. n. terat sicli* 34. *f. 6. d. n. terat sicli* 35. *f. 6. d. n. terat sicli* 36. *f. 6. d. n. terat sicli* 37. *f. 6. d. n. terat sicli* 38. *f. 6. d. n. terat sicli* 39. *f. 6. d. n. terat sicli* 40. *f. 6. d. n. terat sicli* 41. *f. 6. d. n. terat sicli* 42. *f. 6. d. n. terat sicli* 43. *f. 6. d. n. terat sicli* 44. *f. 6. d. n. terat sicli* 45. *f. 6. d. n. terat sicli* 46. *f. 6. d. n. terat sicli* 47. *f. 6. d. n. terat sicli* 48. *f. 6. d. n. terat sicli* 49. *f. 6. d. n. terat sicli* 50. *f. 6. d. n. terat sicli* 51. *f. 6. d. n. terat sicli* 52. *f. 6. d. n. terat sicli* 53. *f. 6. d. n. terat sicli* 54. *f. 6. d. n. terat sicli* 55. *f. 6. d. n. terat sicli* 56. *f. 6. d. n. terat sicli* 57. *f. 6. d. n. terat sicli* 58. *f. 6. d. n. terat sicli* 59. *f. 6. d. n. terat sicli* 60. *f. 6. d. n. terat sicli* 61. *f. 6. d. n. terat sicli* 62. *f. 6. d. n. terat sicli* 63. *f. 6. d. n. terat sicli* 64. *f. 6. d. n. terat sicli* 65. *f. 6. d. n. terat sicli* 66. *f. 6. d. n. terat sicli* 67. *f. 6. d. n. terat sicli* 68. *f. 6. d. n. terat sicli* 69. *f. 6. d. n. terat sicli* 70. *f. 6. d. n. terat sicli* 71. *f. 6. d. n. terat sicli* 72. *f. 6. d. n. terat sicli* 73. *f. 6. d. n. terat sicli* 74. *f. 6. d. n. terat sicli* 75. *f. 6. d. n. terat sicli* 76. *f. 6. d. n. terat sicli* 77. *f. 6. d. n. terat sicli* 78. *f. 6. d. n. terat sicli* 79. *f. 6. d. n. terat sicli* 80. *f. 6. d. n. terat sicli* 81. *f. 6. d. n. terat sicli* 82. *f. 6. d. n. terat sicli* 83. *f. 6. d. n. terat sicli* 84. *f. 6. d. n. terat sicli* 85. *f. 6. d. n. terat sicli* 86. *f. 6. d. n. terat sicli* 87. *f. 6. d. n. terat sicli* 88. *f. 6. d. n. terat sicli* 89. *f. 6. d. n. terat sicli* 90. *f. 6. d. n. terat sicli* 91. *f. 6. d. n. terat sicli* 92. *f. 6. d. n. terat sicli* 93. *f. 6. d. n. terat sicli* 94. *f. 6. d. n. terat sicli* 95. *f. 6. d. n. terat sicli* 96. *f. 6. d. n. terat sicli* 97. *f. 6. d. n. terat sicli* 98. *f. 6. d. n. terat sicli* 99. *f. 6. d. n. terat sicli* 100. *f. 6. d. n. terat sicli* 101. *f. 6. d. n. terat sicli* 102. *f. 6. d. n. terat sicli* 103. *f. 6. d. n. terat sicli* 104. *f. 6. d. n. terat sicli* 105. *f. 6. d. n. terat sicli* 106. *f. 6. d. n. terat sicli* 107. *f. 6. d. n. terat sicli* 108. *f. 6. d. n. terat sicli* 109. *f. 6. d. n. terat sicli* 110. *f. 6. d. n. terat sicli* 111. *f. 6. d. n. terat sicli* 112. *f. 6. d. n. terat sicli* 113. *f. 6. d. n. terat sicli* 114. *f. 6. d. n. terat sicli* 115. *f. 6. d. n. terat sicli* 116. *f. 6. d. n. terat sicli* 117. *f. 6. d. n. terat sicli* 118. *f. 6. d. n. terat sicli* 119. *f. 6. d. n. terat sicli* 120. *f. 6. d. n. terat sicli* 121. *f. 6. d. n. terat sicli* 122. *f. 6. d. n. terat sicli* 123. *f. 6. d. n. terat sicli* 124. *f. 6. d. n. terat sicli* 125. *f. 6. d. n. terat sicli* 126. *f. 6. d. n. terat sicli* 127. *f. 6. d. n. terat sicli* 128. *f. 6. d. n. terat sicli* 129. *f. 6. d. n. terat sicli* 130. *f. 6. d. n. terat sicli* 131. *f. 6. d. n. terat sicli* 132. *f. 6. d. n. terat sicli* 133. *f. 6. d. n. terat sicli* 134. *f. 6. d. n. terat sicli* 135. *f. 6. d. n. terat sicli* 136. *f. 6. d. n. terat sicli* 137. *f. 6. d. n. terat sicli* 138. *f. 6. d. n. terat sicli* 139. *f. 6. d. n. terat sicli* 140. *f. 6. d. n. terat sicli* 141. *f. 6. d. n. terat sicli* 142. *f. 6. d. n. terat sicli* 143. *f. 6. d. n. terat sicli* 144. *f. 6. d. n. terat sicli* 145. *f. 6. d. n. terat sicli* 146. *f. 6. d. n. terat sicli* 147. *f. 6. d. n. terat sicli* 148. *f. 6. d. n. terat sicli* 149. *f. 6. d. n. terat sicli* 150. *f. 6. d. n. terat sicli* 151. *f. 6. d. n. terat sicli* 152. *f. 6. d. n. terat sicli* 153. *f. 6. d. n. terat sicli* 154. *f. 6. d. n. terat sicli* 155. *f. 6. d. n. terat sicli* 156. *f. 6. d. n. terat sicli* 157. *f. 6. d. n. terat sicli* 158. *f. 6. d. n. terat sicli* 159. *f. 6. d. n. terat sicli* 160. *f. 6. d. n. terat sicli* 161. *f. 6. d. n. terat sicli* 162. *f. 6. d. n. terat sicli* 163. *f. 6. d. n. terat sicli* 164. *f. 6. d. n. terat sicli* 165. *f. 6. d. n. terat sicli* 166. *f. 6. d. n. terat sicli* 167. *f. 6. d. n. terat sicli* 168. *f. 6. d. n. terat sicli* 169. *f. 6. d. n. terat sicli* 170. *f. 6. d. n. terat sicli* 171. *f. 6. d. n. terat sicli* 172. *f. 6. d. n. terat sicli* 173. *f. 6. d. n. terat sicli* 174. *f. 6. d. n. terat sicli* 175. *f. 6. d. n. terat sicli* 176. *f. 6. d. n. terat sicli* 177. *f. 6. d. n. terat sicli* 178. *f. 6. d. n. terat sicli* 179. *f. 6. d. n. terat sicli* 180. *f. 6. d. n. terat sicli* 181. *f. 6. d. n. terat sicli* 182. *f. 6. d. n. terat sicli* 183. *f. 6. d. n. terat sicli* 184. *f. 6. d. n. terat sicli* 185. *f. 6. d. n. terat sicli* 186. *f. 6. d. n. terat sicli* 187. *f. 6. d. n. terat sicli* 188. *f. 6. d. n. terat sicli* 189. *f. 6. d. n. terat sicli* 190. *f. 6. d. n. terat sicli* 191. *f. 6. d. n. terat sicli* 192. *f. 6. d. n. terat sicli* 193. *f. 6. d. n. terat sicli* 194. *f. 6. d. n. terat sicli* 195. *f. 6. d. n. terat sicli* 196. *f. 6. d. n. terat sicli* 197. *f. 6. d. n. terat sicli* 198. *f. 6. d. n. terat sicli* 199. *f. 6. d. n. terat sicli* 200. *f. 6. d. n. terat sicli* 201. *f. 6. d. n. terat sicli* 202. *f. 6. d. n. terat sicli* 203. *f. 6. d. n. terat sicli* 204. *f. 6. d. n. terat sicli* 205. *f. 6. d. n. terat sicli* 206. *f. 6. d. n. terat sicli* 207. *f. 6. d. n. terat sicli* 208. *f. 6. d. n. terat sicli* 209. *f. 6. d. n. terat sicli* 210. *f. 6. d. n. terat sicli* 211. *f. 6. d. n. terat sicli* 212. *f. 6. d. n. terat sicli* 213. *f. 6. d. n. terat sicli* 214. *f. 6. d. n. terat sicli* 215. *f. 6. d. n. terat sicli* 216. *f. 6. d. n. terat sicli* 217. *f. 6. d. n. terat sicli* 218. *f. 6. d. n. terat sicli* 219. *f. 6. d. n. terat sicli* 220. *f. 6. d. n. terat sicli* 221. *f. 6. d. n. terat sicli* 222. *f. 6. d. n. terat sicli* 223. *f. 6. d. n. terat sicli* 224. *f. 6. d. n. terat sicli* 225. *f. 6. d. n. terat sicli* 226. *f. 6. d. n. terat sicli* 227. *f. 6. d. n. terat sicli* 228. *f. 6. d. n. terat sicli* 229. *f. 6. d. n. terat sicli* 230. *f. 6. d. n. terat sicli* 231. *f. 6. d. n. terat sicli* 232. *f. 6. d. n. terat sicli* 233. *f. 6. d. n. terat sicli* 234. *f. 6. d. n. terat sicli* 235. *f. 6. d. n. terat sicli* 236. *f. 6. d. n. terat sicli* 237. *f. 6. d. n. terat sicli* 238. *f. 6. d. n. terat sicli* 239. *f. 6. d. n. terat sicli* 240. *f. 6. d. n. terat sicli* 241. *f. 6. d. n. terat sicli* 242. *f. 6. d. n. terat sicli* 243. *f. 6. d. n. terat sicli* 244. *f. 6. d. n. terat sicli* 245. *f. 6. d. n. terat sicli* 246. *f. 6. d. n. terat sicli* 247. *f. 6. d. n. terat sicli* 248. *f. 6. d. n. terat sicli* 249. *f. 6. d. n. terat sicli* 250. *f. 6. d. n. terat sicli* 251. *f. 6. d. n. terat sicli* 252. *f. 6. d. n. terat sicli* 253. *f. 6. d. n. terat sicli* 254. *f. 6. d. n. terat sicli* 255. *f. 6. d. n. terat sicli* 256. *f. 6. d. n. terat sicli* 257. *f. 6. d. n. terat sicli* 258. *f. 6. d. n. terat sicli* 259. *f. 6. d. n. terat sicli* 260. *f. 6. d. n. terat sicli* 261. *f. 6. d. n. terat sicli* 262. *f. 6. d. n. terat sicli* 263. *f. 6. d. n. terat sicli* 264. *f. 6. d. n. terat sicli* 265. *f. 6. d. n. terat sicli* 266. *f. 6. d. n. terat sicli* 267. *f. 6. d. n. terat sicli* 268. *f. 6. d. n. terat sicli* 269. *f. 6. d. n. terat sicli* 270. *f. 6. d. n. terat sicli* 271. *f. 6. d. n. terat sicli* 272. *f. 6. d. n. terat sicli* 273. *f. 6. d. n. terat sicli* 274. *f. 6. d. n. terat sicli* 275. *f. 6. d. n. terat sicli* 276. *f. 6. d. n. terat sicli* 277. *f. 6. d. n. terat sicli* 278. *f. 6. d. n. terat sicli* 279. *f. 6. d. n. terat sicli* 280. *f. 6. d. n. terat sicli* 281. *f. 6. d. n. terat sicli* 282. *f. 6. d. n. terat sicli* 283. *f. 6. d. n. terat sicli* 284. *f. 6. d. n. terat sicli* 285. *f. 6. d. n. terat sicli* 286. *f. 6. d. n. terat sicli* 287. *f. 6. d. n. terat sicli* 288. *f. 6. d. n. terat sicli* 289. *f. 6. d. n. terat sicli* 290. *f. 6. d. n. terat sicli* 291. *f. 6. d. n. terat sicli* 292. *f. 6. d. n. terat sicli* 293. *f. 6. d. n. terat sicli* 294. *f. 6. d. n. terat sicli* 295. *f. 6. d. n. terat sicli* 296. *f. 6. d. n. terat sicli* 297. *f. 6. d. n. terat sicli* 298. *f. 6. d. n. terat sicli* 299. *f. 6. d. n. terat sicli* 300. *f. 6. d. n. terat sicli* 301. *f. 6. d. n. terat sicli* 302. *f. 6. d. n. terat sicli* 303. *f. 6. d. n. terat sicli* 304. *f. 6. d. n. terat sicli* 305. *f. 6. d. n. terat sicli* 306. *f. 6. d. n. terat sicli* 307. *f. 6. d. n. terat sicli* 308. *f. 6. d. n. terat sicli* 309. *f. 6. d. n. terat sicli* 310. *f. 6. d. n. terat sicli* 311. *f. 6. d. n. terat sicli* 312. *f. 6. d. n. terat sicli* 313. *f. 6. d. n. terat sicli* 314. *f. 6. d. n. terat sicli* 315. *f. 6. d. n. terat sicli* 316. *f. 6. d. n. terat sicli* 317. *f. 6. d. n. terat sicli* 318. *f. 6. d. n. terat sicli* 319. *f. 6. d. n. terat sicli* 320. *f. 6. d. n. terat sicli* 321. *f. 6. d. n. terat sicli* 322. *f. 6. d. n. terat sicli* 323. *f. 6. d. n. terat sicli* 324. *f. 6. d. n. terat sicli* 325. *f. 6. d. n. terat sicli* 326. *f. 6. d. n. terat sicli* 327. *f. 6. d. n. terat sicli* 328. *f. 6. d. n. terat sicli* 329. *f. 6. d. n. terat sicli* 330. *f. 6. d. n. terat sicli* 331. *f. 6. d. n. terat sicli* 332. *f. 6. d. n. terat sicli* 333. *f. 6. d. n. terat sicli* 334. *f. 6. d. n. terat sicli* 335. *f. 6. d. n. terat sicli* 336. *f. 6. d. n. terat sicli* 337. *f. 6. d. n. terat sicli* 338. *f. 6. d. n. terat sicli* 339. *f. 6. d. n. terat sicli* 340. *f. 6. d. n. terat sicli* 341. *f. 6. d. n. terat sicli* 342. *f. 6. d. n. terat sicli* 343. *f. 6. d. n. terat sicli* 344. *f. 6. d. n. terat sicli* 345. *f. 6. d. n. terat sicli* 346. *f. 6. d. n. terat sicli* 347. *f. 6. d. n. terat sicli* 348. *f. 6. d. n. terat sicli* 349. *f. 6. d. n. terat sicli* 350. *f. 6. d. n. terat sicli* 351. *f. 6. d. n. terat sicli* 352. *f. 6. d. n. terat sicli* 353. *f. 6. d. n. terat sicli* 354. *f. 6. d. n. terat sicli* 355. *f. 6. d. n. terat sicli* 356. *f. 6. d. n. terat sicli* 357. *f. 6. d. n. terat sicli* 358. *f. 6. d. n. terat sicli* 359. *f. 6. d. n. terat sicli* 360. *f. 6. d. n. terat sicli* 361. *f. 6. d. n. terat sicli* 362. *f. 6. d. n. terat sicli* 363. *f. 6. d. n. terat sicli* 364. *f. 6. d. n. terat sicli* 365. *f. 6. d. n. terat sicli* 366. *f. 6. d. n. terat sicli* 367. *f. 6. d. n. terat sicli* 368. *f. 6. d. n. terat sicli* 369. *f. 6. d. n. terat sicli* 370. *f. 6. d. n. terat sicli* 371. *f. 6. d. n. terat sicli* 372. *f. 6. d. n. terat sicli* 373. *f. 6. d. n. terat sicli* 374. *f. 6. d. n. terat sicli* 375. *f. 6. d. n. terat sicli* 376. *f. 6. d. n. terat sicli* 377. *f. 6. d. n. terat sicli* 378. *f. 6. d. n. terat sicli* 379. *f. 6. d. n. terat sicli* 380. *f. 6. d. n. terat sicli* 381. *f. 6. d. n. terat sicli* 382. *f. 6. d. n. terat sicli* 383. *f. 6. d. n. terat sicli* 384. *f. 6. d. n. terat sicli* 385. *f. 6. d. n. terat sicli* 386. *f. 6. d. n. terat sicli* 387. *f. 6. d. n. terat sicli* 388. *f. 6. d. n. terat sicli* 389. *f. 6. d. n. terat sicli* 390. *f. 6. d. n. terat sicli* 391. *f. 6. d. n. terat sicli* 392. *f. 6. d. n. terat sicli* 393. *f. 6. d. n. terat sicli* 394. *f. 6. d. n. terat sicli* 395. *f. 6. d. n. terat sicli* 396. *f. 6. d. n. terat sicli* 397. *f. 6. d. n. terat sicli* 398. *f. 6. d. n. terat sicli* 399. *f. 6. d. n. terat sicli* 400. *f. 6. d. n. terat sicli* 401. *f. 6. d. n. terat sicli* 402. *f. 6. d. n. terat sicli* 403. *f. 6. d. n. terat sicli* 404. *f. 6. d. n. terat sicli* 405. *f. 6. d. n. terat sicli* 406. *f. 6. d. n. terat sicli* 407. *f. 6. d. n. terat sicli* 408. *f. 6. d. n. terat sicli* 409. *f. 6. d. n. terat sicli* 410. *f. 6. d. n. terat sicli* 411. *f. 6. d. n. terat sicli* 412. *f. 6. d. n. terat sicli* 413. *f. 6. d. n. terat sicli* 414. *f. 6. d. n. terat sicli* 415. *f. 6. d. n. terat sicli* 416. *f. 6. d. n. terat sicli* 417. *f. 6. d. n. terat sicli* 418. *f. 6. d. n. terat sicli* 419. *f. 6. d. n. terat sicli* 420. *f. 6. d. n. terat sicli* 421. *f. 6. d. n. terat sicli* 422. *f. 6. d. n. terat sicli* 423. *f. 6. d. n. terat sicli* 424. *f. 6. d. n. terat sicli* 425. *f. 6. d. n. terat sicli* 426. *f. 6. d. n. terat sicli* 427. *f. 6. d. n. terat sicli* 428. *f. 6. d. n. terat sicli* 429. *f. 6. d. n. terat sicli* 430. *f. 6. d. n. terat sicli* 431. *f. 6. d. n. terat sicli* 432. *f. 6. d. n. terat sicli* 433. *f. 6. d. n. terat sicli* 434. *f. 6. d. n. terat sicli* 435. *f. 6. d. n. terat sicli* 436. *f. 6. d. n. terat sicli* 437. *f. 6. d. n. terat sicli* 438. *f. 6. d. n. terat sicli* 439. *f. 6. d. n. terat sicli* 440. *f. 6. d. n. terat sicli* 441. *f. 6. d. n. terat sicli* 442. *f. 6. d. n. terat sicli* 443. *f. 6. d. n. terat sicli* 444. *f. 6. d. n. terat sicli* 445. *f. 6. d. n. terat sicli* 446. *f. 6. d. n. terat sicli* 447. *f. 6. d. n. terat sicli* 448. *f. 6. d. n. terat sicli* 449. *f. 6. d. n. terat sicli* 450. *f. 6. d. n. terat sicli* 451. *f. 6. d. n. terat sicli* 452. *f. 6. d. n. terat sicli* 453. *f. 6. d. n. terat sicli* 454. *f. 6. d. n. terat sicli* 455. *f. 6. d. n. terat sicli* 456. *f. 6. d. n. terat sicli* 457. *f. 6. d. n. terat sicli* 458. *f. 6. d. n. terat sicli* 459. *f.*

XII. *שקל כסף* erat quarta pars *sicli argentei*, & sic æquale nostrorum obolorum se- 8. *Zuz.* ptem 7. d. ob. כסף שקל כסף *שקל כסף* est quarta pars *sicli argentei*. *Elias Tbisb.*

XIII. *שקל Siclus* duplex erat. I. *Siclus Regius*, communis ulus in negotiis civilibus, 9. *Siclus* emptionibus, & venditionibus, & ejusdem valoris cum *didra bmo*. II. *Siclus Sanctu-* vel R. *Siclus* vii, pretio æquans *παραδραχμων*, seu 2. f. 6. d. 4 In *Siclo Sanctuarii* duo typi excus- vel San-
erant, quorum alter ubivis inter Judæos valebat. *Triginta argentei*, quos Judas acce- ctuari.
pit, creduntur fuisse *triginta sicli sacri*. Unus typus in altero latere fuit *Urna man-*
na, aut, juxta aliorum sententiam, *thurbulum Aaronis*, cum hac inscriptione *שקל*
ישראל *Siclus Israelis*. In altero latere erat impressa *Virga frondens Aaronis*, cum hac
inscriptione *ירושלים הקדושה Hierosolyma Sancta*. Post adventum Salvatoris nostri, con-
verſi ad Christianam fidem Judæi, mutarunt suum *siclum*, in priori latere exarata ef-
figie Christi, adjectisque ad frontem vel os literis *יש*, & imposita capiti litera *ו*; quæ
tres literæ componunt nomen *JESU*, *Alfred. præcogn.* Altero autem hujus *sicli* latere
nullum erat signum, sed totus orbiculus repletus erat hac inscriptione *בשם מלך נא*
Messias Rex venit cum pace, & *lux de homine facta*
est vita. In alius monetis eodem sensu hæc inscripta leguntur; *אלהים עשוי אדם*
Deus factus homo. *Siclus Regius*, tempore Davidis & Salomonis, altero latere fi-
gnum tulit, turrim positam inter *ירושלים* & *שלום* infra quam legebatur *עיר הקודש*
Hierosolyma urbs sanctificata. Alterum latus totum inscriptum erat his verbis: *דוד המלך*
David Rex & *שלמה המלך Salomon Rex*. *Siclus* præterea in minores
nummos divisus fuit, qui suam denominationem habuerunt a partibus ejus. Sic men-
tio fit *dimidii sicli*. *Exod. XXX. 13.* & *tertiæ partis sicli*. *Neb. X. 32.* & *quarta*. *1.*
Sam. IX. 8.

Nummi aurei.

XIV. *זהב* quod transferimus a *piece of gold* 2. *Reg. V. 5.* alii *siclum auri* esse pu-
tant ex 1. *Chron. XXI. 25.* Hujus generis sunt 1700. *nummi aurei*, quorum mentio
J. VIII. 26. quo loco *Græci* verunt *παραδραχμων* &c. Pondus hujus *nummi* æquavit
duas *drachmas Atticas*, valor 15. *S. Brecherwood. de num.*

XV. *אדרכון*, de quo *Esr. vii. 27.* vocatur alias *דרכון* *Es. xi. 69.* Utrumque
hoc nomen videtur denotare eundem *nummum*, si non, pondus tamen idem utriusque
fuit. *Græci* utrumque interpretantur per *δραχμην*, secundum quos nos quoque utrum-
que transferimus a *drachm of gold*; quod intelligendum de *drachma Hebræorum*, quæ
æquivaleret duabus *drachmis Atticis*. A *Græca* voce *δραχμην* videtur natum *Darckemon*.
Non hæsiatur, qui putat, *Adarkon* dici, quasi *Daricon*, quod fuit *nummus aureus*
Persis usitatus & a Rege *Dario*, cujus effigies alteri lateri impressa erat, ita dicta;
& autem apud *Chaldæos* sæpius præfigitur vocabulo, sicut *ד* apud *Hebræos*. Valoris
ejusdem fuit cum *זהב* seu *siclo aureo*. *Brecherwood. de num.*

Summa ipsorum due fuerunt.

XVI. *מנא* *Mina*, libra seu pondo. *Mina aurea* pendet 100. *siclos*. Hoc liquet
ex collatione textuum. 1. *Reg. X. 17.* Tres *minas* *מנא* imposuit unicuique scuto. Et 2.
Chron. IX. 16. *המלך* imposuit 300. *siclos auri* unicuique scuto. In *Hebr.* quidem *si-*
clus non expresse legitur, sed necessario subauditur, uti patet ex eo, quod diximus
de *Zababb*. Nam receptus est canon, quod *aureum* positum in Scriptura cum *numero*
notet totidem *Siclos aureos*, & sic *argentum* pariter &c. Pondus ergo quum sit 100.
siclorum, valor erat 74. *lib.* *Mina* autem ipsorum *argentea* pendet 60. *siclos* *Ez. XI. 1.*
12. sic ut valor sit 7. *lib.* 10. f. *Schindlerus* in *מנא* lapsus est, dicens; quod pre-
tium *mina* mutatum sit tempore *Ezechielis*, quum valeret tum temporis 60. *siclos*,
nam differentia illi non est inter *minam sacram* & *profanam*, uti is putat; sed inter
minam auri, qui semper valuit 100. *siclos*, & inter *minam argenti*, quæ pendet 60.
siclos juxta citatum *Ezech.* locum. 5

XVII. *Secundi summi* sunt *ככר* *Talentum*. Quod, cum est *talentum argenti*, con-
tinet pondus 3000. *siclorum*. Nam collati illi duo versiculi. *Ex. XXXVIII. 25. 26.*
ostendant, quod *aurum* a sexies & centies mille capitibus, singulis *dimidium sicli* in
pendentibus, 100. *talentorum summi* tollitur, *talentum Hebræorum* valeret 375. *lib.*
Sed *talentum aurum*, comparatum *argento*, duodecies superabat, sic ut apud nos conti-
nuerat 4500. *Lib.* 6. Hæc, cum agimus de ipsorum *nummis*, tria observanda sunt.

Nummo-
rum at-
reorum
Incl. es. 1
Summa
reus

3. Adar-
con.

Summa-
rum spe-
cies 3.
Mina.

Talen-
tum.

PECUNIA HEBRÆORUM COMPARATA INTER SE.

Pruta	1	Quadrans	1	Assarius	1	Gerah	Denarius	Didrachma
1	1	1	1	1	1	1	1	1
2	2	2	2	2	2	2	2	2
8	8	8	8	8	8	8	8	8
32	32	32	32	32	32	32	32	32
160	160	160	160	160	160	160	160	160
320	320	320	320	320	320	320	320	320
640	640	640	640	640	640	640	640	640
32000	32000	32000	32000	32000	32000	32000	32000	32000
1920000	1920000	1920000	1920000	1920000	1920000	1920000	1920000	1920000

PECUNIA HEBRÆORUM COMPARATA CUM HODIERNA.

1. Talentum Thaleri Imper.

	1	00	Crucig.	Ob.
1. Mina	25			
1. Siclus	$\frac{1}{2}$			
1. Didrachma		22		2
1. Denarius	facit	11		1
1. Gerah		2		1
1. Assarius				$\frac{1}{4}$
1. Quadrans.				$\frac{1}{8}$
1. Pruta				$\frac{1}{16}$

XVIII. 1. Quod quemadmodam Romani antiquitus usurpabant *As grave* laude, quod in massa in suis expensis pendebant, & deinde *As signatum*, ita Hebraei, ethiopes receperunt eam signatorum nummorum, prout tamen ita ac rursus dependebant. *Appendiculae Abrahami Ephraim argentum Gen. XXIII. 16.* Hinc *siclus* luani nomen erat, non *ponderare, librare.*

Pondus si- XIX. Uti signatus *siclus* duplex fuit, alter in usum Sanctuarii, alter in usum Rei-
s. siclus. *Siclus* in Sanctuario aequabat duos *siclos* communes; ita pondus *sicli* eodem mo-
do distinguendum est. *Siclus Sacer* pendet *semi-unciam ponderis Trojani; communis quar-
tam unciam partem.* E. G. *Mureo ferreus hasta Goliathi pendebat 600. siclos sacros.* 1. *Sam. XVII. 7. h. e. 25. pondo.* *Coma Absalomonis* pendebat 400. *siclos ponderis regii.* 2. *Sam. XIV. 26. h. e. 4. pondo, & 2. uncias.* Imo etiam *summe* juxta Sanctuarium fuisse dimidiam prout partem amittant, quando in publico sua juxta regium pon-
dus componuntur.

Minimi XX. 3. Minimi *nummi* in genere dicebantur *xepuare*, aut in num. Eng. *nummi* Joh. II. 15. Vix ei proprie denotat *partem metalli particulam*, quam ab angulis abradi-
poteat. *Primo mensis Adar factum est praeconium per 1. siclos, ut populus pararet dimi-
dium suum siclos, qui quotannis dependebatur ad cultum templi, secundum DEI prae-
ceptum.* Ex. XXX. 13. *Mos. Kors. Sicl. fol. 122. col. 2.* Die decimo quinto mensis *Adar* mensis portarunt in templum, h. e. in atrium, ubi populus stetit, quibus impotae-
rant ea *nummi* seu *minutos nummos*, ut eos lavarent, quibus opus esset *dimidius siclis*
ad oblatorem, aut ad solvendum oves, oves, columbaeque, quae ibidem quoque in
atrio venalia exponebantur. *Mos. Kors. ibid.*

XXI. Haec autem minuta pecunia alia mutata sunt aut saltem rebus aliis vice pe-
cuniae, non sine timore. Hinc ibi, qui affidebant his mensis, vocantur *nummi* re-
bus *nummorum*, quae commutabant, respectu vero hujus commutationis dicantur
nummi, nam *nummi* inquit Pollux, est *nummus* Pecunia permutatio. Vid.
Descriptio in N. T. par. 1. Et quod *nummi* Graece, hoc Latine Cambium signi-
ficat, ut *nummi* Latine *collybia*, quas Latini vocant *Lateras cambis*, & Graeci *τὸν το-
λῶν* *collybiarum tesseras collybisticas.* Tandem respectu mensarum, quibus affidebant,
vocabantur Talmudicis *מנא* *mensarii*, a *מן* *mensa*; ob eandem rationem Grae-
cis saepe dicuntur *παραγέραι*, & apud Latinos *mensarii*. Hi erant *nummularii* illi, quos
Salvator noster templo populus.

NOTÆ

PETRI CUNÆI
DE
REPUBLICA
HEBRÆORUM
LIBRI TRES
A JOHANNЕ NICOLAI
NOTIS ILLUSTRATI.

THE
BIBLE
AND
THE
FUTURE
OF
THE
WORLD

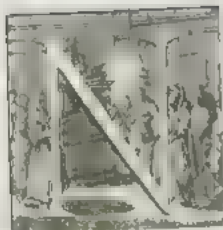
SERENISSIMO PRINCIPI AC DOMINO
D. WILHELMO FRIDERICO

Marchioni Brandenburgensi, Magdeburgensi, Prussiae, Stetini,
Pomeraniae, Cassubiorum ac Vandalorum, inque Silesia
& Crostia Duci, Burggravio Norinbergensi, Principi
Halberstradii, Mindae & Camini, Comiti in
Hohenzollern &c.

Principi ac Domino suo Clementissimo

Vitam prolixam ac Felicitatem, pacis bellicae tempore,
foris domique perpetuam!

SERENISSIME PRINCEPS AC DOMINE,
DOMINE CLEMENTISSIME.

MO dubitat, nec unquam dubitatum fuit, quin
in toto humano genere magnum discrimen con-
spiciatur. Nam quanta est in ipsis hominibus dis-
similitudo naturarum, inclinationum, ingeniorum
& voluntatum? Maxime vero elucet hoc discri-
men in Heroico Vestro Genere, in quo major
Excellentia naturae, quam in cetera multitudine:

Atque haec quasi nobilitas naturae propagatur aliquo modo etiam
in posteritatem, sicut vere & eleganter inquit Poeta:

Fortes creantur fortibus & bonis.

Non igitur solum virtutibus, seu rebus fortiter & praeclare gestis,
verum etiam vi quadam naturae distant Heroicae Familiae a promi-
scuo vulgo, in quo igniculi illi seminaque virtutum & animorum
impetus plerumque languidiores minusque excitati sunt, quam in
Heroicis naturis. Nam quemadmodum Deus vult distinctiones esse
ministeriorum & ordinum in hac communi & civili societate, in
qua alii imperent; alii obediant: ita etiam excitatior est indoles
ac vis, seu ut Graeci vocant, *τὸ πνεῦμα* naturae in praestantibus viris,
qui Imperia & Ecclesias gubernaturi sunt, quam in mediocribus.
Neque vero exigua vis naturae, magnanimitas & robur animi re-
quiritur ad sustinendas & perferendas difficultates & onera Ecclesiae
& Imperii. Ideo singulares & divinos motus iniecit Deus Heroi-
cis viris, ut ipsa gubernatio esset felicior inter tot miseras & dif-
ficultates, quas homo, nisi afflatu quodam divino incitaretur, per-
ferre nequaquam posset in hac imbecillitate humanae naturae. Cum
ita-

itaque his dotibus, *Serenissime Princeps*, satis sis instructus, quibus Respublica bene feliciterque gubernari queat, & harum omnium Respublica Hebræorum idea perfectissima sit, quæ ipso Deo Ductore ostendit, quomodo status Politicus & Ecclesiasticus sit conservandus, ut domi forisque omnia felicissime agantur, Hinc Serenitati Tuæ Celsissimæ *Cunæum* de Republica Hebræorum differentem & annotationibus meis qualibuscunque auctum in auspiciis Regiminis Serenitatis Tuæ summa cum devotione & voto omniæ felicitatis, sacrum esse volui non sine singulari directione Dei, quippe hunc ob famam & Heroica facta (quæ quasi huic Celsissimæ Domui natura indita) Serenissimo Principi, nunc beato & inter Sanctos triumphanti ex subjectissima mente dedicare constitueram, Verum cum morte beata subjectis tamen acerbissima obiisse audirem, propositum meum, nescio, quo impultu devotionis subjectissimæ meæ testandæ, non mutavi, sed ad pedes Serenitatis Tuæ pignus hoc chartaceum humillime depono, & præcipue hunc librum Tuæ Celsitudini nuncupare ideo mihi vitæ est, quod intelligo, EAM vere heroicis virtutibus ornatam. Hunc Serenitatis Tuæ radius clementissime illustra, quem primis auspiciis tantissimi Imperii Tuæ Celsitudini subjectissime offerro, precibus ardentissimis Deum flagitans, ut quam diutissime quam longissime salvam & incolumem servet. Det Serenitati Tuæ vitam proximam, imperium securum, Domum tutam, Senatum fidelem, populum probum, & quæcunque Principis vota. Quod reliquum est pro Celsitudinis Tuæ, Princeps Clementissime, & totius Celsissimæ Domus æternitate vota nuncupo, Deum Optimum Maximum obtestans, ut potenti sua dextra, post hunc mestissimum casum, illam fulcat, quo stabilis, inconcussa, bonisque actibus florens duret perpetuum, nullis datis felicitati ejus metis. Hæc sunt vota mea devotissima quæ Deus rata esse jubeat.

Serenit. Tuæ.

Humillimus Client

Dabam Tubingæ die vi. April.
MDCCIII.

JOH. NICOLAI,
Antiq. Prof. & Rectori Consubern.

A D

* Perne am promittit talis illi, qui extra Ecclesiam Catholicam tam docent vitam, Extra Ecclesiam non salutem, ut Augustinus in Serm. ad Cæsariensis Ecclesie plebem. Si extra Ecclesiam Catholicam non salutem esse salutem SS. Patres, per se sequitur nullam profectionem superesse, quæ extra communionem Ecclesie Romanæ moriantur. Ecclesia quippe Romana auctoritas unitatis centrum palam dicitur.

A D

LECTOREM.

UM nuperrime Sigonius de Republica Hebræorum recusus lucem aspexerit publicam, mearum partium esse quoque dixi Cunzi acutissimi libellum de Republica Hebræorum meis qualibuscunque notis augere, quem jam in Tui usum sistimus Benevole Lector. Neminem latet, quantas laudes, quanta encomia Cuneus adeptus ab E. n. h. ita, ut non opus, laudibus meis illum exornare, cum veritas ipsa loquatur. Si quid boni in annotatis deprehenderit, Benevole Lector, gratum mihi erit; Sin minus rem acu tactam inveneris, bene interpreteris, rogatum volo. Interim tamen notas dedi, in quibus antiquorum plurima expenduntur, enucleantur, explicanturque, quæ orbi literato & Sacræ Scripturæ Lectoribus lucem aliquam dare possunt, ut eo melius illam intelligere discat. Fidere his, Benevole Lector, optime & in commodum Tuum utere. Vale.

VIRO EXCELLENTISSIMO
D. JOHANNI NICOLAI

Antiquit. in perantiqua Tubing. Prof. P. h. t. Rector.

S. P. D.

CHRISTOPHORUS REUCHLIN,

S. S. Theol. D. & P. P.

UI Ἀρχαιολογίας studiis magnopere delectantur, non una eademque incedere semita videmus. Sunt qui in Syllabarum momentis, vocabulorum minutis, Poetarum nugis, profanis ritibus, antiquis nummis, saxis & marmoribus omnem ætatem conterentes, rebus relictis in verbis consenscunt; ceteros tamen eruditos præ se ut plumbeos & miseros contemnunt, bonarumque literarum Principes, Phœnices & nescio quid non fallunt. Sunt ex aduerso, qui ad Scientiarum Augmentum, & vitæ communis usum omnia referentes, Antiquitates, & laborum condimenta, & ornamenta delirant, veram etiam ut Educationis sacrae pariter ac civilis subsidia scrutantur, atque ex hac veluti penu Philosophi, Mathematici, Jurisconsulti, & Theologi egregia atque quam plurima suppeditant. Illi quidem cum Aristophaneo Socrate, ἱερὸς τῶν λεπτοτάτων λόγων merito audiunt: Horum vero industriam grata mente eruditus Orbis agnoscit, & non exiguis laudibus posteritas celebrat. Quorum in numero TE esse, cum doctissimis Tuis lucubrationibus hætenus in lucem editis, abunde demonstraveris Excellentissime NICOLAI: in Tuas hic laudes latius excurrerem, si vel Tu is esses, qui ex commemoratione ut ut vera Tuorum aucupare gloriam velles, vel ego Tua in rem literariam merita pro dignitate deprædicare, aut quam consequutus es nominis celebritatem illustrare ulla ratione possem. Facit autem illud mei loco CUNÆUS tua cura emendatis editis, doctis inique analis Annotationibus qui notitiam Te facit, & cum omnis mea, quantacunque cum cura facta commendatio. De cætero Deum T. O. M. veneror, velit Te in seros usque annos saluum & incolumem præstare, ut Academiae nostræ, Studiosque in illa Juvantur, quin universa Reipubl. literariæ commoda diu promovere queas; Vale.

Dab. Tubingæ d.
Michael. A. O. R.
MDCCII.

EXCEL-

EXCELLENTISSIMO VIRO
D. JOHANNI NICOLAI

Professori Antiquitatum apud nos celeberrimo

JOH. CUNR. KLEMM,

Log. & Metaph. P. P.

S. P. D.

UM tuas nuper inspicerem Commentationes, quibus Caroli Sigismundi de Republica Hebraeorum illustrasti libros, non tam in te, quam in tua, qui nitidissimus est; sed & florum potius, et tam prae universa collectorum amicitiae summo opere commendasti. Tunc primum, deinceps & Orbi literato gratulari cepi; atque intra me vebementer optare, ut plures ejusmodi tua Industria factus in publicum exrens. Nunc ad votum laetus percipio, Temor & in Petri Cunei Opus de eadem Republica excellentissimum, per te non solum esse meditatum, sed & ipsum jam sub prelo sudare laborem; unde non possum non de Ingenii tui fertilitate mirum in modum gestire. Sic certe multa pones Te sunt praesidia, quibus non tantum nostra Juventus adjuvatur quam in eam; sed & omnes alii studii huius, iucundissimi sane, Cultores ad percipiendam & perrestituendam venerandae Antiquitatis arcana, quae saepius obscura factis sunt, suaviter pellicuntur. Perge ita felices supernas Nostris, & Bonis omnibus ferre, fructum ex eo capies uberrimum, Nomen intelligo celebritatem, quae bonis Mentiibus pabulum in ille dulcius est. Certe, quoniam alios tuos antehac latos laqueos parvis adspicio, et singulis peculiarem & distinctum gloriae radium emitti arbitror. Scripsisti de Nominis; Julium uton gloria nimbum id capiti tuo circumdat. Spasisti & dea; ex eo vivensissimam florum corollam ad famae perennitatem Tibi exoritur nectur behemus. De Ciceronis commentatus es, Ciceronem id Tibi esse dixi ad grassandum in laudes. De Chirothecis rara protulisti; Chirothecam, obligationis symbolum, publicum Tibi debet. De Septis bibes lectu iucundissima; spero Nomen tuum notis ingeniosis posthac ira insignitum. Si addideris eris pluribus ornaberis encomiis, & docti quique Viri ultra Tibi mecum applaudent.

Dabam Tubingae
Mart. 21. A. 1722.
N. C. MDCCII

A D

VIRUM EXCELLENTISSIMUM, AMPLISSIMUM,
ATQUE CLARISSIMUM

D. JOHANNI NICOLAI

In Inclyta ac perantiqua Eberhardina Antiquitatum
Prof. Publ. celeberrimum ;

Patronum ac Fautorem suum estimatissimum.

ADEM & mihi manerent fata, quæ temerarius ille sibi acce-
lerat ausus, quum facem Soli accendere haud veretur, si in de-
prædicandis Tuis, Vir Excellentissime, in Rem literariam me-
ritis hic excurrendi eligerem campum. Anter inter olores ob-
streperet, Icariaque mereretur incitas : nam & me tacente
per omnium Celeberrimum Tuum, Vir Excellentissime, No-
men ora vagatur innumerisque cumulatur elogiis. Hinc & pa-
ginam hanc penitus fuisset aversatus, nisi Tuus, Vir Excell.
singularis in me favor atque benevolentia hanc mihi obtulisset
v. r. C. n. h. q. u. m. s. u. l. q. u. e. m. i. g. u. s. T. u. v. i. r. E. x. c. e. l. l. e. n. t. i. s. s. i. m. u. s. a. m. p. l. i. s. s. i. m. u. s. c. l. a. r. i. s. s. i. m. u. s. i. n. s. i. n. u. m. m. e. u. m. d. e. v. o. l. v. i. s. n. o. n. p. o. s. s. u. m. n. o. n. d. i. e. m. i. l. l. u. m. l. æ. t. u. m. m. i. h. i. q. u. e. f. e. l. i. c. i. s. s. i. m. u. m. a. c. c. a. n. d. i. d. i. s. s. i. m. o. c. a. l. c. u. l. o. n. o. t. a. n. d. u. m. p. r. æ. d. i. c. a. r. e. q. u. o. d. i. g. n. u. m. m. e. a. f. f. a. t. u. T. u. o. b. e. n. i. g. n. i. s. s. i. m. o. d. o. c. i. s. s. i. m. u. q. u. e. & E. r. a. d. i. t. i. o. n. i. s. T. u. æ. a. d. v. i. t. i. s. p. e. n. e. t. r. a. n. s. d. e. a. n. i. p. r. o. m. u. n. i. a. l. i. N. o. n. e. r. a. m. e. i. t. q. u. æ. q. u. æ. d. i. c. t. v. e. l. i. t. q. u. o. d. d. o. c. e. r. e. n. o. n. p. o. s. s. e. e. a. n. p. e. n. i. t. & H. i. s. t. o. r. i. æ. & P. o. e. t. i. c. æ. l. a. n. o. r. i. s. q. u. a. n. t. a. m. r. e. r. a. m. q. u. a. n. t. a. m. e. x. e. m. p. l. a. r. i. a. m. q. u. a. n. t. a. m. a. n. t. i. q. u. i. t. a. t. u. m. p. r. o. f. a. n. æ. q. u. a. m. S. a. c. r. æ. r. e. l. i. g. i. o. n. i. s. & n. o. s. t. r. æ. G. e. r. m. a. n. i. æ. & B. e. r. o. l. i. n. i. n. e. x. h. a. n. d. a. p. r. æ. d. i. c. a. n. t. I. p. s. e. m. u. n. i. t. a. t. i. s. p. a. n. n. u. n. t. a. n. t. u. b. i. l. i. c. e. n. t. E. x. t. e. n. d. a. e. s. t. p. a. g. i. n. a. & i. l. l. a. t. a. l. t. e. m. q. u. æ. v. e. l. s. u. b. p. r. e. l. o. j. a. m. s. u. d. a. n. t. v. e. l. i. n. s. c. r. i. n. i. i. s. a. d. h. u. c. c. o. n. s. e. r. v. a. n. t. u. r. n. u. m. e. r. u. m. i. n. i. r. e. v. e. l. l. e. m. Q. u. i. d. d. i. c. t. u. m. d. e. m. u. l. t. i. t. u. d. i. n. e. c. o. r. a. m. p. e. r. q. u. æ. C. e. l. e. b. e. r. r. i. m. u. m. T. u. u. m. V. i. r. E. x. c. e. l. l. N. o. m. e. n. i. n. t. e. r. c. e. l. e. b. e. r. i. s. i. n. n. o. t. u. m. H. i. s. j. a. m. a. c. c. e. d. i. t. O. p. a. s. h. o. c. p. r. æ. s. t. a. n. t. i. s. s. i. m. u. m. C. u. n. a. u. s. n. i. s. t. r. u. m. e. n. c. i. r. c. u. l. a. t. u. s. a. c. l. u. s. t. r. a. t. u. s. i. n. q. u. o. q. u. i. d. p. r. æ. s. t. a. n. t. i. s. s. i. m. u. m. a. d. a. d. m. a. n. d. a. n. t. n. o. n. m. e. a. O. p. a. s. e. s. t. n. e. c. e. s. s. a. C. a. t. a. m. a. m. i. t. a. q. u. e. p. e. n. o. a. c. c. o. n. t. e. s. t. a. n. d. i. m. o. d. o. a. n. i. m. i. m. e. i. e. r. a. t. u. s. i. n. o. r. b. i. c. r. u. a. n. t. o. d. e. p. r. æ. c. l. a. r. o. h. o. c. O. p. e. r. e. g. r. a. t. u. r. T. u. o. v. e. r. o. V. i. r. I. n. c. e. l. l. e. n. t. i. s. s. i. m. u. s. p. e. r. p. e. t. u. a. m. æ. t. a. t. e. m. f. l. o. r. e. n. t. e. m. v. o. v. e. o. u. t. e. r. a. d. i. t. u. s. T. u. æ. g. l. o. r. i. a. m. j. a. m. d. i. a. n. u. m. e. t. a. m. a. p. u. d. e. x. t. e. r. o. s. p. a. r. a. t. a. & m. e. d. i. u. m. & t. o. r. t. i. s. a. n. i. s. s. u. p. e. r. a. n. a. p. e. n. i. t. i. s. a. d. g. e. r. e. n. u. h. i. q. u. æ. a. m. o. r. e. f. a. v. o. r. e. a. c. o. r. e. q. u. a. m. d. i. u. t. i. s. s. i. m. e. a. d. d. e. p. o. t. i. s. V. a. l. e.!

Inclyti Nominis Tui

Scribebam Tubingæ
A. E. V. MDCCli.
xix. Idem Octobr.

Perpetuus cultor
MICHAEL MYENREISS,
Gedankenfis.

INDEX

- sur. Respublica Judaea ad Palaestinam alligata. Judaeorum scitum de tem-
plis, quae extra Jerosolynam a popularibus condita.
- IX. C. nundinae pariter inter Palaestinam, Ierusalem, & Babyloniensibus Judaeis
aliisque negata fuisse. Ad totius commentationis hujus lucem ostensum,
quamdiu respublica fuerit omnium Hebraeorum, & quando Judaeorum esse
coeperit. Hinc sciri posse, quidnam sit sceptrum Judae. Eusebii, & eo-
rum, qui secuti eum sunt, verba. & plausibilis sententia conjectura.
Quid sit majestas imperii, & quorum sit.
- X. Nunquam duodecim tribus Hebraeas de nomine Judaeorum appellatas esse.
Decem illas tribus, quae ante Nabuchodonosoris tempora avellae a Salma-
nassare sunt, nunquam in Palaestinam rediisse: duas duntaxat tribus,
non plures, paruisse Romanis, usque ad Flavii Josephi tempora. Passim
Eusebii & aliorum error notatus.
- XI. Harislatio quorundam, qui sceptrum Judaicum esse Davidi datum ajunt:
admodum sero contigisse, quod dictum multo ante de Judae scepro erat.
Quando ablatum Judaeis sceptrum sit.
- XII. De dictatoribus, judi ut sunt, & de statu Sanhedrin de citatione sena-
torum in XupoSeria: item solenne carmen: qui allelli in id concilium,
qualis jurisdictio eorum. De populi comitiis. De poculo Susba. Judaeorum
delirium de magia usu. De Eleazari incantamentis.
- XIII. De duobus aliis conciliis, quae Jerosolymae sunt, praeter senatum Sanhedrin.
De senatu XXIII. virorum, qui in singulis oppidis. De triumvirorum
collegio. Civitatum quis modus esse debeat. De quingueviris cadis ex-
pianda causa creatis. De septemviris & triumviris, qui annis & mensi-
bus intercalandis praerant. Tempora a Rabbi Hillele Babylonio ordinata.
Vis concilii Sanhedrin a Gabinio callide imminuta.
- XIV. De regis creatione, & an placuerit ea Numini. Cur initio rex malus a Nu-
mine adscitus. Quas res in illo legendo spectaveris vates. Liber de regni
jure in sanctuario positus. Quarum rerum potestas data regibus Hebraeis
sit. Quis honor illi a Pontif. maximo, a sacerdotibus atque a vatis
delatus. Locus Samuelis contra quosdam interpretes stabilis. Sedenda jus
in atrio sacerdotum soli regi datum, non ipsis sacerdotibus, nec aliis.
Cuiusmodi, qui non ponitur in locis, & Ios. Quarta Hebraeis
regibus sanctitatem adiecerit. Non eam hinc esse, quia vates fuerit. So-
los reges & pontifices maximos unctione fuisse initiatos. Unguentum sa-
crum a Josia defossum, nec post repertum aut usurpatum fuisse sub tem-
plo secundo. Reges Samariae an uncti fuerint.
- XV. Quibus artibus Hieroboamus ad regnum obrepserit. Rerumpublicarum incli-
natio, conversioque. Scipionis prudentia verecundiaque in lustris condendo.
Carmen lustrale pro republica. Ingenium plebis quale. Cur urbem Siche-
mum tenuerit Hieroboamus. Religionum sacrarumque mutatio quoddam fla-
gitiosa dominationis arcanum. Ex decem tribuum secessione quot mala ex-
isterint. De Sefostri falsa Herodoti narratio. Regni Samaritici eversio.
Transportatio gentium cur a victoribus facta. Judaeorum exilium. Ex Je-
rosolyma spoliis templum Bels, & Babylonis munitio, sum pensilia ne-
mora, murique coctiles. Gracorum fustitas, ex Berofo. Reditus Judaeorum
in Palaestinam. Imperium ad Levitas devolutum. Contentiones eorum de
imperio.
- XVI. Respublica regimen apud pontifices. Eorum flagitia, & improba machina-
tiones. De Elisili filio. Templum Garitiae a quo impietate exstru-
tum sit. Onia detestabile scelus. Matthias Hasmonaeus laudatissimus dux.
Principatus Judae Maccabae: de Alcimo nequissimo bipedum. Judaea ire-
rum sub regibus. De Herode de Idumaeis, & de rebus eorum Cusa. Sa-
mea vera divinatio. Qua iniquitate Herodes imperium exercuerit. Ut Ju-
daeorum leges removerit.
- XVII. De Messia, Judaeorum atque gentium omnium rege. Mystica vocis scriptio
in rebus Esae. Bileami & uicinum ex Judaeorum interpretatione. Qual
singulare in hoc regno. Rabbi Abrami animadversiones in Maimonidem.
Ezechielis obscurissima oracula de templo, deque sacris in regno Messiae.
Nimis imprudenter in istaec inquire.

XVIII. *Status Judaeorum post Messiae adventum. De restitutione Judaeorum, quae adhuc expectatur. Quae sit dignitas etiam hodie illius gentis. Quantum Judaeis nostra d. beat. religio. An fari libri ab illis interpretari et corrupti? de Majoritarum diligentia & fide.*

LIBER SECUNDUS.

CAPUT I.

Familia Pontificalis. De Alcimo male existimatum. Pontificis constituto pontus quo. Ci. tendensium & q. quid beneficii a Claudio datum. Pontificis munus. Quando nobile officium suum Pontifex obierit. Quem habitum sunc gesserit. Flavii Josephi error, ex properantia natus, qui omnes haereticos decepit. Ejus confusio. Maimonidis recta sententia.

CAP. II. Pontificis sacra vestis modo a Romanis, modo a Judaeis observata. De Pontificis galero. De sacerdotum pileis. Lapidis Urim & Tummim, in quibus vis oraculi fuit. Quando ii amissi sint. Cur alii facti, & adhibiti postea sint, cum eorum nulla vis amplius esset. Quis fuerit modus consulendi oraculum Urim & Tummim. Quibus de rebus responderet Pontifex.

III. Vestimenta laceratio quatenus Pontifici permissa. Item quatenus sacerdotibus. de Capha. Lex contra alii pontifici, alii sacerdotibus posita. Matrimonium cuiusque, videlicet, et alii, & per divortium dimissa. Polygamia. Habitatio Pontificis. De Augusto Caesare.

IV. Contra Divum Augustinum, atque contra Cevaloni Si autem de statu de Pontificis ingressu in Sancta Sanctorum. Locus in epistola ad Hebraeos malit. Si vero in epistola. Aliter fuisse non fuisse in Sancto Sanctorum, contra quem Divus Augustinus sensit.

V. Plurima Judaei quidam loca exmissa, & explicata. Lapsus Philonis. Item ex. in hunc primum Macc. eorum scripsit. Post reditum Judaeorum ex Babilonia, legem non plane servatam fuisse in templi dedicatione. A. contra eorum dissentientium rejecta. Quid Moysi pra. Pontificis necessitas fuerit.

VI. Vicarius Pontificis sub decimum diem mensis Tisri constitutus. Quot gradus autem inter pontificem & sacerdotum interpositi fuerint. Subordinatum quatenus Pontifex d. latum sub templo se videt. & si cur. Hecis or. de iussu in adytis adolendo. Hircus in desertum missus. Mons Hazazel. Judaeorum scita quaedam super ea re.

VII. Initium Pontificis duplex, & quid. Quando altera cessaverit. Quando Pontifex ab juveni maturatione, quam lex praescripsit, immunis fuerit.

VIII. Sacerdotum stationes & epistola. Qui judicaverint de ceteris sacerdotum. Damnae sacerdotes qua conditione fuerint. Lignile. Antigoni in Hyrcanum facinus.

IX. Sacerdotes Levitaeque fuisse partem quandam magni concilii Sanhedrin. Negotia regis atque civis publice Levitis commissa. Levitici infirmos magis in illis. Accipere eos ad meliorem partem, ut ad equiorem causam, cum illa olim erat que Hebraeorum respublica fuit. Quatenus degeneraverint mox a recta indole, atque a veteri integritate. Summum respublicae regimen occupatum ab illis, atque immodeste usurpatum.

X. Qui fuerint Anselm Hammat. Quali legatione functi sint. Sacrificia pro populo peracta. Levites hoc enim extra Jerol. hunc munus suum in se. Levites obisse. D. levites eorum. Cur pridie & post die Sabbathi non ieiunaverint.

XI. De Levitis illis, quorum ministerio sacerdotes utantur. Classis eorum, & diversa munus. Nominat. Lex annaria de Levitis lata quando cessaverit. Levitis non videm, ut sacerdotes, repobatos fuisse. Quantum necis fuerit, confundi eorum ministeria.

- XII. *Templum Ierosolymitanum. Cur intus illic tanta vis auri. De templis veterum, in quæ antiqui non inferebantur, non esse id Judæis inlicitis contrarium. Confusus quorundam error. Talmudicorum scitum de iis, qui sacram adem adveniunt. Quid sint τὰ σκῆν in Messia edicto. Salomonis industria in templi extruptione. Quam celeriter consummata ea operis moles. Diana Epistæ et quibus ierosolis & quam lente edificata: cum in palustri solo ea posita. Judæorum commentum de monte Moria.*
- XIII. *Admiranda quedam de templo, deque sacrificiorum & sacerdotum multitudine. De festo Paschæ singulari quid, & pene supra fidem. Lignorum tres strues in altari. De æternis ignibus. Corban Habitsin, oblatio lignorum, & dies festi ad hanc rem. Talmudicorum & Flavii Josephi discrepantia. Superstitio eorum, qui intraverint templum, quique extruxerint ex illo.*
- XIV. *Addita religionibus majestas. Talmudicorum sententia de muro, qui adytis separabat: & cur is in templo secundo non restitutus. De custodiis templi. An recte eas Maimonides esse ex lege tradiderit? Morbi crebri sacerdotum unde fuerint?*
- XV. *De Ierosolyma templi excidio. Quid Romanos ad rem atrocissimi exempli sollicitos. Cuius quidam admittentes Judæis adiutorii de excidio templi præsumunt. Fuit miservatio & latyma. De tertio templo, quod adhuc expectat Judæi. Alii Capitolina in ruinis Ierosolyma constata, additum a Cesare Hadriano ludibrium.*
- XVI. *De templo Samaritanorum, quod in monte Garizin. Qui fuerint Chutæi. Unde adveſti in Samaria sedes sint. Quanto deteriore conditione fuerint quam Judæi. De religione eorum quedam. Fuisse eos primum idololatrias: mox, abdicato idolorum cultu, lapsos in hæresin esse.*
- XVII. *De Hæresibus Iudæorum. Quando et quæ sint, & quæ causa earum. Cur ante exitum Babylonicum in idololatriam, post illud exitum vero in hæreses inciderint Judæi. Quare difficile sit ab idololatria ad hæresin desciscere. De Bano, deque Gaulonitis, & Zolotis, item de impostoribus quibusdam, qui in Iudæa religionem præteritam revocant ad renovandas sunt.*
- XVIII. *Virtus bellica Judæorum. Quanti ea fuerit apud externos reges. Verba Chærilis a Flavio Josepho male accepta. Qui sint Solymorum monitum habitatores in Chærilis carmine. Tonsura modus Judæis vetitus. Quid hoc sit, quod de Phœnicum sermone Chærilus ait.*
- XIX. *De bello, quod lege indictum fuit, deque eo, quod sponte susceptum ab Hæbitis est. Quæ fuerit lege obiecta, quæ sint. Quid hoc sit, quod Talmudici de septem præceptis tradunt, quæ servanda omnibus gentibus fuerit. Quam cito post orbem conditum, & quam late animos mortalium perasserit idololatria. Hebræorum notabilis sententia de Abrahamo: & quando is rectum Numinis cultum suscepit.*
- XX. *Fœciales pacis offerenda causa missos esse etiam ad septem Cananæ populos, contra quos vulgo existimatum est. Cuius contra dolo utique assensu opus fuerit ad petendam pacem. Cur septem Cananæ populi ad interfectionem occisi. Cur Ammonitis & Moabitibus oblata pax non sit. De sacerdote, qui prælii causa ungebatur.*
- XXI. *Qui faciunt immunes militia. Saulis severitas in cogendo milite. Pœna in eos sancita, qui sacramentum detrectarent. Unde Flavius scripserit, deos peregrinos in bello non violandos Judæis. Laudabilis Judæorum Religio, cum Beli ades refeſta ab Alexandro est.*
- XXII. *Sabbathorum observatio Judæis sæpe noxia in bello. Ea superstitio animis hominum exenta per Massiam Hassamonæum. Stratonice febriculosa pietas. Auspiciorum atque ominum vis a Mosollamo, acerrimo milite Judæo, elusa. Ostenta & omnia esse in potestate mortalium. Lex divina de sexuum distincto habitu non intellecta a Flavio. Adulterum toga apud Romanos. Charonda miles stolarum. Medorum Persarumque mollietates.*

- VIII. *De Cabala, sive de lege, que scriptis mandata non est. Quo pacto resecandi sint nodi, qui in locis parallelis latent. Quam soorie utentium sit anagogis & mystica interpretatione. De Judeis Kabbalis, quorum factio præ cæteris cordata est, & fugians ineptiarum. De opibus eorum.*
- IX. *Quid de Messia perceptum cognitumve habuerint Hebræi in veteri Ecclesia. Tota res illa diligentius excussa. Quam præco more omnia ad artem & ad formulas adstringantur.*

I. N. 7.

PETRICUNÆI
LIBRITRES
DE
REPUBLICA
HEBRÆORUM
CUM
ANNOTATIONIBUS
JOHANNIS NICOLAI.

LIBER PRIMUS.
CAPUT PRIMUM.

*De Reipublica Hebræa institutis. De legislatione. Inanis Græcorum jactantia.
Quis primus auctor scripti juris fuerit. Septem præcepta Noachi
filiis data. Quid in republica constituenda, nominanda,
atque in legibus sanciendo Moses spectaverit.*

ON nos magnopere in his rebus affecta aliquo, aut accurata
conquirentem uitemus. Libet enim, quæ sponte se offerant, e
medie arripere, & ut aliud ex alio in mentem nobis inaleat,
ita quodque persequi. Conditi Hebræorum reliquæ a divi
no quaeruntur viro Mose est, qui primus rem in terris est ag
gratus, utque pulcherrimam. Et uenit ex uno, cum reli
ta extant multorum præclaræ, ut quæ tanta omni pro max
mis celebravit, longe non tantam tantæ coram operam, qui
conclus eritibus hominum, et civitates appetunt, per
atque omnes habuerunt. Nihil est enim præclarum Deo, qui hanc mundum re
acceptum. Sed et res ita est magna atque exaltata, ita mente nationes
dedit hanc illam vindicare. Sane Græci quidem, cum amaret, bene sua sua
nationibus imputat, legum lationem inter prima perant. Iamque cum Deo
Ioseph. Sicut. Sicut. Sicut. Illi. 2. Sicut.

nes, Solones, Zaleucos Locros loquuntur, aut si quæ alia sunt vetustiora nomina. Sed vana est ea omnis gloriatio. Gentem enim ventosissimam conticescere Judæus iussit. Flavius Josephus, cujus apologia usque ad miraculum erudita est, quæ extat adversus Apionem, hominem Judæis inimicum quidem, sed tanta nominis celebritate, atque tanto doctrinæ strepitu viventem, merito uti *Cymbalum mundi* dictus habitusque sit. *Plin. in præf. operis.* Ostendit ibi Flavius Græcos legeslatores, si cum Mose comparentur, infimæ vetustatis esse, & heri aut nudiustertius natos videri: quæ enim tempestate Homerus? Græculorum pater vixit, ignotum illis legum nomen fuit, neque exire id æquam in ejus pœnæ dicta. *Idem ibi.* Quædam in omnium ore fuisse, quibus plebs regeretur: aut si opus erat, principum iussu interdistingue accessisse, quæ literis non consignabantur. Enimvero Moses, quod recte observatum a Flavio est, cum Homerum multis seculis antecesserit, propriam sibi hanc fecit laudem, quam postea concupivere tam multi. Primus enim ille leges scripsit publicavitque, uti disceret populus, quid jus fasque esset, & quibus suis legibus stabilienda et respublica foret, quam constituta mox in Palestina fuit. Deum præerat. Ante Moysen tempestatem scripta jura non habuit orbi. Etsi enim antea prædicto hand plane sine legibus gens hominum agitaverat, tamen neque publicis tantum ea, neque ullis monumentis erant consecrate. Hæc etenim septem præcepta illa tacere, quæ Talmudici data esse finis Noachi agunt: ea iustitiæ regis quædam continent, quibus carere hominum vita non debet, quare vi eorum tam late ad omnes pertinet, ut qui nelebant ea, hoc interire in bello, atque ex hominum communi ne tollere iussu strachina fiat. Neque id sine causa tantum habebat enim bellis nocentes videretur, qui jura nulum accepissent. Utique, quod Aristoteles divinitus dicit, deterrima levissimaque est injustitia, quæ instructa armis est. hominem autem natura cum armis edidit, ratione atque præsentia, quibus insensiter ad perniciem valet, jura si demas. Sed dicamus de Moysi instituto. Ille rempublicam constituit, qui in terris sanctissima foret, summam rerum potestatem Numini contulit: &, cum alii nomina alia, ut res totæ, reperiant, ac monarchiam modum oligarchiamque & inter eum democratiam appellant, nihil ille horum fore pro natura atque indole antehæxerit tant imperii. Igitur regiminis quendam modum constituit, quem persignificanter Flavius adversus Apionem vocari postea *Semper ita* ait, quasi tu ejusmodi civitatem dixeris, cujus præles rectique tantum Deus sit. Quæ enim tamque erodantur, hujas per jura ac namque præles est. Id ac ita verum esse, caro documento probavit. Itemque, qui omnia ex se uno pendentia videbat, quique populum oratione flectebat in omnem partem, nullam ex tam beata occasione potentiam sibi, nullas opes, nullas honores quaerit. Id quod prædicto vir hominis videtur. Est enim insita mortalibus imperii cupido quædam, eique verus hercule admodum, & cunctis affectibus præterantur quam, ut ego existimo, nunquam exelleret ex pectore suo Moses potuisset, nisi interesset & præles rebus gerendis. Deum videtur, cum quæ in societatem regni venire extrema clementia facit. Jam vero, quo timore responsa foret, ita sanxit edixitque, omnia ut ex legibus haberent. Legum autem non canones, sed custodes & ministros esse magistratus vocat. Quæ constituta ab illo rectissime sunt: cum enim homines etiam optimis ira interitum aut amor transverios a recto igit, tunc leges reperta sunt, quæ cum omnibus semper una atque eadem voce loquerentur. Atque hoc est, quod subtiliter dixisse mihi Aristoteles in his Polit. videtur, *legem esse mentem quæ in fine cupiditate.* Accedit, quod rerum omnium primum est, æternæ legum stabilitas, quibus adire aliquod aut demere prædicare notis sunt non veteres adules, non rogari novas contingit observare, vero eam exacta ab omni transgressione est, etiam inclinatiois respublice latus. Quod plane contra alia in rebuspublicis fuit, quæ, legibus fundata cum essent, regibus evertebantur: nam & dominantium perque, ut aliquid suum viderentur asserere, etiam recta commutaverunt; & sanctiones multæ per consuetudinem, perque (quod flagitiosum est) contemptu abolitæ lectioniora vitia fecere. Sed nos eam divinitatem nunquam mirari sumus. Cæterarum enim gentium leges, cum non inam excogitæ ingenius sint, severitas poenæ tueretur, quæ tempore plerumque, aut dominantium locordia cessat: at, quæ Judæis observantur, æterni Numinis scita sunt, quibus nihil longa dies aut iuriam derogat facilitas: manent enim, eademque sunt, & cum securus ac virga non amplius timentur, terret tamen adhuc animos religio.

Alpha vocatur. ALPHA autem vocatur ille, qui primus inventor artis alicujus erat, teste Christiano Hermo de corrupt. Hebr. vestig. edit. Hagn. 1693. lib. 11. pag. m. 34. Audiamus Græcum in nos. ad lib. 1. de veritat. Reuz. Christ ubi ex professo docet, pleaque eorum, quæ ab Ægyptiis derivat. Mors enim ex Mose petita esse, & ab Hebræis ad Phenices, & Phenices ad Græcos pertransisse: qui Pythagoram a Judæis sua hausisse multis argumentis aditavit: qui antiquissimas leges Anticas ex legibus Mosis originem duxisse variis exemplis probat. Et nullam est dubium, quin Græci omnia ex Hebræorum scriptis habuerint, ut nervole demonstravit Witsius in Ægyptiac. lib. III. c. 13.

1. *Vetustiora nomina* Ita Ægyptii Mævem Legislatorem constitunt teste Diodor. Sicul. lib. 1. pag. 84. qui ita differat: Dicendum quoque nobis de Legumlatoribus Ægypti, qui tam aliena ab aliorum usu, & mirabili lancita promulgaverunt. Nam post antiquissimam in Ægypto vitæ conditionem, Decorum imperio, Heorumque ætati in fabulis assignant, primus, ajunt, MNEVES vir & magni animi & inter hoc nomine celebratos de vita optime meritis, populum induxit, ut juxta leges scriptas vitam instituerent. Leges a Mercurio sibi traditas simulavit. Quod avud Græcos in Creta Mors, apud Lycæos tacitavit, quorum ille Jovis, hic Apollini suas vendicavit conf. Martham Canon. Chronol. pag. 452. Id commentum genus apud plures alias gentes adhibetur. Nam apud Ægyptios, & Phænices bonum genium, apud Cetas Zumakir commentum Vestam legum auctorem finxisse perhibetur. Ariapanus apud Euseb. lib. 9. Prep. Evangel. c. XXVII. Mulam Orphi magistrum Legislatorem vocat conf. Witsius Ægypt. lib. II. c. XIV.

6. *Infima vetustatis* Mosen divinisimum pariter & antiquissimum Scriptorem esse, a quo ceu fonte ac scaturigine rerum initia reliqui delumserint omnes, luculentissimis plane testimoniis alii demonstrant dedere. Gronovius hic inter alios plures laudasse videtur. Hujus rei vindicem in tract. de antiquiss. lib. 1. c. 1. v. 1. v. 2. v. 3. v. 4. v. 5. v. 6. v. 7. v. 8. v. 9. v. 10. v. 11. v. 12. v. 13. v. 14. v. 15. v. 16. v. 17. v. 18. v. 19. v. 20. v. 21. v. 22. v. 23. v. 24. v. 25. v. 26. v. 27. v. 28. v. 29. v. 30. v. 31. v. 32. v. 33. v. 34. v. 35. v. 36. v. 37. v. 38. v. 39. v. 40. v. 41. v. 42. v. 43. v. 44. v. 45. v. 46. v. 47. v. 48. v. 49. v. 50. v. 51. v. 52. v. 53. v. 54. v. 55. v. 56. v. 57. v. 58. v. 59. v. 60. v. 61. v. 62. v. 63. v. 64. v. 65. v. 66. v. 67. v. 68. v. 69. v. 70. v. 71. v. 72. v. 73. v. 74. v. 75. v. 76. v. 77. v. 78. v. 79. v. 80. v. 81. v. 82. v. 83. v. 84. v. 85. v. 86. v. 87. v. 88. v. 89. v. 90. v. 91. v. 92. v. 93. v. 94. v. 95. v. 96. v. 97. v. 98. v. 99. v. 100. v. 101. v. 102. v. 103. v. 104. v. 105. v. 106. v. 107. v. 108. v. 109. v. 110. v. 111. v. 112. v. 113. v. 114. v. 115. v. 116. v. 117. v. 118. v. 119. v. 120. v. 121. v. 122. v. 123. v. 124. v. 125. v. 126. v. 127. v. 128. v. 129. v. 130. v. 131. v. 132. v. 133. v. 134. v. 135. v. 136. v. 137. v. 138. v. 139. v. 140. v. 141. v. 142. v. 143. v. 144. v. 145. v. 146. v. 147. v. 148. v. 149. v. 150. v. 151. v. 152. v. 153. v. 154. v. 155. v. 156. v. 157. v. 158. v. 159. v. 160. v. 161. v. 162. v. 163. v. 164. v. 165. v. 166. v. 167. v. 168. v. 169. v. 170. v. 171. v. 172. v. 173. v. 174. v. 175. v. 176. v. 177. v. 178. v. 179. v. 180. v. 181. v. 182. v. 183. v. 184. v. 185. v. 186. v. 187. v. 188. v. 189. v. 190. v. 191. v. 192. v. 193. v. 194. v. 195. v. 196. v. 197. v. 198. v. 199. v. 200. v. 201. v. 202. v. 203. v. 204. v. 205. v. 206. v. 207. v. 208. v. 209. v. 210. v. 211. v. 212. v. 213. v. 214. v. 215. v. 216. v. 217. v. 218. v. 219. v. 220. v. 221. v. 222. v. 223. v. 224. v. 225. v. 226. v. 227. v. 228. v. 229. v. 230. v. 231. v. 232. v. 233. v. 234. v. 235. v. 236. v. 237. v. 238. v. 239. v. 240. v. 241. v. 242. v. 243. v. 244. v. 245. v. 246. v. 247. v. 248. v. 249. v. 250. v. 251. v. 252. v. 253. v. 254. v. 255. v. 256. v. 257. v. 258. v. 259. v. 260. v. 261. v. 262. v. 263. v. 264. v. 265. v. 266. v. 267. v. 268. v. 269. v. 270. v. 271. v. 272. v. 273. v. 274. v. 275. v. 276. v. 277. v. 278. v. 279. v. 280. v. 281. v. 282. v. 283. v. 284. v. 285. v. 286. v. 287. v. 288. v. 289. v. 290. v. 291. v. 292. v. 293. v. 294. v. 295. v. 296. v. 297. v. 298. v. 299. v. 300. v. 301. v. 302. v. 303. v. 304. v. 305. v. 306. v. 307. v. 308. v. 309. v. 310. v. 311. v. 312. v. 313. v. 314. v. 315. v. 316. v. 317. v. 318. v. 319. v. 320. v. 321. v. 322. v. 323. v. 324. v. 325. v. 326. v. 327. v. 328. v. 329. v. 330. v. 331. v. 332. v. 333. v. 334. v. 335. v. 336. v. 337. v. 338. v. 339. v. 340. v. 341. v. 342. v. 343. v. 344. v. 345. v. 346. v. 347. v. 348. v. 349. v. 350. v. 351. v. 352. v. 353. v. 354. v. 355. v. 356. v. 357. v. 358. v. 359. v. 360. v. 361. v. 362. v. 363. v. 364. v. 365. v. 366. v. 367. v. 368. v. 369. v. 370. v. 371. v. 372. v. 373. v. 374. v. 375. v. 376. v. 377. v. 378. v. 379. v. 380. v. 381. v. 382. v. 383. v. 384. v. 385. v. 386. v. 387. v. 388. v. 389. v. 390. v. 391. v. 392. v. 393. v. 394. v. 395. v. 396. v. 397. v. 398. v. 399. v. 400. v. 401. v. 402. v. 403. v. 404. v. 405. v. 406. v. 407. v. 408. v. 409. v. 410. v. 411. v. 412. v. 413. v. 414. v. 415. v. 416. v. 417. v. 418. v. 419. v. 420. v. 421. v. 422. v. 423. v. 424. v. 425. v. 426. v. 427. v. 428. v. 429. v. 430. v. 431. v. 432. v. 433. v. 434. v. 435. v. 436. v. 437. v. 438. v. 439. v. 440. v. 441. v. 442. v. 443. v. 444. v. 445. v. 446. v. 447. v. 448. v. 449. v. 450. v. 451. v. 452. v. 453. v. 454. v. 455. v. 456. v. 457. v. 458. v. 459. v. 460. v. 461. v. 462. v. 463. v. 464. v. 465. v. 466. v. 467. v. 468. v. 469. v. 470. v. 471. v. 472. v. 473. v. 474. v. 475. v. 476. v. 477. v. 478. v. 479. v. 480. v. 481. v. 482. v. 483. v. 484. v. 485. v. 486. v. 487. v. 488. v. 489. v. 490. v. 491. v. 492. v. 493. v. 494. v. 495. v. 496. v. 497. v. 498. v. 499. v. 500. v. 501. v. 502. v. 503. v. 504. v. 505. v. 506. v. 507. v. 508. v. 509. v. 510. v. 511. v. 512. v. 513. v. 514. v. 515. v. 516. v. 517. v. 518. v. 519. v. 520. v. 521. v. 522. v. 523. v. 524. v. 525. v. 526. v. 527. v. 528. v. 529. v. 530. v. 531. v. 532. v. 533. v. 534. v. 535. v. 536. v. 537. v. 538. v. 539. v. 540. v. 541. v. 542. v. 543. v. 544. v. 545. v. 546. v. 547. v. 548. v. 549. v. 550. v. 551. v. 552. v. 553. v. 554. v. 555. v. 556. v. 557. v. 558. v. 559. v. 560. v. 561. v. 562. v. 563. v. 564. v. 565. v. 566. v. 567. v. 568. v. 569. v. 570. v. 571. v. 572. v. 573. v. 574. v. 575. v. 576. v. 577. v. 578. v. 579. v. 580. v. 581. v. 582. v. 583. v. 584. v. 585. v. 586. v. 587. v. 588. v. 589. v. 590. v. 591. v. 592. v. 593. v. 594. v. 595. v. 596. v. 597. v. 598. v. 599. v. 600. v. 601. v. 602. v. 603. v. 604. v. 605. v. 606. v. 607. v. 608. v. 609. v. 610. v. 611. v. 612. v. 613. v. 614. v. 615. v. 616. v. 617. v. 618. v. 619. v. 620. v. 621. v. 622. v. 623. v. 624. v. 625. v. 626. v. 627. v. 628. v. 629. v. 630. v. 631. v. 632. v. 633. v. 634. v. 635. v. 636. v. 637. v. 638. v. 639. v. 640. v. 641. v. 642. v. 643. v. 644. v. 645. v. 646. v. 647. v. 648. v. 649. v. 650. v. 651. v. 652. v. 653. v. 654. v. 655. v. 656. v. 657. v. 658. v. 659. v. 660. v. 661. v. 662. v. 663. v. 664. v. 665. v. 666. v. 667. v. 668. v. 669. v. 670. v. 671. v. 672. v. 673. v. 674. v. 675. v. 676. v. 677. v. 678. v. 679. v. 680. v. 681. v. 682. v. 683. v. 684. v. 685. v. 686. v. 687. v. 688. v. 689. v. 690. v. 691. v. 692. v. 693. v. 694. v. 695. v. 696. v. 697. v. 698. v. 699. v. 700. v. 701. v. 702. v. 703. v. 704. v. 705. v. 706. v. 707. v. 708. v. 709. v. 710. v. 711. v. 712. v. 713. v. 714. v. 715. v. 716. v. 717. v. 718. v. 719. v. 720. v. 721. v. 722. v. 723. v. 724. v. 725. v. 726. v. 727. v. 728. v. 729. v. 730. v. 731. v. 732. v. 733. v. 734. v. 735. v. 736. v. 737. v. 738. v. 739. v. 740. v. 741. v. 742. v. 743. v. 744. v. 745. v. 746. v. 747. v. 748. v. 749. v. 750. v. 751. v. 752. v. 753. v. 754. v. 755. v. 756. v. 757. v. 758. v. 759. v. 760. v. 761. v. 762. v. 763. v. 764. v. 765. v. 766. v. 767. v. 768. v. 769. v. 770. v. 771. v. 772. v. 773. v. 774. v. 775. v. 776. v. 777. v. 778. v. 779. v. 780. v. 781. v. 782. v. 783. v. 784. v. 785. v. 786. v. 787. v. 788. v. 789. v. 790. v. 791. v. 792. v. 793. v. 794. v. 795. v. 796. v. 797. v. 798. v. 799. v. 800. v. 801. v. 802. v. 803. v. 804. v. 805. v. 806. v. 807. v. 808. v. 809. v. 810. v. 811. v. 812. v. 813. v. 814. v. 815. v. 816. v. 817. v. 818. v. 819. v. 820. v. 821. v. 822. v. 823. v. 824. v. 825. v. 826. v. 827. v. 828. v. 829. v. 830. v. 831. v. 832. v. 833. v. 834. v. 835. v. 836. v. 837. v. 838. v. 839. v. 840. v. 841. v. 842. v. 843. v. 844. v. 845. v. 846. v. 847. v. 848. v. 849. v. 850. v. 851. v. 852. v. 853. v. 854. v. 855. v. 856. v. 857. v. 858. v. 859. v. 860. v. 861. v. 862. v. 863. v. 864. v. 865. v. 866. v. 867. v. 868. v. 869. v. 870. v. 871. v. 872. v. 873. v. 874. v. 875. v. 876. v. 877. v. 878. v. 879. v. 880. v. 881. v. 882. v. 883. v. 884. v. 885. v. 886. v. 887. v. 888. v. 889. v. 890. v. 891. v. 892. v. 893. v. 894. v. 895. v. 896. v. 897. v. 898. v. 899. v. 900. v. 901. v. 902. v. 903. v. 904. v. 905. v. 906. v. 907. v. 908. v. 909. v. 910. v. 911. v. 912. v. 913. v. 914. v. 915. v. 916. v. 917. v. 918. v. 919. v. 920. v. 921. v. 922. v. 923. v. 924. v. 925. v. 926. v. 927. v. 928. v. 929. v. 930. v. 931. v. 932. v. 933. v. 934. v. 935. v. 936. v. 937. v. 938. v. 939. v. 940. v. 941. v. 942. v. 943. v. 944. v. 945. v. 946. v. 947. v. 948. v. 949. v. 950. v. 951. v. 952. v. 953. v. 954. v. 955. v. 956. v. 957. v. 958. v. 959. v. 960. v. 961. v. 962. v. 963. v. 964. v. 965. v. 966. v. 967. v. 968. v. 969. v. 970. v. 971. v. 972. v. 973. v. 974. v. 975. v. 976. v. 977. v. 978. v. 979. v. 980. v. 981. v. 982. v. 983. v. 984. v. 985. v. 986. v. 987. v. 988. v. 989. v. 990. v. 991. v. 992. v. 993. v. 994. v. 995. v. 996. v. 997. v. 998. v. 999. v. 1000. v. 1001. v. 1002. v. 1003. v. 1004. v. 1005. v. 1006. v. 1007. v. 1008. v. 1009. v. 1010. v. 1011. v. 1012. v. 1013. v. 1014. v. 1015. v. 1016. v. 1017. v. 1018. v. 1019. v. 1020. v. 1021. v. 1022. v. 1023. v. 1024. v. 1025. v. 1026. v. 1027. v. 1028. v. 1029. v. 1030. v. 1031. v. 1032. v. 1033. v. 1034. v. 1035. v. 1036. v. 1037. v. 1038. v. 1039. v. 1040. v. 1041. v. 1042. v. 1043. v. 1044. v. 1045. v. 1046. v. 1047. v. 1048. v. 1049. v. 1050. v. 1051. v. 1052. v. 1053. v. 1054. v. 1055. v. 1056. v. 1057. v. 1058. v. 1059. v. 1060. v. 1061. v. 1062. v. 1063. v. 1064. v. 1065. v. 1066. v. 1067. v. 1068. v. 1069. v. 1070. v. 1071. v. 1072. v. 1073. v. 1074. v. 1075. v. 1076. v. 1077. v. 1078. v. 1079. v. 1080. v. 1081. v. 1082. v. 1083. v. 1084. v. 1085. v. 1086. v. 1087. v. 1088. v. 1089. v. 1090. v. 1091. v. 1092. v. 1093. v. 1094. v. 1095. v. 1096. v. 1097. v. 1098. v. 1099. v. 1100. v. 1101. v. 1102. v. 1103. v. 1104. v. 1105. v. 1106. v. 1107. v. 1108. v. 1109. v. 1110. v. 1111. v. 1112. v. 1113. v. 1114. v. 1115. v. 1116. v. 1117. v. 1118. v. 1119. v. 1120. v. 1121. v. 1122. v. 1123. v. 1124. v. 1125. v. 1126. v. 1127. v. 1128. v. 1129. v. 1130. v. 1131. v. 1132. v. 1133. v. 1134. v. 1135. v. 1136. v. 1137. v. 1138. v. 1139. v. 1140. v. 1141. v. 1142. v. 1143. v. 1144. v. 1145. v. 1146. v. 1147. v. 1148. v. 1149. v. 1150. v. 1151. v. 1152. v. 1153. v. 1154. v. 1155. v. 1156. v. 1157. v. 1158. v. 1159. v. 1160. v. 1161. v. 1162. v. 1163. v. 1164. v. 1165. v. 1166. v. 1167. v. 1168. v. 1169. v. 1170. v. 1171. v. 1172. v. 1173. v. 1174. v. 1175. v. 1176. v. 1177. v. 1178. v. 1179. v. 1180. v. 1181. v. 1182. v. 1183. v. 1184. v. 1185. v. 1186. v. 1187. v. 1188. v. 1189. v. 1190. v. 1191. v. 1192. v. 1193. v. 1194. v. 1195. v. 1196. v. 1197. v. 1198. v. 1199. v. 1200. v. 1201. v. 1202. v. 1203. v. 1204. v. 1205. v. 1206. v. 1207. v. 1208. v. 1209. v. 1210. v. 1211. v. 1212. v. 1213. v. 1214. v. 1215. v. 1216. v. 1217. v. 1218. v. 1219. v. 1220. v. 1221. v. 1222. v. 1223. v. 1224. v. 1225. v. 1226. v. 1227. v. 1228. v. 1229. v. 1230. v. 1231. v. 1232. v. 1233. v. 1234. v. 1235. v. 1236. v. 1237. v. 1238. v. 1239. v. 1240. v. 1241. v. 1242. v. 1243. v. 1244. v. 1245. v. 1246. v. 1247. v. 1248. v. 1249. v. 1250. v. 1251. v. 1252. v. 1253. v. 1254. v. 1255. v. 1256. v. 1257. v. 1258. v. 1259. v. 1260. v. 1261. v. 1262. v. 1263. v. 1264. v. 1265. v. 1266. v. 1267. v. 1268. v. 1269. v. 1270. v. 1271. v. 1272. v. 1273. v. 1274. v. 1275. v. 1276. v. 1277. v. 1278. v. 1279. v. 1280. v. 1281. v. 1282. v. 1283. v. 1284. v. 1285. v. 1286. v. 1287. v. 1288. v. 1289. v. 1290. v. 1291. v. 1292. v. 1293. v. 1294. v. 1295. v. 1296. v. 1297. v. 1298. v. 1299. v. 1300. v. 1301. v. 1302. v. 1303. v. 1304. v. 1305. v. 1306. v. 1307. v. 1308. v. 1309. v. 1310. v. 1311. v. 1312. v. 1313. v. 1314. v. 1315. v. 1316. v. 1317. v. 1318. v. 1319. v. 1320. v. 1321. v. 1322. v. 1323. v. 1324. v. 1325. v. 1326. v. 1327. v. 1328. v. 1329. v. 1330. v. 1331. v. 1332. v. 1333. v. 1334. v. 1335. v. 1336. v. 1337. v. 1338. v. 1339. v. 1340. v. 1341. v. 1342. v. 1343. v. 1344. v. 1345. v. 1346. v. 1347. v. 1348. v. 1349. v. 1350. v. 1351. v. 1352. v. 1353. v. 1354. v. 1355. v. 1356. v. 1357. v. 1358. v. 1359. v. 1360. v. 1361. v. 1362. v. 1363. v. 1364. v. 1365. v. 1366. v. 1367. v. 1368. v. 1369. v. 1370. v. 1371. v. 1372. v. 1373. v. 1374. v. 1375. v. 1376. v. 1377. v. 1378. v. 1379. v. 1380. v. 1381. v. 1382. v. 1383. v. 1384. v. 1385. v. 1386. v. 1387. v. 1388. v. 1389. v. 1390. v. 1391. v. 1392. v. 1393. v. 1394. v. 1395. v. 1396. v. 1397. v. 1398. v. 1399. v. 1400. v. 1401. v. 1402. v. 1403. v. 1404. v. 1405. v. 1406. v. 1407. v. 1408. v. 1409. v. 1410. v. 1411. v. 1412. v. 1413. v. 1414. v. 1415. v. 1416. v. 1417. v. 1418. v. 1419. v. 1420. v. 1421. v. 1422. v. 1423. v. 1424. v. 1425. v. 1426. v. 1427. v. 1428. v. 1429. v. 1430. v. 1431. v. 1432. v. 1433. v. 1434. v. 1435. v. 1436. v. 1437. v. 1438. v. 1439. v. 1440. v. 1441. v. 1442. v. 1443. v. 1444. v. 1445. v. 1446. v. 1447. v. 1448. v. 1449. v. 1450. v. 1451. v. 1452. v. 1453. v. 1454. v. 1455. v. 1456. v. 1457. v. 1458. v. 1459. v. 1460. v. 1461. v. 1462. v. 1463. v. 1464. v. 1465. v. 1466. v. 1467. v. 1468. v. 1469. v. 1470. v. 1471. v. 1472. v. 1473. v. 1474. v. 1475. v. 1476. v. 1477. v. 1478. v. 1479. v. 1480. v. 1481. v. 1482. v. 1483. v. 1484. v. 1485. v. 1486. v. 1487. v. 1488. v. 1489. v. 1490. v. 1491. v. 1492. v. 1493. v. 1494. v. 1495. v. 1496. v. 1497. v. 1498. v. 1499. v. 1500. v. 1501. v. 1502. v. 1503. v. 1504. v. 1505. v. 1506. v. 1507. v. 1508. v. 1509. v. 1510. v. 1511. v. 1512. v. 1513. v. 1514. v. 1515. v. 1516. v. 1517. v. 1518. v. 1519. v. 1520. v. 1521. v. 1522. v. 1523. v. 1524. v. 1525. v. 1526. v. 1527. v. 1528. v. 1529. v. 1530. v. 1531. v. 1532. v. 1533. v. 1534. v. 1535. v. 1536. v. 1537. v. 1538. v. 1539. v. 1540. v. 1541. v. 1542. v. 1543. v. 1544. v. 1545. v. 1546. v. 1547. v. 1548. v. 1549. v. 1550. v. 1551. v. 1552. v. 1553. v. 1554. v. 1555. v. 1556. v. 1557. v. 1558. v. 1559. v. 1560. v. 1561. v. 1562. v. 1563. v. 1564. v. 1565. v. 1566. v. 1567. v. 1568. v. 1569. v. 1570. v. 1571. v. 1572. v. 1573. v. 1574. v. 1

sanctitas loco movere, aut novam statuere, is collo in laqueum immisso de lege verba faciet, & si peritragia videtur legem veterem esse tollendam, aut eam, quæ nova inferitur, bonam esse, indemnitas maneat. Contra, si prior lex melius habere videbatur, aut, quæ nova proponitur, injusta sit, is, qui movet, inferre legem, attracto laqueo moriatur. Eandem sententiam recitat quoque *Demosthenes in orat. contra Timocratem* legem, quæ fuit apud Locros. Ita *Ennius* præclare canit:

Moribus antiquis res stat Romana viresque.

Et *Lycurgus*, ut æternitatem legibus suis daret, iurjurando obligavit civitatem, nihil eos, de quibus institutum, prorsusquam reverteretur, & finiat, ita ad *Oracium Delphicum* provocaret, consultarum, quid addendum mutandumque legibus videretur. Proficiscitur autem *Cretam*, ibique perpetuum exilium egit,

abique in mare ois tua moriens pulit, ne relatis *Lacedæmonia*, solutos se *Spartani* religione iurjurandi & dissolvendis legibus arbitarentur. *Iustitiam*. 111. Idem *Spartani* Leges patrias tam pertinaciter tuebantur, ut ne quidem in rebus minimis quicquam innovare paterentur. Leges itaque veteres, nisi inevitabilis nobis incumbat necessitas, mutari non debent: si tamen barbaræ sint & inæpræ, stolidæ & iniquæ &c. non omnis prohibita mutatio, sed ita tamen, ut leviora potius incommoda ferantur, quam leges innovatione crebra in contemptum adducantur. Plurimum Rebuspublicis officium illi, qui rebus novant, quam gerendis aptiores saltem hoc agunt, quod nihil est aliud, quam totum in oculos convertere, h. e. inventa vetera abrogare. Confer. qui plura desiderat, *Republ. romanæ* post pag. in 615 616 617 *sepe* *scilicet*. *senecæ*. 65. *Christi* *Forstner*. not. polit. ad *Livium* p. m. 294. edit. *Lugd. Bat.* 1650.

CAPUT SECUNDUM.

Hecataei liber singularis de Judæa. Prudens legislatoris consilium de agrorum assignatione. Non debuisse eos occupantium esse. De lege agraria, deque ejus inestimabili utilitate. Redemptio agrorum. Beneficium Jubilæi. Restitutio gratuita agrorum. Juris Talmudici quædam sanctiones super ea re. De Maimonide, ejusque luculentissimis commentationibus. Quid Jubilæorum celebris servis consulerit. Per novem dies coronari servi. Saturnaliū quadam imago.

SÆRE FLAVIUS Josephus Hecataem Abderiten laudat, summa fide atque integritate virum, qui se Alexandro Magno olim expeditionum bellorumque comitem adjunxerat. Is, cum terras multas adisset omni copiarum genere abundantes, nullam æque, ut Palestinam admiratus est. Quare librum de ea singularem scripsit, ex quo multa pro Judæis Flavius adversus Apionem recitat. Illud ad rem, de qua dicturi sumus, pertinet, quod regionem optimam, frugumque feracissimam habitari a Judæis ait, cujus amplitudo continet τριακοτίας μισθιας ἀρπύρας, plane ut appareat aptissimas Hebræis fuisse sedes has, in quas ex Ægypto illos transmisit Nummis benignitas. Qui enim antea vitam semper in cultura agri, atque in pecudum pastione egissent, hic jam in ubere solo egregie suis le artibus locupletare, atque in rebus esse bonis poterant. Inter mirra, cum promissam pridem Palestinam occupasset armis sacer populus, illico Moïsi jussa secutus summus dux Josua est. Universam enim regionem in duodecim partes divisit, atque habitandam totidem tribubus dedit. Mox singularam trium famulas numeravit, & pro caputū multitudinem certum cuique modum agri, atque proprios fines dedit. Ita provolutum est, uti eadem æqualitate omnes continerentur: quæ esse prima cura bonis reipublice moderatoribus solet. Idem Græci postea Romanique, cordatissimi mortales fecere, colonias cum deducere. Quod si occupatione suam quidque fecissent, qui primi in vacua venissent, jam necesse fuisset pagnas motuque civium ingentes exitere. Quicquid enim ejusmodi est, quod ex communi facere proprium possis, in eo sit plerumque tanta contentio, ut difficilissimum sit servare sanctam societatem. Porro, quoniam sapientis est, non præsentia modo ordinare, sed ea statuere etiam, quæ profutura alteri seculo sunt, præclaram legem quandam Moïsi tulit, qua effectum est, ne paucorum opulentia quandoque ceteros opprimeret, ne mutatis studiis cives ad novas artes peregrinæque ab innoxio labore se converterent. Ea fuit lex agraria, quæ venit, ne quis venditione aut ullo contractu plenum dominium fundi sui transferret in alienum. Nam & is, qui egestate compelli agrum vendidisset, redimendi jus quovis tempore concessit: & si redemptus esset, restituit eum gratis in Jubilæi celebritate jussit. Est in admiratione Iordanum scriptor maximus, Rabbi Moïses Ben Maimon, is, qui Talmudicam doctrinam in sepositis nugamentis tenaciter complexus est divino illo opere, quod ipse ספר חורר appellat. Namque ita magnifice quidquam de illo authore dicemus, quin id virtus superet ejus. Fato enim quodam & forte nascendi primus solusque in illa gente recte intellexit, quid hoc sit, non ineptire. Sepe nos in his libris cum luculentissimum testem citabimus. Atque nunc quoque in hac ipsa re, qua de agimus, perutilis erit nobis ejus auctoritas. Multa ille de Jubilæi beneficio in Halacha Schemitta Venobei tradidit,

didit, atque id possum in eo fuisse, quod omnes agri ¹³ ad veteres dominos redibant, etiam si emptionem non haberant. Nec eos excepit eruditissimus scriptor, quos ex donatione acceperit aliquis: nihilo enim magis retineri eos a possessore potuisse ait. Atque hoc juris Talmudici est: & rectissimum videtur. Etiam illud prodit ex eodem jure Rabbini iste, redemptionem fuisse illis modo permissam, qui ex lucro aliquo commodove, quod obvenisset, locupletiores facti erant. Cujus rei ratio in promptu est. Sane enim, qui pecunias mutuas ad eam rem sumebant, aut agrum unum vendebant, uti venditum alterum redimerent, ¹⁴ legi divinæ fraudem fecere: expectandus enim illis, hæredibusque illorum, Jubilæus ¹⁵ fuit, qui venditiones hujusmodi rescinderet. Quamquam poterant gentiles interim agnati que suo ære ea retrahere, quæ sine verura redimere nequiverat inops dominus. Jubilæorum solennia annus quilibet quinquagesimus ¹⁶ reduxit, cujus initium a septimo mense Tisri ¹⁷ erat. Nulla tempestas tantum gaudium publice excitavit. Non enim modo locati rursus in solido sunt, ¹⁸ qui prædia sua ante alienaverant, sed libertas quoque omnibus servis ¹⁹ est data. ²⁰ Sed horum nihil fieri ante decimam ejus mensis lucem potuit, quæ jejuniis atque expiationum festo sacra erat. Interea temporis per novem integros dies agitata publice caridum veluti Saturnalia ²¹ fuit, de quibus Rabbi Maimonides illud refert, quod scitu dignum judicavimus. Ait ille in Halacha Schemitta Veiohel cap. x. מראש השנה עד יום הכפורים לרוב היו עבדים נפשיהם לכוהן ולא משתעבדים לאדניהם ולא ראויה חירותם לבעליהם ולא עבדים יצאו וישבדו וישתעבדו וישתעבדו וישתעבדו כיון שהיו יום הכפורים תקף כיון רון בשנה גמולה עבדים נפשיהם לכוהן שוית לבעליהם Ab initio anni usque ad diem expiationum neque dimittebantur servi, neque serviebant dominis suis: sed nec agri restituebantur. Quid igitur? edebant, bibebantque servi, atque bilares erant, & coronam quisque capiti suo imposuit. Mox, cum dies expiationum venisset, Seniores Sanhedrin rubis clauxere, atque e vestigio liberi abierunt servi, & reddita dominis prædia sunt.

NOTÆ AD CAPUT SECUNDUM.

¹ Petri. ² ad. ³ et. ⁴ et. ⁵ et. ⁶ et. ⁷ et. ⁸ et. ⁹ et. ¹⁰ et. ¹¹ et. ¹² et. ¹³ et. ¹⁴ et. ¹⁵ et. ¹⁶ et. ¹⁷ et. ¹⁸ et. ¹⁹ et. ²⁰ et. ²¹ et. ²² et. ²³ et. ²⁴ et. ²⁵ et. ²⁶ et. ²⁷ et. ²⁸ et. ²⁹ et. ³⁰ et. ³¹ et. ³² et. ³³ et. ³⁴ et. ³⁵ et. ³⁶ et. ³⁷ et. ³⁸ et. ³⁹ et. ⁴⁰ et. ⁴¹ et. ⁴² et. ⁴³ et. ⁴⁴ et. ⁴⁵ et. ⁴⁶ et. ⁴⁷ et. ⁴⁸ et. ⁴⁹ et. ⁵⁰ et. ⁵¹ et. ⁵² et. ⁵³ et. ⁵⁴ et. ⁵⁵ et. ⁵⁶ et. ⁵⁷ et. ⁵⁸ et. ⁵⁹ et. ⁶⁰ et. ⁶¹ et. ⁶² et. ⁶³ et. ⁶⁴ et. ⁶⁵ et. ⁶⁶ et. ⁶⁷ et. ⁶⁸ et. ⁶⁹ et. ⁷⁰ et. ⁷¹ et. ⁷² et. ⁷³ et. ⁷⁴ et. ⁷⁵ et. ⁷⁶ et. ⁷⁷ et. ⁷⁸ et. ⁷⁹ et. ⁸⁰ et. ⁸¹ et. ⁸² et. ⁸³ et. ⁸⁴ et. ⁸⁵ et. ⁸⁶ et. ⁸⁷ et. ⁸⁸ et. ⁸⁹ et. ⁹⁰ et. ⁹¹ et. ⁹² et. ⁹³ et. ⁹⁴ et. ⁹⁵ et. ⁹⁶ et. ⁹⁷ et. ⁹⁸ et. ⁹⁹ et. ¹⁰⁰ et. ¹⁰¹ et. ¹⁰² et. ¹⁰³ et. ¹⁰⁴ et. ¹⁰⁵ et. ¹⁰⁶ et. ¹⁰⁷ et. ¹⁰⁸ et. ¹⁰⁹ et. ¹¹⁰ et. ¹¹¹ et. ¹¹² et. ¹¹³ et. ¹¹⁴ et. ¹¹⁵ et. ¹¹⁶ et. ¹¹⁷ et. ¹¹⁸ et. ¹¹⁹ et. ¹²⁰ et. ¹²¹ et. ¹²² et. ¹²³ et. ¹²⁴ et. ¹²⁵ et. ¹²⁶ et. ¹²⁷ et. ¹²⁸ et. ¹²⁹ et. ¹³⁰ et. ¹³¹ et. ¹³² et. ¹³³ et. ¹³⁴ et. ¹³⁵ et. ¹³⁶ et. ¹³⁷ et. ¹³⁸ et. ¹³⁹ et. ¹⁴⁰ et. ¹⁴¹ et. ¹⁴² et. ¹⁴³ et. ¹⁴⁴ et. ¹⁴⁵ et. ¹⁴⁶ et. ¹⁴⁷ et. ¹⁴⁸ et. ¹⁴⁹ et. ¹⁵⁰ et. ¹⁵¹ et. ¹⁵² et. ¹⁵³ et. ¹⁵⁴ et. ¹⁵⁵ et. ¹⁵⁶ et. ¹⁵⁷ et. ¹⁵⁸ et. ¹⁵⁹ et. ¹⁶⁰ et. ¹⁶¹ et. ¹⁶² et. ¹⁶³ et. ¹⁶⁴ et. ¹⁶⁵ et. ¹⁶⁶ et. ¹⁶⁷ et. ¹⁶⁸ et. ¹⁶⁹ et. ¹⁷⁰ et. ¹⁷¹ et. ¹⁷² et. ¹⁷³ et. ¹⁷⁴ et. ¹⁷⁵ et. ¹⁷⁶ et. ¹⁷⁷ et. ¹⁷⁸ et. ¹⁷⁹ et. ¹⁸⁰ et. ¹⁸¹ et. ¹⁸² et. ¹⁸³ et. ¹⁸⁴ et. ¹⁸⁵ et. ¹⁸⁶ et. ¹⁸⁷ et. ¹⁸⁸ et. ¹⁸⁹ et. ¹⁹⁰ et. ¹⁹¹ et. ¹⁹² et. ¹⁹³ et. ¹⁹⁴ et. ¹⁹⁵ et. ¹⁹⁶ et. ¹⁹⁷ et. ¹⁹⁸ et. ¹⁹⁹ et. ²⁰⁰ et. ²⁰¹ et. ²⁰² et. ²⁰³ et. ²⁰⁴ et. ²⁰⁵ et. ²⁰⁶ et. ²⁰⁷ et. ²⁰⁸ et. ²⁰⁹ et. ²¹⁰ et. ²¹¹ et. ²¹² et. ²¹³ et. ²¹⁴ et. ²¹⁵ et. ²¹⁶ et. ²¹⁷ et. ²¹⁸ et. ²¹⁹ et. ²²⁰ et. ²²¹ et. ²²² et. ²²³ et. ²²⁴ et. ²²⁵ et. ²²⁶ et. ²²⁷ et. ²²⁸ et. ²²⁹ et. ²³⁰ et. ²³¹ et. ²³² et. ²³³ et. ²³⁴ et. ²³⁵ et. ²³⁶ et. ²³⁷ et. ²³⁸ et. ²³⁹ et. ²⁴⁰ et. ²⁴¹ et. ²⁴² et. ²⁴³ et. ²⁴⁴ et. ²⁴⁵ et. ²⁴⁶ et. ²⁴⁷ et. ²⁴⁸ et. ²⁴⁹ et. ²⁵⁰ et. ²⁵¹ et. ²⁵² et. ²⁵³ et. ²⁵⁴ et. ²⁵⁵ et. ²⁵⁶ et. ²⁵⁷ et. ²⁵⁸ et. ²⁵⁹ et. ²⁶⁰ et. ²⁶¹ et. ²⁶² et. ²⁶³ et. ²⁶⁴ et. ²⁶⁵ et. ²⁶⁶ et. ²⁶⁷ et. ²⁶⁸ et. ²⁶⁹ et. ²⁷⁰ et. ²⁷¹ et. ²⁷² et. ²⁷³ et. ²⁷⁴ et. ²⁷⁵ et. ²⁷⁶ et. ²⁷⁷ et. ²⁷⁸ et. ²⁷⁹ et. ²⁸⁰ et. ²⁸¹ et. ²⁸² et. ²⁸³ et. ²⁸⁴ et. ²⁸⁵ et. ²⁸⁶ et. ²⁸⁷ et. ²⁸⁸ et. ²⁸⁹ et. ²⁹⁰ et. ²⁹¹ et. ²⁹² et. ²⁹³ et. ²⁹⁴ et. ²⁹⁵ et. ²⁹⁶ et. ²⁹⁷ et. ²⁹⁸ et. ²⁹⁹ et. ³⁰⁰ et. ³⁰¹ et. ³⁰² et. ³⁰³ et. ³⁰⁴ et. ³⁰⁵ et. ³⁰⁶ et. ³⁰⁷ et. ³⁰⁸ et. ³⁰⁹ et. ³¹⁰ et. ³¹¹ et. ³¹² et. ³¹³ et. ³¹⁴ et. ³¹⁵ et. ³¹⁶ et. ³¹⁷ et. ³¹⁸ et. ³¹⁹ et. ³²⁰ et. ³²¹ et. ³²² et. ³²³ et. ³²⁴ et. ³²⁵ et. ³²⁶ et. ³²⁷ et. ³²⁸ et. ³²⁹ et. ³³⁰ et. ³³¹ et. ³³² et. ³³³ et. ³³⁴ et. ³³⁵ et. ³³⁶ et. ³³⁷ et. ³³⁸ et. ³³⁹ et. ³⁴⁰ et. ³⁴¹ et. ³⁴² et. ³⁴³ et. ³⁴⁴ et. ³⁴⁵ et. ³⁴⁶ et. ³⁴⁷ et. ³⁴⁸ et. ³⁴⁹ et. ³⁵⁰ et. ³⁵¹ et. ³⁵² et. ³⁵³ et. ³⁵⁴ et. ³⁵⁵ et. ³⁵⁶ et. ³⁵⁷ et. ³⁵⁸ et. ³⁵⁹ et. ³⁶⁰ et. ³⁶¹ et. ³⁶² et. ³⁶³ et. ³⁶⁴ et. ³⁶⁵ et. ³⁶⁶ et. ³⁶⁷ et. ³⁶⁸ et. ³⁶⁹ et. ³⁷⁰ et. ³⁷¹ et. ³⁷² et. ³⁷³ et. ³⁷⁴ et. ³⁷⁵ et. ³⁷⁶ et. ³⁷⁷ et. ³⁷⁸ et. ³⁷⁹ et. ³⁸⁰ et. ³⁸¹ et. ³⁸² et. ³⁸³ et. ³⁸⁴ et. ³⁸⁵ et. ³⁸⁶ et. ³⁸⁷ et. ³⁸⁸ et. ³⁸⁹ et. ³⁹⁰ et. ³⁹¹ et. ³⁹² et. ³⁹³ et. ³⁹⁴ et. ³⁹⁵ et. ³⁹⁶ et. ³⁹⁷ et. ³⁹⁸ et. ³⁹⁹ et. ⁴⁰⁰ et. ⁴⁰¹ et. ⁴⁰² et. ⁴⁰³ et. ⁴⁰⁴ et. ⁴⁰⁵ et. ⁴⁰⁶ et. ⁴⁰⁷ et. ⁴⁰⁸ et. ⁴⁰⁹ et. ⁴¹⁰ et. ⁴¹¹ et. ⁴¹² et. ⁴¹³ et. ⁴¹⁴ et. ⁴¹⁵ et. ⁴¹⁶ et. ⁴¹⁷ et. ⁴¹⁸ et. ⁴¹⁹ et. ⁴²⁰ et. ⁴²¹ et. ⁴²² et. ⁴²³ et. ⁴²⁴ et. ⁴²⁵ et. ⁴²⁶ et. ⁴²⁷ et. ⁴²⁸ et. ⁴²⁹ et. ⁴³⁰ et. ⁴³¹ et. ⁴³² et. ⁴³³ et. ⁴³⁴ et. ⁴³⁵ et. ⁴³⁶ et. ⁴³⁷ et. ⁴³⁸ et. ⁴³⁹ et. ⁴⁴⁰ et. ⁴⁴¹ et. ⁴⁴² et. ⁴⁴³ et. ⁴⁴⁴ et. ⁴⁴⁵ et. ⁴⁴⁶ et. ⁴⁴⁷ et. ⁴⁴⁸ et. ⁴⁴⁹ et. ⁴⁵⁰ et. ⁴⁵¹ et. ⁴⁵² et. ⁴⁵³ et. ⁴⁵⁴ et. ⁴⁵⁵ et. ⁴⁵⁶ et. ⁴⁵⁷ et. ⁴⁵⁸ et. ⁴⁵⁹ et. ⁴⁶⁰ et. ⁴⁶¹ et. ⁴⁶² et. ⁴⁶³ et. ⁴⁶⁴ et. ⁴⁶⁵ et. ⁴⁶⁶ et. ⁴⁶⁷ et. ⁴⁶⁸ et. ⁴⁶⁹ et. ⁴⁷⁰ et. ⁴⁷¹ et. ⁴⁷² et. ⁴⁷³ et. ⁴⁷⁴ et. ⁴⁷⁵ et. ⁴⁷⁶ et. ⁴⁷⁷ et. ⁴⁷⁸ et. ⁴⁷⁹ et. ⁴⁸⁰ et. ⁴⁸¹ et. ⁴⁸² et. ⁴⁸³ et. ⁴⁸⁴ et. ⁴⁸⁵ et. ⁴⁸⁶ et. ⁴⁸⁷ et. ⁴⁸⁸ et. ⁴⁸⁹ et. ⁴⁹⁰ et. ⁴⁹¹ et. ⁴⁹² et. ⁴⁹³ et. ⁴⁹⁴ et. ⁴⁹⁵ et. ⁴⁹⁶ et. ⁴⁹⁷ et. ⁴⁹⁸ et. ⁴⁹⁹ et. ⁵⁰⁰ et. ⁵⁰¹ et. ⁵⁰² et. ⁵⁰³ et. ⁵⁰⁴ et. ⁵⁰⁵ et. ⁵⁰⁶ et. ⁵⁰⁷ et. ⁵⁰⁸ et. ⁵⁰⁹ et. ⁵¹⁰ et. ⁵¹¹ et. ⁵¹² et. ⁵¹³ et. ⁵¹⁴ et. ⁵¹⁵ et. ⁵¹⁶ et. ⁵¹⁷ et. ⁵¹⁸ et. ⁵¹⁹ et. ⁵²⁰ et. ⁵²¹ et. ⁵²² et. ⁵²³ et. ⁵²⁴ et. ⁵²⁵ et. ⁵²⁶ et. ⁵²⁷ et. ⁵²⁸ et. ⁵²⁹ et. ⁵³⁰ et. ⁵³¹ et. ⁵³² et. ⁵³³ et. ⁵³⁴ et. ⁵³⁵ et. ⁵³⁶ et. ⁵³⁷ et. ⁵³⁸ et. ⁵³⁹ et. ⁵⁴⁰ et. ⁵⁴¹ et. ⁵⁴² et. ⁵⁴³ et. ⁵⁴⁴ et. ⁵⁴⁵ et. ⁵⁴⁶ et. ⁵⁴⁷ et. ⁵⁴⁸ et. ⁵⁴⁹ et. ⁵⁵⁰ et. ⁵⁵¹ et. ⁵⁵² et. ⁵⁵³ et. ⁵⁵⁴ et. ⁵⁵⁵ et. ⁵⁵⁶ et. ⁵⁵⁷ et. ⁵⁵⁸ et. ⁵⁵⁹ et. ⁵⁶⁰ et. ⁵⁶¹ et. ⁵⁶² et. ⁵⁶³ et. ⁵⁶⁴ et. ⁵⁶⁵ et. ⁵⁶⁶ et. ⁵⁶⁷ et. ⁵⁶⁸ et. ⁵⁶⁹ et. ⁵⁷⁰ et. ⁵⁷¹ et. ⁵⁷² et. ⁵⁷³ et. ⁵⁷⁴ et. ⁵⁷⁵ et. ⁵⁷⁶ et. ⁵⁷⁷ et. ⁵⁷⁸ et. ⁵⁷⁹ et. ⁵⁸⁰ et. ⁵⁸¹ et. ⁵⁸² et. ⁵⁸³ et. ⁵⁸⁴ et. ⁵⁸⁵ et. ⁵⁸⁶ et. ⁵⁸⁷ et. ⁵⁸⁸ et. ⁵⁸⁹ et. ⁵⁹⁰ et. ⁵⁹¹ et. ⁵⁹² et. ⁵⁹³ et. ⁵⁹⁴ et. ⁵⁹⁵ et. ⁵⁹⁶ et. ⁵⁹⁷ et. ⁵⁹⁸ et. ⁵⁹⁹ et. ⁶⁰⁰ et. ⁶⁰¹ et. ⁶⁰² et. ⁶⁰³ et. ⁶⁰⁴ et. ⁶⁰⁵ et. ⁶⁰⁶ et. ⁶⁰⁷ et. ⁶⁰⁸ et. ⁶⁰⁹ et. ⁶¹⁰ et. ⁶¹¹ et. ⁶¹² et. ⁶¹³ et. ⁶¹⁴ et. ⁶¹⁵ et. ⁶¹⁶ et. ⁶¹⁷ et. ⁶¹⁸ et. ⁶¹⁹ et. ⁶²⁰ et. ⁶²¹ et. ⁶²² et. ⁶²³ et. ⁶²⁴ et. ⁶²⁵ et. ⁶²⁶ et. ⁶²⁷ et. ⁶²⁸ et. ⁶²⁹ et. ⁶³⁰ et. ⁶³¹ et. ⁶³² et. ⁶³³ et. ⁶³⁴ et. ⁶³⁵ et. ⁶³⁶ et. ⁶³⁷ et. ⁶³⁸ et. ⁶³⁹ et. ⁶⁴⁰ et. ⁶⁴¹ et. ⁶⁴² et. ⁶⁴³ et. ⁶⁴⁴ et. ⁶⁴⁵ et. ⁶⁴⁶ et. ⁶⁴⁷ et. ⁶⁴⁸ et. ⁶⁴⁹ et. ⁶⁵⁰ et. ⁶⁵¹ et. ⁶⁵² et. ⁶⁵³ et. ⁶⁵⁴ et. ⁶⁵⁵ et. ⁶⁵⁶ et. ⁶⁵⁷ et. ⁶⁵⁸ et. ⁶⁵⁹ et. ⁶⁶⁰ et. ⁶⁶¹ et. ⁶⁶² et. ⁶⁶³ et. ⁶⁶⁴ et. ⁶⁶⁵ et. ⁶⁶⁶ et. ⁶⁶⁷ et. ⁶⁶⁸ et. ⁶⁶⁹ et. ⁶⁷⁰ et. ⁶⁷¹ et. ⁶⁷² et. ⁶⁷³ et. ⁶⁷⁴ et. ⁶⁷⁵ et. ⁶⁷⁶ et. ⁶⁷⁷ et. ⁶⁷⁸ et. ⁶⁷⁹ et. ⁶⁸⁰ et. ⁶⁸¹ et. ⁶⁸² et. ⁶⁸³ et. ⁶⁸⁴ et. ⁶⁸⁵ et. ⁶⁸⁶ et. ⁶⁸⁷ et. ⁶⁸⁸ et. ⁶⁸⁹ et. ⁶⁹⁰ et. ⁶⁹¹ et. ⁶⁹² et. ⁶⁹³ et. ⁶⁹⁴ et. ⁶⁹⁵ et. ⁶⁹⁶ et. ⁶⁹⁷ et. ⁶⁹⁸ et. ⁶⁹⁹ et. ⁷⁰⁰ et. ⁷⁰¹ et. ⁷⁰² et. ⁷⁰³ et. ⁷⁰⁴ et. ⁷⁰⁵ et. ⁷⁰⁶ et. ⁷⁰⁷ et. ⁷⁰⁸ et. ⁷⁰⁹ et. ⁷¹⁰ et. ⁷¹¹ et. ⁷¹² et. ⁷¹³ et. ⁷¹⁴ et. ⁷¹⁵ et. ⁷¹⁶ et. ⁷¹⁷ et. ⁷¹⁸ et. ⁷¹⁹ et. ⁷²⁰ et. ⁷²¹ et. ⁷²² et. ⁷²³ et. ⁷²⁴ et. ⁷²⁵ et. ⁷²⁶ et. ⁷²⁷ et. ⁷²⁸ et. ⁷²⁹ et. ⁷³⁰ et. ⁷³¹ et. ⁷³² et. ⁷³³ et. ⁷³⁴ et. ⁷³⁵ et. ⁷³⁶ et. ⁷³⁷ et. ⁷³⁸ et. ⁷³⁹ et. ⁷⁴⁰ et. ⁷⁴¹ et. ⁷⁴² et. ⁷⁴³ et. ⁷⁴⁴ et. ⁷⁴⁵ et. ⁷⁴⁶ et. ⁷⁴⁷ et. ⁷⁴⁸ et. ⁷⁴⁹ et. ⁷⁵⁰ et. ⁷⁵¹ et. ⁷⁵² et. ⁷⁵³ et. ⁷⁵⁴ et. ⁷⁵⁵ et. ⁷⁵⁶ et. ⁷⁵⁷ et. ⁷⁵⁸ et. ⁷⁵⁹ et. ⁷⁶⁰ et. ⁷⁶¹ et. ⁷⁶² et. ⁷⁶³ et. ⁷⁶⁴ et. ⁷⁶⁵ et. ⁷⁶⁶ et. ⁷⁶⁷ et. ⁷⁶⁸ et. ⁷⁶⁹ et. ⁷⁷⁰ et. ⁷⁷¹ et. ⁷⁷² et. ⁷⁷³ et. ⁷⁷⁴ et. ⁷⁷⁵ et. ⁷⁷⁶ et. ⁷⁷⁷ et. ⁷⁷⁸ et. ⁷⁷⁹ et. ⁷⁸⁰ et. ⁷⁸¹ et. ⁷⁸² et. ⁷⁸³ et. ⁷⁸⁴ et. ⁷⁸⁵ et. ⁷⁸⁶ et. ⁷⁸⁷ et. ⁷⁸⁸ et. ⁷⁸⁹ et. ⁷⁹⁰ et. ⁷⁹¹ et. ⁷⁹² et. ⁷⁹³ et. ⁷⁹⁴ et. ⁷⁹⁵ et. ⁷⁹⁶ et. ⁷⁹⁷ et. ⁷⁹⁸ et. ⁷⁹⁹ et. ⁸⁰⁰ et. ⁸⁰¹ et. ⁸⁰² et. ⁸⁰³ et. ⁸⁰⁴ et. ⁸⁰⁵ et. ⁸⁰⁶ et. ⁸⁰⁷ et. ⁸⁰⁸ et. ⁸⁰⁹ et. ⁸¹⁰ et. ⁸¹¹ et. ⁸¹² et. ⁸¹³ et. ⁸¹⁴ et. ⁸¹⁵ et. ⁸¹⁶ et. ⁸¹⁷ et. ⁸¹⁸ et. ⁸¹⁹ et. ⁸²⁰ et. ⁸²¹ et. ⁸²² et. ⁸²³ et. ⁸²⁴ et. ⁸²⁵ et. ⁸²⁶ et. ⁸²⁷ et. ⁸²⁸ et. ⁸²⁹ et. ⁸³⁰ et. ⁸³¹ et. ⁸³² et. ⁸³³ et. ⁸³⁴ et. ⁸³⁵ et. ⁸³⁶ et. ⁸³⁷ et. ⁸³⁸ et. ⁸³⁹ et. ⁸⁴⁰ et. ⁸⁴¹ et. ⁸⁴² et. ⁸⁴³ et. ⁸⁴⁴ et. ⁸⁴⁵ et. ⁸⁴⁶ et. ⁸⁴⁷ et. ⁸⁴⁸ et. ⁸⁴⁹ et. ⁸⁵⁰ et. ⁸⁵¹ et. ⁸⁵² et. ⁸⁵³ et. ⁸⁵⁴ et. ⁸⁵⁵ et. ⁸⁵⁶ et. ⁸⁵⁷ et. ⁸⁵⁸ et. ⁸⁵⁹ et. ⁸⁶⁰ et. ⁸⁶¹ et. ⁸⁶² et. ⁸⁶³ et. ⁸⁶⁴ et. ⁸⁶⁵ et. ⁸⁶⁶ et. ⁸⁶⁷ et. ⁸⁶⁸ et. ⁸⁶⁹ et. ⁸⁷⁰ et. ⁸⁷¹ et. ⁸⁷² et. ⁸⁷³ et. ⁸⁷⁴ et. ⁸⁷⁵ et. ⁸⁷⁶ et. ⁸⁷⁷ et. ⁸⁷⁸ et. ⁸⁷⁹ et. ⁸⁸⁰ et. ⁸⁸¹ et. ⁸⁸² et. ⁸⁸³ et. ⁸⁸⁴ et. ⁸⁸⁵ et. ⁸⁸⁶ et. ⁸⁸⁷ et. ⁸⁸⁸ et. ⁸⁸⁹ et. ⁸⁹⁰ et. ⁸⁹¹ et. ⁸⁹² et. ⁸⁹³ et. ⁸⁹⁴ et. ⁸⁹⁵ et. ⁸⁹⁶ et. ⁸⁹⁷ et. ⁸⁹⁸ et. ⁸⁹⁹ et. ⁹⁰⁰ et. ⁹⁰¹ et. ⁹⁰² et. ⁹⁰³ et. ⁹⁰⁴ et. ⁹⁰⁵ et. ⁹⁰⁶ et. ⁹⁰⁷ et. ⁹⁰⁸ et. ⁹⁰⁹ et. ⁹¹⁰ et. ⁹¹¹ et. ⁹¹² et. ⁹¹³ et. ⁹¹⁴ et. ⁹¹⁵ et. ⁹¹⁶ et. ⁹¹⁷ et. ⁹¹⁸ et. ⁹¹⁹ et. ⁹²⁰ et. ⁹²¹ et. ⁹²² et. ⁹²³ et. ⁹²⁴ et. ⁹²⁵ et. ⁹²⁶ et. ⁹²⁷ et. ⁹²⁸ et. ⁹²⁹ et. ⁹³⁰ et. ⁹³¹ et. ⁹³² et. ⁹³³ et. ⁹³⁴ et. ⁹³⁵ et. ⁹³⁶ et. ⁹³⁷ et. ⁹³⁸ et. ⁹³⁹ et. ⁹⁴⁰ et. ⁹⁴¹ et. ⁹⁴² et. ⁹⁴³ et. ⁹⁴⁴ et. ⁹⁴⁵ et. ⁹⁴⁶ et. ⁹⁴⁷ et. ⁹⁴⁸ et. ⁹⁴⁹ et. ⁹⁵⁰ et. ⁹⁵¹ et. ⁹⁵² et. ⁹⁵³ et. ⁹⁵⁴ et. ⁹⁵⁵ et. ⁹⁵⁶ et. ⁹⁵⁷ et. ⁹⁵⁸ et. ⁹⁵⁹ et. ⁹⁶⁰ et. ⁹⁶¹ et. ⁹⁶² et. ⁹⁶³ et. ⁹⁶⁴ et. ⁹⁶⁵ et. ⁹⁶⁶ et. ⁹⁶⁷ et. ⁹⁶⁸ et. ⁹⁶⁹ et. ⁹⁷⁰ et. ⁹⁷¹ et. ⁹⁷² et. ⁹⁷³ et. ⁹⁷⁴ et. ⁹⁷⁵ et. ⁹⁷⁶ et. ⁹⁷⁷ et. ⁹⁷⁸ et. ⁹⁷⁹ et. ⁹⁸⁰ et. ⁹⁸¹ et. ⁹⁸² et. ⁹⁸³ et. ⁹⁸⁴ et. ⁹⁸⁵ et. ⁹⁸⁶ et. ⁹⁸⁷ et. ⁹⁸⁸ et. ⁹⁸⁹ et. ⁹⁹⁰ et. ⁹⁹¹ et. ⁹⁹² et. ⁹⁹³ et. ⁹⁹⁴ et. ⁹⁹⁵ et. ⁹⁹⁶ et. ⁹⁹⁷ et. ⁹⁹⁸ et. ⁹⁹⁹ et. ¹⁰⁰⁰ et. ¹⁰⁰¹ et. ¹⁰⁰² et. ¹⁰⁰³ et. ¹⁰⁰⁴ et. ¹⁰⁰⁵ et. ¹⁰⁰⁶ et. ¹⁰⁰⁷ et. ¹⁰⁰⁸ et. ¹⁰⁰⁹ et. ¹⁰¹⁰ et. ¹⁰¹¹ et. ¹⁰¹² et. ¹⁰¹³ et. ¹⁰¹⁴ et. ¹⁰¹⁵ et. ¹⁰¹⁶ et. ¹⁰¹⁷ et. ¹⁰¹⁸ et. ¹⁰¹⁹ et. ¹⁰²⁰ et. ¹⁰²¹ et. ¹⁰²² et. ¹⁰²³ et. ¹⁰²⁴ et. ¹⁰²⁵ et. ¹⁰²⁶ et. ¹⁰²⁷ et. ¹⁰²⁸ et. ¹⁰²⁹ et. ¹⁰³⁰ et. ¹⁰³¹ et. ¹⁰³² et. ¹⁰³³ et. ¹⁰³⁴ et. ¹⁰³⁵ et. ¹⁰³⁶ et. ¹⁰³⁷ et. ¹⁰³⁸ et. ¹⁰³⁹ et. ¹⁰⁴⁰ et. ¹⁰⁴¹ et. ¹⁰⁴² et. ¹⁰⁴³ et. ¹⁰

perce of Jubile commeth not in the count of the years of the seven, but the nine and fourteenth years in the Release, and the fiftieth years the Jubile; and the one and fiftieth years beginneth the fixe seven (following) and so in every Jubile R. Menachem on Levit. xlv. The nine years it is not the years of Release; and the Jubile in the fiftieth years.

illos consecrandus Annus quinquagesimus & buccina latitandus in Israel. Quæstio hic intra sententiam Pontan. Brit. in tract. de Sabbatica movenda. (1) An primus Jubilæus fuerit Sabbaticus. (2) An præcedens Jubilæus in Pentecoste sequens Jubilæus sumatur inclusive, an exclusive? Si prius, supposita quæstionis prioris affirmativa & Jubilæus Pontan. tali, omnis Jubilæus erit annus. Si posterius, Jubilæus annus Sabbaticus erit immediate proximus: Si Jubilæus sit quadragesimus annus, & primus supponitur fuisse Sabbaticus: Illi, omnis Jubilæus est annus Ante Sabbaticus: hic rursus Jubilæus est Sabbaticus. Si primus Jubilæus non fuit Sabbaticus: sed quinquagesimus, idemque Pentecoste Jubilæus secunda sumitur inclusive, rursus Sabbaticus proximus. Si

annus civilis, inde biennium & ultra: adeoque prima obiectio Pontan. de concursu immediato duorum Sabbaticorum, & oritur inde ab anno caritate (quam tamen anni præcedentis divina benedictio & sponte naturæ in Sabb. & Jubilæo communio minus & non illi 2. anno merendam faciebat) non nisi ex hypothesi inclusive sumti Jubilæi procedat illa sublata tuit. Urgemus textum exprel-

Jubilæi, quæ fiet ut concludimus Pontan. 1. buccina

annus Jubilæi inchoandum, sed designat jam absolutum, sc. in quinquagesimo nono. R. (1) Sicut complement. Pentecost. erat vii. hebdom. & tamen dies immediate sequens erat 1. mensis: ita illo licet supposito, tamen annus quinquagesimus incipiens esset Jubilæus. (2) Falsum buccinam intinere Jubilæum jam absolutum. (3) Falsum. Ut igitur controversiam hanc penitus enucleemus, ad cap. vi. remittimus lectorem, ubi pla-

27. Mense Tisri.) Jubilæi celebritas exordium sumit ab anno veteri & Politico, cujus primus Mensis Tisri est. Vid. D. Egid. Strach. dissert. de comput. Rabbin. §. 8. Varon. dissert. de Jubil. §. 19. Tisri erat vel civilis vel sacra. Civilis, quæ incipiebat a Tisri, cujus neomenia singulari buccinarum clangore intinabatur. Sacra, quæ incipiebat a mense Nisan seu Martio. Ex his comitat, duplicem apud Judæos fuisse annum seu anni computationem, cum una, quæ vulgaris & politica dicitur, quæ quia Jidæi ea in diebus, incipiebat

reditur creata; Annus, quæ apud eos incipit, eo quod ejus primus solummodo consueverat in rebus sacris & ecclesiasticis, incipiebat a Mense Nisan, qui nostro respondet Martio, quo mense Israelitæ Egyptum exierunt. Seden, de anno Civili

28. Mense Tisri.) Jubilæi celebritas exordium sumit ab anno veteri & Politico, cujus primus Mensis Tisri est. Vid. D. Egid. Strach. dissert. de comput. Rabbin. §. 8. Varon. dissert. de Jubil. §. 19. Tisri erat vel civilis vel sacra. Civilis, quæ incipiebat a Tisri, cujus neomenia singulari buccinarum clangore intinabatur. Sacra, quæ incipiebat a mense Nisan seu Martio. Ex his comitat, duplicem apud Judæos fuisse annum seu anni computationem, cum una, quæ vulgaris & politica dicitur, quæ quia Jidæi ea in diebus, incipiebat

29. Mense Tisri.) Jubilæi celebritas exordium sumit ab anno veteri & Politico, cujus primus Mensis Tisri est. Vid. D. Egid. Strach. dissert. de comput. Rabbin. §. 8. Varon. dissert. de Jubil. §. 19. Tisri erat vel civilis vel sacra. Civilis, quæ incipiebat a Tisri, cujus neomenia singulari buccinarum clangore intinabatur. Sacra, quæ incipiebat a mense Nisan seu Martio. Ex his comitat, duplicem apud Judæos fuisse annum seu anni computationem, cum una, quæ vulgaris & politica dicitur, quæ quia Jidæi ea in diebus, incipiebat

17. Mense Tisri.) Jubilæi celebritas exordium sumit ab anno veteri & Politico, cujus primus Mensis Tisri est. Vid. D. Egid. Strach. dissert. de comput. Rabbin. §. 8. Varon. dissert. de Jubil. §. 19. Tisri erat vel civilis vel sacra. Civilis, quæ incipiebat a Tisri, cujus neomenia singulari buccinarum clangore intinabatur. Sacra, quæ incipiebat a mense Nisan seu Martio. Ex his comitat, duplicem apud Judæos fuisse annum seu anni computationem, cum una, quæ vulgaris & politica dicitur, quæ quia Jidæi ea in diebus, incipiebat

18. Mense Tisri.) Jubilæi celebritas exordium sumit ab anno veteri & Politico, cujus primus Mensis Tisri est. Vid. D. Egid. Strach. dissert. de comput. Rabbin. §. 8. Varon. dissert. de Jubil. §. 19. Tisri erat vel civilis vel sacra. Civilis, quæ incipiebat a Tisri, cujus neomenia singulari buccinarum clangore intinabatur. Sacra, quæ incipiebat a mense Nisan seu Martio. Ex his comitat, duplicem apud Judæos fuisse annum seu anni computationem, cum una, quæ vulgaris & politica dicitur, quæ quia Jidæi ea in diebus, incipiebat

19. Mense Tisri.) Jubilæi celebritas exordium sumit ab anno veteri & Politico, cujus primus Mensis Tisri est. Vid. D. Egid. Strach. dissert. de comput. Rabbin. §. 8. Varon. dissert. de Jubil. §. 19. Tisri erat vel civilis vel sacra. Civilis, quæ incipiebat a Tisri, cujus neomenia singulari buccinarum clangore intinabatur. Sacra, quæ incipiebat a mense Nisan seu Martio. Ex his comitat, duplicem apud Judæos fuisse annum seu anni computationem, cum una, quæ vulgaris & politica dicitur, quæ quia Jidæi ea in diebus, incipiebat

20. Mense Tisri.) Jubilæi celebritas exordium sumit ab anno veteri & Politico, cujus primus Mensis Tisri est. Vid. D. Egid. Strach. dissert. de comput. Rabbin. §. 8. Varon. dissert. de Jubil. §. 19. Tisri erat vel civilis vel sacra. Civilis, quæ incipiebat a Tisri, cujus neomenia singulari buccinarum clangore intinabatur. Sacra, quæ incipiebat a mense Nisan seu Martio. Ex his comitat, duplicem apud Judæos fuisse annum seu anni computationem, cum una, quæ vulgaris & politica dicitur, quæ quia Jidæi ea in diebus, incipiebat

21. Mense Tisri.) Jubilæi celebritas exordium sumit ab anno veteri & Politico, cujus primus Mensis Tisri est. Vid. D. Egid. Strach. dissert. de comput. Rabbin. §. 8. Varon. dissert. de Jubil. §. 19. Tisri erat vel civilis vel sacra. Civilis, quæ incipiebat a Tisri, cujus neomenia singulari buccinarum clangore intinabatur. Sacra, quæ incipiebat a mense Nisan seu Martio. Ex his comitat, duplicem apud Judæos fuisse annum seu anni computationem, cum una, quæ vulgaris & politica dicitur, quæ quia Jidæi ea in diebus, incipiebat

22. Mense Tisri.) Jubilæi celebritas exordium sumit ab anno veteri & Politico, cujus primus Mensis Tisri est. Vid. D. Egid. Strach. dissert. de comput. Rabbin. §. 8. Varon. dissert. de Jubil. §. 19. Tisri erat vel civilis vel sacra. Civilis, quæ incipiebat a Tisri, cujus neomenia singulari buccinarum clangore intinabatur. Sacra, quæ incipiebat a mense Nisan seu Martio. Ex his comitat, duplicem apud Judæos fuisse annum seu anni computationem, cum una, quæ vulgaris & politica dicitur, quæ quia Jidæi ea in diebus, incipiebat

23. Mense Tisri.) Jubilæi celebritas exordium sumit ab anno veteri & Politico, cujus primus Mensis Tisri est. Vid. D. Egid. Strach. dissert. de comput. Rabbin. §. 8. Varon. dissert. de Jubil. §. 19. Tisri erat vel civilis vel sacra. Civilis, quæ incipiebat a Tisri, cujus neomenia singulari buccinarum clangore intinabatur. Sacra, quæ incipiebat a mense Nisan seu Martio. Ex his comitat, duplicem apud Judæos fuisse annum seu anni computationem, cum una, quæ vulgaris & politica dicitur, quæ quia Jidæi ea in diebus, incipiebat

24. Mense Tisri.) Jubilæi celebritas exordium sumit ab anno veteri & Politico, cujus primus Mensis Tisri est. Vid. D. Egid. Strach. dissert. de comput. Rabbin. §. 8. Varon. dissert. de Jubil. §. 19. Tisri erat vel civilis vel sacra. Civilis, quæ incipiebat a Tisri, cujus neomenia singulari buccinarum clangore intinabatur. Sacra, quæ incipiebat a mense Nisan seu Martio. Ex his comitat, duplicem apud Judæos fuisse annum seu anni computationem, cum una, quæ vulgaris & politica dicitur, quæ quia Jidæi ea in diebus, incipiebat

25. Mense Tisri.) Jubilæi celebritas exordium sumit ab anno veteri & Politico, cujus primus Mensis Tisri est. Vid. D. Egid. Strach. dissert. de comput. Rabbin. §. 8. Varon. dissert. de Jubil. §. 19. Tisri erat vel civilis vel sacra. Civilis, quæ incipiebat a Tisri, cujus neomenia singulari buccinarum clangore intinabatur. Sacra, quæ incipiebat a mense Nisan seu Martio. Ex his comitat, duplicem apud Judæos fuisse annum seu anni computationem, cum una, quæ vulgaris & politica dicitur, quæ quia Jidæi ea in diebus, incipiebat

in Conviviali veste. Deinde cessabat *Sotus*, neque convocari poterant Patres, neque iudicia ulla pera-
re. *Suetonius in tit. Augusti c. 32. pag. 57. nec Caius*
Julius in forum ventabant, Martialis. lib. vii. epigr.
xxvii. vid. Rader. pag. 506.

*Sic fera mrentur: sic de palatia laudent,
Excelat & geminas plurima palmas fores.
Otia dum medius praeferat vidi parvas December
Exiit, sed certa, quos legis, aures, iocor.*

Porro in Conviviis sibi invicem mittebant munera.
Resin. lib. iv. c. xiv. p. 47. dicitur: Roman. Satur-
nalibus crebra comitia agitant, & mittebant sibi
invicem tam alia munera, quae Saturnalia diceban-
tur: tam etiam Cereos, vel eam ob causam, quod
Saturnum luminibus accensis colerent, vel ut signi-
ficerent, hoc Principe ab incommuni & tenebrosa vita,
quasi ad lucem & bonarum artium scientiam, edi-
tos esse. vid. Lips. lib. i. c. v. pag. 488. & seq. Sa-
turnal Conf. Joh. Meyer diarib. de seclis pag. m. 411.

CAPUT TERTIUM.

Amplius de duplici causa legis agrariae dictum. Ex latifundis quam crebra mutationes ve-
rum. De Romana republica. Lex Stolonis. Quibus artibus veteres Hebraei se susten-
taverint. Quam caute legislator providerit, ne ea deferrentur. Leges divinae de ru-
sticatione & re pecuaria.

VERUM age, dicamus de legis agrariae utilitate, quam Mosi propositam fuisse supra retuli. Sane quod e duobus prius esse dicebamus, interfuit reipublicae, ne in possessiones optime positas divitiaeque paucorum avaritia irrumperet. Ferme enim egen-
tiores quemque ditior aliquis pretio expellit: atque is, dum rura in immensum
spatium supervacuis extendit, alios necessariis excludit. Ex qua causa infestum inter-
dum rerum conversio solet. Ita enim est profecto: plena hostibus ea respublica est,
in qua cives plurimi, possessionibus avitis nudati, praeas fortunas voris experunt.
Hi odio rerum suarum mutari omnia student, neque in ea conditione, cuius eos po-
nitet, diutius quam necesse sit, manent. Ac Romae quidem, cum primores patrum
omnia ad se trahebant, prope ut singuli possiderent trecentorum civium agros, lege
Stolonis cautum fuit, ne quis plus quingenta jugera haberet. Sed statim evagata re-
ctum ordinem fraus est. Primus enim ipse Stolo sanctiones suas violavit damnatus-
que est, quod mille jugerum cum filio tenebat, quem ob hoc emancipaverat. Et
postea, quam plurimi cives diversa arte callidi sententiam legis circumvenerant. Alius
enim ad emendum agrum submissis, ipsi possederunt. Vidit isthac, & stabilire legem
conatus est C. Laelius, insigni sapientia vir & Africani Scipionis maximus amicus:
sed impar adversantium factioni, cum in contentiones discordiasque iretur, ab in-
cepto destitit. Ita in ævum erupit licentia, neque occupandi agros modus fuit. Ac tan-
dem lane eo devenit, ut pauci quidam totam Italiam vicinasque provincias,
velut proprium patrimonium, tenerent. Hujus rei testimonia recitare, quae plurima
ubique extant, nihil nunc necesse est. Altera, quam attigimus, legis agrariae ratio
fuit, quod summus Moses relanguescere civium animos, eorumque remitti virtutem
noluit. Etenim, cum de majoribus eorum illustrissimus quisque pastoritiam vitam vi-
visset, atque in agris versatus fuisset in aliquo opere faciundo, omnino omnium vi-
tiorum atque incommodorum una cautio fuit atque una provisio, uti ne posterius ali-
quando ea studia derelicerent, quae & multum homines locupletant, & principia ha-
bent eadem, quae manuli sunt. Sane vero nimis cito derecta ea studia neglectaque
fuissent, si lex omnia coemere omnibus, atque agros adjicere agris permisisset. Ita
enim sit plerumque; qui tot pascua tamque latos fundos sine modo tenent, honestis-
simi laboris munia, alius quae committunt, obire ipsi fastidiunt: & ut plurimum,
qui operam illas locant, peregrini ignotique coloni sunt, & mancipia arte empti.
Ipsa plebs civium, aliena rura colere indocilis, ex agris intra muros correptit, urba-
nas res ut usurpet. Ibi in otium se transdit, corrumpiturque, & arte molli atque illi-
berali inertem vitam tueretur. Profecto, ex quo tempore Romani proceres, iique haud
multi, sua rura fecere, quae plurimum fuerant, ingens rusticationis oblivio non cives
modo, sed omnes liberos homines cepit. qui enim agri Curios, Fabriciosque & Ca-
tones viderant, vineis fossoribus colebantur, & compedibus sonnere. Conqueritur
Marcus Terentius Varro in libris de re rust. magnanimos Romuli nepotes non in se-
getibus amplius, & vinetis, sed in theatro & circo manus movere. Jam enim saltem
& aratrum reliquerant, qui olim annum, inquit, ita diverserant, ut non modo die-
bus invem advenit, reliquis ut rura colerent. Ita delictum a majorum institutis est;
quae

CAPUT QUARTUM.

In quas angustias Judæos septimus quisque annus detruxerit. Alexandri Magni beneficium huic genti concessum ob quandam varicinationem. Judæorum rara olim commercia cum exteris gentibus. Quanta in ignoratione verum Judaicarum versati sint Græci. Aristotelis commentum de Callanis India sapiensibus. Quibus rebus visa moresque civium immutentur. Qui cives optimi. Nullis artificibus Judæos celebres fuisse; idque in laude positum. De opificibus.

TALES leges, atque ejusmodi fœta Hebræi acceperant, qui res opelque omnes sitas in agris habebant. Ex illis vel abundantia eorum, vel egestas pependit. Cupus rei ego maxima documenta hæc habeo, quod quoties pecunias illis exteri reges imperaverunt, septimus quisque annus in angustum oppido omnes eorum copias coegit, pene ut pendere eas nequiverint. Erat enim edicto legis cautum, ne per illam tempestatem terra coleretur, neve quis fruges tunc colligeret, quæ omnis pecuniæ fundamentum erant. Alexander Macedo, cum Jerosolymæ ex Danielis libro didicisset dominatorem Persarum olim Græco ab homine destruendam, lætas vacuam, quasi ad te pertineret, Judæos petere ingens beneficium aliquod iussit. Ib. illi significavere, nihil sibi posse majus dari, quam uti ne rex septimi anni tributa exigeret: idque impetrarunt. Mox id Samaritanis, multa pro se cum dicerent, negatum est. Sed omnium eorum, quæ de hoc genere asserri possunt, nihil luculentius est, quam Apioni quod Flavius Apolog. i. respondet pro popularibus suis, cum inquit; *Ἡμεῖς ὅτι γὰρ οὐκ ἔσμεν περὶ τὴν γῆν, ὅτι οὐκ ἔσμεν περὶ τὴν θάλασσαν, ἀλλ' ἐστὶν μὲν ἡμῶν αἱ πόλεις μακρὰ ἀπὸ θαλάσσης ἀνακτισμέναι, χώρου δὲ ἀγαθὸν γεωμόμων, ταύτης ἐκποιῶμεν. Νοίς neque terram habitamus, quæ mari vicina est, neque negotiationibus gaudemus, neque earum causa nobis consuetudo cum aliis gentibus est, sed sunt urbes quidem nostræ procul a mari sitæ: ipsi autem nos regionem bonam habentes, hanc cum labore exercemus.* Enimvero, cum diversas gentes ita negotiatio sociaverit, ut quod gentium est usquam, id apud omnes natum esse videatur; soli Judæi intra terræ suæ fines, ¹ iis contenti opibus, quas illic natura producebat, vitam procul commerciis ² agitavere. Non enim maria transibant, neque exteros visabant, & ab his non visabantur. Ex quo illud conigit, ut multa de illis falsa prodiderint Græci, aliique. Perpaucis enim notæ res eorum erant. Unus Hecateus comperta scripsit. Cæteri, ut fama quidque & auditione acceperant, ita literis celebraverunt. Quod quam periculosum in omni historia condenda sit, vel ex illo potest existimari, quod Ephorus, clarissimus olim scriptor, Iberiam, quam non viderat, unam esse urbem dixit, admodum medius fidius ridicule. Non enim civitas, sed magna Helperii orbis pars erat, & multis habitata populis est. Portentosum est, & cum summa inscitia conjunctum, quod Aristoteles apud Clearchum autumavit, Judæos esse ab India sapiensibus propagatos, sed nomen mutasse: quippe philosophos illos, qui apud Indos Callani appellantur, in cava Syria Judæos dici. Pudet me anilitatis, adeo hoc nihil est. Sed quod additum ibidem ab Aristotele est, neque supra fidem videtur, & apprime gloriosum sacræ genti est. Venisse enim ad se, in Asia cum esset, Judæum quendam, ait tanta eruditione atque scientia hominem, ut præ illo omnes Græci, qui aderant, trunci esse & stipites viderentur. Utique hoc longe pluris est, quam de gentis origine quod imprudenter retulit, satius enim erat, non attingisse eam, propterea quod incognita alienigenæ erat. Ac mihi quidem sane Flavius etiam gloriari de Judæorum obscuritate videtur, cum in mediterraneis locis eos agere, & nullum adiuta esse ad eos mercatorum peregrinantibusque ait. Ita enim distans inermis, pto mores servavere, nihilque rerum ad copiam & luxum ³ pertinentium illatum est, quibus perire potentissimi populi solent. Cætera vero sic subjicit idem Flavius; ut penitus superbire eum dicas: *χώρου ἀγαθὸν γεωμόμων, ταύτης ἐκποιῶμεν, terram fertilem habitamus, atque in cultura ejus operam sumimus, quasi nihil majus esse meliusque possit.* Recitat Aristoteles in libri Polit. edita quædam ab antiquis, illi similia, I. similibus composita, quæ Mosaicis pene similia sunt. Nam Oxyllus quidem, Eliorum rex, prædia agrosque vetuit ad mutuam pecuniam opponi: & Locrensibus interdictum fuit, ne civitas possessiones venderent. Quæ illæ pertinere magis in antiquæ naturæ verique ait, uti ne populus cultionem agrorum desereret. Quare toties illud iterat in Politicorum libris, optimam esse rempublicam, cujus cives ex re rustica ⁴ atque ex pastione vivunt. Cujus rei hanc causam reddit, *ὅτι πολιτικὸν κατὰ νόμον ὄχλον γὰρ ἐργαζόμενοι εἰσι. Οὐ δύνανται δὲ χολάζειν.* Quia ex legibus seque resque suas regunt:

amplius jam dedit annus quisque quinquagesimus, neque dominis reddidit amissas venditæque possessiones. Hæc solerter animadversa & notata a Talmudistis sunt, & permultum momenti habent. Sed omnino implicatam habere atque involutam rationem videtur, quod Rabbi Maimonides in libro septimo suæ יד in Halacha Schemitta Vajobel, cap. x. tradidit, ubi sic inquit; *אין על פי שלא היה יובל בבית שני מניין*: *Etsi Jubilai nulli fuere ex quo tempore templum secundum sterit, tamen numerare eos mos fuit propter remissiones, quæ ex lege fiebant.* Nisi hoc non diceremus, falsam videretur, quod le J. J. d. a. ontione d'cebamus. Quare explicanda nobis Maimonidæ sententia est. Enimvero maximus Rabbini, Jubilæorum supputationem accuratissime semper factam etiam novissimis temporibus, ait, non hercle, quod aut servi omnes tunc manumitterentur, aut agri redirent ad veteres dominos, sed quod ex numeratione eorum penitus pendit ratio anni cujusque septimi, in quo alia quædam remissionum jura observari lex jusserat, quæ non ante cessavere, quam exorta a Tit. & deindeque Judæorum respectu. Et. Et quæ earum שמטות remissionum duplex genus fuisse, constat. Nam & terra septimo anno inculta jacuit, & conductio certi non dabatur ex mutuo. Sed qua ratione annum septimum pendidisse ex quinquagesimo dixerit Maimonides, libet ex ipso audire. Is ita inquit: *שנה יובל אינה עולה שמנין שני השבוע אלא שנה השערה וארבעים ושנה חמשים*: Nos, ne Hebræa vertendo, Romanam orationem deformemus, summam modo sententiam recitabimus maximi Rabbini. Nimirum illud ait, anni septimi numerationem non ab anno quinquagesimo, sed ab eo, qui post hunc primus est, inchoari, atque eandem sic deinceps nulla intermissione fieri, donec perventum sit ad quadragesimum & nonum, qui propterea sabbathicus fuit, quod septies septenus erat. Mox autem eum, qui sequebatur, quinquagesimum, in numero septenorum non fuisse, sed supputationem eorum rursus initium a quinquagesimo & primo habuisse. Ex quo manifestum est, cur doctissimus Judæorum dixerit, non numerari quidem quinquagesimum, sed celebrari tamen absque illo enim foret, continuandam septenorum numerationem fuisse. Quam rem, quæ in eadem interjectio quinquagesimi interruptit. Atque hæc quidem Maimonidæ, & aliorum, qui Talmud. de J. J. d. a. sententia est. Quæ quam vera sit, non ex hoc tantum recipimus, quod Ch. J. d. a. & Ch. J. d. a. in omni parte præstant. E quibus sunt profecto quidam summa doctrina atque excellenti ingenio viri, qui Jubilæorum celebritatem incidere in annum quemque quadragesimum & nonum & existimant. Ex quo fit, ne duos sabbathicos annos continuari, & septenorum numerationem toties interrumpi necesse sit. Et sunt, qui ex Rabbi Addæ Calendario conficere se, id quod volunt, posse autumant. Sane quod quinquagesimus annus in sacro codice Jubilæus appellatur, id vero in neutram partem aliquid momenti habet. Nam & peritæ popularis usus, quem penes norma visque omnis & arbitrium loquendi est, septimanam octiduum appellat, & olim maximi scriptores partim Olympiadem, quæ quatuor annorum spatium continet, quinquennium vocavere. Equidem nos nostra non magni interesse putamus, utra sententia rectior sit: ostendere enim duntaxat propositum nobis fuit, Jubilæorum solennia nec inutiliter a summo legislatore instituta esse, & post templi prioris excidium nunquam in usu fuisse. Quod tamen ad hanc ipsam rem, quæ in transactis annis, & tunc, plane non pertinet, multas gravesque causas esse, & cur viri hac ætate nostra incomparabiles Jubilæum spatio annorum quadraginta & novem, non quinquaginta absolutorum definierint. Quare opinionem eorum neque improbamus, & profecto admittimus etiam. In Levitici capite vicesimo & quinto tam de Jubilæo, quam de anno septimo agitur, cautumque illic expressis verbis est, ne etiam in Jubilæis tellus coleretur. Quæ profecto sanctio videri supervacanea possit, siquidem Jubilæorum jura annus quisque quadragesimus & nonus recepit, qui per se sabbathicus erat: quippe septies septenus fuit. Et nobis quidem in promptu est, quid rectissime dici contra possit: putamus tamen hanc esse causam, quæ Maimonidem in hallucinationem quandam impulit. Illud certissimum est, Hebræos semper non Jubilæum modo, sed etiam septimum quemque sabbathicum annum a Tisri numerasse, qui anni sacri erat mensis septimus: plane ut septuaginta annos Jubilæique usdem mensibus inchoati finitque sint. Ex quo apparet, nonnullum reperiri mediam viam posse. Necesse enim jam est, uti aut quinquagesimus quisque annus fuerit Jubilæus, aut is hercle, qui quadragesimus & nonus est. Sed nobis postulat sententia plura est, neque assentiri. hæc Maimonidæ possumus, cujus tamen hæc sententia religione non amplectimur. Est enim is vir perfectus, qui prout eos quosdam quidammodi atque exiguos errores magnos, utamque virtutibus ubique, & mundarum rerum præceptis non compendat. Atque hæc quidem est, quæ ad agendum restit-

על קרש הקרשים אין נכנסין לו אלא פעם אחת כשכוע ליוע סרה וזא עליה לחק
 כדכנ Sane vehementer oves suos Agrippa rex offenderat, cum ex palatii edita par-
 te prospiceret identidem sacram templi sedem, cerneretque ex alto, quid illic in-
 tus fieret. Id enim flagitium ingens arbitrati Judæi, murum celsum exstruere, qui
 regem intueri non sineet, qui in templo agebantur. Ac mox decem legati, cum
 Ilimaele pontifice & Elcia sacri ararii quaestore, missi Romam sunt, qui precibus a
 Nerone peterent, uti confirmaret quod populum sacere religio subegerat. Quod au-
 tem Hecataeus Abderites apud Flavium ait, quinquaginta stadiorum fuisse Jerosoly-
 mam, quam incolebant centena vicena millia hominum, haud magni nostra intere-
 set scire, nisi de proferendis ejus pomœrii jus quoddam esset singulare constitutum,
 quod ex Talmudicis libris prodidit Maimonides in Halacha Beth habbechira cap. x.
 Id autem ejulmodi erat. Cum amplianda urbs esset, magnus senatus Sanhedrim, rex-
 que, & vates unus oraculum, quod Urim & Tummim vocant, consuluerunt. Mox,
 quam illi de interpretatione divini responsi inter se consensissent, senatores San-
 hedrim carmina duo, in quibus erat gratiarum actio, recitarunt, panesque totidem fer-
 mentatos sumere, atque egressi illico cum cymbalis nablusque & cytharis, ad cu-
 jusque vici flexuras atque ad cippos omnes, qui erecti in urbe erant, constiterunt,
 effatuque illa verba sunt: *וְיִזְכֶּנִי יְיָ כִּי אֲרוֹמְסֶנָּה* *Exultabo te domine, quoniam exalta-
 sti me*. Tandem, cum ad locum illum venissent, quem idcirco consecrari oportuit,
 quod pomœriorum finis esset futurus, substituere omnes, atque illic ex duobus pani-
 bus, quos decantato gemino carmine acceperant, unum comederunt, alterum usserunt
 flammis. Hæc sic a majoribus accepta Talmudici literis consignavere: neque a vero
 abludunt, cum similia, & pene eadem sint, quæ in Nehemias commentariis exstant
 in capite duodecimo. Post tamen, cum oppressa a Romanis Judæorum erat libertas,
 plane hæc pomœriorum prolatio non ex magni concilii arbitrio, sed ex voluntate
 populi Romani pependit. Proditum vero etiam illud a Cornelio Tacito est, Judæos
 jus muniendi magna pecuniæ vi emisse. Ex quo apparet, reginam illam urbium Je-
 rosolymam fuisse conditione eadem cum municipiis¹² omnibus, quæ sub ditione Ro-
 mana erant, quorum muros nec refici sine principis vel præsidis autoritate, nec ali-
 quid eis conjungi vel superponi potuisse, Ulpianus Jurisconsultus ait in *lib. ix. §. 4. ff. de Rerum divus*. Utrique Claudius Cæsar, cum ingentis magnitudinis murum ex-
 strui circum Jerosolymam intellexisset, Agrippæ novum opus mutavit: & rex vero
 statim dicto audiens fuit, susceptamque rem omisit. Ajunt Talmudici, illud eximium¹³
 habuisse Jerosolymam præ cæteris Judææ oppidis, quod nulla domus illic post an-
 num propria emtoris fieret. Sed nec hortos ibi nec viridaria¹⁴ plantari fas fuisse
 ajunt. Quod enim Hecataeus de templi ambitu scripsit, id ipsi verum esse de tota
 urbe tradunt. Cadavera, quæ aliquo transferebantur, admissa in eam civitatem non
 sunt, ne funestarentur sacra ejus. Sepulchra autem duo dumtaxat ibi fuere, unum
 Davidis, alterum Oldæ, quæ structa a priscis vatibus sunt. Major tamen religio Le-
 vitas devinxit, qui non modo in urbibus suis, sed etiam in agro suburbano sepelire¹⁵
 mortuos vetabantur. Itaque extra limites finesque regionis suæ ex edicto Numinis
 aliquantulum loci a cæteris tribubus acceperunt, in quo defunctorum ossa quiescerent.
 In reliquis oppidis sepeliri aliquem haud nefas fuit, si modo septem viri boni assen-
 tirentur. At semel ubi elatum urbe cadaver erat, recipi illud intra muros non li-
 cuit, etiamsi cives cuperent universi. Jerosolyma, ut ante diximus, caput gentis,¹⁶
 religionumque & ceremoniarum sedes fuit. Quare, eversa illa,¹⁷ perit reip. Judæ-
 æ forma tam civilis hercle quam sacra. Sane quod Flavius ante urbis excidium au-
 ditans ex templi penetralibus ait vocem ejulmodi, *Excemus hinc*, id mihi non aliud
 significaville videtur, quam deinde jam templum hinc, ad muniendum septem, ¹⁸ quod
 datum olim sacre genti erat. Non diu enim postea ordines, functionesque, & ritus,
 quæ prius in templo celebrabantur, cessavere, & omnis confusio, vastitudo, & distractio est,
 jam prius in Hierosolyma, & in ceteris locis, quæ a prophetis originem du-
 xit, nullum amplius fuit, quia eorum institutum erat, templum quotidie adire, &
 voluntarios sumtus in sacrificia, atque in porticus & in muros lanctuarii facere.
 Cumque Moses certi cujusdam doni oblationem alienigenis²⁰ imperasset, qui in Ju-
 daismum se transferent, ²¹ differri deinde penitus ea res cœpit in illud tempus, cum
 lanctuarium tertium, quod adhuc exspectant, exstrueretur. Nec vero fratrum viduas
 amplius, quæ tunc laceris, vires ducunt. Et patriarcharum solenne nunguam ex illo tem-
 pore celebratum rite est, siquidem præceperat lex, uti in illo loco id fieret, in quo
 Deus elegisset sedem zdus suæ. Tantum unius urbis calus potuit: omnia mutavit per-
 vertitque, & maximi rempublicam populi in ruinas egit. De cæteris Judææ oppidis
 nihil magnopere in mentem nobis incidit, quod dicamus, nisi quod ex illis quædam
 sum.

summus Deus hoc jure esse voluit, uti perfugium illis ²¹ sibi presidiumque salutis haberent, ²² qui imprudenter ²³ aliquem occidissent. Ibi lene exilium ²⁴ illis fuit, donec pontifex maximus ²⁵ obisset, cujus mors ²⁷ ita eos omnes liberavit, ut si forte ante decedissent quidam, ossa tamen eorum, ²⁸ illo defuncto, aviros in tumulos ferrentur. Hujusmodi oppida sex fuere. ²⁹ Ajunt autem Talmudici, tria adhuc illis aspectum esse, ³⁰ cum in terras venerit maximus regum Messias: non enim frustra illud scriptum esse, ³¹ וְיָשְׁבוּ עַל עֵרְשֵׁי עֵרִים עַד שְׁשֵׁי עָרִים יָשְׁבוּ עַל עֵרְשֵׁי עֵרִים. Etiam remem locumque determinant. Ajunt enim delictum ad eam rem in tria oppida ex articulo Kenethorum, Cadmonitarum, & Centorim, quas isto fadere promittit quidem Abraham Deus, sed non ipsam deam: quocirca referri illas debere quæ Moles inquit, *et dilataverit Dominus* ³² *et flet dominus vestros*. Hæc si quis nimis fastidit & maxie ab illis pervertitur dixerit, ne ille recte existimat: sed tamen tanti erat observationis illorum indicium. Preter sex illas, etiam maximas, arbes, etiam Levitarum oppida, ³³ quæ quatuordecim & duo erant, eam privilegiorum diuturnitas, quæ Talmudici negant apud Levitas tantum locum habere, ³⁴ & ³⁵ legi benedictum memorant. Cætera, quæ de jure harum urbium dici queunt, tum & quæ Judæi commentantur de his oppidis, quæ ³⁶ *וְהַיְדוּתָא* dicta sunt, in quorum numero nec Jerololymam, nec urbes refugii posse poni ajunt, ideo præteribimus, quod tractata decus nullum aut nitorem habitura sint. De quibus Rambam in *Halacba Habodat Corbabin cumaz-zalorib*, cap. IV.

NOTÆ AD CAPUT SEPTIMUM.

¹ Messiam expectant) Ira articulo xxi. Symboli fidei suæ protulit: Ego credo fidei personam ² *et* ³ *et* ⁴ *et* ⁵ *et* ⁶ *et* ⁷ *et* ⁸ *et* ⁹ *et* ¹⁰ *et* ¹¹ *et* ¹² *et* ¹³ *et* ¹⁴ *et* ¹⁵ *et* ¹⁶ *et* ¹⁷ *et* ¹⁸ *et* ¹⁹ *et* ²⁰ *et* ²¹ *et* ²² *et* ²³ *et* ²⁴ *et* ²⁵ *et* ²⁶ *et* ²⁷ *et* ²⁸ *et* ²⁹ *et* ³⁰ *et* ³¹ *et* ³² *et* ³³ *et* ³⁴ *et* ³⁵ *et* ³⁶ *et* ³⁷ *et* ³⁸ *et* ³⁹ *et* ⁴⁰ *et* ⁴¹ *et* ⁴² *et* ⁴³ *et* ⁴⁴ *et* ⁴⁵ *et* ⁴⁶ *et* ⁴⁷ *et* ⁴⁸ *et* ⁴⁹ *et* ⁵⁰ *et* ⁵¹ *et* ⁵² *et* ⁵³ *et* ⁵⁴ *et* ⁵⁵ *et* ⁵⁶ *et* ⁵⁷ *et* ⁵⁸ *et* ⁵⁹ *et* ⁶⁰ *et* ⁶¹ *et* ⁶² *et* ⁶³ *et* ⁶⁴ *et* ⁶⁵ *et* ⁶⁶ *et* ⁶⁷ *et* ⁶⁸ *et* ⁶⁹ *et* ⁷⁰ *et* ⁷¹ *et* ⁷² *et* ⁷³ *et* ⁷⁴ *et* ⁷⁵ *et* ⁷⁶ *et* ⁷⁷ *et* ⁷⁸ *et* ⁷⁹ *et* ⁸⁰ *et* ⁸¹ *et* ⁸² *et* ⁸³ *et* ⁸⁴ *et* ⁸⁵ *et* ⁸⁶ *et* ⁸⁷ *et* ⁸⁸ *et* ⁸⁹ *et* ⁹⁰ *et* ⁹¹ *et* ⁹² *et* ⁹³ *et* ⁹⁴ *et* ⁹⁵ *et* ⁹⁶ *et* ⁹⁷ *et* ⁹⁸ *et* ⁹⁹ *et* ¹⁰⁰ *et* ¹⁰¹ *et* ¹⁰² *et* ¹⁰³ *et* ¹⁰⁴ *et* ¹⁰⁵ *et* ¹⁰⁶ *et* ¹⁰⁷ *et* ¹⁰⁸ *et* ¹⁰⁹ *et* ¹¹⁰ *et* ¹¹¹ *et* ¹¹² *et* ¹¹³ *et* ¹¹⁴ *et* ¹¹⁵ *et* ¹¹⁶ *et* ¹¹⁷ *et* ¹¹⁸ *et* ¹¹⁹ *et* ¹²⁰ *et* ¹²¹ *et* ¹²² *et* ¹²³ *et* ¹²⁴ *et* ¹²⁵ *et* ¹²⁶ *et* ¹²⁷ *et* ¹²⁸ *et* ¹²⁹ *et* ¹³⁰ *et* ¹³¹ *et* ¹³² *et* ¹³³ *et* ¹³⁴ *et* ¹³⁵ *et* ¹³⁶ *et* ¹³⁷ *et* ¹³⁸ *et* ¹³⁹ *et* ¹⁴⁰ *et* ¹⁴¹ *et* ¹⁴² *et* ¹⁴³ *et* ¹⁴⁴ *et* ¹⁴⁵ *et* ¹⁴⁶ *et* ¹⁴⁷ *et* ¹⁴⁸ *et* ¹⁴⁹ *et* ¹⁵⁰ *et* ¹⁵¹ *et* ¹⁵² *et* ¹⁵³ *et* ¹⁵⁴ *et* ¹⁵⁵ *et* ¹⁵⁶ *et* ¹⁵⁷ *et* ¹⁵⁸ *et* ¹⁵⁹ *et* ¹⁶⁰ *et* ¹⁶¹ *et* ¹⁶² *et* ¹⁶³ *et* ¹⁶⁴ *et* ¹⁶⁵ *et* ¹⁶⁶ *et* ¹⁶⁷ *et* ¹⁶⁸ *et* ¹⁶⁹ *et* ¹⁷⁰ *et* ¹⁷¹ *et* ¹⁷² *et* ¹⁷³ *et* ¹⁷⁴ *et* ¹⁷⁵ *et* ¹⁷⁶ *et* ¹⁷⁷ *et* ¹⁷⁸ *et* ¹⁷⁹ *et* ¹⁸⁰ *et* ¹⁸¹ *et* ¹⁸² *et* ¹⁸³ *et* ¹⁸⁴ *et* ¹⁸⁵ *et* ¹⁸⁶ *et* ¹⁸⁷ *et* ¹⁸⁸ *et* ¹⁸⁹ *et* ¹⁹⁰ *et* ¹⁹¹ *et* ¹⁹² *et* ¹⁹³ *et* ¹⁹⁴ *et* ¹⁹⁵ *et* ¹⁹⁶ *et* ¹⁹⁷ *et* ¹⁹⁸ *et* ¹⁹⁹ *et* ²⁰⁰ *et* ²⁰¹ *et* ²⁰² *et* ²⁰³ *et* ²⁰⁴ *et* ²⁰⁵ *et* ²⁰⁶ *et* ²⁰⁷ *et* ²⁰⁸ *et* ²⁰⁹ *et* ²¹⁰ *et* ²¹¹ *et* ²¹² *et* ²¹³ *et* ²¹⁴ *et* ²¹⁵ *et* ²¹⁶ *et* ²¹⁷ *et* ²¹⁸ *et* ²¹⁹ *et* ²²⁰ *et* ²²¹ *et* ²²² *et* ²²³ *et* ²²⁴ *et* ²²⁵ *et* ²²⁶ *et* ²²⁷ *et* ²²⁸ *et* ²²⁹ *et* ²³⁰ *et* ²³¹ *et* ²³² *et* ²³³ *et* ²³⁴ *et* ²³⁵ *et* ²³⁶ *et* ²³⁷ *et* ²³⁸ *et* ²³⁹ *et* ²⁴⁰ *et* ²⁴¹ *et* ²⁴² *et* ²⁴³ *et* ²⁴⁴ *et* ²⁴⁵ *et* ²⁴⁶ *et* ²⁴⁷ *et* ²⁴⁸ *et* ²⁴⁹ *et* ²⁵⁰ *et* ²⁵¹ *et* ²⁵² *et* ²⁵³ *et* ²⁵⁴ *et* ²⁵⁵ *et* ²⁵⁶ *et* ²⁵⁷ *et* ²⁵⁸ *et* ²⁵⁹ *et* ²⁶⁰ *et* ²⁶¹ *et* ²⁶² *et* ²⁶³ *et* ²⁶⁴ *et* ²⁶⁵ *et* ²⁶⁶ *et* ²⁶⁷ *et* ²⁶⁸ *et* ²⁶⁹ *et* ²⁷⁰ *et* ²⁷¹ *et* ²⁷² *et* ²⁷³ *et* ²⁷⁴ *et* ²⁷⁵ *et* ²⁷⁶ *et* ²⁷⁷ *et* ²⁷⁸ *et* ²⁷⁹ *et* ²⁸⁰ *et* ²⁸¹ *et* ²⁸² *et* ²⁸³ *et* ²⁸⁴ *et* ²⁸⁵ *et* ²⁸⁶ *et* ²⁸⁷ *et* ²⁸⁸ *et* ²⁸⁹ *et* ²⁹⁰ *et* ²⁹¹ *et* ²⁹² *et* ²⁹³ *et* ²⁹⁴ *et* ²⁹⁵ *et* ²⁹⁶ *et* ²⁹⁷ *et* ²⁹⁸ *et* ²⁹⁹ *et* ³⁰⁰ *et* ³⁰¹ *et* ³⁰² *et* ³⁰³ *et* ³⁰⁴ *et* ³⁰⁵ *et* ³⁰⁶ *et* ³⁰⁷ *et* ³⁰⁸ *et* ³⁰⁹ *et* ³¹⁰ *et* ³¹¹ *et* ³¹² *et* ³¹³ *et* ³¹⁴ *et* ³¹⁵ *et* ³¹⁶ *et* ³¹⁷ *et* ³¹⁸ *et* ³¹⁹ *et* ³²⁰ *et* ³²¹ *et* ³²² *et* ³²³ *et* ³²⁴ *et* ³²⁵ *et* ³²⁶ *et* ³²⁷ *et* ³²⁸ *et* ³²⁹ *et* ³³⁰ *et* ³³¹ *et* ³³² *et* ³³³ *et* ³³⁴ *et* ³³⁵ *et* ³³⁶ *et* ³³⁷ *et* ³³⁸ *et* ³³⁹ *et* ³⁴⁰ *et* ³⁴¹ *et* ³⁴² *et* ³⁴³ *et* ³⁴⁴ *et* ³⁴⁵ *et* ³⁴⁶ *et* ³⁴⁷ *et* ³⁴⁸ *et* ³⁴⁹ *et* ³⁵⁰ *et* ³⁵¹ *et* ³⁵² *et* ³⁵³ *et* ³⁵⁴ *et* ³⁵⁵ *et* ³⁵⁶ *et* ³⁵⁷ *et* ³⁵⁸ *et* ³⁵⁹ *et* ³⁶⁰ *et* ³⁶¹ *et* ³⁶² *et* ³⁶³ *et* ³⁶⁴ *et* ³⁶⁵ *et* ³⁶⁶ *et* ³⁶⁷ *et* ³⁶⁸ *et* ³⁶⁹ *et* ³⁷⁰ *et* ³⁷¹ *et* ³⁷² *et* ³⁷³ *et* ³⁷⁴ *et* ³⁷⁵ *et* ³⁷⁶ *et* ³⁷⁷ *et* ³⁷⁸ *et* ³⁷⁹ *et* ³⁸⁰ *et* ³⁸¹ *et* ³⁸² *et* ³⁸³ *et* ³⁸⁴ *et* ³⁸⁵ *et* ³⁸⁶ *et* ³⁸⁷ *et* ³⁸⁸ *et* ³⁸⁹ *et* ³⁹⁰ *et* ³⁹¹ *et* ³⁹² *et* ³⁹³ *et* ³⁹⁴ *et* ³⁹⁵ *et* ³⁹⁶ *et* ³⁹⁷ *et* ³⁹⁸ *et* ³⁹⁹ *et* ⁴⁰⁰ *et* ⁴⁰¹ *et* ⁴⁰² *et* ⁴⁰³ *et* ⁴⁰⁴ *et* ⁴⁰⁵ *et* ⁴⁰⁶ *et* ⁴⁰⁷ *et* ⁴⁰⁸ *et* ⁴⁰⁹ *et* ⁴¹⁰ *et* ⁴¹¹ *et* ⁴¹² *et* ⁴¹³ *et* ⁴¹⁴ *et* ⁴¹⁵ *et* ⁴¹⁶ *et* ⁴¹⁷ *et* ⁴¹⁸ *et* ⁴¹⁹ *et* ⁴²⁰ *et* ⁴²¹ *et* ⁴²² *et* ⁴²³ *et* ⁴²⁴ *et* ⁴²⁵ *et* ⁴²⁶ *et* ⁴²⁷ *et* ⁴²⁸ *et* ⁴²⁹ *et* ⁴³⁰ *et* ⁴³¹ *et* ⁴³² *et* ⁴³³ *et* ⁴³⁴ *et* ⁴³⁵ *et* ⁴³⁶ *et* ⁴³⁷ *et* ⁴³⁸ *et* ⁴³⁹ *et* ⁴⁴⁰ *et* ⁴⁴¹ *et* ⁴⁴² *et* ⁴⁴³ *et* ⁴⁴⁴ *et* ⁴⁴⁵ *et* ⁴⁴⁶ *et* ⁴⁴⁷ *et* ⁴⁴⁸ *et* ⁴⁴⁹ *et* ⁴⁵⁰ *et* ⁴⁵¹ *et* ⁴⁵² *et* ⁴⁵³ *et* ⁴⁵⁴ *et* ⁴⁵⁵ *et* ⁴⁵⁶ *et* ⁴⁵⁷ *et* ⁴⁵⁸ *et* ⁴⁵⁹ *et* ⁴⁶⁰ *et* ⁴⁶¹ *et* ⁴⁶² *et* ⁴⁶³ *et* ⁴⁶⁴ *et* ⁴⁶⁵ *et* ⁴⁶⁶ *et* ⁴⁶⁷ *et* ⁴⁶⁸ *et* ⁴⁶⁹ *et* ⁴⁷⁰ *et* ⁴⁷¹ *et* ⁴⁷² *et* ⁴⁷³ *et* ⁴⁷⁴ *et* ⁴⁷⁵ *et* ⁴⁷⁶ *et* ⁴⁷⁷ *et* ⁴⁷⁸ *et* ⁴⁷⁹ *et* ⁴⁸⁰ *et* ⁴⁸¹ *et* ⁴⁸² *et* ⁴⁸³ *et* ⁴⁸⁴ *et* ⁴⁸⁵ *et* ⁴⁸⁶ *et* ⁴⁸⁷ *et* ⁴⁸⁸ *et* ⁴⁸⁹ *et* ⁴⁹⁰ *et* ⁴⁹¹ *et* ⁴⁹² *et* ⁴⁹³ *et* ⁴⁹⁴ *et* ⁴⁹⁵ *et* ⁴⁹⁶ *et* ⁴⁹⁷ *et* ⁴⁹⁸ *et* ⁴⁹⁹ *et* ⁵⁰⁰ *et* ⁵⁰¹ *et* ⁵⁰² *et* ⁵⁰³ *et* ⁵⁰⁴ *et* ⁵⁰⁵ *et* ⁵⁰⁶ *et* ⁵⁰⁷ *et* ⁵⁰⁸ *et* ⁵⁰⁹ *et* ⁵¹⁰ *et* ⁵¹¹ *et* ⁵¹² *et* ⁵¹³ *et* ⁵¹⁴ *et* ⁵¹⁵ *et* ⁵¹⁶ *et* ⁵¹⁷ *et* ⁵¹⁸ *et* ⁵¹⁹ *et* ⁵²⁰ *et* ⁵²¹ *et* ⁵²² *et* ⁵²³ *et* ⁵²⁴ *et* ⁵²⁵ *et* ⁵²⁶ *et* ⁵²⁷ *et* ⁵²⁸ *et* ⁵²⁹ *et* ⁵³⁰ *et* ⁵³¹ *et* ⁵³² *et* ⁵³³ *et* ⁵³⁴ *et* ⁵³⁵ *et* ⁵³⁶ *et* ⁵³⁷ *et* ⁵³⁸ *et* ⁵³⁹ *et* ⁵⁴⁰ *et* ⁵⁴¹ *et* ⁵⁴² *et* ⁵⁴³ *et* ⁵⁴⁴ *et* ⁵⁴⁵ *et* ⁵⁴⁶ *et* ⁵⁴⁷ *et* ⁵⁴⁸ *et* ⁵⁴⁹ *et* ⁵⁵⁰ *et* ⁵⁵¹ *et* ⁵⁵² *et* ⁵⁵³ *et* ⁵⁵⁴ *et* ⁵⁵⁵ *et* ⁵⁵⁶ *et* ⁵⁵⁷ *et* ⁵⁵⁸ *et* ⁵⁵⁹ *et* ⁵⁶⁰ *et* ⁵⁶¹ *et* ⁵⁶² *et* ⁵⁶³ *et* ⁵⁶⁴ *et* ⁵⁶⁵ *et* ⁵⁶⁶ *et* ⁵⁶⁷ *et* ⁵⁶⁸ *et* ⁵⁶⁹ *et* ⁵⁷⁰ *et* ⁵⁷¹ *et* ⁵⁷² *et* ⁵⁷³ *et* ⁵⁷⁴ *et* ⁵⁷⁵ *et* ⁵⁷⁶ *et* ⁵⁷⁷ *et* ⁵⁷⁸ *et* ⁵⁷⁹ *et* ⁵⁸⁰ *et* ⁵⁸¹ *et* ⁵⁸² *et* ⁵⁸³ *et* ⁵⁸⁴ *et* ⁵⁸⁵ *et* ⁵⁸⁶ *et* ⁵⁸⁷ *et* ⁵⁸⁸ *et* ⁵⁸⁹ *et* ⁵⁹⁰ *et* ⁵⁹¹ *et* ⁵⁹² *et* ⁵⁹³ *et* ⁵⁹⁴ *et* ⁵⁹⁵ *et* ⁵⁹⁶ *et* ⁵⁹⁷ *et* ⁵⁹⁸ *et* ⁵⁹⁹ *et* ⁶⁰⁰ *et* ⁶⁰¹ *et* ⁶⁰² *et* ⁶⁰³ *et* ⁶⁰⁴ *et* ⁶⁰⁵ *et* ⁶⁰⁶ *et* ⁶⁰⁷ *et* ⁶⁰⁸ *et* ⁶⁰⁹ *et* ⁶¹⁰ *et* ⁶¹¹ *et* ⁶¹² *et* ⁶¹³ *et* ⁶¹⁴ *et* ⁶¹⁵ *et* ⁶¹⁶ *et* ⁶¹⁷ *et* ⁶¹⁸ *et* ⁶¹⁹ *et* ⁶²⁰ *et* ⁶²¹ *et* ⁶²² *et* ⁶²³ *et* ⁶²⁴ *et* ⁶²⁵ *et* ⁶²⁶ *et* ⁶²⁷ *et* ⁶²⁸ *et* ⁶²⁹ *et* ⁶³⁰ *et* ⁶³¹ *et* ⁶³² *et* ⁶³³ *et* ⁶³⁴ *et* ⁶³⁵ *et* ⁶³⁶ *et* ⁶³⁷ *et* ⁶³⁸ *et* ⁶³⁹ *et* ⁶⁴⁰ *et* ⁶⁴¹ *et* ⁶⁴² *et* ⁶⁴³ *et* ⁶⁴⁴ *et* ⁶⁴⁵ *et* ⁶⁴⁶ *et* ⁶⁴⁷ *et* ⁶⁴⁸ *et* ⁶⁴⁹ *et* ⁶⁵⁰ *et* ⁶⁵¹ *et* ⁶⁵² *et* ⁶⁵³ *et* ⁶⁵⁴ *et* ⁶⁵⁵ *et* ⁶⁵⁶ *et* ⁶⁵⁷ *et* ⁶⁵⁸ *et* ⁶⁵⁹ *et* ⁶⁶⁰ *et* ⁶⁶¹ *et* ⁶⁶² *et* ⁶⁶³ *et* ⁶⁶⁴ *et* ⁶⁶⁵ *et* ⁶⁶⁶ *et* ⁶⁶⁷ *et* ⁶⁶⁸ *et* ⁶⁶⁹ *et* ⁶⁷⁰ *et* ⁶⁷¹ *et* ⁶⁷² *et* ⁶⁷³ *et* ⁶⁷⁴ *et* ⁶⁷⁵ *et* ⁶⁷⁶ *et* ⁶⁷⁷ *et* ⁶⁷⁸ *et* ⁶⁷⁹ *et* ⁶⁸⁰ *et* ⁶⁸¹ *et* ⁶⁸² *et* ⁶⁸³ *et* ⁶⁸⁴ *et* ⁶⁸⁵ *et* ⁶⁸⁶ *et* ⁶⁸⁷ *et* ⁶⁸⁸ *et* ⁶⁸⁹ *et* ⁶⁹⁰ *et* ⁶⁹¹ *et* ⁶⁹² *et* ⁶⁹³ *et* ⁶⁹⁴ *et* ⁶⁹⁵ *et* ⁶⁹⁶ *et* ⁶⁹⁷ *et* ⁶⁹⁸ *et* ⁶⁹⁹ *et* ⁷⁰⁰ *et* ⁷⁰¹ *et* ⁷⁰² *et* ⁷⁰³ *et* ⁷⁰⁴ *et* ⁷⁰⁵ *et* ⁷⁰⁶ *et* ⁷⁰⁷ *et* ⁷⁰⁸ *et* ⁷⁰⁹ *et* ⁷¹⁰ *et* ⁷¹¹ *et* ⁷¹² *et* ⁷¹³ *et* ⁷¹⁴ *et* ⁷¹⁵ *et* ⁷¹⁶ *et* ⁷¹⁷ *et* ⁷¹⁸ *et* ⁷¹⁹ *et* ⁷²⁰ *et* ⁷²¹ *et* ⁷²²

exceptis hinc alia 42 oppida, quæ cedant Levitis. (3) Si indulgeamus aliquod Rabbini, distinguendum erit inter Civitates, quæ ut A. habuerint fructus & late, nec, si quocunque modo participaverint Urbes Leviticæ reliquæ, inter asylæ ordinariæ erant computantur, in quod ipsi Hebræi obstruunt,

quæ VI. et las. urbes talia esse asylæ afferunt & adserunt, ut nota fuerit Vindictæ tan.
mi. dam occidere. cetera.
negativum, excusant amen.
Ostendit de asyl. pag. m. 27. Contra Celesterr. Dissolv.
in Manuscriptis de antiq. Hebræ.

CAPUT OCTAVUM.

Quid Palæstina præ aliis regionibus habuerit. Non potuiss. rempublicam Hebræam in alias sedes transire. Explicatum Maimonide dictum de Babyloni. sibus Judæis. Annotata res eorum, & regnum ad nris Hircano ostensum. De sceptro judæi quod existimandum sit, contra Maimonidem asseritur. Respublica judæa ad Palæstinam alligata. Judæorum scisum de semplis, quæ extra Jerosolymam a popularibus condita.

RESPUBLICA Hebræa tunc initium habuit, cum in Palæstinorum beatas sedes perducta est sacer populus. Nam antea quidem, cum in Arabiam desertis de religione atque ceremoniis vir divinus Moyses, deque patris & civium jure saluberrimas tulit leges: tamen earum omnis vis ad ea loca pertinuit, in quæ & singulæ tribus sua haberent oppida, & urbs insuper constitueretur una, quæ imperii arx atque sacrorum cætes foret. In Pentateuchi parte ultima sapientissimus legislator, cum summam, quæ edixerat, repetit, non temere illud identidem sanxit expressis verbis: *Hæc sunt præcepta, & statuta, & judiciaque, quæ observabitis in terra, cuius possessio hereditaria vobis dabitur.* Enimvero habuit Palæstina præ aliis regionibus exitium quiddam, quod gentem sanctam, atque republ. uni illi solo affixit: extra eas sedes si quis populum illum abduxisset, & isdem legibus rempublicam institueret eandem, non jam republ. ten. sanctam, sed populo sui majestas detulisset. Pertinere maxime ad rem hanc, de qua agimus, quoddam Maimonide dictum videtur, quod extat in libro decimo & quarto Michæ, in Halacha Melachim, capite quinto. Id est: *inter nos in tractatu habet. Et autem utrumque. כשם שאמר לצאת מן הארץ לרצות פניהם ליהוה. quemadmodum nefus est Judæis ex Palæstina iudei movere, ita non magis haud licet Babylone in alias regiones.* Profecto, nisi tenet hoc exph., necesse erit sepe eos incurtere in talebras quiddam, qui Hebræorum vocamina nians ut verant. Enimvero Maimonides de Judæis loquitur, non omnibus tant, sed illis modo, qui ab nocte trans Euphratem abducti, Babylone atque in vicinis locis habitaverant. Horum pars quædam expletis septuaginta annis Palæstinam reperivit, ceteri beneficentia regum, sub quæ vivebant, moti, sedes Babylone factæ, atque in colonias transire. que sit sine ingens multitudo, ac postremo in gentem creverit. Incredibile memoratu est, quam amplas illæ res tenuerint exiles. Nam & Hircano, qui ex Parthis ad Herodem properabat, pene infulam & diadema, hoc est, pontificatum atque regnum obtinere & commissa illdem erant Babylonicæ imperii arana, quæ sacras Hæbræas custodit in tarr. immensi operis, quæ extracta in Hæbræis Medorum erat. His Judæis summa consilio atque necessitate cum Palæstina fact. non institutorum diversitas eos, non vita, non patriæ terminus distinxit. Quare, ut Babylone illis, procl. a patria, habitare, percutit Deus,
no afflaret: ita eadem pergere ultra, atque ad habitum ire, nec lax nec para fuerunt. Hoc Maimonides tenet, cum laud. Jeremias dictum interpretatur, *בבל יבאו ושמה יקראו* Babylonem ducentur, atque ibi erunt. de quo dabitur jam haud potest. Postquam magis, quod de Babylonicis sentiat quidam majorem gentium sapientes,
est, postquam tato in peris dñere & retro salubri res Hierosolymitana coeperunt, sole Babylonicæ esse, ad quos translata sit imperii decus, quæ promiserat Numini, vox in celesterrimo suo oraculo. *Non tolletur sceptrum de judæi, neque dux de semine ejus, antequam venerit Sion.* Nos, qui Maimonide summas virtutes suspicimus, eju. reprehendere errores nequaquam audebimus. Certe hic quidem fugit hominem cordati sumum ratio, dum placis fiver popularium. Non ignoro Babylonicæ Judæos quandam velat rempublicam inter se agere, ac para dixisse cæteris de eadem gente, qui extra Palæstinam essent: etiam illud meminimus, principatum ibi semper tenuisse quoddam proceres, qui genus suum impermixta serie ad Davidem referrent.

tum esse legibus plerisque, quas maximus Moyses tulit? Præclara est ejus dissertatio in Halacha Sanhedrin, in qua ille certis quibusdam finibus potestatem judicium circumscribit, tam Palæstinorum hercle, quam Babylonensium. Utique pro vero constat, legum Mosæicarum maximam partem occupari judiciis illis, quæ Rabini רבני קנסות, hoc est, *criminalia* appellant. Hæc judicia, inquit Maimonides, a Babylonensibus exerceri nusquam terrarum potuerunt, ne in Palæstina quidem. Palæstini autem, quemadmodum ex lege jura quælibet suis reddiderunt civibus intra patriam, ita extra eam nihil statuerunt in populares suos, nisi hoc illis aut Babylonensium permitterent proceres, aut alii, qui exulantium Judæorum erant capita. Ex qua re illud conficimus, pronuntiassè de criminibus Palæstinos in patrio quidem solo ex vi legis semper, extra illud vero etiam interdum, sed precario: at Babylonenses de eisdem cognovissè nusquam, non in ditioe sua, non in Palæstina, non vi legum, ac ne precario quidem. Et hi erunt igitur illi, obsecro, quæ datum sceptri Judaici decus sit, postquam fractæ Palæstinorum res erant? Profecto aut nescivit summus scriptor quanam esset hæc sceptri dignitas, aut nimis bene sensit de stramineis proceribus aliquot, qui illic de gente Davidis esse se gloriati sunt. Sed non miramur tam levem hallucinationem in Maimonide, cum cogitamus quæ interpretationum portenta pepererint alii, ut ex divina Jacobi oratione rectam sententiam eruerent. Memini ego ante annum hac de re locutum me esse cum viro amplissimo, Apollonio Scotto, supremi senatus assessore, qua tempestate Hagæ jucundissimo otio in ædibus ejus fruerer, & luculentas Rabbi Maimonidæ commentationes magno ardore percurrerem, quibus ita afficiebar, pene ut omnia transverso calamo deleerem, quæ ante de rebus Judaicis notata a me erant. Ibi senator ille, quæ est ejus eruditio & summa ingenii vis, identidem significavit, videri sibi, nullum esse in sacro codice oraculum, quod magis sollicitatum ab eruditis, & minus intellectum sit. Gaudebam ego hercle, repertum a me esse, qui mecum sentiret, cum virum, cujus me autoritas & nominis existimatio compellere poterat ad convellendas quaslibet aliorum opiniones. Quare, hortatu ejus, omnino facturum me recte atque ordine puto, si in tanta conjectantium multitudine etiam ego, quid judicii mei de tam illustri oraculo sit, publicavero. Digna enim res est, in qua vires suas exerceat cujusque indoles. Certe etsi in his libris de rebus tam Hebræorum, quam Judæorum communiter agimus, ac pleraque ex æquitate meæ doctrinæ, tamen ne cui incertas error uladat, semel illud ostendimus omnibus, rempublicam sacram, quæ Nummius jussu constituta a Moise est, semper quidem eandem fuisse, atque eandem constituisse legibus, sed tamen non semper fuisse eorundem: diu enim fuisse eam Hebræorum: mox vero, circumvolutis seculis, donec atque Judæorum fuisse atque adeo oraculum Jacobi, quod de scepro Jude est, hanc pertinere nisi ad ea tempora, cum respondea appellari de Judæorum nomine coepit. Cujus rei ignorantie effectum est, ut perperam hæcenus intellecta admirandi oraculi vis sit. Nolo ego nunc memorare Origenis, Augustini, Epiphani, atque aliorum hallucinationes, qui existimarunt, Jacobi vaticinatione promitti Judæis quamdam perpetuam regum ex eadem tribu, atque per eandem gentis successionem utque ad tempora Messie. Quæ qui amplexi sunt, in profecto in multis labebras inciderunt: nesciebant enim quid dicerent, aut quo se verterent, cum cernebant a Sedecia quidem morte usque ad Aristoboli tempora regnum Judæorum nullum fuisse, postea autem utque ad Herodis tyrannidem totum Levitis: Hatmonas, regnum tenuisse. Perleceus ex nuper in Exercitationibus Baronianis bene atque clarescit est vir seculi nostri eruditissimus Isaac Casaubonus, cui placuit Falsch præclara de hoc oraculo sententia, quæ est in libro octavo Demonstrationis Evangelicæ, in prima de constitutione. Nam ea omnia, quæ sunt ab Eusebio, quam a Casaubono, recte dicta sunt, prætermittimus, ne ætatem æquas. Etiam illud fatemur, interpretationum omnium, quæ a quæ hæcenus sunt, longe eam esse optimam, cuius autor Eusebius est. Sed primum nondum vel Eusebius, vel qui nuper leceus illum est, vir maximus, intellectus mihi videtur, quodnam illud sit sceptrum, aut quando datum Judæis sit, de quo annos cates in extremo vite locutus ad filium est, certe hoc jam expediendum non est, sed cum venia præfatione. Nam nec ab Eusebio dulcentire voluptas nobis est, quem in maximis scriptoribus semper numeravimus, & virum, quem non avimus, seculi nostri primarium, qui leceus Eusebius est, ita penitus veneramus, nemo ut nobis præ illo magnus sit. Est enim is profecto, capis amplexus hæc ætate admirabilis curis factus ad omnem doctrinæ excellentiam est. Sed nos ingenua simplicitas jubet, quæ verum rectumque sit, sine affectu exquirere. Primum illud non sine errore est, & Eusebius, sceptrum esse Judæis datum jam ante a tempore Moysi, propterea quod tribus hæc inter ceteras ingenua

in harum meminit, eorumque genealogia a Nehemia cap. XII. r. recensentur. Quid? quod non solum Principes Judæos pro libitu juxta leges proprias gubernant, verum etiam talis, qui, licet in potestate Principis non constitutus, genus tamen suum ex stirpe regia ducat, hoc loco denegatur: At Principe huiusmodi Judæos in captivitate Babylonica non tenuisse, Josachimus, Sealtiel, Zerobabel, Daniel & alii ex prosapia Regia orti, exemplo suo comprobant. Etque omnino probabile, quod Judæi eos in ipsa captivitate Principes sibi constituerint eorumque parcerent imperio; quamquam illa metu regum Chaldeorum aperte, & eo modo, quo postea Zerobabeli Cyrus concessit, dominium suum exercere non potuerunt. Hinc Judæi integrum Principum Captivitatum catalogum, quo ordine videlicet sibi invicem in imperio sub captivitate successerint, produciunt. Vid. Talmud. tr. *Sanhedrin* cap. 1. פסוקי דתורה Conf. R. Salom. in Gen. XLIX. 17. Confer. Semer. dissert. de Scept. Jud. §. 9. & alibi. Cl. Waagenf. diss. in locum Gen. XLIX.

Regnum Judæorum nullum) assertit autor a Sederle morte, usque ad Ariobuli tempora, nullam Judæis fuisse regnum. Verum quam veritati sit inconveniens, ostendit Adrian. Houtyn a pag. 170. usque 175. ubi tandem concludit: Vides breviter ad captivitatem jura majestatis penes Judæos reges fuisse.

Musur diversisque tribus) Tam Romani quam Græci in certas Tribus dividebantur: & quidem quod ad Romanos attinet, illi in quatuor divisi erant tribus, quas pagos vocabant, in quibus habitantes pagani dicebantur, vid. Murcell. Donat pag. 1. in *Antiquis* lib. 111. Sect. 1. in *Antiquis* 1617. p. 147. 148. Romani in tres Tribus a numerus demum usque ad XXXV. excreverit. Conf. Rosin. antiq. Rom. p. 12. m. 37. Unaquæque Tribus in urbe propriam sedem habebat, pag. 37. & variis in locis quamplurimis, qui videndi & evol. 401 sunt. Si apud Athenienses sub imperio Cæsarum quatuor fuerant Tribus, cfr. Cæcrops, *Antiqua Athenæ* lib. 2. Pericles, quas alius nominibus vocavit, ut s. 1. Cranes, *Antiqua Mæcedonia*, *Dianæ*, postmodum autem alix superaddite sunt, uti pluribus probat Anglus doctissimus Francis. Roux in *Archæolog.* t. 1. edit. Oxford. 1678. lib. 1. c. v. pag. m. 20.

N. Majestatem) Recte huc sententiæ potissimum Serpentes cav. lunt adhibere, qui *שׂוֹרֵם* reddunt, vel potius *שׂוֹרֵם*, vel *שׂוֹרֵם* summo vocabulo, regnum, puto *שׂוֹרֵם*, dominum, potestatem, Majestatem, quæ quonque etiam illa sit. Cui opinionis favent (1) textus plurimus, cum quantum antecedentia verba expressa *V. 8. & 9. Judæi tu et, te te laudabunt fratres tui* & potius, incurrabunt se tibi, tum consequentia priorum *שׂוֹרֵם* hoc ipso commate *שׂוֹרֵם* neque Legulator de pedibus ejus. (2) Eventus variorum terminus interpres. (3) Interpretes tam veteres tum recentiores plerique. Targumim exponunt per Dominum, ut *Massech Sanhedrin* p. 5. col. 1. R. Sal. Bibl. *Majestas* fol. 93. *Berith Rabbæ*, fol. 3. Rambam l. 1. c. 8. *Beit ha Midrasch* in *Pentateuch* *Deut. 1. 1.* Ezra D. Kimchi Sc. Patres, Origen. homil. in Genes. XVII. Ruffin. lib. de benedict. Patriarch. Theodoros. in *Quest. in Genes.* Augustin. contra Faustian. *Manichæ* lib. 111. c. 11. 111. Ambros. Isidor. *Hispaniens.* Bed. Epiphani. aliique. Recentiores in eo omnes consentiunt, per *שׂוֹרֵם* sceptrum seu potestatem, Dominium, jurisdictionem intelligi. D. linguendum tamen hic est inter Dominum & sui Dominum, & sermonem esse de jure Domini scribit Rembertus in *dissert. de hac mater.* §. 23. Concludimus quippe, multi omnino sunt viri clarissimi, qui *שׂוֹרֵם* non aliter ac de scepro & potestate Regis intelligendum putarunt; quod tolerari potest, si non accipatur de Regis persona, sed de summa in Republ. potestate. Videri possunt Semer. *dissert. de Scepto Judæ* §. 8. Casaubon. *exercit.* 1. sect. 11. Benedict. Perer. in *Genes.* h. l. disp. 8. n. 72. Andr. Rivet. in *Genes.* *Exercit.* 179. & 187. Sixtus. *Amama Anabarb. Bibl.* lib. 11. ad h. l. Cui itaque plura de hac re lubet, addat Alphons. Testat. *Vocabulum*, Calvina. *Paræm.* Pellicanum, Dunsium, Bullinger. *Scitærum*, Menoch. *Gestærum*, Flacium, Osiander, Gerhard. *Gloss.* Optime etiam in hac rem Henricus Ainsworth *con Thes. Antiq. Sacr. Tom. III.*

ning; whereas the other tribes were scattered by their captivity. 2. Reg. XVII. out they returned not, as the tribe of Judah was min did from Babylon. Ezra 1. 5. It m, ple the power of government which shoul

3 Sed duodecim Tribuum) Scribit Cuneus Rempubliam seu sceptrum non Judæorum, sed tribuum fuisse, quod veritati consentaneum non videtur. Quis enim ignorat, Moysen Regem fuisse, ipsa quip

Sic enim populus ad Moysen accedat, & audi cuncta, quæ dixerit Dominus, & in loquere ad nos, audientes tibi faciemus ea. De ille populus *Deut. XXXIII.* 4. 5. Dedit nobis legem Moyses, erat enim Rex in Jesharim, congregati etiam primoribus populi & tribubus. Ad quem locum Sederle de *Synod. lib. 11.*

11. n. 11. Erat plane Rex summoque ut rex imperio valis. Ad lapulatur Henric. Ainsworth comment. in *ut sol. m. 159.* cuius verba ex Rabbis desumpta sunt: Moysen vvas in Jesharim a King, So the Hebreves (as Haslam in h. l.) say, Moysen vvas the King and Munion in *Misa. in Beth habebit. c. vi. sect. xi.* Moysen our Master was a King. Aliquanto modestius Grotius: Non quidem nomine & potestas, sed jure regio populum gubernavit. Rex non semel Philoni de *vna Mos. lib. 1.* dicitur, & imperium

confirmavit: attamen nulli convenit magis, quam Messia, quod probant seq. entia: (1) Temporum novellorum designatio, prædixit enim Patriarcha ea,

tempora Messia imprimis solent exprimi. Vid. *Esa. Mich. IV. 1. Ebr. 1. 2. Conf. Joh. Owen. con n Hbr. doctissimum.* (2) aggregatio gentium,

Novi Testamenti. explicat. o. 11. phras. Chald. confirmat. A prius tenet de Judæis, nec Scriba de liberis, den Christus veniat, ad quem Regnum pertinet, & hui

Cherilo. Hæc etiam ad *Godwin pag. 9.*

7 Summa fuerit imperii) Non negandum quod post captivitatem mutatus fuerit status. Primo Pontifices rebus gerendis præstuerunt, nullo Principis aut Regis nomine assumpto. Inde Pontificatus *Histories*

Rege, qui omnia Judæorum jura & instituta pervertebat. *Mit. 17.* 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100. 101. 102. 103. 104. 105. 106. 107. 108. 109. 110. 111. 112. 113. 114. 115. 116. 117. 118. 119. 120. 121. 122. 123. 124. 125. 126. 127. 128. 129. 130. 131. 132. 133. 134. 135. 136. 137. 138. 139. 140. 141. 142. 143. 144. 145. 146. 147. 148. 149. 150. 151. 152. 153. 154. 155. 156. 157. 158. 159. 160. 161. 162. 163. 164. 165. 166. 167. 168. 169. 170. 171. 172. 173. 174. 175. 176. 177. 178. 179. 180. 181. 182. 183. 184. 185. 186. 187. 188. 189. 190. 191. 192. 193. 194. 195. 196. 197. 198. 199. 200. 201. 202. 203. 204. 205. 206. 207. 208. 209. 210. 211. 212. 213. 214. 215. 216. 217. 218. 219. 220. 221. 222. 223. 224. 225. 226. 227. 228. 229. 230. 231. 232. 233. 234. 235. 236. 237. 238. 239. 240. 241. 242. 243. 244. 245. 246. 247. 248. 249. 250. 251. 252. 253. 254. 255. 256. 257. 258. 259. 260. 261. 262. 263. 264. 265. 266. 267. 268. 269. 270. 271. 272. 273. 274. 275. 276. 277. 278. 279. 280. 281. 282. 283. 284. 285. 286. 287. 288. 289. 290. 291. 292. 293. 294. 295. 296. 297. 298. 299. 300. 301. 302. 303. 304. 305. 306. 307. 308. 309. 310. 311. 312. 313. 314. 315. 316. 317. 318. 319. 320. 321. 322. 323. 324. 325. 326. 327. 328. 329. 330. 331. 332. 333. 334. 335. 336. 337. 338. 339. 340. 341. 342. 343. 344. 345. 346. 347. 348. 349. 350. 351. 352. 353. 354. 355. 356. 357. 358. 359. 360. 361. 362. 363. 364. 365. 366. 367. 368. 369. 370. 371. 372. 373. 374. 375. 376. 377. 378. 379. 380. 381. 382. 383. 384. 385. 386. 387. 388. 389. 390. 391. 392. 393. 394. 395. 396. 397. 398. 399. 400. 401. 402. 403. 404. 405. 406. 407. 408. 409. 410. 411. 412. 413. 414. 415. 416. 417. 418. 419. 420. 421. 422. 423. 424. 425. 426. 427. 428. 429. 430. 431. 432. 433. 434. 435. 436. 437. 438. 439. 440. 441. 442. 443. 444. 445. 446. 447. 448. 449. 450. 451. 452. 453. 454. 455. 456. 457. 458. 459. 460. 461. 462. 463. 464. 465. 466. 467. 468. 469. 470. 471. 472. 473. 474. 475. 476. 477. 478. 479. 480. 481. 482. 483. 484. 485. 486. 487. 488. 489. 490. 491. 492. 493. 494. 495. 496. 497. 498. 499. 500. 501. 502. 503. 504. 505. 506. 507. 508. 509. 510. 511. 512. 513. 514. 515. 516. 517. 518. 519. 520. 521. 522. 523. 524. 525. 526. 527. 528. 529. 530. 531. 532. 533. 534. 535. 536. 537. 538. 539. 540. 541. 542. 543. 544. 545. 546. 547. 548. 549. 550. 551. 552. 553. 554. 555. 556. 557. 558. 559. 560. 561. 562. 563. 564. 565. 566. 567. 568. 569. 570. 571. 572. 573. 574. 575. 576. 577. 578. 579. 580. 581. 582. 583. 584. 585. 586. 587. 588. 589. 590. 591. 592. 593. 594. 595. 596. 597. 598. 599. 600. 601. 602. 603. 604. 605. 606. 607. 608. 609. 610. 611. 612. 613. 614. 615. 616. 617. 618. 619. 620. 621. 622. 623. 624. 625. 626. 627. 628. 629. 630. 631. 632. 633. 634. 635. 636. 637. 638. 639. 640. 641. 642. 643. 644. 645. 646. 647. 648. 649. 650. 651. 652. 653. 654. 655. 656. 657. 658. 659. 660. 661. 662. 663. 664. 665. 666. 667. 668. 669. 670. 671. 672. 673. 674. 675. 676. 677. 678. 679. 680. 681. 682. 683. 684. 685. 686. 687. 688. 689. 690. 691. 692. 693. 694. 695. 696. 697. 698. 699. 700. 701. 702. 703. 704. 705. 706. 707. 708. 709. 710. 711. 712. 713. 714. 715. 716. 717. 718. 719. 720. 721. 722. 723. 724. 725. 726. 727. 728. 729. 730. 731. 732. 733. 734. 735. 736. 737. 738. 739. 740. 741. 742. 743. 744. 745. 746. 747. 748. 749. 750. 751. 752. 753. 754. 755. 756. 757. 758. 759. 760. 761. 762. 763. 764. 765. 766. 767. 768. 769. 770. 771. 772. 773. 774. 775. 776. 777. 778. 779. 780. 781. 782. 783. 784. 785. 786. 787. 788. 789. 790. 791. 792. 793. 794. 795. 796. 797. 798. 799. 800. 801. 802. 803. 804. 805. 806. 807. 808. 809. 810. 811. 812. 813. 814. 815. 816. 817. 818. 819. 820. 821. 822. 823. 824. 825. 826. 827. 828. 829. 830. 831. 832. 833. 834. 835. 836. 837. 838. 839. 840. 841. 842. 843. 844. 845. 846. 847. 848. 849. 850. 851. 852. 853. 854. 855. 856. 857. 858. 859. 860. 861. 862. 863. 864. 865. 866. 867. 868. 869. 870. 871. 872. 873. 874. 875. 876. 877. 878. 879. 880. 881. 882. 883. 884. 885. 886. 887. 888. 889. 890. 891. 892. 893. 894. 895. 896. 897. 898. 899. 900. 901. 902. 903. 904. 905. 906. 907. 908. 909. 910. 911. 912. 913. 914. 915. 916. 917. 918. 919. 920. 921. 922. 923. 924. 925. 926. 927. 928. 929. 930. 931. 932. 933. 934. 935. 936. 937. 938. 939. 940. 941. 942. 943. 944. 945. 946. 947. 948. 949. 950. 951. 952. 953. 954. 955. 956. 957. 958. 959. 960. 961. 962. 963. 964. 965. 966. 967. 968. 969. 970. 971. 972. 973. 974. 975. 976. 977. 978. 979. 980. 981. 982. 983. 984. 985. 986. 987. 988. 989. 990. 991. 992. 993. 994. 995. 996. 997. 998. 999. 1000.

denum Reges iterum Julei accepit, sed ex f. oniam Juleus Antiochus fuit. Illo pallo

Republ. libera & & plene quidem ad licet, fateamur, temporum & circumstantiarum (no ame quantum ad eisdem splendorem externum) non-

nunquam rationibus suis, secundum quod forte dicitur, majus & minus. Licet enim v. g. temporibus & Affirmationem ach more est tamquam Affirmationem in se, hinc in & post captionem Fary namque & infer finium, per certum vero temporibus Affirmationem, qui de tribu comitatus est, nec non exaltem posteriorum & Inceffionem, Sacerdotum simul & Regum, potest fieri non solum in se, sed etiam in translatione in alios notatos modo - attamen dicimus semel concedit illatum (a tempore mirum concedit, quod non opus statim in ipia fide persona expresse & an-

natam tribui huic dignitatem & maiestatem mandis-
se, uti Sennert, optime in differt, de Srepro Jude plu-
bus exat. Hinc iudicatur in tempe-
Gabinus, M. Lucius, Crassi, Pompei & Iulii Ce-
saris, qui postea orcs in forum V. n. iudici
redegertur, praefertim vero temporibus Oslav. Au-
tob. etiam in exilio regni sublati V. n.
Herodis alienigenae (Antigono Aslamonorum & fami-
liae leonum persequens, ab archiepiscopo Synedro,
occisusque de Domo David iudicibus) penitus defice-
ret dignitas & potestas.

CAPUT DECIMUM.

Nunquam duodecim tribus Hebraeos de nomine Judaeorum appellatos esse. Decem illas tribus, quae ante Nabuchodonosoris tempora evecta a Salmanassar sunt, nunquam in Palaestinam rediisse: duas duntaxat tribus, non plures, paruisse Romanis, usque ad Flavii Josephi tempora. Passim Eusebii & aliorum error notatus.

NONDEM talis contumacia Eusebium videtur, nisi palam fecerimus, in quos li-
quos ipse se induere imprudens scriptor. Extant illa verba ejus in libro quem
citavimus, ἀπὸ τῶν Μωσίου χρόνων παρδείξις ἡ διέλιπον μενοὶ μὲν αὐτῶν ἀρχοντες ἐκ δια-
φορῶν φυλῶν ἡγησάμενοι, καὶ δὲ ἡ τῷ Ἰδδα φυλῇ τωτὸς προεῖσα τῷ ἔθνει. Jam inde
a temporibus Moſis, duces quidem Iſraelitici, ſi particulatim eos inſuere, ex diverſis
tribubus lecti imperarunt: at in univerſum ſoti genti præſuit Judæa tribus. Haſtenus
ſibi conſtat, neque pugnantia dicit. Quod autem ſubdit, ridiculum eſt: παραδείγματι
δὲ καταδείξει τὸ ἑρμηνεῖον. ὡς γὰρ ἐπὶ τῆς Ρωμαίων ἀρχῆς οἱ μὲν κοτ' ἔθνος ἐπιτροπῇ τε
ἡγούμενοι, ἐπαρχοὶ τε καὶ ſτρατοπεδάρχαι, οἱ τε πῶτων αὐτοῦ βασιλεῖς, ὅς πῶτες ἐκ τῆς
Ρωμαίων οὐμῶν πόλεις, αὐτὸ ἀπὸ Ρώμης καὶ Ρωμῶν ἀποῖας, ἀλλ' ἐκ μυρίων, ἄλλος ἄλλο-
θεν ἔθνη, ὅμοι δὲ οἱ πῶτες βασιλεῖς τε, καὶ οἱ μετ' αὐτοῖς ἀρχοντες καὶ ἡγούμενοι τῶν Ρω-
μαίων ἐπιγράφονται προπγορεῖον, Ρωμαίων τε τὸ κράτος ἐπανομασεῖ, καὶ ταυτὶς ἔπειτα τῆς
φυλῆς κατὰ τὸ πῶτος ἔθνος ἐπιτεφρῶμεν, ἡ δὲ κατὰ μέρος ἡγούμενους τε καὶ βασιλεῖς ἐκ
ἑκάστης φυλῆς. Exemplum fac-
cile percipies, quod diximus. Quemadmodum enim in Romano imperio gentium singula-
rum moderators rectoresque & præſides, coſtrorumque præfecti, quique omnibus illis ma-
jores ſunt, haud quidem omnes urbe Roma, neque Remi Romulique ſati, ſed ex innu-
meris aliis aliunde gentibus orſi ſunt; & tamen tam reges perfectio cuncti, quam qui poſt
illos ſunt, præfecti ducesque, appellati ſunt Romani, viſque & poteſtas Romanorum di-
citur, atque ex hoc nomine pender: Ita de Hebræorum rebus exiſtimandum eſt, quaſi
una quidem tribus Judæ ſoti genti illuſtre ſuum nomen imperiſſet, particulam vero
duces ac reges creati ex diverſis tribubus ſint, qui tamen ex communi illa Judæorum
appellatione honorem acceperint. Vide quid non poſſit incogitantia. Plane enim contra-
rium eſſent Eusebii, quam & Mar. Quæ enim ſcriptura taſſe penes Judæos jam
tum a tempore Moſis ait, argumentum ejus rei hoc adfert, quia reſpublica, impe-
rium, atque totus populus, qui duodecim tribuum erat, appellationem habuere de
nomine unius Judæ. Hoc argumento bis terve diverſis in locis, magnifice ſe eſſert:
neque ſerme in tota illa diſſertatione aliam rationem reperias, qua probare ſenten-
tiam ſuam nititur. Atqui, pace Eusebii, hoc omne, quidquid eſt, ſuſiſſimum eſt.
Non enim reſpublica, non imperium de Judæ nomine dici cœpit, niſi poſtquam ſe-
ceſſit in ſi major Iſraelitarum pars ſeciſſet Hieroboami aſpiciens, qui ſtati ſamaritæ
regnum ſibi quoddam munivit ceremoniarum atque religionum mutatione. Ego & Eu-
ſebium, & eos omnes, qui leviter ſacram hſtoriam cognoverunt, quavis iſponſione
proſeque, ni hoc ita ſit, aut erit. Sed quid illud eſt, quod toties & tam ſidenter ait,
duodecim tribus in univerſum fuiſſe Judæorum nomine appellatas? Eſt hoc Eusebii
delirium, quod ille incauſis moraliſis obruſit: & reperti ſunt quidam ſumma cla-
ritudine ſcriptores, qui defenderent. Nos id nunquam factum dicimus, ſive tu tem-
pora ita, qua ſuſſentem regni Iſraelitæ antecederent, ſive ea ſpectes, quæ inſecuta
poſt ſuere. Et Eusebius quidem, eſſi mentem ſuam aperte non explicat, tamen, ſi
conſpicere licet, ſic ſenſit, accidit illud inter initia naſcentis imperii, cum reſpublica
in Cananeniſium ſedibus inſtitueretur, ac de nomine ejus capienda conſilia eſſent. Sed
hoc colore veri non habet. Quare vir maximus, quem Eusebii deſenſorem dixi-
mus, de tempore eum aliter ſentientem facit, & quod ſentire eum credidit, probat
ipſe

ipse separatim. Observasse enim Eusebium ait, duodecim tribus Israeliticis promotionem accepisse de nomine Judæ, eamque appellationem tunc primum ceptam usurpari, cum regiam potestatem, quam in Sedecia tribus Judæ amiserat, pontifices maximi in se transmovissent: hanc autem rem inprimis admirationem dignam ait, quippe quæ accidit consilio Numinis. Etenim, cum Polybius non sine gravi causa existimet evenisse ut Achzi, exiguus Græciæ populus, nomen aliquando darent universæ Græciæ, sane etiam hic aliquid sublimius grandiusque spectandum esse, cum post reditum a captivitate omnes omnium tribuum Abrahamidæ vocati Judæi sint. Huic nos errorem excusare nec possumus, nec debemus. Enimvero, cum scissum divisumque Israelitarum regnum fuit, decem tribus, Levita & Benjamin, Judæi se fecerunt. Quæ autem pauciores gentesque erant, nomen non accepit habuit. Iste neque respublica ab illis appellationem accepit, & ipsi pene non solum amittere dicti enim tandem communiter Judæi sunt. Hæc vera restaque fatemur: neque aliter res habet. Sed quid ista, aut quo pacto ad cæteras decem tribus pertineant, viderint illi, quibus hoc commentum placuit. Profecto, ex qua tempestate semel decem illæ Israeliticæ tribus abductæ a Salmanassare Assyrio, & dispersæ per Colchos, Parthos, Indos atque Æthiopas sunt, nunquam deinde in patrium solum redierunt aut conjunctæ iterum Judæis sunt: sed inter barbararum gentium imperia, etiam hodie, si qui adhuc ex illa colluvie supersint, improba defectionis graves poenas exolvunt. Itaque in republica Judæorum esse, aut nominis honorem ab illis accipere non potuerunt, qui cum Judæis nullum usum nullamque consuetudinem habebant: procul enim diverso in orbe siti, aliud cælum, alia sydera intuebantur. Est apud Flavium Josephum, inusitatæ diligentæ autorem, memorabilis locus, ² quem excussisse ingens pretium opera est sic enim optime rem expendimus. Tæcit Flavias primum verba de iis, qui undique ex vicinis terris Babylonem confluxere, uti cum Ezra Hierosolymam redirent: ii autem omnes erant Judæi, & qui se Judæis conjunxerant, Levitæ atque Benjaminitæ. At de Hebræis aliam tribum, ita subiicit; Οὗτοι δὲ ἄλλοι λαοὶ τῆς Ἰσραηλιδῶν κατὰ χώραν ἦσαν· διὸ καὶ διὰ πολλὰς ἔσχα συμβέβηκεν ἐν τῇ Αἰτίας. Εἰς τὴν Περσίαν, Ἰνδοὺς καὶ αἰτῆς ἄλλας, καὶ πᾶσι τὴν Γένεσιν ὡς δὲ οὐκ ἀποδείκνυται, καὶ αὐτὰς ἡρώδης αἰρεῖται λέγειν. Reliquis vero omnis populus, qui abierunt in iisdem partibus, transiit. Quæ tam in Asia, quæ in Europa, duas duntaxat tribus in obsequio Romanorum esse censeat: at reliquæ decem tribus, etiam hoc tempore, tribus Euphratem adhuc ducunt, quoniam sunt infinita myriades, plane ut propter multitudinem numerum non possint noscere. Enimvero durioribus aliis laus tant, quos Salmanassar abduxit captos, quam in herede, quos avevit potestas Nabuchodonosor. Nam Israelitas quidem fluvius Euphrates, quem semel transierant, temper ceciderunt. At Judæi, qui eundem fluvium transieci erant, tandem reversi aliquando in Palæstinam sunt & cum aut angusta nimis, aut parum grati ipsi illi esset Palæstina, per Euphratem tandem Asiaticæ litoris sedes suas petiere. Hæc causa est, cur Josephus duas modo Hebræorum tribus ad obsequium actas a Romanis dixerit. Illi enim tempestate populus Romanis, etsi omnia pene armis subegerat, & solem utrumque currere in imperio suo cernebat, nonnulli tamen moverat terminos trans Euphratem. Itaque decem Israeliticæ tribus, quos fluvius ille aeterno carcere claudit, haud parum tunc Romanis, recte proditum ab accuratissimo scriptore est.

NOTÆ AD CAPUT DECIMUM.

¹ Iſ. VIII Demonſtrationis Evans. in demonſtr. 2. Lib. XI. cap. V. Antiq. Judaic.

² Loquitur Flavius de iis ſedibus, in quas decem Iſraelitæ tribus, cum deportata trans Euphratem a Salmanassare Aſſyrio.

CAPUT UNDECIMUM.

Harislatio quorundam, qui sceptrum Judaicum esse Davidi datum ajunt: admodum sero contingit, quod de Jona maledictum ante de Juda scepro erat. Quando ablatum Judæis sceptrum sit.

DIXI inter alia, quando datum Judæis sceptrum existimem, de quo oraculum extat: dein, quos cives habuerit ea respublica, quæ ortum accepit ex plebis seculane. Quæ omnia Eusebius asserens non est qui tamen animus inter tot interpretes recte de illo oraculo ac pene divine judicavit. Quæ ceteri commenti sunt, non referam. Plerique tamen quod Eusebius esse factum jam inde a primordiis respiciat Heoræ vult, ad consilium eo tempore ajunt, cum regni potestas delata ad Davidem est, quem tribu Juda sacri annales loquuntur. Sed hæc tam solide tanque feliciter confutavit Eusebius, nihil ut amplius addere cupulquam possit industra. Nam & Davidis posteris per tempus oppido exiguum, usque ad captivitatem Babylonicam, tenuisse regnum docet: & quæ dicuntur identidem de aeterno ejus solio, bene atque sapienter ad Messiam retulit. Sed de his post Eusebium plura dicere, hominis te intra sedula. Ita enim ille de Jona hæc cura est, uti ortum omnibus fecerit. In hinc restat ut hinc sollicitudinem demanans, qui mirabantur quid ita sero eventus existeret variari, quod prostratum de Judæa respublica est. Diximus enim sub Roboamo demum cœpisse eam. Sed sciunt illi, ne hæc quidem præter variis mentem tassè. Quippe finos suos moribundus senex extremam allocuturus, velle se illis significare ait, quæ exantur sint in diebus novissimis. Dein & illud meminere, in oraculis haud cunctis vestigare tempora oportere. Pleraque enim interpretanda latissime sunt. Vel ecce in hoc ipso vaticinio, cum dicitur, non sublatum mi sceptrum, priusquam cerneret Silo, patet illud significari, Itaque cum apparuerit mortali-bus Messias, fore ut de manibus exentiatur sceptrum genti illi. Quod plane secus accidit. Non enim amiserunt id decas Judæi, nil postquam, exorta urbe, incensioque tempio, rempubl. aliquam habere suam, seque suis regere legibus desiverunt. Neque propterea defuit oraculo infallibilis veritas. Et si enim diu ante e terris excelserat rerum talis Messias, contingere tamen hæc ejus ætate consilium. Mihi quidem signum illud publica voce vius temper ipse Messias est, eam de urbis templique eversione in hunc modum inquit, *ex tunc illud & jaceat cum, ut si & tunc tunc jaceat: non transiet hæc ætas, priusquam facta sint hæc omnia.* Hæc satis erant bonis cordatque omnibus. Ceteros non moramur, quæ hauriendi tanta inique est. Equidem, qui viros maximos incertis hic fluctare erroribus cœpham, ita gravi inopet ipsum, uti quidam certam tenerem, quod deinceps sine periculo tueri constantissime. Per hæc enim ea res in hunc libris nostros impetus tardaret.

CAPUT DUODECIMUM.

*De Dictatoribus, iudicibusque: de senatu Sanhedrin: de institutione senatorum ἡ Χαρτο-
Seria: item solenne carmen: qui allesti in id concilium, qualis jurisdictio eorum.
De populi comitiis. De poculo Susba. Judeorum delirium de magia usu. De Eleazar
incantamentis.*

OSTENSUM a nobis est, rempublicam, de qua agimus, diu Hebræorum om-nium, mox autem Judæorum duraxat fuisse quod profecto scire definire, magis nostra intererat. Nunc egressi ex his illiusma dispositione, dicamus deinceps, quæ erant genti impenitaverint, quidque de iudiciis sit, & de senatu habendum. Non cerneret Mos Natus benignitas, uti rempublicam eam in Palatina largientem cerneret, & cujus instituta publicaverat in Arabum desertis. Datum id decus Josuæ est, qui, Mos deinceps, populi Dux totiusque imperii summus fuit. & Domi enim in cœpham, quod posset, jus ratumque erat. Hinc pari potestate secuti sunt, qui prædictis subindeque prætores, aut dictatoresque poterant, et si in sacris amantibus iudices apparebant, ratione autem multum diversa. At Flavus *congrega* vocavit quod nomen

git. Verum hoc loco, affirmante *Vitrino* in doctissimo libro de Synagoga cetera edit. Francq. 1696. pag. m. 109. lib. I. cap. III. videtur ad קנרת accipiendum pro *Schabaz*, in qua studio Legis opera datur, & teste citato autore dictu simplicissimum, ut per *Synedri* Legislator intellexerit *Schabaz*. Græcum, pergit, *συνεδριον* tum pro loco conventus Judicum, præfari a nobis potest ex *Herodiano*, quem locum pag. m. 106. adducit. Plura qui desiderat evolvat citatum laudatum autorem. pag. m. 106. seqq.

(Constitution a Moise)
ab ipso Moise, Dei iussu

que ad extremam Judæe
sit in ea Urbe,

part. I. lib. 1. cap. 1. Hug. Grot. annot. ad cap. v. *Matth.*
lib. 1. de jur. Bell. & Pac. c. 111. *Schickard* de iure

Reg. c. 1. theor. II. *Telden* lib. II. de *Synedr.* cap. IV.
Canes de Republ. Hebr. lib. I. c. XII. *Zepper*.
Mosae Forens. explanat. lib. V. c. IV. *Joh*
Servat. ad proem. *Pugion. fides* fol

Pape pag. 302. *Vareus* Comment. in *Conf.* pag. 601.
Natales igitur *Synedri* omnino ad tempora demum

post *Babylonica* & *Efræ* aliorumque ex captivitate
ad patrios lares remeantium referendos duximus cum

Friskmuth de Rege eligendo & deponendo §. 60.
Corporis in notis ad חסדן רשעים *Schickard*, pag.

m. 10. 11. Elegantissima hac de re verba sunt *Her-*
manni *Continui* de Republ. *Ebræica* §. 37. ita scri-

bentur. Verissimus videtur, *Synedrium* M. aliquod
constitutum demum esse post captivitatem *Babyloni-*

corum, & quidem maxime *Hasmoneorum* tempore, id-
que ad effigiem *Senatus* a *Josaphato* Rege olim com-

positi, cuius sit mentio in *Paralipomenis*. Constitutum
certe *Synedrium* demum esse, quo tempore *Gra-*

eca lingua usus inter ipsos *Judæos* jam invaluerat, ip-
sa vox ex *Græco* orta liquido cernitur, illa vero lin-

gua capis denique populo esse loquens, potentibus
in *Palæstina* rerum *Syræ* & *Ægypti* rebus *Mæ-*

donæ sanguinis post *Alexandrum* Magnum. Nec al-
terius sententia Patronis subribendum esse puta-

mus (1) quia nesciam ante captivitatem *Babyloni-*
cam expressis verbis notum fuisse *Synedrium* d.

Nam quæ loca opponuntur, in quibus n.

videtur: quærent alii, *Exod. scrib. XVIII* 22. Num.

1. 16. *Deut. XVII* 8. prolixè refert *Friskmuth*.

lib. 1. c. 53. 54. 55. & seq. Confer. *Conrig.* §. 25.

10. *Quenstedt* in autogr. bibl. pag. m. 35. 36. Expen-

dit modo quis paulo accuratius, quid ipsi *Judæi*,

Justi & ceteri Viri clarissimi de *Synedri* tradant,

conferat ea cum prædictis *Scripturæ* locis, & vi-

det, quod gladio proprio se jugulent. Audiamus *Ra-*

monum *Præncipem* *Maimonid. Hile. Sanhedr. Se-*

Synedri tunc floruit, et cur toties, nunquam
que pro arbitrio res suas procurasse, facer *Codex*
conmemorat? Ita etiam *Samuel* dicitur populum
purasse, quod sane nullo modo factum fuisset, si
Synedri tunc temporis aliquid inventum velignum.
Vide de hac re luse differentem *D. Quenstedt* l. c.
pag. m. 35. seq.

(Sedes) Locus, ubi hic confessus haberi consue-
verat, & debatur לְבֵית הַכְּנֶסֶת conclave casti lapi-
vid. *L'Empereur*, hoc nomen accurate evolvens a.
Codrem Midoloth pag. 181. seq. Erat enim ædificium
splendidum ex caelis & politis lapidibus quadratis.
latus templi *Hierosolymitani* extructum, unde *syn-*
dræ vocabantur חכמי גזית sapientes *Gazith*, ipsum-
que *Synedrium* non semel apud *Hieronymum* de lan-
cta hinc *Consistorium* de *Gazith* & *Consistorium* *Gz-*
ith nuncupatur. Conclave hoc sic extructum esse
scribunt (verba sunt *Johannis Seldeni* Angli doctissimi
de *Synedriis Ebræorum* lib. II. cap. xv. n. 4.) ut pars
tantum altera קִרְיָה id quod Sanctum erat, seu arcam
consecratam, seu Atrium, altera vero חֵלֵל profanum,
religione solutum, seu aream non sacram occuparet,
unde fiebat, ut in parte sacra non considerent.

Joma cap. II. fol. 25. Conclave *Gazith* erat specus
Basilicæ magnæ, eratque dimidium ejus in loco sancto,
dimidium alterum in profano, utroque habuit
alterum versus pro-

alterum in profanum introibant. Sedat *Synedrium* M.
tantum in Conclavi *Gazith* parte profana, sive non
sacra. Nemini enim præter Reges famulæ *Davidicæ*
in atrio sedere licuit juxta *Talmudicos*. Vide
Leighfoot *Centur. Chorograph.* cap. xxxi. *Adrichomium*
in descriptione *Jerusalem* §. 35. & in primis *Constantin.*
L'Empereur pag. 183. seq. ubi de Conclavi hu-
jus positura luse disputat. *Wubelm. Schickard.* de ju-
re Regio cap. 1. theor. II. pag. 11. inquit. *Senatus* ma-
jor in Sanctuario erat לְבֵית הַכְּנֶסֶת *Liskath Haggi-*
zith, seu conclavi lapideo, quod in *Azara* seu atrio
profano populi. *Seldenus* l. cit. n. 4. existimat, non
adeo ablatum forte esse suspicari, conclave hoc
ipsum idem esse, quod in *Evangelio* *Joh. XIX*

qui in
Homini nostri *Jesu Christi* *Synedros*, quoniam alibi
ab ipsis capitalem sententiam rite ferre noluere 108,
in Conclavi *Liskath hazazith* redisse diserte scri-
bunt. Tandem conclusit, ipsam *Liskath* dictam
fuisse *Synedri* Magni locum, seu conclave, a pa-
vimento sic nuncupatum. Alii non videntur conclave
hazazith em fuisse cum eo, quod *Johannes* l. c.
ἀσπρετον appellat. Unde enim probat *Johann. Seld-*
enus *Pilarum Templi* atrium ad judicium suæ exerce-
nda adhibuisse? de qua re pluribus *Quenstedt*, pag. m.

9 Ubi de divinis humanisque) *Senatus* ille magnus
cognoscebat præcipue de causis gravioribus, Religio-
nem ac Rempublicam attinentibus, utpote de con-
troversiis legalibus & anno intercalari, de *Præby-*
tero refractario & contumace, de *Pseudopropheta*,
Anathematis excommunicandis, de uxore adulteri sus-

de Conf. Maimonid et Ceoderr Compans *Verm*
pa pag. m. 573, de Synagog. veter. edit. *I*
bit ex Doctoribus ad hunc gradum
necesse est cor. *Q*
et tunc & sermone eminebant, has admebant
for.

[illegible]

edri ha
Restore. Vid. Camper. Virring. no. 1. part. 1. cap.
vii. pag. m. 163. edit. Franeguer quæ postea Curie
non formam acquisiverunt, ubi jura & jurisdictiones
Gula. IV. An. VI. Na. Tr. e. et.

[illegible]

Truj. Amer. Sac. Tom III.

hon. r. decretum esse ab aliis. *Pitra* vol. 1. & pag. 577. Conf. plur. *Reverend. Carpius* annos. ad-
Scheidt. מוֹחֵל מוֹחֵל pag. m. 12. edit. Lipsf. Ut au-
tem entium addamus, vocabatur ille אֵם בִּיר אֵם
Præp. a m. pueris Alex. Rabbinis obdunt. *Su-
bert. ad duo vol. Ivri. Tysan. Loc. 11. p. 24.* utculum
hunc addit Joh. Henric. Obo in *Lewis. Philolog.* pag. m.
537. edit. Genev. Ille qui familie ministranti præerat
vocabatur אֵם בִּיר אֵם caput familie potens. Hic
a sinistra stabat, uti *Joma* recenset. Videri in hunc
locum possunt annotat. *Seberingham* pag. 36. edit.
France.

Magnam in impositione) Initiatio & Ordinatō sic-
bat per nōr nem manus, q̄am cum cōc
Hec. v. 16. *Ite. i. p. 10.* Myell. Sac. v. 1.
Nam exillimamus ab ea, qua quis creabatur Senior.
Quae de re futimantur & optime Maasmond. tract.
Sander. cap. 4. ad vetuliorum mentem, cuius ver-
ba Latine reddidit Cl. Selden. in aureo libro de Sy-
necrium Eboracum pag. m. 383. his verbis : parile in
spectat ad Synecrium Magnum & ad Synecrium quod
liber minus & ad forum trium-virale in hoc scilicet
ut operaret quemlibet eorum, qui in illa coopert
tur creati per MANUS IMPOSITIONEM ab illo,
qui sic ante creatus fuerit. Conf. Vitring. de Syna-
gor. Vct. pag. m. 878. Conf. Selden. de Synedr. Hebr.
pag. m. 681. edit. Francf.

[illegible][illegible][illegible]

19 Extra terram Sanctam) Si quis promovendus
erat, ambo, promovendus & promotor in terra Isaac-
litica esse debebant. Vld. Joh. Henric. Othon. Lexx.
O o Pbi-

CAPUT DECIMUMTERTIUM.

De duobus aliis conciliis, quæ Jerosolymæ fuerunt præter senatum Sanhedrin. De senatu xxiiii. virorum, qui in singulis oppidis. De triumvirorum collegio. Civitatum quis modus esse debeat. De quinquaviris cadis expiande causa creatis. De septemviris & triumviris, qui annis & mensibus intercalandis præerant. Tempora a Rabbi Hillele Babylonia ordinata. Vis concilii Sanhedrin a Gabinio callide imminuta.

DE senatu magno diximus, quæ in mentem inciderunt. Cætera concilia quæ fuerint, & cujuscumque, expediri paucis potest. Jam primum duo alia¹ fuisse in ipsa urbe Jerosolyma eruditissimus Maimonides prodit in Halacha Sanhedrin, capite primo. Eorum descriptio in opere Talmudico est, tam in Misna, quam in Gemara. In utroque viginti tres iudices sedebant. Quemadmodum autem magnum concilium Sanhedrin in templi parte erat, quæ Gazith² dicta est, ita e duobus his synedriis unum ad portam atrii³ fuit, alterum vero ad portam quæ aditum aperuit ad montem templi. ⁴ Etiam dignitas utriusque dispar fuit. ⁵ Qui enim iudices ad portam montis sancti sedebant, magnificum sibi duxere, si in senatum adscriberentur, qui ad portam atrii erat. Et rursum ex hoc senatu in concilium Sanhedrin ascendere, honoris gradus fuit. Quæ omnia accurate Rabbi Maimonides distinxit. Porro præter Jerosolymitana hæc concilia in singulis quoque Palæstinæ oppidis⁶ aliquis senatus juri dicendo, negotiisque publicis curandis constitutus est. Is erat viginti & trium virorum, qui de capite fortunisque civium⁷ iudices sedebant, causasque omnes decidebant, exceptis paucis illis, quas ad confessum Sanhedrin relatas dixi supra. Describit Maimonides etiam triumvirorum quoddam collegium,⁸ atque id fuisse in tali civitate ait, quæ centum & viginti incolas non haberet. Ego vero Aristoteli assentior, ne quidem esse eam civitatem. ⁹ Quæ id nomen enim navis non est, quæ aut palini antea sit, aut duorum stadiorum: ita civitas nomen amittit, modus si deit. Nam & quæ parva nimis est, suis ipsa opibus non pollet, quod civitatis proprium est: & magnitudine nimia non civitas, sed gens sit. Sed non est tam anxie hæc ratio cum iudice jurandi. Triumvirorum fuit de injuriis, deque pecuniis¹⁰ & bonis mobilibus judicare. Qui capitalium criminum rei erant, apud alios, quos dixi, postulabantur. Addit Maimonides, ¹¹ res quasdam ejusmodi fuisse, quæ nec ad septuaginta senes, neque ad collegium viginti trium iudicum, neque ad triumviros pertinerent: opus enim ad eas peculiari quodam senatorum numero fuisse. Inter has eadem numerat, ¹² quæ patrata in oppidi cujuscumque sinibus incerto autore erat. Eam expiari oportuisse per quinquaviros, vitulæ mactatione, ait. Plura id genus refert, quæ prudens prætereo. Non enim dictata reddimus. Illud mireris, temporum quoque ordinationem selectis iudicibus¹³ esse commissam. Nam de anno intercalari septemviros, ¹⁴ de mense autem statuisset triumviros ait. † Sed hanc curam postea omnibus popularibus suis ademit homo sui sæculi princeps, Hillel Babyloni, de quo viro honorifice illud testatur Rabbi Abraham Zachuth in libro Juchasin: *הגאון הנשיא ר' חללר הנישיא ר' אברהם זכורתי*. *Rabbi Hillel*, magni concilii præses, composuit intercalationem toti Israël usque ad tempora Messie: idque factum ab eo, est antequam manuum impositionis legationis actus abrogaretur. Profecto ni Hillel iste tantis malis mature occurreret, intercata tempora consulaque forent. Nam enim multo post cessavit *χρυσόθρηξ* solennitas, sive qua septemviros triumvirosque corrigendis factis prædictis f. e. negat Maimonides, cum ait *יביר אלהי סמיכים* *omnibus illis impositus sumus fuisse*. Sed utrumvis aliquando, ne quis non credat acciderat non opus monit. qui nihil aerule, nulli tamen quas commentationes, extrudimas. Quicquid autem de conciliis dictum a nobis est, ad eam referri tempestatem cupimus, cum novam Jadæi Romanam victorem¹⁵ ac eperet. Multa enim ille postea mutavit & rexitque, non libidine aut avaritia, sed retinendæ dominationis causa. In primis Gabinias, Syriæ præconem, cum stabilitas republicæ in his maxima in consensu Sanhedrin esset, deponendam eas cum plura per oppida examinauit. Quare pari potestate quinque Synedria Gadatis, Amathunte, Hiericæ & Sephoris constituit. Quarta sedes Jerosolyma erat, quæ tam pars sui & accessio fuit. Sane quæ in cæteris urbibus posita a Gabinio concilia sunt, cum deteriora Hierosolymitane non essent, etiam destituisse post illud iterere. Mihi quidem de illis loci Justinianus Imperator videtur in l. 17. c. de Jud. & Cæl. cum canonem requirit a primatibus, qui in utriusque Palæstinæ Synedriis dominabantur. Sed in hæc nos egressi non sumus. Rem-

publi-

¹ In Hal. Sanhedrin, cap. v.

² In eadem Hal. eod. cap.

publicam enim veterem, & intemerata gentis instituta spectavimus. Cætera exequi velle, quæ conversa identidem sunt, infelicis studii sit. Non enim de illis aliquid tradi certum potest.

NOTÆ AD CAPUT DECLUMTERTIUM.

1 Duo alia) Hierosolymis post Summum illud R. etiam Synedria minora erant. In utroque viginti & tres Senatores sedebant. Cuncta enim Synedria vel judicia Originalia iustitiæ regimini delicta ex impari numero constabant, ne scilicet partes in ferendis sententiis dimidiatæ essent, & sic fierent æquales. Unde apud Talmudicæ vel sexcenties occurrit illud: Synedrium haud æquo debet esse lance libratum, adeoque adjuvendus unus, ut numerus sit impar, ut, si unus diceret iustus est, alter, reus est, requireretur tertius, qui unius sententiam augeret & alteram deprimeret, veluti bene observat ex Talmud.

2 Quæ Gazith) Locum ubi confessus Synedri Magni haberi consueverat, dicebatur לִשְׁכַּת הַגָּזִיתִית Hagazith, conclave cæli lapidis. Videatur L'Empereur hoc nomen accurate evolvens ad Codicem Midosh. pag. 181. Selden. lib. 11. de Synedr. pag. 628. Quæstio. in antiq. Bibl. pag. 46. Celeb. Daffov.

3 Quæ Gazith) Locum ubi confessus Synedri Magni haberi consueverat, dicebatur לִשְׁכַּת הַגָּזִיתִית Hagazith, conclave cæli lapidis. Videatur L'Empereur hoc nomen accurate evolvens ad Codicem Midosh. pag. 181. Selden. lib. 11. de Synedr. pag. 628. Quæstio. in antiq. Bibl. pag. 46. Celeb. Daffov.

4 Domini nostri Jesu Christi Synedrium ab ipsis capitali sententiam in Conclave, Liskat haggazith re-

locus eminens & judicio accomodatus, palatio Pilati contiguus, ut putat Lyranus: uti pluribus demonstrat D. Carpov. in not. ad jus Reg. Schickard pag. m. 12. Hinc bene Edmund. Merill. in not. Philolog. ad Passion. Domin. edit. Helmstad. 1657. pag. 51. Erat pavementum loci vel cameratio illius loci, seu ex opere musivario facta, puta crucis aut tessellis, vel solum tribunal ita factum erat, quod suadet Hebr. vox Gabbatha: id est, excelsus locus, quasi tribunal Lithostratum Græce dictum fuerit, eo quod tessellatum. Gabbatha Hebr. eo quod excelsus; & ut Hebraica vox ad tribunal tantum pertinet, non ad locum, ita & Græca vox ad tribunal tantum spectanda videatur.

5 Ad portam atrii) Cl. Schickardus pag. 13. edit. Lips. scribit in porta Esdra fuisse; Verum male teile Carpovius, sed potius Hasana, seu Azana. Hebraice פֶּתַח הָאֵרֶץ porta atrii, quæ intelligitur porta Orientalis atrii Israelis exponente R. Obadias de Bartenora ad Mischn. Portæ Montis est porta Orientalis, quæ pone se habebat antemurale, ante se vero atrium montis.

6 Dispar fuit) Dispar fuit Synedrium ita ut dicitur, quia Synedrium fuit in atrio, non in monte, & Synedrium fuit in monte, non in atrio, & alibi ad Synedrium 1. 11. & alibi ad Synedrium 1. 11.

7 Dispar fuit) Dispar fuit Synedrium ita ut dicitur, quia Synedrium fuit in atrio, non in monte, & Synedrium fuit in monte, non in atrio, & alibi ad Synedrium 1. 11. & alibi ad Synedrium 1. 11.

8 Dispar fuit) Dispar fuit Synedrium ita ut dicitur, quia Synedrium fuit in atrio, non in monte, & Synedrium fuit in monte, non in atrio, & alibi ad Synedrium 1. 11. & alibi ad Synedrium 1. 11.

commodo incurreret. Si *Præses* Synedrū abesset, annus intercalatur ea conditione, si Principi placuerit. Vid. *Maimonid. de confect. Calend. & de ratione intercal.* pag. 358. 359. edit. a Ludov. de Compiegne de Vell. Lond. 1683.

¹¹ *Septemviri*) Atque ex his septem juxta opinionem *Maimonid.* omnino necesse erat, ut unus esset concili. Magis Princeps. Is erat, qui in illo consensu unius & septuaginta iudicum primum locum obtinebat. Hinc horum etiam mentionem facit *Joh. Henric. Ottho in Lexic. Philolog. pag. m. 279.* Septem Seniores congressi sunt ad intercalandum annum in *Valle Rammon*, videt. R. Meir, R. Juda, R. Josi, R. Simeon & Nehemia, R. Lazar Ben Jacob, & R. Jochanan Sanchelar, Eratque ille rupes marmorea, cui unusquisque infixit clavum: hinc quoque hucusque rupes clavis nra vocatur: *Hieros. Chavirah. fol. 78. 4.*

¹² *Unus nomen Judas vultoreni*) Tunc sensit Judas ablatum sibi sceptrum & *Josephus antiquus. lib. XIV. cap. VIII.* fatetur de Pompeii expeditione: *nos indolentes videremur, nisi tunc Pompeii Populorum interitus.* Nec aliter Ben Gorion: Ex eo tempore excidimus majestate nostra, redacti in potestatem imperii Romani. Iniecitum est & vile Romanorum bellum, quo Antipater Idamensis a Cæsare impetravit, ut procurator Palæstinæ *Hyrcano* adiret, cui filius *Herodes* successit *Antonius* prima Rex a Senatu appellatus, & ab *Augusto* post *Achiam* p. nam in regno confirmatus. At non ita non eadem. Filii enim paternas nec ita dixerat *Augustus Cæsar*, ut *Archelaus* parsam ethnarchæ, non regis nomine *basileus* dicitur *Matth. II. 22.*

¹³ *Unus nomen Judas vultoreni*) Tunc sensit Judas ablatum sibi sceptrum & *Josephus antiquus. lib. XIV. cap. VIII.* fatetur de Pompeii expeditione: *nos indolentes videremur, nisi tunc Pompeii Populorum interitus.* Nec aliter Ben Gorion: Ex eo tempore excidimus majestate nostra, redacti in potestatem imperii Romani. Iniecitum est & vile Romanorum bellum, quo Antipater Idamensis a Cæsare impetravit, ut procurator Palæstinæ *Hyrcano* adiret, cui filius *Herodes* successit *Antonius* prima Rex a Senatu appellatus, & ab *Augusto* post *Achiam* p. nam in regno confirmatus. At non ita non eadem. Filii enim paternas nec ita dixerat *Augustus Cæsar*, ut *Archelaus* parsam ethnarchæ, non regis nomine *basileus* dicitur *Matth. II. 22.*

¹⁴ *Unus nomen Judas vultoreni*) Tunc sensit Judas ablatum sibi sceptrum & *Josephus antiquus. lib. XIV. cap. VIII.* fatetur de Pompeii expeditione: *nos indolentes videremur, nisi tunc Pompeii Populorum interitus.* Nec aliter Ben Gorion: Ex eo tempore excidimus majestate nostra, redacti in potestatem imperii Romani. Iniecitum est & vile Romanorum bellum, quo Antipater Idamensis a Cæsare impetravit, ut procurator Palæstinæ *Hyrcano* adiret, cui filius *Herodes* successit *Antonius* prima Rex a Senatu appellatus, & ab *Augusto* post *Achiam* p. nam in regno confirmatus. At non ita non eadem. Filii enim paternas nec ita dixerat *Augustus Cæsar*, ut *Archelaus* parsam ethnarchæ, non regis nomine *basileus* dicitur *Matth. II. 22.*

¹⁵ *Unus nomen Judas vultoreni*) Tunc sensit Judas ablatum sibi sceptrum & *Josephus antiquus. lib. XIV. cap. VIII.* fatetur de Pompeii expeditione: *nos indolentes videremur, nisi tunc Pompeii Populorum interitus.* Nec aliter Ben Gorion: Ex eo tempore excidimus majestate nostra, redacti in potestatem imperii Romani. Iniecitum est & vile Romanorum bellum, quo Antipater Idamensis a Cæsare impetravit, ut procurator Palæstinæ *Hyrcano* adiret, cui filius *Herodes* successit *Antonius* prima Rex a Senatu appellatus, & ab *Augusto* post *Achiam* p. nam in regno confirmatus. At non ita non eadem. Filii enim paternas nec ita dixerat *Augustus Cæsar*, ut *Archelaus* parsam ethnarchæ, non regis nomine *basileus* dicitur *Matth. II. 22.*

¹⁶ *Unus nomen Judas vultoreni*) Tunc sensit Judas ablatum sibi sceptrum & *Josephus antiquus. lib. XIV. cap. VIII.* fatetur de Pompeii expeditione: *nos indolentes videremur, nisi tunc Pompeii Populorum interitus.* Nec aliter Ben Gorion: Ex eo tempore excidimus majestate nostra, redacti in potestatem imperii Romani. Iniecitum est & vile Romanorum bellum, quo Antipater Idamensis a Cæsare impetravit, ut procurator Palæstinæ *Hyrcano* adiret, cui filius *Herodes* successit *Antonius* prima Rex a Senatu appellatus, & ab *Augusto* post *Achiam* p. nam in regno confirmatus. At non ita non eadem. Filii enim paternas nec ita dixerat *Augustus Cæsar*, ut *Archelaus* parsam ethnarchæ, non regis nomine *basileus* dicitur *Matth. II. 22.*

quatuor consensu erant, quamvis non pari cum Hierosolymitano potestate. Fuerunt enim illi consensu curandæ magis recipiendi quam iudiciorum causa, instituti: sub Senatu tamen Hierosolymitano, *Joseph. Antiq. lib. XIV. c. X. (2)* per *Herodem*, qui sub Hyrcano Rege de rebus in Galilæa gestis causam d. cere coartus, postea Rex factus, illos iudices & Regem quoque, sustulit, excepto uno *Samæa*. Vid. *Schickardus jus reg. cap. 11. theor. VII. pag. 111. seg. Lightfoot. hor. Talmud. p. 202. edit. Lps. H.* enim in honore habuit propter iustitiam: & quia post, obiecta urbe ab *Herode & Solio* (de *Herode*, *Green histor. Prof. Wittenb. p. 111. in Herodotus videndus*) admittendi *Herodotus* auctor. tan, negans propter peccata eos non e dominatum ejus efflagere, *Joseph. ibid. cap. XVII.* Vaudis tamen

¹⁷ *Unus nomen Judas vultoreni*) Tunc sensit Judas ablatum sibi sceptrum & *Josephus antiquus. lib. XIV. cap. VIII.* fatetur de Pompeii expeditione: *nos indolentes videremur, nisi tunc Pompeii Populorum interitus.* Nec aliter Ben Gorion: Ex eo tempore excidimus majestate nostra, redacti in potestatem imperii Romani. Iniecitum est & vile Romanorum bellum, quo Antipater Idamensis a Cæsare impetravit, ut procurator Palæstinæ *Hyrcano* adiret, cui filius *Herodes* successit *Antonius* prima Rex a Senatu appellatus, & ab *Augusto* post *Achiam* p. nam in regno confirmatus. At non ita non eadem. Filii enim paternas nec ita dixerat *Augustus Cæsar*, ut *Archelaus* parsam ethnarchæ, non regis nomine *basileus* dicitur *Matth. II. 22.*

¹⁸ *Unus nomen Judas vultoreni*) Tunc sensit Judas ablatum sibi sceptrum & *Josephus antiquus. lib. XIV. cap. VIII.* fatetur de Pompeii expeditione: *nos indolentes videremur, nisi tunc Pompeii Populorum interitus.* Nec aliter Ben Gorion: Ex eo tempore excidimus majestate nostra, redacti in potestatem imperii Romani. Iniecitum est & vile Romanorum bellum, quo Antipater Idamensis a Cæsare impetravit, ut procurator Palæstinæ *Hyrcano* adiret, cui filius *Herodes* successit *Antonius* prima Rex a Senatu appellatus, & ab *Augusto* post *Achiam* p. nam in regno confirmatus. At non ita non eadem. Filii enim paternas nec ita dixerat *Augustus Cæsar*, ut *Archelaus* parsam ethnarchæ, non regis nomine *basileus* dicitur *Matth. II. 22.*

¹⁹ *Unus nomen Judas vultoreni*) Tunc sensit Judas ablatum sibi sceptrum & *Josephus antiquus. lib. XIV. cap. VIII.* fatetur de Pompeii expeditione: *nos indolentes videremur, nisi tunc Pompeii Populorum interitus.* Nec aliter Ben Gorion: Ex eo tempore excidimus majestate nostra, redacti in potestatem imperii Romani. Iniecitum est & vile Romanorum bellum, quo Antipater Idamensis a Cæsare impetravit, ut procurator Palæstinæ *Hyrcano* adiret, cui filius *Herodes* successit *Antonius* prima Rex a Senatu appellatus, & ab *Augusto* post *Achiam* p. nam in regno confirmatus. At non ita non eadem. Filii enim paternas nec ita dixerat *Augustus Cæsar*, ut *Archelaus* parsam ethnarchæ, non regis nomine *basileus* dicitur *Matth. II. 22.*

²⁰ *Unus nomen Judas vultoreni*) Tunc sensit Judas ablatum sibi sceptrum & *Josephus antiquus. lib. XIV. cap. VIII.* fatetur de Pompeii expeditione: *nos indolentes videremur, nisi tunc Pompeii Populorum interitus.* Nec aliter Ben Gorion: Ex eo tempore excidimus majestate nostra, redacti in potestatem imperii Romani. Iniecitum est & vile Romanorum bellum, quo Antipater Idamensis a Cæsare impetravit, ut procurator Palæstinæ *Hyrcano* adiret, cui filius *Herodes* successit *Antonius* prima Rex a Senatu appellatus, & ab *Augusto* post *Achiam* p. nam in regno confirmatus. At non ita non eadem. Filii enim paternas nec ita dixerat *Augustus Cæsar*, ut *Archelaus* parsam ethnarchæ, non regis nomine *basileus* dicitur *Matth. II. 22.*

²¹ *Unus nomen Judas vultoreni*) Tunc sensit Judas ablatum sibi sceptrum & *Josephus antiquus. lib. XIV. cap. VIII.* fatetur de Pompeii expeditione: *nos indolentes videremur, nisi tunc Pompeii Populorum interitus.* Nec aliter Ben Gorion: Ex eo tempore excidimus majestate nostra, redacti in potestatem imperii Romani. Iniecitum est & vile Romanorum bellum, quo Antipater Idamensis a Cæsare impetravit, ut procurator Palæstinæ *Hyrcano* adiret, cui filius *Herodes* successit *Antonius* prima Rex a Senatu appellatus, & ab *Augusto* post *Achiam* p. nam in regno confirmatus. At non ita non eadem. Filii enim paternas nec ita dixerat *Augustus Cæsar*, ut *Archelaus* parsam ethnarchæ, non regis nomine *basileus* dicitur *Matth. II. 22.*

²² *Unus nomen Judas vultoreni*) Tunc sensit Judas ablatum sibi sceptrum & *Josephus antiquus. lib. XIV. cap. VIII.* fatetur de Pompeii expeditione: *nos indolentes videremur, nisi tunc Pompeii Populorum interitus.* Nec aliter Ben Gorion: Ex eo tempore excidimus majestate nostra, redacti in potestatem imperii Romani. Iniecitum est & vile Romanorum bellum, quo Antipater Idamensis a Cæsare impetravit, ut procurator Palæstinæ *Hyrcano* adiret, cui filius *Herodes* successit *Antonius* prima Rex a Senatu appellatus, & ab *Augusto* post *Achiam* p. nam in regno confirmatus. At non ita non eadem. Filii enim paternas nec ita dixerat *Augustus Cæsar*, ut *Archelaus* parsam ethnarchæ, non regis nomine *basileus* dicitur *Matth. II. 22.*

²³ *Unus nomen Judas vultoreni*) Tunc sensit Judas ablatum sibi sceptrum & *Josephus antiquus. lib. XIV. cap. VIII.* fatetur de Pompeii expeditione: *nos indolentes videremur, nisi tunc Pompeii Populorum interitus.* Nec aliter Ben Gorion: Ex eo tempore excidimus majestate nostra, redacti in potestatem imperii Romani. Iniecitum est & vile Romanorum bellum, quo Antipater Idamensis a Cæsare impetravit, ut procurator Palæstinæ *Hyrcano* adiret, cui filius *Herodes* successit *Antonius* prima Rex a Senatu appellatus, & ab *Augusto* post *Achiam* p. nam in regno confirmatus. At non ita non eadem. Filii enim paternas nec ita dixerat *Augustus Cæsar*, ut *Archelaus* parsam ethnarchæ, non regis nomine *basileus* dicitur *Matth. II. 22.*

²⁴ *Unus nomen Judas vultoreni*) Tunc sensit Judas ablatum sibi sceptrum & *Josephus antiquus. lib. XIV. cap. VIII.* fatetur de Pompeii expeditione: *nos indolentes videremur, nisi tunc Pompeii Populorum interitus.* Nec aliter Ben Gorion: Ex eo tempore excidimus majestate nostra, redacti in potestatem imperii Romani. Iniecitum est & vile Romanorum bellum, quo Antipater Idamensis a Cæsare impetravit, ut procurator Palæstinæ *Hyrcano* adiret, cui filius *Herodes* successit *Antonius* prima Rex a Senatu appellatus, & ab *Augusto* post *Achiam* p. nam in regno confirmatus. At non ita non eadem. Filii enim paternas nec ita dixerat *Augustus Cæsar*, ut *Archelaus* parsam ethnarchæ, non regis nomine *basileus* dicitur *Matth. II. 22.*

²⁵ *Unus nomen Judas vultoreni*) Tunc sensit Judas ablatum sibi sceptrum & *Josephus antiquus. lib. XIV. cap. VIII.* fatetur de Pompeii expeditione: *nos indolentes videremur, nisi tunc Pompeii Populorum interitus.* Nec aliter Ben Gorion: Ex eo tempore excidimus majestate nostra, redacti in potestatem imperii Romani. Iniecitum est & vile Romanorum bellum, quo Antipater Idamensis a Cæsare impetravit, ut procurator Palæstinæ *Hyrcano* adiret, cui filius *Herodes* successit *Antonius* prima Rex a Senatu appellatus, & ab *Augusto* post *Achiam* p. nam in regno confirmatus. At non ita non eadem. Filii enim paternas nec ita dixerat *Augustus Cæsar*, ut *Archelaus* parsam ethnarchæ, non regis nomine *basileus* dicitur *Matth. II. 22.*

²⁶ *Unus nomen Judas vultoreni*) Tunc sensit Judas ablatum sibi sceptrum & *Josephus antiquus. lib. XIV. cap. VIII.* fatetur de Pompeii expeditione: *nos indolentes videremur, nisi tunc Pompeii Populorum interitus.* Nec aliter Ben Gorion: Ex eo tempore excidimus majestate nostra, redacti in potestatem imperii Romani. Iniecitum est & vile Romanorum bellum, quo Antipater Idamensis a Cæsare impetravit, ut procurator Palæstinæ *Hyrcano* adiret, cui filius *Herodes* successit *Antonius* prima Rex a Senatu appellatus, & ab *Augusto* post *Achiam* p. nam in regno confirmatus. At non ita non eadem. Filii enim paternas nec ita dixerat *Augustus Cæsar*, ut *Archelaus* parsam ethnarchæ, non regis nomine *basileus* dicitur *Matth. II. 22.*

²⁷ *Unus nomen Judas vultoreni*) Tunc sensit Judas ablatum sibi sceptrum & *Josephus antiquus. lib. XIV. cap. VIII.* fatetur de Pompeii expeditione: *nos indolentes videremur, nisi tunc Pompeii Populorum interitus.* Nec aliter Ben Gorion: Ex eo tempore excidimus majestate nostra, redacti in potestatem imperii Romani. Iniecitum est & vile Romanorum bellum, quo Antipater Idamensis a Cæsare impetravit, ut procurator Palæstinæ *Hyrcano* adiret, cui filius *Herodes* successit *Antonius* prima Rex a Senatu appellatus, & ab *Augusto* post *Achiam* p. nam in regno confirmatus. At non ita non eadem. Filii enim paternas nec ita dixerat *Augustus Cæsar*, ut *Archelaus* parsam ethnarchæ, non regis nomine *basileus* dicitur *Matth. II. 22.*

CAPUT

CAPUT DECIMUM QUARTUM.

De regis creatione, & an placuerit ea Numini. Cur initio rex malus a Numine adscitus: Quas res in illo legendo spectaveris vases. Liber de regni jura in sanctuario positus. Quam rem potesta dicitur Hebræis fuisse. Quis honor illi a Pontif. maximo, a sacerdotibus atque a variis delatus. Locis Samuelis contra quosdam interpretes, stabilis. Sedendo jus in atriis sacerdotum soli regi datum, non ipsis sacerdotibus, nec aliis. Cujusmodi regibus paruerint primi homines, ex Aristot. Quidnam Hebræis regibus sanctitatem adjecerit. Non eam hinc esse, quia vases fuerit. Solos reges & pontifices maximos unctione fuisse initiatos. Unguentum sacrum a Josia defossum, nec post repertum aut usurpatum fuisse sub templo secundo. Reges Samaria an uncti fuerint.

AIT Rabbi Maimonides in parte postrema Misnæ, Israelitas tria mandata: accepisse a Numine, quæ exequerentur cum Palestinam tenerent, e quibus primum erat, uti regem sibi constituerent; alterum, ne memoriam obliterarent Amalekitarum; tertium de templi ædificatione fuit. Mox hæc ostendit longo quidem intervallo, diversisque temporibus, sed illo tamen ordine, quo jussa erant, confecta esse, quippe creatum regem esse, priusquam bellum cum Amalekitis gereretur: templi autem structuram non coeptam esse, nisi cum invisibilis istius gentis extremus dies venisset. Testimonia istius rei illustra Maimonides recitat, quæ hic transcribere supervacuum est. In Deuteronomii capite decimo & septimo summus Deus, cum Israelitas expetiturus regem aliquem aut, eandem adiungit, quæ verum malet, quod omnes in vicino gentes Ibræis imperio vivebant. Ita cum est natura ingeniumque hominum, illam orbis partem qui habitant, pauci libertatem, pars magna iustos dominos volunt. Nec vane apud Tacitum Claudius Civilis ad Barabos suos ait, *Servire Syriam, Asiamque, & suorum regibus Orientem*. Hoc ita cum sit, permulti mirati sunt, cur indigne tulerit Deus, summam rei a Samuele ad regem aliquem transferri, siquidem illud & probaverat antea, & futurum pro indole dixerat sacri populi. Sed illis erudite respondit Maimonides, atque indignationem Numinis ex eo esse ortam ait, שדאלו בחרופים ולא שאלו לקיים המצוה ולא ספני שקצו בשטור, *quia regem concupivissent per ambiguum quædam, sed non per legem prædictam perierant, sed quæa deprecabatur illis sanctissimus vases Samuel, ad quem vox illa Numinis extat, * Non te illi, sed me fastidierunt*. Equidem ego sic opinor, & atque asserere non dubito, Deum immortalem non charitate, aut Reipub. cura, imperium Sauli dedisse, sed, quoniam arrogantiam seditiamque ejus intropexerat, comparatione deterrima gloriam Samueli quæsitivisse, ut tali successore desiderabilior ille quandoque foret. Fortuita & externa videntur, sed ingens momentum habent, quæ spectata a Samuele esse in regis electione, proditum ter quaterque in sacro codice est, decora facies, & corpus proceram, & atque alia, quæ oculos omnium animosque trahunt. Hæc sunt, quæ summus vases in media concione commendavit, cum locutus in isthæc verba est, † *Uide, quæ, quem elegit Deus, non esse ei similem in toto populo?* Quare profecto non jam barbarorum illud duntaxat, sed hominum etiam excultissimorum est, majestatem corporis venerari, magnorumque operum illos capaces putare, quos eximia specie natura conavit. Aristotelis, maximi autoris, scitum est, si qui nascantur tanto aliis corpore excellentiores, quanto similes humani antecellunt deorum imagines, dignos videri reliquos, qui his servant. Quod si in corpore hoc verum est, multo rectius de animo id statui, sed non eadem facilitate animi pulchritudinem, atque corporis, cerni. Sed nos hæc aliorum commentationi relinquimus. Est in Bibliæ codice * mentio voluminis capitulam, in quo sacra regni jura scripta a Samuel, eaque in locis tracta in tabernaculo depoluit. † Sed quæ referuntur hæc, haud recte attestantur Ilavus Iseph. ‡ est, credant enim comprehensa in libro esse omnia mala, quæ metuenda ab iniquo rege præstiterat Deus populo. Nos contra existimantes, fuisse in illo libro eas leges, § quæ jubebant uti justitiam atque æquitatem rex coleret, utque non publicam bene atque ex utilitate civium moderaretur: tum re stupris aut libidinibus principem ageret. postremo, ut in magna fortuna modestiam retineret, quæ nec hominis mortaliam alperanda est, & a Deo animatur. Ea re. his verbis tradita in Deuteronomio est *constitue regem, quem Deus elegerit ex populo a te*. Ne alienigenam hominem regem fuisse, quæ non fuit a gentibus. Cum autem non fuerit constitutus.

Tbes. Antiq. Sacr. Tom. III.

P p 2

* In lib. 1. Sam. cap. 8. vers. 7.

† In lib. 1. Sam. cap. 10. vers. 24.

* In lib. 1. Sam. cap. 10. vers. 25.

*filius, ne comparat sibi equos multos quibus confusus reducat populum in Aegyptum, edictum enim vobis est, ne amplius eam viam repetatis. Sed nec uxores habuit plurimas, qua pelliciant animum ejus, neque argenti vel auri immensa pondera. Postquam autem sederit in solio, describat sibi exemplum legis hujus, ex illo volumine, quod penes sacerdotes Levitas est, habeatque illud secum, & legat omni via sua, uti discat vereri Deum suum, ejusque sanctiones observare, atque ut animus ejus non effretur superbia, consemnare ceteros. Hæc legis verba nec obscura sunt, & summam continere ejus voluminis videntur, quod maximus vates in sanctuarium recondidit. Diximus antea, Judæos rempublicam ejusmodi habuisse, quæ in Biblico codice regnum sacerdotale appellatur.¹⁰ Ex quo fit sane, ut reges eorum non res modo civicas domi militiae que moderati sint, sed religionibus¹¹ etiam, sacrisque, & ceremoniis præstiterint erant enim personæ ipsoz, † quibus Numinis jussus, & vatis vox, autoritatem, decus, atque imperium dabat. Quamquam profecto, quemadmodum præfectura sacrorum, summaque potestas, & judicium ad illos pertinuit; ita ministerium curationemque earum rerum Levitis, hoc est, pontifex, sacerdosque atque adjutores eorum, suo jure, sibi vindicaverunt. Id enim illorum erat, victimas cadere, expiationes facere, leges divinas coram populo recitare, item alia munia in templo obire. Præclare annotatum a Talmudicis est, quanto major omnibus & prophetis & pontificibus rex fuerit. Nos id obiter ex Maimonide referemus, cujus hæc verba sunt, * אפילו נביא כמותו של משה לא היה לו במשפט האורים : אמרו זנבם לפני המלך וישתחו למול על אפיז ארצה שנהייה נתן הנביא יוכה לפני המלך ושתחו למול על אפיז ארצה. Ea sententiam ferme habent ejusmodi : Sancitum fuit, uti pontifex maximus regem veneraretur, & locum illi suum ad sedendum cederet, atque ipse staret, si quando venires ad eum rex.*

Urini. Præterea tanta regis dignitas est, uti vel ipse vates, quoties ei adest, in terram b... est, Nemo m... Da d, quem præcem antea vates regem fecerat, adeo veritus non est summi pontificis decus usurpare, uti sacrum ejus amiculum, quod Ephod appellant, induerit sibi, ac mox quaesiverit eis Numine, an auspicio educiturus copias in hostem esset? Locus ille illustris extat in commentariis Samuelis, quem omnino perverterunt nuper interpretes, viri hercle qui vel leviter has literas attigerunt. Ecce illa verba † ויניח מכיתר את המסוד אל דוד sic reddita ab illis sunt, applicavit sibi Ebiathar amiculum Davidis causa : cum plane illud significetur, quod nos diximus, Davidem, accepta Ebiatharis sacra veste, oraculum consuluisse.¹² Sed referamus porro, quæ ex Rabbiorum scriptis sublegimus. Utique etiam in illo positus apex dignitatis fuit, quod Rabbi Maimonides tradit in capite secundo in Halacha Melachim, & in cap. septimo Hal. Beth Habbechira, שמואל ישבה בעזרה אלה למלכי בית דוד בלבד : nulli homini fas fuisse in toto templi atrio sedere, præterquam regi, qui ex familia Davidis esset. Quare & illud ibidem paulo ante ait, אם נכנס לעזרה והיה מזרע דוד ישב : si intret atrium, sit & fructus Davidis, sufficiens est. Et talem erat atrium certe spatii divisum, ut pars hæc sacerdotibus, illa populo esset assignata : sed tamen ne præscriptos quidem terminos aliter sacerdotes, quam stantes,¹³ tenebant. Senatoribus Sanhedrin autem sedendi jus fuisset, sed בחצירה של חול : in medio ejus loci, qui prophanum vulgus capiebat, autor Maimonides est in Hal. Beth Habbechira in cap. septimo. At sacratoria atrii¹⁴ spatia neminem sedentem, nisi regem,¹⁵ adspexere ; ut hoc ille major antistes esset. Unique, si ad alias gentes eatur, Aristoteles primos mortalium testis habuit eundem & regem & sacerdotem. Id quod huc præcam videri potest, propterea quod illi naturam adhuc incorrupti sequebantur, & quanto propius ab ortu & divina progenie aberant, tanto melius, quæ erant recta, cernebant. Sed ut de Hebræorum regibus dicamus, magnopere ea res conditionem illorum sacravit, unctio initiati¹⁶ essent. Hoc enim illis, pontificibusque maximis¹⁷ proprium esse Talmudici tradunt. Ex sacerdotibus autem illud adjungit, qui¹⁸ משוח מלכות ab ipsis dictus est propterea quod auspicioz causa ungebatur, ut prospere res bellica succederet. Ea unctio celsitudinem quandam divinam¹⁹ regibus, majestatemque addidit, sacrosancti in terris ut essent, & commercia cum Numine haberent. Sane, quod interdum illi ea tempestate ceremonias, religionesque constituerunt, aut restau-

* De eo supra, in cap. VIII. & in lib. Exod. cap. XIX vers. 6 † Id est, factata.
 † In Habbaba Melchior, cap. II. † In lib. 2. Sam. XXX. vers. 7.

multa vitia, ignaviam, superbiam, aliaque secum
crebat, atamen negandum non est, veteres hanc in
eligendo Rege reipexisse. Unde Porphyr. *Isag.* c. 2.

Primum. *Isag.* 3. Oculis adeo formosum, inquit,

antiquos, ut pro formæ dignitate præstantissimos

christianam habuisse præstantissimos Imperatores
Scriptores referunt. Nam sicut pessima forma in Ju-
liano Apostata, ut refert Gregor. Nazianzen. orat. 4.
contra illum; & in Caligula, Othone, Galba & Li-
cinius, ut refert Suetonius, non obsecrare producit
illos pessimos fore Imperatores, ita plane dignitas
& liberalitas formæ eos optime imperatores præmon-
stravit. Quippe de Julio Cesare pulchritudo affirma-
tur. De Augusto forma huic eximia & per omnes
ætas gradus venustissima. De Tito Vespasiano si-
mile prodit Sueton. Hinc etiam concludit Chama-
dorus, in rege Hebræorum eligendo faciem decorem

tamen requisitam laxissime fallit, ut

Præterea

Præterea

Præterea

Præterea

Præterea

Præterea

Præterea

Præterea

Præterea

Præterea

Præterea

Præterea

Præterea

Præterea

Præterea

Præterea

Præterea

Præterea

Præterea

Præterea

& populum confirmata. Audito enim pure regio ac-
quieverunt in illo, atque confirmatum fuit hoc jus,
vel pluribus ostendit B. Osiander in *anast.* ad Grut.

In tu

ram

ni

ni

ni

ni

ni

ni

ni

ni

ni

ni

ni

ni

ni

ni

ni

ni

ni

ni

ni

ni

ni

ni

ni

ni

ni

eo Rege scribitur, qua abiectione Domino postulat. Cru-
delis ergo lex regni, nullo est, Dominum obsecrans
populo: non enim infusum erat, ut agros, & vineas
perderet, qui regnarent super se Dominum sponte per-

Rege, quicquid populus deliquerat, consuleramus. Nam,
quod magnum onus est, si filios & filias in Re-
ge inviti ponerent, quos a Dei libertate sacri in-
ferat? Ex quo inconveniens, si fieret servus hominum,
qui in Deo sit.

Lex regni scribitur, perpetua memoria pax traditur,
qua audaces puniuntur. Hæc sane cum Josephi opi-
nione conveniunt, nam in hoc iure continebantur,
quo non tam erant injuriæ a Regibus inferendæ,
quam pænas ab ipso Deo irrogandæ. Nihilominus
idem Divus Gregorius in oppositam interpretationem
contrariam sententiam inclinat: Fortasse, inquit,
pax illud aliud fuit, quam lex ista, qua scribitur. Hanc
Samuel coram Rege ad populum loquitur, ut Rex sent,
a populo quid exquirat: sciat populus, quid exhibere suis
Regibus debeat. Eodem modo alii Interpretes expo-
nunt, Interlineari, Lyranus, Hugo Cardinal. Dony-
sius, Braxianus & Vatinius, qui rem clarioribus ver-
bis expriment, istius opinionis manifestum se demon-
strat assertorem atque propugnatores: Non conti-
nebat, inquit, lex illa iura Tyrannidis, sed iura re-
gni & æque administrationis. Juxta hanc senten-
tiam, non præcipiebat hæc lex vexare populum,
sed placide gubernare. Probatur, quia alias non
peccarent Reges vexando populum, cum ad id divi-
na lege cogerentur: & tamen contat, illos eas om-
nes iniurias iniquissime exercuisse, ut patet in Acha-
bo vineam alienam auferente & passim alius. Ergo
hæc lex non jubebat vexare populum, sed quæ opti-
ma facta erant tam Regi, quam populo iudica-
bat.

Ex leg.) Consentit cum nostro Cuneo Abu-
cy, xxv. asserens, fuisse pecularem aliquam
legem denuo institutam, ad regnum in rebus civi-
libus ac familiaribus temperandum: nam, ubi no-
vus regiminis status confluit, novæ leges dari de-
bent, uti Richter. in axiomat. polit. probat quibus uti-
tur, & quibus ordinatur: ergo hæc regia admini-
stratio denuo instituta, novam legem requirebat,
præter illam, quæ in monte Sinai tradita erat, &
quæ ad quæcumque Republ. statum pertinebat. Lxx.
pro lege Regni transferunt Institutiones Reges. Quali
una eademque sit lex, quæ gubernatur regnum, &
quæ sanctificatur Rex. Neque enim sanctus esse po-
test Rex, qui male administrat, neque male po-
test administrari regnum, qui a sancto administra-
tur.

Regnum Sacerdotale appellatur) Vult his ver-
bis Cuneus Sacerdotium summam potestatem exer-
cuisse in Republ. Hebræorum, quare regnum Sacer-
dotale appellat, adducitque locum Exod. xix. 6. Vos
eritis mihi regnum Sacerdotale & gens sancta, putat-
que idemque subiectum Sacerdotio & Regia maiestate in-
ter Judæos junctum sit. Verum hic locus tantum
probat, Israelitas præ omnibus Deo charos fore.
Nam si primam originem Republ. Hebræorum aspi-
cimus, non potest non esse a polit. Regibus, uti
est i. Epist. cap. 11. v. 9. Ecclesiam in

lem appellat מְלִכְיָהוּ Regnum Sacerdotum.
Sed quorsum appellatur Regnum Sacerdotum? quod
exigendum venit. Chaldaus Onkelos vertit

& Sacerdotes. Itaque Sacerdotium Regale nihil aliud
est, quam multitudo Regum & Sacerdotum. Sed
respectu Dei, hæc multitudo a Regibus & Sacerdotibus

ma subiecit, etiam vitam
populi sui, & voluit po-
hentes suos, hinc fit, ut

Sacerdotium & fideles dicant
C. de Regibus & Sacerdotibus

Rege, & Sacerdotibus
Rege, & Sacerdotibus

Rege, & Sacerdotibus
Rege, & Sacerdotibus

Rege, & Sacerdotibus
Rege, & Sacerdotibus

Rege, & Sacerdotibus
Rege, & Sacerdotibus

Rege, & Sacerdotibus
Rege, & Sacerdotibus

Rege, & Sacerdotibus
Rege, & Sacerdotibus

Rege, & Sacerdotibus
Rege, & Sacerdotibus

Rege, & Sacerdotibus
Rege, & Sacerdotibus

Rege, & Sacerdotibus
Rege, & Sacerdotibus

Rege, & Sacerdotibus
Rege, & Sacerdotibus

Rege, & Sacerdotibus
Rege, & Sacerdotibus

Rege, & Sacerdotibus
Rege, & Sacerdotibus

Rege, & Sacerdotibus
Rege, & Sacerdotibus

Rege, & Sacerdotibus
Rege, & Sacerdotibus

Rege, & Sacerdotibus
Rege, & Sacerdotibus

Rege, & Sacerdotibus
Rege, & Sacerdotibus

Rege, & Sacerdotibus
Rege, & Sacerdotibus

Rege, & Sacerdotibus
Rege, & Sacerdotibus

non solum Catholici docent Theologi, sed ipsæ literæ
Moyse & Aaron in Sacerdotibus ejus. Ecclesia
re videntur, Nam Augustinus quod 23. in

erant, hoc tam falsum est, ut nihil
Lyranus in hæc verba ita differit. A

in Sacerdotem. Mendez. in cap. 11. lib. 1. Reg.
dum inquit, Moyse etiam fuit Sacerdos, tamen

habuit prerogativam, ut in ejus posteris Sacerdo-
tium conferretur. Nec Romani Pontificis dignitas ac summa
in terris potestas ex tam futile, ac plane ficulneo momento demonstratur, adeoque Nicolas nimis sejunum &
agnatum se prout doctrinæ Catholicorum de ista potestate.

cludit: And surely, as they do not absolutely deny
but the Prophets might be annointed, so do not i ab-
solutely deny but these reasons may be true, to prove
that the Prophets were not annointed. But sunt ra-
tiones, quas adducunt Scriptores, qui unctiorem
Prophetis negant. Interim tamen videtur his An-
glicis Scriptor his dictis non calculum album adju-
cere, cum paulo post in hæc prorumpat verba. yes
i am included with S. Clement, Eusebius and others.

mare, quod tria genera hominum oleo materiali-
tate fuerint, scilicet Sacerdotes. Exod. xxxix. 7. (2)
Reges, ut Saut & David. x. Sam. x. 1. (3)
Prophete. x. Reg. xix. 16. quia haec tres personae exte-
rius unctae relectabant unctiorem Christi internam ad-
rem, Regem & Prophetam. Hanc fente ad-
defendit Masfiro Fray Facundo de Torres &
40 de San Benito & Real de Sabarun

1621. fol. m. 42. 43. *capus verba Hispanica huc
adhibere non pignit. Unctum san perfecta que totius
his de os Reyes, Sacrdotes et Prophetas antiquos
fuerat semina et figura della. Ungr a alguno no es esta*

num en election san metaphorsen se aprovecho del nombre de unctio. Ultima miente fueron tambien ungidos los Prophetas, como consta claramente del lib. 111. de los Reyes. Estas unctioes assi materiales y exteriores eran unas sagradas ceremonias, con que se consagrava alguno, o por Sacerdote de Dios, o por Rey en su pueblo, o por Prophetas y predicador suyo, y todas ellas fueron figura de la santidad, de consagracion interior y espiritual, que se hacen de allas en Christo, assi en el ser Sacerdote, como en ser Rey, Profeta y predicador. Ex quibus & aliis satis constat, unctioem non solum Regibus & Pontificibus sed etiam Prophetis commanere & propriam fuisse; Ref-

1. $\frac{1}{x^2} = x^{-2}$
 $\frac{d}{dx} x^{-2} = -2x^{-3} = -\frac{2}{x^3}$

res belli requirebat, ut hoc signaculo ad fortia
nem animarentur, unde Mammonidi Rel. 1. 11.
~~invenitur scriptura simili castrore appellatur~~ Et

h. undulatum. Hujus mentio fit cap. v. 11. M

[illegible]

... bello. Erat hujus usus, tam in
quam iusto a Deo uti ex Manum

tantum minor, quoad dignitatem, erat
sacerdote, ut affirmat auctor libri Schlicke

zel bello ostendat Vicarium Summi Pontificis, ob an-
tiquis reverentiam, nam Vicarii nulla ad id munus
sacro alio instituti. 11. c. 1. n. 2. c. 1. n. 2. c. 1. n. 2.

1980-1981

lo, ut priores filii succederent parenti, posterioris
autem non succedebant in locum tunc *Maimonid.* in
Cele Hammukdash cap. iv. f. 27. sed illas gre-
goriorum Sacerdotum erant. Ille ipse etiam, quan-
do ministrabat in Sanctuario, quatuor tantum ve-
stibus indutus, ut alii, ministrabat. *conf. Henr.*
Doct. c. l. sed cum in *lib. ii. cap. xx.* hujus
quoque mentio fit, cetera ad alium locum reserva-
bimus.

[illegible]

1. $K \in I$
 2. $\text{if } \text{not } \text{not } t, \text{ then } t \text{ let } s = n$
 3. $\text{if } t \text{ then } \text{emit } n \text{ else } s$
 4. $\text{emit } D_n$
 5. $t \text{ let } s = n$
 6. $t \text{ let } s = n$

esse. Aique idem a
 & indicium a
 Re.

1975, 1976, 1977, 1978, 1979, 1980, 1981, 1982, 1983, 1984, 1985, 1986, 1987, 1988, 1989, 1990, 1991, 1992, 1993, 1994, 1995, 1996, 1997, 1998, 1999, 2000, 2001, 2002, 2003, 2004, 2005, 2006, 2007, 2008, 2009, 2010, 2011, 2012, 2013, 2014, 2015, 2016, 2017, 2018, 2019, 2020, 2021, 2022, 2023, 2024, 2025, 2026, 2027, 2028, 2029, 2030, 2031, 2032, 2033, 2034, 2035, 2036, 2037, 2038, 2039, 2040, 2041, 2042, 2043, 2044, 2045, 2046, 2047, 2048, 2049, 2050, 2051, 2052, 2053, 2054, 2055, 2056, 2057, 2058, 2059, 2060, 2061, 2062, 2063, 2064, 2065, 2066, 2067, 2068, 2069, 2070, 2071, 2072, 2073, 2074, 2075, 2076, 2077, 2078, 2079, 2080, 2081, 2082, 2083, 2084, 2085, 2086, 2087, 2088, 2089, 2090, 2091, 2092, 2093, 2094, 2095, 2096, 2097, 2098, 2099, 2100, 2101, 2102, 2103, 2104, 2105, 2106, 2107, 2108, 2109, 2110, 2111, 2112, 2113, 2114, 2115, 2116, 2117, 2118, 2119, 2120, 2121, 2122, 2123, 2124, 2125, 2126, 2127, 2128, 2129, 2130, 2131, 2132, 2133, 2134, 2135, 2136, 2137, 2138, 2139, 2140, 2141, 2142, 2143, 2144, 2145, 2146, 2147, 2148, 2149, 2150, 2151, 2152, 2153, 2154, 2155, 2156, 2157, 2158, 2159, 2160, 2161, 2162, 2163, 2164, 2165, 2166, 2167, 2168, 2169, 2170, 2171, 2172, 2173, 2174, 2175, 2176, 2177, 2178, 2179, 2180, 2181, 2182, 2183, 2184, 2185, 2186, 2187, 2188, 2189, 2190, 2191, 2192, 2193, 2194, 2195, 2196, 2197, 2198, 2199, 2200, 2201, 2202, 2203, 2204, 2205, 2206, 2207, 2208, 2209, 2210, 2211, 2212, 2213, 2214, 2215, 2216, 2217, 2218, 2219, 2220, 2221, 2222, 2223, 2224, 2225, 2226, 2227, 2228, 2229, 2230, 2231, 2232, 2233, 2234, 2235, 2236, 2237, 2238, 2239, 2240, 2241, 2242, 2243, 2244, 2245, 2246, 2247, 2248, 2249, 2250, 2251, 2252, 2253, 2254, 2255, 2256, 2257, 2258, 2259, 2260, 2261, 2262, 2263, 2264, 2265, 2266, 2267, 2268, 2269, 2270, 2271, 2272, 2273, 2274, 2275, 2276, 2277, 2278, 2279, 2280, 2281, 2282, 2283, 2284, 2285, 2286, 2287, 2288, 2289, 2290, 2291, 2292, 2293, 2294, 2295, 2296, 2297, 2298, 2299, 2300, 2301, 2302, 2303, 2304, 2305, 2306, 2307, 2308, 2309, 2310, 2311, 2312, 2313, 2314, 2315, 2316, 2317, 2318, 2319, 2320, 2321, 2322, 2323, 2324, 2325, 2326, 2327, 2328, 2329, 2330, 2331, 2332, 2333, 2334, 2335, 2336, 2337, 2338, 2339, 2340, 2341, 2342, 2343, 2344, 2345, 2346, 2347, 2348, 2349, 2350, 2351, 2352, 2353, 2354, 2355, 2356, 2357, 2358, 2359, 2360, 2361, 2362, 2363, 2364, 2365, 2366, 2367, 2368, 2369, 2370, 2371, 2372, 2373, 2374, 2375, 2376, 2377, 2378, 2379, 2380, 2381, 2382, 2383, 2384, 2385, 2386, 2387, 2388, 2389, 2390, 2391, 2392, 2393, 2394, 2395, 2396, 2397, 2398, 2399, 2400, 2401, 2402, 2403, 2404, 2405, 2406, 2407, 2408, 2409, 2410, 2411, 2412, 2413, 2414, 2415, 2416, 2417, 2418, 2419, 2420, 2421, 2422, 2423, 2424, 2425, 2426, 2427, 2428, 2429, 2430, 2431, 2432, 2433, 2434, 2435, 2436, 2437, 2438, 2439, 2440, 2441, 2442, 2443, 2444, 2445, 2446, 2447, 2448, 2449, 2450, 2451, 2452, 2453, 2454, 2455, 2456, 2457, 2458, 2459, 2460, 2461, 2462, 2463, 2464, 2465, 2466, 2467, 2468, 2469, 2470, 2471, 2472, 2473, 2474, 2475, 2476, 2477, 2478, 2479, 2480, 2481, 2482, 2483, 2484, 2485, 2486, 2487, 2488, 2489, 2490, 2491, 2492, 2493, 2494, 2495, 2496, 2497, 2498, 2499, 2500, 2501, 2502, 2503, 2504, 2505, 2506, 2507, 2508, 2509, 2510, 2511, 2512, 2513, 2514, 2515, 2516, 2517, 2518, 2519, 2520, 2521, 2522, 2523, 2524, 2525, 2526, 2527, 2528, 2529, 2530, 2531, 2532, 2533, 2534, 2535, 2536, 2537, 2538, 2539, 2540, 2541, 2542, 2543, 2544, 2545, 2546, 2547, 2548, 2549, 2550, 2551, 2552, 2553, 2554, 2555, 2556, 2557, 2558, 2559, 2560, 2561, 2562, 2563, 2564, 2565, 2566, 2567, 2568, 2569, 2570, 2571, 2572, 2573, 2574, 2575, 2576, 2577, 2578, 2579, 2580, 2581, 2582, 2583, 2584, 2585, 2586, 2587, 2588, 2589, 2590, 2591, 2592, 2593, 2594, 2595, 2596, 2597, 2598, 2599, 2600, 2601, 2602, 2603, 2604, 2605, 2606, 2607, 2608, 2609, 2610, 2611, 2612, 2613, 2614, 2615, 2616, 2617, 2618, 2619, 2620, 2621, 2622, 2623, 2624, 2625, 2626, 2627, 2628, 2629, 2630, 2631, 2632, 2633, 2634, 2635, 2636, 2637, 2638, 2639, 2640, 2641, 2642, 2643, 2644, 2645, 2646, 2647, 2648, 2649, 2650, 2651, 2652, 2653, 2654, 2655, 2656, 26

Q' per hanc epistolam unitionem propius ea adesse pro-
dentia caussis. Atton cum vires, quod, ut in M^o hinc
dicunt, super Pontifice maximo interrogante per Urn
O T

que ille sit per Spiritum Sanctum > id quod familiariter
in Regibus quoque videmus. Nam super Sautem, ut
primum natus esset, vocat Spiritus Dei & prophetia
vit & conversus est in vitam aeternam, idque unicum
causa. Sic & de Davide dicitur (1. Sam. xvi. 13)
& natus enim in medio fratrum ejus, & eruit Spiritus
Domini in Davidem ab illo die & deinceps.

20 *Vis sacra unguenti*) the author nollet expressis
verbus statuit, et Reges oleo sacro unctos fuisse, id
quod *Bezanus* Tom. vii. opusculi vii. cap. vii.
qv. 18. per argumentis impugnare conatur, asse-
rens, *Pontifices* solum unctos esse oleo sacro et Ari-
stoteli, *h. e. c. v. o. k. n. i. c. e. c. u. n. g. u. i. t.* At
in *h. e. c. v. o. k. n. i. c. e. c. u. n. g. u. i. t.* h. e. c. v. o. k. n. i. c. e. c. u. n. g. u. i. t.
et *Regibus* prestat. *Sacris* et oleo sacro
et *Regibus* ungi potuisse ait. Verum *Clar.*
S. 1. in *h. e. c. v. o. k. n. i. c. e. c. u. n. g. u. i. t.* pag. m. 78. *edit. Lips.*

*— familia David oleo sancto, reges autem Israel
 unguento balsamo unctos fuisse; cui adspulantes
 Schindlerus in Lexic. in radic. מִשֶּׁחָ & מִשְׁחָ qui exi-
 stimat, Sautem balsamo tantum fuisse unctum. Conf.
 Joh. Henric. Otho in Lexic. Rabino-Philolog. pag.
 670. edit. Genev. Genebrar. in Psalm. LXXXVIII
 ex doctrina Cabalistarum tradit quoque duplex fuit
 se oleum: unum a Samuele confectum & consecra-
 tum, quo unxit Regem Saullem; alterum a Mo-
 se, quo Sacerdotes tantum ungerentur. Addit vero,
 dispensatum fuisse a Deo, ut David & ceteri Re-
 ges de familia David, illo oleo pro Moles con-
 fecerat.*

ex hoc fundamento, quia h. & Sacerdos diversas jurisdictiones habent, & unus efficit sacra, alterius profana. A diversitate jurisdictionis ita inferunt, quod illi, quorum jurisdictio sit sacra, oleo sacro, quorum autem jurisdictionis sit profana, utuntur oleo profano. Verum quod attinet Clar. Schickardi ex Rabbini deducta opinio, eo minus placet, quod firmum in sacris literis non habeat fundamentum, & putamus sine discrimine Reges oleo sacro unctos fuisse omnes enim ungebantur, non solum fideles, sed etiam infideles Iahu, uti I. Abulens. & Genibur, testantur. Et ratio esse duplex. Una, quia, licet Reges improbiissimi essent, tamen ad aliqua Dei officia tractabantur, ut ad

Altera, quia, licet perloſa Regis profana eſſet, ta-
men dignitas erat ſacra: unde etiam Reges propter
improbos mores contemnendi, tamen propter ſacram
dignitatem venerandi erant. Ad alterum purum
diſpenſationem ſupervacaneam eſſe, nam ſi credi-
mus Iſidor. lib. 11. de Eccleſ. offe. omnes Reges

CAPUT DECIMUM QUINTUM.

Quibus artibus Hieroboamus ad regnum obrepserit. Rerumpublicarum inclinatio, concussioque. Scipionis prudentia verecundique in lustris condendo. Carmen lustrale pro republica. Ingenium plebis quale. Cur urbem Sichemum tenuerit Hieroboamus. Religionum sacrorumque mutatio quoddam flagitiosæ dominationis arcanum. Ex decem tribuum secessione quos mala existerint. De Sesostris falsa Herodoti narratio. Regni Samaritanici eversio. Transportatio gentium cur a victoribus facta. Judæorum exilium. Ex Jerosolyma spoliis templum Beli, & Babylonis munitio, tum pensilia nemora, murique coeles. Græcorum futilitas, ex Berofo. Reditus Judæorum in Palaestinam. Imperium ad Levitas devolutum. Contentiones eorum de imperio.

GENTIS Hebrææ unitas, & pulcherrimi imperii contextus in duas partes diffinit, Hieroboami, hominis gnavissimi & acerrimique, artibus, qui, quod apud Aristotelem Thessalus ille ait, esurire sibi visus fuit, ni imperitaret. Is, cum in bello tribui Jolephi præfesset, atque a vate adductus in spem regni esset, ratus, id quod res esset, comparatum luto danti, adunum ex luto cupiensque ad obrependam de-
a Salomone avertere ad se conatus est. Sed cum palam esse id consilium intellexerat, supplicium ut vitaret, in Ægypto dehinc 4. Mox defuncto Salomone 5, in patriam reverfus, opportunos magnis conatibus reperit transitus rerum. Ibi tributorum onera 6, exactionumque iniquitatem obrentui sumit ad commovendam plebem, omniaque late turbavit, & maximarum calamitatum, quæ Palaestinam mox invadere, auctor fuit. Enimvero est hoc ita natura comparatum, nullius ut magnæ civitatis diu eodem loco stet fortuna 7. Pervenerat tunc ad summum felicitatis Hebræa respublica. Tutæ, tranquillæque res omnes, adfluentia opum incredibilis, reges principesque in vicino, atque etiam procal, amici erant. Neque jam ultra fuit, quo exurgeret ejus magnitudo. Quare incrementis consumptis, restabat uti fati lege decreverat 8, iretque in pejus. Id quod profecto longe est in conditione rerum humanarum miserissimum. Scipio Africanus, cum censor esset, & lustrum conderet 9, atque in sacrificio solenne carmen ei scriba præiret, quo dii immortales rogabantur, ut populi Romani res meliores amplioresque facerent, satis esse eas bonas ac magnas dixit. Itaque precatus est, uti eas perpetuo incolumes servarent: ac protinus in publicis tabulis ad hunc modum emendari carmen iussit. Utique videbat vir cordatissimus, ne-
minquam fieri, ut muneribus suis semper faveat cœlestis benignitas, aut propria ea cuiusquam populi faciat. Quare conversiones vicissitudinesque formidavit, atque omnino eas causas animo suo peregit, quæ ex ipsis rebuspublicis enatæ, nullo extrinsecus impellente, turbant eas plerumque, vitiantque. Sane quidem Jerosolyma, florentissima urbium, cui David Salomoque, summa virtute atque prudentia duo reges, pacem altam & securam consecraverant, haud diu quiescere potuit. Etenim, defuncto Salomone, etsi hostem foris non habebat, domi tamen reperit. Exortus est is, quem dixi, Hieroboamus, inquietissimus mortalis, qui tentatum semel infelicititer facinus, mox meliore successu perfecit. Concione enim convocata, statum publicum, temporumque conditionem, & principis acta incusavit 10 apud plebem, cui inesse semper malignum quiddam & querulum in imperantes sciret. Ipse interim libertatem, & alia id genus speciosa nomina prætexuit 11, cum nihil, nisi alienum servitium, & dominationem sibi, concupisceret. Ibi magna populi pars, quod fieri solet, violentis his vocibus inflammata, deteriori accessit 12, seditionesque & motus civiles exstiteret, quibus interire ferme aut mutari vetustissima regna 13, atque maximæ respublicæ solent. Dehinc dux turbulentissimus illas ipsas decem tribus, quas ad rebellionem sollicitaverat, procul a Jerosolymitanorum finibus detinuit, atque urbem Sichemum 14, impetratam sedem, sibi elegit, unde in omnia regimen foret. Cæterum, quo firmitus
adhiberet, per totam Palaestinam militavit 15, & diversam quendam Numini
suum 16, atque alia sacra commentus est. Vitulorum enim adoratione 17 sancita,
in officio nequivisset, religione 18, quæ rerumpublicarum quoddam coagulum
est, dicitur. Quæ, cum in officio, profecto, decem Israeliticis tribus 19, dul-
ciorem & certatim, cum in libertatemque cum Jerosolymitanis colere, &
in officio, cum Numini imperio, recitabant, & jam, ut q.
luna, tamen ratio videbatur, quæ pro rege
ne tā.

lib. 12. c. 8. testantur, apud eū conuenerunt Ioudaei. Sacerdos ex vice, & ita ex familia preclarissimi Iulias, & primus fortis Sacerdotis, Iosabab, qui ex potestate Eleazar, filii Aaronis. vid. 1. Chron. 24. 7. 3. *Arifolubus*) Recenset hic Autor noui successores ex stirpe Haimoniorum, incipiens a *Matathia* re uenit ad *Antiochum*. *Matathias* laici concedenti uicessit filius *Judas*, cognomento *Maccabaeus*, qui *Dynastiam* politicam Pontificatus iungens arma & aram una manu tractare, primus instituit 1. *Maccab.* III. *Joseph.* lib. XII. c. 1. & 17. Successorem autem utriusque dignitatis fratrem habuit *Jonathanem* 1. *Maccab.* IX. *Joseph.* lib. XIII. c. 1. & 5. qui *Tryphonis* perfidia & captus & caesus *Simeon* fratrem *Dynastiam* & Sacerdotum

erg. Eric. Phaeolan. de ablacion. Script. Induc. cap.
III his verbis. Filius hinc (Antipatro) tunc ff
redes. Hic paternis inhaerens vestigiis, caliditate
iogenii, amique magnitudine tandem eo perven-

lingue de Malaccaorum lingua

bat pietas, vetabatur moveri, quæ sacra essent. Et tamen suere, qui existimarent, et de fide eos dissipasse multa, quibus h. m. b. luculenter res. ut O. Geiger in octavo volumine explanationum Eliaz. Equidem ego, quoties Masoritarum indefessam diligentiam considero, pene obstupesco. Omnes enim Hebraei codicis partes accurate recognitas & collatas, notis quibuidam impressis obsignaverunt. Id factum est post templi secundi excidium anno plus minus quadringentesimo tricesimo & sexto. Observatum ab illis est, non modo quot commata & verba, sed etiam quot literas continerent libri singuli. Quare, quod postea, cum summa barbarie orbi incubuisset, nullus apex de præstantissimo illo scripto perierit, illorum beneficium est. Non sine causa illud a Rabbis est dictum, *הספר כן יתקן* *Majorem esse alicuius panis & sepimentum legis.* Apud Rabbi Zacuth, quem jam modo testem laudavi, sunt ineptiæ judaicæ, quibus (si Deo placeat) colligitur, accentus atque puncta tempore Ezre extitisse. Quod ideo retuli, uti hoc quoque adjicerent ad reliqua sua nugacissima argumenta ii homines, qui hodie negant esse hoc Masoritarum inventum. Sed moneamus illud quoque, in ejusdem Rabbini libro, eadem probatione ad Ezra secundum referri Targum Onkelos, quod est fidele est, & tamen ostendit, quanti sit prior conjectura, reperiet tamen defensores suos, vel ob hanc saltem causam, ne alterum illud cadat. Agit jam præterea multo tam parvæ illæ causæ, uti, cum ad sententiam prædictam accipiamus, aut id, quod magis aut quid accipiant, ita interesse haud potest. Nam, cum littera scripturæ hebræe immutata non sit, & mutari jam haud amplius possit, ubi fides acceptam terminus, qui sero & post templi secundi excidium vixere. Etenim, cum jam rebus magnis opulentiæ excidissent, cara illis esse coepit, uti in summa calamitate hanc saltem ex naufragio reservarent tabulam cuius esset pretium inestimabile. Atque hoc profecto in unum illis amamus. Cætera miserationem merentur. Apices enim, literasque, & libros versant, sed versant tantum. Sacros verolque sensus nec inspiciunt, nec quaerunt. Itaque quadrat hoc in illos, quod ipsi verum est, si qua sit ratio, *ענין הדבר טעם יתקן* *Quod fundamentum non est, accessio faciat. Quod accessio est, fundamentum.* Atque hoc est pessimum; infantiam ipsi suam inficiamque non sentiunt. Etenim, cum infelicitas eorum omnino posita in divina legis ignoratione sit, uti amissas patrias sedes, creptum cæcæ ruinæ, & alia in ejusmodi cessantur, quarum neque possessio quatenquam beatum, & vere beatum neminem pœtura facit. Harpocrationem, axoni latuam, Seneca mortem, quæ tunc deus videre, nescit esse se aciem, & suæ diædæ pœdæ quædam, uti videtur, aut ut dicitur suam tenebrosam esse. Idem illis quoque accidit. Circumferunt ipsi in pectore mali sui causam. Quod si quis Numinis favor illos Cananæ redderet, cœlum utique, non animum, mutarent. Comitatur eos, quocumque se verterint, sua nox, neque prius demetur, quam recordæ tuæ, ostinationisque, dederint graves poenas.

NOTE AD CAPUT DECIMUMOCTAVUM.

[illegible]

duplicatum illud velum ejusque abiatio innui videtur
 ab ¹ ² ³ ⁴ ⁵ ⁶ ⁷ ⁸ ⁹ ¹⁰ ¹¹ ¹² ¹³ ¹⁴ ¹⁵ ¹⁶ ¹⁷ ¹⁸ ¹⁹ ²⁰ ²¹ ²² ²³ ²⁴ ²⁵ ²⁶ ²⁷ ²⁸ ²⁹ ³⁰ ³¹ ³² ³³ ³⁴ ³⁵ ³⁶ ³⁷ ³⁸ ³⁹ ⁴⁰ ⁴¹ ⁴² ⁴³ ⁴⁴ ⁴⁵ ⁴⁶ ⁴⁷ ⁴⁸ ⁴⁹ ⁵⁰ ⁵¹ ⁵² ⁵³ ⁵⁴ ⁵⁵ ⁵⁶ ⁵⁷ ⁵⁸ ⁵⁹ ⁶⁰ ⁶¹ ⁶² ⁶³ ⁶⁴ ⁶⁵ ⁶⁶ ⁶⁷ ⁶⁸ ⁶⁹ ⁷⁰ ⁷¹ ⁷² ⁷³ ⁷⁴ ⁷⁵ ⁷⁶ ⁷⁷ ⁷⁸ ⁷⁹ ⁸⁰ ⁸¹ ⁸² ⁸³ ⁸⁴ ⁸⁵ ⁸⁶ ⁸⁷ ⁸⁸ ⁸⁹ ⁹⁰ ⁹¹ ⁹² ⁹³ ⁹⁴ ⁹⁵ ⁹⁶ ⁹⁷ ⁹⁸ ⁹⁹ ¹⁰⁰ ¹⁰¹ ¹⁰² ¹⁰³ ¹⁰⁴ ¹⁰⁵ ¹⁰⁶ ¹⁰⁷ ¹⁰⁸ ¹⁰⁹ ¹¹⁰ ¹¹¹ ¹¹² ¹¹³ ¹¹⁴ ¹¹⁵ ¹¹⁶ ¹¹⁷ ¹¹⁸ ¹¹⁹ ¹²⁰ ¹²¹ ¹²² ¹²³ ¹²⁴ ¹²⁵ ¹²⁶ ¹²⁷ ¹²⁸ ¹²⁹ ¹³⁰ ¹³¹ ¹³² ¹³³ ¹³⁴ ¹³⁵ ¹³⁶ ¹³⁷ ¹³⁸ ¹³⁹ ¹⁴⁰ ¹⁴¹ ¹⁴² ¹⁴³ ¹⁴⁴ ¹⁴⁵ ¹⁴⁶ ¹⁴⁷ ¹⁴⁸ ¹⁴⁹ ¹⁵⁰ ¹⁵¹ ¹⁵² ¹⁵³ ¹⁵⁴ ¹⁵⁵ ¹⁵⁶ ¹⁵⁷ ¹⁵⁸ ¹⁵⁹ ¹⁶⁰ ¹⁶¹ ¹⁶² ¹⁶³ ¹⁶⁴ ¹⁶⁵ ¹⁶⁶ ¹⁶⁷ ¹⁶⁸ ¹⁶⁹ ¹⁷⁰ ¹⁷¹ ¹⁷² ¹⁷³ ¹⁷⁴ ¹⁷⁵ ¹⁷⁶ ¹⁷⁷ ¹⁷⁸ ¹⁷⁹ ¹⁸⁰ ¹⁸¹ ¹⁸² ¹⁸³ ¹⁸⁴ ¹⁸⁵ ¹⁸⁶ ¹⁸⁷ ¹⁸⁸ ¹⁸⁹ ¹⁹⁰ ¹⁹¹ ¹⁹² ¹⁹³ ¹⁹⁴ ¹⁹⁵ ¹⁹⁶ ¹⁹⁷ ¹⁹⁸ ¹⁹⁹ ²⁰⁰ ²⁰¹ ²⁰² ²⁰³ ²⁰⁴ ²⁰⁵ ²⁰⁶ ²⁰⁷ ²⁰⁸ ²⁰⁹ ²¹⁰ ²¹¹ ²¹² ²¹³ ²¹⁴ ²¹⁵ ²¹⁶ ²¹⁷ ²¹⁸ ²¹⁹ ²²⁰ ²²¹ ²²² ²²³ ²²⁴ ²²⁵ ²²⁶ ²²⁷ ²²⁸ ²²⁹ ²³⁰ ²³¹ ²³² ²³³ ²³⁴ ²³⁵ ²³⁶ ²³⁷ ²³⁸ ²³⁹ ²⁴⁰ ²⁴¹ ²⁴² ²⁴³ ²⁴⁴ ²⁴⁵ ²⁴⁶ ²⁴⁷ ²⁴⁸ ²⁴⁹ ²⁵⁰ ²⁵¹ ²⁵² ²⁵³ ²⁵⁴ ²⁵⁵ ²⁵⁶ ²⁵⁷ ²⁵⁸ ²⁵⁹ ²⁶⁰ ²⁶¹ ²⁶² ²⁶³ ²⁶⁴ ²⁶⁵ ²⁶⁶ ²⁶⁷ ²⁶⁸ ²⁶⁹ ²⁷⁰ ²⁷¹ ²⁷² ²⁷³ ²⁷⁴ ²⁷⁵ ²⁷⁶ ²⁷⁷ ²⁷⁸ ²⁷⁹ ²⁸⁰ ²⁸¹ ²⁸² ²⁸³ ²⁸⁴ ²⁸⁵ ²⁸⁶ ²⁸⁷ ²⁸⁸ ²⁸⁹ ²⁹⁰ ²⁹¹ ²⁹² ²⁹³ ²⁹⁴ ²⁹⁵ ²⁹⁶ ²⁹⁷ ²⁹⁸ ²⁹⁹ ³⁰⁰ ³⁰¹ ³⁰² ³⁰³ ³⁰⁴ ³⁰⁵ ³⁰⁶ ³⁰⁷ ³⁰⁸ ³⁰⁹ ³¹⁰ ³¹¹ ³¹² ³¹³ ³¹⁴ ³¹⁵ ³¹⁶ ³¹⁷ ³¹⁸ ³¹⁹ ³²⁰ ³²¹ ³²² ³²³ ³²⁴ ³²⁵ ³²⁶ ³²⁷ ³²⁸ ³²⁹ ³³⁰ ³³¹ ³³² ³³³ ³³⁴ ³³⁵ ³³⁶ ³³⁷ ³³⁸ ³³⁹ ³⁴⁰ ³⁴¹ ³⁴² ³⁴³ ³⁴⁴ ³⁴⁵ ³⁴⁶ ³⁴⁷ ³⁴⁸ ³⁴⁹ ³⁵⁰ ³⁵¹ ³⁵² ³⁵³ ³⁵⁴ ³⁵⁵ ³⁵⁶ ³⁵⁷ ³⁵⁸ ³⁵⁹ ³⁶⁰ ³⁶¹ ³⁶² ³⁶³ ³⁶⁴ ³⁶⁵ ³⁶⁶ ³⁶⁷ ³⁶⁸ ³⁶⁹ ³⁷⁰ ³⁷¹ ³⁷² ³⁷³ ³⁷⁴ ³⁷⁵ ³⁷⁶ ³⁷⁷ ³⁷⁸ ³⁷⁹ ³⁸⁰ ³⁸¹ ³⁸² ³⁸³ ³⁸⁴ ³⁸⁵ ³⁸⁶ ³⁸⁷ ³⁸⁸ ³⁸⁹ ³⁹⁰ ³⁹¹ ³⁹² ³⁹³ ³⁹⁴ ³⁹⁵ ³⁹⁶ ³⁹⁷ ³⁹⁸ ³⁹⁹ ⁴⁰⁰ ⁴⁰¹ ⁴⁰² ⁴⁰³ ⁴⁰⁴ ⁴⁰⁵ ⁴⁰⁶ ⁴⁰⁷ ⁴⁰⁸ ⁴⁰⁹ ⁴¹⁰ ⁴¹¹ ⁴¹² ⁴¹³ ⁴¹⁴ ⁴¹⁵ ⁴¹⁶ ⁴¹⁷ ⁴¹⁸ ⁴¹⁹ ⁴²⁰ ⁴²¹ ⁴²² ⁴²³ ⁴²⁴ ⁴²⁵ ⁴²⁶ ⁴²⁷ ⁴²⁸ ⁴²⁹ ⁴³⁰ ⁴³¹ ⁴³² ⁴³³ ⁴³⁴ ⁴³⁵ ⁴³⁶ ⁴³⁷ ⁴³⁸ ⁴³⁹ ⁴⁴⁰ ⁴⁴¹ ⁴⁴² ⁴⁴³ ⁴⁴⁴ ⁴⁴⁵ ⁴⁴⁶ ⁴⁴⁷ ⁴⁴⁸ ⁴⁴⁹ ⁴⁵⁰ ⁴⁵¹ ⁴⁵² ⁴⁵³ ⁴⁵⁴ ⁴⁵⁵ ⁴⁵⁶ ⁴⁵⁷ ⁴⁵⁸ ⁴⁵⁹ ⁴⁶⁰ ⁴⁶¹ ⁴⁶² ⁴⁶³ ⁴⁶⁴ ⁴

I. N. 7.

PETRICUNÆI
DE
REPUBLICA
HEBRÆORUM
CUM

ANNOTATIONIBUS
JOHANNIS NICOLAI.

LIBER SECUNDUS.

CAPUT PRIMUM.

Familia Pontificalis. De Alcimo male existimatum. Pontificis constitutio penes quos. Chaldei, sicut res quid beneficii et Chaldei dicunt. Pontificis institutio. Pontificis officium. Pontifex vocatus. Quam de causa tota esset. Flavius Josephus, ex imperantia natus, qui omnes hactenus decepit. Ejus confutatio. Maimonidis recta sententia.

Proximus regie dignitati et honos in summis sacerdotibus fulsit: estque Rabbiorum vetus verbum, tribus rebus in Israel, tanquam coronis, fuisse decoratum, regno, pontificatu, atque lege. Nos, quoniam de regibus ea, quæ in mentem insidebant, diximus, cætera eodem pacto, hoc est, incuriose, & sine delectu exequemur. Cum sacerdotales familie olim a Mose duodecim, et mox autem a Davide essent viginti & quatuor constitutæ, una modo pontificalis fuit, cujus erat præ cæteris excellens nobilitas. Apud Flavianum Olym, Onae tertius,

scilicet, pontificali genere juvenis, per indignationem in Ægyptum aufugit, uti tempore illius condiret, propterea quod pontificiam libidine Antiochi transiret ad Alcimum et videbat, hominem sacerdotali quidem familia ortum, sed non ex successionem pontificatus. Hallucinatur enim eruditissimus Sigonius, qui eum ex posteris Levi,

Thes. Antiq. Sacr. Tom. III.

S f 2

Levi,

^a In lib. 5. cap. 2.

Levi, sed non Eleazari, aut Ithamari, fuisse prodidit. Estque is error manifestus ex Flavii verbis, quæ de hoc Alimus extant in Antiquitatem libro vicesimo, in capite octavo. Post Alimum ⁹ etiam Judas Maccabeus pontificatum, extraneus alienigenæ, nullo successionis ¹⁰ iur. accepit, cuius de gente sacerdotum fuit: ut jam constet, ad hanc dignitatem non omni Aarons nepote, sed junxitur paucos quidem pervenire per legitimos trinites potius. Pontifex is tunc, qui omnia preestabat, erat sacerdos. ¹¹ eamque dignitatem illi universis contillas septemque legum conferrebat, ¹² in quorum iudicio atque potestate totum hoc, quæ unicuique erat, positum fuit. Ita enim traditum rectissime a Maimonide est, *Hal. ha Cele Hammikdash*, in capite quarto. Sed Herodes, cum paucis ex bonis & bonis, plerique autem contra leges & mores sapientiam gereret, creatum pontificem, ¹³ auctoritate, ut erat institutum, instituit. Ac tandem electio summi sacerdotis concessa ¹⁴ Antipatro Herodi Chalcidensium regi a Claudio est: idque jus retentum successoribus eius fuit, atque ad extrema belli Judææ. A Sacerdotum quidem ratione, cum ¹⁵ functio erat, ¹⁶ nemo ut adolere aris honores, vel victimas cadere, nisi facta sortitione, ¹⁷ posset. Soli autem pontifici omnia sacra, & omni tempore, obire jus factumque fuit. ¹⁸ Non enim in ordinem cogebarur, neque vices stationesve observabat. ¹⁹ Munus pontificis nobile atque primarium fuit, templi adyta intrare, quæ Sancta Sanctorum ²⁰ Hebræi appellant: idque semel in anno, non amplius, Nebar, Iolenni expiationum die, atque ea hora tantum, quæ dicata piaculati sacro erat. Sed de ea re mox plura dicendi locus erit. Quali habitu ²¹ pontifex fuerit, cum venerabile illud loci secretum celeberrimo die adiret, hætenus disceptatum a nemine est. Magna enim securitate crediderunt omnes, indutum eum illo tempore fuisse duobus amictibus illis, quorum unum fuit Humerale & Ephod appellatum, alterum vero dicebatur Colchen sive Rationale, propterea quod cordis rationisque sedem, hoc est, ipsum pectus, cingeret. Non nos hic de artificiosissimo opere utriusque vestimenti differemus. Ex auro enim, & purpura, coccoque, atque gemmis confectum fuisse, certum est, plane in eum modum, uti edicitur in Exodi capite vicesimo & octavo. Sed illud jam dicimus, nunquam in amictibus utimur ²² fuisse pontificem in templi adytis. Quare convellenda nobis opinio est, quæ jam pridem summis nixa autoribus, nunc & omnium est, & quotidie crescit. Atque minam saltem a Josepho nobis recedendum non esset, quem *virum genere ortum sacerdotali*, summisque honoribus in urbe Hierosolyma perfectum, ea transmississe ad memoriam posterorum tamis, quæ viderat oculis suis, & comperta habebat. Sed quis tam consummatæ diligentiae est, cui non formis interdum in longa commentatione obrepit? aut quid non potest festinare & incogitare, quæ in rebus etiam obviis improba est & caeca? Igitur non possumus illud ferre, quod in capite decimo & quinto libri quinti *ἀλώτους* ait de vest. *ἑλκῶν*, id est, amictulo Colchen. *καὶ τὸ ἑλκὼν οὗτοστιν ὅτι οὐκ ἔστιν ὡς τὸ ἀδύτον. ἀλλὰ δὲ ἀπὸ καὶ ἐν αὐτῷ μόνον ὃ ἡ ἡμετέρα ἡμέρα πάντας τῷ θεῷ.* Hunc vestitus pontifex non quolibet alio tempore habebat, (viliorem quippe sumis) sed tunc, cum intrabat in adytum, intrabat autem semel duntaxat quorannis, illo die, cum mos patrius omnes jejuniis colere Deum iussit. Contra hæc nemo hincere ausus est, tanto consensu accepta ab omnibus sunt. Sed enimvero meminisse debebat scriptor maximus, id quod in vetustissimis Judæorum scitis est, fuisse vestimenta quatuor ²³ peculiaria, eaque alba, & ex lino tantum contexta, quibus solis usus pontifex est, cum piaculare sacrum in adytis, semel in anno, faceret. Ex quo accidit ut proprio nomina *בגדי לבן*, *vestes albas*, id est, *alba*, ²⁴ a Judæis dicerentur: de quibus ita inquit Maimonides in capite octavo, in *Halacha Cele Hammikdash*, ex tractatu Talmudico, qui *Matheota* Jamma vocatur, *בגדי לבן דם ארבעה כלים ששמש בהן כהן נזיר בימים הנפירים וארבעת כתנות יסכנסים ואכזב ומצנפת*. *Id est* *Idem sunt indumenta quatuor, quibus indutus pontifex sacra faciebat, die jejuniis. Eadem autem et alba coloris, atque ex lino tantum contexta, venter, cingulum, & tunicæ. Die jejuniis, est dies decimas mensis Tisri, cum in Sancta Sanctorum pontifex bat. Hæc primi Talmudici odorati sunt, quibus nos tunc periculo hic talem hanc atque adeo miramur, qua ositantia neque Flavii Josephus, neque quicquam alius, animam adverterit ad luculenta verba, quæ in Levitici capite decimo & sexto extant, ex quibus hoc, quod diximus, evincitur. Non abs re erat locum cum delapsus. Ita enim ibi præcipitur. Min Deis de jejuniis & expiationis die. Die *Attoni*, fratri tuo, ne quovis tempore ingrediaris in sanctuarium intra velum, ut non moriaris. Cum his autem rebus ingrediaris ²⁵ sanctuarium, cum faciente subramo, qui sis pro peccato, *et cum**

* R. Maimon. in cap. 5. Hal. Cele Hammikdash.

ariperet, qui sit in holocaustum. Tum, in lineam sanctam induito, & brache lineae sunt super carnem ejus; & baltheo lineo accingitur; & insula linea segitor. Ea vestes sacrae sunt. Mox in extremo capitis addit, Expiationem sacerdos faciet, & induet vestes lineas, vestes sacras. De cæteris amiculis, quæ extra templi adyta pontifex gessit, non jam difficile est dicere. Ea Talmudici כנרי זהב vestimenta aurea ²³ vocant, non hercle quod intextum omnibus aurum esset, sed quod ornatiore essent. Fuere autem hujus generis indumenta octo, e quibus quatuor quidem erant communia pontifici cum cæteris sacerdotibus, וכתנת ומכנסים וזבנת ומנכרית, tunica talaris, brachæ, baltheus, & insula quatuor autem propria pontifici, erant, כנייל יתפיד ויתשן וציץ, pallium hyacinthinum cum tinninabulis & malis Panibus, item amiculum humeris de serice Ephod; tum Pectorale sive Coschen; & postremo lamina aurea, quæ insulæ apponebatur. Neque vero dicat aliquis, ex octo istis indumentis, priora quatuor videri eadem esse cum illis, quorum usum ante diximus fuisse peculiarem in Sancto Sanctuario. Nam & ex pretiosiore lino ²⁴ erant, quæ pontifex extra adytum gerebat, & baltheus fuit opere Phrygiano. Quæ manifeste cernit, qui consulerit quæ leguntur in Exodi capite vicesimo octavo, & quæ extant in Levitici capite decimo sexto. Nam etsi linea sunt, quæ describuntur utrobique, tamen כר vulgare linum est, cum שש byssus exquisitissimi generis sit. Sed nec illud repugnat opinioni nostræ, quod in Exodi capite vicesimo octavo, versu xxix. & xxxv. jubetur Aharon cum veste Ephod, & amiculo Coschen, & cum tunica hyacinthina ingredi in sanctuarium. Sane enim pro vero constat, sanctuarii partes insigniores duas fuisse, quarum fuit una exterior, quæ Sanctum ubique dicitur, altera vero interior erat, quæ Sanctum Sanctorum in sacro codice, non semper quidem, sed plerumque tamen, appellatur. Hæc nescire, summæ imperitiæ foret. Porro de vestibus laban, seu albis, quod diximus pontificem eas gerere, nisi in adyto, non potuisse, usque adeo verum est, ut illo ipso die decimo mensis Tisri, cum ex more adytum ingrediebatur, ad ea tamen sacra peragenda, quæ etiam extra adytum tunc fiebant, induere כנרי זהב vestes aureas necesse habuerit. Atque hoc recte prodicium in Talmud est, in Massechet Joma, in capite tertio.

NOTÆ AD CAPUT PRIMUM.

¹ Proximus regia dignitati } Certe magna fuit hu-
jus auctoritas in populo Dei & dignitas, quia Hie-
rarchiae totius caput. A Rege secundum locum ob-
tinebat, erarique penes eam Directorium totius rei
ecclesiasticae & animarum illarum negotiorum & pl.
Quaest. antiq. Bild. pag. m. 28.

Quæstia. antiq. Bibl. pag. m. 20.
Tribus rebus) De corona triplici sibi data glo-
riantur in Rabbini; *Azaris*, *Mensa* & *Arce*. *Azaris*
est Sacris; *quoniam ibidem est Arca*; *Mensa* id
est regalis, tam cum iustis & *Dominis*, tam *Ker-*
solerem in mensa dicitur & ma'aten am
facere *Arce* e' ar' p' n'r, & t' n'r ta' t' r in
arca, ut petenter eam omnes. *Ma'moned. T'm 1.*
Hal. Talm. Thor. cap. lxx. pag. 30. tres item co-
ronas recenset his verbis, quæ latius trahit *Wil-*
helm. Schickard. in suo usuvi Tron. cap. 1. theor.
s. pag. 3. Tribus coronis coronati sunt Israhel,
corona Legis & Sacerdotii & Regni. Videri in hunc
locum quoque possunt annotationes doctiss. *Viri plur.*
Rever. Carpovici, qui annotantes aliorum Rabbino-
rum hanc sententiam stabilit. Nullibi non, inquit,
in Hebraeorum scriptis, potissimum in *Megatruthim*,
titulis hujus coronæ mentio: Unde & dictum *R.*
Simeon. in Pirke Abbot cap. iv. n. 13. celebratum.
Tres sunt coronæ, corona legis, & corona Sacerdotii
& corona domi, sed casus omnes per se non habun-
tibus. Et pag. 224. cap. iv. *enoch. 12.* interpreta-
tionem addit. Est is, scribit, in *Pirke R. Nash-*
soni cap. m. f. x. v. 3. il. d. m. f. x. v. 3.
Ecce Ezechiel qui misit argenteam aurumque, et
verget, quod in manu regis sit, ut tamen con-
cederet ei coronam sacerdotis, utpotest, & la-
& terminis ejus in æternum coramam. Num. XXX.
13. De corona Regni idem reperitur visum verbis,
nulli aureo argentoque acquiri posse, quod soli Da-
vid. *David in æternum imposita sit,* juxta *Ezech.*
XXXIX. 25. At de corona Legis ad *Lev. 11. ita*
se non habet Porre legis onus quisquis portare cu-
rit? accedat & portet. Ita in *T'se It' 1.*
Hab. 1. corona R. Asubanti in A'ndanti t'
fol. CXXIX. col. 3. præcipue in Talmaudis Mess-

[illegible]

erat, vestem istam erare, & non esse potestatem ut etiam propter omni venerationem maxime eiusdem loci, et in hac parte, et alia de causa non, et eadem loci in fine.

[illegible]

vestes, quas Sacerdotes cum P. tunicis & baltheis communibus habebant, tunica, subpellicea, pileus & baltheus. Hoc Moyses distinguit Exod. xxviii. 40. in vestes honorarias & necessarias. De honorariis ait, v. 40. Facies filius Aaron (i.e. reliquie vulgaribus Sacerdotibus a Summo distinctus) tunicas, facies quoque illes cingula & pileos ad gloriam & decorem. De necessariis ait, v. 43. Facias autem cingula ad circumferendum circa lumbos vestium tuorum, sicut cinguntur circa lumbos filii Israel. Hanc tunicam dicit Hammukdash, r. viii. Vestes Sacerdotibus communes sunt quatuor: Tunica, feminalis, Pileus & baltheus. Hæc descripta sunt ex codice forma cap. vii. ubi hæc extant: Pontifex operabatur in octo vestibus, sed reliqui Sacerdotes in quatuor, scilicet in Tunica, feminalibus, pileo & baltheo. Non hic referemus formas illarum vestium, cum tales ex professo descripsit Braun. de vest. Sacrad. Hebr. per tot. Frischmuth. diff. de re sacr. Pentz Heb. S. I. p. 177.

[illegible]

— velantur corpora lino
Ex Peñislaro præfulget stamine vertex.

En' plane tiam eandem ex hno Pelusiac, qualem & Hebræorum Sacerdotes habere solebant. Idem pluribus confirmat *Plutarch. quest. Græc.* ubi de *Herculis Sacerdot.* Et *Dionum* Sacerdotes tiaras gestasse docet *Jordanes de reb. Getic. cap. XI.* Et tiaras Sacerdotum repugmentum fuisse ex vetere *Schohaff. Journal De uideum procul dubio Virg. Eneid. lib. III. Ovid. Trist. lib. IV. 4. conf. Saubert. de Sacrific. cap. X. pag. m. 216. Ieq. Non tantum preles, mitra, Kurbajin &c. veteres Sacerdotes capi*

Thes. Antiq. Sac. Tom. III.

ta regerant, sed & ipsis nonnunquam vestibus, quibus ante erat Sacerdos, & tota
præteream capiti imponebant, quod fecisse *Vespasianum* testatur *Joseph. de bell. Judæ. lib. VII.* Et hunc quidem morem, auctorem habuisse *Æneam* multi

*Purpureo velare comas adoperens amictum
Ne qua inter sanctos ignes in haurire Deorum.
Hostiles facies occurrat, & omnia turbet.*

Docet enim *Servius* *Virgilium* per hostem faciem
intelligere *Diomedem*, qui *Aeneam* sacrificantem in-
venit: ne autem *Aeneas* ab ipso agnosceretur, neque
sacrificii ordinem rumperet, quod piaculum fuisse
amiculo suo caput texisset. Addit *Servius* & haec ver-
ba: *Sciendum est*, sacrificantes *Dus* omnibus caput
velare consuevit ob hoc, ne sc. inter Religionem
vagus aliquid oberrer obitus. *Plutarchus*, inter
alias multas rationes, cur sacrificantes caput vela-
verint haec annotavit: *Deus autem operis capite* ad-
taruit, vel quod hoc tegamento capitis se humiles
ostenderent, aut potius ne qua vox mali ominis
adiutur, idem usque ad aures velum furtim tra-
hant. Hoc etiam vult *Quintam lib. l. c. v. de sacrifi-*
edit Amstel. pag. m. 54. quod Deus Sacerdotes suos
operis capite munistrare voluerit, quia apud Gentes
Orientales caput operum reverentiae, aliud auda-
ciae signum. Manifestum itaque est, Sacerdotes &
Sacrificantes ideo caput velasse, ne inter sacrifican-
dam turbarentur mala aliqua cogitatione, quo facto
iuculum commississent. Sane eadem cura & He-

[illegible]

Sed ear facetas drupis capitis insulas
 bestus . Insulae sunt filamenta lanæ , quibus Sa-
 cerdotes & hostes templaque velabantur . Flaminem
 alem aequum galericum habuisse , docet *Aul. Gell.*
X *XIV* Nihil autem magis notum , quam
 annuntio , pileus scilicet fornice acuminatus,
 cum apice in summo . De Satorum apice vi-
 detur *Dionys. Hist. lib. II. conf. Bruni*, d.
 vellet . *Sacerd. Hebr. pag. 538. Servius ad lib. 2.*
T. id. dicit: Proprie dictum apex in summo Fla-
 minis pileo virga lanata , i. e. cuius extremitate
 modica lana est , quod primum consistat apud Albani
 Aleanum continuasse , modo pro summmitate p̄
 necesse est . *lib. 2. V.*

nes in capite habebant pueri etc. Ac quando api-
cibus pileus apex claudis est. Quod autem *Servius*
Plautum quasi *Pilamines* vocet, non discrepat
Plurarcho, qui eadem animadvertit in *Numa*.
F. G. L. P. I. f. 187. segg. Soubert. de Sacri-

peccavi, inique egi & rebellavi coram Te, ego & domus mea &c. Impositio autem hæc ita fiebat, ut ambas manus inter cornua ponerent & velinenti cum oppressione ad terram fere usque premerent. Tunc forsem projiciebat sacerdos summus in hircos duos, quorum unus mactandus, alter dimittendus in desertum erat; Alligabatque vinculum coccineum fronti hirci dimittendi, illumque collocabat versus locum unde dimittendus, mactandumque collocabat versus locum, ubi mactandus, & regressus ad juvenem secunda vice impositis manibus eandem confessionem peccati recitabat, nisi quod præmitteret verba & Fili Aarons populus suus. Confessione finita juvenem mactabat & sanguinem exceptum alii Sacerdoti movendum dabat, ne coagularet ac de altaris exterioris acervo lignorum versus cornu occidentale australe structos carbonem in thuribulo aureo tres cabos continente infundere ac in scamno quarto atrii Sacerdotum ponebat. Quibus exactis pugillum thuris capiebat & vasi impositam manu sinistra ac carbonem thuribulum manu dextra in Sanctum Sanctorum deportabat, factoque ibidem suffitu exhibat, acceptumque juveni sanguinem ab eo cui dederat, in Sanctum Sanctorum deferrebat, ac inter vestes arce ad propitiatorium octo vicibus diebus aspergebat, semel

His ministeriis peractis mactabat & Sacerdos summus hircum pro peccato Ecclesie oblatum, qui expiabat omnia peccata contra legem tam levia, quam gravia, tam ex ignorantia, quam pro hæresi commissa, & sanguinem eius in Sanctum Sanctorum delatum aspergebat octo vicibus inter vestes arce ad propitiatorium eodem modo, ut aspergebat sanguinem juveni. Deinde in templo aspergebat velum. Tum sanguinem juveni cum sanguine hirci in cratere uno commiscebat, & sanguine commixto altare aureum circum circa cornua aspergebat. Quibus exactis cineres altaris aurei hinc inde dimovebat, quod vii. vicibus in latere aquilonari sanguine mixto aspergebat & denique reliquias sanguinis altaris exterioris effundebat. Hæc omnia peracta

שבעה ימים קדש יום הכפורים. i. e. Septem dies Expiationis separant Sacerdotem magnum a domo sua. Summus itaque Sacerdos septem ante diem expiationis dies a domo sua separabatur, quia præcipue sacra administrare obstringebatur ut Lev. xvi. 32. dicitur: Et expiabit Sacerdos. Eum autem septem dies ante diem expiationis a domo sua separabant, ne forte cum uxore mensura ignatus contumberet, quæ juxta legem Lev. xv. septem dies indurandum reddebat, vid. not. Scheringham. pag. 111. Ille vero sacerdos dicitur Sacerdos summus

bus ex illis septem edere licet & bibere posset, modo tamen festum precedente parcissime carnabat, ac a cibis somnum inducentibus cavet, ut tota vigilare nocte posset, ne dormiens pollueretur. Unde solebat disputare de iis diebus expiationis. Confer. annot. Scheringham. ad Cod. Jom. a pag. 5. ad 11 editis Franzger.

De Pontifice Vicario) Sunt qui affirmant Saganem seu Vicarium Pontificis perpetuum fuisse & ita

juxta ordinem enumerant, ut sit Pontifex, Nasi, Sagan, imo omnes fere Rabbiorum libri Saganem clament. Ita Scheringham. in not. ad Cod. Jom. uti in disertat. nostra de Sagan pluribus demonstravimus. Quam ob rem Scaliger acutissimus in proleomen. ad Chronol. Eusebi in hæc prorumpit verba. Sagan ea de causa Summo Sacerdoti locus datur, ut si per morbum, aut propter aliam causam pontificem, ille non posset obire ea munia, quæ neminem præter solum Pontificem obire fas esset, Vicarius eam necessitatem explet, præsertim in decima Tisri, quando Sacerdos in Sancta adyta ingrediebatur, in quæ nulli alii Sacerdoti præterquam ipsi ingredi liceret, aut Vicario ejus, si ille morbo impeditus id præstare non posset. Hæc si ita essent juxta opinionem Scaligeri Sagan alter Pontifex fuisset & proximum locum ad adipiscendum Pontificatum habuisset. Hinc officium Saganis æque venale fuisset tempore status perturbati; sed nunquam hoc legitur. vid. cit. disert. An autem ex Cunei nominibus perpetuus Sagan erui possit, quæ ex Mai-

cario perpetuo peragendis unius diei functionibus? Itaque nullum nisi episcopus Pontificis Vicarium nominamus, qui, cum opus erat, in vicem Summi Sacerdotis locum tenere poterat, quod ad munus, nullam jus potestatis ex sanguinis coagulatione nisi ex æquo & bono conferebatur, sed ex eligentium vota & arbitrio.

A Flavio Josepho) Non hoc loco Josephus Vicarium perpetuum agnoscit, uti Autor noster putat, sed potius hoc munus perpetui Saganis illi ut Sacerdoti insolens fuit, imo argumenta suppeditavit, quibus funditus evertitur atque perimitur. Mantua Summo Sacerdoti. accidit alium Pontificem ad unum diem substitui, quæ Judæi populariter jejunium celebrant. Quid est referre Saganis perpetui munus si hoc non est? Contingit, ut alius Pontifex ad unam diem constitueretur. Atqui nec ullus constitui debuit, cum Sagan vi muneris sui Pontificis Meritis vices implevisset; nec in diem constitui debuit, si unus ad vitæ totius curriculum Vicarius

Sagan) Saganem proximum a Pontifice fuisse Rabbini fingunt, eique tantam auctoritatem tribuunt, ut omnes Sacerdotes sub eo sint, uti ex Maimonide Author noster & alii plures. Sagan scribit Johannes Henricus Orto in Lexico Philolog. pag. m. 347. Candidatus erat Summi Sacerdotis, ita R. Salomoh in Num. l. IX. Eleazarum filium Aarons pro vocat, & notant Juchasin fol. 37. & Aruch in radic. illum non fuisse rite ad Pontificatum promotum, qui prius non erat Sagan. Ille Sagan lexico vocatur Praefectus cultus, ut in Joma cap. 111. 1. item Sanhed. fol. 19. 1. Appellatur etiam Sagan Sacerdotum in Jom. fol. 8. 2. Schekei. c. 111. 1. M. monid. in Kete Mikd. cap. 14.

Quia omnes Sacerdotes illi ut Pontificis vicario substitui erant; Hinc etiam appropius vocari posset, quod nomen tamen incommode perpetuo Sagan iniretur. Nam vox appropius a vitis doctus dupliciter accipitur vel appropius ut absolutam sui muneris, quamque Pontificalem dignitatem exhibeat, sic Aaron classis Sacerdotalis perfectus est Princeps. Quia igitur ratione Sagan nomen appropius occupabit? eritne simpliciter Summus? At Majoris vicarius. An certo respectu, quatenus classis Princeps fuit? At munus Saganum id necessario non involvit. Confer. disert. nostra de Sagan perpetuo Hebr. ubi plura.

Ratio

quæ jura connubiorum posita sacerdotibus sunt, deque sortitione, ²¹ quæ singulis munia functionis suæ quotidie, vicelque assignabat : tum, quibus gradibus distincti fuerant, ut alii כֹּהֲנִים, pars אֲמִסְרִיִּם, quædam נְזִירִים dicerentur, ceteri autem nomen & plebs essent : sed hæc, cum de Pontifice ageremus, indicata a nobis in transmissis sunt. Arque enim ante de incrementis quattuor diximus, quæ communia illis cum Pontifice maximo erant. Propria enim non habuere. Quare hæc omittimus.

NOTÆ AD CAPUT OCTATUM.

Ocho a Mose) Ita Rabbini & cum illis multi Christianorum Doctores, uti Joban. Herne. *Ocho in Lexico-Philolog. pag. m. 533.* affirmat. Recepta est opinio, inquit, ordines Sacerdotum primum a Mose constitutos iplumque quatuor lumbis ex filius Eleazaris & quatuor ex prospatia Ithamaris. Cui addispl. laetur D. Quensled. in *antiq. bibl. pag. m. 39.* Hos secutus Cuneus nollet Filius hæc tractat Cl. Johann. Seiden. de succ. i. m. *Pentit. l. 1. c. 1.* ubi adducit, quosdam tradere, Moïsen in Ocho, & quatuor singulis familiis distribuere, ut in *Gen. l. 1. c. 1.* sunt qui in ocho servant. Dissimulode rem enarrant Talmudes in *Taanith. f. 27. l. 1.* Rabb dicebat, Moïsen Israelitis ordi in ocho custodias. Sed statim illa traditio aliter recen- tetur. In hac igitur Rabbinitum ambiguitate pro- certo quid affirmare non possumus, cum Scriptura taceat. vid. plur. Rev. D. Maii *dissert. de Ephe- meris, pag. 9. §. 6.* Conf. celeb. *Mauritii tr. de Sors. p. 297.*

2. = *Dryad.* xxiv.) Liquidior res est distributio
classium sacrarum a *Dryade* facta, utpote satis aperte
in historia S. consignata i. *Paral.* xxxiv. xiv.
Succincte etiam *Carol. Sigoni* R =

vero si plura petis *Selden. l. c.* D H
feil. Soc. pag. 944. D. Quensted. in am. d. 11
sem. 39. Lightfoot. ber. Talmud. & exl. D M
phem. Hic ordo a Davide constitutus pe an
tempo
& inuidium. vid. Cl. Mantius trati. de Sortis. V.
Hebr. pag. 378.

(Incolumitas) Sunt qui dicant classes has incolu-
mes mansisse uti *Josephus*, licet numerus a *Da-
vide* in transitu in captivitate *Babylonica* ruperis eiles,
vel et doctus *Leusdeus* ex *Talmud. Hier. Thosaphot*
ad *Tanach.* requirit, attamen ab *Efra* numerum hoc
restitutum. Qui dicunt hram hoc praestitisse, ut
omnes ordines fructuum nomina & numeros suos
ad prophetas famulas & classes redierint, producent
ultimum locum *Luc. i. 3. ubi Zacharias* ex or-
ne & clade *Aoiz* dicitur fuisse, quae octava. Con-
fer. 1. *Paral. xiv. 2. Paral. xxi. 8. Efr. vi.*
Nehem. xii. ubi ordinem a *Mose* & *Davide* res-
tauratum legimus. Accedit testimonium *Josephus* qui l.
vii. c. 11. expe. sic ait: *My diuaper breu a* *nomi-*
ni & equiper uisitas, &c. ubi. b. rationem a
de factam intelligens, Idem *Josephus* alibi memi-
nit familie seu classis *Joabab* omnium ut videmus
primae: nam in sua lra le oriundum gloriatur ex
familia omnium & prima & prima: Similiter lib.
xii. cap. 1. ubi. *Joabab* lib. i. c. 1. *Mac-*
cab. cap. 11. i. cap. XIV. 29. legitur - *Talmudici*

ferunt, cum classis *Joannis* administraret.
 hos velitis insinuant *Joseph. Scalger*, *Cerol.*
 & clarissim) alii viri, eundem ordinem iusi-
 fici *Sancti* tempore secundi asseverant, & ce-
D. Wagesel. in *Sens* hoc tanquam certum positum
 sibi sumit, non falli *Scalgerum* & *Calvisium*, clas-
 ses sacras ita statuendo, ut inde cen ex principio
 liquido ad tempus *nativitatis* salvisce concludant.
 Vid. etiam *Profr. ad Luc. I.*

Ab Eneasius Marchabius) Huic sententiae allatur
tur hoc loco Cuius in verbis adductus.
de nunquam interrupto successio-
dubitat, non negat
con litem

1) $\frac{1}{2} \times \frac{1}{2} = \frac{1}{4}$

tium confidentiam *lib. 1. de success. in Pontif. c. 1. & xi.* Confirmat suam sententiam ex *Nehem. xi. 10. & xii. 1.* luculentius firmat ex *Talmud. Hierosolym.* Fatemur quidem, si *Esra & Nehemia* capita diligenter investigentur, non omnes familias *xv.* addicendisse & *Babylone*, nec omnes potuisse tuto asserere, ex quam familia originem erant; sed primitus modo quatuor families reduces accelerant. Hæ cum iis omnibus, qui simul addicerant in *xiv.* classes disponebantur, quæ recententur *Nehem. xii.* Verum hi quidem fuerint Principes & capita familiarum Sacerdotalium, sed non nomina classium seu ordinum *xv.* quæ ignominiose dicuntur, quia *Pascher, Charim, & Immer* hic profus non memorantur, quæ tamen familiarum sacrarum primaræ secundum *Talmud.* *Jedajab* contra bis extat. Cum ergo in Sacra historia non exprimerantur ordines *xv.* suis nominibus, aliunde, si potest fieri, illi erunt erudiendi & nominibus certis notandi: quod vix nisi a *Talmude* sperandum: In utroque autem *Babylonico & Hierosolymitano* unanimiter relictur classes Sacerdotales *Esra* tempore primo conuississe ex quatuor Principibus *Jedajab, Charim, Pascher & Immer* deinde ex se fecisse *xv.* classes, sic *Talm. Bab. in Taanith. f. 27. 1. 2. & Erach. fol. 12. 2.* de modo & ratione videndi sunt *Cl. Lightfoot, & Mauricius de Sort. vet. Hebr. pag. 306. celeb. D. Mauri differt. de Ephemer. pag. 32. 33* Et ut breuissimum nos expediamus, dicimus: *Efram* ordinem *xv.* classium ad exemplum classium *Davidis* innovasse, ut, ut quamvis nesciret, qui Sacerdotes reduces ex captivitate, & ad quam classem veterem pertinerent, retinuisse autem & numerum & nomina & ordinem veterum classium, uti pluribus demonstrant celeb. *D. Magnus, Mauricius, Lightfoot, & inter hos maxime celeberrimus Wagenfeil, in Sota.* Ex quibus colligimus classem *Jehojarib* templi primi fuisse eandem, quo templi secundi saltem nominetibus; quod ex eo magis firmatur, quia *Iosephus* attestatur, hanc distributionem a *Davide* factam permanuisse ad sua usque *1. c.* templi secundi vastata tempora.

[illegible]

Certe illi, ortam a particula *in* inflexa ob-
 liquenter in voce *in*que vocalem & Spiritum al-
 peritum, in *op* & *in*que dies, & sic vi vocis nihil
 aliud significat, quam id quod fit in die. Hinc
Epiphanius unicuique diem durans, a quo *epiphanius* quo-
 tidianus, unde *epiphanius* unus diei homines. Et
epiphanius quod norante *Erasmo* idem ac certa & prae-
 scripta classis. Sed & hoc loco voce *epiphanius* signi-
 ficantur vices & classes, non quidem singule unius
 diei, sed totius septimanæ. Erudite itaque de hac
 voce egerunt plur. Rev. D. *Majus* in *sapere laudare*
 differt. de *Ephemer.* pag. 3. *Quæst.*
bibl. pag. 40. *conf.* *Sigon.* *nat.* quos evolvere auctores
 velis Lector, qui plura scire de hac re cupit.

rex, 7 nisi de Pontificis & senatorum sententia. Neque id nos miramur in illo regno quod ipse Deus, ut sæpe diximus, sacerdotale appellat. 8 Sane in secundo Chronicorum libro, in capite xix. Josaphatus rex, cum Zebadiam is negotii præficeret, quæ ad regem, atque ad populum Judæ pertinebant, etiam satrapas Levitas 9 ei adjungit, qui in partem curarum veniant. Et multo ante illum maximus David Halabiam, ejusque agnatos mille & septingentos præfisse Benjaminitis, & Simeonitis, Judæique, ac res gubernare tam divinas, quam regias, jussit. Idemque imperium, ac plane geminam potestatem Jeriæ, agnatisque ejus bis mille & septingentis rex ille in Rubenitas, Gaditasque, & in dimidiam tribum Menassitarum dedit: cujus rei testimonium extat in primo Chronicorum libro, in capite xxvi. Atqui profecto Halabia, & Jeria, & eorum agnati, quos Chronicorum autor summos honores gessisse in republica, & fuisse ad quater mille & quadringentos ait, Levitæ erant, & nomen suum professi in ea tribu sunt, quæ sacrorum omnium custos fuit. Accedit, quod legum omnium, 10 & rerum humanarum, divinarumque summam scientiam 11 suo quodam sibi jure Levitæ vindicarunt, quam in Synagogis per Judææ oppida 12 populo tradidere: ut non immerito omnis ingenii, eruditionisque & bonarum artium patres atque autores habiti sint. Igitur ab his pietatis virtutisque exempla petita sunt. Etenim, cum pars ceremoniis sacrisque ministrarent, 13 alii in disciplinas incumberent, plurimi muneribus officisque civilibus intenti reipublicæ consularent, omnes tamen sine cupiditate vitam 14 agerent. Dissidisse vero tribuum orta, cum a Judæis divortium cætera gens Israelitarum fecisset, relictis urbibus, quas inter Israelitas habebant, eam partem amplexi sunt, quæ partem non integra & incerta regionum solennia tenuit. Sed, ut nihil perpetuum est, tandem post Babylonienſe exilium, cum exstructum templum secundum esset, temporum iniquitas bellorumque æstus quadam fati lege causam deposuit ad aliud schema. Primo enim pontificatum maximum gerere si ex Levitis ausi sunt, quibus per legem illud 15 affectare non licuit. Ea quasi materies omnium malorum fuit. Fecit enim avidos nimia felicitas: nec tam temperatæ cupiditates fuere, ut in eo, quod contigerat, desinerent. Gradus a magnis ad majora factus est, & qui insperata acceperant, spe improbiore affectu principatum sunt. Ac tandem vero, quæ actam adane nihil esset, res non sine 16 auctore tandem capiti impetere. Hinc indeque iterum, dum, antea, perituræ, & in leuodætia veterum. Ex qua enim tempestate sibi palatium duxerunt, præ reipublicæ instare, quæ vires perirent, dum pervenirent modo, nihil potest habere. Ita, qui rarissimam laudem, & non tam adhuc ordinem concessit, in concupiscit, & in concupiscit, postremo mutatis studis omnia divina humanaque promiscua habuerunt, unius arrogantis superbiæque dominio. Sed de hoc etiam ante diximus.

NOTÆ AD CAPUT NONUM.

1 Levitas in Senatum lectos) Verisimile est Levitas etiam ad subellia judicum electos fuisse & quidem in Synedrion magnum Hierosolymitanum, & ut videtur alius fuisse prælatos tum quia Deus illis hoc demandaverat officium, ut Legum cognitione ad jus dicendum instructi essent, tum quia veteres, atque ideo habitos aptiores ad ejusmodi munus exercendum. Nec tamen arbitramur, alius Israelitis, si de eorum constaret aptitudine viam pervenienti ad hanc dignitatem esse præclaram. 2 diximus, aptitudinis causa Levitas a Levitis prælatos esse existimamus. Vid. in 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100. 101. 102. 103. 104. 105. 106. 107. 108. 109. 110. 111. 112. 113. 114. 115. 116. 117. 118. 119. 120. 121. 122. 123. 124. 125. 126. 127. 128. 129. 130. 131. 132. 133. 134. 135. 136. 137. 138. 139. 140. 141. 142. 143. 144. 145. 146. 147. 148. 149. 150. 151. 152. 153. 154. 155. 156. 157. 158. 159. 160. 161. 162. 163. 164. 165. 166. 167. 168. 169. 170. 171. 172. 173. 174. 175. 176. 177. 178. 179. 180. 181. 182. 183. 184. 185. 186. 187. 188. 189. 190. 191. 192. 193. 194. 195. 196. 197. 198. 199. 200. 201. 202. 203. 204. 205. 206. 207. 208. 209. 210. 211. 212. 213. 214. 215. 216. 217. 218. 219. 220. 221. 222. 223. 224. 225. 226. 227. 228. 229. 230. 231. 232. 233. 234. 235. 236. 237. 238. 239. 240. 241. 242. 243. 244. 245. 246. 247. 248. 249. 250. 251. 252. 253. 254. 255. 256. 257. 258. 259. 260. 261. 262. 263. 264. 265. 266. 267. 268. 269. 270. 271. 272. 273. 274. 275. 276. 277. 278. 279. 280. 281. 282. 283. 284. 285. 286. 287. 288. 289. 290. 291. 292. 293. 294. 295. 296. 297. 298. 299. 300. 301. 302. 303. 304. 305. 306. 307. 308. 309. 310. 311. 312. 313. 314. 315. 316. 317. 318. 319. 320. 321. 322. 323. 324. 325. 326. 327. 328. 329. 330. 331. 332. 333. 334. 335. 336. 337. 338. 339. 340. 341. 342. 343. 344. 345. 346. 347. 348. 349. 350. 351. 352. 353. 354. 355. 356. 357. 358. 359. 360. 361. 362. 363. 364. 365. 366. 367. 368. 369. 370. 371. 372. 373. 374. 375. 376. 377. 378. 379. 380. 381. 382. 383. 384. 385. 386. 387. 388. 389. 390. 391. 392. 393. 394. 395. 396. 397. 398. 399. 400. 401. 402. 403. 404. 405. 406. 407. 408. 409. 410. 411. 412. 413. 414. 415. 416. 417. 418. 419. 420. 421. 422. 423. 424. 425. 426. 427. 428. 429. 430. 431. 432. 433. 434. 435. 436. 437. 438. 439. 440. 441. 442. 443. 444. 445. 446. 447. 448. 449. 450. 451. 452. 453. 454. 455. 456. 457. 458. 459. 460. 461. 462. 463. 464. 465. 466. 467. 468. 469. 470. 471. 472. 473. 474. 475. 476. 477. 478. 479. 480. 481. 482. 483. 484. 485. 486. 487. 488. 489. 490. 491. 492. 493. 494. 495. 496. 497. 498. 499. 500. 501. 502. 503. 504. 505. 506. 507. 508. 509. 510. 511. 512. 513. 514. 515. 516. 517. 518. 519. 520. 521. 522. 523. 524. 525. 526. 527. 528. 529. 530. 531. 532. 533. 534. 535. 536. 537. 538. 539. 540. 541. 542. 543. 544. 545. 546. 547. 548. 549. 550. 551. 552. 553. 554. 555. 556. 557. 558. 559. 560. 561. 562. 563. 564. 565. 566. 567. 568. 569. 570. 571. 572. 573. 574. 575. 576. 577. 578. 579. 580. 581. 582. 583. 584. 585. 586. 587. 588. 589. 590. 591. 592. 593. 594. 595. 596. 597. 598. 599. 600. 601. 602. 603. 604. 605. 606. 607. 608. 609. 610. 611. 612. 613. 614. 615. 616. 617. 618. 619. 620. 621. 622. 623. 624. 625. 626. 627. 628. 629. 630. 631. 632. 633. 634. 635. 636. 637. 638. 639. 640. 641. 642. 643. 644. 645. 646. 647. 648. 649. 650. 651. 652. 653. 654. 655. 656. 657. 658. 659. 660. 661. 662. 663. 664. 665. 666. 667. 668. 669. 670. 671. 672. 673. 674. 675. 676. 677. 678. 679. 680. 681. 682. 683. 684. 685. 686. 687. 688. 689. 690. 691. 692. 693. 694. 695. 696. 697. 698. 699. 700. 701. 702. 703. 704. 705. 706. 707. 708. 709. 710. 711. 712. 713. 714. 715. 716. 717. 718. 719. 720. 721. 722. 723. 724. 725. 726. 727. 728. 729. 730. 731. 732. 733. 734. 735. 736. 737. 738. 739. 740. 741. 742. 743. 744. 745. 746. 747. 748. 749. 750. 751. 752. 753. 754. 755. 756. 757. 758. 759. 760. 761. 762. 763. 764. 765. 766. 767. 768. 769. 770. 771. 772. 773. 774. 775. 776. 777. 778. 779. 780. 781. 782. 783. 784. 785. 786. 787. 788. 789. 790. 791. 792. 793. 794. 795. 796. 797. 798. 799. 800. 801. 802. 803. 804. 805. 806. 807. 808. 809. 810. 811. 812. 813. 814. 815. 816. 817. 818. 819. 820. 821. 822. 823. 824. 825. 826. 827. 828. 829. 830. 831. 832. 833. 834. 835. 836. 837. 838. 839. 840. 841. 842. 843. 844. 845. 846. 847. 848. 849. 850. 851. 852. 853. 854. 855. 856. 857. 858. 859. 860. 861. 862. 863. 864. 865. 866. 867. 868. 869. 870. 871. 872. 873. 874. 875. 876. 877. 878. 879. 880. 881. 882. 883. 884. 885. 886. 887. 888. 889. 890. 891. 892. 893. 894. 895. 896. 897. 898. 899. 900. 901. 902. 903. 904. 905. 906. 907. 908. 909. 910. 911. 912. 913. 914. 915. 916. 917. 918. 919. 920. 921. 922. 923. 924. 925. 926. 927. 928. 929. 930. 931. 932. 933. 934. 935. 936. 937. 938. 939. 940. 941. 942. 943. 944. 945. 946. 947. 948. 949. 950. 951. 952. 953. 954. 955. 956. 957. 958. 959. 960. 961. 962. 963. 964. 965. 966. 967. 968. 969. 970. 971. 972. 973. 974. 975. 976. 977. 978. 979. 980. 981. 982. 983. 984. 985. 986. 987. 988. 989. 990. 991. 992. 993. 994. 995. 996. 997. 998. 999. 1000.

1 Hermann, Cœlogum in Repub. Hebraeorum diversum ab hoc quod posterioribus temporibus. 2 Hermann, Cœlogum in Repub. Hebraeorum diversum ab hoc quod posterioribus temporibus. 3 Hermann, Cœlogum in Repub. Hebraeorum diversum ab hoc quod posterioribus temporibus. 4 Hermann, Cœlogum in Repub. Hebraeorum diversum ab hoc quod posterioribus temporibus. 5 Hermann, Cœlogum in Repub. Hebraeorum diversum ab hoc quod posterioribus temporibus. 6 Hermann, Cœlogum in Repub. Hebraeorum diversum ab hoc quod posterioribus temporibus. 7 Hermann, Cœlogum in Repub. Hebraeorum diversum ab hoc quod posterioribus temporibus. 8 Hermann, Cœlogum in Repub. Hebraeorum diversum ab hoc quod posterioribus temporibus. 9 Hermann, Cœlogum in Repub. Hebraeorum diversum ab hoc quod posterioribus temporibus. 10 Hermann, Cœlogum in Repub. Hebraeorum diversum ab hoc quod posterioribus temporibus. 11 Hermann, Cœlogum in Repub. Hebraeorum diversum ab hoc quod posterioribus temporibus. 12 Hermann, Cœlogum in Repub. Hebraeorum diversum ab hoc quod posterioribus temporibus. 13 Hermann, Cœlogum in Repub. Hebraeorum diversum ab hoc quod posterioribus temporibus. 14 Hermann, Cœlogum in Repub. Hebraeorum diversum ab hoc quod posterioribus temporibus. 15 Hermann, Cœlogum in Repub. Hebraeorum diversum ab hoc quod posterioribus temporibus. 16 Hermann, Cœlogum in Repub. Hebraeorum diversum ab hoc quod posterioribus temporibus. 17 Hermann, Cœlogum in Repub. Hebraeorum diversum ab hoc quod posterioribus temporibus. 18 Hermann, Cœlogum in Repub. Hebraeorum diversum ab hoc quod posterioribus temporibus. 19 Hermann, Cœlogum in Repub. Hebraeorum diversum ab hoc quod posterioribus temporibus. 20 Hermann, Cœlogum in Repub. Hebraeorum diversum ab hoc quod posterioribus temporibus. 21 Hermann, Cœlogum in Repub. Hebraeorum diversum ab hoc quod posterioribus temporibus. 22 Hermann, Cœlogum in Repub. Hebraeorum diversum ab hoc quod posterioribus temporibus. 23 Hermann, Cœlogum in Repub. Hebraeorum diversum ab hoc quod posterioribus temporibus. 24 Hermann, Cœlogum in Repub. Hebraeorum diversum ab hoc quod posterioribus temporibus. 25 Hermann, Cœlogum in Repub. Hebraeorum diversum ab hoc quod posterioribus temporibus. 26 Hermann, Cœlogum in Repub. Hebraeorum diversum ab hoc quod posterioribus temporibus. 27 Hermann, Cœlogum in Repub. Hebraeorum diversum ab hoc quod posterioribus temporibus. 28 Hermann, Cœlogum in Repub. Hebraeorum diversum ab hoc quod posterioribus temporibus. 29 Hermann, Cœlogum in Repub. Hebraeorum diversum ab hoc quod posterioribus temporibus. 30 Hermann, Cœlogum in Repub. Hebraeorum diversum ab hoc quod posterioribus temporibus. 31 Hermann, Cœlogum in Repub. Hebraeorum diversum ab hoc quod posterioribus temporibus. 32 Hermann, Cœlogum in Repub. Hebraeorum diversum ab hoc quod posterioribus temporibus. 33 Hermann, Cœlogum in Repub. Hebraeorum diversum ab hoc quod posterioribus temporibus. 34 Hermann, Cœlogum in Repub. Hebraeorum diversum ab hoc quod posterioribus temporibus. 35 Hermann, Cœlogum in Repub. Hebraeorum diversum ab hoc quod posterioribus temporibus. 36 Hermann, Cœlogum in Repub. Hebraeorum diversum ab hoc quod posterioribus temporibus. 37 Hermann, Cœlogum in Repub. Hebraeorum diversum ab hoc quod posterioribus temporibus. 38 Hermann, Cœlogum in Repub. Hebraeorum diversum ab hoc quod posterioribus temporibus. 39 Hermann, Cœlogum in Repub. Hebraeorum diversum ab hoc quod posterioribus temporibus. 40 Hermann, Cœlogum in Repub. Hebraeorum diversum ab hoc quod posterioribus temporibus. 41 Hermann, Cœlogum in Repub. Hebraeorum diversum ab hoc quod posterioribus temporibus. 42 Hermann, Cœlogum in Repub. Hebraeorum diversum ab hoc quod posterioribus temporibus. 43 Hermann, Cœlogum in Repub. Hebraeorum diversum ab hoc quod posterioribus temporibus. 44 Hermann, Cœlogum in Repub. Hebraeorum diversum ab hoc quod posterioribus temporibus. 45 Hermann, Cœlogum in Repub. Hebraeorum diversum ab hoc quod posterioribus temporibus. 46 Hermann, Cœlogum in Repub. Hebraeorum diversum ab hoc quod posterioribus temporibus. 47 Hermann, Cœlogum in Repub. Hebraeorum diversum ab hoc quod posterioribus temporibus. 48 Hermann, Cœlogum in Repub. Hebraeorum diversum ab hoc quod posterioribus temporibus. 49 Hermann, Cœlogum in Repub. Hebraeorum diversum ab hoc quod posterioribus temporibus. 50 Hermann, Cœlogum in Repub. Hebraeorum diversum ab hoc quod posterioribus temporibus. 51 Hermann, Cœlogum in Repub. Hebraeorum diversum ab hoc quod posterioribus temporibus. 52 Hermann, Cœlogum in Repub. Hebraeorum diversum ab hoc quod posterioribus temporibus. 53 Hermann, Cœlogum in Repub. Hebraeorum diversum ab hoc quod posterioribus temporibus. 54 Hermann, Cœlogum in Repub. Hebraeorum diversum ab hoc quod posterioribus temporibus. 55 Hermann, Cœlogum in Repub. Hebraeorum diversum ab hoc quod posterioribus temporibus. 56 Hermann, Cœlogum in Repub. Hebraeorum diversum ab hoc quod posterioribus temporibus. 57 Hermann, Cœlogum in Repub. Hebraeorum diversum ab hoc quod posterioribus temporibus. 58 Hermann, Cœlogum in Repub. Hebraeorum diversum ab hoc quod posterioribus temporibus. 59 Hermann, Cœlogum in Repub. Hebraeorum diversum ab hoc quod posterioribus temporibus. 60 Hermann, Cœlogum in Repub. Hebraeorum diversum ab hoc quod posterioribus temporibus. 61 Hermann, Cœlogum in Repub. Hebraeorum diversum ab hoc quod posterioribus temporibus. 62 Hermann, Cœlogum in Repub. Hebraeorum diversum ab hoc quod posterioribus temporibus. 63 Hermann, Cœlogum in Repub. Hebraeorum diversum ab hoc quod posterioribus temporibus. 64 Hermann, Cœlogum in Repub. Hebraeorum diversum ab hoc quod posterioribus temporibus. 65 Hermann, Cœlogum in Repub. Hebraeorum diversum ab hoc quod posterioribus temporibus. 66 Hermann, Cœlogum in Repub. Hebraeorum diversum ab hoc quod posterioribus temporibus. 67 Hermann, Cœlogum in Repub. Hebraeorum diversum ab hoc quod posterioribus temporibus. 68 Hermann, Cœlogum in Repub. Hebraeorum diversum ab hoc quod posterioribus temporibus. 69 Hermann, Cœlogum in Repub. Hebraeorum diversum ab hoc quod posterioribus temporibus. 70 Hermann, Cœlogum in Repub. Hebraeorum diversum ab hoc quod posterioribus temporibus. 71 Hermann, Cœlogum in Repub. Hebraeorum diversum ab hoc quod posterioribus temporibus. 72 Hermann, Cœlogum in Repub. Hebraeorum diversum ab hoc quod posterioribus temporibus. 73 Hermann, Cœlogum in Repub. Hebraeorum diversum ab hoc quod posterioribus temporibus. 74 Hermann, Cœlogum in Repub. Hebraeorum diversum ab hoc quod posterioribus temporibus. 75 Hermann, Cœlogum in Repub. Hebraeorum diversum ab hoc quod posterioribus temporibus. 76 Hermann, Cœlogum in Repub. Hebraeorum diversum ab hoc quod posterioribus temporibus. 77 Hermann, Cœlogum in Repub. Hebraeorum diversum ab hoc quod posterioribus temporibus. 78 Hermann, Cœlogum in Repub. Hebraeorum diversum ab hoc quod posterioribus temporibus. 79 Hermann, Cœlogum in Repub. Hebraeorum diversum ab hoc quod posterioribus temporibus. 80 Hermann, Cœlogum in Repub. Hebraeorum diversum ab hoc quod posterioribus temporibus. 81 Hermann, Cœlogum in Repub. Hebraeorum diversum ab hoc quod posterioribus temporibus. 82 Hermann, Cœlogum in Repub. Hebraeorum diversum ab hoc quod posterioribus temporibus. 83 Hermann, Cœlogum in Repub. Hebraeorum diversum ab hoc quod posterioribus temporibus. 84 Hermann, Cœlogum in Repub. Hebraeorum diversum ab hoc quod posterioribus temporibus. 85 Hermann, Cœlogum in Repub. Hebraeorum diversum ab hoc quod posterioribus temporibus. 86 Hermann, Cœlogum in Repub. Hebraeorum diversum ab hoc quod posterioribus temporibus. 87 Hermann, Cœlogum in Repub. Hebraeorum diversum ab hoc quod posterioribus temporibus. 88 Hermann, Cœlogum in Repub. Hebraeorum diversum ab hoc quod posterioribus temporibus. 89 Hermann, Cœlogum in Repub. Hebraeorum diversum ab hoc quod posterioribus temporibus. 90 Hermann, Cœlogum in Repub. Hebraeorum diversum ab hoc quod posterioribus temporibus. 91 Hermann, Cœlogum in Repub. Hebraeorum diversum ab hoc quod posterioribus temporibus. 92 Hermann, Cœlogum in Repub. Hebraeorum diversum ab hoc quod posterioribus temporibus. 93 Hermann, Cœlogum in Repub. Hebraeorum diversum ab hoc quod posterioribus temporibus. 94 Hermann, Cœlogum in Repub. Hebraeorum diversum ab hoc quod posterioribus temporibus. 95 Hermann, Cœlogum in Repub. Hebraeorum diversum ab hoc quod posterioribus temporibus. 96 Hermann, Cœlogum in Repub. Hebraeorum diversum ab hoc quod posterioribus temporibus. 97 Hermann, Cœlogum in Repub. Hebraeorum diversum ab hoc quod posterioribus temporibus. 98 Hermann, Cœlogum in Repub. Hebraeorum diversum ab hoc quod posterioribus temporibus. 99 Hermann, Cœlogum in Repub. Hebraeorum diversum ab hoc quod posterioribus temporibus. 100 Hermann, Cœlogum in Repub. Hebraeorum diversum ab hoc quod posterioribus temporibus.

NOTÆ AD CAPUT DUODECIMUM.

* Interioris autem magni porticus oblectum erat) Intelligit autor templum Salomonis splendidissimum. Non contentus erat Salomo, quod templum edificatum fuerit ex marmore pretioso, cedris odorem spirantibus, sed ut omnia in templo sint speciosa, vult auro obdare omnia. Nihil erat in templo, quod auro non condecoraretur. Cum Salomonis templo magnam convenientiam habet templum ad flumen Saron edificatum, quod adeo magifico apparatu constructum videbatur scribit *Olaus Magnus lib. 111. c. v.* ut nihil in ejus parietibus, laquearibus aut columnis, nisi auro splendidum videretur. Tectum præterea totum auro fulgebat. Quo factum erat, ut templum in ampla planitie situm, admirando sui fulgore venerandam religionis maiestatem accendit ingeneraret. Huic accedit Templum Serapidi dedicatum, de quo *Rufinus lib. 11. c. xxiii.* Interiores delubri parietes laminis primo aureis vestiri, super has etiam argenteis, tertio quoque loco esse areas, ad utrumque tum argentum tum aurum ornamentum communicandum.

* Vasa ex puro puro auro) Mandaverat Deus Moysi, ut omnia vasa tabernaculi ex auro purissimo confici curaret. vid. *Exod. cap. xxv.* Confer. *annot. Anst. worth. fol. m. 101. 102. & Exod. c. xxviii.* Constat itaque videmus sacra vasa vel ex auro vel argenteis conficienda.

* cum scilicet, lignis & ceteris magis essent proprium, tum propter materiam, tum propter artis simplicitatem, ita scribente *Seneca. Porphyrus lib. 2. de obs. §. 18.* eandem fere opinionem fovet. Ideo & *Perfius* adeo in illos invehitur *Satyr. 5. vers. 52. seqq.*

Si tibi crateras argenti incusaque pingui
Auro dona feram, fides, & pectore lævo
Excultas guttas, latere prærepidum cor, &c.

Conferantur huc notæ *Cornel. Scherzer. pag. m. 569. seq. in Pers. edit. Lugd. Bat. 1648. vid. D. Sauerb. de Sacrific. cap. xviii.*

* magnificus) Gentilibus hunc ritum fuisse, quo delubra magnificis donariis ornabantur. Donaria autem erant, quæ ex liberalitate Divi donabantur. Hujus pietatis insignis exemplum in *Agincetis Herodotus*, idem in *Calliope*; Collata autem per nos decemum telegenerat, ex qua tum Deo qui Delphus est, tripus aureus ibi repositus, insilens super tripiti ex ære colubro, proxime aram; tum Deo, qui est in Olympia, æreus decem cubitorum Jupiter; tum Deo, qui est apud Isthmum, æreus septem cubitorum Neptunus. De magnificis Donariis Capituli videndus est *Ryquius* in libello de Capisolio. Confetti etiam poterit *Jacob. Philip. Thomassinus liber de Donariis*, ubi multa lectu digna. *Martin. de Ros Singular. de die natali pag. m. 548.* Suidæ interpres de Simulacro Martis, quod in Arabia colitur verba faciens, in hæc prorupit; Domus tota est aurata & Donaria multa. Hæc ipsa etiam munera dicuntur, de quibus *Julianus* de Delphico templo lib. xiv. Multa & opulenta ibi Regum populorumque volunt munera, quæ magnificentia sui redditum vota gratam voluntatem & Deorum responsa manifestant. Ita etiam in templo Hierosolymitano Donaria fuisse splendida testatur *Josaphus*. De Tabula aurea & candelabro aureo videatur *Joma cap. 3. & annotat. Angli Scheringhamii par. m. 37. edit. Francq. Immo Atrium in templo fuit scilicet atrio m. hierum, ubi Casophylacium; videatur *Samuel Basnagius de rebus sacris exercit. pag. m. 47. 48. edit. Ultrasig. 1692.* Hæc & apud Ethnicos sacrum in Deorum templis atrium, & in Saturni, inquit *Macrobius*, Romani atrium esse voluerunt, quod tempore, quo incoluit Italiam Iteus in eius finibus nullum esse*

furtum commissum, aut quia sub illo nil erat cuiquam privatum. Atrium etiam apud *Athenienses* cella erat post ædem Minervæ, ob id *Enochides* dictum. Locupletissimus etiam Delphici Apollinis thesaurus fuit *Joslin. lib. 24.* Sed Delphicum thesaurum superavit Hierosolymitanus, constant magna arri & rudis & signati copia, quam unius ille Cræsus abluat. Duo scilicet Talentorum milia, autem præterea, ejus summa accedebat ad octo Talentorum milia. Recte autor damnat hæc delubra. Unde sapienter *Plutarch. de Pyth. Oracul.* Jolite dona-

trigulum cavum in quo repositi sunt nummos suos. Illos per templum gestare non licebat nec bi. lum, quia ut viatores coram Numine non debebant comparere Israelitæ; Hinc *Abd. Schabb. fol. 31.* morte dignus judicatur, qui ita se gesserit. Confer *Johes. Lightfoot. hor. Talmud. in Marc. cap. 11. pag. m. 632.*

* Proci a sacro limine abegit) Christus nei Evangelista cap. II. vers. 14. 15. 16. ditores domi & nos sedentes e- puit quadam cum horum mentionem facit, innuisse, certum est, quod ejusmodi nihil homines, locum sanctissimum sua præsentia turpiter profanantes, jure exachi fuerint. De Numularis, Menlar, Argentarius Græce a Matthæo & Marco adducitur *log. lib. 4. Luc. 1. pag. m. 614. 615.* Cum itaque templum locus orationis fuerit, ubi Deus colendus, Numularum autem & Kappur, ac in domum mer-

* Numina de var. Eccles. Occurrit pag. 483. pathetice ita *napazza* verba: Cogitavit forte est, inquit, colluvies hominum postuorum quædam in templum turpi lucro & quædam inhumani in, ibi volueratio emittuntur & venduntur quantum magis boni, huiusmodi, pectus colubarum, quantæ fraude ibi fuerint utroque, tum vendentium tum ementium, tam ac. otum commu- tum; adeo ut vix pice bus & sanctis meditatio- rit. Ita vero domus Dei facta est do- orationum, de- latronum &

* proci a sacro limine abegit) Christus nei Evangelista cap. II. vers. 14. 15. 16. ditores domi & nos sedentes e- puit quadam cum horum mentionem facit, innuisse, certum est, quod ejusmodi nihil homines, locum sanctissimum sua præsentia turpiter profanantes, jure exachi fuerint. De Numularis, Menlar, Argentarius Græce a Matthæo & Marco adducitur *log. lib. 4. Luc. 1. pag. m. 614. 615.* Cum itaque templum locus orationis fuerit, ubi Deus colendus, Numularum autem & Kappur, ac in domum mer-

* sanctus, sancta ibi erant tractanda, non querulus, non mercato. Ita etiam Gentiles profanos e tem- plis rejecerunt suis. Vid. *Psejfer. antiq. Græc. lib. 1. cap. 39. pag. 89. seq.* * Admunda moles) Tanta enim fuit templi ma- jestas tantique fulgor, ut homines vix sit, aut ex pretio

pretio describere, aut in ordinem redigere recentem. Illustravit templi sedem Hieronymus, Pradus, Vitalpandus, Ribera, Adrichomius & alii, ut supervacuum videatur, scribere post Homerum *Iliada*.

7 In montis crepidine.) Scil. Morie, mons unus ex tribus his, qui ab ortu vultu immincebant, atque a monte Dion per vallem Tyropoon, a monte Acha vero per vallem Cedronis distabant. De etymologia hujus variant auctores, quorum sententias adductas vide apud Dieter. in antiquitatibus Bild. fol. no. 362. conf. Jeph. Henric. Ottem. Lexicon. Lightfoot. pag. 46. edit. Loff. & pag. 57. 58.

in altam terræ profunditatem inter faxa validissima, quæ tum contra omnem temporum injuriam resistere, tum quamcumque superpositam molem illamque poterant. De his lenibz Josephus lib. 8. antiq. jud. cap. II. pag. 119. sequentibus verbis: Rex in altissimam terræ profunditatem fundamenta templi rexit ex faxis validissimis, quæ contra omnem temporum injuriam resistere possent, ita ut cum contigua terra coacta solum ac firmamentum impediendis lubricationibus præberet, et propter incommodum soliditatem facile molem adduci cum parato ornamentorum sumptuosissimè perierit, non minorem admirationem habitura, quam quæ superne ac amplitudinem, pulchritudinem et magnificentiam operis per artifices elaborata sunt, exlustrarentque usque ad luxuriam ex albo lapide. Conf. Job. Herms. Orbon. Lexic. Philolog. pag. n. 637.

Orion. *Sacra scripturae analog.* pag. m. 637.
 VI. 30. *edificavit eam kil. adtem septem annis.*
Putat quidem Diericx. in antiquit. Bibl. fol. m. 336.
intraundecim annorum spatium extructum esse tem-
plum a Salomone, ita, ut septem annos consumserit
in extruendo templo seu domo, reliquos vero in
parandis utensilibus. Verum cum in *Sacra Scriptura*
expresse septem tantum annorum mentio fiat,
non videmus, quomodo defendi possit opinio hac.
Confirmat Seder Olam cap. XV. templum Salomonis
intra spatium septem annorum edificatum fuisse,
qujus verba vir celeberrimus Johannes Meyer
in annos. ad h. l. pag. m. 631. edit. Amstel. 1699.
eruditè explicat Reperit Scriptur. Sacre hunc ten-
ris characterem, ut cuique constaret, quando i-
ta, & quando perfecta esset domus; & ut ostende-
ret magnificientia domus ex structura tempore &
glacritas ac solertia Salomonis in opere templi,
quod extruxit septem annis, essi majus & pretio-
sius esset domo sua, quam edificavit tredecim an-
nis, ut etiam significaretur Domum huic operi
benefuisse.

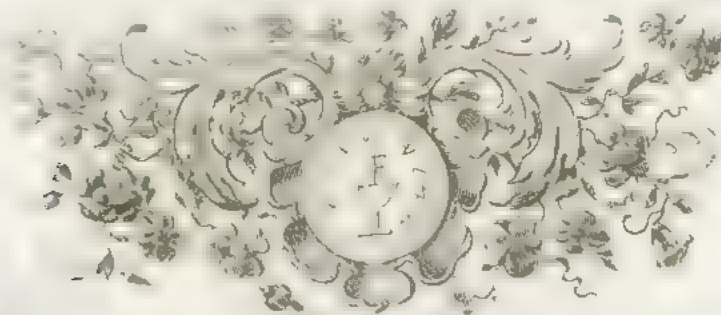
¹⁰ *Vix adfuerat*) Loquitur autor de templo Dianae splendidissimo & pretiosissimo Ephesi in honorem Dianae extructo, quod ob operis magnitudinem, & elegantiam inter septem mundi miracula relatum *Pansicoll. lib. I. Tit. 32. pag. 102. ver. deperdit*. Cujus templi celebritatem tria arguit; Magnitudo primum, quae cetera omnium hominum opera antecit. Ephesiorum deinde civitatis splendor. Et ipsa postremo Dae claritas. Primum hujus templi Architectus fuit *Cerisyphum Strab. lib. XIV. pag. 640. Geograph.* Et ducenti vigintique anni istius structurae, quam tota fecit Asia, elapsi sunt. Verum de hoc aedificamus *Plinius lib. XXXVI. cap. XIV. p. 716.*

[illegible]

Nec tertia Templi molles laudentur honores.

Etantant: sed cum Georgio Merula molles honores
 accipimus in commendationem tam artificum, quam
 statuarum, quæ in templo magnificentissime stabant.
 Vid. *Angl. Politic. c. 51. Miscell. & Rader. ab
 Epigr. nec non Salmuth. ad Pancroll. part. 1.
 lit. 31. pag. 197.*

In quo primus hominum parens) Rabbinus statuunt Morsam montem esse illum locum , ubi primus homo Adam factus est, Cui et Aduer-
tuerunt, &c. in R. F. 4. l. 1. c. XXX
ne tentat ne Altare illud, Sicut et
veniens ad illum locum, monstravit Sanctus bene-
dictus Abrahamo digito dixitque illi : Hoc est alta-
re, hoc inquam est altare, in quo primus homo obim-
obuit. Hoc est altare illud, in quo sacrificium ob-
tulit Cain & Abel. Hoc quoque est, in quo
Noah & eius sacrificia fecit, prout dicitur : Ex-
citavit Noe altare Domino, &c.
et fuit altare illud, in quo Isaac
offerens facinus, &c. Item in Mose
in Monte Sinai &c. 2. l. 1. c. 1. or-
bitur, ut videtur An. H. 1. l. 1. c. 1.
mon, in Genesi cap. 8. v. 20. edit. L. h. h.
v. b. Itaque tractatione, &c. ill, that the
place where David and Salomon built an Altar, in
the Floor of Arannah (1. Chron. 21. 22. 26. and 22.
1. 2.) was the place where Abraham builded an Al-
tar and bound Isaac upon it, and that was the place
where Noe builded after he came out of the Ark,
and that was the altar upon which Cain and Abel
offred : And on it, Adam the first man offred an of-
fering after he was created Verum hæc non a p. 12
para arguta rationum sunt, ut celeb. Hesig-
ger, pag. 292. ostendit.

CAPUT DECIMUMTERTIUM.

Admiranda quædam de templo, deque sacrificiorum & sacerdotum multitudine. De festo Paschæ singulari quid, & pene supra fidem. Lignorum tres strues in altari. De æternis ignibus. Corban Habitaculum, oblatio lignorum, & dies festi ad hanc rem. Talmudicorum & Flavi Josephi discrepantia. Superstitio eorum, qui intraverant templum, quique exiverint ex illo.

DIFFICILE esset dicere, quot sacrificiorum oblationumque genera & causas Judæica religio habuerit. Sane, cum Flavius * dicat, in singulis classibus, quæ hebdomadam unam per vices in templo sacris operabantur, fuisse plus quam quinque milia † sacerdotum; omnino opus ingenti victimarum numero quotidie fuit, ne tot manus otiosæ essent. Norat idem scriptor ‡ uno die paschatis ducenties quinquagies quinquies immola & sexcenta animalia immolata esse. Dicitur autem, secundum R. Eliezeris die, † & præterea duobus aliis festis, omnes sacerdotum classes Jerololyamam venisse, & junctis operis sacra simul fecisse: ut jam necesse sit, eodem tempore, atque die uno, centum & viginti milia sacerdotum munus suum obisse. Quod si jam e numero victimarum, quas cecidisse Flavius in illo festo prodit, mactatas a sacerdotibus singulis binas cogites; supersunt quindecies millenæ, & sexcentæ, quæ adhuc quærent, ejus manu pereant. Porro harum omnium immolatio facta in uno altari est, in quo quotidie tres lignorum stipes ‡ compositas fuisse, Rabbi Moses Ægyptius ait: de quibus singulatim illud prodit, in Halacha Temidin & Musaphin, in capite secundo: ראשונה מערכה גדולה שעליה מקריבין חמורין חמורין עם שאר הקרבנות: שנייה במדרגה קטנה שמונה לוקחין אש נמחתה להקטיר קטורת בכל יום: שלישית אין עליה כלום קטנה. Prima stipes, inquit, in qua erat, in qua jure sacrificium, cæteraque, quæ offerebantur, apponebant. Secunda, ad latera ejus, minor fuit: de qua ignem exceptabant acerra, ut suffimenta in altero altari adolerent, quod per ipse S. Sanctorum erant positum. Tertia illud duntaxat habuit, quod cum in fœderis legis divine præceptionem, quæ de igne erat ejusmodi, decedens non perperam. Describit Flavius in libro secundo *de sacrificiis*, in capite tricesimo & primo, fuisse Jerololymaz diem festum quandam, quem *מזבח עול* † ipse appellat propterea quod Judæi tunc omnes ex sylvis magnum lignorum vim in templum ‡ comportabant ad alt. id est sacros ignes, † quos esse æternos † & nunquam extinguere lex divina jussit. Hæc vero leviter a Flavio Talmudici discrepant. Ajunt enim, non id uno tempore factum ab omnibus simul esse, sed familiis singulis ad hanc rem fuisse certos dies constitutos: quod nos ita accipimus, ut sitis quæque dies plures familias, puta viginti aut triginta, hujus officii causa locaverint, non Judæorum heret per reliquam Palestinam habitantium, sed Jerololymitanorum duntaxat. Addunt Talmudici, eas familias, quæ signationam vias in orbem redierant, holocaustum spontaneum obtulisse, quod קרבן העצים dictum fuit, quoniam superadatum lignationi est. Ias autem idem non fuisse, ea tempestate in luctu & iquallore esse, aut jejuno se moderare. Talmudicam sententiam Maimonides illis verbis complexus est, in Halacha Cele Hammukdash, in capite sexto. יום קבץ ירי יושפתי יצאת לעצים יצאים למקרבן ויום שנינו לבני משפחה וז' להבית העצים היו מקריבין עולות נזבה וזהו קרבן העצים וזהו ליום כסוי יום טוב. Porro, ut in animis major veneratio inesset sacre ædis, intraditum illud non lege Molata, sed vetustissimis Judæorum institutis est, ut quisquis templum intrabat, prælim ad dextram † obverteret, ac sic circumiret, eaque via egrediretur, quæ ad sinistram erat. Contra auctus, qui in laevâ sacre, quive egressu ex Judæorum communione erant, ex hominibus genere, quod נדרי appellatur, ut ex latius latenda & sinistra dextroriam fuit. Qui ipsi sacerdotēs, cum rem sacram recedant, recessum ad portam atria cedebant, pene ut nepes solent, sed paulatim tamen obliquato latere. Hæc, & alia genera plura in libris Talmudicis tradantur, & res ædæ ad illud tempus tant, cum jam in animos hominum, res insana, superstitio invasisset.

* In *Apolog. adversus Apionem*. † Lib. 6. *de civ.* cap. 45.

NOTÆ AD CAPUT DECIMUMTERTIUM.

¹ Plus quinquae milia. Testatur hoc Iosephus cu-

hominum plus quam quinque millia: vid. celeb.

Theol. Antiq. Sacr. Tom. III.

ram e. 67. enumerat viginti quatuor Sacerdotes ad sacrificium iuge martirium; die Sabbathi quadraginta sex requiritos fuisse; Maximum autem numerum purae pollulasse sacrificia iugibus addita festi *Nivulim*, ubi multa offerenda fuerunt sacrificia. Num. xviii. ubi pluribus enucleavit prælaudatus D. Bryan, pag. 337. 338. Nunquam tamen, addit, plures adeffe debebant Sacerdotes, quam fello Paschalis, quippe incredibilis multitudo agnorum circa vesperam immolanda. Probatur hoc cum nostro ex *Iosepho de bell. Judaic lib. vii. c. xv*

Tres lignorum fruces) Rabbinus
 lis est. R. Meir enim quatuor, R. Juda duas, alii
 quinque, uti in annot. ad *Codic. Jeon.* refert Angelus
 doctiss. *Seheringham.* pag. m. 49. edit. *Franeq. R.* Jo-
 sis autem sententia omnium calculos tulit, quæ tres
 tantum statuit. Una est תרלווה פירות fruces ma-
 gna cui omnia sacra comburenda imponebantur. Al-
 tera quæ minor erat, iuxta priorem ponebatur, at-
 que nem taxatum in area aurea adolendo suffice-
 bat. Tertia, quæ קרם ושרש dicitur, non alio
 pertinebat, ac ut obsequium præstaretur divino jul-
 li, de igne conservando *Levit. c. 13.* In quarta fruce
 R. Meir hesternarum victimarum reliquias in cinere-
 non penitus dilapsas, cremandas esse putavit.
 At ea nihil habemus opus. Nam istas ad primæ
 fructus latera postero mane oppositas fuisse, *Mischna*
Tamid testatur, & non male *Leontius* explicat.
 Fructus ista latera habuit, super quibus membra vi-
 dimarum, quæ a vespere præcedente non consumpta
 fuerunt, disponebant. *Basil Schult. cap. LVIII. & Mar-
 mund. Hile. Tan. c. 11. §. 3.* ex Scriptura ita pro-
 bant. E traditione habemus, quod verba *Levit. vi.*
 1. super additione, quæ fit in altari, ad fructum ma-
 gnam pertineant. At versu eodem: & ibi ignis al-
 taris alendus est, ad fructum secundam, quæ sufficit
 est. Et vers. 3. Et ignis, qui est super altare, ar-
 debit in eo: ad tertiam, quæ ad conservandum ignem
 est. De modo construendi & qua parte, videntur
 plur. Reverend. *Daffon.* in *dissert. de Altar* esse
Hieronymus Templi edit. *Wichere.* 1708. Cl. Joh.
 Jacob *Comer.* ילדו ילדו lea ut ante extiterit tem-
 pli secundæ edit. *Luce.* B. *Brux. 1757.* Joh. *Sau-
 de.* c. cap. xvi. pag. m. 361. de *capite* aut *Jeneff*
 aut quos Lectores curiosos remittimus, qui plura de
 his legere desiderant.

4. Ad Europaeos. Purat Auth. r. rolier ex Josephi
 probari posse unumquemque ad ignem comperta-
 re, in ead. a Mart. a. quatuor dilecti. Vide-
 ear enim. id officio populo unum adhibere & ad
 unum tunc in tem. ad dirigere, cum tamen Rab-
 bini quatuor tan. vas forte elias cum Nehemias
 alluunt, & novem exerta tempora fignent. vid. ce-
 lest. lib. Meyer. Dicitur ex Feij. pag. m. 302. aut
 Ant. 1663. Joh. Sanders. in de Sacram. pag. m.
 304. cap. xvi. edit. Ven. Org. cit. Nehem. c. 35.
 Sicut conf. cum. Si erunt, levite & populus it-
 rat. (non Nehem. m. ut f. m. patet, pro
 oblatione lignorum ad effundendam ea in Vatum
 Dei juxta familias paternas nostras, temporibus can-
 dis de anno in annum. In Taanith cap. xv. §. 3.
 recensentur novem dies speciales in anno ad hoc de-
 ducatos, ut octo familie (Joh. Henric. Otto no-
 vem vult) in illis ligna afferrent. (1. die Nisan
 afferrebant Ahas filius; die 2. Tammar filii Davidis
 filii Juda; die 3. mensis Abh filii Parath; die 4. ejus-
 dem mensis filii Jonadab filii Reclab; & die 10. filii
 Semaah; die 15. filii Zattu; die 20. filii Palath
 Moab; die 20. mensis Elul filii Adon; 1. Thebeth
 iterum familia Parath. Confer. Job. Jacob. Cramer.
 de ara exteriori templi secundi pag. m. 100. edit.
 Lugd. Bat. Gentiles quoque hunc ritum observasse
 in comportandis lignis, testat Cl. Saubertus de sa-
 crif. pag. m. 359. Conf. Wilhelm. Stuck. in descrip-
 tione Gaur. hocque lignatum vas.

3. In templum. Obvium est in Atrio mulierum
 conclave, sicut in angulo ejus Orientali aquilona-
 rum. Quod *Sacerdotum* וְהַכֹּהֲנִים וְהַלְוִיִּם וְהַיִּשְׂרָאֵלִים
 quia ut notat *Barnaba* omnia ligna, quae ad py-
 ram pertinebant eo reponebantur, ideo mirum,
 ut Sacerdotes quos etiam a minis arceat ligna
 vermicibus infecta resecarent, quoniam lignum, in
 quo vermis erat, arce adhiberi nequiret, *Midras* b.
 l. xi. f. 5. Item, ut *conclave* lignorum dicitur. Ver-
 um hic quatuor, an hoc conclave atria mulierum

incredibilem illam lignorum multitudinem accepit? R. *Abraham Schille* cap. xxv. ita differit: Hæ conclave in atrio mulierum non est *Lignum*, omnia ligna condebantur, quibus per ann. *ante*, decursum altaris regis opus erat, quæque a familiis populi donabantur juxta *Taanith* iv. §. 3. sed in Conclavi isto ea tantum ligna ponebantur, quæ res altaris fructus in singulos dies pollybant: atque isti Sacerdotes proxime, ante fructus inde compositas, ea ibi vermes purgabant & findebant. Aliud autem conclave in monte *Domus* & quidem decimum, in quo omnia ligna condebant, quibus per annum unum integrum opus erat, oblata a filio Davidis filiis *Judge* & *fociis*. Confer. *Daniel Landius* in *Col. Talm. de jejan. edit. Traject* p. 54

De lignis faciens aram) Non quævis ligna ad
aleum sunt apte alitare ignem ara erant, sed talia,
quæ non habebantur picea, extra, & ab
omni vitâ aliena et eorum oleo, requæ ac. Quæ
tunc sunt Ligna tunc non nisi torrefacta esse oportet
vita enim videtur, & de sacris videri cum
expertæ. Iudicia erant & ligna demon-
strans. Nunc enim a, quam ligna recentia at-
terere debet. Et huc latatum præci poena sanctorum
Et ad idem videmus De eis, qui ligna inegritima
aram affert videntur in Menach. & vitæ neque
videtur, an idem peccet, quod qui victimam vi-
tam offert, & sapienter novius & ritus cavendus
est, an non? Ea propter magno non excludit sed
verbera rebellionis patitur. Ceterum omnia ligna
idonea erant, dum nova essent, ut ex Maimonide
de rubis aliis interdixit c. 7 § 3. refert plur. Re-
becca. D. Disjunctio in d. f. s. r. videtur exteri tem-
pori Hieronymus q. 17 est Hirschberg. l. 6 c. 8.

I gna omnia nona, live tyndra } non me ad
hocem mitem achobantur, non autem affectant
I gna olea, nec vitiis, si pitecia quia illa aliam
habrablem terre Israel pertinebat. Canter Job.
Jacob. Crane qui eadem I gna indones ex Tami-
ni § 3 recevit. Sorbant tamen achibere raris
necum lyeir am, live recent oram, que non ad
orbem tabula lem pertinebat, & gna cum de
arbons oleoia. Et quæ aliæ species, de quibus di-
ferie citat. Crane. pag. m. 98. Unde constat, ægre
admissas esse arbores, quæ fructus dabant : ut ex
Tambana proferre celeb. Dissertus Insper Igna
Ma nen achabant sciatore veribus, ut me ant
Ma nales de plus attem interdictis e vi d 2 &
Natan en chuch 14 161 nec vermes cuncti
chit, tamen npta rant, ut legatur in Pate Tepe-
pit, per nam M lark n 9 Gentiles quæ e
an nion lannem ece alle in facti expeditio s
Scriptores floram telant. Pin his natu b .
x i. v2 Smoo lo xv Pru in lb. i pas 313
quam locum tixerant Guillem Smeck in achipet.
Sany Genal ette Taur Louer de asprition Gen-
tal pri. 2 Vahet de Smee s l'aj u Chg.
O progress. Idololat. 3. pag. 788. edit. Framos.
4. Rofin. antiq. Rom. lib. 111. c. xxxix. edit. Ge-

[illegible]

CAPUT DECIMUMQUINTUM.

De Ierosolyma & templi excidio. Quid Romanos ad rem atrocissimi exempli sollicitaverit. Casus quidam admirabiles a Iudeis notati de excidio templi prioris & posterioris. Tui misratio & lacryme. De tertio templo, quod adhuc expectant Iudei. Alia Capitolina in ruinis Ierosolyma condita, & additum a Cesare Hadriano ludibrium.

[illegible]

NOTÆ

* Ita appellat Iudeos manifeste tunc iherosolymos, sicut galileam.

Dæmonis hujus attinet, tunc *Rabboni* forma multi fuisse statuant, vel equi, ita *Rajch*: רב רחוק אדראמלך *Adramelech* erat formam habens muli, *Anamleth* equi. Radak hoc modo: *Adramelech* inquit, est mulus & ita vocatur, quod magnificus sit domino suo in operibus suis, hoc est, quod potes domino suo omnia onera; *Anamleth* vero equus est & sic vocatur, quod in bello domino Regi suo oberuat. Targum vero Hierosolymitanum apud Radak & Bnai Aruch, *Adramelech* & *Anamleth* pavonis & phasiani specie fuisse efformata, verba ejus latine redacta hæc sunt: *Adramelech* & *Anamleth* illi sunt pavonis & phasiani specie, qui lingua Latina vocantur pavo, & notum quod ille est phasianus. Audiamus etiam nostros Doctores de imagine *Adramelech* differentes. Polanus ut & Chemnit. in Exam. Trident. pag. m. 678. eo videntur tendere, *Adramelechum* cultum fuisse non sub specie statuarum concavæ, uti *Moloch*, sed Pavonis aut Muli. Et haud ab simile apparet, per Idolum hoc Saturnum illum aliter Pavonem, denotari, sive per hunc ipsum Saturnum, qui alias in *Moloch* fuit cultus, seu Saturniam *Junonem*, cujus tutelæ avis hæc fuit assignata, *Ethnici*, aut ad eorum exemplum Apollatæ Judæi colere voluerint. Certe constat, Babylonicas mulieres, ut cæteris superiores, quin imo ipsos Assyriorum Sacerdotes, pavonibus i. e. (teste Tertulliano) vestibus ex plumis pavonum confectis uti, sexumque in facie & modis faciendis mentitos. Unde Petron. Arbit. in Satyr:

Plumato amictus auro babylonæo.

Et in confesso est, Romanum Imperatorem Hadrianum in eo templo, quod fuit in planiore parte Eubææ situm, inter cætera memoratu digna, quæ vi-

lebantur, PAVONEM ex auro & lucidis pretiosissimisque lapillis dicasse cum aurea corona & purpurea palla, ubi erant cælatæ *Mercurius* & *Hebes* nuptiæ; quo, nisi nos conjectura fallit, simulacrum illud Assyriorum vetus, quod, quoad *herquet*, prædictæ magnificentie Palli regalis respondere videtur, ex suggestione, absque dubio, dæmoniaca, quo Spiritus ille veterator & mendax etiam hoc nomine regnum suum amplificaret, est adumbratum. Plura de figura hujus Idoli sub muli vel pavonis forma culti videri possunt apud Athanas. Kircher in Oedip. Ægypt. Synag. xv. c. xx. fol. 373. Cl. And. Beyer. ann. ad Seiden. de Dus Syris pag. m. 308. edit. Lips.

²² *Hanamelechum*) Idolum hoc cultum fuit sub specie (ut Polanus vult in locis comm.) avis Phasiani, a flumine Colchorum *Phaside*, unde in Græciam ab Argonautis advecta putatur, ita dicitur, & in quam *Ism*, & Terri Thracie & Phœdis Regis filium convertum Poetæ fabulantur. Hunc Dæmonem eam cum *Adramelech* cultas, in traditionibus veteris per ignem exhibitus est, quamvis effigies divertere fuerint. Hæc enim in imagine Pavonis, hæc in imagine Phasiani ab Apollatæ Judæis videtur adoratus, forte ut divinis honoribus adhereret aptum *Ism*, quo nomine *Progenies* & *Terri* filius fuit cognominatus. Vnde Metamorph. tanquam signo & argumento calamitatis, quæ parentibus ipsique evenit: *græci* enim Græci signa miserie vocant. Cui opinioni etiam ipsum nomen hebræum *חמלך* i. e. afflictio Regis, non adeo videtur repugnare. Sed libera hic sit cuique conjectura. Interim tamen constat, tam gentes, quam ad eorum exemplum apollatas Judæos, nullum ferme tam reptitum, quam gressillum, tam

naturæ, quam vultum animarum præteritæ, quæ in eorum imaginibus, effigibus & similibus, adorantur. Nam ut Poeta.

*Quicquid bonum, pelagus calum mirabile signas
Id dicere Deos, colles, freta, flumina, senes.*

Plura de Anamelecho videntur apud Seiden. de Dus Syris & Beyer. annes. p. m. 309. Athanas. Kircher. in Oedip. Ægypt. fol. m. 372. In memorie subditum adhibere Samaritanum hæc appropinquamus.

²² Non junctæ diverfitas Bene notum erat Reg. Assy-

At enim, quod diversitas religionum in regno non sit, itaque omnem impendebat operam, ne diversa sit religio inter hos subditos. Sicut contentio in doctrina religionis parit amicitiam, & copulat seu conjungit animos: ita dissimilitudo in perperam animos divellit. Precipuum quippe concordia vinculum est religionis similitudo, & de cultu eadem consensus. Vix quicquam arctius devinctum & complicat tenet animos, quam eadem de Deo sententia aut opiniones, & sacrorum communio. E contrario si quid aliud, certe religionis diversitas animos hominum disjungit & distrabit: ac perpetuorum odiorum, dissidiorum, seditionum & bellorum est seminaria: atque levi momento fit: ut aut politicum schisma signat Ecclesiam, aut Ecclesiasticum invadat politicum: id est: & contentiones politicas doctrina religionis abstrahit.

Idcirco & hactenus arripimus, ut quæ sententia tenent. Vide *Bulheerz. in Chron. p. 330.* Multa quoque exempla collegit *Gregor. Richter. in Romat. Eccles. pag. m. 137.*

Idcirco & hactenus arripimus, ut quæ sententia tenent. Vide *Bulheerz. in Chron. p. 330.* Multa quoque exempla collegit *Gregor. Richter. in Romat. Eccles. pag. m. 137.*

Idcirco & hactenus arripimus, ut quæ sententia tenent. Vide *Bulheerz. in Chron. p. 330.* Multa quoque exempla collegit *Gregor. Richter. in Romat. Eccles. pag. m. 137.*

Idcirco & hactenus arripimus, ut quæ sententia tenent. Vide *Bulheerz. in Chron. p. 330.* Multa quoque exempla collegit *Gregor. Richter. in Romat. Eccles. pag. m. 137.*

zechiel & liber duodecim; ita enim vocant duodecim minores Prophetas, perinde ut Romani leges duodecim vocabant duodecim tabulas. Tertia classis librorum S. Scripturæ complectitur *apocrypha*. Hæc vero apud Judæos libris novem continentur, quorum primum Psalmi continentur, tres alios Salomonis *Proverbia*, *Ecclesiastes* & *Canticum*, (5) *Job*, sextum *Daniel*, septimum *Esdra* cum *Nehemia* (8) *Esther*, novum denique verba dierum h. e. *Annales Hebræorum* vel *Chronicon*, quod est brevium propagati a mundo condito generis humani rum Abrahami usque ad David, & hinc

Idcirco & hactenus arripimus, ut quæ sententia tenent. Vide *Bulheerz. in Chron. p. 330.* Multa quoque exempla collegit *Gregor. Richter. in Romat. Eccles. pag. m. 137.*

Idcirco & hactenus arripimus, ut quæ sententia tenent. Vide *Bulheerz. in Chron. p. 330.* Multa quoque exempla collegit *Gregor. Richter. in Romat. Eccles. pag. m. 137.*

Idcirco & hactenus arripimus, ut quæ sententia tenent. Vide *Bulheerz. in Chron. p. 330.* Multa quoque exempla collegit *Gregor. Richter. in Romat. Eccles. pag. m. 137.*

Idcirco & hactenus arripimus, ut quæ sententia tenent. Vide *Bulheerz. in Chron. p. 330.* Multa quoque exempla collegit *Gregor. Richter. in Romat. Eccles. pag. m. 137.*

CAPUT DECIMUM SEPTIMUM.

De Hæresibus sectisque Judæorum. Quando ea orta sint; & vera causa earum. Cur ante exilium Babylonense in idololatram, post illud exilium vero in hæreses incidissent Judæi. Quare difficile sit ab idololatria ad hæresin desciscere. De Bano, deque Gamlonis, & Zelotis, item de impostoribus quibusdam, qui in Judæa religionum prætextu grassati ad res novas sunt.

SAMARITANORUM prava de Hagiographis opinatio, quam percerebuisse diximus, tunc orta denum est, cum a paganorum superstitione receperant ut non ante fisti hæretici sit, quam esse idololatram desissent. Sane etiam Judæis plane in eum modum res processit: de quorum sectis ut deniceps aliquid dicamus; nam bona occasio est. Illud hercle constat, non semel Judæos a recto Numinis cultu ad sacra peregrina, atque ad falsos deos se se convertisse: unde tot vatam acerba conationes in eam gentem fieri, quas etiam nunc hodie amplissimis literarum monumentis consecratas viderimus terit publicis alius. Sed rursus tunc observavimus sub posteriore templo Judæos, cum ab omni idololatria alienissimi, erant, diverso genere vitiosos fuisse. Etenim ex illo tempore variis interpretationibus sacri codicis, diuisionibusque de religione, deque rebus divinis inter se pugnaverunt. Quare aliud malum, non leve profecto, ortum tunc est, sectæ hæresisque. In partes enim se diviserunt homines cariosi: atque uno ex errore infiniti, diversi omnes, & contrarii nati sunt. Jam primum Sadducæorum vesana opinio permultos tenuit, esse animas, ut corpora, mortales, neque post vitam præmia aut poenas bonos malosve sequi. Et rursus Pharisei, homines supra modum factiosi, commentis suis legem divinam multo latius, quam summus Moyses voluit, extenderunt. Ex quibus dehinc Essæi tertium genus orti, religionum sanctimoniam omnem paulo magis scrupulatim ad anxias qualdam superstitiones exegerunt. Hæc dissensionum atque sectarum nomina tunc reperta demum sunt, cum vates sacri sub templo posteriore nulli essent, & idolorum cultum nesciret amplius Judæa natio. At ante, cum prophetarum vox Palæstinam sub priore templo personaret, idololatram quidem secula viderant, hæreses autem, perversæque & pugnantes de religione sententiæ nusquam erant. Cujus rei ratio perquam probabilis edi potest. Etenim quia remissione vates, verba cum Namine commutabant, aut alio pacto coactis ea accipiebant quæ publicanda mortalium generi erant, nullæ disceptationes controversiæque oriri de sacrorum curatione, deque legibus & præceptionibus divinis poterant, propterea quod erant in medio, qui mortalium ineptas hæsitaciones, & disputandi intemperiem refecarent. Autoritate enim plus quam humana armati vates, legem sacrarum atque ipsius Numinis voluntatem proloquebantur. Quare, qui illis asscultare recubabant, profecto quoniam infirmitate judicii, aut errore vel ignorantia labi in pravos sensus nequibant, necesse fuit, ut refractarii contumacesque fierent, & excussa pietate ad idolorum cultum desciscerent. Nihil medium erat. Capessunda vatum imperia erant, aut ponenda Numinis reverentia fuit. At sub templo posteriore, cum prophetas major vis, afflatusque divinus non ageret, omnia hæc secus fuere. Quoniam enim jam nusquam erant sacrarum legum, celestiumque arcanorum consilia, in quorum veritate inisset plena fides, continuo dehinc mortales, non contenti scire, quæ ab illis acceperant, ardorem mentium ultra id rimandam omnia tulere, & suis se tenebris involvit humana imbecillitas. Quare controversias & quæstiones ex sacris literis erant, morbus esse cepit deterioris ævi. Talmudicorum illud est, ostendit res esse, de quibus contentio fuit inter familiam Hillelis & Sammar, quas nec Elias quidem expedire possit. Profecto hoc est ad desperationem delipere. Acco enim nodosa atque intricata commenti sunt duo illi dissidentium sectarum duces, ut ne vatem quidem, aut coeleste oraculum ferre opem potuissent autument. Accedit quod sub priore templo lex recitata dantabat a Levitis populo est, aut etiam domi a turpibus legebatur: interpretatio magistrorum, commentarioque nulla erat. At sub posteriore oraculis continuas, receptum paulatim more publico est, ut verba Bana contextus, lentæque explicarentur. Ad quam rem eruditi ingenium suum advocavere. Ex quo nata diipatationes, sententiæque contrariæ sunt: & cum pertinax studium, pravaque ambitio accederet, sectæ atque hæreses extiterunt. Scio equidem, ante Babylonense exilium fuisse quosdam, qui Nazarei, Kenæque, & Rechabita dicebantur: sed si certa quadam vitæ disciplina, non opinionibus sentienciisque, diversi a reliquo populo erant. Quare id profecto ad rem, de qua nunc agimus, nequaquam pertinet. Porro jam promptum est divinare, cur sub posteriore æde, cum orta hæ-

Vid. Clariss. S. Luckard, in
m. 306. edit. Lpf. Confer Maimon.
n. 2. tract. de Reg. cap. 6. fol. 6.

Commentum) Causam huius reddidit Autor noster,
quod commeatum non advexerint, quæ etiam in
Scriptura sacra contingitur, verum aliam quoque cau-
sam addit Paulus Fagius in annotat. ad Paraphras.
Chaldaic. in b. l. ita scribens: Porto Ammonitæ &
Moabitæ non tam ex eo, quod ex iocula nati erant
in Ecclesiam Domini venire prohibentur, quam ex
eo, quod se ingratos erga filios Israel exhibuissent.
Mandaverat Deus Deut. II. vers. 9. ne ostendat Is-
raelitæ Moabitis, neque irruent, ut incedant cum
eis bellum. Anglus reddidit: *Dyressse nos Moab*,
neither meddle thou with them in battle. Voluit Deus,
ne Moyses bello lacesseret eos. Illos illi benefici-
amemores inimici ac hostiliter sese exhibuerunt.
Nam prius morem fuisse dicunt, hoc prius ac præ-
tereuntibus populis, panem & aquam non offerre pro pec-
unia, id tamen Ammonitæ & Moabitæ neglexerunt,
etiam penitus luunt. Confer Henric. Answorth.
inter, in h. l. fol. 99. Quando itaque naturæ

contra
sensui etiam sunt, quin-
et tamen, ab homi-
nibus sunt iter, portus, com-
Juda itaque videtur Mearesensum que
apud Diodor. Sicul. lib. 12. quod contra jus gentium,

terruisse confilio Pharaonis de perdendis obiteritum
aut pueris Judaicis. Confer Cl. Theodor. Hackspan.
in Miscell. Sav. pag. 402. Alii (2) statuunt, Bileam
fuisse apulum & Magum & Prophetam Dia-
boli, ita ex veteribus

ter in h. l. pag. 250. Jam. Opp. Theol.
Irr. Explicat. Num. pag. 4
part. 1. fol. 181. Contra
rationibus non levibus affirmant Bileamum to-
rum Dei Prophetam, avarum tamen & alius vitiis
deditum. Ita ex Veteribus Tertull. lib. 4. contr. Mar-
cion. cap. 45. pag. 304. Hieronym. in quest. Hebr. ex
Num. 22. Joseph. lib. 4. antiq. Judæic. cap. 6. pag. 96.
Ex Hebræis quoque multi aditupulantur. Sic Men-
dum fol. 185. col. 2. Seder. cap. Heier. Tanchum 79.

Toslar. ad e. 22. Num. qu. 3.
fuerit etiam
Calvin. apud Maimon. ad cap. 2. Epist. 2. Petr. pag.
1075. Drus. in loc. diffinit. ad cap. 24. Num. pag. 468.
Ex Lutheranis Luth. Super Genes. pag. 320. & tom. 2.
Ien. Germ. fol. 125. Balaam / inquit, der gr. Th.
Prophet / der so viel fessliche dinge zuden paffe
aprediget / nam geid drund vom Kenige Balac.
D. Luc. Ofiander in Paraphr. Nicol. Hunn. in Herm.
Evangel. pag. 47. D. Georg. König in Vindis. S. pag.
370. Quam sententiam multis argumentis confirma-
vit & probavit G.

ter in h. l. pag. 250. Jam. Opp. Theol.
Irr. Explicat. Num. pag. 4
part. 1. fol. 181. Contra
rationibus non levibus affirmant Bileamum to-
rum Dei Prophetam, avarum tamen & alius vitiis
deditum. Ita ex Veteribus Tertull. lib. 4. contr. Mar-
cion. cap. 45. pag. 304. Hieronym. in quest. Hebr. ex
Num. 22. Joseph. lib. 4. antiq. Judæic. cap. 6. pag. 96.
Ex Hebræis quoque multi aditupulantur. Sic Men-
dum fol. 185. col. 2. Seder. cap. Heier. Tanchum 79.

11. seq. Radix est
terpretes se torserunt in explicanda hac voce. Ori-
ginis Interpr. Homil. 13. item Augustin. term. 103.
e Temp. & alii nonnulli reddunt *divinationes*. In-
telligunt autem instrumenta Magicæ artis, quæ ab
his adhibentur, qui divinationes exercebant & con-
tractare solebant. Hanc opinionem etiam adjuvat
Paul. Fagius in not. ad Paraphr. Chald. Ergo iux-
ta horum sententiam *partes* in *magia* autem
erant instrumenta magica, ut offerrent Bileamo, si
forte ille eis careret, aut non adeo apta haberet.
Sed קסמים in hac significatione nulpam occurrunt.
R. David Kimchi in lib. Radic. ita exponit: *והיה
ביום וקסמים מראו או קסמים מיני פירי או קסמים
ביום וקסמים מראו או קסמים מיני פירי*. *Or divinationes
in manibus eorum. Sensus est; Or pretium divi-
nationis vel species sive genera divinationum, vel ea,
quibus opus habebant ad ea, quæ pertinebant ad di-
vinationes. Alii aliter
subm. Struck. abud P*

12. Injusta eis argueretur) De his pluribus ope-
runt viri doctissimi D. Mabius in diffinit. select. pag.
m. 302. seq. qui huc. Henric. Answorth. Comment.
in h. l. fol. 142. 143. quare B. L. ad hos remitti-
mus.

13. Qui prelu causa mclur) Hic plurima notan-
da essent, nisi laborem hunc in se suscepissent viri
de re literaria meriti celeberr. D. Wagnersel. Misc.
cap. viii. Sol. pag. m. 842. D. Carpzov in not.
erudit. ad Cl. Schuckardi *והיה ביום וקסמים מראו*

14. *והיה ביום וקסמים מראו* pag. m. 370. edit. Lpf. quia eo tem-
pore lingua usitatissima erat, & nulla alia ute-
antur. Ita reperitur in *Pesikra Sutura* fol. 78. col.
1. referente celeb. Wagnerselio pag. m. 483. Unctus
Beilo, cum minis annectatur, verbis tantum
15. *והיה ביום וקסמים מראו* pag. m. 80. edit. L

16. *Andit Israelita*) Quare utendum illi erat verb
Avarit Israelita. fol. tradente R. lochanan, n. m.
Simeonis J. F. tellari voluit Deus
præter recitationem

hoc Deut. loco notanda occurrunt, erudite expo-
sunt ite laudatus Wagnersel. l. c. Conf. Answorth.
fol. 80. Schuckard. pag. 370.

17. *Publice pronuntiavit*) Refert ex Rabbis Cl.
Schuckard. l. c. quod officium Uncti Sacerdotis fue-
rit, bis alloqui populum, semel e libro, cum exeunt;
jubet edificantes plantantes &c. dñum redire Deut.

18. *Publice pronuntiavit*) Refert ex Rabbis Cl.
Schuckard. l. c. quod officium Uncti Sacerdotis fue-
rit, bis alloqui populum, semel e libro, cum exeunt;
jubet edificantes plantantes &c. dñum redire Deut.

CAPUT VIGESIMUM PRIMUM.

qui sacramentum detrectarent. Unde Flavius scripserit, deos peregrinos in bello non violandos Judæis. Laudabilis Judæorum Religio, cum Beli ædes respecta ab Alexandro est.

Ita ad breve tempus fuit: inter quos fuere, qui recens vineam^a plantarent, quique extruxissent novam domum, tum qui sponsi aut novi mariti^b essent. Ex quo certe constat, munia militum non eos duntaxat subisse, qui ultro nomen dabant, sed etiam, si necesse foret, si necessitatis fuerit, non arbitrii. Utique Saul quidem, cum arma capeßere omnes vellet, membra duorum bovm frustillarum concisa per duodecim Israelitarum tribus circummisit, interminatus hoc idem se facturum armentis eorum, qui sequi se ad bellum recusassent. Quare profecto jam non sine exemplo est Romanorum severitas, in quorum institutis olim erat, ut, qui ad delectum non respondissent, tanquam proditores libertatis in servitutem redigerentur: qui vero filium suum militum subtraxisset, in pace iustibus caderetur, belli tempore exilio & bonorum parte multaretur. Quæ sic relata ex Carru Menandri libris sunt in l. 4. §. 10. & 11. ff. de re militari. Divus quidem Augustus equitem Romanum, quod duobus filiis adolescentibus causa detrectandi sacra detrectasset, præcepit, ut hujusmodi parentes deportarentur. Non uno edicto maximus legislator Moses Israelitis^c præceperat, ut terram hostilem armis ingressi, simulacra omnia, templaque, & altaria Deorum diruerent, quos cæteræ nationes per errorem coluissent. Ait tamen Flavius, lege Moïsa constitutum fuisse, *תִּי אֵין מִן חֲלָאִין*, eos derideret, quos gentium aliarum opinio Deos confinxit, neve quisquam male illis diceret, saltem enim prodesse illis honorem tanti nominis debere. Nos ex qua Pentateuchi parte illud Flavius in sua scripta transtulerit, divinare non possumus. Quin existimamus potius, hallucinatum eum esse, neque intellexisse verba ea, quæ in Exodi capite XXII. scripta in hunc modum sunt, *לֹא תִקְלָהּ אֱלֹהִים* non execraberis deos, quæ profecto in eam sententiam accipienda sunt, ut significetur, sacrosanctos esse reipublicarum moderatores, qui in terris vice Numinis funguntur. Illud vero, quod in eadem sententia Flavius advertit, *אֲנִי הָיִיתִי מִן הַיְּהוּדִים*, & multum Judæorum summam constantiam in retinendis patris legibus arguit. Ex Hecateo enim, maximè si quidem, *ἡρώδης ὁ βασιλεὺς τῆς ἰουδαίας*, & ex Alexandro^d hoc erat, & ad id tendit, quod Flavius ait, *deos derideret*, & verbera multa tulisse, atque graviter multatos esse, donec tandem illis & ignovixit rex, & securitatem præstitit.

^a In Apolog adversus Apionem.

NOTÆ AD CAPUT VIGESIMUM PRIMUM.

veniam dabat im-
viam plantare
hæc
Mel.
Mischn. pag. 855. ubi *Selidenam* carpit, qui lib. 3.

muneratent tab re, n.
nec horreum &c.
superinduxit, Deut. XXV. 4. Audiamus *Mason. Hal.*
Mel. t. VIII. §. 6. ita habentem Idem est, fide
S. Lichard. pag. m. 318.
Deut. xx. sub. m. 81. ad. l. 1.
xit, ille non gaudet hac immunitate,
te egit. Ita nec fieris in bellum ire cogebatur,
talem enim non obligant ad ulli
^a Ad delictum non respondissent) Quemlibet
carc

meret, fornicatamque mentis inter puellas & En-
terat, teste Ulpiano l. 23. §. 2. ff. de auro & ar-

gento. Muliebria sunt, ait Juris Confultus, quæ
ha, tunice, capitis, zone, mitre.

CAPUT VIGESIMUM TERTIUM.

De Judæis, qui extra Palestinam in aliis regnis habitavere. Gentium plurimum migratione, & exilium. De Judæis Asiaticis, deque Babylon. Asiaticis, item de Aegyptiis & Alexandrinis. Pecunia ab illis Jerosolymam missa. Quante opes in sepulcro Davidis. Darius a Semiramide elusus. Judæorum Hellenistarum, & Palestinorum insensa emulatio. Quo jure, quaque conditione apud Romanos Judæi fuerint post eversam sacram urbem. De Polygamia.

MARCUS ANNÆUS SENeca in consolatione, quam ad Helviam scripsit, populos quosdam enumerat, qui patrio solo relicto suas commutaverunt, & trāsulerint domicilia. Nam & in mediis barbarorum regionibus Græcas urbes esse, & inter Indos Persasque Macedonicum audiri sermonem, tum civitates Achajæ Ponticis esse impositas litoribus, & Tyrios in Africa habitare, Pœnos Hispaniam incolere ait. Quæ quidem omnia ille nihil aliud nisi publica exilia vocat, in quæ alios domestica seditio, alios excidium urbium suarum, quoddam migrandi libido, alios alia caula emisit. Sed profecto hujus rei nulquam illustrius documentum est, quam in Judæis, qui per Ægyptum, Græciamque, perque omnem Asiam & Africam late sedes suas procul a Palestina poluere, & res illic amplas, uberisque habuerunt: regum autem principumque tantis affecti beneficiis sunt, ut inter externos vitam exigere, quam in patria bene se habere, & templum quoque in Hierosolyma præclara haberant, quod magna religione adirent. Neque fuit id profecto tumultuarium opus, quod casus, aut celerata exilium reveritas excitaret, sed & Poliostrum præcipuum & instructum erat, & per annos trecentos ac quadraginta incolume stetit: ac tandem vero sub Vespasiano demum clausum prophanatumque est. Mansit tamen inhabitata Hellenistis profecto & Ægyptiis, quam cæteris omnibus, qui extra Palestinam degunt, amor affectusque in ad Hierosolymitam. Quæ pecunia ab illis statim tempore illuc mittebantur: & donaria eorum amplissima erant. Recitat Flavius Josephus de J. Ant. lib. 18. c. 10. Augusti, Antioque, & Norbani Flacci, atque Julii Antonii ad Cyrenensem, Ephesum, S. & ad alios milia, in quæ stipendium erat, ne Judæi quæ ab illis stipendia, cum pecuniis ad id tempus & Hierosolymam mittere solent, nam præclaret. Sane quædam, ut quæ Melopotamia & Babylonia acceperat, istas quas natura pariter atque opere in multitudine, Neerem, & Nubem, quædam, quædam, quædam in arario quædam, & in multis, & in multis, quæ in Palestinam identidem, cum tempus eder, amata nonnumquam mutatio devehabat, ne foras de Partiarum rapine fuere. Et tunc tunc pro tanto in summum culmen evecta Jerosolymitanorum opulentia, cum ad eos tanta vis auri a popularibus materetur, qui variis locis sparsi sedes incolerent dispersissimas. Quamquam & antea miram in modum amplæ erant, cum dicitur, antequam Irachitarum decem tribus per ditiores civitates Hierosolymam a Judæis reciderent. Davidem quidem gazas, & incredibiles potuisse constare, non ut regum Hebræorum, exteriorumque civitatum cum illis putarent. Quare etiam sepulchrum eius, & cetera hujusmodi, circumdare opibus vult, quæ in celulis pluribus erant recondite.

Thes. Antiq. Sacr. Tom. II.

D d d

Eorum

• In lib. 16. Antiq. cap. 10.

CAPUT VIGESIMUM QUARTUM.

De lege, quam Judæis Moses scripsit. Opinio veterum quorundam de sabbatho confutata. De amne Sabbathico quæ Plinius, Rabbi Maimon, & Flavius Josephus reculere, excussa. Cur magis suis, quam cæteris animantibus abstineant Judæi? Plutarchi rationes rejectæ. De Ægyptiorum moribus. Judæos non fuisse Bacchi cultores, contra quam Plutarchus & alii Romani scriptores senserunt.

INTER sacre gentis præcipua honestamenta, Lex fuit, quæ a Mose tradita cunctarum gentium instituta, legibusque major, certeque dignior est, quia Deum autorem habet. Ea autem quinque libros implet: est enim multiplex, & copiosa, ac sæpe repetita. Summa tamen ejus decem comprehensa capitibus est: quorum pars prior ad res divinas pertinet: posterior continet ea, quæ Marcus Tullius appellat hominum munia & officia. Omnis, qui Numini exhibetur, honos aut sensu aut cultu constat. Sensus est reverens & recta de Deo exultatio: de qua re plura dicere supervacaneum est, quoniam ea nunc spectamus maxime, quæ sunt historię assinia. Cultus est in cæremoniis ritibusque positus. Cæremoniarum unus in decalogo & simplex præcipitur modus, sabbathi solennitas, quæ a primo mundi ortu instituta, & a sanctis hominibus observata semper, novissime tandem, cum Lex ferebatur, sancita ex integro est. Causam sabbathi veram expressit Numinis vox in formula decalogi. Sed Judæi rationem hujus rei mysticam petunt ex illo celebri dicto Rabbi Elæ, quod extat in libro Talmacis. Ille enim tribus illi tribus perdidit, quæ repudiata inter se distarent, mundi tempora distinxit, ita ut expletis sex annorum millibus nova rerum facies, novusque ordo surgeret, & fessa jam pridem gens hominum, melioribus deinceps auspiciis capefferet beatam quandam quietem. Cornelius Tacitus sabbathi originem aliunde eruit. Saturno enim eum honorem ab Hebræis haberi existimat. seu principis religionis, inquit, tractantibus Judæis, quos cum Saturno pullos, & conditores gentis accepimus: seu, quod e septem syderibus, quæis mortales reguntur, altissimo orbe, & præcipua potentia stella Saturni sortitur, ut plerique celestium vim suam & cunctis septimos per numeros conferant. Neque hæc vero unis sacris dixit. Rabbi Aben-Ezra recitat sapientis eorumdam argutias, qui novem sacra capita tollunt celestia tribus ex adverso locat, & ne septimo die etiam contingatur hæc tanta modestia, nulla na aut esse Saturni & Martis sidera, quo enim die illa dormitamenta tenent, insensibiliter cuncta testantur. Lex istam magistratam, quoque fuit, inter catapultarum carnedras plorare jubeo. Nimiam ingeniosus tunc, ubi nihil opus erat. At nec minorum gentium benivolentia tunc, & ad obvia contempsit. Sabbathorum recta observatio posita fuit in dictorum omnium factorumque sanctitate, & atque in causa divino, præbuitque. Rabbi Aben-Ezra auctor est, tunc etiam oracula fuisse consultata. Sonamitidi quidem ait maritus, de Elifro loquens, *Quid est, cum una hora adeas, cum ita calende sint, nec sabbatum?* Ceterum, ne res divinus proinde mulcerentur, cuncti eo die omittenda opera: & debentur, quæ aliter recideret, capitali amittebat. Qui vero id docebatur populus, haud est in transitu curia sacris operanda. Totam selem mens in contemplatione ponat necesse est, cum Deum, mentem purissimam, cont. Hoc nec Pythagoras, nec Numina ignoravit. & recte omnia in Romanorum sacris a præcone beneque verba clamantem est, *hæc a*. At Judæi, quorum mos est omnia sanctissima instituta pervertere, multa ad Legis edictum adjecere, de quibus Moses nihil & denovit. Itaque sacratissimæ dæmoniorum in anxiam superstitionem abiit, & interdum illis exitio fuit. Pergendum nunc altera est. Sabbathi sacrum ortum & videtur ipsa natura, optimi rerum mater, apud probavit, si hæc Plinio habemus, qui in Judæa rivum quendam aut sabbathum omnibus ficcari. Sed ignoret nobis Plinius. Nunquam hoc credere potui.

---- Sum paulo infirmior, unus

Multorum. ----

Quid tamen Romanorum scriptorem deceperit, expediām. Judæi jam olim somniarunt, reliquis decem tractis, sabbathum capivas detineri prope fluvium, quem ipsi Sabbathonem appellant. Hanc per totam septimanam adeo ripalis vorticibus terra ajunt, neque ut transire possit, at sabbathis quiescere, & pedibus pervium esse habereque pervium tractum, esse positam, at, quo tempore undarum impetu constant, Sabbathi eos veneratio inhibeat, & movere vetet pedem. Ita ad libertatem via non ante oculos posita est, sed ut populi crucientur, vacent enim eam, & vita ac reclusa, mta.

infectabant. Non potuit magis traducere & Pontius, quam cum tam futile Judæorum commentum arripuit tam avide. Pictoris poeticæ quidlibet audienti potestatem esse, Flaccus dixit. Recte hercle. Sed Judæos addi volo, qui non ex decore, neque pudenter, sed sola animi humine mentuntur quæ distona & ridicula sunt, hanc unam ob causam, ut nesciamus. Neque movet me, quod Rab. Moles Ben Maimon, quem merito laudibus in coelo locavimus, fluvium hunc esse Gozan ait. Nos & illi de Iesse affirmamus, & ana Isephum quoque in ordinem redigimus, qui in libro VII. *et c.*, in capite XIII. quædam contraria quidem supradictis, sed tamen æque periculosæ refert. Sane quædam Plinio non semel sic decepti ab aliis contingit. Pleaque eam, quæ in eodem capite memorat de fontibus, fluvitque, & de aquis, eadem levitatis sunt. Rerum incredulitatem atque inusitatarum narrationem in Julio Onasprete, non in Plinio, tamino historiæ scriptore, toleramus. Raro fortis in non egreditur natura. Miracula creduntur facilis, quam fiunt. Sed enim vero tenet, plerique amabilis infamia, & laetæ sui atque plaudat imprudens temeritas. Antes impetras tradunt in vicem accipiuntque, non incauti hercle, sed scientes, & interituri. De Iacyntho dantes, plus quam satis sit. Cætera persequi, quæ ad deos pertinet, non est patientiæ nostræ. Postquam leges duarum tabularum latæ fuerint, in quas edictum erat de Iacyntho, data est exhinc Moysi sanctorum earundem legum interpretatio. Idemque Deus cærenomas ritulque: & quibus victimis laudique, a quo non colitur, populo significat. Cæpæ rei causa haud in obsequio est. Non tamen est simplex Numinis cultus, qui decalogi sanctione jubebatur. Quippe facile se cuncti ad Aegyptiorum idola converterissent. Itaque plane opus fuisse, ut, ex omnis, quæ lenius quoque eorum in recta religione detinerent. Sane, quædam est de mortibus, Latini invisionem solo animo colere. Nisi aliquid sit, quod eorum sit, non enim hercle cito mentis obrepit non interdicta impietas. Quædam præterea etiam cum antea, præter se, historiam existisse quædam fante, car moniam, certum est. Non & avaritiam mundorum immundorumque, & ditionem civitatis, ut dicitur, & idem ille veteri sanguine verabatur mirari interdixit. Sed lex, quæ a Iacyntho est, magis accurate hæc cuncta suis finibus terminavit. Unicus in capite ultimus Leviticus, longi exat numeratio eorum ad modum, quarum eum Iacyntho pollicetur Hebrei. Multa illic in cento impurorum peccata sunt, sed nature aut rationis declamare, sed incerta Numinis voluntate. Itaque causas earum rerum exquirere, anceps est; nec ideo assequare. Quis nostrum tam impetras talis est, uti se pelle ea expiare omnia exut mer, quæ posita vel in istum humanum imitatus sunt? Olim Lacedæmonum legibus verabantur Ephori statum, ut magistratam merant, laræ alas pascere & Solonis sanctio eum, qui seditionem & motus civicos quietus spectavisset, ignominia notabat. Non duantat Platarchus, qui in utramque optimo consilio factum ab illis sit; sed tamen, mens, inquit, autum, & cetera. Et nos igitur idem in his contingere putemus, quæ summus legumator Deus jussit. Doceat nunc quipiam, cur cuncto Numinis impure sint quadrupedes, quarum in istis ungulae non sunt? Nam cuniculos quidem leporesque inter cunctos habere apud cunctas hercle nationes tas & jura sanunt, ut Iolis Hebræis haud licetum est. Quoniam vero etiam de Iacyntho in eodem Levitici capite existat legis edictum, expiandum paupis nobis est, quærendumque, cur hoc animal magis anxie vitaverint semper Judæi, quam cætera omnia, quorum odium pariter fugamque lex indicat? Memorata digna sunt, quæ Plutarchus attert. Suem enim Judæi haud sane inter res execrabiles haberi, sed tamino in honore apud eos esse autumat, quippe quam venerantur ut aratibus magistratam. Id eos primam in Aegypto ducisse ait, quippe tunc agros nunquam amaro verti, sed, simulac Nilus post longam exundationem in alveam se recepit, & vestigio laes ab incolis propeli in agros, ut uberem glebam rostro fodant, & femina occulant terra, quare vomerem quoque Græcis, dicit, originatione optima. Et quid mirum, inquit, tam toxodum animal a superstitiosa gente coli, tam Aegypti quoque telem, gryphem, crocodilum adorent? Denique, si abominantur, scire causam se negat, cur invisissimam bestiarum interficere nemo audeat. Nam magos quidem, quibus a Zoroastre origo est, nihil pulchius tibi, nihil gloriosius ducere, quam si multos occiderint mures aquaticos, quos rebus quadam ridicule cuncti odere. Hæc contutare non magnus est labor. Quædamque animantia Aegypti colere, ea tangere manibus nulla religio illos vetuit. Porro & capere mortis frangere, nefas ingens erat. Et Flaccus jocose, tanquam de impia cade, dicit;

---- Si porrum & caepe trucidas.

Alius quispiam etiam indignatur & clamat,

O fat-

dei transgredi non posse fabulantur. Fabulosa sunt & stolta, quæ Judæi de quodam fluvio Sambatione nugantur, scil. ultra eum decem tribus lircabitarum longe lateque dominari, impediri vero, quominus transcant, religione diei Sabbathi non violandi, sex vero diebus hebdomadis ob fluvii rapiditatem, ingentia saxa, copiamque arborum ingentem lecum vehentis; sed Judæis Excell. Dn. Ludolfus non immerito objecit, cur Judæi nostri Legatos illuc non mittant, & fluvii naturam, transitum non nisi die Sabbathi permittentis, quo Judæi iter facere minime liceat, causantibus regesse, nihil obitare, quo minus Judæi quosdam ex suis variarum linguarum & regionum peritos ad ripam usque fluminis mitterent, assumtis pauperibus Christianis, quorum ministerio pro tabellariis uterentur, ut tempestuosum hoc flumen quo Sabbathi tempore transcant, atque a contribulis ipsorum literas illis referrent. Accedit & hoc, quod nautis superiori & nostro seculo totam terrarum orbem circumnavigantibus, nullam tale flumen aut regnum Judæorum inventum sit, nec ullibi sane, quam in Thome Mori Utopia vel in nostro edito libro intitulo *Schlaraffen land* aut in ultimo Judæorum cerebro reperitur, aut fortasse in amplissimo Coarctatum regno regæ fabuloso, de quo probe Judæorum ineptias expon.

Excell. Dn. Ludolfus Pa

c. 8. n. 115. qui co

historia Judæorum in Africa in regno H

Rebus multis externis) Ut autem rectius hæc intelligantur, notandum, quod res illæ diversorum generum fuerint. (1) Ad hunc cultum spectantur sacra varia, de quibus videantur *Quiram. de Sacrificiis. Sacerdotibus. Ordo in Lexis. Rabbinis-Philosophis. & Answariis. Commentar. in Levitic.* (2) Sacra loca & tempora. (3) Sacramenta. (4) Diversa quædam in cibo & vestitu. De quare cor. & sunt annotat. ad Zepper. de Legibus Moysæ.

Mundorum immundorumque) Discrimen mundorum & immundorum animalium cognoscitur ex cap. 7. Genes. ubi Deus distingui vult inter animalia munda & immunda. Hic Judæi fingunt *ἁγία*. Noe divino Spiritu imbutum providisse, quæ Moles putra vel impura sit vocaturus. Verum necessarium non fuit, ut ista distinctione Nos proprecet mundorum animalium propagationi. Nam octo fere secula inter Noam & Moen intercesserunt, intra quod tempus animalia in immensum multiplicari potuerunt. Munda itaque appellavit Noa, quæ communi in & propterea etiam succedente tempo-

as diversæ ceteris asseruntur by Moyses. Immunda quæ Tacit. sacra & profana vocat *hyst. IV.* sunt dracones, crocodili, serpentes & lina quæ carne vel rapto patiuntur, a quibus mensæ abhorrent. Vid. Heidegger. lib. de

obabile est, divinam ei

apud ipsos) Gentilium nugatores sumo venerationem & porcorum cultum Judæis tribuunt, unde Petronius Arbiter in Fragment. c. 11. his Judæis licet & porcorum Numen adores. Judæi-

eorum sermonem profligant, iustissima ex carne abstinere.

Polyrates, ego vero vehementer dubito, utrum Judæi in honorem porci, aut quod animal illud abominetur esu carniū suillarum sese abstineant. Nam quæ apud ipsos de

torum sunt similia, nisi so

Ego ratus, arbitror id animal in aliquo apud istam gen-

est etiam sacrum: tamen cantharo, gryphe, crocodilo, ele curpius non est, aut natura inceptor, quorum alia ab aliis Ægyptiorum Sacerdotum sanctissimis coluntur. Quod autem Sus paritum, isque in honore habetur, non caret ratione. Prima enim sus (ut asinus) rostro terram findens, vestigiis aratorum impressis, ac vomeris opus submonstravit, quem hinc inde dactum, sunt qui putant. Jam Ægypti, qui carum & mollem incolunt regionem, unum etiam aratri usum non admittunt, sed postquam Nilus eluvius sua solum rigavit, eum subsequentes fues in agros depellunt; Es

vertant, semperque oculum. Neque rapti in admirationem hoc debet, si sunt qui hac de causa suum esu abstinent, cum apud barbaros alia animalia in maiore sint honore ob causas vtiliores aut etiam cultas. Post hæc verba multa de sacris Ægyptiacis profert, quod nempe illi valissimam animalia ob levissimas causas divinis honoribus afficiant, subnectens: Existimo autem Judæos, si abominarentur porcum, interfecturos eum fuisse, sicut mites necant magi. Nunc tam interficere, quam edere suum us est religio. Et fortassis rationi hoc consentiat, sicut asinus est apud eos bonus, qui fontem aquæ eis demon-

ions enim

t, Summ 2

illas naturas, quod omnes summa veneratione dignam censent; Sed sibi non constat *Plutarchus*, modocum venerationi, modo aversioni ob metum lepræ suillæ carnis abhærentiam tribuit, cujus causam etiam *Tacitus* lib. 5. *hyst. c. 4.* mentur.

Feiem, gryphem &c. adarent) Non est inventa natio sub sole, quæ tam immaniter insanierit & quasi provocaret æli & æstro superstitionis vicinos, qui maxime ab his idololatrica sacra abstinuerunt. Sane fuere illi præ aliis gentibus supersticiosissimi, ita ut animalia multa Deos posuerint teste *Lucano*.

que Ægypti posuere l

Har. pag. m. 236. sc

na, sed potentia juverant. & p

ne & Apim bovem cum Ægypti adoratis &

scitis? nec eorum sacra damnatis instituta serpen-

tibus, crocodilis, belluis ceteris & avibus & pisci-

bis, quorum aliquem Deum si qui occiderit, etiam

capite punitur. Serpentes colisse Ægyptios circa

Thebas ex *Phylarcho* testatur *Ælium* lib. 17. de anima-

mal. c. 5. lib. 10. c. 31. conf. *Cic. lib. 5. Tuscul. quæst.*

Crocodilos, *Strabo* lib. 17. conf. *Herod. in Euterop. Cic. lib. 1. de nat. Deor. & lib. 5. Tuscul. quæst.*

Diodor. Sicul. lib. 1. Biblioth. hystor. Plutarch. Sympos. lib. 1.

Juvenal. Satyr. 15. Plura qui evolvat *Joh. Conrad. Dieter.*

Orzel. in not. ad Mi.

277. edit. Lugd. Bat.

1671.

Quicquid ait *Plutarchus*) Turpiter hic hallucinatur *Plutarchus* asserens, Judæis in honore fuisse porcum. verba *Plutarchi* sunt l. 4. quæst. 5. sym-

Quemadmodum si Asinum ostendens us fontem simile est illos colere porcum

antoniis & antoniis magistrum. Quod salium de Judæis. Notorium enim est, non fuisse, non esse debuisse *Lev. xi. 7. 28. Deut. xiv. 8. Esa. lxxv. 4. & lxxvi. 3.* Extrema pati maluerunt, quam suilla ve-

FLAVIUS JOSEPHUS

*In apol. g. adversus Apionem, de Græcis historicis, qui
res antiquarum gentium scripserunt:*

ACTION

fecimus. Apud Flaccum, argutissima mulierum, Arbuscula, cum explosa a multitudine in theatro esses, satis esse dixit, equites sibi plaudere. Idem ego ajo, Amplissima DUYCKI. Paucis lectoribus, sed eruditis, gaudeo. Inter eos autem tu es, cuius mentem occurrunt studia, atque multa doctrina exultum, jure semper scio me fecisse maximi. Sed nimis operose prefati sumus. Quare illud, quod propositum nobis est, ordiamur.

I. N. J.
 PETRICUNÆI
 DE
 REPUBLICA
 HEBRÆORUM
 CUM
 ANNOTATIONIBUS
 JOHANNIS NICOLAI.
 LIBER TERTIUS.
 CAPUT PRIMUM.

*Initia Ecclesiæ, & incrementa, Satana stratagemata. Locus in 1. cap.
 Genes. explicatus de serpente. Quid sis caput libri. Error
 Hieronymi. Liber Enochii commentarius.*

Minis de gente Judæorum commentatio posita duabus in rebus est, nam & de Republica eorum agendum est, quæ præ cæteris eximium quiddam habuit & intusper investigari illud debet, qualis eorum fuerit Ecclesiæ. Esi enim amœ istæ esse sic conjunctæ videntur, uti pariter incedant, & divelli haud possint: est tamen earum magna diversitas, & inspicenda utriusque indoles seorsim est. Quare nos, qui priorem partem duobus libris ita pertrastavimus, ut sæpe alteram hanc, quod omnino sic necesse fuit, attingeremus; nunc, quod bene atque feliciter vertat, singulatim ea percurreremus, quæ ad Ecclesiæ² pertinent. Sed hic paulo magis ex alto arcessenda nobis sermonis materia erunt. Etenim, cum antea reipublicæ sacre institutio relata a nobis ad Moten authorem sit, nunc vetustiora etiam secula lustrare, atque hinc ad Motacum ævum, & ad ea, quæ insegura sunt, tempora descendere decrevimus. Ac origines quidem ipsar, proximaque originibus, quoniam simplicissime in sacris libris traduntur, non præbunt nobis materiam notandi.

rum observationum. At mox, ubi ex illis evalerimus, res persequemur luculentiores. Divus Petrus, qui recte olim a quibuldam signifer fuit appellatus Novi Testamenti, ¹ *signifer* ait esse regium sacerdotum quoddam, & genus hominum electum. Ipse Deus Mosi dixit, gentium se quidem omnium, terrarumque esse dominum: sed addit, paucos duntaxat quosdam esse, quos ex hominum communitate segregatos, velut ² *thesaurum & peculium* ³ seposuit sibi: usque regnum tribuit, sed sacerdotale. Hoc regnum sanctum & inviolabile atque æternum est. ⁴ Maximis quibusque imperiis crescendi modum natura posuit: licet enim nulla vis extrinsecus lacessat, tamen fatorum lege ⁵ omnia magna in se ruunt, & cedit oneri suo fortuna. Unum hoc regnum, de quo in sacris voluminibus sermo est, tempore ipso in majus solidiusque procedit, ⁶ & a senio suo capit vires. Ecclesiæ prima incunabula mundus vidit recens natus, cum in quatuor capitibus staret humanum genus. Confestim enim impurus genius, cui ex malis nostris jucunda voluptas est, Cainum a recta pietatis semita ⁷ transvorsum egit in omne nefas. Itaque tunc Ecclesia orta est, cum improbos primum a piis sejungere, & suos sibi habere cœpit Deus. Gregem oppido exiguum, hoc est, quatuor oves in tanta mundi vastitate agebat magnus ille pastor unam ex his lupus hic abstulit. Ea fuit prima illius victoria de humana gente, quam gravi peccato lapsam antea erexerat jam Deus, ut ad salutem perduceret. Haud ita multo post evenit, ut sacra Deo facerent ⁸ duo fratres. Quod dum fit, haud obscuris indicibus significavit Deus, esse sibi Caini munera ingrata. ⁹ Cujus rei causa ¹⁰ in promptu est: quippe in Caini indoles incerta, pravi ingenii, puris autem Deus, non plenas aspexit manus: & mens integra ac recta pulcherrimus Numinis cultus est. Caterum Flavius Josephus, autor omni laude dignus, & cui post sacrorum voluminum scriptores prima esse debet fides, haud satis considerate hac de re verba facere mihi videtur: ait enim displicuisse Deo laboriolam operam, quam in colenda terra sumserat vir ille. In quo profecto fugit eum ratio: agrum enim primus hominum sator Adamus verterat, jussu ipsius Dei: & patrem secutus filius erat optimo exemplo. Sed procul dubio Rabbinos secutus est, uti solet interdum. Enumvero Josephus, etsi gravitate super cunctos Judæos eminet, tamen haud ubique a deliramentis abhorret popularium ¹¹ *sermonem*, id apparet vel ex tractatu illo mysterio, quod latitare credidit in voce *אמר* ¹² *quod ait* Genes. cap. 1. Nam ratio, cum non alio sermone se edictam ait, cur Moses ¹³ *unum diem*, non *primum*, dixerit, Rabbinnica fuit. Extat liber Judaicus, quem סֵפֶר חֵטְאֵי אָדָם *liber peccatorum* hinc Rabb. Moyses Ben Læzar recitat, *אמר אחד ליהוה* ¹⁴ *Unus, quia unus* ¹⁵ *est deus*, aut quod principium est nullum. Aut hoc profectio, aut simile quiddam Josephus prodidisset in libro *ἀντιλογιών*, qui non est nunc in manibus hominum. Perinde quædam cum, etiam illi, interest, qui scripsit. Quid enim aliud, nisi autorem suum traduxissent tam putidæ argutiz? Sed redeat ad Adamum, unde digressa est, oratio. Is, inter hæc initia, filium vidit suum indigna peremptum cæde a quo minime decuit: &, dum unius lueret mortem, magis tamen alterius tristatus sceleris est. Hic ego existimo, prope iussit, uti Satanae donis rursus apertum latas daret, rueretque. Sed firmavit eum vis major. Plus enim fuit, quod sperabat, quam quod videbat. Vetus opinio est, eaque omnium eruditorum firmata consensu, Messiam humani generis levitatem promitti ¹⁶ *primis parentibus* nescitis, cum circumscriptorem colubrum in hunc modum alloquitur Deus, in capite tertio Geneseos, *inimicitias feram inter te, interque mulierem: inter semen tuum, & illius: quippe semen ejus conteret tibi caput, & tu conteres ejus calcaneum*. Utique hoc verissimum est. Concepit animo Adamus spem cœlestis atque æternæ vitæ. Quoniam tamen rationem totius cunctarum esse dominam cupimus, sæpe mirati sumus, hoc ab illis, quorum scripta quidem videmus, magis affirmari, pro certo, quam ostendi. Quæ vi nescitis, est ejusmodi testimonium querere, quod esset inexpugnabile. Enimvero ad veritatis plenam fidem haud satis est concursus judicium, & opinio multorum. Nulla mysteria ex verbis contextus Biblici erienda sunt, nisi quæ alibi spiritus Messia, optimus sui interpretes, ¹⁷ digito monstrat. Clausus enim, obsignatusque est sacra Scripturæ liber, ¹⁸ *cujus signacula solvit* ¹⁹ *leo ille ex tribu Judæ*. Ac nobis quidem de tota re serie locutionum occurrebat illastra, loquax, qui est in Apocalypsi Joannis, is est illi nescitis, *ποικιλὴν ὡς τὰ ἔθνη ἐν πᾶσι τοῖς σιδηροῖς*. *Mulier pregnant clamabat parturiens, & cruciabat* ²⁰ *ut pareret: peperit autem filium masculinum, qui reger omnes gentes virga ferrea*. ²¹ *Ecce Ecclesia, & Messias*. ²² *His dein draco insidiatur, de quo subjicit Apostolus* ²³ *ὁ βλάστην ὁ δράκων ὁ μέγας, ὁ ἄρχων ὁ ἀρχαῖος, ὁ καλέμενος διάβολος καὶ ὁ σατανᾶς, ὁ ὀνομαζόμενος ὁ σατανᾶς ὁ ὄντων*. *Et projectus est draco ille magnus, serpens ille* ²⁴ *anti-*

CAPUT SECUNDUM.

Ecclesia identidem admirando Numinis judicio intra unam familiam coarctata. Id exemplis ostensum.

POTAM Enochus terras reliquit, illa ipsi Sethi familia, quæ non nisi legere rat Deus, afflata seculi veneno est. Qui enim antea sollicitè matrimonii conditiones² quæsierant in ea gente, intra quam Ecclesia arctabatur, nunc sanos affectus amplius non tenuere. Mens eorum vanas accepit imagines. Pluris esse formam, quam morum sanctitatem, vitio ipsa suo favens credidit libido. Hæc res eam non dedit, quæ ab impiorum filiabus profecta, manavit latius. Protinus in ævum erupit omne nefas. Perierat jus, integritas, fides, & qui semel dimissus nunquam redit in gratiam, pudor. Nullum scelus exemplo caruit: nec vacabat cuiquam vetus odiosè crimen, cum quotidie oriretur novum. Tam immedicabile malum aspero remedio indiguit. Non poterat improbitas extirpari, nisi cum hominibus. Perdendum fuit mortale genus. Supererat adhuc Noachus, vir scelerum purus; quem D. Petrus præconem appellat justitiæ, quia voce illius usus est Deus, uti ad sanam mentem flesteret nefarios. Datum illis est spatium centum & viginti annorum, intra quod resipiscerent. Omnino sic accipiendum est id, quod dicitur in sexto capite Genesios. Nam Flavius quidem Josephus perperam hæc verba in alium sensum detorsit. Ne vero obstat, quod temporum, quæ secuta sunt, calculus haud satis cum serie congruit narrationis. Viderunt hoc eruditissimi Rabbiorum, Aben Ezra, & Salomo Jarchi: sed addunt eadem, quod diligenti dignum observatione est, אין סוקרים ומאחר, *in libris Mosaicarum legum non tradi quid sit prius aut posterius gestum.* Cum frustra datum ad poenitentiam tempus esset, concitis undique fluminibus, & immissa pluviarum vi¹⁰ orbis terræ effusus in undas est. De toto modo milibus pauci supererant, quos Deus reliquerat in semen, uti humani generis jacturam nova sobole repararet. Mox instauravit rectum Numinis cultum¹³ Noachus: & ne diluvium alterum formidaret, intueri iridem, atque huic fidere sacramento iussus fuit. Erat Ecclesia tunc paucorum hominum. Et tamen duplicavit Deo indiscreta multitudo. Iterum in minorem numerum contractio fit. Etenim, cum Noachus tres filios, Semum, Chamum, & Japhetum genuisset, in unius Semi stirpe Ecclesia hæsit. Chamum natu minimum fuisse quidam perperam colligunt¹⁶ ex verbis Moysi, quæ ad Chami filium potius referri decet, nam ipse Chamus quidem anno uno Semum antecessit, uti rectè divinavit Rabbi Zacuth. Certe Hieronymus eandem secutus sententiam est, atque etiam mysticorum hæc se latere ait, quod, si verum non est, at est tamen ingeniosum, nudatum patrem, inquit, invenis major filius, minor sexit: *C. De non eversionem illustrant Judæi, & hanc sententiam aptant.* Verba existant in interpretatione illius adversus Lucterianos. Post Semum aliquot annis pauca membra regna cecidere: nam cum hæcat de terra Babylonica traxerit ampliat, aut vellet volumina implere, a quo mirum in modum mea semper ratio naturaque abhorruit. Demum Abrahamus, qui de Semi nepotibus erat, inter vetusti seculi heroas illustre extulit caput: sub quo juvenia quædam Ecclesiæ, & velut robustior maturitas fuit. Enimvero hic est ille iustus, quem ab Oriente excitum ait eloquentissimus vatium Elias. Terram enim Chanaan, quæ prima nascentem exceperat, patriæque latus, & cætera omnia, quæ longe mortales periculis summa sunt, dederunt, uti remotam adiret regionem, in qua, pedem non poneret, non haberet. Sed præcedum Deo tri, capax insperis vocabatur ad majora. Excella generosa de res est animus sapientis, nunquam videtur spatu, quibus hæc continentur vita, cogitationes suis terminat, quæ illis post seculis eventa sunt, ad se quoque pertinere credit. Intæxerat vir divinus regnum Canaanæ lat. patris sui, ceteris, hic sonata de priede matorem exibat. Ceterum tunc eam, quam de posteritate hæreat, multa mor. tunc, plele nex erat, & per ætatem defluerant vires, uxor vetula, quæ nec florentibus annis pepererat prolem, & tamen, quoniam castitas ingentia promissa animum ejus firmabant, creavit Dei nascenti virtute ferio posse, quod regabit natura infirmis. Inique jure parcas credendum dictas habitusque est, prius enim eas res, quæ nec erant, & esse non poterant, atque cogitatione præsentis horrebat, tam tunc que est. Atque nos proprium est idem, quam p. hanc fuerit codex & si apparet. *מחן ופיו.* Natus dein Isaacus est: is nempe, ex cujus familia olim Messias oriretur. Hic iterum Numinis consilia, haud iniqua certe, sed mirari libet. Ex

Agar Iſmaelem ſuſceperat Abrahamus, a quo Saraceni Arabesque traxere originem, & rursus Cetura illi emixa erat non unam prolem. Tot liberorum pater erat religioſiſſimus ſenex, cæterum ex omnibus unus modo extitit, cui præcipue ſuam addiceret benevolentiam ſummus rerum arbiter Deus. Ab una Iſaci gente colli, ab hac una religionem, ſacraque, & cæremonias ſuas ſuſcipi voluit. Sæpe jam habitus huiusmodi deſectus fuit, neque enim verebor identidem id iterare, quod ſcitu eſt perquam neceſſarium. Ex Adami liberis tantum Sethus, ex huius ſtirpe Noachus, ex Noachi filius Semus, ex illius poſteritate Abrahamus, ac poſtremo ex numeroſa Abrahami ſobole unus Iſacus placuit electuique eſt, cujus familia Eccleſiæ nomen atque dignitatem ineffabili ratione, velut per ſucceſſionem, ſibi vindicaret. Cæteræ gentes, tanquam profanæ, ſpretæ a Numine, poſthabitaque ſunt, donec Meſſias terrarum orbem inreſſus, intergerinum diſjecit parietem, eſſecique, quod dudum Abrahamo promiſſum fuerat, uti per ſobolem ejus cunctis nationibus ſine diſcrimine daretur ſeparata ſalus.

NOTÆ AD CAPUT SECUNDUM.

Enochus ea vita integritate præfuit, ut vivus
 lectis academici socius adfcriberetur. Verba Scripturæ
 Genes. v. 24. ita sonant: *Et ambulavit Enoch
 cum Deo, & non erat ipse, quia tulit cum Deus*.
 varia explanatione, quia hoc aste nos præstitit ve-
 celebre. *Joh. Henric. Heidegger. in hystor. Patriarch.*
edit. Amstel. 1667. exerc. 12. p. m. 253. 254. Sed
 jam disquisimus an terram reliquerit cum per mor-
 tem abire coactus; an vero non mortuus & in coe-
 lum translatus fuerit; cum vox ipsa quæ in textu
 Hebræo legitur, aliquando ablationem ex hoc mun-
 do per mortem; aliquando ablationem per assump-
 tionem seu translationem significet. Vid. *Henric.*
Amstworth. Comment. in Genes. c. v. fol. m. 28. edit.
Londin. Hinc multi sunt, putantes, mortuum esse
 Enochum & post mortem assumptum a Deo. Ita
 enim *Aben Ezra* commentatur, cujus verba apud
 eum *Heidegger. pag. m. 256.* expressis reperuntur.
 Eadem opinio in medium proferitur & defenditur ab
Hilcani, qui ex *Targum* probare contendit, verbum
 רָאָה accipi debet in significatione mortis, ut a
 רָאָה in illo: Tolle nunc animam meam. Lubet
 etiam in scenam producere *R. Menass. Ben Is-*
rael in libro elegantissimo de fragilitate seculi. xix.
 art. 7. ita dissentient: *Quantum ad Enochum, non*
exhibet inter nostros vulgaris illa opinio, fuisse illum
cum corpore & anima in celum translatum &c. Ipse
 tamen *Menassés* in sequentibus hujus loci verbis con-
 trariis testimoniis non videtur calculum addere, ut
 hoc mortuum *Enochum* statuant. Licet hi cum aliis
 qui statuunt, autem plures inter Hebræos sunt,
 qui crediderunt, *Enochum* translatum fuisse, quos
 allegatos vide apud *ed. Heidegger. pag. m. 257.* Con-
 ter *Amstworth fol. m. 28.* qui hæc addit, *God reok*
him that is translated him, saith the Apostle Hebr.
 xi. 5. *Where the Arabic version addeth, he was*
translated in to Paradise &c.

Mastromonium conditiones) Plerumque conditiones
hebreæ sunt, ut pii Sethius matrimonium sibi junge-
rent prius uxores, ne ex eorum consorcio seducerentur.
Nullum enim est dubium, quin piæ ex famulo
Sethis, se separaverint à maledictis Caini, et in lo-
cum peculiarem secesserint, uti Eurychus Patriar-
cha Alexandrinæ à Selden. edit. refert, qui affirmat,
quod Canitarum & Sethitarum determinatio & sepa-
ratio statim post Adæ mortem facta, & in no-
tem ascendit Scilicet, Canticum ad Hebræos
Psalmi 89. ubi dicitur, Quia dixisti, Aue-
rum, quos tibi vicinos habui. Et cantibus &
dubus urcebant illi filii Dei. Imo affirmat eti-
am author, quod Sethius juramento obtinuerit il-
los, ne tem ullam haberent cum Cainitis, quando
piæ Sethie : Appropinquante obitu Sethi adiuvavit
ille posterus suos per sanguinem Abels, ne delectan-
terentur carnalibus concubiis.

[illegible]

N^{on} perit in Sethur n^{on} perit in
tate illa, sed in
to maneat, et
Chas Cantaram Iⁿ 3^a, qui mores & lo-
pervertit, et pervertit
4 & 5, et per-
Patriarcharum, quem evolvant Lectores & peti-
mos mores studia nefanda facile deprehendunt, unde
facile colligere possunt, habuisse Sethuras averlandi
marimonii causas permagnas. Confer Anglus acut-
sus Joh^{an}. Owens de natura, ortu & progressu
studio viri Theolog. cop. 111. pagin. m. 138. 139.
seg. edn. Bremsi^{ensis} 1684. Nunc autem illi, qui
se per aliquot for-
manone malorum, qui semper deflectionis

rum successu illi etiam ausu fuisse prole improba;
unde factum quod hi effreni libidine Apollinari
filias sibi connubio junxerint. Quod igitur scelera-

[illegible]

se *Scilicet* peccatum se cum Cainitarum pessimo-
rum filibus matrimonio iugantium, cum ignorare
non possent, quæ illas malorum inde secutura ef-
fet

4 Periculis suis, &c.) Omnia crimina sine pudore committebantur. Iulitia violabatur, ex cuius contemptu ceteras virtutes contempnem habebantur, imo ut cum *Aristotel. Polit. cap. 11.* asserendum: Nullam ferarum fraudem esse tantam, nullam malitiam, quæ possit cum ejus malitia contendere, qui semel legem iustitiamque contempsit. Ergo cum *Tragico Senec. Ipsi. astr. 4.*

— ubi non est pudor
Nec cura iuris, sanctitas, pietas fides
Ibi regnum est.

Id quod de primo mundo affirmat Scriptura Genes. vi. 11. cum impleta esset terra violentia, quam *Herib. Ainsworth. Comment. in h. l. fol. 31. edit. Londin.* ita explicat, *imprisons and cruel dealing which seemeth to be chiefly means of violats - the duties of religion men; as the former word noted corruption of religion.* Vel juxta Chaldaicum Interpretem - cum impleta esset terra rapinis & iniuriis. Quia causa destructionis, uti fule de hoc pessimo crimine dicitur *Guilelm. Pepon. de destructione civitatis Ninive serm. xxiii. pag. m. 261. segg. edit. Anverp. 1656.* Quia crimina etiam ante devaluationem Hierosolymorum ibi in usu erant. Ubi igitur haec crimina videntur, ibi non aliter crimen expiari potest quam deletionem & visitationem *cap. lxxv.*

tionem & Variationem
S. Dominus Noachius
epicram dare ut homines mali ad iustitiam i. e. vi-
tam rectorem convertat, & hoc de Noa affirmat
Petrus. Vide Gros. Comment. m h. l. Non autem
est putandum, scribit celeb. Coccei. Comment. m h.
fol. no. 112. eo tempore non fuisse homines, qui
de Deo loquerentur & de bonis operibus. Solus
Noa fuit iustus & vere iustitia praeo. Ceteri fue-
runt iniusti (quod per Noam dicit Petrus. Ro-
m. c. xxi. sicut erat Noe & multi ha-
bitantes in arca) & cum Noe edificaverit.

7 *Centium & viginti* Tempus patientiæ divi-
 concessum ad explorationem penitentiarum hominum
 definitur his verbis: *Et erunt dies ejus anni centum*
& viginti, ac si diceret Deus: hoc spatium homi-
 nibus indulgetur, quo pergant cum his contendere
 spiritui meo, h. e. per Noam, eos revocare a pec-
 catorum, cui hæcenus insunt, cursu. Quod si in-
 tra hoc tempus non reddituri mihi sint fructus o-
 mnium penitentiarum, certissimum exitum illis immi-

1. The first part of the document is a letter from the President of the United States to the Congress, dated January 8, 1860. It contains the following text:
 "I have the honor to acknowledge the receipt of your communication of the 27th inst., and in reply to inform you that it has been forwarded to the proper authorities for their consideration."
 2. The second part of the document is a report from the Secretary of the Treasury, dated January 10, 1860. It contains the following text:
 "In compliance with a resolution of the House of Representatives, passed on the 27th inst., I have the honor to submit herewith a statement of the receipts and disbursements of the Treasury Department during the year ending December 31st, 1859."

¶ Sed sententia hzc de contractu per verba illa Dei

vitz humane termino omnino aliena est. Etenim (1) Petrus non de precepto & contracto vite humane termino, sed de annis penitentie concessis haud oblique explicat 1. *Petr.* 111. 19. (2) Deus in ea sententia aliquid enuntiat, concernens eos homines, cum quibus spiritu suo contendere in eternum noluit. Quid vero contractus vite humane terminus ad homines illos, qui omnes infesto diluvio, nullo habito atatis discrimine perierunt? (3) id Deus preduxit, quod impletum est. At terminus vite humane finis centum & viginti annis nec ^{est} diluvium nec precedentibus temporibus impletus est, uti ex Scriptura patet *Genes.* cap. vi. (4) non condemnandi sunt auctores, qui de annis penitentie hanc Dei sententiam acceperunt, ut Græci Interpretes, Onkelos, Augustin. de C. D. lib. xv. 24. quorum verba ab *Heideggero* citata legi possunt pag. 530.

9 *Frustra datum penitentis tempus*) Cum nihil proficeret hæc Dei patientia ; tempus indultum ad penitentiam Deus peremptorium de mundo pendendo decretum exposuit his verbis . *Delebo homines* . Angli bene *blet out that is abolish and destroy* .

¹⁰ *Platanum* ut) Quæ vis describitur Gen. VII.

ed. Francos. Clar. Imp. in Exar. pag. m. 12.
Eduard. Simfon. Chron. Cathol. ubi plura lectu di-
gna.

71 *Pauci supererant*) Aquis supra celsissimos montes extumescensibus secuta est rerum omnium, quæ extra arcam fuerant miserrima *transiit*, exceptis his, quæ in arca servata fuerant, tam ex hominibus, quam animis suis terribibus. Sane pauci erant. Non cum tamula sua, uti etiam exprimit *Henslow*, ad cap. vii. *Genes. fol. m. 35. vers. 7* *Thun has a few, that is, eight souls were saved by an ark* *græc. Anatholus Petr. i. cap. 11. v. 1.* *C. 11. v. 1.* *mon. ad b. l. omnes.* ad *Carol. Sigon. lib. 1. de Republ. Hebr. pag. m. 8. edit. Lugdun Batavi.*

us idcirco iste prior
degentes omnes preter no-
erant, hinc Deus nova to-
bat in familia Noachi, utaque cap. ix. v. 1. repe-
rit benedictionem, *Fanshear & Augestine* O repli-
catur Gen. i. 28. de
benedictio hoc loco repetita se reno-
verbis. vid. *Henric. Anstworth. Com.*

merat. Tum etiam
multa in facie terræ, adeo ut prevalida vitia
nili unive-^{re} intentata mundi rescari non potue-
rent. Hanc autem causam ad usum & reutili-
tatem huiusmodi locorum perhibent, qui per
jacturam tectarum. Hinc tanta commotione ter-
minus per paucos repletus sunt, uti fons de hac bene-
dictione differe laudat. *Hodgker, Exercit. xix. pag.*
p. 599. 600.

p. 896. *Reflexum Numinis cultum*) Theologia ante-diluviana in tres partes dispelci potest, in prima *legem naturae & cultus antiqui*, in secunda *legem naturae & cultus antiqui*, in tertia *legem naturae & cultus antiqui*.

huta est, vid. doct. Joh. Oortmann pluribus de his
differenciis in tract. de ortu & progressu Theologiae.
pag. m. 148. segg. edus. Bremens. Heidegger, Exerc.
112.

¹⁴ Insuper idem) Jussit Deus ut in idem ceu si-
um foderis cum us initii aspicerent Noachide.
us nunc primum foderis visibile signum consti-
tuit, nempe aram in nube, non quod ille antea
non fuerit, sed in signum foderis. Vide Oortm.
pag. m. 131. Hoc signum Henric. Amfworth. fol.
m. 40. vocat the sacramental signe. De inde multa
lectu digna collegit Cl. Valentin. Fritschius in dissert. de
fuerit foderis, et in p. 11.

des Heidegger, in histor. Patriarch. exercit. XIX. Om-
nibus autem palmam praeipuit Anglus Gr. Williams

signum Deus significare voluit, quod sit signum
pacti inter Deum & terram, hoc aspiciant & in
memoriam sibi revocent fœdus & promissionem Dei
Noachide. A parte igitur Dei erat recordatio fœde-
rationis Dei facta, uti optime Amfworthius as-
seruit: It is a custom amongst the Jews, that
full therein and stable in his promise.

¹⁵ Genuisset) Berosus Annianus lib. 11. de Greco-
log. primorum Ducum post diluvium vult, Noachum
post diluvium alium, præter Semum, Chamum,
Japhethum, perisse, cum autem filios
resque filios genuit. Cui & adhibetur Amnis in
explicatione sui Berosi, una cum Casetano & aliis,
qui suam affirmativam rationibus quoque probare
laborant. Verum auctoritati hujus Berosi non sta-

tum assurgendum ex plerorumque eruditorum viro-
rum judicio. Neque etiam rationes, quas pro affir-
mativa adducunt alii, tam pregnantibus sunt, ut
eam evincere valeant. Plures igitur filios præter
Semum, Chamum & Japhethum, Noachum post di-
luvium genuisse, constat (1) vel exinde, quod Mo-
ses sub finem vitæ Noachi Gen. ix. 28. 29. nullu-
rum filiorum nullarumque filiarum mentionem fa-
ciat vel distincte vel confuse usitata sua formula:
& genuit filios & filias. Deinde (2) noranter dicit
Moses Gen. x. 32. quod a tribus filijs Noachi ge-
ntes post diluvium in terra fuerint divise, quod si

non dicitur, quod dicendum, quod pater
questionis membrum, videlicet, fabulosum esse,
quod Histor. Scholast. ex Methodio l. 1. c. xxxviii.
Lamio filio Noa-
chi, cum per primam per. in m. invide A
stronomiam, &c.

¹⁶ Quidam perperam colligunt) Sed cur perperam
Cunæ? Diserte enim a Mose vocatur נֶפֶשׁ בָּרָא הוּא
filius natus minor, quod Angli reddunt his younger
son, quibus antiquitas dicit, ante hos filios
calles leffer, meaning in years. Constat ex his Cha-
nam fuisse lævissimum natum, non secundum,
ut multi, qui decepti arbitrario ordine Scripturæ,
Semum primum, Chamum secundum & Japhethum
tertium faciunt, arbitrantur. Non quidam Ale-
bros quidam, R. Levi ben Chai, Aton F. &
aliique, quos Christiani nominant Isaacus, & ro-
copus Gazens, Joseph. Seidiger, Chr. Schottan. im-
pugnare se vident, cum illam natum
ex parte non tam de Cham, quam de Noach
descendere. Sed quæ ratio? Quomodo sic distinguere-
tur Cham a ceteris ex Semo & Japheth nepotibus
Noachi? Manet igitur verum Chamum esse fratrem
natum minimum. Confer Cl. Heidegger. histor. Pa-
triarch. pag. m. 628.

CAPUT TERTIUM.

*Sententia nostra de Melchisedeco contra communem receptamque opinionem
a fœdatis in præfatione nuper additur epistola ad Hieron.*

QUæ cum ita sint, monet me animus quædam de Melchisedeco dicere. Etenim
res inopinata, & miraculi similis est, illo tempore cum Ecclesia unius familiæ
hereditas esset, extitisse in impia Cananæorum gente cum arum, qui non modo re-
dam tenebat Numinis cultum, sed Abrahamo quoque, summo Ecclesiæ patre, & re-
cens in eas terræ oras adveſto, coelestia bona precatus, impertitusque sit. Equidem
scio ego quæ sit aliorum de Melchisedeco sententia, sed mihi tængo non erit ad ea
recedere, non enim crepatum præscriptum sequimur, neque id invenit genus noster,
ut in antiqua patremus verba. Inanimato hi res hærrens est quam esse judicium ani-
mam qui crederet, is sententia sua adhibeat meam. Luculenta est Hieronymi epi-
stola ad Evagrium, in qua ille ex Græcorum docet volumina, tam Melchisede-
cum hominem mortalem, Cananæ incolam, Salemensium regulum, & summi Nu-
minis sacerdotem, qui velut imagine quadam & figura Jesum Christum, maximum
idem regem atque pontificem, mortalem seculis representavit. Dem expatit verba
Apostoli, quæ sunt super hac re in epistola ad Hebræos. Magna majestas eorum est,
quos authores nominat, Irenæi, Hippolyti, Eusebii Casariensis, & Emisani: tum &
& Apollinari quoque, & Eustathii, quem primum vidit Episcopum Ecclesiæ Antio-
chena. Horum judicium magno consensu sequuntur hodie cuncti eruditi. Esi enim
suas singuli rationes produnt, tamen diversis argumentationibus conveniunt in unum.
Nec est, taceo, convellendum timere, quod a patre constitutum statum est,
quod ibi dicitur, periclitata est, ac omnia pervertat innovare hodie. Caterum,
quoniam receptæ opinioni adversari ipsa ratio mihi videtur, valentior esse omni au-
thoritate docet veritas. Ego sic exarato, Melchisedecum, non a neminem unquam ex
Luceo, sed divinitus natum fuisse, maioremque hominem, ac diuturnorem
verbo, qui tunc benedixit patriarchæ. Miserat ad Hieronymum Evagrus idem in-
terit actus, qui hoc, quod diximus nos, assereret. Sed repulsi spiritusque ab He-
ronymo

stantissimi theologorum, quotiescunque Deus immortalis hominibus apparuit, apparuisse personam secundam, id est, filium. Quod sane ab illis recte existimatum est. Uti cum Apostolus ait, *Sæpe Deum antea per Prophetas, novissime autem locutum fuisse per filium*, non ille negat visum antea in terris Messiam esse, sed haud obivisse eum contra adventum suum, quod cum a variis semper, ac tandem vero susceptum ab ipso est. Etiam nos existimamus, filium Dei, cum in via Abrahamum occurreret, eum vultum eumque habitum corporis sibi finxisse, quem postea gessit in terris, atque hoc illud esse, quod Apostolus ait, ἀρρωματωμένος τῷ ἰσὶ τῷ θεῷ. *Affimilatus filio Dei*. Non poterat ipsum illud corpus induere, quod in terris postea intuiti sunt, & contrectare mortales. Id enim sero admodum genitum formatumque est, neque ante existit, quare imaginem duntaxat illius repræsentavit Abrahamo, sed plane eandem, quam inter homines habuit. Neque alio pertinere nunc videtur, quod scriptum a Joanne est, *Abraham gessit videre diem meum, & vidit, gavisusque est*. Id enim uni Abrahamo contigit, & singulare quiddam fuit: cum de cæteris illud dicatur, *Multi Prophetæ & iusti cupiverunt videre, quæ videtis, & non viderunt*. Sed neque hoc sententiæ nostræ contrarium, quæ patet ille præterea ὁ ἰσὶ τῷ θεῷ, ac sine matre fuisse dicitur, non enim profecto Divus Paulus mysterium illud duplicis naturæ spectavit, quod ejusmodi est, uti Messias quidem Patrem, mortalitas vero Matrem, at scorsim neutra utrumque parentem agnoscat. Pertinere illud ad ea tempora non potuit, cum nondum hominem indisset humani generis servator. Sed hoc utique fieri potuit Apostolus, reatque cum communi lege ex patre atque matre, neque ex libidine aut conjunctione viri sceminaeque satum, sed æternum eum esse, & (quod Esaias vates in capite LIII. ait) *nihil posse dici de generatione ejus*. Sane vero ii ipsi, qui Melchisedecum Salemensem regulum, hominemque mortalem fuisse volunt, fateri coguntur ea omnia, quæ de illo Apostolus dixit, etiam Messias convenire. Quod cum ita sit, profecto non aliter Messiam ἀπατόρα καὶ ἀμήτορα, *patris matrisque exortem* cogitare possumus, quam eo pacto, uti jam nos significavimus. Equidem ego animadverto quoque, Melchisedeci sacerdotium a Divo Paulo perpetuum atque infinitum constitui, ita quippe ait: *μήτε ἀρχὴν ἡμερῶν, μήτε ζωὴν τέλος ἔχων, μέγα ἱερεὺς ἐστὶ τὸ διηνεκές*: *neque initium dierum, neque vitæ finem habens, manet sacerdos jugiter*. Ex quo colligitur, si Messiam atque Melchisedecum non esse unum eundemque, sed duos credimus, etiam hunc duos jam effici sacerdotes, quorum functio nullis circumscripta annorum spatiis in omne ævum durat. Quod certe nemo veterum antea, neque e recentioribus quisquam hætenus vel per somnium dixit. Nunc tandem illud dicamus, quod rerum omnium primum maximumque nobis est. Haud dubium est, quin Judæos genius aliquis male advocatus in eum detrulerit errorem, uti existimarent, id quod hodie in scriptis eorum legitur, *Melchisedecum fuisse filium Nabal, Saron, qui ad tempora usque Abrahami Isaacque supervixit*. Hac tamen opinione imbutos Judæos Apostolus ad sublimiorem vocat contemplationem, & de hoc ipso Melchisedeco, qui non Semo tantum, sed cunctis major esset hominibus, verba facturum, hac præfatione utitur, *περὶ ὃ τοῦτος ἡμῶν ὁ λόγος, καὶ δυσερμηνέως λέγειν. De quo nobis multa sunt dicenda, ea quoque difficilia explicatu*. Ecce, stupet ad magnitudinem personæ, & ineffabilem confiteatur: quod nunquam facit, cum de aliis umbris, typisque loquitur, quibus fuerat olim regnum Messias figuratum. Dein subjecit, *χωρὶς πάσης ὑπολογίας τὸ ἔλαττον ὑπὸ τῷ κρείττονος ἄλογόν ἐστι*. *Sine ulla controversia, non benedicis nisi major minori*. Hoc vult, diviniorei cujusdam naturæ eum fuisse, nec in hominibus numerandum: quia, qui tanto benedixit Patriarchæ, certe major illo dignoscitur esse debuit. Etiam comparat illum cum Levitis, καὶ ὡς ὁ ὁμοιωσὶς τῶν ἱερέων λαμβάνουσιν, ἐκὼν δὲ μαρτυρούμενος ὅτι ζῇ. *Argue hic quidem homines, qui moriuntur, decimas accipiunt; illic autem is, de quo testatum est, quod vivit*. Duo notat; primum, quod Levitæ, quibus decimæ dabantur, homines erant: dein quod morerentur: at hunc sacerdotem, cui Abrahamus decimas dedit, non hominem, non mortalem ait fuisse, sed eum, *de cujus vita & æternitate*, inquit, *testimonium habemus omni exceptione majus*. Quodnam autem illud est? nempe hoc Davidis, quod citat; *† Tu es sacerdos in æternum, sicut Melchisedec*. Quasi dicat, *Tu es ille justitiæ pacisque rex, ille, inquam, sacerdos, qui vivit æternusque es; quem vidit Abrahamus, & cui decimas dedit*. Melchisedecum appellat, cum appellare eum non debet, etiam amplius nemine hoc poterat. Etiam nova scriptam existat ven. 15. & 16. κατὰ τὴν ὁμοιωσιν. Μελχισεδέκ ὁ ἱερεὺς ἱερὸς ἑτέρος, ὃς ἂ κατὰ νόμον ἐν πολλῇ σαρκικῇ γένεσιν, ἀλλὰ κατὰ δυνάμιν ζωῆς ἀϊσταλῦτος. *Ad instar Melchisedeci exorsitur sacerdos alius, diversiusque a Levitis, qui non ex lege, cujus mandatum sit carnale, sacerdos est, sed*

* Ad Hebr. cap. VII. V. 2. † Ibid. V. 17.

credimus viros homines mortales; is, inquam, de quo tam evidenter hoc asseritur, non potest mortalis fuisse, aut, si sit, profecto iam non hominum, sed angelorum lingua locutus est Apostolus: eam autem linguam an alii per insomnium aut revelationem didicerint, nescio: ego quidem homuncio ad istum sapientiae gradum non perveni. Ceterum, qualis sit hæc vita, quam Melchisedeco tribuit Apostolus, nemini obscurum esse potest. Ait David: Tu es sacerdos in æternum, sicut Melchisedec, nempe sacerdotium æternum Melchisedeco adscribit vates & ad exemplum illius, etiam Christo. Hoc Davidis testimonium citat Apostolus, verbis quidem aliis, sed eodem sensu, ὁ μακροπρόθευτος ὢν ἔτι: quod perinde est, ac si diceret, is, qui testis Davide in æternum vivit, sacerdosque est. Hæc est vera & genuina sententia verborum Pauli: aut, si aliter existimamus, actum est de facili interpretatione epistolæ, quæ scriptæ ad Hebræos est. Equidem ego diu miratus apud animum meum sum, repertos fuisse quosdam, quibus hæc epistola displicet quidem, quia favere Novatii erroribus videbatur, quod temere tamen & falso creditum fuit: at neminem vero deprehendisse perplexa illa ænigmata, quæ in his de Melchisedeco verbis laterent, siquidem ex communi interpreter opinione explicarentur. Agant se versentque in omnes partes ut possunt, & plectas & prior aras tant. Nihil nisi nebes atque mania, prementabant ne quequam, & suis se tenebris involvent. Non utar circuitione. Ego initio, cum operam darem, ut quam minimo negotio deciderem cum tantis incommodis, de epistola quidem hac, quam necesse est mihi a Luthero Ecklio ipse esset, malis debatam: ceterum Davidis verba, quæ de Melchisedeco sunt, non ad Messiam, sed alioversum trahebam. In universo Iudeos multos suspicabam, quorum est perperè in Biblicis contextu interpretando admiranda industria. Rabbi Aben Ezra ait, psalmi istius authorem esse non Davidem, sed quendam מורכשורימ e cantoribus. Itaque cum statim initio dicitur, Dixit Deus Domino meo, sede ad dextram meam, donec inimicos tuos fecero scabellum pedum suorum, &c. verba hæc sunt non Davidis de Messia, sed, ut ipse ait, cantoris de Davide, ut sic sit sentias, Locutus est Deus Domino meo Dominus ille, cuius oculus circumspexit, hostes enim tuos Philisteos, sic omnes fundam, ut eorum pedes super pedes meos. Postquam plura in eundem sententiam dixit psaltes, tandem adiungit, Et non paravi tibi es sacerdos in perpetuum, ut Melchisedec. Perperè ipsi dicentes res præcipueque & ductores populi, licet iter apparet, quia carebant tamen ad eos reliquaunque cura & tutela pertinet. Itaque, Eris sacerdos, multat ubique, & ceteris, utique tui summam imperium in eis tuas. Illud vero, In festinus, patet Rabbi Kimchi dictam ob hanc causam, quia Saulis fuerat execrabilis & brevis potestas: at David inter res latas florentesque consenuit. Sequitur, sicut Melchisedec. Hic non idem sentiunt Judæi. Rabbi Abraham ait, וְתָחֵן תַּחֲנוּן יִצְחָק mens veteroram est, pugnabis Israel, & tu decimas prade accipies, ut Melchisedec accepit ab Abrahamo. Rabbi Moles ne ad Hebraeos quæ hæc res sit, sed Chaldaam lectus Targumitam est, cupas est has inter, וְהָיָה לְךָ כַּסֵּף נֶרְנָה לְעֹלָם דָּאֵת בְּזוֹת דְּרִיתָה בְּדָא וְהָיָה לְךָ כַּסֵּף נֶרְנָה לְעֹלָם דְּרִיתָה לְעֹלָם, quæ amas consequentius, idque propter iustitiam quia ex res iustus. Ita cum accepto verba Chaldaica, quæ alii secus intellexerunt. Ut ad pauca redeam, meminerit plures id genus plures Aben Ezra, in quibus non David, sed cantor, cuius quæ sit illæ, de Davide loquitur. Inter eos est psalmes victorias, exaudiat te Deus tuus, &c. Tum & is, qui legitur, domine in fortitudine tua habitabit rex. Item septuaginta secundus. Hæc cum hanc in modum egertem, commodum obtulit lectionis vestri incrementus lectas divi Matthæi, qui est in capite vicinissimo & secunde. Ibi Pharisæi interrogantes absqueat ipse Christus, τίς δὲ εἰς τὸν οὐρανόν ἐστις υἱός τοῦ ἀνθρώπου, &c. Quomodo David spiritus divinis actus, appellat Consilium Domini? utens, sede ad dextram meam, usque dum, &c. Non alio argumento nobis opus est ad confutandam vanitatem deum, quod pene nobis memorandis contraherent Rabbini. Per totam illum psalmum non cantor de Davide, ut ipse patet, sed David de Messia loquitur. Id Phariseos in Evangelio suo docet supremis, maximeque magister, penes quem fides esto. Erravit Aben Ezra, Rabbi Moles, & Kimchi, atque Chaldaei Targumita, & quantum ulpnam est verborum. Misceat mare, quæ veritas mysterii, quid de Melchisedeco elatus est David, cum lectus est Apostolus, cupas epistola ad Hebræos sacrofancta est, & nihil nisi Deus loquitur. Nescio equidem an post Evangelium Joannis ulus sit novi testamenti, sed non pars profunda reconditaque sit theologia. Quare non sine causa antea scripsi, ut me credentia averfi genit mat, cum ardui loci non intellecta vis judicanda foret, sed meam de tam illustri scripto, quod ceteris hinc partibus omnia prodesset magna & excedat. Non temere poteram divino spiritui dictatum credere, ut quo

CAPUT QUARTUM.

Ecclesiæ fata ab Abrahami temporibus usque ad regni Israelitici scissionem, quæ post Salomonis mortem contigit. De iis in moribus. Idololatriam in Ægypto. Superstitionibus Ægyptiorum sæpe postea obnoxii Israelitæ in Palaestina. Apis. Serapis. Virulorum & serpentis veneratio. An Judæi asinum coluerint? Cur Ægyptii asinum exornassent? Cephæus Iudeorum, qui Romæ erat. Res legesque Judaicæ intactæ Græcis Romanisque scriptoribus, & quare. De Theopompo & Theodecte. Iudeorum adversus externos odium. Mendacia de Judæis.

POSTQUAM ex his scopulis enavigavimus, pertexendum jam est, quod antea exorsus sumus. Perduximus ad Abrahami tempora Ecclesiam: in qua seligenda hoc maxime spectavit Deus, uti in una familia, & interdum penes unum esset. Abrahamo unus Isacus successit; ad cæteros ejus liberos non est devoluta tantæ rei hæreditas. Rursus, cum ille ex Rebecca gemellos, Esavum & Jacobum, suscepisset, singulare fatum Jacobi fuit, utque multo ante ex oraculo intellexit mater adhuc gravida. Secuta divinam prædictionem patris auguratio est. Sæpe heroicis temporibus patriarchæ, sancti homines, conceptis verbis res futuras significavere liberis suis, paulo ante quam illis natura finem vitæ faceret. Nimirum erat in animis eorum quiddam præsentiens atque divinans, cum illud instabat tempus, quo onerosi corporis vinculis exoluti, ad coelum suum, & speratas beatorum sedes migrarent, jam tum enim, etiam in terris adhuc, fræ divinitate sua incipiebant, & majore vi agebantur. Idem Isaco accidit. Oculos ejus caligo pepulit: menti lux accessit: & cum in vicino mors erat, vatem egit. Longum esset differere, per quas rerum difficultates eluctatus Jacobus sit, dum insidias illi tenderet frater, vir haud admodum Numinis observans, sed qui progeniem post se reliquit longe nequiores. Atque hic insignis jam rerum mutatio incescit. Etenim ex Jacobi duodecim filiis ortus est is populus, quem Israelem appellat facer spiritus. Itaque cum hætenus identidem alia atque alia familia, sed plerumque una duntaxat, sacrorum religionumque fuisset custos, tandem nunc id decus datum cunctis Israelitis est; quibus certe solis licet consecrare origines suas, & ad Deum referre authorem. Hæc gens incredibile memoratu est quantus incrementis aucta sit brevi tempore. Sed quæ vita, qui mores fuerint, per quos viros, quibus artibus potentiam adepti sint, abunde in iis dictum est libris, quos de Republica etiam scripsimus. Nunc liber alia persequi. Sanctam populum istam inter, loca sterilitas & agrorum ingratitudo alias in terras expulit. Sedes illi præfuit Ægyptus, quæ regio mire legentibus semper exuberat, & Nil sui mandationibus lecta nihil cælo imbrisque deber. Illic dum fuere, per multos annos patriis ritibus eorum & avitis sacris incorruptus honos stetit. Sed tandem, ut nihil perpetuum est, in superstitionem delapsi sunt, quæ jam olim per Ægyptiam gentem fusa, tunc quoque illorum imbecillitatem occupavit. Certe Israelitis objicitur in capite vicesimo Ezechielis, quod in Ægypto idola & stercoreos deos honoraverint. Nihil illa oratione, quæ ibi exstat, luculentius est. At in capite vicesimo & tertio, paulo obscurior sermo est; sed idem tamen dicitur: *Fili hominis, duæ mulieres, unius matris filia fuerunt, quæ fornicatae sunt in Ægypto. Ibi perierunt ubera matris, in tota Ægypto dicta est, & fornicatrix Aegypti, mea, inquam, fuerunt, & filii filisque pepererunt.* His nominibus Israelem designat & Judam. Diu Judæis idololatriæ adhæsit contagio, quam ab insolenti & ventosa natione traxerant. Etenim quod serpens æneus, quem in paucos dies, & ob aliam causam Moses erexerat, thure postea & sacrificiorum libamentis usque ad tempora Hiskie cultus sit, id vero totum ab Ægyptiorum profectum vanitate est, qui, ut Marcus Tullius ait, *quamlibet carnificinam prius subierint, quam aspidem aut ibin violent.* Ipsum Serapidem draco representabat, eminuissetque id animal præcipue inter fercula Isiacæ pompæ, de qua Ovidius in hunc modum loquitur.

Pigraque labatur circum donaria serpens,

Et comes in pompa corniger Apis⁶ eat.

Per omnia. Apis nobis in mentem venit Naso, quippe is fuit sanctus bos, & summum numen Ægyptiorum. Eos imitatus Microboamus Israelitarum rex est, aureamque bovis imaginem in Bethel & Dan erexit, uti hæc re populum sibi retineret, famæque Apis præcipue laudationis memorem. Quod multa quotiescunque Judæi, præsertim Moyses, animalia quadam, effigiesque venerati sunt, ad Ægyptiorum se exem-

*Dum proavos, avasque refert, & nomina magna,
Dum tibi noster eques sordida conditio est,
Dum te posse negas, nisi lato, Gellia, clavo
Nubere, nupsisti, Gellia, cistifero.*

Mendicabulum hominis, Judæum, vocat cistiferum¹³, qui cum sceno cophinoque perambulabat urbem. Nemo facile magnæ calamitatis obliviscitur. Manebat alta mente repositum inclemens Ægyptiorum imperium. Cæterum, dixerat Abrahamo Deus fore, uti per quadringentos annos Ægyptiis servirent Hebræi, quod secus cecidit, consilia enim in melius retulit, haud dubie misertus eorum. Ad hanc rem pertinet quod Chaldaus Targumistes scriptum reliquit: *Abbreviatum est tempus præfinitum propter merita patrum, qui comparati sunt montibus, & deminuit de tempore servitutis centum & nonaginta annos propter iustitiam matrum, quæ comparatæ sunt collibus*. Habebat ea ætas divinum virum Moïsem, cujus auspiciis ex Ægypto evasit populus¹⁴ Hebræus, ingressulque iter longum est per desertissimas solitudines. Non fuit excoendi auctor Hierosolymus aliquis aut Judas; neque conquestum collectumque vulgus, tanquam incisum diis, alias in terras, monitu Hammonis¹⁵ auxit Bocchoris rex; hariolatus est Cornelius Tacitus, atque in omnes, qui hæc illum docuerunt. Sed nihil mirum est tam falsa prodidisse de Judæis eos scriptores, qui sacra volumina nunquam inspexere. Odit profanum genus damnatque tenebris Deus: neque passus est profecto, uti sancti populi res cognoscerent etiam ab ea parte, quæ publica est. Exstant apud Flavium Josephum verba Demetrii: qui, mirante Ptolomæo, cur Mosaicarum legum nec historici ulli, nec poetæ meminissent, causam ejus rei contulit in magnitudinem negotii, quam angustæ pectoris illorum non caperent. Ad hoc, divinitus poenas dedisse ait, qui eas sollicitassent, Theopompum atque Theodecten, quippe illum mente, hunc visu esse orbatum. Quod si qui sint inter eos, qui de illis aliquid scripsere, pluribus modis labefactata ab illis veritas est. Nemo illorum quisquam est incorruptam fidem professus. Etenim, ut quædam vera sunt, ita singulis ferme aspersum mendaciorum est, & quidem malignum. Quocunque oculos conjeceris, tale quiddam deprehendes etiam in præstantissimis authoribus. Vel Juvenalis, ecce, quam aliena effutivit, cum de Judæorum loqueretur superstitione?

*Romanas autem solus contemnere leges,
Judaicum odiscunt, & servant, ac metuunt jus,
Tradidit arcana quodcunque volumine Moses:
Non monstrare vias, eadem nisi sacra colenti,
Uasitum ad fontem solos deducere verpos.*

Vera falsis miscuit, plane uti confusa res sit. Sane vero non fuit tanta amentia Moïses, ut hoc tam barbarum jus introduceret. Quid fuisset aliud de homine in serum animal transire, si non hoc fuisset? Præclare ab Ennio dictum est.

*Homo, qui erranti comiser monstrat viam,
Quasi lumen de suo lumine accendat, facit.
Nihil mirus ipsi lucet, cum illi accenderit.*

Natura ad humanitatem nos formavit; hujus imperio petere & dare jubemur quæ posita in communi sunt. Quidnam est igitur? injurii in Moïsem sunt, qui hoc illi affinxere. Diu post tempora illius, crepit hoc esse Judæorum primo vitium, dein mos quoque: ut recte Hieronymus dixerit, *peiores esse eos nunc, quam olim*. Fuit illis hinc adversus omnes gentes hostile odium, separati epulis, discreti cubilibus, alienigenas, ut purgamentum, vitabant, in summa mendicitate superbire, Dei se gentem credere, præterea re ipsa & antiqua nomina iustare, denique nihil moderati inque per se exere. Præterea, amplexu invidiosus & zelotus oportet fuisse, qui accretum stetit Hieronymus. Antiqua nomina iustare, quod Rabbi Zachariæ nomen est in libro Juvenalis, *מלך חכמה יצירה* *Maledictus sis, qui filium suum Græcorum instruxeris disciplinis*. Ab eadem malevolentia fuit, quod tantopere indignati sint, legem Moïsis fuisse Alexandria in profanum sermonem¹⁶ conversam, Philadelphi optimi regis, iussu, dolorem quidem certe suum quotannis solenni jejunio ad vii. Teveth fassi sunt. Hæc mera ærugo erat, hic nigra loliginis succus, qui animos eorum

... ad res illas convertit ad res illas, quod Tacitus falso dixit de Judæorum exitu ex Ægypto. Facessat Romanus scriptor, ubi vir divinus loquitur Moïses, ἐκ τῆς Διὸς δέδοται γὰρ ὁ νόμος, quippe is restis est ex Jovis

... A. ... om occulta ex Ægypto evaserant Israelite, mire illis adfuit semper Numinis clementia. Ajunt Rabbini tres fuisse insigni pietate homines, quibus tria maxima beneficia tulit accepta populus Israel. מן בזכות משה עמוד עון מן בזכות אהרן כהן בזכות משה וזוהר להן בזכות משה ואהרן

משה

מר אהרן ונסחלק עמוד הענן חור להן נזכות משה מר משה נסחלקו שלשתן ולא מר אהרן *Manna illis contigit ob meritum Moysi, columna nubis propter Aaronem, puerus propter Miriam. Moriente Miriam, puerus puerus, sed restitutus est propter Moysen & Aaronem. Obiit Aaron, exstinguitur columna nubis, redditus tamen est propter Moysen. At Moysi exstincto, sublata sunt simul tria hæc. Scriptum enim exstat, exstinctam tres pastores mense uno.* Verba, quæ citantur, Zachariæ sunt. Sequitur autem Rabbiniçam interpretationem, cui ego opinor, Hieronymus atque intaper causam addit, cur non mensis obitus eos dixerit vates, qui, ab accurate rem exigis, potius uno ceciderint anno. Utat hæc sententia, præpotens Nimiris vis fuit, quæ populum exilem & omnium rerum egenum, in altissimis locis, tam diu tentavit. Quod si jam illa intecare, quæ paulo post eveniant, cum Cananensem ingressus Israel est; ibi vero, quot res egerit, tot miracula currunt, maxime hostiam & pæ parva manu fidei per altissimos fluvios fluit, peribus, velat contenti, perviam iter, oppidorum moenia, nullo impelente, ita currunt. Quæ omnia ejusmodi sunt, ut vim elatant humani ingenii. Illud vero mirabile maximum est, quod etiam Solis cursum 17 voce sua tardaverit per integrum diem summas populi dæctor Jadae. C. alderus Targumista Cantici Canticorum ait, Josaphat cecinisse hymnum illum, qui ex decem, quos numerant, quintus est. Quid causæ sit, cur Jadae, autoritate cujusdam Rabbi Josi pernaoti, tradiderint hæc factum esse יוסף בן יוסף *Kalendis mensis Nisan*, atque in eam diem, præter solitam, incidere aquinoctium; nos divinare non possumus. nisi quod præcelso Litæis celebrandi hodiæ solent eos miraculi extenere magnitudinem. Satis iussit, ad veneranda rei memoriam stupere. Sed tandem habeat hæc aliquando hæc dissertatio. Postquam igitur Cananensem potuit, Irachitæ tunc, diu Ecclesia communis fuit duodecim tribuum, ne ante mutatio inesse, quam Salomonis decedens inter dominandi artibus excitaret ingens excitasset de regno. Ibi scilicet in contraria fides populi est, cum pars hæc Roboamum Salomonis filium, pars illa sequeretur Esraimitam Hieroboamum Nabatam gentem. A Roboamo Iudæi & beniaminites ab Hieroboamo reliquæ decem tribuum, id est, Iudæi, nam & Iudæi loca, hæc Sichemini tenent. Ita duo regna extiterunt, quorum alterum Judæicam, alterum est Irachiticam distata. Neque vero mutata incenerata religio, quippe ad idolorum cultum tribus suas averterat Hieroboamus, ut sacerdotum dissimulatio dissidium quoque augeret interlarum partium. Quare ex illa ten vestata ad solos Judæos redacta Ecclesia est, quorum nomine etiam Beniaminitæ præter Beniamini, quæ sunt inter eos, consensionem, appellantur. In illis, quæ sunt inter eos, Mithras dictus Iudæus est, cum esset de nepotibus Beniamini, ad quos Rabbi Levi peruenit. Hæc et illi tantopere celebrata Ecclesia Judæica, cujus quæ fata, quæve mutationes fuerint, paucis sic dixisse, ingens operæ pretium fuit. Nunc ad alia pergimus.

NOTÆ AD CAPUT QUARTUM.

1. *Quem Isaacem*) Nomen hoc Patriarcha Jacob ex pugna cum Deo deportaverat, qui nomen Israelis ipsi imposuit, cujus posteri deinceps Irachitæ dicti sunt. Vide Hieron. in Psal. lxxviii. 2. *Stercoros Deos*) Judæi a veri Dei cultu vero distantes. Gen. xli. 2. Sacerdos & ceteri. Ad idola enim & non ad verum Deum homines etiam Irachitæ de. Si autem Deum, Fidei si quæ referunt. Vide Plin. lib. xxi. H. N. cap. 15. *Mithras* Iudæus est, cum esset de nepotibus Beniamini, ad quos Rabbi Levi peruenit. Hæc et illi tantopere celebrata Ecclesia Judæica, cujus quæ fata, quæve mutationes fuerint, paucis sic dixisse, ingens operæ pretium fuit. Nunc ad alia pergimus.

ribus Egyptii affecerunt. Vide Minuc. Felic. in O. Flav. 1. 5. *Mithras* Iudæus est, cum esset de nepotibus Beniamini, ad quos Rabbi Levi peruenit. Hæc et illi tantopere celebrata Ecclesia Judæica, cujus quæ fata, quæve mutationes fuerint, paucis sic dixisse, ingens operæ pretium fuit. Nunc ad alia pergimus.

est vero Sicut, lib. 40. *libroth. histor. p. m. 1190.* ad non Deum monito & responso, sed suspicioni adscribit, *hinc suspicio iudicis injecta, nisi alienigenas submoverent, futurum, ut malis nunquam exonerentur, id quidem diversitati sacrorum adscribit Diodor.* idque exacte, sed alio, quam ille scripsit, sensu in Scriptura S. tradit, dum sionem enim Aegypti, Dei iussu, cum gente Hebræorum petiit ad æra Deo nite in deserto faciendam, aliter quam Aegyptiorum fere mos, *Exod. v. 1. 3. cap. viii. 25.*

Aut minus, ut eos dimitteret. ¹⁵ In profanum sermonem) Hic sibi Judæi ipsi contradicunt, cum in Berechis Rabba Sect. 16. legatur, Græci regnum in tribus præcelere regnum im-

perum Romanorum, in legibus, libris & lingua. Permisserunt enim Sapientes, ut libri sacri scriberentur lingua Græca: quia secunda prædicationem Dei huius, verba Iapheti erunt in tentoriis Senu (ut ait Glossa) decor Iapheti est lingua Græca, palcherrima ex us linguis quæ sunt filiorum Iapheti. *Bab. Megillah fol. 9. 2. Hier. Megillah fol. 71. 3. vid. etiam Massich. Sopherim c. 1. V. 7.* Græce quippe sacra legere in Synagoga fuit permittum, *Sera c. 7. & Hieros.*

¹⁷ Solis cursus) De hoc miraculo dissertationem habuit C. Joh. Wolfgang Renselius de quæstione Solis edit. Wittenberg. 1660. quam evolere velit Lector.

CAPUT QUINTUM.

De circumfissione. Quæ gentes olim fuerint circumfissæ. De Aegyptiis, Aethiopsibus, & Syris. Hæc sibi Judæi ipsi contradicunt, cum in Berechis Rabba Sect. 16. legatur, Græci regnum in tribus præcelere regnum imperii Romanorum, in legibus, libris & lingua. Permisserunt enim Sapientes, ut libri sacri scriberentur lingua Græca: quia secunda prædicationem Dei huius, verba Iapheti erunt in tentoriis Senu (ut ait Glossa) decor Iapheti est lingua Græca, palcherrima ex us linguis quæ sunt filiorum Iapheti. Bab. Megillah fol. 9. 2. Hier. Megillah fol. 71. 3. vid. etiam Massich. Sopherim c. 1. V. 7. Græce quippe sacra legere in Synagoga fuit permittum, Sera c. 7. & Hieros.

PERDIU sane populus sanctus reliquas inter gentes nulla diversitate notabilis fuit. Noscebat suos, quos delegerat Deus; & ab his noscebatur, insignia & notæ aberant, quæ usurpari oculis possent. Primus Abrahamus ¹, cui facta rerum maximarum spes erat, Sacramentum accepit, cuius vi de futurorum eventu esset certus. Iustus est circumcidere suorum præputia, ejusque rei exemplum transmittere ad posterum; quibus eadem posita lex fuit. Nihil tam religiose observatum ² ab illis est. Sed imitata tamen morem hunc etiam aliæ gentes sunt, quæ res accuratissimos scriptores in errorem impulit, haud enim sciverunt ex qua sit origine hoc ductum. Herodotus ait solos omnium mortalium Aegyptios ³, Colchosque, & Aethiopes id fecisse. Syros vero, qui in præputio circumfissi sunt, hæc est, Judæi, ad Aegyptum, unde neque vero dubitandum esse, cum hoc constentur illi ipsi Syri ⁴. Sed enimvero danda est errori huic venia, obscura enim propter vetustatem sunt rerum initia. Nos Abrahamum circumfissionis autorem ⁵ cunctis Judæis fuisse, non opinamur hercle, sed certo scimus. In hoc uno tamen Herodotum sua non fefellit divinatio, quod Aethiopes potius ab Aegyptiis ⁶, quam hos ab illis accepisse morem existimat. Quippe primi Aegyptii Hebræos, quos sedibus suis exceperant, imitati sunt. Exinde res manavit ad finitimos, Colchos, Aethiopesque ⁷. Quoniam de profanarum gentium circumfissione diximus, confutandus nobis est eruditissimus Rabbini, cuius exstat liber in manibus hominum, qui Aruch dicitur. Magnum atque memorabile facinus incipit, qui in animum induxit ruspando ventulare quicquid errorum est in Rabbiniis libris. Hæc enim Hebræi, & Græci erant, ut in præputio circumfissi sunt, hæc est, Judæi, ad Aegyptum, unde neque vero dubitandum esse, cum hoc constentur illi ipsi Syri ⁴. Sed enimvero danda est errori huic venia, obscura enim propter vetustatem sunt rerum initia. Nos Abrahamum circumfissionis autorem ⁵ cunctis Judæis fuisse, non opinamur hercle, sed certo scimus. In hoc uno tamen Herodotum sua non fefellit divinatio, quod Aethiopes potius ab Aegyptiis ⁶, quam hos ab illis accepisse morem existimat. Quippe primi Aegyptii Hebræos, quos sedibus suis exceperant, imitati sunt. Exinde res manavit ad finitimos, Colchos, Aethiopesque ⁷. Quoniam de profanarum gentium circumfissione diximus, confutandus nobis est eruditissimus Rabbini, cuius exstat liber in manibus hominum, qui Aruch dicitur. Magnum atque memorabile facinus incipit, qui in animum induxit ruspando ventulare quicquid errorum est in Rabbiniis libris.

rum nunquam affecta esset industria. Sed isdem rursus aut confidentia interdum aut certe de præputio, quædam dicitur, quædam tantum, hæc est, Judæi, ad Aegyptum, unde neque vero dubitandum esse, cum hoc constentur illi ipsi Syri ⁴. Sed enimvero danda est errori huic venia, obscura enim propter vetustatem sunt rerum initia. Nos Abrahamum circumfissionis autorem ⁵ cunctis Judæis fuisse, non opinamur hercle, sed certo scimus. In hoc uno tamen Herodotum sua non fefellit divinatio, quod Aethiopes potius ab Aegyptiis ⁶, quam hos ab illis accepisse morem existimat. Quippe primi Aegyptii Hebræos, quos sedibus suis exceperant, imitati sunt. Exinde res manavit ad finitimos, Colchos, Aethiopesque ⁷. Quoniam de profanarum gentium circumfissione diximus, confutandus nobis est eruditissimus Rabbini, cuius exstat liber in manibus hominum, qui Aruch dicitur. Magnum atque memorabile facinus incipit, qui in animum induxit ruspando ventulare quicquid errorum est in Rabbiniis libris.

dere haud facile est, quia veris proxima sunt. Non ego nunc de allegoriis, mysticis, nec de falsis loquor, quæ sibi ipsi scripta hæc sunt, in quæ si Hercules incidisset, putasset sibi tertium decimum laborem venisse. Sed eas dico interpretationes, quibus וַשְׁבֵּן, ut ipsi vocant, hoc est, *simplex verborum sententia* explicatur. Hac enim parte soli Judæi, ingratiis omnium gentium, tenent quendam principatum. Et nobis quidem de Judæicarum interpretationum virtutibus vitiisque alio loco abunde dicitur. Nunc Jeremiæ recitabimus verba, ex quibus author libri Aruch olim commentum fabricatus est, quod probavere amplexuque sunt hac ætate viri eruditissimi. Aut apud vatem Deus in capite nono: *Ecce, prope adsunt dies, cum animadversum in omnes, qui circumfissi sunt cum præputio, & addit, in quos animadversurus sit; in Aegyptios ⁸, & in Judæos, in Edomitas, & in Ammonitas, Moabitasque.* Circumfissi cum præputio ⁹, ii sunt, inquit autor libri Aruch, qui postquam circumfissi essent, præputium attraxerunt. Tales autem erant Aegyptii, inquit; quia circumfissi ¹⁰ quidem erant, quo tempore וַשְׁבֵּן erat, ad præputium, addiderunt sibi præputium ¹¹. Næpe locentit Rabbini, odio Israelitarum Aegyptios, ut obiit Joseph, omisisse circumfissionis ritum,

stendat Pauli locum non esse verbo tenus, aut sine allegoria explicandum, diserte ait, *haud esse potestatis nostræ, præputium adducere post circumcisionem*. Nos Hieronymo non opponemus illustrium medicorum consensum¹⁶, qui fieri id posse affirmant, quod negitat ille. Satis illum redarguit tot historiarum fides. Quanquam hercle, quod in Maccabæorum libris scriptum est, filios Tobiz¹⁷ fecisse sibi præputia uti Græcis essent similes, illud ipsum frigida interpretatione pervertit. Atqui Flavius Josephus ejus rei tam certus est author, uti addubitare amplius, non sit hominis sobrii. Enimvero ita res est. Abripuit Hieronymum, ultra quam satis est, cælibis vitæ amor. Hanc enim ille uti mortalibus commendaret, omnia sollicitavit prophetarum atque apostolorum dicta, plerisque etiam vim fecit. Quemadmodum atquatis & veteriosis, lutea quæ non sunt, æque ut lutea videntur: sic, cujus animo semel sedit pervicax opinio, desinit ille res vera notione discernere, & quidquid obviam uspiam est, id omne intervire suæ causæ autumat. Certe quidem in libris adversus Jovinianum effertur sine habenis, exuberans exultansque, argumentorum vero defectum habuit nullum. Etenim, quod magnæ imprudentiæ est, cum, multa se in pectus illius insinuarent, omnia, quæ animi calor admittebat, in vulgus publicavit. Ita permagnum adit nominis sui periculum, ut omittam, quod nimis fuerit cum in laude virginum, tum in vituperatione nuptiarum. Marcioni enim & Manichæo favere visus est; & dum unum latus protegit adversus Jovinianum, in altero vulnus accepit a spurcissimis hæreticis. Quare Pammachius, summus amicus ejus, *plura supra scripta, & non propter scriptam, sed propter auctorem, ac potius deus fidus, uti jam in sanctissimo viro illud continentiz vehemens & acre studium non feram modo, sed amem quoque*. Quod enim plerique maledictum ingens existimant, eam ego laudem duco maximam. Modus quidem tenendus est, fateor: sed quia difficile est temperamentum, quidquid æquo plus futurum est, in hanc potius partem præponderet. Sed iterum longius, quam decet, recessimus a proposito, crederet in immensum nostra commentatio, nisi in posterum magis presse insistamus lineæ. Circumcisio per quadraginta annos, dum in Arabum desertis errabant Hebræi, omissa est. Etenim, quoniam sæpe movenda castra erant, ægrotum imbecillitas ex recenti vulnere moram injecisset profectio. Accedit, quod in vastissimis illis locis nullæ erant gentes, quibus mulceretur sacer populus, quare distinctione & notis¹⁸ neutiquam opus erat. Interea tamen, quoniam circumcisos prosequatur singularis quædam Numinis benignitas, utique valde infelices videri possint, quos in solitudine natos sati vis extinxit acerbo funere. Sed nobis sacri codicis contextum acius inspectantibus nulla adhuc reperta ratio est, cur in deserto crederemus aliquos perisse, qui nati ibidem essent. Illud constat, eorum omnium, quos ex Ægypto Moyses eduxit, neminem, exceptis duobus, in Palestinam venisse. Itaque, quod summus populi ductor J. s. a. cum Jordanem transisset, Israelitas denuo circumcidisse memoratur, id vero ad eos pertinet, qui circumcisi nondum fuere, quia nati in deserto erant. Repetita tamen circumcisio¹⁹ dicitur, quia revocabatur mos, qui usurpatus olim in Ægypto, ac dein intermissus, postremo penitus abierat in desuetudinem. At Hieronymus præter rem hic se fatigat, & nodum quærit in scirpo, cum disputat, qualis ea fuerit circumcisio, quam repetiverit Josua. *Nam si juxta literam illud accipimus*, inquit, *penitus stare non potest, non enim excisa pellicula iterum nascitur*. Aliqua via elabendum fuit, in rebus creperis fortissima quæque consilia tutissima sunt; & capienda hic præceps via est. Igitur, uti nobili aliquo facinore sese expediat, *castrum quendam Evangelicum* fingit in hac iterata circumcissione; neque aliud hercle significari ait, nisi mundationem animorum. Est hæc non exigua hallucinatio: & tamen ipsi commentum placet. Cæterum, quod duxi eos, qui nati in deserto sunt, incolumes evasisse cunctos in Palestinam, conjectura modo nostra est: putamus enim, non asserimus. Si qui tamen interea temporis, dum intermittebatur circumcisio, mortui forte sunt,

repernumero verba, quæ actionem, seu effectum significant in divinis Scripturis de permissione, seu concessione.

nam in eodem capite v. 36. Antiochus legem tulisse dicitur, quæ Parentes juberebantur, *relinquere filios suos*.

et opusculo octo ejus errores observet.

* Non hallucinatur qui aliquando Scripturæ verba secundum allegoriam duntaxat interpretatur ommissa

et opusculo octo ejus errores observet.

et opusculo octo ejus errores observet.

Amib, ex quo Cuneus hæc refert, scribit: Quod est circumcisio et præputium? Circumcidiebantur & attrahebant sibi præputium. De hac attrahendi pelliculam ratione vide Mussum in Josuam v. 2. col. 1529. Ludov. Michael Croci annor. in Obadi. pag. 71. edit. Brem. 1712. Arte nesci esse) Id fiebat ante Medica, Hi

est. 1697. Brevitas præputii, inquit, quomodo corrigatur per membranam additam vel sectione circa

& ante illum Aeginata l. 6. R. M. c. 53. quam tam

e. 25. sub circulo glandis scalpello deducit et tunc ab

interiore cute, reolutam autem cutem ex

terius, ut in libro de Morbis, l. 1. c. 1. dicitur, ut

etiam in libro de Morbis, l. 1. c. 1. dicitur, ut

que que circa circumcissionem nudata sit, in integrum

restituat, si melle præputium, a balneo potissimum ut

fuco scribit lib. 10. c. 157. Nec desunt ex Patri-

bis, qui huc sententia accedant, quos inter pri-

mus sibi verum Epiphanius sol. 538. ita scribens:

To δὲ τῶν τῶν ἡγεμονῶν, οἱ μὲν ἀπὸ τῶν

ἐκείνων γινώσκουσιν, οἱ δὲ τῶν ἡγεμονῶν οὐκ ἔχουσιν

ἰσχυρὰ καὶ ἡμεῖς οὐκ ἔχουσιν, ὡς ἡμεῖς οὐκ ἔχουσιν

ἰσχυρὰ καὶ ἡμεῖς οὐκ ἔχουσιν, ὡς ἡμεῖς οὐκ ἔχουσιν

ἰσχυρὰ καὶ ἡμεῖς οὐκ ἔχουσιν, ὡς ἡμεῖς οὐκ ἔχουσιν

ἰσχυρὰ καὶ ἡμεῖς οὐκ ἔχουσιν, ὡς ἡμεῖς οὐκ ἔχουσιν

ἰσχυρὰ καὶ ἡμεῖς οὐκ ἔχουσιν, ὡς ἡμεῖς οὐκ ἔχουσιν

ἰσχυρὰ καὶ ἡμεῖς οὐκ ἔχουσιν, ὡς ἡμεῖς οὐκ ἔχουσιν

ἰσχυρὰ καὶ ἡμεῖς οὐκ ἔχουσιν, ὡς ἡμεῖς οὐκ ἔχουσιν

ἰσχυρὰ καὶ ἡμεῖς οὐκ ἔχουσιν, ὡς ἡμεῖς οὐκ ἔχουσιν

est. 1697. Brevitas præputii, inquit, quomodo corrigatur per membranam additam vel sectione circa

& ante illum Aeginata l. 6. R. M. c. 53. quam tam

e. 25. sub circulo glandis scalpello deducit et tunc ab

interiore cute, reolutam autem cutem ex

terius, ut in libro de Morbis, l. 1. c. 1. dicitur, ut

etiam in libro de Morbis, l. 1. c. 1. dicitur, ut

que que circa circumcissionem nudata sit, in integrum

restituat, si melle præputium, a balneo potissimum ut

fuco scribit lib. 10. c. 157. Nec desunt ex Patri-

bis, qui huc sententia accedant, quos inter pri-

mus sibi verum Epiphanius sol. 538. ita scribens:

To δὲ τῶν τῶν ἡγεμονῶν, οἱ μὲν ἀπὸ τῶν

ἐκείνων γινώσκουσιν, οἱ δὲ τῶν ἡγεμονῶν οὐκ ἔχουσιν

ἰσχυρὰ καὶ ἡμεῖς οὐκ ἔχουσιν, ὡς ἡμεῖς οὐκ ἔχουσιν

ἰσχυρὰ καὶ ἡμεῖς οὐκ ἔχουσιν, ὡς ἡμεῖς οὐκ ἔχουσιν

ἰσχυρὰ καὶ ἡμεῖς οὐκ ἔχουσιν, ὡς ἡμεῖς οὐκ ἔχουσιν

ἰσχυρὰ καὶ ἡμεῖς οὐκ ἔχουσιν, ὡς ἡμεῖς οὐκ ἔχουσιν

ἰσχυρὰ καὶ ἡμεῖς οὐκ ἔχουσιν, ὡς ἡμεῖς οὐκ ἔχουσιν

ἰσχυρὰ καὶ ἡμεῖς οὐκ ἔχουσιν, ὡς ἡμεῖς οὐκ ἔχουσιν

ἰσχυρὰ καὶ ἡμεῖς οὐκ ἔχουσιν, ὡς ἡμεῖς οὐκ ἔχουσιν

ἰσχυρὰ καὶ ἡμεῖς οὐκ ἔχουσιν, ὡς ἡμεῖς οὐκ ἔχουσιν

ἰσχυρὰ καὶ ἡμεῖς οὐκ ἔχουσιν, ὡς ἡμεῖς οὐκ ἔχουσιν

ἰσχυρὰ καὶ ἡμεῖς οὐκ ἔχουσιν, ὡς ἡμεῖς οὐκ ἔχουσιν

17 Tobie filius) Probat porro sententiam ex Ju-

dæorum Scriptis solentem adducere, cum in hoc am-

que, cap. vi. ita loquitur:

Et de diebus illis, cum essem in Babylonia, et

circumcisionem adduxerunt, ut multi

essent Græci similes. Testatur id porro R. Moset

Maimonid. Hileb. c. 3. 8. 3. כל הספר בריית

הוא על פי דברי ר' יוחנן בן זכאי, וכן נראה

הוא על פי דברי ר' יוחנן בן זכאי, וכן נראה

הוא על פי דברי ר' יוחנן בן זכאי, וכן נראה

הוא על פי דברי ר' יוחנן בן זכאי, וכן נראה

הוא על פי דברי ר' יוחנן בן זכאי, וכן נראה

הוא על פי דברי ר' יוחנן בן זכאי, וכן נראה

הוא על פי דברי ר' יוחנן בן זכאי, וכן נראה

הוא על פי דברי ר' יוחנן בן זכאי, וכן נראה

הוא על פי דברי ר' יוחנן בן זכאי, וכן נראה

partem in seculo futuro. Confer. etiam Martial. lib.

48 Et notis) Cum in populum inter Gentes a

gentes & notas quoddam distinguebantur, inter quas erat

nora seu signum circumcissionis. Signum utique ex-

quoque instituta, iniquas reges, impias superstitio-

nes prava emulatione sequi vellet. A quo non dif-

ferent SS. Patres Chrysostom. hom. 39. in Genes.

Theodoret. q. 67. in Genes.

18 Rites circumcisi) Hic variè dicitur in

opinionibus, cum dicitur in Genes. 17. c. 1. et

Castratus & alii in Genes. 17. c. 1. et

Castratus & alii in Genes. 17. c. 1. et

Castratus & alii in Genes. 17. c. 1. et

et Orientem adspiciant precantes. Quem locum et adamas Rabbi Iarchi interpretatus est perquam tenenter. Porro, templi adyta, præter humanum sacrum, videtur habere. Primus Romanorum Cuius Pompejus, cum ex Asia vires circa nageret eas, debeat in transitu Judæas, templi penetravit intimos recessus. Ex illo templo volucribus est, inquit Tacitus, *etiam eff. sedem, & manu deana*. Latius vero tenent ante mortales opibus, esse intus nomen aliquod, Apin, Ammonæve, aut Ananiam, cuius nomen inter ipsos modo notum pronuntiari apud externos profanosque fas erat. At postquam Pompejus, jure victoriæ, adyta referavit, patam omnibus factum est, de nihilo esse res sacra, totque caeremonias, siquidem neminem Deam præcipue crederent. Hoc voluit Cornelius Tacitus, ex cujus sententia illud Lusani est explicandum:

— *Et dedita sacris*

Incerti Judæa Dei. —

Ac eadem fama jactatum vulgo in Judæos est, esse eos nubium & cæli cultores 4. Certe apud Rabbinos, cum decem sint Dei nomina, in eorum numero *השמים* *bitantio* ponitur & *הים* *locus*, & *הים* *calum*. Quam altata autem illi, et ceteris, parare per cælum, non potest ignorare qui divi Matthæi verba legit in capite quinto, ad idam morem reprehendit servator hominum Melias. Ceteram, non potamus hic assentiri Iosepho Scalero, viro illustrissimo, cuius admirabilem in omni doctrinæ genere excellentiam per veneramus. Is, cum apud veteres scriptores crebra sit mentio testis cujusdam caliculatorum, qui sacre semichrami Judæi, de eodem putat loqui Petronium in Catalethi.

Judeus licet, & porcinum numen adoret,

Et cæli summas advocet auricular: &c.

Quod locus est pertinet enim non ad heresim quandam testamve Judæorum, sed ad Judæos cunctos. Neque aliter accipi potest id, quod subjicitur,

Ni tamen & summas præcideris inguinis oras,

Et nisi nudatum solveris ante caput,

*Exerens populo, * græva migrabis ab urbe,*

Et non jejuna sabbatha lege premet.

Sane fuit hoc commune convivium, quod ridicule confixerunt Romani, ut invidiam facerent Judæis, quasi nil præter aerem colerent, qui colere omnium aliarum gentium recubant deos. Sed non tunc primo id factum est. Jam enim antea Atheniensium, quæque per summam malevolentiam, Socratis nomina esse dixerunt nebulas, & fluida elementa. Omnia, quæ Aristophanes * in scena ludit, nihil nisi vulgi voces fuerant,

ὅς δὲ ποτ' ὥσδε ἀνέτρεξε αἶψα, ὃς ἔχει τὴν γῆν μετέωρον,

Δαμτρίε τ' αἰθήρ, σιμῶναι τι διὰ νεφέλας βροττοσταίρουται.

Et mox.

Αὐταὶ γὰρ τοὶ μέγας ὡς ἱ Σαί, πᾶλλα δὲ πάντ' ἐστὶ

ἄνθρωποι.

Spernamus ut sapientissimus eos Deos, quos colebat civitas superstitionibus obnoxia, et quædam adversa. Hoc cuncti civis cultum ivere patido maledicto. Dum, itaque de Socrate sententiam, aliud nobis in mentem iniecit, sed quod magis ad propositum nostram facit. Propriam & peculiare vitium fuit Atheniensium, laborare multitudine nominum. Sic adeo profecto, uti etiam Israelitarum verum illud & ineffabile Numen colerent, sed nescientes. Aram enim posuere *ἐν τῷ ὄρει*, *in honore Dio*. De qua re exdat narratio in commentariis Actuum Apostolorum, in capite decimo & sequenti. Vidit hoc divus Paulus, & miseratus est itaque juxta eorum insipientiam, & fidem oratione in medio Areopago ad cives dixit, *ὁ ἀγνοῦντι Ἀρεῖτι*, *τῶτε* *ἐγὼ αὐτοῖς* *ἔειπα*. *Quam vos ignorantes colitis, vult ego vobis annuntio*. Non sine ratione hoc dixit Apostolus. Etenim, cum appellationes amplius non poterant reperiri numinum, quæ cohererent, colebant ignotum aliquod quare cum nullus esset falsus Deus, si posita Athenis non erat ara, restabat uti hic unus, qui *ἀγνοῦντος* *ignotus* erat, esset verus. Nam divo Paulo quidem, qui talem fuisse asseruit inscriptionem, manifestum est, quam Hieronymo, qui de tanto nescio quid divertam tradidit. Jænicæ religioni honoris ac testimonium Tacitus, etsi animus agens, oedit, cum illi scriberet, *Judæi mentis sola, nimirum Numen intelligunt, summum illud & æternum, neque mutabile, neque interitum*. Non poterat grandius aliquid homo patiens docere. Hæret hoc sacratissimæ religionis majestas, ornamenta sua etiam ab illis capite, qui contemnunt. Sed id tamen sapientius factum est alia quadam ratione.

Cajus

* Legendum est sacra: vel, ut alii, grata: sed prius male.

dei PROFANOS imaginum cultores judicaverint .
Verum id Judæis, quod imagines Numinis averſa-
ri, vitiò dari non poteſt, cum inter ipſos Gentē ex
fuerint, qui eodem cum Judæis inſtituto uſi ; *Joti*
Fl. anctis quidam effigiem ; alii plane nullam
reſtuebant . Id quod pro Deo colunt, non eandem
effigiem habet, quam vulgo Diſ artifices accommo-
daverunt : umbilico maxime ſimilis eſt habitus Sema-
ragdo & gemmus coagmentatus ; *Curr. l. 4. c. 7.*
c. 13. ex edit. celeb. *Celſarius Profeſſ. hiſt. Hallenſ.*
dequo *de Silius Ital. l. 3. de Bell. Pœn. lib. ent.*

*Sed nulla effigies simulacra nosa Deorum
Majestate locum & sacro implevere timore.*

De Majoribus nostris Germanis Tacit. de Mor. Germ.
9 tradit Caterum, nec solidere paucibus Deos,
... De ...
... quavis mulier etiam sine ...
... simulacra, de ... G ...
... fieri de cultu ... P ... E ...

verbis : Sacros immortales inviolabilesque Deos in ma-
teria vilissima atque immobili dedicant. Habitus il-
lus hominum ferarumque Et piscium, quibus vero
mixto sensu diversis corporibus induunt. Nominis vo-
cant, qui si spiritus accepto subito occurrerent, Mo-
stra haberentur. Sed Cicero Orat. pro Flacc. Et illud
urget, quod religio Iudæorum a Majorum (Roma-
norum) institutis abhorret; verum id oppido fal-
sum esse, Numæ Pompili, qui sacris Romanos imbu-
it, institutum docet, de quo Clem. Alex. L. 1.
Strom. fol. m. 304. Numæ Rex Romanorum erat qui
dem Pythagoreus, ex his autem, qui a Mose tradita
sunt, prohibuit Romanis, ne homini aut animalis fi-
guilem Dei facerent imaginem. Cum itaque centum Et
septuaginta primis annis templa edificaret, nullam
imaginem, nec æstivam nec depictam facere. Cuius
enim eis indicaret Numæ, quod id, quod est opti-
mum, non alia ratione, quam sola mente, ulla li-
cet attingere.

13 Nulla simulacra) Averfabantur Iudæi imagines
prostantes tanquam severissime a Deo
Exod. XX. 4. 5. Audiverant quidem Ju-

1. *gantis*,
 2. *gantis*,
 3. *gantis*,
 4. *gantis*,
 5. *gantis*,
 6. *gantis*,
 7. *gantis*,
 8. *gantis*,
 9. *gantis*,
 10. *gantis*,
 11. *gantis*,
 12. *gantis*,
 13. *gantis*,
 14. *gantis*,
 15. *gantis*,
 16. *gantis*,
 17. *gantis*,
 18. *gantis*,
 19. *gantis*,
 20. *gantis*,
 21. *gantis*,
 22. *gantis*,
 23. *gantis*,
 24. *gantis*,
 25. *gantis*,
 26. *gantis*,
 27. *gantis*,
 28. *gantis*,
 29. *gantis*,
 30. *gantis*,
 31. *gantis*,
 32. *gantis*,
 33. *gantis*,
 34. *gantis*,
 35. *gantis*,
 36. *gantis*,
 37. *gantis*,
 38. *gantis*,
 39. *gantis*,
 40. *gantis*,
 41. *gantis*,
 42. *gantis*,
 43. *gantis*,
 44. *gantis*,
 45. *gantis*,
 46. *gantis*,
 47. *gantis*,
 48. *gantis*,
 49. *gantis*,
 50. *gantis*,
 51. *gantis*,
 52. *gantis*,
 53. *gantis*,
 54. *gantis*,
 55. *gantis*,
 56. *gantis*,
 57. *gantis*,
 58. *gantis*,
 59. *gantis*,
 60. *gantis*,
 61. *gantis*,
 62. *gantis*,
 63. *gantis*,
 64. *gantis*,
 65. *gantis*,
 66. *gantis*,
 67. *gantis*,
 68. *gantis*,
 69. *gantis*,
 70. *gantis*,
 71. *gantis*,
 72. *gantis*,
 73. *gantis*,
 74. *gantis*,
 75. *gantis*,
 76. *gantis*,
 77. *gantis*,
 78. *gantis*,
 79. *gantis*,
 80. *gantis*,
 81. *gantis*,
 82. *gantis*,
 83. *gantis*,
 84. *gantis*,
 85. *gantis*,
 86. *gantis*,
 87. *gantis*,
 88. *gantis*,
 89. *gantis*,
 90. *gantis*,
 91. *gantis*,
 92. *gantis*,
 93. *gantis*,
 94. *gantis*,
 95. *gantis*,
 96. *gantis*,
 97. *gantis*,
 98. *gantis*,
 99. *gantis*,
 100. *gantis*,
 101. *gantis*,
 102. *gantis*,
 103. *gantis*,
 104. *gantis*,
 105. *gantis*,
 106. *gantis*,
 107. *gantis*,
 108. *gantis*,
 109. *gantis*,
 110. *gantis*,
 111. *gantis*,
 112. *gantis*,
 113. *gantis*,
 114. *gantis*,
 115. *gantis*,
 116. *gantis*,
 117. *gantis*,
 118. *gantis*,
 119. *gantis*,
 120. *gantis*,
 121. *gantis*,
 122. *gantis*,
 123. *gantis*,
 124. *gantis*,
 125. *gantis*,
 126. *gantis*,
 127. *gantis*,
 128. *gantis*,
 129. *gantis*,
 130. *gantis*,
 131. *gantis*,
 132. *gantis*,
 133. *gantis*,
 134. *gantis*,
 135. *gantis*,
 136. *gantis*,
 137. *gantis*,
 138. *gantis*,
 139. *gantis*,
 140. *gantis*,
 141. *gantis*,
 142. *gantis*,
 143. *gantis*,
 144. *gantis*,
 145. *gantis*,
 146. *gantis*,
 147. *gantis*,
 148. *gantis*,
 149. *gantis*,
 150. *gantis*,
 151. *gantis*,
 152. *gantis*,
 153. *gantis*,
 154. *gantis*,
 155. *gantis*,
 156. *gantis*,
 157. *gantis*,
 158. *gantis*,
 159. *gantis*,
 160. *gantis*,
 161. *gantis*,
 162. *gantis*,
 163. *gantis*,
 164. *gantis*,
 165. *gantis*,
 166. *gantis*,
 167. *gantis*,
 168. *gantis*,
 169. *gantis*,
 170. *gantis*,
 171. *gantis*,
 172. *gantis*,
 173. *gantis*,
 174. *gantis*,
 175. *gantis*,
 176. *gantis*,
 177. *gantis*,
 178. *gantis*,
 179. *gantis*,
 180. *gantis*,
 181. *gantis*,
 182. *gantis*,
 183. *gantis*,
 184. *gantis*,
 185. *gantis*,
 186. *gantis*,
 187. *gantis*,
 188. *gantis*,
 189. *gantis*,
 190. *gantis*,
 191. *gantis*,
 192. *gantis*,
 193. *gantis*,
 194. *gantis*,
 195. *gantis*,
 196. *gantis*,
 197. *gantis*,
 198. *gantis*,
 199. *gantis*,
 200. *gantis*,
 201. *gantis*,
 202. *gantis*,
 203. *gantis*,
 204. *gantis*,
 205. *gantis*,
 206. *gantis*,
 207. *gantis*,
 208. *gantis*,
 209. *gantis*,
 210. *gantis*,
 211. *gantis*,
 212. *gantis*,
 213. *gantis*,
 214. *gantis*,
 215. *gantis*,
 216. *gantis*,
 217. *gantis*,
 218. *gantis*,
 219. *gantis*,
 220. *gantis*,
 221. *gantis*,
 222. *gantis*,
 223. *gantis*,
 224. *gantis*,
 225. *gantis*,
 226. *gantis*,
 227. *gantis*,
 228. *gantis*,
 229. *gantis*,
 230. *gantis*,
 231. *gantis*,
 232. *gantis*,
 233. *gantis*,
 234. <

namque materies comparata ad hujus imaginem, licet
sit pretiosa, tamen pro nullo est: cuiusque ars ad
illius imitationis inventum extra artem esse cognosceret.

hac Deus fecit, non manibus neque laboribus, neque
quibusdam indigentibus fieri cooperantibus. Sed ipso vi-
dentibus bene repente facta sunt. Hunc hominem con-
venit universos sequi, et omnes placare exortatione
virtutis. Modus enim divina placationis iste sanctissi-
mus est. Unum templum unus Deus, communis om-
nium, communis Dei cunctiarum. Tantopere image-
nes Judæi derelicti sunt, x c x c x c
sustinuerunt, quod de ipsis constanter etiam x
testantur Gentium Scriptores. Cassius lib. xxxvii.
Hijor. Rom. p. m. 38. Tunc quædam
in Hierosolymis simulacrum exstabat, nuntium suum
illum Deum ineffabilem invisibilemque exultantes,
religioso ejus culæ ceteros mortales superant, cui
templum summæ molis pulcherrimumque extruxe-
runt: hoc demito, quod apertum fuit, nulloque
culmine tectum, Conf. Minuc. Felix in Octav.
pag. m. 94. O Elmenhorst. annos. Pargalt. Wower.
edit. Ludb. Bas. 1672.

14. Imaginem recipere Caesaris) Nec Moſis quidem effigiem dedicare in templo poterunt, cum ipſe Tacitus lib. v. hiſt. c. v. fateatur : Igſane nulli ſimulacra uribus ſuis nudum recipere ſunt. Non Regibus hoc adulatio, non Caſaribus honor.

15 *Sub Tiberio*) Præceptum hoc religiosiores Ju-
daeorum adeo superstitiose observarunt, ut omne scul-
ptum & pictum summx exacerbat. *Idcirco* Flavius
passi non sunt statuas

10 Confer. Carpzov. dissert. ad Nummos corruptos
11 in exhibentes edit. L'ps 1659. cap. 2. pag. m. 13.

Ne auresam quidem agulam, quam in lignis Romanis habebant ab Herode M. supra Templi portam passi sunt Iudei, seu dirutam confecerunt. *Joseph. lib. XVII. Ant. Judaeic. c. VIII. & lib. I. de bello Judaeic. c. XXI. lib. II. c. I.*

id Max Caput) Gajus Caligula cum stolta ratione
detrimentum afficeret, Deique haberi vellet,
quod Suetonius in eius vita cap. xxi. exponit,
omnes quoque Iudaeorum Synagogas effugium
non collocari curavit, unde gravis Alexandrii or-
bis quem tres Iudej Alexandrini, e-
talem ex eadem urbe,

in suum proprium convertere ausus cum titulo NO-
VI JOVIS ILLUSTRIS CAJ, Philo de Legat. ad
praesentem Praesidem ju

[illegible]

reticis nimium usitata istiusmodi artes. Qui opinionum fingunt portenta, nunquam illis bene procedit incipitum, nisi advocetur ex machina Deus. Arrianorum dux Valens, postquam persuaserat Constantio, fuisse sibi cum angelo sermonem, altius dehinc semet extulit, principisque abusus simplicitate ad sua libita est. Sed facessant illi: non enim id nunc agebamus. Inter eos vates, qui de Messia scripsere, perquam disertus est Esaias¹: oratio ejus erudita ubique, & majestatis plena, facile ostendit, qua esset natus origine. Vir enim nobilissimus, & principum consanguinitate clarus, artes omnes scientiaque didicerat, quibus ingenia ad magnæ fortunæ cultum excitantur. Liber autem ejus non tam vaticinia continere, quam Evangelia videtur. Res esse pridem gestas, non futuras putes. Jeremiæ omnis majestas posita in verborum neglectu² est: adeo illum decet rustica dictio: multa ille effatus in Assyrios est, quos identidem per columbam designavit: quippe fuerat hoc Semiramidis *אֶת־רִנָּה* *symbolum*, uti erudite censuit autor Judæus, cujus liber *סֵפֶר עֲנַיִם* exstat hodie. Cæterum, vaticinandi virtute nemo præ Daniele est: docet enim quo tempore sit venturus Messias, & regum edisserit sequentium seriem, annosque numerat; &, ne quid desit, etiam prænuntia addit signa. Quæ omnia ejusmodi sunt, uti Porphyrius, cui studium fuit isthæc eludere, nesciverit quo se verteret: quippe arguebat eum manifesta rerum fides: igitur ad calumniandum redactus est: quod ipsum adeo frigide fecit, uti cordatis hominibus gravedinem moverit & tussim. Describenda hic nobis paulisper Judæorum insulitas est. Prodidit jam olim sanctissimus Hieronymus, Daniele ab illis non inter vates³, sed hagiographos poni. Mea sic est ratio, & sic animum induco meum, esse hoc ab illis perquam inepte factum; siquidem hercle tot & tam illustria sunt illius viri vaticinia. Et nuper quidem hæc res disceptandi causam dedit viris duobus hac ætate eruditissimis, cum vatem unus esse, alter haud sic sensitse Judæos assereret. Quæ profecto contentio non est tanti. Ego, non quid fecerit olim vesana gens verporum, sed quam recte fecerit, id vero exquirendum arbitror. Quid autem asserit tandem, cur hoc laudemus? Ratio quidem aut causa nunquam a Judæis exposita est: aut, si est, legisse me non memini nunc. At divinatur tamen, & conjectura fit, ut in re crepera. Nempe, audio, quia in aula atque in regum cultu ætatem egit: quia politicus fuit, & vatem professus non est. Atqui nec professus hagiographum est. Et cur igitur illum hagiographis adscribere? Utique hoc friget. Jam vero, quæ res vetet eundem amicitia principum florere, & simul vatem agere, nondum intelligo. Ipsi Rabbini, Judæorum columina, vulgo illud ajunt, *שֶׁאֵין הַנְּבוֹנָה שׁוֹרָה אֶל־אֶרֶץ עֵשֶׂר* *Propbetiam non recubare nisi super divitem*⁴: itaque suo se gladio confodiunt: & nos scimus, Davidem olim, aliosque, qui summum imperium tenebant, res futuras sacro afflatu cecinisse. Miseros vero vates, si nominis hujus honorem nemo tulit, nisi qui cum baculo aut pera ambularet. Apud Aristotelem Crates, ambitiosus sapientiæ affectator, paupertate & fardibus gloriatur illis verbis, *ὅτι οἶδε, πῶς διαίεσθαι ἄλκιυ* *ἔχει, ὅτι οὐδὲν ἐπιχειρεῖ* *habet nescio quam vim pera, & Imperium mandata* profecto, me iudice: etsi ille veritus non est peram quoque illam carmine celebrare, flexis leviter ad eam rem versibus Homericis, quibus nobilitata Creta est,

Πῆρῃ πε γὰρ ἐστὶ μέσῳ ἐνὶ οὐνοῖσι τύφῳ ,

Καλὴ καὶ πείρα, περιόριτος, εὐδὲν ἔχουσα.

Pera est tellus quadam in medio nigri fluminis sita,

Pulchra, pinguisque, & undique madida, sed nihil habens.

Sed et, quasi illarum sapientiam gigneret, aut bonam mentem pluris erat una Creta, quam ter mille peræ. Sed nobis tas haud est inter teria paræ. Illud iteramus, solennia delirasse Judæos, cum Daniele ex eo ordine eximerent, quem ille maxime honestat. Nunc ad propositum revertamur. Vaticinatus est Daniel in exilio Babylonico, quemadmodum & Zacharias, Aggaeque, &, qui postremo hoc legitur, Malachias ²⁰. Qui viri ubi decessere, omnino vaticinandi illa vis apud Judæos cessavit: donec tandem Joannes Baptista prodiiit, qui Malachiæ longo sed intervallo proximus fuit. Is simul & vatem ultimus exiit, & evangelizantium primus. Vatem certe fuisse, significatum est verbis cantici, quod apud Lucam pater grandius ore mortal. sonat, *καὶ τὸ πνεῦμα τοῦ κυρίου ἔειπεν διὰ τοῦ προφήτου*. Tu vero, fili, propheta altissimi vocaberis. *Εγὼ enim Domini antecambulo, uti viam illi pares*. Exstat Malachiæ oraculum in hac verba editum, *Mittam vobis Eliam prophetam, antequam veniat dies Jehoe maximæ & terribilis*. Eliam illum ²¹ optimis oraculorum interpretes Messias non esse alium, nisi Joannem, indicavit. Est autem alteri alterius nomen commodatum a vate, propter similitudinem, quæ inter utroque est, similitudinem ²². Cinctura & vestis eadem fuit.

Jesabelem ille, hic Herodiadem offenderat libertate increpationis. Vasta ambo & inculta loca, procul a mortalium profana multitudo, habitare; plane uti profectum ab illis videatur pium & laudabile veterum Eremitarum propositum. Adde, quod idem Numinis afflatus, & eodem pacto utrumque inflammavit. Neque illud vane dictum ab angelo est, in virtute *Elie venturum*. Messias quidem, cum in monte quodam, discipulis coram, in coelestem quandam habitum se indueret, Eliam ad familiarem sermonem adhibuit: id quod apprimè gloriosum fuit: cæterum, qui Joanni datus ab eodem honos est, haud minor erat: negat enim quenkum hominem natum esse, qui eum antecelleret. Ita ille acerrimus rerum iudex luculentum dedit testimonium ei homini, qui natus erat quidem omnium ultimus, sed tamen vaticinari ante coeperat, quam natus esset: qui integritatis exemplar fuit, totus innoxius, totus facer: denique, cujus apud sepulcrum Paula, scemina sanctissima, vidit quondam demones cruciari. Hieronymo enim, qui illud indubitanter affirmat, haud deroganda fides est.

NOTÆ AD CAPUT SEPTIMUM.

¹ *Vates erant*) Per vates Autor noster intelligit Prophetas, qui inter alia nomina etiam *Prophetæ* dantur, uti *Joannes Wandalin* Hebr. Lib. I. cap. 1. *mens*, ostendit in *dissert. de Prophetis* pag. m. 5. edit. Hefn. 1686. De vate Prophetarum nominibus videatur doct. Joh. Just. Kistner in *dissert. de lumine Prophet.* edit. Roubel. 1690.

² *Erant denuntiaverunt*) Munus Prophetarum non tam erat, futura prædicendi, sed etiam monendi populum adhortationibus, dehortationibus, quandoque comminationibus. Vide *Anton. van Dale* pag. 193. *de origine & progressu Idol.* pag. m. 193. cui adhibetur prædictus *Kistner* pag. m. 13. Prophetæ prædicant, ut sibi caverent homines a futuris plagis, inter peccatum immittendis. Propterea *Raschi* in *Exod.* vii. vocem *נביא* exponit per Oratorem, Præconem, populo verba oburgatoria proponentem. Verba *R. Salom.* hæc sunt: Prophetæ vocabulum ubique significat hominem prædicantem pernas & populo verba oburgatoria proponentem. Vid. *Wandalin* pag. m. 7.

³ *Miracula edere*) De his videatur *celeb. Hermonis Wisfi* *Miscell. Sacr. lib. 1. c. xv. p. m. 145.* quamvis Judæi aliter sentiant apud *Maimonid.* vid. *Gul. Vorstii* annot. ad *Maimonid.* de *fundament. Leg.* pag. 109. 110. seqq.

⁴ *Futura prædicere eventus*) Hoc propriam erat ipsius teste docto *Kistner* pag. m. 21. Cui addatur *Wandalin*, *Wisfi* & alii.

⁵ *Eluxit Sanctitas*) Non negandum, quod in *Elia* singularis Sanctitas eluxerit, quæ etiam a reliquis requirebatur, uti eleganter ostendit *celeb. Hermon. Wisfi* in *Miscell. Sacr. lib. 1. cap. xv. pag. m. 140. 141.*

⁶ *Constat studis*) Scientiam Prophetiæ nec studis nec arte comparari posse recte statuit Autor contra *Maimonidem* in *lib. de fundament. Leg. c. vii. pag. m. 27.* asserentem: Non cadit autem Prop' nisi in sapientem, excellentem sapientia. Ex his sane constat, quod ex mente Rabbini nulli Prophetia contingat, nisi omni tam intellectu, quam morum perfectione instructus esset. Sed quid hæc sapientia cum Prophetia commune habet? Vide *Gul. Vorstii* annot. ad *Maim.* pag. m. 28. Nulla ergo præexistens industria ex parte Prophetæ in homine Prophetante requirebatur. Sunt quidem quidam, qui Prophetiam ita Deo tribuunt, ut corporis temperamento, hominum item LABORE ac CONATU, si non in universum, at maxima sui parte, dependere dicunt, uti *Maimonid. Avicenna & Algazel* Arabes. Verum respondetur, hæc expresse contrariari *S. Scripturæ* affirmanti, quod nulla Prophetia ex libitu hominis allata fuerit, sed quod acta a Spiritu Sancto locuti fuerint Sancti Dei homines 2. *Petr. 1. 21.* Hinc recte *Jamblichus*, quantumvis Paganus, de mysticis *Ægyptiorum* inquit. Valde in ipsum non ab arte, nec a natura, nec a naturalibus vel animalibus rationibus moribulæ efficitur.

⁷ *Montani delirium*) hoc agnoscit *R. Abscha-*

nel, referente *Frischmuth*, Præceptore quondam meo fidelissimo in *dissert. de divinis Scriptura in legem, Prophetas & hagiographa* edit. Jen. 1665. cap. 3. §. 21. hoc affirmat ita differens: Prophetia est influxus a Deo benedictio. Et §. 27. specialem in hunc re-

S. appellat, inquit. Equi

quæ S. apparet. S. apparet. S. apparet.

⁸ *Inter angelos esse se cernunt*) Inter Angelos sese Prophetas qui cum eis sermonem habuerint, non dubitatur, & facile Hebræis hoc concedimus. Etiam unus ex *Seraphim* labia purgavit cap. vi. *Zacharias & Ezechiel* quod aliud quam cum commercia habebant? *Danielem* introduxit *Gabriel* eique visionem explicuit. *Dan. ix. 21.* (Valeat ergo *Maimonides* cum suis *אמרים* *Ischim*. Nuge Rabbinarum sunt. Confer. *Gul. Vorstii* nos. ad *Maim.* pag. m. 90. edit. *Amstel.* 1638.) Immo universa prope *Danielis* Prophetia Angelis ministrantibus revelatur. Major siquidem proportio inter hominem & Angelum, quam inter hominem & Deum, cujus tremendam maiestatem nemo videre potest & vivere. *Exod. ix. 20.* xxxiii. 20.

⁹ *Mentem extra se raptam*) Volunt quidem Rabbini, Prophetas extra se raptos fuisse, uti *Maimonid.* הלכות יסורי הורוה Omnes Prophetæ pavores, perturbationes & deliquia passi sunt. Vid. §. 8. p. 103. ubi *Gul. Vorstii* annot. quoque perlustrandæ sunt, qui ita commentatur: Terrori huic etiam mentis alienationem se conjunctam exultat *Kimchi* 4. Reg. ix. secutus *Josephum*, atque hinc Vates dictos מרעוה, quod plerumque non sui compotes, atque extra se rapti essent, cum a Spiritu Dei tangerentur. Sed jam ab eis animadversum est, istam agendi rationem minime convenire genio Spiritus Prophetiæ, ejusque ordinariæ revelandi actioni, sed potius impuro Spiritui, gentiliu. n. vatibus subinde oracula aperienti. Conf. *Wandalin*, *dissert. de Prophet.* edit. *Hafnens.*

¹⁰ *Montani delirium*) Montani delirium non intencitit ea, quæ vel loquerentur vel scriberent. Sed veteres hunc Montanistarum errorem, cui ita adhaerebant, ut eundem cum lacte nativitate imbibisse viderentur, merito refutarent, agnoscetes, præsentis divinx hoc ipsum nullo modo convenire, ut eos, quos ecclesiis sapientia replevit, amentes reddat. Confer *Epiphani.* qui hæres. Montani huic rei satisfecit ita, ut nova responsione opus non sit. Generalis est regula. Propheticus Spiritus nunquam mentis primariam facultatem suam lide, & ut in re gravi cum *Marone* loquamur — præcipitem puppe deturbat ab alta: non rationis impedit utam, non v. res judicii enervat, sed informat, firmat illustratque.

¹¹ *Montani delirium*) Montanistæ Prophetiam crebro jactabant, cum tamen nihil præter nudam ex-

Primum producimus testimonium *Clem. Alexandrini*. *S. apparet. S. apparet. S. apparet.* *Montani*, *de Montani*

his evangelizatum est, sicut & illis. Sed non profuit illis auditus sermo: quippe qui fide contemperatus non fueris apud eos, qui audierant. Oratione usus est haud admodum adtracta. Nam, si veteres Israelitas spectes, Evangelium appellat, promissionem quietarum sedium, quas in Cananæ sibi fore intellexerant eis, qui cum Moïse Ægyptum reliquerunt. Illis autem sedibus plerique haud potiti sunt, hanc ob causam, quia in vastissimo deserto, inter varios calos, rerumque inter discrimina, identidem in querelas quasdam & seditiosas voces erumpebat incanta mortalitas, neque durare fortiter, aut semet rebus servare latioribus poterat. Paulo ante^{*} dixit dicitur, *Quid mirum, si non obedierunt?* Nimirum hoc ait, exclusos fuisse eos, qui immorigeri fuere. Itaque fides, si non illi servavit, sed eis obsequium incredulitas autem, continua erat & inobsequens affectus. Sed incredulitatis illius indoles manifestior est in illis verbis, quæ ibidem[†] scriptor epistolæ recitat ex Psalmo nonagesimo & quinto: *In deserto tentaverunt me patres vestri, probaverunt me, & viderunt opera mea quadraginta annis: quapropter insensus fui nationi isti, & dixi: semper errant corde, neque cognoverunt vias meas.* Rursum vero ibidem, atque ex eodem Psalmo, alterum quendam melioremque eruit evangelium: cui quisque fidem haberet, is non Cananæ sedes animo contempleretur, sed æternam coelestemque quietem, quam non Josua, sed Messias, summus rex, suis civibus conficit. Hoc est^{**} in illis verbis, *si Josua eos in requie collocasset, non esset locus sabbatis.* Enimvero ait eos, qui Josua dace in Cananæam venerunt, tamen propterea non frui coelesti requie. Atqui jam dixit eos per fidem venisse in Cananæam. Ex quo profecto palam fit, fidem eam, quæ in Messiam est, haud ex omni parte eodem esse cum illa, quæ in Josuam Dei ducet & promittit. Certe quidem, Moyses prohibuit transire in Cananæam sedibus ut, quia Numinis dissidebat virtuti, cum laxum seriret. Hæc sunt mera incredulitas, & capessenda est in vicissimam. Namque, ut idem scriptum est, *quoniam in Messia meritis habuerit, discimus ex illis verbis; Mosēs majores divitias arbitratu est probrum Christi, quam Ægyptiorum thesauros: conjiciebat enim oculos in mercedem, quæ sibi daretur.* Itaque quidquid de veterum Israelitarum incredulitate in capite tertio & quarto dicit Apostolus, id vero caute accipiendum est. Monet enim sui seculi Hebræos, magnopere providendum esse, ne illis ad capeffenda bona coelestia, si fide in Christum professi majores eorum, postquam Deum antevissent, exclusi fuere beata illa regione, quæ meliorem hanc coelestemque patriam præferat. Hæc est simplicissima interpretatio illius loci, ex quo nunquam fore pertraveram uti me expedirem. Omnis iste sermo nihil aliud nisi levitatem vanitatemque Hebræorum significat, qui in Arabian desertis, vitiis hominum regna, luxu lapsumque locum, & mali loci sua accrevire. Quanquam hæc sit tunc major animi ratio in eis, qui terram promissam intraverunt, quæque sacra illuc & religiosa monumenta in cæmentis. Exstant ex eo populo quædam Numinis adeo multa, uti in varum libris utramque paginam faciant. Utrique, si oronia persequi vellemus, magna nos circumflueret rerum copia. Sed breviter rem edisserit Sulpicius Severus, episcopus sanctissimus, & Augustino iudice, vir doctrina atque sapientia pollens. Ejus verba, quia elegantissima sunt, huc transcribam. *Semper Hebræi, inquit, in secundis rebus immemores celestium beneficiorum, idolis supplicabant: in adversis, Deo. Unde, cum reputare in animo soleo, populum tot beneficiis Dei obligatum, tot cladibus, cum peccaret, coercitum, expertumque & misericordiam & severitatem Dei, nequaquam fuisse emendatum, & cum semper veniam erroris acciperet, semper peccasse post veniam, nihil autem vitæ potest. Et istum ab his non esse acceptam, non jam inde in initio toties in dominum rebelles deprehendantur: magisque mirum est, illis semper peccantibus, nunquam Dei, si quando eum imploraverunt, defuisse clementiam.* Satis diximus de fide, quam in universum Dei verbis commodare vetus Hebræorum debuit populus. Nunc tandem, quod caput rei erat, etiam illud dicimus, plebem piorum olim, antequam Messias venisset, de Messia quiddam certum cognovisse atque credidisse. Id demonstrat passim scriptura testam. Sed demonstrari tamen potest. In capite quarto Evangelii, quod scriptum a Joanne est, muliercula Samaritana ex communi & recepta prædicatione hominum opinione, Messiam, quem venisse ignorat, se autem, *Nuncius Messiam venturum, cum venerit ille, omnia nobis annuntiavit.* Erant Samaritani, qui patres Israelitarum, quos a suis etiam Hebræi abominantur

ita-

^{*} Hebr. cap. 3. v. 18.
^{**} Cap. 11. v. 26.

[†] Ad Hebr. cap. 3. v. 9. & 10.

^{**} cap. 4. v. 8.

J U R I S
H E B R Æ O R U M
L E G E S C C L X I.

Juxta *Nomothetias* Mosaicæ ordinem, atque seriem depromtz,
& ad Judæorum mentem explicatz

D U C T U
R A B B I L E V I, B A R Z E L O N I T Æ;
A U T O R E

J O H A N N E H E N R I C O H O T T I N G E R O.

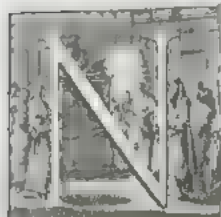
SERENISSIMO, CELSISSIMOQUE PRINCIPI AC DOMINO

D. CAROLO LUDOVICO
PRINCIPI PALATINO,

S. R. I. ELECTORI & ARCHI-THESAURARIO DUCI BAVARIÆ, &c.

*Domino meo Clarissimo*Hos de Jure Hebræorum Aphorismos devotissimo
cultu dico, & nuncupo,

JOHANNES HENRICUS HOTTINGERUS.

OLI mirari, PRINCEPS SERENISSIME & CELSISSIME, me etiam, inter tot occupationes, & concatenata negotia Celsitudinis Tuae, otio Tuo invidere & quieti. Voluisti, quæ, pro Domo DEI, cura TUA est, ut, sede mea relicta, Heidelbergensi Academia, quæ *ἑσπερμα* nuper erat, & sanctum sanctissimarum Musarum domicilium, ex quo, tanquam equo Trojano, prodiret, quicquid eruditionis, Theologicæ cumprimis, nomine inclaruit, operam meam locarem. Non certe honorificum cum magis olim Medicorum filius fuit Alexandriam salutasse, quam Theologis Heidelbergam. Parui ego, & comparui, munere hoc, chartaceo quidem, Tanto tamen Principe non plane indigno, instructus. Opportune enim accidit, ut cum, gratiosissimæ vocationi Tuae satisfactorius, ad iter me accingerem, hic *Juris Hebræorum* tomus ad finem vergeret. Nonne vero *opportune*, & divina quati virgula contigisse, dicam, eo me tempore, nihil tale cogitantem, in Legis Mosaicæ præceptis enodandis & enucleandis fuisse occupatum, quo Tu, CELSISSIME PRINCEPS, spartam Theologicam, Veteris Testamenti Professionem, humeris meis imponere voluisti? Neque enim Judaicæ tantum politix (quæ heretice non hominem quenquam, mortali concretione satum, sed ipsum DEUM immortalē, authorem fundatoremque habet, cujusque venerationem Celsitudo Tua, atque cultum suscipit atque tuetur) felicitas fuit, ut Reges ad gubernacula admissi, & in solio collocati, *Νομῶν Μοσαϊκῶν* describerent (Deut. 17. v. 18. 19. 20.) ex illo volumine, quod pene Sacerdotes erat, illudque secum haberent, & legerent omni vita sua, ut discerent *vereri Deum suum, ejusque sanctiones observare*, &c. in Novo etiam Testamento Tabularum Mosaicarum custodes esse voluit *ὁ Αὐτοκράτωρ*, Jetus Christus, *ὁ πρῶτος τῶν βασιλέων*, Reges, Principes, omnesque *τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ*. Habet, fateor, hæc Juris Hebraici, ad Rabbiorum mentem instituta explicatio, torta nonnunquam, jejuna & insulsa, adeoque a Judaica cœcitate minime aliena gressumata, quæ propterea omissa nolui, ut, quam periculosum sit, deserta *παραφρασεὶς* delabi, serio expendant illi, qui *ἐν τῇ ἀρχαίᾳ γλώσσῃ* ad *παραφρασεὶς* *ἐκδοῦν* *ἐπιμελῶνται*.

etiam in eodem ~~posuerat~~ luto, non sine præsentissimo animæ discrimine, hærent. Tantum illa nihilominus bonæ frugis, tantumque succi Lætori relinquit, ut de perdita in hoc opere a me opera jure conqueri nemo possit. Hunc ergo factum, Tibi quidem, proxime ante meum illinc discessum, natum, Heidelbergæ vero hac ~~re~~ munitum, ut Tuum esse velis & iubeas, qua possum animi observantia oro, rogoque Magnorum nempe, in Ecclesia & Schola Tigurina, Antecessorum meorum exemplo, nova quasi syngrapha testari volui, verissimum esse, quod felicissimus Hevetiæ nostræ Polyhistor, *Rodolphus Hospinianus* posteritati commendatum voluit: *Laudatissimum Principum Palatinum stirpis in tota Helveticæ gentem, sapientis autem in patria meam, hoc est, Tigurinam Reipublicam, multa beneficia & præclara merita exstare, quæ adhuc in Annalibus nostris magna cum laude, & grata memoria celebrantur. Hosp. præf. in lib. v. de Templis, &c.*

Celebratur debito encomio magna, pro conservanda Helvetici fœderis integritate, cura, qua Electores Palatini patriam nostram sunt amplexi. Possem, si hoc ageretur, domesticis testibus palam facere, quanta sollicitudine, quantoque pacis studio, & patriæ amore, Serenissimi Majores Tui Helvetiam, intestinis dissidiis semel atque iterum distractam composuerint.

Celebratur insignis Illustrissimæ & Celsissimæ familiæ Palatinæ, de Ecclesiis nostris æstimatio atque judicium, toti Helvetiæ adeo honorificum, ut honorificentius nihil expectari vel possit vel debeat. Non archiva modo nostra, &, tum privata multorum scrinia, tum publica eruditorum monumenta; sed ipsa quoque experientia quotidiana fidem assertioni nostræ abunde faciunt. Tuo enim, Celsissime Princeps, zelo, Tua pietate, Tuo, in abstrusas etiam & Orientales (cuius in ipso statim primo congressu luculentissimum dedisti specimen) literas, & literatos factum est amore, ut non aliis modo Helvetiis in Ecclesia Heidelbergensi; sed & mihi Tigurino, in Academia assignaretur locus, vel propter solos Prædecessores, Heroes profecto, & sua ubique virtute atque eruditione radiantes, ~~per te~~. Grave & vere ~~comprobatum~~ onus fateor, non tamen excutiendum, quod sic in tatis esset, & multorum piorum votis. Velit & faxit DEUS, ut qualiscunque hæc mea opera, C. T. grata, Ecclesiæ salutaria, Academiæ utilis, omnium bonorum expectationi respondeat. Sed desinam prolixiori præfatione in publica peccare commoda. DEUM supplex veneror, ut Celsitudinem Tuam, cum Illustrissima stirpe Palatina benedictionis rore aspergat, curæque suæ umbone tegat & regat, ad sanctissimi Nominis sui gloriam, afflictorum solatium, Religionis incrementum, omnium denique bonorum asyllum: quod quidem votum est

Heidelbergæ, d. V. Augusti,
MDC LV.

observantissimi

Serenissima Celsitudinis Tuae

JOH. HENRICI HOTTINGERI.
JUS

alias operas cogendi. Uxores enim maritis suis obtemperare & ministrare tenentur. Et si quis exaltius inquirere, & rationes inire voluerit, inveniet, mulieres 64. tantum præceptis negativis, & 36. affirmativis obnoxias esse. Hac nempe a prudentissimis Rabbis circa observationem Legis, gratia facta est mulieribus, eo quod non semper oriose sint, & multis aliis negotiis domesticis, ut ciborum præparatione & coctione, lotione, liberarum educatione, & ceteris maritum mandatis exequendis occupata. Porro item non in præceptis tantum, sed in præceptorum modo commemoratis, sed omnia sunt præcepta, & summa pietate præstantes viri, qui superioribus præcepta septem adduc addiderunt, ita ut ad 620. excreverit summa, quos scilicet sunt voces in Decalogo Hebraico, quotque in *שְׁמַחַת תּוֹרָה* *semita tora*, quæ cor hanc significat. Caph enim, Tau, Rehen, Jexcenta & viginti constituunt. Nempe si quis hæc omnia præcepta observare possit, totius orbis Corona foret. Neccssum tamen est, ut observentur: Mundus enim subsistere non potest, nisi propter præcepta, &c. Alii, pro numero literarum Decalogi præcepta eliciunt 613. Vide Lex. Talmud. Buxtorf. 1895. Fag. in Paraph. Onkel. Lev. cap. 4. v. 1. Memorabilis hac de re locus est Exc. Gemar. Maccorb, cap. 3. אלו הלווק, qui sic habet: דרש ר' שמאי תרינ מצות נאסרו למשה בסני שעה כמנן ימות החמה רמח הנני איברי של אדם אסור רב המגננה ומה קרא תורה צוה לנו משה תורה בניסמדיא הוי הנני תורה שית משה ויהי אנוי ויהי לך מפי הכהונה יסמנים בא דיהר יסמנים על יא דכתיב מהמור לרוד יי מי יגור באהלך ומי ישנה בהר קרשך הולך חמים ופועל צדק ודובר אמת כלבבו ונ' בא ישעיהו והעמיד על שש שנ' הולך צדקות ודובר משרים ונ' בא מוכה והעמיד על ג שנ' הנה דך אדם מה אב וכה יי דרש מוכך כי אב נשית משה ואהבת חסד והצנץ לבת עם יי אלהך ינ' חור ישעיהו והעמיד על שמים שנ' בה אסור יי שמרו משפט ועשו צדקה בא עמוס והעמיד על אחת שנ' בה אסור יי לבית ישראל דרשוני וחיו בתקופ ליה רב נחמן ודינמא דרשני ככר רתירה כילה אלא בא חכמך ידעמיה על חיה i. e. Observas R. Schamlai: Præcepta 513. dista esse Mosi in monte Sinai; 366. pro numero dierum anni solaris; 248. pro numero membrorum hominis. Dixit Raf Hamenuna, qua Scriptura auctoritate confirmatur? תורה Le- non præceptis talis Mosi תורה per Gematriam fuerit 611. Duo isti præcepta, Ego &c. Non erit tibi &c. ex ore potentissimi audivimus. David venit, & illa ad undecim redegit, q. d. Psalmus Davidis; Domine, quis commorabitur in tabernaculis tuis, & c. & c. in monte Sanctitatis tue; qui inter ambulat, & qui operatur justitiam, & qui loquitur veritatem in corde suo. Psal. 15. 1. Venit Esaias, & illa redegit ad sex, q. d. Qui ambulat in justitiis, & loquitur rectitudines, &c. Venit Michas, & redegit illa ad tria, q. d. Indicavi tibi o homo, quid sit bonum, & quid Dominus postulat a te, nisi ut facias judicium, & deligas benignitatem, & verecunde ambules cum Domino Deo tuo, &c. cap. 7. v. 8. Rursus Esaias ad duo contraxit, q. d. Sic dixit Dominus: Observate jus, & facite justitiam, cap. 56. 1. Amos denique ad unum contraxit, q. d. Sic dixit Dominus, domus Israel; certe me, & vivite, cap. 5. v. 6. Pervenit cum R. Nachman, & fert, & requit, illud; Quærite me, pertinet ad totam observantiam; Sed venit Habbabab, & fert ad unum, q. d. & justus in hoc via vivet. Atque de his præceptis, eorum sententia, & c. ratione multa exstant Judæorum scripta, ut sunt 1. עמודי עולא *columnæ exilii*, seu סמך Liber præceptorum *semita* Rab. Haka, filii Joseph Corbolentis. 2. ספר קניין חכמות על תרינ מצות *Liber ad comparandum præcepta* 613. præcepta. 3. ספר חרדים *Liber ad comparandum præcepta* 613. præcepta. 4. ספר חרדים *Liber ad comparandum præcepta* 613. præcepta. 5. ספר חרדים *Liber ad comparandum præcepta* 613. præcepta. 6. ספר חרדים *Liber ad comparandum præcepta* 613. præcepta. 7. R. Maimon. præf. *ad Chazaki*, com. *ad Rumban*. Nostro tempore eadem præcepta exaravit Isaac Arias, qui an. Chr. 1627. Venetiis præcepta Moisaica cum explicatione sua Hispanice edidit. Ejus J. S. an Charffomas D. Maffio secum. Theologia form in talen, seu Practicam, cujus aliquot jam specimina vidimus, adornare constituit. Et certe nobis aliquandiu inter primas curas fuit, hac ipsa Methodo Theologiam seu Noquedariæ dare Moisaicam, Judæorum quidem verbis propositam, sed ex Scriptura elicitam dicam, an, si non semper, sapius tamen, extortam? Et, ut plena satis esset hæc tractatio, proposueram, collatione instituta, non aliorum modo verporum, sed & Christianorum Teor. Interpretum exarata de judæa & gentia. Adjecit insuper Theologiam Judaicam, & Historicam *על הענין*, qua, quid Gentiles, quid Christiani, &c. ex hoc *semita* fuerint, docerem. Quia vero hæc præcepta Catalogis præceptorum *semita* Judææ arcana doceret & lecta, et prædicta opera multo prius, deliberabimus. Hac vero vice, more Catechetico, id est brevi &

& de usu eorundem ex Hebræorum mente agere, malui, quam curiosum Lectorem diutius hoc rerum & Historiarum Judaicarum compendio fraudare. Habet quidem etiam ex Latinis *Genebrar.* translationem præceptorum Mosaicorum; sed nimis jejunam, nullique vel autoritatibus, vel explicationibus vestitam; *Paulus Ricinus* vero suam nonnunquam adjecit *Ἑρμηνειαν*, sed ne hanc quidem impedire, quo minus & nobis in talem excurrere liceat campum, facile ex ipsa collatione patebit. Placuit, præ cæteris, *Catechismus* illi *R. Leeri*, tam quod de optima ille nota nobis aliquando commendatus fuerit a Nobilissimo & Celeberrimo Leidenfium nuper Theologo, *Constantino L. Emmerico*, tam etiam, quod nemo nobis præceptorum examen dederit tanta brevitate accuratius. Uno atque a tero exemplo probabimus, quam & *Manius*, & aliorum subsidia in hac materia plene non essent contemnenda in cæteris *R. Levi* autoritas ibidem satis faciet. Spero autem, rem me gratam tacturum non Linguae tantum Hebraicæ, Antiquitatis & juris; sed & Theologiae studiosis. Quæ enim hic præcepta, tot loca Pentateuchi ex Judæorum, intermediorum & modernorum, mente explicantur.

valent; Sin autem prævaluerit, tenetur ducere uxorem, etsi vel maxime liberos habueris, ne invidat in cogitationem pravam: Non plane abit a mente Apostoli Pauli 1. Corinth. 7. vers. 8. 9. Plura de hoc præcepto habet Buxt. de Sponsal. & Divort. pag. 9.

D. Esi duobus potissimum apud Hebræos modis fiat desponsatio, pecunia, vel re, pecuniarum æquivalente; & scriptura; nuptiam tamen apud veteres annuli pronubi fit mentio; Vid. Hystor. Eccles. P. IV. p. 129. Pecunia vero adeo necessaria est, ut nisi occurrat alia, Legis propterea librum vendere liceat. Unde illud אסור ל' יונען כסוים רשבנ און סוכרין סוף אלמא ללמוד תורה ולישע אישדא. Dicit R. Jobanan nomine R. Simeonis filii Gamalielis; Non vendunt librum Legis, nisi ad discendam Legem & ducendam uxorem, i. e. propter דודאקטור, & dotem. Hanc alii consuetudinem ex Scriptura accer-

sunt, alii ab autoritate Rabbiorum. Illud notæ marginales ad Maim. volunt, hoc ipse Maim. qui Hil. Ilch. c. 1. S. 1. ita loquitur: קודם סתן תורה היה אדם פונען אשה בשוק אם רצה הוא והיא לישע אותה סכנים לתוך ביתו ובועלה בינה לבין עצמו והיה לי לאשה כיון שנתנה תורה נצטוו ישראל שאם ירצה האיש לישע אשה יקנה אותה תורה מפני עדים ואחר כך תהיה לו לאשה שנ כי יקח איש אשה. Ante Legislationem, si vir incidit in mulierem, in platea, si placuit utrique conjugium inire, introduxit eam domum suam, eamque submisit desponsavit, ut esset ei in uxorem. Cum autem Lex esset lata, mandatum est Israel, ut si quis vellet ducere uxorem, eam primo acquireret presentibus testibus, eique postea esset in uxorem; sicut dicitur: Cum vir duxerit uxorem. Cetera pete ex Maim. Hil. Ilch. præsertim cap. 15. Sepher Miz. gad. At. 49. Seph. Miz. kat. S. 296.

SECTION II.

DE PRÆCEPTIS PARASCHÆ TERTIÆ

a Gen. cap. 12. ad cap. 18.

Præceptum habet Affirmativum unicum;

De Circumcisione.

11. **Circumcisio**, quam & ברית כילהא *sædus Circumcisionis* appellant, & מילהא *semita*; argumento loci Genes. 17. v. 8. 9. coll. cum Levit. c. 12. v. 3. ubi præceptum: Die octavo circumcidetur præputium carnis ejus; repetitur. De hoc Sacramento ex Judæorum mente secundum quatuor causarum genera ordine agemus.

CAUSA efficiens principalis est vir tantum, non mulier: & quidem olim pater vel familias, vel Synedrui: און הנשים; חייבת במילה בניה אלמא האב און בן במקום שאין להן אב. Non debent mulieres circumcidere filios suos, sed pater, aut domus judicii, ubi pater non est. Maim. a cæteris nonnihil recedens, circumcidenti eam gentili tantum abjudicat: Sed nota marginali castigatur. Hodie suum habent מוהל artis peritum; vide Synag. jud. pag. 77.

Instrumentalem causam exprimit Maim. Hil. Mil. c. 2. S. 1. ובכר סלון ואפילו בצור והכרית וככל דבר שכרית ולא יסור בקרומית של קנה מפני הכבדה. Circumcisionem peragunt qualibet re, etiam filice,

(lapide acuto) vitro, & omni re alia quæ secundis, non tamen circumcidunt frag-

Maim. Hil. Mil. c. 2. S. 1. מילהא, de cujus vocis homonymia agit auth. Jemacdena pag. 8.

Forma tum verbis peragitur, tum factis. Verba recitat Maim. Hil. Mil. cap. 3. S. 1. אשה כדור קודם שיכול אשה קרשנו במצותו וצונו על המילה אם מל כן חכירו ואם מל אחר בנו סכר וצונו למול הבן ואבי הבן סכר ברנה אחרת ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם אשר קרשנו במצותו וצונו להכניסו בבריתו שר אברהם אבינו. Circumcisor benedicit antequam circumcidat; Qui sanctificavit nos, & præcepit nobis circumcisionem; si circumcideris filium socii tui: Quod si vero suum circumcideris filium benedicit; Qui præcepit nobis circumcisionem filii. Pater autem filii benedicit benedictione alia: Benedicthas es Domine Deus noster, Rex Munde, qui sanctificavit nos præceptis suis, & mandavit nobis, ut introducamus eum in sædus Abrahami patris nostri.

Factum, seu modum circumcisionis

idem suppeditat lib. cit. cap. 2. S. 2. כיצד מיהלוק חיתוכך את כל העור המהפה העטרת עד שתתנלה כל העטרה ואח' פורעץ את הקרום הך של מטה מן העור בצעות ומחזירו לכאן ולכאן עד שיראה בשר מן העטרה ואחר כך שמיצץ את העור עד שיצא הרום ממקומות רחוקים כדי שלא יבא לידי סכנה וכל מי שלא מוצע מעבירין אותו ואחר שמיצץ נוהג עליה אספליגית או רטייה וכיוצא בה. *Quomodo circumcidunt?* *Præcidunt omnem cutem, quæ operis glandem penis, usque dum mentula plane fuerit detecta: postea denudant* (hæc etiam אפליג פריעה *denudatio* peculiariter vocatur) *membranam tenuem, quæ infra cutem, pollice, eamque ultero Castroque trahunt, usque dum caro pene videatur denudata. Tum circumcisionem* (hic quidam pro הרום legit) *fugit, donec sanguis ex locis remotis, ne forte periculum ei aliquod creetur, prodierit: & quicumque non exigit, reum cum pronuntiant: Postquam autem exsuxerit, imponit ei splenium aut emplastrum, aut simile quid.*

Causas Finales enarrant aliquot. 1. est *χαρακτηριστικὴ* לפי. משרשי מצוה זו לפי שרצה חשי לקבוע בעם אשר הבריל להיות נקרא על שמו אות קבוע נטפס להברילם משאר העמים בצורת גופם כמו שהיו מוברלים מהם בצורת נפשיהם. *Ex fundamentis præcepti hujus est, quod voluerit Deus benedictus populum, quem, ut a nomine ejus vocetur, separavit, signo expresso distinguere a reliquis gentibus; signo videlicet corpori eorum impresso, sicut etiam distincti ab iis erant forma animarum suarum; Rab. Lev. p. 13. a. 2. Τελωμεν, perfectio corporis; Ib. לדעו למבינים שתשלים צורת האדם. Constat intelligentibus, perfectionem figuræ humanæ in remotione esse præputii, quod in eo redundat. 3. Τροτολογικῶν, seu αλληγορικῶν. Id. רצה להיות ההשגחה על ידי האדם ולא נראו שלם מבטן לרמה*

אליו כי כאשר תשלים צורת גופו על ידו כן בידו להשלים צורת נפשו בהבשר פעולתיה. *Voluit Deus, esse perfectionem in manu hominis, neque creavit eum perfectum ab utero matris, ut significaret ei, quod, quemadmodum perfectio figuræ corporis, in manu ejus (hominis) sic in manu ejusdem perficere formam animæ, in recte ordinandis operibus suis.*

*Subjunctum sunt Israelitarum pueruli, servi & ἀργυροῦντοι. Maim. cap. 1. S. 1. מילה מצותעשה שחיבת עליה כרת שנ' וערל זכר אשר לא יסיל את בשר ערלתו ונכרתה כו' וסציה על האב לסול את בנו ועל הרב למול את עבדיו ילדיו בית ומקנת בסף עם האב או האדון ולא מל אותן ביטל מצות עשה ואינו חייב כרת שאין הכרת חלוי אלא בערל עצמו ובית דין מצווין למול אותו הבן או העבד בזמנו ולא יניחו ערל בישראל ולא העבריה *Circumcisio præceptum est affirmativum, cujus transgressoribus excidii pænis infligitur; q. d. Præputiatus masculus, qui non circumciderit præputium carnis suæ, excidetur, &c. Jubetur ergo pater circumcidere filium suum, & dominus servos suos tam domi natos, quam are redemptos. Quod si transgressus fuerit pater aut dominus, neque eos circumcidit, violat affirmativum præceptum, nec tamen reus est pænis excidii; quæ non nisi illum manet, qui ipse est præputiatus: Jubetur autem Dominus Judicis circumcidere eum, filium aut servum tempore suo, ne relinquat præputiatus in Israele, ne quidem servos suos. R. Levi scribit, eum, qui 13. ætatis anno circumcisionem suam non promoveat, damnari pœna kareth.**

Adjuncti ratione circumcisio esse debuit *ὀρθομενος*, usque adeo, ne quidem Sabbathum hanc impedire potuerit ceremoniam; quæ de re prolixè *Maim. loc. cit. cap. 1. S. 8. 9. Talmud. Tract. de Sabbatho, S. 2. 3. & cap. 4. Jebham. Confer etiam S. 26. סמק S. 155. Jelan. pag. 9.*

SECTIO III.

DE PRÆCEPTIS PARASCHÆ OCTAVÆ

a Gen. cap. 32. vers. 2. ad 37.

Præceptum habet unicum, idque Negativum;

De non comedendo nervo oblivionis.

III. שלא לאכול גיד הנשר *Non esse comedendum nervum oblivionis, juxta illud Genes. 32. v. 33. על כן לא יאכלו בני ישראל*

Propterea non comedent filii Israelis nervum oblivionis; uti notat R. Levi.

I. Ver-

I. Verba illa imperativa, non vero פור על דרך hitorice, lumen. Chin. pag. 13.

II. Typo hoc exprimi partim calamitates Judæis exanclandas, partim redemptionem per Messiam reparandam. שאען שיסכלו צרות רבות בגלות מיר העמים ומיר בני עשו שיהיו בטוחים שלא יאכרו אלא לעולם יסוד זרעם ושםם ויבא להם נאל וינאלם מיר צר. Mone-ri hac ratione Israelitas Deum voluisse, ut, licet varias afflictiones in exiliis a Gentibus & filiis Esau essent sustenturi, spe tamen firma crederent, se non perituros, sed semen & nomen eorum perpetuo mansurum, & venturum Redemptorem, qui e manu hostis eos sit erepturus. Esavi autem propterea expressam faciunt mentionem, quod Kabbalistæ eorum, homines audacissimi, & ἀνεπαγγελῆτες ridiculi tradant. שאינו מלאך שנלחם עם יעקב היה שרו של עשו רצה לעקרו למעקב מן העולם הוא הרעו ולא יכול לא וצערו בגניעת הירך וכן רץ עשו ציער לזרע יעקב ולבסוף היתה להם ישועה מהם כמו שמצינו באב שזרחה לו השמש לרפואתו ונושע מן הצער כן יזרח לנו השמש שר משיח וירפאנו מצערנו וינאלנו אמן במהרה כימינו. A. elum il-

lum, qui pugnavit cum Jacobo, fuisse Principem Esavi, quem voluerit extirpare ex hoc mundo cum semine, nec tamen potuisse; propterea arctasse eum contractione famoris; Atque eodem modo angustare semen Esavi, semen Jacobi, cui tamen tandem ab illo sit futura salus: Quemadmodum enim invenimus in patre nostro, quod exortus ei fuerit Sol in saniratem ejus, & liberationem ab angustia; Sic & nobis orietur Sol Messia, qui sanabit nos a calamitatibus nostris, & liberabit nos. Amen. Finit cito in diebus nostris.

III. Hac lege teneri utrumque sexum, omni loco & tempore; transgressorem autem, qui vel parum de nervo illo ederet, mereri plagas. Ibid. b. Idque ex Rabinorum instituto; Maim. in Chol. cap. 7. § 3.

Reliqua, quæ huc pertinent, desumi possunt ex cap. 7. Chol. ubi fute agitur: Quid hoc nervi nomine intelligatur? In quæ animalia hæc cautela cadat? Avibus enim nonnisi Analogice nervum tribui, observat Maim. Hil. Maac. Afur. cap. 8. Confer. ססנ Neg. N. 139. ססס N. 203.

SECTION IV.

DE PRÆCEPTIS PARASCHÆ DECIMÆ SEPTIMÆ

a c. 10. Exod. ad c. 13. v. 17.

Præcepta Affirmativa habet IX.

1. De Sanctificatione novilunii.
2. Macératione Paschatis.
3. Comestione carnis Paschalis.
4. Abolitione fermenti.
5. Esu azymorum.
6. Sanctificatione primitiarum in terra Israelis.
7. Commemoratione exitus ex Ægypto.
8. Redemptione primogenituræ asini.
9. Amputatione cervicis primogenituræ asini.

Negativa XI. quibus prohibentur.

1. Pascha edere crudum aut coctum.
2. Relinquere cuiquam de Paschali carne.
3. Fermento locum dare in suis domiciliis tempore Paschatis.
4. Edere quicquam tunc, quod fermento est infectum.
5. Paschatis participem facere Apostatam Israelitam.
6. Neque inquilinum aut profelytum.
7. Quicquam de carne Paschali foras proferre.
8. Frangere ossa Paschatis.
9. Admittere ad esum Paschatis præputiatum.
10. Comedere fermentum tempore Paschatis.
11. Vel videre fermentum eo tempore.

IV. מצות קדוש החדש Præceptum de Novilunio, vel sanctificando mense, juxta loc. Exod. 12. vers. 2. החדש הזה לכם ראש תhes. Antiq. Sac. Tom. III.

חרשים. Mensis iste (Nisan, qui Martio partim nostro respondebat, partim Aprilis: Initium faciens 10. Martii) vobis

N n n

cr 1

V. מצות שחיטת הפסח *Præceptum de mactatione Paschatis*, id est, agni Paschalis, elicitum ex cap. 12. Exod. v. 3. 6. *Agnus perfectus, masculus, anniculus erit vobis, quem ac ovibus aut è capris accipietis: Eratque vobis in custodiam usque ad quartum decimum diem mensis hujus, & immolabis eum universa congregatio cætus Israel inter duas vespertas.* Sensus hujus præcepti est: שמחקבצין אנשים מישראל: לחבירות ולקחתין מן השוק או מביתם נרי אחר או שה חמים זכר בן שנה ושוחטין אותו בעזרת בית המקדש ביום י' בניסן בין הערבים ואחר כך לערב אוכלין אותו בין כולם אחר מאכלם שמצותו לאוכלו עד השבץ *Ut congregentur viri Israel xxi. v. 16. accipiantque vel ex foro, vel ex ædibus suis hædum, aut pecudem perfectam, masculam, anniculam, & mactent illam in atrio domus sanctæ die 14. Nisan inter duas vespertas; posteaque vesperta ipsa illam inter se distributam, postquam jam cœnarunt, comedant; mandato enim ejus (Dei) debent edere jam saturi.* Subjiciunt huic præcepto Judæi utrumque sexum, sed tantum הברית בזמן ה' tempore templi. Transgressorii gravem poenam interterminantur. העובר עליה במזיד ולא עשה פסח חייב כרת בשיוגב אינו מביא קרבן לפי שהוא אחר משלשה חטאים שבדורון כרת ואין בשגגתו חטאת והוא זה ומנחה ומסמך *Qui, superbe transgressus, Pascha non fecerit, reus est excidii; qui vero ignorans deliqueris, nullum adfers sacrificium. Est enim ex numero trium illorum peccatorum, quæ, elata manu commissa, excidium merentur; Pro iis, qui ignorantes peccant, nullum acceptatur sacrificium, quales, præter hujus præcepti violatorem, sunt; blasphemus, & vir circumcisionem abolens.* Plura de hoc præcepto vide Maimon. Hil. Korb. Pesach cap. 1. סמ"ט א"ף. S. 213. De ritibus vero & circumstantiis, numero eorum, qui ad unam referri possunt *ῥηται*, hymnis, cantu, buccinæ clangore, consulatur *Talm. Mass. Pesachim.*

VI. מצות אכילת בשר הפסח *Præceptum de edenda carne Paschatis; Exod. cap. 12. v. 8. nocte nempe 15. mensis Nisan ex mente Tannæorum, שיהיו היהודים לעולם, הניסים הנוראים שעשה להם השי' ביציאת מצרים ut memores sint Judæi in æternum miraculorum magnorum, quæ fecit eis Deus benedictus, cum exirent Ægypto.* Transgressorem, mas foemellave fuerit, Synedrion relinquant, cujus tam diu autoritate castigatur, quoad parere didicerit.

VII. מצות השבת החמץ *Præceptum de abolendo ferme. יו. Exod. 12. v. 15. Septem diebus infer ventra comedetis: verum tamen die prim. cessare facietis fermentum e domibus v. 17.* Unde præceptum

להסיר כל לחם חמץ colligunt *Ad removendum omnem panem fermentatum ex domiciliis nostris die 14. Nisan, qui, ut Rabbini explicant, dies est, Pascha proxime antecedens.* Hujus etiam præcepti usum volunt esse *מקראות*. Quanto vero studio inquirent, ex Lege, in fermentum, & quæ huic materiæ sunt affinia, habetur in *Pes. Rischon.* Plura de mente præcepti occurrunt apud Maimon. Hil. Chameziomazzah cap. 2. סמ"ט א"ף. S. 92. & 96. *ῥηται* reus est legis affirmativæ & negativæ.

VIII. מצות אכילת מצה *Præceptum de comedendis azymis. Exod. 12. v. 18. Vesperta comedetis infermentata: ex quibus verbis concludunt: לאכול לחם מצה בליל: ביום העשוי במין דגן comendum panem infermentatum 15. nocte mensis Nisan, qui factus ex specie frumenti. Relatum mihi quoque est, inquit Buxtorf. Synag. pag. 292. druses Judæos curare, ut placentia ex meris amygdalis confectis conficiantur; non solum in bonorem festi, sed etiam quod esu sine suaviori, & moribus facilius cedant; cum tamen obtinere deberet consuetudo זמן ובכר עשה וכבר אמרנו שכר כופין על ביטול עשה *Omni loco & tempore, in utroque sexu: Qui autem violaverit, affirmativum fecit irrisum, in quos, ut diximus, Domus iudicii animadvertit. Vide cætera Maimon. lib. C. c. 6. סמ"ט א"ף. S. 40. סמ"ט א"ף. S. 219.**

IX. מצות קידוש בתוך ארץ ישראל *Præceptum sanctificationis primogenitorum in terra Israel: Exod. 13. v. 2. Sanctifica mihi omne primogenitum: Quicquid aperis vulvum in filiis Israel tam hominibus, quam in jumentis, meum est.* Jumentum Hebræi vocant בהמה quod a חיה, feram notante, quæque sub hanc legem non cadit, distinguitur. Ex jumentis autem solus excipitur asinus. Quæ vero hujus sanctificationis ratio? מצוה על הבעלים להקדישו ולומר הרי זה קדש ותיבין לתת אותו בכיר לכהנים ויקריבו חלבו ודמו על המזבח והם אוכלים הבשר בירושלים ואינו נותן לו כו"ך שילך אלא מטפיל בו בנהמה רקח לו יום ובנם נ' יום ובחוצה לארץ שאין לו מקדש נועל לתת בפניו וסור סאליו כדעת קצת המפרשים *Præcipitur Dominis (possessoribus, aut patribus familias) ut sanctificent illud, dicendo. Sanctum hoc esto. Teneantur autem dare primogenitum sacerdotibus, ut offerant adipem ejus & sanguinem ejus super altari; ipsi vero comedant carnem Hierosolymis.* Non tradunt autem ei factum recens natum e vestigio, sed alunt, jumentum renne dies

30. *crassum aurem dies 10. Extra terram vero (Israelis) ubi Sanctuarium non habemus, claudis ostium in conspectum ejus, ut moriatur inde, sicut quidam Interpretes sentiunt; alii tamen dicunt, quod semper ille occidat. Finem hujus precepti ponit R. Levi geminum וְלֹא יִשְׁחָקוּ בְּרִאשֹׁתָיו לֵעֲשׂוֹת מִצְוָה בְּרִאשֹׁתָיו פְּרִי לִפְנֵי דַעַת כִּי יִשְׁחָק לוֹ הָשֵׁי בְּחֻמְרֵי וְיִבְזֶה זֶה בְּרִאשֹׁתָיו כִּי אַחֵר שִׁנְעַת הָאָרֶץ בְּמֵה יִנְיָעוֹת וְטָרָה כְּמֵה שְׂרָדִים בְּעוֹלָם יִהְיֶה זֶמַן שֶׁעָשָׂה פְּרִי וְחֻבֵּי עָלָיו רִאשִׁית פְּרִי כִּכְרָת עֵץ מִדֶּרֶךְ נִוְחָה Voluit nos Deus Benedictus nostro comendo facere preceptum primitiarum, ut sciremus, omnia sua esse, hominis vero nihil in mundo, nisi quod ei benignitate sua concesserit Deus benedictus; id quod intelligis, cum videris, quod post tot labores & molestias, quas ananiamus in mundo, appropinquamus tempore fructus; ut primities ejus non minus chara fuerint, quam pupilla oculi; eas tamen illico Deo Opt. Max. consecrari. 2. לִזְכֹּר אֶת הַנֶּס הַגָּדוֹל שֶׁעָשָׂה לָנוּ הָשֵׁי בְּכֹחֵי מִצְוֹת שֶׁהָרַם עֲשֵׂה לָנוּ הָשֵׁי בְּכֹחֵי מִצְוֹת שֶׁהָרַם לָנוּ וְהִצִּילָנוּ מִיָּדֵם Ut memores simus magni miraculi, quod paravit nostro bono Deus benedictus in primogenitiis Aegypti, qui occidit illos, nosque e manu illorum redemit. Quae vero observanda veniunt de loco maciandi jumentis & comedendi; de maculis immanentibus & transeuntibus, quibus primogenitura profana judicatur, de discrimine ejusmodi maculatum, & donec זִכָּאֶרְעִיזָה, אֶדְפִּיזָה, & ceteris, agitur in Talm. Masi. Bechoroth. Restringit quidem Lex hanc consuetudinem ad solam terram Israelis; Rabbinii vero ei etiam foris locum concedunt, a qua sexus nullus, nullus etiam ordo, ne sacerdotalis quidem excipiatur שְׂגוֹר שֶׁבְּכֹר וְאֶפְי לְבָהָן שְׁלוֹ דְּהָא סָם חֵיב לְחַקְרֵי לְבָבוֹ וְדָם וְיִאֲפֹר הַבֶּעַר בְּחֹרֶת כְּכֹר וְכֹרֶר אֶדֶם וְפִשְׁוֹר Easi primogenitura sacerdotis fuerit, omnino tamen teneatur offerre adipem ejus, & sanguinem ejus; edereque carnem ejus ex lege primogenitis. Primogenitura autem hominis, aut affini nec Sacerdos tenetur, nec Levita.*

X. מוצות ספור יציאת מצרים. *Præceptum de recensendo exitu ex Ægypto*, juxta illud Exod. 13. v. 8. *Annuntiabisque filio tuo eo die, dicendo: Propter hoc, quod fecit Jehova mihi, quum exirem ex Ægypto.* Hinc eliciuntur potissimum לשפר בענין יציאת מצרים גדול לו בניסן כל אחד לפי צחצוח לשונו והלל ולשבח השי על בר שם *ut enarrat negotium exitus ex Ægypto nocte 15. mensis Nisan,* unusquisque pro facultate lingue sue; laudes & celebre Nomen Dei benedicti, *propter omnia miracula, que Deus nobis ibi*

fecit. Addunt autem, non esse mirandum, tot actus communem habere finem. ב' חזק יוכי, miraculorum, ויכיר רורד ועמוד חזק בתורתו ובאמתותו וער כן את אומרים לעולם בכרעותו זכר לציאת מצרים לפי שהוא לנו ארת וסופת נגור בחירוש העולם ובי יש אלוה קדמך חפץ כול פועל כל דעצמא ה' דיש שם עלי ובידו לשנותם ה' דיש שיחפץ בכל זמן מן הזמנים כמו שעשה במצרים ששנה מצעי העולם בשבילנו ועשה לנו אותות מחד שים גדלים ועצמים הלא זה משחק כל סופר בחירוש העולם ומקים האכינה בידיעה הש' ובי השנתו ויכלת בכללים ובפרטים כלם *Quia hoc fundamentum magnum est, & columna valida Legis & Religionis nostrae, propterea in omnibus benedictionibus & precationibus nostris semper memores sumus catus ex Aegypto, quia signum nobis est, & demonstratio perfecta creati Mundi; quodque aeternus, volens, potens, auctor omnium creaturarum sit Dominus Deus. Quis est, in cujus illa sint manus, & penes quem fueris ea mutare? Deus. Num est, qui velit ullo unquam tempore id, quod praestitit IS, in Aegypto? Qui mutavit naturam Seculi propter nos, & paravit signa, nova, magna & praevalida. Nunc hoc silentium imponat ei, qui negat creatorem Mundi; & stabiliat fidem cognitionis Dei benedicti? confirmetque simul quod providentia, potensque ejus ad omnia se extendat, universalis & singularis? Rationem hujus convivii perpendit, ritualia judaeorum prolixè tradunt ex Talmud. Mals. פסחים lab finem. Vide Buxtorf. Synag. pag. 299. & Dissertationem de Coena Domini. Sed & author libri Cbinuk, pag. 15. a. formulam illius Solennitatis accuratam & compendiosam exhibet, quam se ex ore Sapientum sui seculi habere scribit. Obligar autem hoc praeceptum utrumque sexum, omni loco & tempore. Transgressor reus est affirmativae legis.*

XI. מצות פדיון פטר חמור *Præceptum de redimendo primogenito aſini* ; Exod. 13. v. 13. *Omnis autem primogenitum redimetur* . שלוקת דישראל זה אחד ונותנו לכהן כפדיון בכור החמור שהוא לשם מן העם שנכתבו לכיירה *ut accipias Israelita bethum, cumque Sacerdoti tradas in redemptionis pretium primogeniti aſini, qui Deo debetur ob rationem, cujus supra meminimus*, ſcribit R. Levi. Quid ſi bethum non habuerit? פודת ברס' שרה ולפי שאין דמי השייח' שיון אמרו ר"ל עין יפרי כסלץ רעה כחצי סלץ ובינינו בג' חזק חסן הפדיון עד ל' *Redimit illum pretio bethi. Quia vero æquale pretium bethorum non eſt, dicunt Rabbini : Oculum pulchrum* (liberale) .

Non
 esse agnum Paschalem comedendum vel cru-
 dum vel laxatum; sed tantum **אֵין**
 igni tostum, seu assatum, juxta illud Exo-
 di 12. v. 9. *Ne comedatis ex eo crudum*
& elixatum aqua, sed assum igni. **אֵין**
 ex usu linguæ Arabicæ, vertimus *crudum*.
 Vide *Anah. P. I. pag. 146.* Paulo aliter
 R. Levi, cui **אֵין** est **הַבָּשָׂר שֶׁהָיָה לֵבֶן**
 מעשה האור ונגלה מעט ואינו ראוי לאכילה
אֵין *Caro, in quam quidem aliquam ignis*
habes ויִפְּקֶנָּה, וְקַעֲקָה, וְעַתְּקֶנָּה תֹסֵף,
nondum tamen plane esui hominis est apta.
 Vide autem eidem significat *coctionem*, quæ
 fit **בְּמֵי פִירוֹר** *in bbl מעקה או בְּמֵי פִירוֹר*
aqua, aut quacunquæ re liquida, aut suc-
co frugum. *Μνημόσυνον* agnoscunt exitus
 ex Ægypto: *Præceptum enim hoc sibi*
datum scribunt: **לִזְכֹּר אֶת יְצִיאַת מִצְרַיִם**
 והוא שנצטוו לאכול צלי שכן רדף
 בני מלכים ושרים לאכול בשר צלי שהוצא
 מאכל טוב ומושעם אבל שאר העם אינם
 יכולים לאכול מעט בשר צלי שתשינו ידם
 כי אם מבושל כדי למלא במגם ואנו שאוכלים
 הפסח לזכרון שיצאנו לחירות לחיות ממלכת
 כהנים ונני קדוש וראוי לנו להתנחל באכילתו
 דרך חירות ושרות מלכר שאכלת הצלי יורה
 על החפזון שיצאו ממצרים ולא יכלו לשהות
 אצל לבשלו בקדירה *ut memores essent mir-*
aculosei exitus ex Ægypto. *Propterea etiam*
præcipi jussi sumus edere carnem assam:
hæc enim consuetudo est filiorum Regionum

8c

& ovium; ubi unicum etiam habemus praeceptum de separandis & segregandis decimis bestiarum. Nec alia ratio dicitur; Judices & praefectos pones (Deut. 16. v. 18.) quod nihil aliud vult, quam, ut iudicium ad praefectum illorum virorum formemus, atque adeo unum est praeceptum. Ita (Levit. 19. v. 36.) statera iusta, pondera iusta, Ephra iustum, & Hin iustum erit vobis, omnia unum constituunt praeceptum, ne mensuram corrumpamus.

VIV. שלא לחיות מכשר הפסח. Nihil relinquendum de carne Paschalis; nempe למחרתו שהוא יום בו בניסן crastinum, qui est 15. Nisan: juxta illud Exodi 12. v. 10. Neque relinquetis ex eo usque mane. Nimis ridiculam tanto mysterio affingunt rationem, הענין הוא כדרך מלכים ושרי שאינם צריכים לחיות מרבשילין מיום ארץ יום ועד כן אמר שאם יותר ממנו שישיר כדבר שאין חפץ בו כדרך מלכי ארסה וכל זה לזכור ולקבוע בלב שבאותו זמן נאלטו חשי מעבורה ונעשית בני חורין הכינו למכורת ולגולה. Fit hoc more Regum & Principum, qui non opus habent, ut aliquid relinquunt esculentorum de die in diem. Et propterea jubet igni reliquias comburi, tamquam rem in qua nulla delectatio: more Regum terrenorum. Idque ut memores simus, & cordi infigamus, quod eo tempore nos Deus Benedictus redemeris a servitute, & facti simus liberi, dignique Regno & Majestate. Lex hac stante Templo obtinuit: Effugit tamen hujus negativi transgressor poenam flagellationis. Confer Maim. loco citato ססנ S. 258.

XV. שלא ימצא חמץ ברשותו בפסח. Ne reperiat fermentum in jurisdictione vel potestate nostra, tempore Paschalis; argumento loci Exodi 12. v. 19. Septem diebus non invenietur fermentum in domibus vestris. לא דוקא בית אלא כל שברשותו. Rabbini vero Synecdochen agnoscunt; & Israelitis fermentum abjudicari volunt לא דוקא בית אלא כל שברשותו. Non domi tantum; sed in omni loco, qui potestati eorum subicitur; ut in memoriam revocarent portenta & miracula Aegyptiaca; Exodum cum primis ita praeparam, ut, cum fermentationem expectare non possent, אֲשֶׁר עָדָה debuerint. Habet haec lex varios casus, de quibus Iudei disputant: vide Talm. Pesach Rifeb. lib. Cbin. pag. 16. b. Obligar utrumque sexum, omni loco & tempore; ועוד עליו ונמצא חמץ ברשותו; במיד עבר על שני לאוין, in cujus potestate fermentum per contumaciam reperitur, duplex violas negativum; Quae vero ejus poena? לוקה כל זמן שעשה בו מעשה בזה שחמץ עיסה

והניח בביתו או שלקח חמץ והצניעו בביתו אכל אם לא עשה בו שום מעשה אלא שנשארו בבית סקורם הפסח אין לוקה עליו שהלכה היא לאו שאין בו מעשה אין לוקה עליו. Vapulas, quotiescunque fermentum manum admoveret, verbi gratia; si fermentum inf. tam. sc. inissum domi suae reliquit; aut fermentum aliunde sumtum domi suae deponit: Quod si vero nihil plane fuerit operatus, sed relictum fuerit fermentum jam inde a tempore Pascha praecedente, non vapulat propterea; quia propter negativum, cum quo nulla concurrat operatio, neminem cedunt. Plura habet Maim. Hil. cap. ססנ Neg. 77. ססס S. 36. Talm. פסח ראשון cap. 5.

XVI. שלא לאכל מכל דבר חמץ. Rem quamcunque fermentatam comedere non licere; Ibid. v. 20. Omne fermentatum non comedatis. Fermentati autem nomine intelligunt שיש בהם חמץ ואף דברים שאין עיקר הדבר חמץ כגון כותח הבבלי res, in quibus fermentum est, etiam si principalis pars non fuerit fermentum, ut Cutachum Babylonicum. Potionis genus est, forte ὀξύγαλα. Transgressionis poenam ex materiae varietate variam infligunt. Maimonides, Hil. Chamezumazzah. c. 1. S. 6. אין חייבין כרת אלא על אכילת עצמו. של חמץ אבל עירוף חמץ כגון כותח הבבלי ושכר מרי וכל הדימה להן מדברים שהחמץ מעורב בהן אם אכלו בפסח לוקה. Non morientur Excidii poenam nisi propter fermenti ipsius esum. Mixta vero fermento, ut Cutach Babylonicum, cerevisia Medica, & his similia, quibus immixtum est fermentum, si quis Paschalis tempore ea comederit, vapulat. Huic se opponit Ramban, qui Excidii poena anadverti vult in παραβάτω etiam posteriorem. Ut autem mixtio lege punienda nota fit, designant כוין בבני אכילת שלשה ביצים.

XVII. שלא לאכול מן הפסח לישראל. Non esse comedendum de Paschate Israelita Apostata ad Idololatriam; ratione loci Exodi 12. v. 43. Omnis alienigena non comedet de eo. Torquent nimis usum vocis & a sensu literali deflectunt, errore satis antiquo. כא הפירוש עליו בן ישראל שנתעברו מעשי לאביו שבשמים וכן חרגם אונקלוס Imelligitur filius Israelis, cujus peregrina vel aliena sunt facta, a Patre caelesti, i. e. filii degeneres. Atque sic explicat Onkelos. Rationem reddunt; ראוי שלא יאכל בו סומר אחר שאנו עושין אותו לאור ולזכרן שבאנו באותו הזמן לחסות תחת כנפי השכינה ונכנסנו בבית התורה והאמונה אין ראוי שנאכל ממנו למי שהוא הפך מה שיצא מן הכלל וכפר באמונה. Conventiens est, ut ne comedat de eo Apostata

ta, quod nos constituimus in signum & memoraculum, quod venerimus eo tempore receptum nos subter alas Providentia ejus, ingressique sumus fœdus Legis, & fidei; Non, inquam, decet, ut de eo illum cibemus, qui in contrarium nifus egressus est universitate, fidemque abnegavit. Obstinuit hoc præceptum sub Templo. Transgressor reus fuit violati negativi, nec tamen poenam flagellorum incurrit לפי מעשה : vide Maim. Hil. Korb. Pef. c. 9. סמג. Neg. S. 253. 363. 354.

XVIII. שלא לאכול מבשר הפסח לנר, וליחשב. *Nihil imperiendum de carne Paschali Profelyto & Inquilino*, juxta illud Exodi 12. v. 43. *Advena & mercenarius non comedet de eo*. Quid נר sit, & חשב, ex Hebræorum mente aperit Rab. Levi והחשב הוא אדם מן האומות שקבל עליו שלא לעבור ואיכל נבילות ושכיר היה נר. *Tolchab est homo ex gentibus, qui in se suscepit, se non transgressurum, edat autem morticina*; Sacris est peregrinus, qui circumcissus non vero baptizatus est. Arcentur autem ab hoc mysterio, propterea quod בו יהנו בו ראי רק אותם שהשלימו באמונה והם ישראלים נמורים ולא אלו שערין לא באו נברית שלם עמנו וענין הרהקת הערל מאכילתו גם כן מה השרש. *Conveniens est, ne qui alii voluptatem inde percipiant, nisi qui perfecti, non autem illi, qui nondum recepti sunt in fœdus perfectum nobiscum*: *Ex eodem fundamenta accetur etiam præputiatus*. Pertinet hujus præcepti observatio ad veterem Judæorum, stante templo, politiam.

XIX. שלא להוציא מבשר הפסח הוצא. *Non licere de carne Paschali quicquam proferre foras*; seu, nihil licere deportare, extra societatem; juxta illud v. 46. *Non educes de carne foras*. Nempe, ut miseri fingunt, באה רמצייה עלינו שירא נאכר במקום התבורה ולא נציאחו לחוץ כדרך מלני ארץ שכל המוכן להם נאכר טהיכלם לרוב עם שלהם ודלת הארץ בעת ימינו סעודה גדולה ישלחו ממנה לחוץ מנורת לרעהיהם לפי שחזק חירוש אצלם. *Quod Domini sumus constituti, mandatum est nobis, ut comedatur (agnus Paschalis) in loco Collegii, nec quicquam proferamus foras, sicuti Reges terre, in quorum palatiis, propter multitudinem populi, comeditur quicquid apponitur; fœx vero vulgi cum convivium magnum parat, portiones mittit foras sociis suis*: *Res enim illis nova est*. Si quis, durante templo, secus fecit, flagris multabatur.

XX. שלא לשבור עצם מן הפסח. *Non esse frangendum os Paschali*, juxta locum Exodi 12. v. 46. *Os non confringe-*

ris in eo. Agnoscunt quidem esse hujus præcepti usum *מנוחיהם*, ut memoriam retrahant miraculæ ex Ægypto liberationis; sed iterum turgiva gens dignitati hic suæ & Majestati confuli somniat, שאין לבני מלכים ויועצי ארץ לנרור העצמות ולשבור בבלבים לא יאית לעשות ככה כי אם לעניי העם הרעבים ועל כן בתחלת בואנו להחיות סגולת כל העמים ממלכת כהנים ועם קדוש ובכר שנה ושנה באיתו הזמן ראוי לנו לעשות מעשים המראים בנו המעלה הנחלה שעלינו ליה באותה עתה ומתוך המעשה והרמיון מאתנו עושים נקבע בפשטותנו חכמה לעולם. *Neque enim bonificum, filios Regum aut consiliariorum ossa rodere, eaque canum insiar, confringere. Non cadere hoc nisi in pauperem & famelicum vulgum*. Proinde initio illius temporis, quo cœpimus esse peculium omnium populorum, sacerdotium regum, & populus sanctus; convenit singulis annis eo ipso tempore edere opera, que monstrarent nobis dignitatem illam magnam, qua ea hora insignes fuimus. Atque beneficio hujus operis & egypti, quem exprimimus, infingitur res illa animabus nostris in æternum. Repetit postea R. Levi questionem, quid causæ sit, cur unius rei tot, instituto divino, habeant *מנוחיהם*, & respondet prolixè ex Pelagianorum Metheologia ועתה בני אם כינה שמעיה ואחר והטרה אונן ושמו אלסוד להועיל בתורה ובמצוות רע כי האדם נפעל כפי פעולתיו ולבו וכל מחשבותיו תמיד אחר מעשיו שהוא עוסק בהם אם טוב ואם רע ואפילו רשע נמור בלבבו וכל יצר מחשבות לבו רכזה אם יערה רוחו וישל השתדלותו ועסקו בהתמדה בתור ובמצו ואפילו שלא לשש מיד ועטה אל הטוב ומתוך שלא לשם לא לשמרה ובכוח מעשיו יסית היצור כי אחרי הפעולות נמשכים אלבבות ואפילו אם יהיה אדם צדיק נמור ולבבו ישר וחמים חפץ בתורה ובמצוות אם אלו יעסק תמיד כדברים של חפי כאלו תאמר דרך משר שהבריות המלך ומינהו באומנות רעה באמת אם כל עסק תמיד כל היום באיתו אופנה ישוב לזמן מן הזמנים סדקת לבו להחיות רשע נמור כי ידוע הדבר ואמת שכל האדם נפעל כפי פעולתיו כמו שאמרנו ועל כן אמרו חכמים אל רצה המקום לזכות את ישראל לפיכך הרבה להם תורה ומצוות כדי להתפס בהם כל מחשבותינו ולהחיות בהן כל עסקינו להשיב לנו באחריתנו כי מתוך הפעולות הטובות אנתן נפעלים להיית טובים וזוהי לחיי עד ודמו אל על זה באמרם כל מי שיש מזהה בפתחו וציצית בבגדו ותפילתו בראשו מוכנס לו שלא יחטא לפי שאלו מצוות תמידיות ונפעל בהם תמיד לכן אותה ראה גם ראה מה מלאכתו ועסקו כי אחריה תמיד ואתה לא תשכח יא יבטיח יצוד לומר אחרי היות לבני שלם יתמים באומנות אלהים מה הפסח יש פ' אהיה

אתענג לפעמים בתענוגי אנשים לשבת בשוקי
יברחבו להתל וצץ עם הלצים ולדבר צחות
ויציא באי דרכים שאין כבודו עיניה
חטאות ואשמות הלא גם לי לבב כמוהם
קטני עברה סמתינהם וסדוע ימשכנו הם
אחרי הם אל בני השמר מפניהם פן תלכד
ברשתם רבים שח מרחך כך נוס תרעלתם
ואתה את נפשך תציל ואחור רעתך זה אל
יקשה עליך סעודה רבוי המצו בענין זכירת
ניסיונות שחם עמוד גדול נחלתנו כי
ברבור עסקנו בהם נתפצל אל הדבר
i. e. "Nunc igitur, fili, si in-
telligentia praeclusus es, audi, & aurem
tuam inclina: Docebo enim te, ad usum
revocare Legem & Praecepta. Scito, ho-
minem effingi secundum opera sua, ejus-
que tum cor, tum cogitationes omnes sem-
per sequi actiones, quibus occupatur; siue
bonus sit, siue malus. Imo, etiamsi fue-
rit homo perfecte malus in corde suo, om-
nesque ejus cogitationes sanctorum prae-
ceptis omnibus diebus; ubi tamen excitat spiritum
suum, operamque dederit studio perpetuo
Legis & Praeceptorum; si non statim stu-
deat bono, amore Dei, operatio tamen ejus
non ex amore Dei elicitur. Virtute enim operum
suorum occidit cogitationes pravas: actiones
quippe hominum corda ipsa sequuntur.
Contra, si vel maxime homo perfecte fue-
rit justus, corque ejus rectum & integrum,
quod Lege Dei & praeceptis ejus delecta-
tur; interea vero fortassis occupari se pa-
tietur rebus inhonestis, si, exemplo gra-
tia, Rex eum aliquis coactum praefecerit
sordida & impia transactione, vere, ubi
rosos dies in ea transegerit, successu tem-
poris a justitia cordis sui ad consumma-
tam abripitur impietatem. Notum enim,
& veritate munitum est, omnem hominem
ad opera sua efformari, sicut diximus.
Proinde monuerunt Sapientes nostri b. m.
justum esse voluit Deus Israel, prop-
terea multiplicavit ei Legem & Praecepta,
ut iis imbueret omnes cogitationes nostras,
& ut essent omnes operationes nostrae
consecratae, quo sic bene nobis esset in fi-
ne nostro. Nam beneficio bonorum boni red-
dimur, & digni visa aeterna. Quo spe-
ctant Rabbini, dum dicunt: Ad cuius
ostium est postis, in cuius veste simbria,
in cuius capite phylacteria, is tutus est a
peccato; quia praecepta illa ut perpetua
sunt, ita homo perpetuo illis perficitur.
Præterea igitur attende, quae studia, qui la-
bores tui, quia post eos traheris, eos au-
tem tu non trahes. Neque confidentiorem
te reddat cogitatio tua, dicendo: Cum
cor meum perfectum fuerit & integrum in

fide Dei, quid obstitit, si nonnunquam
delicias hominum fuero secutus, sedendo in
plateis, ridendo cum irrisoribus, loquendo
faceta, & si quae fuerint alia, quibus pec-
cata & reatus non contrahuntur, (sui,
quae sacrificiis pro peccato & reatu non
sunt eluenda?) Nonne & mihi cor aequae
fueris ac illis? Minimus meus digitus cras-
sior est lumbis eorum, & qui illi me se-
ducant? Non ita; fili, cave ab iis, ne
capiaris reti illorum: Multi hoc modo bi-
berunt de poculo vertiginis eorum; tu ve-
ro animam tuam libera. Hoc cum noris,
ne deinceps difficile tibi videatur, cur mul-
tiplicentur praecepta in negotio recordatio-
nis miraculorum Aegypti, quia magna sunt
columna Legis nostrae; & per multitudi-
nem nostrarum occupationum in ea tales,
quales diximus, reddimur. Plura de hoc
praecepto in Talm. Pesach. Maim. Korb.
Pet. cap. 9. 11. ספ"ס S. 355. 356.

XXI. שלא יאכל עיר סך הפסח. Prae-
putato non esse comedendum de Pascha-
te. Id enim expresso Dei mandato pro-
hibetur Exod. 12. v. 48. Nullus habens
praeputium comedit ex eo. Quid עיר, no-
tum latus ex Lexicis; hoc tamen loco
notari scribunt eos, quorum fratres mor-
tui sunt propter circumcisionem. Et si
vero ab etu agni Paschalis ejusmodi ho-
minem arceant, participem tamen eum
faciunt azymi, amararum herbarum,
&c. quae etiam est ratio mercenarii &
inquinati. An vero illi, qui circumcisi-
oni filiorum & servorum moram iniiciunt,
hac obligentur Lege, ab usu & etu agni
Paschalis, disputant Talmud. in Pesach.
Praeputatus autem, qui vel tantum ede-
rit, quantum olea fuerit, plagatum reus
est. Adeatur etiam Maim. Hil. cham.
umazz. cap. 1.

XXII. שלא לאכול חמץ בפסח. Non ef-
fo fermentarum comedendum in Paschate;
juxta illud Exodi 13. v. 3. Nec comeda-
tur fermentatum. Quae Lex obtinet בכל
מקום ובכל זמן בזכרים ונקבות ועובר עליה
ואוכל זיזית חמץ בפסח כמזיד חייב כרת
& omni loco & tempore, masculos obligans & femellas:
qui vero fuerit transgressus & vel tan-
tum comederit fermentati tempore Pascha-
tis, quantum olea fuerit, destinato studio,
reus est exterminii; qui vero per errorem
peccaverit, sacrificium debet destinatum.
Cetera in ספ"ס N. 67. ספ"ס S. 222.

XXIII. שלא יראה חמץ בכל משותתו. Ne apparat in om-
nibus domiciliis nostris. פסחא דאורייתא יתיר
septem dierum Paschatum spatio; argu-
men-

* Hic R. Levi Rabinus in quorundam more delirat, quamvis non desint Rabbiorum doctissimi, qui de
gratia, & liberi arbitrio, & de agere, & catholico sensu disputant.

mento loci *Exodi* 13. v. 7. *Non conspiciatur apud te fermentum in universo termino tuo.* Non sunt hæc duo negativa, sed unum tantum, quia, juxta Rabbinos, אין הפרש בין חמץ עצמו ובין הדבר. *המחמץ.* Non est discriminem inter fermentum ipsum, & rem fermento infectam. Habet hæc Lex easdem cum superiori circumstantias, & idem objectum. ועבר

עליה ולקח חמץ בפסח וחנייתו ברשותו לוקח אבל אם לא הוציא מקורם הפסח מביתו אינו לוקח עליו לפי שאין בו מעשה. *Transgressor, qui fermentatum acceperis tempore Paschæ, illudque in jurisdictionis sue loco deposueris, vapulat; sin autem ante Pascha e domo sua non produxerit, non propterea vapulat, quia nulla adest actio.* Rab. Levi, & Maim. loc. cit.

SECTION V.

DE PRÆCEPTIS PARASCHÆ DECIMÆ OCTAVÆ

a c. 13. v. 17. *Exod.* ad v. 1. c. 18.

Præceptum habet unicum, idque Negativum;

Terminum Sabbathi non esse transiliendum.

XXIV. שנמנענו שלא ללכת בשבת חוץ שבתנו *Prohibitum nobis esse Sabbatho extra terminos præscriptos progredi,* juxta textum *Exodi* 14. v. 29. *Maneat quisque apud se, neque egredietur quisquam e loco suo die septimo.* ובא הפירוש עליו שמקומו נקרא לכ שאינו מרחיק יותר משלוש פרסאות חוץ לעיר והפרסה ד' מילין והמיל אלפים אמה ומורדין משפת הכית החיצון שבעיר אפילו היתה גדולה כנינהו דין דתורה אלא שהנמים נזרו נדר ואסרו שלא לילך יותר מאלפים חוץ לעיר. *Sensus est; Locum vocari locum, quicumque non est remotior tribus parasangis extra urbem. Parasanga autem constat quatuor miliaribus, mille 2000. cubitis, i. e. mediocribus passibus. Metiri autem incipiunt ab extremitate domus exterioris, quæ in urbe est, si vel maxime magnitudine Niniven æquaret. Hæc ratio Legis. Sapientes vero septem septuaginta sanciverunt, non licere ultra 2000. cubitos extra urbem procedere. Symbolum esse volunt conditi mundi, expressis quartæ præcepti verbis exhibitum quatuor miliaribus, i. e. cubitis, i. e. mediocribus passibus. Multa hic occurrunt dubia de homine, qui Sabbathum suum celebrat vel in deserto, vel in spelunca. Quid sentiendum de illo, qui vel coactus, vel auctoritate Synedri extra cancellos prodit? De locis item publicis & privatis, appendicem aut arriorum, ita au-*

Tbes. Antiq. Sacr. Tom. III.

tis, ut a cæteris nonnihil recedant; de hunc mentionis, quid facto opus sit, ubi nulla planities, sed montibus omnia & collibus aspera? quæ, ut cætera omnia prolixè ventilantur in *Talm. Tract. Erub.* & apud *Maim. Hil. Schabb.* ססן *Neg. S.* 66. *Pœna transgressionis est flagellatio.* Ita enim *R. Levi* אמה הילך יותר מן פרסאות לוקח וכן אם הלך אפילו אמה חוץ לאפים אמה סמוך לעיר. *Qui vel cubitum extra tres parasangas fuerit progressus, flagellatur: Ita si vel unicum cubitum ultra 2000. cubitos processerit, vincitur etiam urbi, percutitur flagellatione rebellionis, ex statuto Rabbinarum nostrorum.* Negat enim *Rab. Levi* contra *Ramb.* & alios, *Scripturam terminum Sabbathi vel 3. parasangis, vel 2000. cubitis definire: Rabbinarum hoc esse decretum, cujus violatores maneat scire מרדית percutio rebellionis, quæ non est adstricta numero 39. plagarum, sed pro arbitrio in reum lævit; plagus constans 39. quæ transgressoribus Præceptorum Negativorum destinatur.* Ergo communi Hebræorum sententia terminus Sabbathi; vel, ut in Novo Testamento *Act. 1. v. 12.* vocatur, *Iter Sabbathi, 2000. absoluitur communibus cubitis; communis cubitus sex, seu palmis; palma quatuor digitis, suntque bis mille cubiti, totidem passibus gressus, sed biennales, qui miliare constituebant, sed minus, seu quartam partem majoris, quod פרסה vocatur, & continebat octo mille passus. Vide Lex, Buxtorf. Talmud.* R. חתם.

Ooo

SECTION

S E C T I O VI.

DE PRÆCEPTIS PARASCHÆ XIX.

ab Exodi cap. 18. ad 21.

Præcepta Affirmativa continet III.

1. De credenda existentia Dei. 2. De sanctificatione Sabbathi peragenda verbis. 3. De honorandis parentibus.

Negativa XIV. quibus prohibentur.

1. Ne ullum credamus Numen, præter solum Deum. 2. Non faciendum sculptile. Non procidendum coram Idolo. 4. Ne Idola colamus cultu illorum usitato. 5. Non falso jurandum. 6. Nullum opus Sabbatho faciendum. 7. Innocentem non occidendum. 8. Proximi uxorem non esse violandam. 9. In Israele non esse plagium committendum. 10. Testimonium falsum non esse dicendum. 11. Non esse concupiscendum. 12. Hominis effigiem nullam faciendam, ne quidem ad ornatum. 13. Altare ex lapidibus cæsis non esse exstruendum. Super altare non esse gradiendum.

XXV. מצות האמנה במציאות השם. *Præceptum de credenda existentia Dei, seu* להאמין שיש לעולם אלוה אחד שרשיניא כל הנמצא ומכוחו וחפצו היה כל מה שהוא ושהיה ושהיה לעד עד בני הוה הוציאנו ממצרים ונתן לנו התורה. *Credendum, quod in æternum sit Deus unus, qui omnibus, quæ existunt, existentiam dedit: Quodque ex voluntate & potentia ejus sit, quicquid est, fuit & erit in omne ævum; & quod eduxerit nos ex Ægypti terra, Legemque nobis dederit. Fundamentum hujus præcepti ostendunt Exodi 20. v. 2. Ego Jehova Deus tuus, qui eduxi te e terra Ægypti.* Emphasin Pronominis אנכי Hebræi cumprimis urgent. טלת אנכי תורה על המציאות ואשר אמר אשר הוצאתיך לומר שלא יפתה לבנכם לקחת ענת צאתכם מעבודת מצרים ומכוח המצרים רכז סקרה אלא תרעו שאנכי הוא שהוצאתי אתכם בתפי יבשתה כמו שהגשית לאבותיכם אמרם יצאנו ממצרים *Vocula Ego innuit Existentiam: Quod vero ait: Qui eduxi te, autem quasi vellicat, dicendo: Ne acceptum feratis negotium exitus vestri ex servitute Ægyptiaca, & plagis Ægyptiacis, fortuna; sed scitote, me esse, qui eduxi vos per voluntatem & providentiam; sicut promisit Patribus vestris Abrahamo, Isacco, & Jacobo.* Hanc vero fidem vocant fundamentum Legis; כי האמנ' האת יסוד התורה ואשר לם האמין בזה טופר בעיקר ואין לו חלק

והכות עם ישראל. *Quia hæc fides magnum est fundamentum Legis, unde qui eam non amplectitur, negat principium, neque partem habet, vel justitiam meritum cum Israelis.* Sed & oris confessionem cordis fidei respondere volunt, adeo ut ישאל עליו ושיבלתר שואל שהר האמין לבו ולא יורה בחילוק זה אפילו יאמרו להרע שכל ור מחזיק וקובע האמנת הלב כשמוציא הדבר מן רבה אל הפועל רצוני לומר si hoc nomine rogetur, cuilibet respondere possis, ita se credere corde, nec contrarium ejus professurum ore, etiamsi vel mortem ei imminetur. Hic enim demum fidem cordis apprehendisse & infixisse habendus est, qui potentiam rei producit in actum, id est, cum verbis oris confirmaveris, quod corde suo perfecit. Vide plura apud Maim. Hil. Jel. Torah, cap. i. סמן S. i. סמן S. i. R. Levi hujus præcepti explicationem ne ipse quidem, a Talmudicis, qui ritibus & juri potius Judaico, quam dogmatibus explicandis vacant, nos petere jubet; sed מספרי יודעי חכמים האלהות ex libris Theologicis; ubi multa de Dei Essentia & attributis, &c. quæ suo tempore, שם דעו, exhibebimus. Cui hæc Lex non curæ est, ei abjudicant עם ישראל, id est, vitam æternam.

XXVI. קדוש שבת בדברים *Sanctificatio Sabbathi peragenda verbis, i. e.* לרבר בדברים ביים שבת ככונסתי וכן ביצאתי שיהיה

שיהיה בה זכר גדולת היום ומעלותיו והבדלתו לשבת משאר הימים שלפניו ואחריו. *Proferenda verba die Sabbathi, sub ingressum nempe & egressum ejus, quibus contineatur magnificencia illius diei, praestantia & distinctio a reliquis diebus, antecedentibus, & sequentibus eum.* Hunc colligunt sensum ex verbis *Exodi* 20. v. 8. *Memento diei Sabbathi, ut sanctifices eum.* Rabbini tamen alii hinc subsidium quaerunt Sanctificationi Sabbathi, quae per cyathum, verbis consecratum, fit: אמרו לנו חכמים שדברים אלו: מצווים אנו לאומרים על היין. *Dicunt autem nobis Sapientes nostri, verba illa nobis praecepta pronuntianda esse super vino; id est, vinum iis consecrandum.* Quomodo autem consecratio illa se habeat, breviter exponit *R. Levi*: שנתת על היין שנתת חן או מזון או יותר מרביעית אבל לא פחות מזה והמזינה ידועה שהיא על חלק אחת של יין חי וזמן שלש חלקי מים ומברכין עליו קידוש שבת כמו שיריע הנסח בן היהודים וכן ביציאת שבת נש' מברכין עד היין לכבוד היום ואותה ברכה של מוצאי שבת נקראת הכרלה i. e. *Res autem illa ita se habet: Infundunt cyathum vini, meti, aut mixti, partem quartam; plus nonnunquam, non vero minus. Mixtio hac, ut notum est, fit, cum una pars vini meri tres admittit partes aquae, cui tum benedicunt formula* (eam Buxtorf. recitat *Syn. Jud. c. 10. p. 334.*) *Sanctificationis Sabbathi, vulgata inter Judaeos. Sed & exeunte Sabbatbo vino benedicunt in honorem diei; Benedictio autem illa, qua ad exitum Sabbathi fit, vocatur separatio diei nempe sacri a profanis. Vinum adhiberi volunt, ut excitetur cor hominis ad memoriam tanti signi rite celebrandam. Vide Seph. Chin. pag. 18. b. Quo vero vino hanc celebrare liceat ceremoniam? an pro mercede facta consecratio sit legitima? quibus consecrandi formulis utendum? quod discrimen inter consecrationem Sabbathi, & reliquorum dierum festorum? quae commoda sint hic aromata, quae non item, quaeritur apud Talmud. hinc inde, in *Pesach. sub fin. Schabb. & Berac.* Tenentur hoc praecepto viri & mulieres, ita ut, qui verbis non sanctificaverit Sabbathum, affirmativum violet: Plura apud *Maim. Hil. Schabb. c. 29. סמך Aff. S. 29. סמך. c. 281.**

XXVII. מצוה כיבוד אב ואם *Præceptum de colendo patre & matre, juxta illud Exodi 20. v. 12. Honora patrem tuum & matrem tuam.* Honoris autem nomine victum intelligunt, & amictum, introitum & exitum. מינה מביש ומכנס מביש ומוציא *Quis* *Thef. Antiq. Sacr. Tom. III.*

bis honor? ut cibum ei impertiat & potum; vestiat & segat, introducat & educat. Hoc vero praecepto Deum nobis & gratam beneficiorum memoriam & parentum curam commendare volunt. משרשי מצוה זו שראוי לו לאדם שיכיר ויגמול חסד למי שעשה עמו טובה ולא יהיה גבול ומתנכר וכפוי טובה שזו מרה רעה וסמאוסה בתכלית לפני אלהים ואנשים ושיורח אל לבו כי האב והאם הם סבת הייתה בעולם ועל כן באמת ראוי לו לעשות להם כל כבוד וכל תועלת שיוכל כי הם הביאו לעולם גם ינעו בו כמה יגיעות בקטנותו וכשיקבע זאת הסירה בנפשו יעלה מסגרה להכיר טובת האל בה שהוא סבתו וסבת כל אבותיו עד אדם הראשון ושחוציאו לאור העולם וסיפק צרכו כל ימיו והעמידו על מחבנותו ושלומות איבריו ונתן בו נפש וידעת ומשכנת שראוי הנפש שחנני האר' ידירה כמים כפרד אין הבין ויערוך במחשבותיו כמה וכמה ראוי להודיר בעבודתו בה *Ratio hujus praecepti est, quod conveniat homini agnoscere & rependere beneficia ei, qui bonum ei tot largitus est; neque sit ingratus; alienum se simulans; aut ingratus* (Rabbinica phrasim vulgo redditur *substitutum*, s. p. p. p. a bono, sed commode active verti valet, *oppressor boni ac cepti*, prout Arabica vox *مظلم* in proxime respondet, active limita non simpliciter seu eclatrem, *rectorem, oppressorem* (comp. *actat*) *que indole multa & periculisissima est coram Deo & hominibus* utque ad munus accedat, esse parentes, quibus debent suam in mundo existentiam, seu vitam. *Proinde debet esse, omni honore & tractu quam exhibere eis possit, utpote a quibus & in hanc lucem editus sit, & magno insuper labore atque molestia in infanzia educatus.* Hoc ubi dicitur *et* subdicitur fuerit imperscrutata, ascendit hinc ad acquisitionem beneficiorum Dei, quod cuius sui sit, omniumque Parentum suorum ad primum usque hominem, & quod praeceptum est in hac auctoritate, supp. utaturque necessaria sui omnium dicitur, *tenentur ipsum praeceptum & perfectione memoracione indicant et autem co. sapientem & intellectualem* *utro ut nati non gratiose et comminutis sit animam, similis esset equo & mulo, cui nullus sensu.* Unde more sua colligit, *quanto dignior sit Deus benedictus cultu & observantia debita.* Hic vero honor parentum quousque se extendat, & quibus verbis impia illis mandantibus sit occurrendum, &c. habes in *Kiddush. & in Gemara.* Vide etiam *Maim. Hil. Mamrim cap. 6. סמך Aff. S. 112. סמך. S. 50.* Transgressor, sive malculus fuerit, sive foemella, hujus praecepti, qui nempe, cum licet, parentibus non obsequium

praestiterit, iudicii Dominio subiectus eandem sustinet poenam, quam ceteri, qui affirmativa violant praecepta: quem proinde, si potest, in ordinem redigit.

XXVIII. שלא נאמן אלוה בלתי השם. *Ne ullum Numen credamus, extra Deum, argumento loci Exodi 20. v. 3. Non erunt tibi Dii alieni coram me, id est: לא תאמין אלה אחר זולתי: Norat hic Nachmanides שיאסר לעולם שיאסר הכתוב אלהים רק על האמנת חלב אבל על העשייה לא יאסר לעולם לא תעשה אלהים. כי לא תפול בלשון עשייה אחרים. Non reperies: unquam Scripturam dicere, Deos alienos, nisi cum sermo fuerit de fide cordis; de fabrica vero (Deorum, Idolorum) nunquam reperitur: Non facies tibi Deos alienos, quia vox alii, faciendi verbo non convenit. Hoc vero praecepto fundamentum statuunt totius Legis. האור הסודי היא העיקר הנודל שבתורה שהכל חלוי עליו כמו שאמרו אל כל המורה בעצם כאילו כופר בכל התורה כולה ואחר המקבל כאלוהי לשים דבר זולתי השו לברו או העובר אותו דבר בדרך עבודתו כלו כדרך שעובדו אותו המאמינים בו או אפי' שלא כדרך עבודתו אם יעבדו כו' עבודת ידועה שהן זכות וקטור וניסוך השתחויה עבר על לא יהיה לך וניסוך חורק דבר אחר הוא ומתחייב בזה קרה. כטו בניסוך. Hoc praeceptum magnum est Legis fundamentum, a quo omnia pendens, sicut dicunt Rabbinii nostri p. m. Quicunque aliud confitetur Numen, est quasi totam negaret Legem; & qui quicquam Numinis loco, praeter Deum, suscipit, aut colit illud cultu ei solito, id est, cultu, quo qui ei credunt, idem afficiunt; aut, si vel maxime cultu consueto non colat; sed quatuor notis cultus speciebus; sacrificio, suffimento, libamine, & incurvatione omnimoda; reus est Legis; Non erunt tibi Dii, &c. Libamine autem & projectione (alludit ad Mercurii cultum, de quo Buxtorf. Lex. Talm. voce מרקלים) delinquentes sunt iidem: Ita ut propter projectionem perinde ac libamen reum peragant, seu פרטים, quae multa sunt (vide Cbin. pag. 19. a. b.) discutuntur Tract. Talmudico, peculiari de Idololatria. Quaezunt autem Judaei, cum haec Lex sit Naturae, omnibus insculpta Gentibus, quam non בני נוח Praeceptum Nonchidarum appellant, quid discriminis utrobique observetur? Resp. Rab. Levi: ומן החלוקה שבין ישראל לשאר האומות בענין המצוות המוטלות על הגוי הזה שישראל לא יתחייב לעולם בלא עדים יתראה ייאר האומות אין צריכין דברא לפי שאין חילוק בהן שונג למזר ובן יתחייבו גם כן בהודאת פיהם מה שאין כן בישראל שצריך עדים ועוד יש חילוק אחר כי האומות*

בעבים על כל אחת ממצוות יתחייבו לעולם מיתר היה שאמרו אל אזהרתן זו היא מיתתן וישראל יתחייב פעמים קרבו פעמים מלקות פעמים מיתה ופעמים איו מתחייב אלה אלא שהוא כעובר על מצות מלך ונשא עינו. *Ex differentiis quae occurrunt inter Israel, & reliquas gentes in negotio praeceptorum, omnibus impositorum, est; Quod Israel nunquam reus efficiatur, nisi praecesserit admonitio, aut adfines testes; reliquae vero gentes neque admonitione opus habeant, neque testibus: quia inter peccatum ignorantiae & voluntarium non distinguunt. Ita etiam convinci possunt propria oris confessione, quod apud Israelitas non admittitur, qui testes requirunt: Est & aliud discrimen, quod gentes, dum quodcunque transgredimur praeceptum suum, morte illud semper eluere debeant (atque hoc est quod dicunt Rabbinii nostri f. m. Admonitio eorum est mors eorum) Israelita vero quandoque incurrunt in poenam sacrificii, quandoque flagellationis, quandoque mortis; quandoque nulla ipsos manet poena, sed est quasi violasset praeceptum regium, & portat iniquitatem suam. Plura de hoc praecepto suggerit Maim. Hil. Jesh. Tor. cap. 1. סס N. S. 1.*

XXIX. שלא לעשות פסל. *Non esse faciendum sculpsile. Exodi cap. 20. v. 4. Non facias tibi sculpsile, nec ullam similitudinem. Sensus huius praecepti plenius pandit R. Levi; שיעשה צלמים שיעבדו אפילו לא עבדם העושה אותם העשייה לבר אסורה להרהיק המכשור ואין הפרש בין שיעשה בידו או יצוה לעשות. Ne faciamus imagines ut colantur, etsi is, qui facit, non colat eas. Prohibetur autem fabrica sola, ad removendum scandalum. Neque discrimen est, siue quis faciat ipse, siue facere jubeat alium. Quod posterius lemma, ex Maimonide desumptum, Rab. Levi non probat. De discrimine vero imaginum licitarum & illicitarum, quarum illae prominentes; hae שוקעות profunda, depressae; quid item de annulis sculptoriis sentiendum, agitur in Mass. אילים. Vide etiam Maim. Hil. Avod. zar. cap. 3. סס Neg. 17. 18. 19. 20. ועובר עליה ועשה אלמים. סס S. 63. הנעבדים במזיד לוקה. Qui vero, transgressus, fecerit imagines destinata opera, quae colantur, flagellatur.*

XXX. שלא להשתחוות לעצם תנא היא כל. *Non esse incurvatione colendum Idolum. Idolum autem est, quicquid praeter Deum colitur; Exodi 20. v. 5. Non incurvabis te eis, nec colles ea. Volunt Rabbinii, conjungi עבר השתחוות, non tam quod השתחוות, nulla cultus intentione facta, non prohibet.*

beat, quam ut palam fiat, inclinationem illam esse ex quatuor speciebus cultus, in toto orbe pene receptis. Quid autem sit השתחוה, fiat ne בישוט ידים *extensione manuum & pedum*; aut *applicatione vultus ad terram*? Item, liceat ne ad statuam, spinam, pedi infixam, eruere, vel nummos dispersos colligere, disputant Talmudici tractatu peculiarari de *Idolat.* ונחנת בכל מקום ובכל זמן בזכרים ונקבות ועובר עליה והשתחוה לשום עץ בעולם או זבח וקטר ונסך או זרק במזיד חייב כרת ובעדים נסקל ובשונג חייב חטאת. *Preceptum hoc valet omni loco & tempore, in utroque sexu. Qui vero transgressus, coram ullo se prostraverit Idolo in munda, aut sacrificaverit, aut adoleverit, aut libaverit ei, aut projecit, si ex ἀποσιτισμός fiat, reus est excisionis; si testibus convincatur, lapidibus obruitur, si ex ignorantia peccaverit, sacrificium pro peccato offert.*

XXXI. שלא נעבור שום עץ בעולם. שלא נעבור שום עץ בעולם. ברכים שורכה שעובדים אותה המאמינים בה ואף שאין עבירות בהחית סד עבירות שאמרנו למעלה. *Ne ullum colamus Idolum iis rebus, quibus a cultoribus suis honoratur, etsi cultus ille non sit ex quatuor cultus speciebus, quarum supra meminimus; Quid? quod ne cum quidem honorem deferre Idolis licet, qui probrosi & indecoris exhibetur gestibus; qualis est extensio clunium in Peoris cultu; projectio lapidum Mercurio solennis, &c. Hoc qui designarit, testibusque convictus fuerit, lapidatur. Duo hæc præcepta Nachmanides cum illo: Non erunt tibi Dii aliam, &c. conjungit, Vide Cbin. 19. b. 20. a.*

XXXII. שלא לישבע לשוא. *Non esse jurandum in vanum, juxta illud: Non assumes nomen Domini Dei tui in vanum; Exodi 20. v. 7. Quatuor modis observant Judæi, violari hoc præceptum: כנון שנשבע על דבר ידוע שאינו כן כנון על עמוד של שיש והוא של זהב וכן כל כיוצא בו והצר השני כנון שנשבע על הירוע שהוא כן כנון על האבן שהוא אבן ועל העץ שהוא עץ וכל כיוצא בו הצד השלישי שנשבע לבטל מצוה זו או מצוה שהיינו השני כהן שנים זה לבטלה לגמרי והוא שאין בידו לישבע על סף שכבר חייבו הארץ ובמי שנשבע בדבר ידוע שאינו כן הוא הצד הרביעי שנשבע לעשות דבר שאין בו כוח לעשיתו כנון שלא יישן ג' ימים רצופים או שלא יאכל שכרה ימים רצופים וכן כל כיוצא בו i. e. Primo, cum juras de re nota, qua tamen ita se non habet; de columna, verbi gratia, marmorea, quæ aurea est, &c. Secundo modo, cum juraveris de re nota, quæ ita se habet, ut cum lapidem vel lignum esse salia, qua-*

lia sunt, juraveris, &c. Tertio modo, cum juraveris, se hoc vel illud præceptum, cui nos obstringis Deus benedictus, redditurum irritum. Nam & hoc omnino vanum est: Nec enim in ejus potestate est jurare de re, cui ipsum Deus jam astrinxit, & per quem juraveris de re nota, quæ ita non est. Quarto modo, cum juraveris aliquid facere, quod in viribus ejus non est, ut quod totos tres dies non sis dormiturus, aut septem dies nihil esurus, &c. משרשי המצוה לרעה בני אדם ולקבץ בנפשותם ולחזק האמונה בלבותם כי הארץ אשר בשמים סמל חי וקיים לעד אין קיים נקימו וראוי ומחויב עלינו בזכר שמו הנרדף מעשינו ועל דבירינו ליכרו באימה ויראה כרתת וכיוצא ולא כשהחלים ומדברים בדברים קל כמו הדברים החיים ונפסדים ואינם נשארים נקיים כמו אנהנו בני אדם ושאר דברי העולם השפל על כן ראוי לקבץ הענין הזה בלבנו ולהיות יראתו על פנינו לחיותו ולזכרנו חייבנו במצוה הזאת לכל נזכיר שמו הקדוש לבטלה וענש מקלות על המקול ועובר עליה. *Ratio hujus præcepti est, ut sciens homines, cordibusque suis imprimant, & fidem in cordibus suis corroborant, quod subsistentie Dei benedicti qui in celis superne vivat, & quem testem statuunt, subsistentia nulla sit similis. Teneri proinde nos & docere, quoties mentionem facimus nominis ejus magni, super facta nostra aut dicta, ejus meminisse cum reverentia, timore, tremore & commotione; secus quam illi faciunt, qui ludicra loquuntur, aut res vanas, cujusmodi sunt ea, quæ quidem sunt; sed corrumpuntur, & in subsistentia non permanent, quales ipsimet nos sumus homines, & reliqua hujus mundi inferioris creature. Convenit igitur nos hoc negotium cordibus nostris serio imprimere. Ut autem ejus timor sit sub aspectu nostro, nos vivamus, & digni simus, legem hanc nobis dedit, ne commemoremus nomen ejus sanctum in vanum. Hanc qui vili pendit & transgressus fuerit, flagellationem meretur. Distinguunt ab hoc juramento vano, juramentum falsum, quod ipsum tamen etiam ex hoc principio eliciunt: ומרה: השרש בעצמו הוא ענין שבועת שקר כלומר נשבע לקיים דבר ולא קיים שהוא נקראת שבועת ביטוי שנא עליה לאו אחר בפני עצמו בסדר קדושים תהיו כמו שנ' ולא תשבעו בשמי לשקר כי תשבע בשם הנדול לאמת דבר שהיה והוא יודע ששקר בפיו הנה הוא מקל ביראת אלהים כאומר בלתי שאין אמת ותאמנה שפתיו וכן תשבע לעשית דבר ואחר כך לא יעשה הנה הוא גם כמורד אור מנחשי האמת כי פירוש נשבע לפי דעתי שגומר האדם בלבו ואומר בפיו להיזר מקיים אותו דבר שנשבע עליו ולא ישנה לעולם כמו שהשם בה קיים לא ישתנה.*

Deus in hoc precepto : Et memento, te servum fuisse in Ægypto, propterea precepit tibi Dominus, &c. Occupata est Theologia Talmudica in hujus precepti examine præ cæteris sollicitè. Habent enim quedam opera, quæ vocant עיקר מלאכות *fundamentum operum*, quibus homo reus redditur violati Sabbathi, cuiusmodi sunt 39. Alia vero opera sunt קלור שואסו *levia, quæ prohibentur ut sint sepes*. Decidunt, item quid sint שבותין *&c.*, quod ex communi Rabbiorum sententia, liceat pellere Sabbathum *ad liberandas animas*, כיו הריז לחלל שבת בשביל תצלה *quod qui promissus est violare Sabbathum pro salute animarum, laudem meretur*. Unde & pro ægroto impune Sabbathum violant. De quibus in Mass. שבת & טוב יום. Conf. Maim. Schabb. cap. 1. סמן N. 66. סמן S. 273. וגוהנת בכל מקום ובכל זמן בזכרים ונקבות ועובר עליה במיד נסקל והוא שיהא שם עדים והתראה שכל זה ביד לעדים שאין מיתה או מלקות אלא בעדים והתראה. והתראה לעולם להבחין בין שונן לסויד. *Consuetudo obtinet omni loco & tempore, in utroque sexu. Qui superbe fuerit transgressus, lapidatur, quod fit, si adsint testes & admonitio. Hoc enim in genere tenet, quod non fit occasio, aut flagellatio, nisi accedentibus testibus & admonitione. Requiritur enim hac, ad distinguendum superbe & ignorantèr peccantem.*

XXXIV. שלא להרוג נפש. *Non esse occidendam animam; vel; Non esse occidendum insonsem, juxta illud Exodi cap. 20. v. 13. Non occides.* שורש מצוה זו ידוע ונגלה לכל רואי השמש כי השם ברא העולם וצונו לפירות ולרבותו כדי לישבו לפניו וסנענו שלא נחריבו בדינו להרוג ולאבר הבריות שהן המושבות העולם ואולם הרשעים הנטורים כגון המינים והמלשינים אינם מושבי העולם ועליהם אמר הבתוב באבוד רשעים רנה לפי שהם לא ישיבו העולם אלא יחריבוהו בכל כוחם והוא מה שאמר חכם מחכמים באברו הרשעים קוצים אני מכלה מן הכרם כלומר באברו אלה יתישב העולם יותר כמו שפירש הכרם מתרבים וטובים יותר בסילוק הקוצים סמן. *Ratio hujus precepti nota & manifesta est omnibus Solem aspicientibus. Creavit enim Deus mundum, eundemque mandato suo crescere & multiplicari voluit, ut habitabilis in conspectu ejus redderetur: Interdixitque nobis, ne destrueremus eum manibus nostris occidendo & perdendo creaturas, quæ Mundum faciunt habitabilem. At perfecte impij, cujusmodi sunt heretici, & obreftatores, cum non reddunt habitabilem, & de iis dicit Scriptura: In perditione impiorum est*

cantus, quia mundum destruant potius, quam constituent, quantum in ipsis est. Atque hoc est, quod quidam ex Sapientibus nostris dixit: Perdendo impios, spinas ego aboleo ex vinea; quasi diceret: Interitum illorum mundum excolis magis, quemadmodum fructus vinea crescunt & meliores fiunt, si spina auferantur ab ea. Specialia hujus precepti exstant cap. 9. Sanhed. & cap. 2. Maccos. Confer. Maim. Hil. רוצח cap. 1. סמן N. S. 160. סמן S. 81. Homicidam voluntarium הורגין בסיף occidens gladio.

XXXV. שלא לבא על אשת איש. *Non esse congregiendum cum alterius uxore; argumento loci Exodi 20. v. 14. Non machaberis.* Quid נאף, quod machari vulgo, alii simpliciter *fornicari* vertunt, Hebræis fit, R. Levi explicat: שלשון ניאוף סתם משמע באשה איש כמו שואסו ול אין ניאוף אלא באשת איש. *Vocem absolute & simpliciter notare voluit congressum cum uxore viri alterius; quemadmodum Rabbini dicunt: Non dicitur ניאוף nisi de uxore viri.* משרשי מצוה זו בדי שיתישב העולם כאשר הפך השם והשם בה רצה שיהיו כל ענני עלמיו עושין פירותיהן כל אחד ואחד לבינה ולא שיתערבו מין במין אחר וכן רצה שיהיה זרע האנשים ידוע של מי הוא ולא יתערבו זה לזה ידוע ימצא כמרה הזכרון בניאוף שתהיה סבה לבטל כוח ממצות האל עלינו מצוה בכבוד האבות ולא יוכרו לבנים ועוד יהיה כשלוק במה שנצטוונו גם כן שלא לבא על האתוהר ועל הרבה נשים והבר יעקר בכבת הניאוף שלא יכירו בני אדם קרובותיהן מלבד שיש בענין הניאוף עם *Ratio hujus precepti est, ut incolatur mundus ad voluntatem Dei. Voluit autem Deus benedictus, ut omnes creature Mundi sui, fructus profervant, secundum speciem suam, neque species cum specie commisceantur. Idem etiam obtinere voluit in semine humano, ut constet cujus quodvis sit, neque hoc cum illo confundatur. Insuper plures reperiuntur corruptiones in adultério, quæ causa existunt violationum plurimorum mandato. Præcepit nobis Deus honorare parentes: At illi filijs non innotescunt. Est etiam offendiculum plurimis eorum, quæ iussi sumus. Sic prohibemur congregi cum fororibus, & alijs uxoribus multis; At omnia adulterium tollit, quod non norint homines propinquas suas. Præterquam quod adulterium, ubi cum proximi uxore res habetur, fit species rapinæ, &c. Imo & homicidia ex adultério oriri facile, potest idem R. Levi ostendit.*

Examen questionum huc pertinentium instituitur cum in Sanhedrin, tum in alijs locis Gemare. Confer Maim. Hil. Ilur.

flur. biah cap. 3. סמנ N. S. 96. De poe-
na adulterii ita loquitur R. Levi : ושם
בכנהדרין מתבאר שהטאף עם אשת איש
נמורה כחנק שניהם והטאף עם נערה
מאורשה שניהם בסקילה ואם נערה מאורשה
בת כהן היא תשרף והוא יחנק ואיסור אשת
איש הוא מן המצות שהן על כל בני העולם ככלל
בן ישראל בן נוי אבד שי חלוק קצת
שאין אישורת לנוי אלא על ידי בעירה
i. e. *Er ibi, in Sanhedrin, explicatur, adulterum (id
est, maritum) cum alterius conjugē con-
gredientem, utrumque suspendi : virum
cum virgine congregientem, utrumque sus-
pendi : virum cum virgine desponsatā rem
habentem, lapidibus utrumque obrui : Quod
si filia fueris sacerdotis, illa comburitur,
vive vero gula frangitur. Interdictum au-
tem adulterii ex praeceptis est, quae omnes
homines concernunt, siue Israelitae fuerint,
siue gentiles : Aliquo tamen discrimine ;
quia conjugium apud gentiles nonnisi con-
gressu contrahitur, apud Israelitas vero
etiam dote.*

XXXVI. שלא לנגב נפש מישראל.
*Non esse furto auferendam animam ex Is-
raele ; Ita enim octavum explicant prae-
ceptum, Non furaberis. Vide R. Levi in
Chim. p. 22. b. Confer Sanhed. cap. 11.
Maim. Hil. Genebh. cap. 9. סמנ N. S.
154. ועובר עליו ונגב נפש שכבר אותו נפש שכן בא
הפירוש שאין החיוב הל עליו עד שימכור
שכתוב אחר מנלה עליו וכתוב ונגב איש
ומכרו מות יסור. *Qui vero transgressus
est furatus fuerit animam, dignus est sus-
pendio, cum nempe vendiderit illam. Ita
enim explicatur, quod reatus non cadat in
quemquam, usque dum vendiderit eam.
Hoc quippe Scriptura ipsa alibi revelat :
Qui virum ablatum vendiderit, morte
moriatur ; Exod. 21. 16.**

XXXVII. שלא להעיד עדות שקר. *Non
esse testimonium falsum perhibendum, jux-
ta illud : Non loqueris adversus proximum
tuum falsum testimonium ; Exod. 20. v.
16. שורש מצוה זו נגדה כי השקר נמאס
ונאלח לעיני כל משכיל גם כי בפרות אמת
העולם עומד שכל דברי ריבית בני אדם
מהגדים בלתי אמת ואם כי, ככה להרבה הישוב
*Ratio huius praecepti
manifeste patet, quia mendacium abscissum
est factum quid est in conspectu omnis in-
telligentis. Et quia testimonio vero innu-
tus consistit mundus. Omnes enim conten-
tiones hominum deponuntur testimonio ho-
minum. Quod cum ita sit, eris testimo-
nium falsum causa devastationis orbis. Est
& haec materia in jure Hebraico satis
vexata, & tum in Sanhedrin, tum alibi
in Gemara ventilata. Quæritur enim :
Qui ad testimonium dicendum admitt-**

tantur, qui excludantur ? A quibus,
propter *ἀνιστοιχίαν*, nullam exigi possit tes-
timonium ? De diversitate testimonii ex
objecti varietate orta. De discrimine
עדות שטר. Itum רד"ש העדות והחקירה
לבעל פה. Adde Maimon. Hil. Ed. c. 13.
והנהגה בכל מקום ובכל. סמנ N. S. 216.
זמן בכורים אבל לא בנקבות שאין הנשים
בתורת עדות שהעדות צריך כיוון וישוב
העדת הרבה והעובר על לאו זה והעיד
עדות שקר בחבירו שם הכתוב נבול ענשו
לעשות לו כאשר חשב לעשות לחבירו ויש בו
מלקו. *Valet omni loco & tempore, in
masculis, in mulieribus non item. Nam
lege testimonii mulieres non tenentur. Re-
quiris enim testimonium rectam dispositio-
nem, & multum scientiam. Qui, transgres-
sus negatum hoc, falsum dixerit testi-
monium, contra proximum suum, poenæ
ejus Scriptura limitem ponit, ut fiat illi,
quemadmodum facere cogitavit socio suo ;
id est, flagellatione puniatur ; id quod etiam
in Sanhedrin explicatum est.*

XXXVIII. שלא להעלות גזל
במחשבותי תבולה לקחת לנו מה שהוא
*Ne cogitationibus quidem
locum dandum studio accipiendi, quod alterius
est ex fratribus nostris, juxta id ; Non concu-
piscas domum proximi tui. Exodi 20. v.
17. Unde brevius formant hoc prae-
ceptum Non concupiscendum. Vo-
lunt autem Rabbini praeceptum hoc red-
di irritum ab eo etiam, qui alteri ali-
quid aufert (לאו ולא תחמד אינו) מעשה
בנוסר עד שיעשה בו מעשה
dictum negatum hoc non completur, ni-
si fiat opus) et si forte *ἰσχυρότερον*, dederit
pretium, propterea quod in viro possessio-
ni illud eripuit. לפי
סדרשי מצוה זו לפי
שמתכנה רעה היא זו וערמת לו לאדם
תקלות הרבה שאחר שיקבע במחשבתו
לקחת ממנו אותו הדבר שחמד מתוך אורח
האור רעה לא ישניה גשום דבר ואם לא
ירצה חבירו לכוננו יאנוס אותו כסנו ואם
יקנה כננו איש שירגמו כאשר מצינו
נבית שנהרג עד ברמו שחמד ממנו אחאב
*Ex rationibus huius praecepti, quod
cogitatione illa, quæ existit hominum in
cogitatione sua destinavit auferre ipsi ali-
quid quod perit, irritante desiderio illo,
nihil pensi habet. Si tenueris ei proximus
illud vendere, cogis eum : Et si praesens
ei esset, facto illi occideret, quod in
Scriptura expressum, qui propter vineam
proximi, quem ab eo non fiduciam, occisus est.
V. 1. contra pravam cupiditatem hinc
inde tradunt in Gemara & Medraschorb.
Transgressorem Dei iudicio relinquunt ;
quia בעובר על מצות מלך ית וכמה
שלוחים יש למלך ית ליטור נקמות ממנו
est instar transgressoris mandati Regis be-
nede.**

בזמן הזה בונים יסודות יסודות
שנעזר בהם ברחל במזבח או בכנש לוקה.
Tempore templi, masculis & femellis,
transgressor vero, qui vel altare vel cli-
entum extruens de lapide, quem attigerat
ferrum, erat mastigia.

XII. שלא לעלות על המזבח במדרגות.
כדי שלא יעשה פסיעות נכוח בעלותו שג' ולא
תעלה במדרגות על מזבח אשכול לא יעלה
על המזבח במדרגות.
ascendit in ara
per gradatim, ita ut ne gradus suos ascen-
dendo grandiat, sicut dicitur: Neque ascen-
deret per gradus altare meum, ne dete-

guar tempore templi masculis & femellis
dat benedictio *lente, & cum timore.*
Ratio hujus præcepti eadem est quæ su-
perioris, ut in memoriam nobis revoce-
mus יראת המקום וחשיבותו וכבודו הנדור
Reverentiam
loci, majestatem & gloriam ejus magnam,
quia ad actiones cor conformatur. De re-
litur *Palma* cap. 7. Madd.
Mem. Huiusmodi habet, cap. 1. סמך
Neg. S. 190. 191. Legis hujus transgres-
sor לוקה *vapulae.*

SECTIO VII.

DE PRÆCEPTIS PARASCHÆ VIGESIMÆ

ab Exodi cap. 21. ad 25.

Præcepta Affirmativa continet XVI.

1. De servo Hebræo. 2. De desponsanda ancilla Hebræa. 3. De
redimenda ancilla Hebræa. 4. De suffocando homine fonte laqueo.
5. De causis poenaribus. 6. De tollendo noxio per gladium. 7. De
judicandis damnis bestiarum. 8. De decidendis damnis fovearum. 9. De
judicando fure vel ad restitutionem, vel mortem. 10. De judican-
dis damnis depastionis aut conculationis. 11. De judicandis damnis
ignis. 12. De judicio custodientis rem aliquam gratis. 13. De ju-
dicandis litibus actoris & rei. 14. De judiciis pro mercede custo-
dientis, & mercede conducentis. 15. De judicio mutuo petentis.
16. De judicio pellicientis.

Negativa vero occurrunt VIII. quibus prohibentur.

1. Non vendendum (cuilibet nempe) ancillam Hebræam, ab
eo, qui a patre eam emit. 2. Non diminuendum illi victum, ami-
ctum & conjugalem. 3. Parentes non esse percutiendos. 4.
Bovem lapidibus interfectum non comedendum. 5. Veneficum e
medio tollendum. 6. Nullo modo protelytrum affligendum. 7. Pro-
felytrum in facultatibus non opprimendum. 8. Viduam & orphanos
non molestia afficiendos.

XIII. מצות דין עבד עברי
לרצון ברוך, id est, *Præceptum*
עבד עברי כסו שבתוב בפרשה כי חקנה
Judicandum esse servum He-
bræum. *Scripta Præcepta* Cum le-
cum emeris Hebræum. Incipit illa cap.
21. Exodi. Quod præceptum voluerit Deus
יהיה עבד ישראל אשר בחר עם ד' *Præceptum*
כדי שלא יעשה פסיעות נכוח בעלותו שג' ולא
תעלה במדרגות על מזבח אשכול לא יעלה
על המזבח במדרגות.

ועל כן החזירו לרדם על אשר דיא החזר
ידינו ולגמול לו חסד. *Us fit populus ejus*
Israel, quem elegit in populum sanctum,
plenus & ornatus bonis & præclaris vir-
tutibus. 1. & habitatur in cum in be-
nignitatem & misericordiam, virtutes toto
omni celestissimum. 2. & per totam etiam,
ut misericordiam ejus, qui pro peccatis no-
stra, & in bonis et misericordiam.
יעזוב מציה בנדים אשר לא בנדיבות אלא
ראשון קנה עבד עברי ודוקא ביום שישראל
ברוך

שרוין על אדמתו ועובר עליה ולא עשה לעבד מה שכתוב בו בטל עשה וגם מלמד נפשו להיות אכזרי וכמעט שמעיד על עצמו שאינו מבני ישראל כי הם רחמנים בני רחמנים. *Consuetudo hujus præcepti obtinet in masculis, in femellis non item. Mulier enim Hebræa servum non emit. Præcipe autem restringitur ad tempus, quo Israelita suam incolebat terram. Transgressor, qui non facit servo, quod ei præscriptum, affirmativum reddit irritum, docetque se crudelem esse; & tantum non testimonium perhibet, quod non sit Israelita, qui misericordes sunt, filii misericordum.* Ad. Talm. Hil. Kiddush. Maim. Abhad. cap. 1. 4. סמ"א A.S. 83. 85. 86.

XLIII. מצות יעוד של אמה העבריה. *Præceptum de desponsanda ancilla Hebræa.* כלומר שאורו ישראלי שקנה אמה העבריה שישאנה לו לאשה או יתנה לבנו לאשה שנ' אם רעה בעיני אדוניה אשר לא יעדה והפדה, id est, ut Israelita ancillam Hebræam, quam emit, vel uxorem ducat ipse, vel filio suo eam locet, sicut dicitur: Si displicuerit hero suo, qui eam sibi desponsavit, redimere faciet eam; Exodi 21. 8. ואמרו לו כאן רמז לך שמצוה ביעוד ובפירוש אמרו לו מצות יעוד קודמת למצוה. *Dicunt Rabbini: Innuhi hic præceptum desponsationis: Et expresse moneant, præceptum desponsationis præcedere præceptum redemptionis.* משרשי מצוה זו שריחם האל על הענייה הנמכרת ועל אביה שנצטרך למכרה וצוה הקונה או תהא לישא אחרת לאשה ולעשותה נכרת כי אל תהא ורחום הוא, *Ratio hujus præcepti est, quod misereatur Deus afflictam venditam, & patris ejus, qui vendere eam cogitur. Præcepit autem emitto ducere eam in uxorem, eamque facere dominam, quia Deus misericors est & gratus: aut si ipse eam noluerit, ut filio suo eam elocet. Quæ ad pleniorum hujus materiz tractationem pertinent, peti debent ex loc. cit. Expiravit hujus præcepti usus cum Jubileo.*

XLIV. מצות פדיוה אמה עבריה. *Præceptum redemptionis ancillæ Hebrææ; juxta illud: Redimere faciet eam; Exodi loc. cit.* וזו מצות עשה כלומר שייסיע האדון הקונה אותה בפדיונה ויתן ליה מקום לשוב לבית אביה כמו שאמרו לו שמנע פדיונה ורצא כלומר שאם לקחה כששים דין' לשש שנים ועברה שלש וקמצרה שלשים דין' שיקה וישיבת' ילא יסעו עליה שתשלים שנות עבודתה עכף או שיאמר מעותי היו בטילות אצלה תסיף לי ריוח אם תרצה לצאת שאין זה כי רוע לב ולבני ישראל שהם בני מלכים רחמנים בני רחמנים ראוי להם לעשות חסד עם העבדות אף כי לאשר עבדום ואפי' יום אחד. *Est hoc præceptum affirmativum, quod vult, ut Dominus,* Theol. Antiq. Sacr. Tom. III.

qui possidet eam, redemptionem ejus juvet, locumque ei concedat se convertendi domum patris sui, quemadmodum Rabbini nostri dicunt: Diminuat לִטְרוֹת עֲיָא, & ipsa exeat. Sensus est: Si obtinuit eam sexaginta denariis per sexennium, ipsa vero triennium servierit, detrahat triginta denarios eamque dimittat, neque urgeat eam, ut annos servitutis absolvat omnibus modis. Neque dicat: Otiosa fuit pecunia mea apud eam. Addat mihi aliquid lucri, si egredi voluerit. Promanant enim hæc ex animo malevolo: Israelitas vero, qui filii sunt Regum misericordum, filiorum misericordum, docet exercere misericordiam cum creaturis, iis etiam, quas servitutis suæ subjecerunt, etsi vel unius diei compendio fiat.

XLV. שנצטוו להמית העוברים על קצת מצות שכתורה כתב שנ' וסכה איש יוסח. *Mandatum nobis esse, ut occidamus transgressores quorundam Legis præceptorum strangulatione, sicut dictum est: Qui percussit virum & mortuus fuerit, morte moriatur; Exodi 21. v. 12. Habet R. Levi hanc verbi מוֹת explicationem, ex trito illo Rabbiorum: מיתא האמורה: קל מיתא סתם אינה אלא חנק מיתא מיתא, strangulationem significat. שורש מצוה זו גנלה לכל כי מלך במשפט יעמוד ארץ שאילולי יראת המשפט והרג בני אדם זה את זה על כן צוה האל בה' להמיר הרוצח ובחכמתו בה' ראה שראוי לענוש אותו במיתת חנק. *Ratio hujus præcepti omnibus nota est. Rex enim judicio stabiliet terram. Et certe, nisi metus iudicii obstaret, alii alios interficerent. In mandatis proinde nobis, dedit Deus Benedictus, ut occidamus homicidam, suaque Idem sapientia prævidit, eum supplicio hoc strangulationis esse dignum. Nempe, ut R. Levi commentando pergit, voluit nobis innotescere, Lege Talionis se in ejusmodi sceleratum animadversurum כי כאשר עשה כן יעשה לו והרוצח כונתו להמיר הנרצח במהרה כי מפתח אליו יסחר מיתתו בכל כוחו וכמו בן חקלה התורה במשפטו להמיתו כחנק שהיא מיתה מסה' ויא' ולא כשריפה וסקילה שהן בצער רב, quemadmodum fecit, ira & fiat illi. Fuit autem homicida insentio, occisum repente e medio tollere, mortem enim ejus, præ metu accelerat pro viribus; ira & Lex eum cito tolli jubet strangulationis, quæ mors est præcepti; non autem combustionis aut lapidationis; quæ cum magna conjuncta sunt dolore. Supplicium hoc Rabbini ita describunt: המחיוב את המחיוב במשקיעין את ארבעתיו ובוכין סודין קשה לתוך הרק' על צואתו זה מושך אצלו הרה מושך אצלו עד שנפשו יצאה. Immergebant eum fimo ad genua usque, involuebant-**

que sudarium durum molli, collo illud ejus circumligantes; utrinque autem strabebant, usque dum anima fuerat egressa. Vid. Mass. Sanhed. cap. 17. Hoc autem præceptum tantum habet locum in terra Israelis, *לא יעשו כן* נפשות *לא יעשו כן*. *Quia judicia capitalia non exercentur nisi in terra.* Nachmanides hæc quatuor suppliciorum genera Mosaicis præceptis non annumerat secus quam fiat a Rambam. R. Nachmanides fundamentum est: כי בפסוק הרע ובערת הרע מקרבך צוהה: התורה דרך כלל שנבעל כל עושי הרע מבינו ובו נכלל כל הרע וכשיפרט הכותב אחר כן חלוק המשפטים לפי העונשים אין זה נהשב לסוזה שאינו כי אם ביאור הענין. *Quia versu; Et exterminabis malum e medio tui. &c. præcipit Lex exterminium omnium mal. s. c. tum inter nos. Eoqu. omne continetur judicium. Quod vero specialem postea subicit Scriptura distributionem judiciorum, pro ratione penarum, non reputatur pro præcepto, quia tantum explicatio rei est. R. Levi judicium le-ctori relinquit.*

XLVI. מצות דיני קנסות. *Præceptum de judiciis multarum; seu causis multatis, ut Angelus Caninius reddit; vel, juxta Scalig. causis criminalibus, vel etiam causis penales, ut Buxtorfius vertit; quo injunctum sibi scribunt, חובל ברוך חובל בחכירו לענשו כמו שכתב בתורה בפרשה יבוי ויני יריבו אנשים זה נקרא דיני קנסות* *judicium contra violentiam proximum suum, ad multandam eum, sicut scriptum est in Lege; Paralcha: cum contenderint homines, &c. Exodi 20. v. 18. Atque hæc appellantur דיני קנסות* *causæ penales.* ובפסוק אחר כולל משפטי הקנסות כולם והוא שכתוב כאשר עשה כן יעשה לו ירצה לומר שילקח ממנו מה שיצערנו בכדי מה שצער הוא אם חבירו כמו שכתב הקבלה בו ואפילו לא חבירו אלא שבישו כלבד יצערנו כד במסוג שישלם למתבייש כפי השיעור ההוא ואלה תרינין שנקראין דיני קנסות כגון נזקי אדם באדם ושור בשור ושור באדם ובאדם בבהמה אין דיני אמת אלא בדי הסכונן בארץ ישראל. *Alio vero loco in genere exprimiuntur causæ penales omnes, eo nempe, quo scribitur: Quemadmodum fecit, ita &c illi fiat, q. d. ut sumatur de ejus pecunia, secundum quod afflixit proximum suum. Id quod vult traditio παρπαράδοτος. Et si non percussit, sed tantum confuderit illum, penam ab illo accipiet Dominus judicii pecuniariam, quam retribuet illi, quem in ruborem convertit, pro ratione videlicet delicti. Atque hæc judicia, que vocantur multatitia, sunt damna hominis in hominem; bovis in bovem; bovis in hominem; hominis in bestiam; que non*

exercent nisi judices Domus iudicii *שורש מצוה זו* *והנכלל כל מה שבא בתורה כענין הרע אינו צריך לינוע אחר טעמו שר דבר כי דבר מושכל הוא שאם אין משפט לא יתישבו בני אדם ולא יעמדו יחדו לעולם ואי אפשר לארץ בלתי המשפט. *Fundamentum hujus præcepti, ut & omnium que in Lege occurrunt, de iudicio, non necesse est nos sollicite sensum investigare; est enim res illa intellectu facilis. Nam nisi esset iudicium, non habuissent una homines, nec consisterent una unquam: Neque cavere potest terra iudicio.* De variis autem transgressionibus hujus speciebus & gradibus agit Tal. Mals. *Baba kama c. חובל* Conf. Maim. Hil. Chobel umazzik, cap. 1. ובתב רבינו אלפאסי א' 7. ססנ א' 7. מנהג שתי ישיבות שאין נובין קנס מכרו ליה ער שמפיים לבער דיניה ובר יחוב ליה שיעור מאי רחוי ליה שור ליה לאחור בין אפיים מדיה דינה בין לא אפיים. *Scriptis Magister noster Alpbesi, b. m. Consuetudo duarum Academicarum est; Quod etsi nonnunquam exigant multam, anasbemat tamen reum percussant, donec adversario suo satisfecerit, & dederit ei pro ratione delicti, quod congruum fuerit; tunc dimittunt ipsum statim, siue iudicem placaverit, siue non. Legi autem huic masculos tantum subijciunt, famellas non item.**

XLVII. שניצטנינו לחרוג העונשים על קצת התורה בסיף וזה הרע נקרא לרבותינו הרע והיה מיתה קלה ואחד מן המוסמין במיתה זו הסכה עברו אפילו כנגדי יהוה שמת תחת ידו' נקם ינקם ונתא הפיר' שיהרג מכהו בסיף. *Quod jubemur occidere, transgressores quorundam præceptorum Legis, gladio. Atque hoc supplicium vocatur a Rabbis nostris occisio, quæ mors facilis est. Unus autem eorum, qui hoc supplicio tollendi sunt, est, qui servum suum percussit, etsi Cananæus fuerit, si sub manu ejus moriatur, sicut dicitur; Vindicando vindicator; Exodi 21. v. 20. i. e. occidatur occisione gladii. Vide Baba Kam. Maim. Hil. Sanhed cap. 14. ססנ א' 99. שירצה זו שירצה האל לעקור מתוך אומות הקדושה רוע הלב והאכזריות הגדולה ועל כן צוהה שכל מי שיגבר עליו בעם גדול כל כך שיכיר הכאת מרת עברו שהוא בביתו ואין לו מושע שיסמך העושה זה. *Ratio hujus præcepti est, quod ita Deus Benedictus de medio populi sui sancti eradicare voluerit malitiam cordis, & magnam illam crudelitatem. Mandavit propterea, ut omnis, quem forte iracundia effervescentia ita vicerit, ut lethali ictu servum suum, quem domo suæ alit, percussit, neque sit, qui eum haberet, occidatur.**

XLVIII. מצות כל לרץ בנזקי בהמה. *Præceptum Domui iudicii datum, in decidendis controversiis ex bestiarum damnis oris : vel plenius ; לרץ ברוך שור המצוי ביד שהזיק אדם כמו שכת' בפרשת כי יטע כח שהזיק ממנו כמו שכת' בפרש' כי יטע עיקר פירושו שר' יטע' ידיוהו וסמיו וכן שהזיק כנפו או ברגלו או נשך כשיניו או אפילו הזיק בקרניו כולן בכלל לשון נגיפה . משמע אבל נגיחה לא משמע אלא בקר .* *Ad iudicandum iudicium bovis ledentis ; sive jam ledat hominem, sicut dicitur in Parascha : Cum cornu petierit bos virum vel mulierem ; Exodi 21. v. 29. si-ue laferit facultates ; quemadmodum legi- tur : Cum percusserit bos alicujus bo- vem proximi sui ; Ibid. v. 35. Significat autem נגף idem quod רתף impulit. Ni- bilominus , sive laferit eum corpore suo, sive pedibus suis, sive morderit ipsum dentibus suis ; vel si cornibus etiam suis eum petierit , illa omnia generaliter signi- ficans נגיפה percussione . At נגיחה pro- prie nominat cornu ferire morat. Obser- vant autem Hebræi Synecdochicam lo- cutionem . Ponitur ורץ שור bos ; & intelli- gitur omne iumentum , bestia , & avis , que nocent . Plenior huiusmodi casuum explicatio traditur capitibus sex primis in Baba Kama . Conferatur Mam. Hil. Nizke Mam. cap. 81. ססג A. S. 396. Et ut Judæi decernerent דיני שנקראו דיני הגמכות קנסות שאין רגץ אותו אלא ב' הגמכות קנסות ישראל iudicia illa poenarum mul- zatissiarum a nullis exerceri nisi a Synec- dria קנסות ישראל , idque in terra Israe- lis ; ita omnem illum , qui quemquam, dicto modo , laferit , ad restitutionem Deo reddendam damnant .*

XLIX. מצות ב' לרח בנקי הכור. *Præceptum Domus judicii de judicandis damnis foveæ*, id est, לרח בריני הפותח בור במקום שהיה כשלח לבני אדם שנ' כי יפתח איש בור וכו' כמו שטר' בפרש"י ולא דקא בור אלא אפי' שיה וסערה ולא נאמר בור אלא ללמד שיה כי ב' להסמית נפחים. *Ad judicandum judicium aperientis foveam in loco, qui hominibus est offendiculo, juxta illud : Cum aperuerit aliquis foveam, &c. Exodi 21. v. 33. quemadmodum illa Parasceba scriptum est. Neque vero præcise fovea intelligi debet, sed etiam scrobs & spelunca. Fovea autem vocabulum adhibetur, ut doceamur requiri tantum spatium, quantum fas est ad occidendum, videl. 10. palmorum. Speciales hujus præcepti casus ventilantur in Bab. bas. cap. 3. & 6. Confer Maim. Hil. Nizk. Mam. c. 1. סמנ א"ל. S. 396. Datum est hoc præceptum viris tantum שהו אינו רצוח ולא*

*non autem mulieribus, hæ enim non judi-
cant; juri tamen & Legi restitutionis
subjiciuntur, tam lædentes, quam læsæ.*

מזרח ב' לרח נגב בחשלוטין או
Præceptum Domus judicii, de judicando furo, vel per compensationem, vel per mortem; juxta Textum: Cum quis fuerit furatus; Exodi 22. vers. 12.
 ענין הגניבה הוא הלוקח דבר סתם חבירו
 סביתו או סביתו בעל שם יראה כעל
 יור *Est autem furtum, cum quis de facultatibus proximi sui aliquid abstulerit, de domo vel loculo ejus, paterfamilias nec vidente, nec sciente. De variis hujus præcepti circumstantiis agitur in Kama cap. 7. Sanhed. cap. 8. c. 3. Merzia. Item hinc inde in Kiddusch. 1. Schebbuorh. Maim. Hil. Genebh. cap. 2. נוהגין בזכרים שעליהם A. S. 71. סמך*
 לעשות דין וככל מקום שיש ב' סמוכין
 בארץ מחייבין לשלם חשלוטין ד' וה' ואם
 אין סמוכין אין להם בה לחייב אלא להחזיר
 הגניבה או רמיה אבל מכירת הנגב עצמו
 אינה נוהגת אפי' בסמוכין אלא בזמן שהיכל
 נהרג *Obrines confuendo in mafculis, quorum est judicare; Et in omni loco, ubi Synedrium est constitutum ab iis, qui in terra Israelis sunt* *חשפוטא דערט*, *damnant*
 eos ad restitutionem quadrupli aut quin-
 tupli. Sin autem *חשפוטא דערט* non fue-
 rint, non est iis potestas illos damnandi,
 nisi ad restitutionem ablati, aut acquiva-
 lentis. At venditio furis ipseus non est
 usitata, ut quidem inter *חשפוטא דערט*,
 nisi tempore Jubilai.

לך בנקי שן ורגל כל' מי שהק' ל.
 לחבירו נזק הבא מחמת השן או מחמת
 הרגל בנזק שהכניס בהמות בשדה חבירו
 ואכלה שם או הפסידה וינקותיו כעברה שם
 רגליו שיש עינו להפסיד כחביוניו מ
 רגליו שלו כל מה שהפסיד שם יבער
 ויערית שם ופירשו ל' דהיינו שן וס'
 איש שדה וכו' ופירשו את כערה וכו' פירשו
 שכל אחר כן ושלח את כערה וכו' פירשו
 ל' דהיינו רגל ונאמר על שניהם מיטב
 שרחו ומיטב כרמו ושלם. *Judicium seren-*
dum de damnis dentis aut pedis, id est,
quod eum, qui damnium intulit proximo
suo dente, aut pede, ut cum introduceris
bestiam suam in agrum socii sui, ubi ita
la vel depravitit vel corruperit teneros
ejus ramos transeundo ibi pedibus suis, dam-
nare debeamus ad restitutionem omnium ex
pretiosissimis ejus, quas perdidit, q. d.
Exodi 22. 5. Si depasci fecerit aliquis
agrum, &c. id quod Rabbinus nostri
dente fieri scribunt; Prout alterum illud,
quod scriptum est: Et miserit jumentum
suum, &c. (Ibid.) idem de pede expli-
cant. De utroque autem dicitur: Bonita-
tem agri sui, & bonitatem vinez suae
reddet. Ita Chin. pag. 25. b. Confer
Maim. Hil. Nizke Maim. c. 3. סמן Aff.
 5. 67.

S. 67. Enumeratio casuum specialium petenda ex *Cbinuk* loc. cit. *ἐντοῦτος*, prolixius ex *Gittin* & *Kama*. ונוהגת בזכרים שעליהם לעשות דין ומכל מקום חנקבות בכלל דין התשלומין בין חזיקו או הזיקו וזר העובר עליה ולא הן דין זר במו שנחבט בטל עשרה. *Consuetudo valet in masculis, quorum est judicare: Sed & uxores omnino generaliter sub Lege restitutionis comprehenduntur, sive laedunt, sive laeduntur. Synedrium autem quod Legem hanc violaverit, & juxta praescriptum judicium non judicaverit, irritum facit assensum.*

LII. סצות בד' לרזן בנזקי האש. *Præceptum Domus Judicii datum ad judicanda damna ignis, vel; לרזן ולחייב לשלם מי שהזיק חבירו באש כגון שהדליק את גרישן או שרף לו שום דבר שכ' כי תצא אש וכו' פי' תצא משמע מפילו יצאה מעצמה ובא להדיר שש' הדליק בתוך שלו ויצאה מעצמה והזיקה שחייב לפי שלא שמר נחלתו שהאדם חייב לשכור אשו שלא תצא וחזיק שרדן האש ללכת מעצמה אעפי שאינו בעל חיים. *Ut judicio restituere cogatur, qui proximo suo damnum intulit igni, nempe, qui accendit metam frugum ejus, aut ei quicquam combussit, juxta illud Exod. 22. vers. 6. Cum egressus fuerit ignis, &c. Egreduendi vox proprie hic sumpta, cum etiam notat ignem, qui sponte erumpit. Monet autem, quod etsi intra sua incendat ignem pomaria, & sponte is egressus noceat, reus sit; quia prunas suas non curavit. Tenetur enim homo ignem suum custodire, ne excas & ladas. Natura quippe ignis est sponte erumpere, etsi visam non habeat. Cbin. Maim. loc. cit. cap. 14. ססנ S. 69. Cætera traduntur in Talmude, cap. 2. & 6. in Kama. Synedrium, hujus præcepti violati reum, eandem cum superiori sustinet poenam.**

LIII. סצות בד' לרזן ברזן שומר חנם. *Præceptum Domus Judicii, ad judicandam causam ejus, qui aliquid gratis custodit; quod ex verbis Exodi 22. v. 7. cum dederis quispiam proximo suo argentum vel vasa ad custodiendum, & furto ablatum fuerit e domo viri illius: si inventus fuerit fur, reddet duplum; eliciunt. ובא הפירוש שפרשה זו נאמרה בשומר חנם ופי' חנם שלא ככל הנפקד שים שכר על שמירתו. *Gloss. autem talis, hanc Praeceptum agere de eo, qui custodit חנם gratis. Continuum autem est, quoniam, cui aliqua responsum, pro deposito custodia nobil accepit. Chin. Maim. Hil. שאלה cap. 7. ססד A. S. 87. Specialia habentur in Mass. Bab. Kama, cap. 9. cap. 3. Metzia, & 8. Schebbuorib. Transgressor עשה בטל.**

LIV. שנצטוו לרזן ברזן שומר ונטען. כלומר שנעשה דין לכל מי שהטען את חבירו בשום דבר או שהלווה או הפקידו או גזלו או עשקו או חסכו שג' על כל דבר פשע וכו' אשר יאמר כי הוא זה ובא הפיר' על לשון זה של כי הוא זה שאין נשבעין מן התורה אלא אם כן יורה הנחבע במקצת ההלואה אבל אם יאמר לא היו דברים מעולם או דהריתי חבר במלירה ואפיו *Præceptum nobis est, ut inter accusantem & accusatum (actorem & reum) judicemus, id est, ut jus dicamus omni illi, qui ullam exigit rem a proximo suo, quam ei aut dedit mutuo, aut apud eum deposuit, aut rapuit, aut oppressit eum, aut ulla alia eum injuria affecit, juxta illud Exodi 22. v. 9. Super omni re pravaricationis, super bove, super asino, super pecude, super vestimento, super omni re amissa; quam dixerit, hoc esse: usque ad judices veniet causa utriusque: is, quem condemnaverint judices, reddet duplum proximo suo. Innuit autem hoc loco et illud, quod propterea lege jurare non teneantur, nisi confiteatur is, a quo quid poscitur, mutui illud respectum habere. Quod si vero dixerit: Nunquam res ita se habuerunt: Aut; Reddidit omnia mutuo danti; quod etiam in deposito valet; immunit per legem habetur juris jurandi. Proluxum Catalogum controversiarum hujus materiae pertexit R. Levi in Chin. pag. 26. a. Confer Talm. Bab. Kam. c. 3. Metzia cap. 1. Bat. cap. 8. Schebbi cap. 5. 6. 7. Gemar. hinc inde. Maim. Hil. Toen, venithan cap. 7. ססנ Aff. S. 87. Respicit autem præceptum hoc judices בכל מקום ובכל זמן וכד' העובר עליה ולא עשה דין אם יש כח בידו בטל עשרה וענשו גדול מאד שנזרס חרבו לארץ שאין הארץ מתישבת אלא ברזן ובמו שאסרו אל על שלשה דברים העולם עומד ואחת מהן הוא הדין והאת אחת מן המצוות שנצטוו עליה כל בני העולם בכללם לפי שאין אפשר *omni loco & tempore. Synedrium autem, ubi legem hanc violat, neque judicium fecerit, si possit, violat affirmativum, & poenam meretur gravem valde, quia causa est desolationis terræ. Neque enim terra subsistit nisi per judicium. Et, quemadmodum dixerunt Rabbini nostri b. m. Tribus rebus innixus stat Mundus, ex quibus una est judicium; Ita etiam hoc præceptum ex eorum est numero, quæ data sunt omnibus omnino hominibus, quia absque eo Mundus subsistere non potest.**

LV. לרזן ברזן נושא שכר והשיכר יפ'. נושא שכר שומר פקדון בשכר שנותנין לו על השמירה ושוכר הוא כמשמעו ששכר בהסמך מחבירו לרכוב או לעשות בה מלאכה וא

vero præcepti ratio quibus conficit cau-
telis, ex Talm. Codice Bab. Kama de-
promi debet. Ceter Mam. Hil. Maacoli
cap. 4 סמן N. S. 135. ונהגת מצוות
איסור בשור הזכרים ונקבות בארץ ישראל
דוקא נוהג דין שור הנסקל על פי סמוכים
ובדר של בן יעקבן עליה ואכל ומשורו כיתה
במזד לוקה. *Consecratio præcepti de pro-
hibita carne, constringit utrumque sexum
in terra Israel. Præcise autem iudicium de
lapidato bove pertinet ad $\chi\alpha\pi\sigma\tau\omega\nu\delta\epsilon\tau\alpha\varsigma$,
& ad Synedrion $\tau\omega\nu$ XXIII. Qui autem
hoc violaverit præceptum, & destinata ma-
litia vel olea magnitudinem de carne ejus
comederit, flagellis excipietur.*

שלא נחיה מכשפה אלא גמיתה: LXII. מכשפה לא תחיה ולא דוקא מכשפה
 ש' מכשפה לא תחיה ולא דוקא מכשפה
 אלא כל מי שיעשה כישוף אלא דבר ברנול
 . שהנשים כשפניות יותר מן האנשים
Ne vivam relinquamus prastigiatricem , sed
occidamus eam, quemadmodum dicitur E-
xodi 22. v. 18. Maleficam non fines vi-
vere. Non autem de sola praeicse malefica
intelligi Scriptura debet, sed de omni ma-
giam exercente ; usitato tamen, quod mu-
lieres magis, quam viri, artibus magicis
sine dedita, loquuntur. Ratio hujus præ-
 cepti est: כי ענין הכישוף ענין רע מאד : ונורם
 תקלורת כמה לבני אדם ועל כן נצטוו
 לסלק מן העולם המשתול בה לפי שהוא
 בא כנגד הש' שהוא חפץ שישבו רשיתיה:
 הכל בדרך הנסע שרמזץ בתחלת הבריאה
 זה בא לשנות הכל וענין הכישוף הוא לפי
 דעתו כן שהקבה שם בתחלת הבריאה לכל
 דבר ודבר מוכיח העולם טבע לפעול פעולתו
 טובה וישרה לטובת בני העולם אשר ברא
 וצוה כל אחד לפעול פעל למינוהו כמו שכת'
 בפרשת בראשית למינוהו על הגבראים וגם
 על כל אחד ואחד המשיל כוח ממעלה:
 להכריחו על מעשהו כמו שאמר אל איך לך
 עשב מלמטה שאין לך מול ממעלה שאמר
 לו גול וטלדו פועלתם שעושה כל אחד
 ואחד בטבעו יש להם פעולה אחרת בהתערבות
 מין סתם עם מין אחר ובמלאכת התערבות
 יש בה צדדים שלא הורשו בני אדם להשתמש
 בהם כי יורע אלהים סתוף המעשה היוצא
 לבני אדם באורם צדדים רע להם ומפני זה
 מנעם מהם והוא אשרם אל דרך בלד' כל
 שיש בו ממום רפואה אין בו מושים דרני
 האמרי כלומר אין לאסור מפני צד כישוף
 אחר שיש תועלת בו מצוי בנסיגת האסור
 אין זה מן הצדדים האסורים כי לא נאסרו
 רק מצד הנוק שבהן. *Quia negotiorum ma-*
gia praevalum est valde, occasionem præbens
multis scandalis filiis hominum ; propterea
in mandatis nobis est datum, ut eum, qui
his dat operam, e mundo tollamus, quia
contrariatur Deo benedictio, qui vult, ut
conversantur, & ut omnia vireant cursum
 Tbef. Antiq. Sacr. Tom. III.

[illegible]

Sed & aliam R. Levi subiungit ratio-
nem, ob quam lege divina commixtio
hæc sit prohibita; cautelam item, ne
confundantur מלאכת הדישׁוּף *præstigia*,
cum מלאכת העשׂים *opere Diæmonum*, pag.
28. b. וְהִנֵּה נִסִּיּוֹן הָיָה לַעֲשׂוֹת דָּן בְּמִשְׁכָּנֵינוּ
בְּזָרִים כִּי לֹאם יֵאָמֶר וְנִיחָא לַעֲשׂוֹת מִשְׁפָּט
אֲבָל לֹא לִנְסִיּוֹת וְיִהְיֶה מִכָּן וְיִסְתַּח וְיִסְתַּח
וּבְבֵית דָּן שֶׁל כָּן הָיָה הָעֹבֵר עֲלֶיהָ אִם יֵשׁ
כִּי כֹחַ לַעֲשׂוֹת מִשְׁפָּט עֹבֵר עַל לֹא וְהָ
מִלְכָּה שֶׁבָּטַל מִצֻּת עֲשֵׂה שְׂוֵאוֹ לַעֲשׂוֹת דָּן
מִלְכָּה
Q q q

* Meminerit Christianus lector has esse viridis Rabbiorum argutunculas. Nam omne id quod natura humana originis labe corrupta tanquam uti. amplectitur, innocenti est, Qui plura desiderat, legat libellum aureum Jo. Bapt. Thiers, qui inscribitur, *Traite des Superstitions &c.*

במחיצתו דרך בית יאזן מה מלכות דפי
 שאין בו מעשה וכל לא שאין בו מעשה
 אין לוקן עליו חוץ משבע ומסר ומקלל
 חבירו בשם. *Consuetudo autem exercendi
 iudicii contra maleficos debetur masculis.
 his enim convenit, & datum est exercere
 iudicium, non foeminis; Idque precise in
 terra Israel, & quidem illis, qui sunt
 manuum impositione electi in Senatum vi-
 ginti trium virorum. Quod si Synedrion
 hoc, dum potestatem habeat exercendi ju-
 dicii, transgrediat, violat negativum;
 prater affirmativum, quod fontes judicare
 generaliter jubet. Paucam tamen verberum
 (legiores iudices) effugiunt, quod nullo
 cum opere sit peccatum hoc conjunctum.
 Omne autem negativum, ad quod alio
 non accedit, flagellationem non meretur,
 & est eo, quod per nos est, & in
 Deo. Deo vero suo malum. Hanc
 vide Sanh. Maimon. cap. 15. Chin. pag.
 29. a.*

LXIII. שנמנעו מלהנות הנר אפילו
 בדברים והוא אחד מן האיסות שנתניו
 ונכנס בדבריו שאסור לנו לבזותו אפילו
 בדברים שנ' ונר לא תונה ואעפ שאנו
 מזהרים בזה בישראל וה' כיון שנכנס בדבריו
 הרי הוא בישראל הוסיף הכתוב לנו אזהרה
 בו ונס נבפלה האזהרה עליו וכתב לא
 תענו פעם אחת לפי שענין האונאה אליו
 קרובה יותר מבישראל כי הישראלי יש לו
 נאליים שיתבעים עלבון ועוד מעט אחר בו
 שיש חשש בו שלא יחזר לשיאורו מבע
 הבזיונות ואמר בספר' שלא תאמ' לו אמש
 היית עובד עא ועכשיו נכנסת תחת בנפי
 השכינה. *Prohibemur injuria afficere pro-
 felytum etiam verbis; eum nempe qui,
 gentilibus satus & natus parentibus pro-
 phetis, legem nostram suscepit; con-
 temnere prohibemur etiam verbis, sicut
 dicitur, Exodi 22. 20. Et peregrino non
 inferes vim, verbis videlicet priorem ei
 statum exprobrando: Vide Pagnin. Rad.
 ינה. Etsi vero hac de re moniti simus
 precepto de Israelita nulla molestia affi-
 ciendo (ecce enim, qui Legum nostrarum
 iugum recipit, similis est Israelita) iterat
 tamen Scriptura hanc admonitionem alibi;
 Non vim inferes ei. Deut. 23. 16.*

*et que proprietas, quia iniquitas communis in-
 ter est, quoniam ceteri Israelita, qui nos
 habent iudices, qui illam dicit iniquitatem
 aliquam. Sed & alii non sunt. Pe-
 regrinum enim esset, ne ad suos, pra in-
 ditione contenti, reverterentur. Unde
 est in Super. Ne dicas. Hec tamen
 Israelita, & jam subisti alas Maletta-
 tis nostrae. מר. מר. מר. מר. מר. מר. מר. מר.
 שכתבו בו לכתף את יצרינו לעולם לבר
 נעשה כל אשר נמצא בנפשו לעשות לרעה
 על כן הזהירנו מזה האיש שהיה בנפשו
 בדי עיור וסמך יש כח בכל אחד ואחד*

סמנו עם אהביו עליו לכל נעביר עליו אחד
 הדרך כלל אפילו בדברים כאלו הוא נאחד
 מסט ומרוע נדרים האלו נקנה נפש יקרה
 ומסולסלת מעוברת הסחת הראיה לקבלת
 השב ויודעם בנ חפץ השו' שחפץ להשיב.
*Ex fundamentis hujus praecepti (prater-
 quam quod, ut supra scripsimus, subige-
 re velit Deus semper pravos nostras cu-
 piditates) est, ne pro arbitrio tractemus,
 quod imperio nostro subicitur. Proinde
 debetatur nos Lex, ne in illo, qui
 destitutus omni praesidio inter nos degit,
 & in quem unusquisque nostrum potesta-
 tem habet, transgressores fiamus ullo mo-
 do, ne quidem verbis, cum sit quasi unus
 ex nobis. Beneficio autem horum limitum
 reddemus animam pretiosam, constantem, bo-
 nis moribus cinctam, dignam recipiendo bo-
 no, & perficietur nobis voluntas Dei, qui
 omnino vult nos benefacere. Hanc vero
 Lex, notant Rabbini, locis 21. incul-
 cari. Monent inluper eadem: שכאחר
 לשון שנמנעו מלהנות הנר אפילו
 בדברים. *Quod eodem stylo amor Dei,
 & profelyti tradatur: Unde hanc legem
 utrique sexui omni loco & tempore im-
 ponunt. Plura vide סמך S. 87. Neg.
 172. 173.**

LXIV. שנמנעו שלא להנות הנר במסמך
 שאם יהיה לנו עמו משא ומתן שלא להנות
 אותו שנ' ולא תלחצנו ואסור במכירתא לא
 תלחצנו בממונו הרי האנו נוסף על האנו
 שיתלחצו עם ישראל כולם שהם בלא
 דמינות מסמך. *Prohibemur profelyti affi-
 gere facultates, ita ut si quid cum ipso
 nobis fuerit commercii, non fallamus eum,
 sicut dicitur, Exodi 22. v. 21. Neque
 opprimas eum. Quod in Maccilva expli-
 cant: Ne opprimas eum in facultatibus
 suis. Hoc vero negativum superadditur
 illi, quod generaliter constringit Israelita-
 tas, ne facultates cujusquam opprimant.*

LXV. שנמנעו מהכבד במעשה או אפילו
 בדבור על היתומים ועל האלמנות שנ' כי
 אלמנה ויתום לא תענו. *Veretur molesti
 esse opere, aut etiam sermone pupillis &
 viduis, argumento loci Exodi 22. v. 22.
 Nullam viduam, aut pupillum affligeris.
 Sed כל משאו ומתנו של אדם עמהם יהיה
 בנחת ובחסד ובחמלה, in omni commer-
 cio, emtione & venditione; quod quibus-
 cunque cum illis intercedit, eos tractent
 tranquille, misericorditer, benigne. Hu-
 jus praecepti ratio eadem est, quae supe-
 rioris. Cum enim orphani & viduae non
 habeant, qui causam eorum bona satis
 agant fide, commendatos esse lege & au-
 thoritate divina, tradunt Magistri, ut
 non secus ratio eorum & cura geratur,
 ac si essent superflites parentes eorum,
 & mariti. Huic etiam legi subiciunt
 Regum orphanos & viduas. Habent ali-*

quot.

quot, de jure, orphanis & viduis dicen-
do, Rabbini regulas, cujusmodi est, 1.
שהבא להפרע ממנום אף על פי שיש
בירו שטר מקיים לא יפרע אלא בשבועה
Qui cupit sibi aliquid מה שאין כן באחר
solvi (1. e. qui debitum exigit) de pec-
cunia eorum, etsi solido instructus sit do-
cumento, non pendendum tamen, nisi præ-
missio juramento, quod in aliis non con-
tingit. 2. שאם יש להם ריב עם שום
אדם שבר חיובים למען בשבילם כנגד
התבע או חז ומצנען לתועלתם כל מה
שיחשבו שהיה יכול אביהם למען
Si cum quoquam homine lis eis fuerit, tenetur do-
mus judicii illorum nomine adversario op-
ponere in rem illorum, quicquid, iudicio
ejus, ipse parens ipsorum potuisset obje-
cere. 3. ואם יש להם מעות שמכריחין כד
כל מי שימצאו שהוא עשיר מנכסים שיש
להן אחרית ויהיה איש נאמן ואיהם שיום
ישבר ומפרידן לו מעות היתומים בענין
שיהיה קרוב לשכר אל היתומים ור חזק
להפטר מה שלא העירו באדם אחר משום
רבית דרכנו ומכריחין גם כל אדם שהוא
טוב להם שיפקח עינו על נכסיה אם לא
הניח להם אביהם שום אפיטרופא
Si præ- sentem (orphani) habuerint pecuniam,
adigis domus judicii omnem, quem opibus,
ad quas datur reditus (sic bona vocant
immobilia) invenerit valentem, fidum, pa-
cificum, & integrum; cui orphanorum fa-
cultates ideo committit, quia sic lucro il-
lorum longe melius consulitur; damnum
vero averruncatur: Id quod nulli alii con-
cedunt homini, ob periculum fœneris Rab-
binorum. Adigunt etiam omnem hominem,
qui aptus illis videtur, ut opum illorum
curam gerat, si parens nullum ipsis reli-
quit tutorem. 4. שכל משא ומתן שיהיה
להם עם כל אחד ויהיה ידם על העליונה
במו הקרש ויותר מהקרש באחרת
emtionis & venditionis commercio manum
eorum esse superiorem, sicut in sancto:
imo etiam antecire sanctum in uno. Exem-
plis agit author lib. Cbin. pag. 29. b.
Plura suppeditat Talmud. hinc inde in
Gemara, & Midrasch. Maimonid. Hil.
Deoth. cap. 6. סס Neg. S. 7. Nachma-
nides præceptum de orphanis & viduis

in duo discescit מקום בבל מצוה זו בכל מקום
ובכל זמן בזכרים ונקבות שחייבין בני אדם
לנהוג עמהם דרך נחת וכבוד ועובר עליה
והנעיסן או רדה בהן או אבד ממונם וכל
שכן אם הנה אותם הרי זה עובר בלא
תעשה. *Consuetudo hujus præcepti ubique*
locorum & temporum obtinet, in masculis
& femellis. Tenentur enim filii hominum
eos tractare benivole & honorifice. Qui
vero transgressus ad indignationem eos pro-
vocaverit, aut iis insultaverit, aut perdi-
derit facultates eorum, multo magis, qui
eos percusserit, ille reus est negativus:
quem, etsi non destinata ei sunt solen-
nia verbera, iudicior Dei õpui manet.
Huc enim maxime applicant illud מדה
מדה *Mensura pro mensura.* Imo *Sei-*
laeros est eorum poena, juxta illud Exo-
di 22. v. 23. 24. Si affligendo afflixeris
cum, quia si clamando clamaveris ad me,
audiendo audiam clamorem ejus: Irasco-
turque furor meus, & occidam vos gla-
dio, eruntque uxores vestre viduæ, & fi-
lii vestri pupilli. Unde Rab. Levi ורשי
שהוא בוחן לבבות רובע צערים ודרי ענשו
ספורש בתורה שן והרגתי אהבם בחרב
כלומר מדה כנגד מדה שתהיינה נשי המענים
אליסנות ובניהם יתומים ולא ימצאו מרחם
שכמדה שאדם מודד בה מודדין לו ואם
נקבה היא המענה תמות ואישה ישא אחרת
שתענה בניה ודרשו זל ויהי כי יצעק אלי
בן קובל לאבך אשה לבעלה אלמנה ויתום
אלי ושמעתי כי חנק אני. *Deus Benedictus,*
ὁ καὶ παροργιστὴς, ulciscetur afflictionem eo-
rum; Ecce enim poena eorum expressa est
in lege, sicut dicitur: Occidam vos gla-
dio; Quasi diceret: Mensura pro men-
sura; quod mulieres affligentium futura
sint viduæ; & filii eorum orphani, nec
reperituri misericordem. Mensura enim,
qua metiuntur homines; alii iterum illis
metiuntur. Si mulier afflixerit, morietur;
maritus autem ejus aliam duces uxorem,
quæ & ipsa liberos ejus affligat. Ita au-
tem Rabbini locum; Cum ad me clama-
verit, &c. explicant: Filius clamat ad
patrem, uxor ad maritum; vidua & or-
phanus ad me, & ego exaudiam, quia mi-
sericors sum.

שרהו בשביעית או אסף כל פירותיו לכהן
בזמן שישוראל על ארסותו בשל עשה וכל
מקום מותר לאסוף סתן מעט אל הבית
ולאכול וללכד שתהא יד הכל שורה בה
באילו אין לקרקע בעלים ידועים. *Obsinet
usus in masculis & femellis, sed tantum
in terra Israel, eoque tempore, quo Israe-
lites habitaverunt ibi, quemadmodum dici-
tur: Cum ingressi fueritis eam, &c. Ex
mente autem Rabbinarum nostrorum, va-
let etiamnum, sed solum in terra Israel,
& omnibus locis, que tenuerunt Majores
nostri reversi ex Babel Rezibam usque,
que tamen interdictio cultus, septimo an-
no omittendi, non tenetur. Quaecunque
enim in locis istis sponte crescunt, edere
non licet, quia loca illa, que tenuerunt,
in eternum consecraverunt. Loca autem, qua
iam ascendentes ex Aegypto occuparunt,
non vero reduces domum ex Babel (a Re-
zib nempe ad fluvium, & Amanab) etsi
interdictio hodie, ex Rabbinarum sententia,
subjaceant, ita ut septimo ea anno colere
non liceat; iidemque (Rabbini) sponte
in illis crescentia, quasi rem difficilem ve-
ritatemque decernant, esui tamen concessa
sunt, cum illa per ascendentes ex Baby-
lonia non sint sanctificata. A Fluvio ve-
ro, Amanab, & ultra, colere ea licet.
Syriam, qua & ipsa ex illis locis est,
qua David, antequam universa terra Is-
raelis subacta esset, subjugavit; unde &
Rabbini singularis subjugatio vocatur;
hanc, inquam, terram, oppositam Aram
Nabaraim, & Aram Zobeam, totum Eu-
phratis tractum, Babyloniam usque, Da-
mascum nempe, Achleb, Harran, & alia
ipsius vicina loca, colere per Rabb. non li-
cet, plane ut terram Israel, etsi Lege in-
termissionis in Scr. non teneantur. An-
non vero & Moab, Aegyptus & Schi-
neat, etsi teneantur dare decimas, non ta-
men anni septimi recepta est intermissio,
quanto minus in reliquis locis extra ter-
ram Israel? Qui autem transgressus clau-
serit vineam suam, aut agrum suum an-
no septimo, aut collegerit omnes fructus
suos domi, tempore, quo Israelitis terram
suam incoluerunt, affirmativum redditus ir-
ritum. Licet tamen ex singulis locis pau-
ca quadam colligere pro domo cuiusque sua,
& edere: Modo equalis omnium in iis sit
manus, (ratio) perinde ac si fundi nulli
certi essent possidiores.*

LXX. מצות שביתה בשבת. *Præceptum
quicquid Sabbathicæ, id est, לשבות ממלאכה,
ביום השבת שני וביום השביעי השבת.
Cessandum ab opere die Sabbathi, sicut
dicitur: Die septimo cessabis, Exodi 23.
11. Hoc præceptum 12. vicibus repeti-
tur in Lege.*

LXXI. מצות חגיגה ברנלים. *Præ-*

*ceptum de obeundis festis, & celebrandis so-
lennitatibus, id est, לחגוג ברנלים ודויה,
שנצטוו לעלות לרגל למקדש שלש
פעמים בשנה והן סמוך לפסח ושבועות
וסוכות כדי שחגוג שם שני שלש רגלים
תהיו לי בשנה יסגורו דתותיה דיה שיערה
שם בקרבן יקרבים טובים לכהן הנה
ונפלה מצוה זו פעמים בתורה ואמרו אל
בסבת חגיגה נ' מצות נצטוו לרגל חגיגה
הנה שבת. *Præceptum de solennita-
tes majores celebrandas. Jubemur nempe
tribus anni vicibus pedibus ascendere Hiero-
solytam Pascham, festo hebdomadarum
& Tabernaculorum, ut festum ibi celebra-
mus, sicut dicitur Exodi 23. v. 14. Tri-
bus vicibus festum mihi celebrabis uno
quoque anno. Ad festivitatem autem il-
lam pertinet, ut adducamus illuc oblatio-
nem, & offeramus ibi eucharistica, vel
pacifica in honorem festi. Repetitur autem
præceptum hoc in Lege, dicuntque Rabbini
nostri in Mass. Chagigah: Tria consue-
solenntatis præceptum. Ferias festivas, ap-
paritionem (in atrio templi) letitiam.
משרשי מצוה זו לפי שאינו ברין לבוא בידים
רקניות לפני המקום בה ואעפ שהאסור כי
אינו צריך דבר מידיו כמו שכתב אם ארעב
לא אוסר לך אעפכ כדמיון סחשכרת ינו
אנתנו רואים כאילו נעמר לפניו והאסור
שהנפשות קרובות אל הטוב במקום יותר
משאר מקומות ואור פני מלך נונה עליהם
שם ועל כן ראו לנו לעשות מעשה בעת
ההיא כי בפעולות הקרבן נתקן לקבלת
דויה ויתעלה נשמתו מידו נעלה.
Ratio hujus præcepti est, quod non con-
veniat, manibus vacuis nos campare in
loco Dei benedicti. Etsi autem verum sit,
Deum nulla re, e manibus nostris, in-
digere, sicut scriptum est: Si esuriero,
non dicam tibi: Licet, inquam, ita sit,
mentis tamen nostræ conceptu eum vi-
demus, quasi præsentem coram illo stare-
mus. Verum etiam est, animas, uno in
loco, bono esse viciniores, quam in al-
tero, ubi lux vultus Regis illustrat eos.
Convenit proinde eo nos tempore facere
opus: operibus enim oblationis dispo-
nimur ad recipiendum bonum, & extolli-
tur anima nostra gradu excelso. Confer
Maimon. Hil. Chag. cap. 1. סמן A. S.
227. 228. Speciales calus examinantur in
Talmud. Mass. Chagig. Receprum autem
est apud Rabbinos 1. מצוה אחת. *Quod sacrificia illa nullam ex-
pressam habeant mensuram. 2. שחייב
לעלות לירושלם עכפ בקרבן בירו או בכסף
שיקנה לו קרבן ירושלם אבל בשורה נכסף
אינו פטור. Quod teneatur homo ascende-
re (pedibus nempe; unde claudi vel uni-
pedes ab hac lege excepti fuerunt) Hiero-
solytam, instructus vel sacrificio, vel
pecunia, unde sacrificium emere paruerit;
num.***

nummo tamen æquivalente absolvi non poterat. וְנוֹהַנֶת בִּזְמַן חֲבִית בְּכֹרִים אֲבֵל לֹא בְנִקְבוֹת וְלֹא כָל הַכֹּרִים שְׁחִינִי יוֹסֵם אֶפִּילוּ בְּאֶחָד וְהוֹלָה וְקָן וְעֵנָן הִרְבֵּה שְׁאִינוּ יִטְרֹל לְעֹלֹת בְּרָגְלֵיו כֹּלֵם פֶּטְרוֹן וְכֵן פּוֹמֶסֶם יֶאֱנֶדְרוֹנֵנִים וְעֵבְדִים אֲבֵל כָּל שְׂאֵר הַכֹּרִים חֵיבִים אֶפִּילוּ יֵשׁ חֵם אֲמוּנֶת מְכוּעֵר כֵּטֹן קִמְצָן וּמִצְרָה וְעֵבֶרן מִטְהַרֵּן גּוֹפֵן וּמִלְבִּישׁן וְעוֹלֵץ לִפְנֵי הָשֵׁי וְהֵם מְקִיבֵלֵךְ לִפְנֵי כִשְׂאֵר יִשְׂרָאֵל שְׁטִינֹף הַנֶּפֶשׁ הוּא הַמִּמָּאִים בְּנֵי אֶדֶם לִפְנֵי הַמִּקְדָּם וְלֹא הָאוֹמְנוֹת כָּל זֶמֶן שְׁעוֹשִׂין אִירֹו כְּנֶאֱמָנוּ וְעוֹבֵר עֲלֵיהָ וְנִרְאָהּ בְּעִירָה בְּיוֹם רֵאשִׁית שֶׁר חָנ וְלֹא הֵבִיא קֶרֶבן בְּטֵל עֲשֵׂה וְגַם עֵבֶר עַל לֹא שְׁנֶאֱמַר עַל זֶה לֹא יִרְאוּ פְּנֵי רִיקָם. *Concernit hoc præceptum, stante templo, masculos (femellas non item) non tamen omnes: Claudus enim & cæcus, aut aliter tantum orbus ocuulo, agrotus senex & delicatus valde, qui non potest pedibus suis ascendere, omnes illi liberi sunt. Ita & obturatus, & androgynus, & servi. Cæteri vero mascululi tenentur omnes, cæsi artes exerceant forcidus, ut fessor, fusor, coriarius, qui purgatis corporibus & vestibus ascendunt in conspectum Dei benedicti, a quo suscipiuntur sicut reliqui Israelite. Pollutio enim animæ abiectiones reddit homines coram Deo, non autem artificium tempore eo, quo sibi commissæ diligenter expediunt. Qui violaverit hoc præceptum, & visus in atro die primo festivitatis, sacrificium non obtulerit, affirmatum reddit irritum, & negativum, de quo dicitur: Non conspiciantur coram me vacui; Exodi 23. v. 15.*

LXXII. מצות הבאת בכורים בכורים. *Præceptum de offerendis primitiis, i. e. בכורים* שְׁחִיבֵן אֲנִי לְהֵבִיאוֹ שֵׁם וְלִיתֵנִם וְלֹא כָּל הָאֵלִינִים בְּמִצְוָה זֶה מִן הַחֹרֶה אֵלֶּה שְׁבַע הַמִּינִים בְּלִבֵּד שְׁנִשְׁכַּחְהוּ בְּהֵן אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וְהֵם חֹטֵה וְשְׁעִירָה נֶפֶן וְתִאֲנָה וְרִמּוֹן זֵיתִים וְחִמְרִים שֵׁן רֵאשִׁית כְּכֹרִי אֲדַמְתָּן תֵּבִיאוּ וְכִי וְבֹא הַפִּירוֹשׁ שֶׁלֹא נֶאֱמַר אֵלֶּה עַל

לֵי לִמֹר כֵּן כִּי אֶחָד שֶׁלֹא הִזְכֵּרוּ פִירוֹתֵי אֲחֵרִים חֵיץ מֵאִילוֹ בְּתוֹרָה בְּשֵׁם מְקוֹם וְצִינֵי כֹה לְהֵבִיא מֵאֲרֻצְנוּ בְּכֹרִי פִירוֹת סֶחֶם בִּאֲמַת יֵשׁ לֶרֶחַן כִּי עַל פִּירוֹת שְׁהוֹדִיעֵנו בְּתוֹרָה שֶׁהָן בְּאֶרֶץ יִשְׁבַּחְהָ בְּהֵן עַל אוֹתָם צִינֵי וְאֶפְשֵׁר כִּי יֵשׁ לְרִכּוּתֵנוּ עַד הַכֹּהֵן הַחֲתִיב בְּעֵינָן אוֹ שְׁמָא דְּבִרֵי קְבֵלָה הֵן וְכֵן הָיָה וְהֵם לְהֵבִיא אִירֹו דְּמִסְכִּין לִירֵשִׁים מִסְכִּין. *Adducendas primitias in Sanctuarium, id est, fructum primum in arbore maturum, quem illic deportare, ibidemque Sacerdotibus dare tenemur. Non intelligantur autem hoc præcepto Legis, fructus arborum omnium; sed septem duntaxat specierum, quibus celebrata est terra Israelis, nempe triticum, Theb. Antiq. Sac. Tom. III.*

bordeum, ficus, malogranatum, oleæ, & dactyli, quemadmodum dicitur Exodi 23. v. 19. Primitias primitivorum terræ tuæ adduces, &c. Intelligi autem illud tantum voluit de septem illis speciebus. Videntur vero ita docuisse Magistri nostri, quod, cum præter hos fructus, nullorum præterea in Lege ullo in loco fiat mentio; Jussisset autem nos Deus benedictus, afferre de terris nostris primitias absolute; vero colligere possimus, fruges intelligi, quis notas nobis fecit in Lege, ut quæ in terra sunt, famamque ei conciliarent, quodque de his nobis præceperit. Fieri etiam potest. Rabinos adhuc alio loco Scripturæ utrius, aut hoc traditione iis commendari. Ille tandem, in offerendis primitiis, ratio fuit obfervata. Qui urbi vicini erant, primitias offerebant recentes, cæteri eas arefaciebant. Ulum habet hoc præceptum וְהָיוּ לְכֹרֵם כִּי כֹאֲתוּ וְנָדַע כִּי כֹאֲתוּ בְּהָ עֲלֵי אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל לִפְנֵי הָשֵׁי וְהֵם מְקִיבֵלֵךְ לִפְנֵי כִשְׂאֵר יִשְׂרָאֵל שְׁטִינֹף הַנֶּפֶשׁ הוּא הַמִּמָּאִים בְּנֵי אֶדֶם לִפְנֵי הַמִּקְדָּם וְלֹא הָאוֹמְנוֹת כָּל זֶמֶן שְׁעוֹשִׂין אִירֹו כְּנֶאֱמָנוּ וְעוֹבֵר עֲלֵיהָ וְנִרְאָהּ בְּעִירָה בְּיוֹם רֵאשִׁית שֶׁר חָנ וְלֹא הֵבִיא קֶרֶבן בְּטֵל עֲשֵׂה וְגַם עֵבֶר עַל לֹא שְׁנֶאֱמַר עַל זֶה לֹא יִרְאוּ פְּנֵי רִיקָם.

mus, quod ab ipso Deo benedicto pertingant ad nos benedictiones in mundo, in mandatis nobis datum est, ut offeramus Ministris domus sue primitias fructuum, nos in arboribus suis ad maturitatem produxit. Qui veto fructus, ex Rabbinoꝝ instituto, ad hoc pertineant præceptum, & quibus ceremoniis vel offerantur, vel excipiantur, peti potest ex Talm. Mass. סמך Maim. Hil. Bicur. cap. 3. A. S. 139. וְנוֹהַנֶת בִּזְמַן חֲבִית בְּכֹרִים וּבְפִירוֹת אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וְסוֹרִיא וְעֵבֶר הִירָח אֲבֵל לֹא

nascentis, & in fructibus terræ Israel, Syria, & trans Jordanem crescentibus; non autem in fructibus extra Israel: Qui violat præceptum hoc, reum se facit affirmativi.

LXXIII. שלא נהבע חוב מעני שאין לו. *Ne exigamus debitum a paupere, qui non est solvendo; vel plenius; שאינו יכול לפרוע חובו לפי שאין לו שם לא תהיה לו כנושה ודע כי זאת המניעה הבכור גם כן שלא להלוות ברבית לישראל. Quod prohibeamur exigere debitum a nostro accipiente, eo tempore quo constet nobis, illum, propter inopiam, non esse solvendo parem, sicut dicitur: Non eris ei tanquam ulurarius, Exodi cap. 22. v. 25. Scito autem hoc interdicto etiam contineri, ne quid Israelite mutuo dent pro usura. כושרשי המצוה לקנות לנו מרת החסד והחמלה והכסידה וכשיהיו קבועות לנו אז השינו לנו שחפץ ה' להשיב בעולם הזה ובעולם הבא. De fundamentis hujus præcepti*

cepi est, ut acquiramus nobis virtutem misericordiae, gratiae, & clementiae; quae cum nobis erunt infixa, erimus digni ad recipienda bona, & satis fiet voluntati Dei benedicti in nobis. Vult enim Deus benedictus beneficentiam exercere, & in hoc, & in futuro seculo. Speciales casus proponuntur in Misch. Cod. Metzja, & hinc inde in Gemara; Maimon. Hil. Malveh veloveh cap. 1. ססנ. N. S. 185. Reus, cujuscunque sexus, & quocunque tempore, in offensam incurrit Dei, est enim מלך מצות על מצות מלך ut violator precepti, ii.

LXXIV. שלא נשית יד בין לזה למלוא. בריים. Ne apponamus manum nostram inter mutuo accipientem & dantem publice. Id est, שלא נתעסק במלות רבית בין הלוה, והמלוה כלומר שלא נעשה להם ערבות ולא נערך אליהם ולא נכתוב ביניהם שטר שיש בו הזכרת רבית שנ' לא תשימן עליו נשך יבא הפירוש במצינא שהלאו הזה נאמר על המתעסקים בענין נהג ערב ועדים וסופר ושם נאמר גם כן שהמלוה נגלד עמוהם בלאו זה מלבד הלאוין האמרים שמויתדן בו. Ne operam nostram locemus in vocibus fauoris (stylum nostrum in causa fauoris offeramus) inter mutuo accipientem & mutuo dantem, q. d. Ne offeramus iis sponsonem, aut testimonium, neve scribamus inter eos instrumentum, in quo sit mentio ulurae, juxta illud Exodi 22. v. 25. Non ponetis super illum usuram. Explicatur autem in Metzja, negativum hoc intelligi de iis, qui huic negotio operam suam locant, ut obsides, testes, & scribe. Ibidem etiam habetur, quod mutuo dans cum iis hoc negativum precepto contineatur, prater negativa alia. (Rab. Abbeus numerat negativa sex, quorum reus fieri possit) quae de illo solo loquuntur. משרשי המצוה כי האל הטוב חפץ ביישוב עמו אשר בחר ועל כן צוה להסיר מכשול מדרכם לכל יבלע האחד חיל חבירו מבלישירגיש בעצמו עד שימצא ביתו ריקם מכל טוב כי כן דרכו של רבית יודע הדבר ומפני פן נקרה נשך ובהסנע מן המעשרה היה ערב וסופר ועדים ימנעו בני אדם סנעו. Ratio hujus precepti est, quod volueris Deus populum suum, quem elegit, habitare quiete. Proinde iussit amovere de viis eorum offendiculum, ne validior proximum suum deglutiat sine sensu, donec tandem domum suam reperiat omni bono spoliata. Hac enim, ut constat, ratio est usurae, quae propterea נשך mortuus appellatur. Dum autem ab opere coercetur praescripta, & testes; ab ipsa etiam re prohibentur homines. Reliqua pete ex Metzja, Maimonide Malveh veloveh cap. 4. ססנ. N. S. 193. ססנ 261. וניהנת בכל מקום. וכל זמן בזכרים ונקבות וזעזעב על זה

ונעשה סופר או ערב או עד במלוא עבר. על לאו זה אכל אין לוקח עליו. Valer hoc preceptum omni loco & tempore, in masculis & foemellis, & qui, transgressus illud, constitutus fuerit scriba, aut sponfor, aut testis mutuo danti, hoc preceptum negativum violat, propter quod tamen non flagellatur.

LXXV. שלא לקלל הדיינים שנ' אלהים. לא תקלל ופירושו לריינים כמו אשר ירשיען אלהים והוציאו הכתוב כלשון אלהים כרי שיהא הכלל עם הלאו הזה לאו אחר והוא לאו דברכת הש' כמו שאמרנו ול במבילתה יבסיפרי אהרה לברכת הש' וכתוב אלהים לא תקלל ומה שנת' בתורה במקום אחר ונוקב שם י' מזה יוסר זהו העונש אמר האזהרה היא מכאן כי לא יספיק לנו הזהרת העונש כמצוה מבלי אזהרה והוא שיאמר רבותינו חמיר עונש שמענו אזהרה מנין. Non esse maledicendum iudicibus, sicut dicitur: Dñs non maledices; Exodi cap. 22. v. 28. & v. 29. quem condemnaverint Dii: voce autem אלהים Deorum Scriptura eos proferre, quod sub hoc negativo comprehendatur negativum aliud, non maledicendum vid. nomini Dei benedicti; prout dixerunt Magistri nostri in Mecilsa & Sipri: Admonitio, Ne maledicamus Nomini Dei benedicti, quia scriptum est: Dñs non maledices; quod vero in Lege loco alio exstat: Qui perforavit, id est, execratus fuerit nomen Domini, morte moriatur; Levit. 24. v. 16. hac multa est, at praemonitio hinc (ex loco praesenti) Neque enim sufficit nobis poena mentio absque praemonitione. Atque hoc est, quod dicunt Magistri nostri: Semper audimus multam; at praemonitio unde? Cujus postea dicti sensum, & quid poena simpliciter in Lege expressa, a mandato differat, plenius R. Levi pag. 32. b. explicat. Ulus precepti est 1. להסיר מעל הדיינים יראת הגידה. Ut adimatur iudicibus timor hominis iudicandi (rei) & execrationis ejus; atque ita iudicium proferant secundum veritatem suam. 2. כי בקללת הדיין תקלות כי המן העם בסכלותם שונאים אותם ואם לא יזהרו על קללתו אולי יקללוהו ויתעוררו מתוך כך לקים עליו. Quia maledictionem iudicis multa comitantur offendicula. Vulgus enim, pro stultitia sua, odio habet eos. Quod si non reprimereetur admonitione a convitiis seu maledictione ejus, sine dubio ei malediceret, & excisaretur hac ratione ad insurgendum contra eum. שחינב והלאו אינו אלא הסקלת הדיין בשם משמות הש' כנח יר. או שרי ואלהים וכיוצא בהן או ככני כנח חנן או קנא וכיוצא בהן אמר בלא שם וכנוי כנח ארור פלוני או אל יהי ברך אמן בו חיוב לאו אבל אסור הוא Reatum huius

hujus negativi non cadere nisi in eum, qui maledicitur iudici per nomen aliquod Dei benedicti, cuiusmodi sunt Jah, aut Schaddai, Elobim, &c. aut per Epitheta, ut sunt benignitas, zelotes, &c. Qui vero absque nomine & Epitheto dixerit, Maledictus sis N. aut non benedictus; non quidem tenetur hoc negativo, facit tamen quod non licet. 2. שהחיב אינו במקלו. בלשון הקודש רוקא אלא אפילו בכל לשון והתראה כזה בכל חייבי לאוין. Quod negativum hoc teneatur, non modo ille, qui praecise ei maledicit lingua Hebraea; sed omni alia lingua, accedente tamen admonitione, sicut in reliquis rebus negativorum. ונהגת בכל מקום ובכל זמן ועובר עלה וקלל הדיון בשם או בכנוי לוקה כ' מלקויות אחד לפי שהוא ככל אחד מן ישראל הכשרים שהן בכלל איסור זה ואחד מפני שהוא דין. Consuetudo obtrinet omni loco & tempore. Qui vero transgressus maledixerit iudici per nomen Dei, aut Epitheton, bis vapulat, semel, quod eadem illius sit ratio, quae ceterorum Israelitarum genuinorum qui hoc prohibito continentur; & iterum, quod sit iudex. Cetera delume ex Talmud. Mass. Sanhed. Maimon. Hil. Sanhed. cap. 26. כסנ N. S. 209. 210.

LXXVI. Nec convitiis profcindamus Deum. Hoc praeceptum ex superioris praecepti verbis, seu diximus, eliciunt. Ratio ejus est: לפי שמתחזק האדם בטאמר: הרע הוא מכל טובה וכל הוד נפשו נשפך למשחית והנה הוא נחשב כבהמות כי באותו דבר סמך שהבדילי השם לטובה וכו' נעשה אדם והוא הדבור שנכהל בו ממיני הבהמיות מכיל הוא את עצמו לרעה ומוציא עצמו לגסרי מכל גדר הרעה ונעשה כשרץ נסאם ונאלח ולמטה ממנו ועל בן ההורדתו התורה על זה כי אר הטוב יחפץ כטובתו וכו' דיבור ודיבור הגורם מניעת הטובה ממנו יבא כנגד חפצו בזה. Quod evacuatur homo, sermone hoc malo, omni bono, & omnis gloria animae ejus convertitur in exitium, similisque affimatur bestiae. Ea ipsa enim re solida, qua separavit eum Deus ad bonum, & qua factus est homo, sermone nempe, quo distinguitur a speciebus bestiarum; se ipsum separat ad malum, ita ut omnino extra limites scientiae, sua culpa, constitutus, reptilis instar, abjectus reddatur, & fetidus, imo reptilis inferior. Ac proinde nos ea de re Lex monet. Nam Deus benignus, bene nobis esse vult: Omnis autem sermo, qui bonum ejus impedit, contrariatur voluntati divinae. Quae ad poenam legis hujus violatoribus inflictam spectant, fufe tractantur in Sanhed. cap. 7. Tradunt Rabbini inter alia 1. שאין החיוב עד לשיפרש את השם המיוחד שהוא יוד הא' ו' הא' או שלאף דלת נון יוד כרעת קצת מפרשים. Thef. Antiq. Sacr. Tom. III.

nisi in eum, qui nomen Dei proprium explicueris Jod, He, Vau, He. Aur; Aleph, Daleth, Vau, Jod, ad mentem quorundam Interpretum 2. שמונה אף על פי שחזר תוך כדי דבור נסקל ומי שמנה השם בשם לא קנאים פוגעין בו ואם לא פגע בו ובא לבית דין אינו נסקל עד שיברך בשם מן השמות המיוחדים והשם שאינו נסקל לפי שהוא כעצמי ככיר אפילו בעת דבוע שאר דבריו אלא שטיר נמיר יכבד נקים פוגעין או קנאים אחר שהשתחית והתעייב יהיה פנוי לדבר רברים רעים כאלה. Blasphemia, uti vocatur dicitur sermonem (qui alias pro toto habetur quamquam & Talmadici excipiant blasphemantem, Idololatram, excommunicantem, despondentem & repudiantem, qui non dundiat, sed plenis & dilectis verborum exprimere debeant mentem) lapidatur obtrahit. Qui blasphemavit Deum per nomen aliudus Idoli, in eum trahunt Zelotes. Quid si non trahunt, & ipse corripitur Synedrion, non lapidatur, usque dum blasphemaverit per nomen aliquod proprium. Ratio autem, et non obtrahit blasphemans, quod est profectus sua, et si non laudat, verba, non in esse blasphemant. Ceterum autem ex parte in eum trahunt Zelotes, postquam permissa & abominabilia locutus, suam perficitur sententiam ad excommunicanda verba cuiusmodi mala. 3. שכי השומע ברבת השם מפי ישראל חייב לרוע אבר השומע מה עדים אינו חייב לקרוע ולא קרעו אירקים ושכנא אלא מפני שרשקה מימר הירא. Omnes Israelitae, qui audire maledictionem nominis divini ex ore Israelitae, teneri scindere (vestes) Qui vero ab Idololatra illud audierit, non teneri scindere. Unde non sciderunt (vestes) Eliakin & Sebnah, nisi quia Rabsake Apostata fuit. 4. כל העדים והדיינים סומכין כל ידיהם אחד אחד על ראש המנהג ואומרים לו דמן בראשך שאתה גרמח לך ואין בכל הרוני בך מי שסומכין עליו אלא מנהג. בלבר שנ' וסמכו כל השומעים וכו'. Omnes testes & iudices imponunt manus suas, unusquisque nempe, capiti blasphemantis, dicuntque ei: Sanguis tuus recidat in caput tuum, id quod tua tibi concitasti culpa. Nullius autem a Synedrion damnari, capiti manum imponunt, nisi blasphemantis tantum, sicut dicitur: Et imponent omnes audientes, &c. ונהגת איסור זה בכל מקום ובכל זמן והעובר עד זה ומברך השם בעניין שאמרנו נסקל בארץ עד פי סמוכין ועכשיו בחוצה לארץ שאין לנו סמוכין מרחיק כל ישראל ממנו ומחרימין אותו. Consuetudo hujus interdicti obtrinet omni loco & tempore: Qui vero transgressus maledixerit nomini Dei, modo quo diximus, lapidatur in terra Israelis ad mandatum χηροδενάμενον. (χηροδενάμενος a-

lias, sed laxæ, vocavimus, prout quidam sumunt *Act. 14. v. 23.*) Nunc autem extra terram, ubi tales non sunt, removens cum *Israhelæ* & anathemata ferimus.

LXXVII. את הנשיא שנ' שאל לקלד בעמד לא תאר ובה הפירוש שהנשיא זה המלך ואמנם זה הלאו טלול כמי כן הנשיא שבִּישראל והוא ראש סנהדרין גדולה שנקרא נשיא גם כן לפי שטופת הכותב להחזירו על כל מי שהוא ראש שריה על ישראל בין מסעלת מלוכה בין ממסלת חרטה. Mon maledicendum Principi, sicut dicitur, Exodi 22. v. 28. Principi in populo tuo non maledices. Intellegitur nomine Principis Rex. Comprehen- dit autem negativum hoc Principem Israe- lis, qui caput est Synedrui magni, qui etiam Princeps appellatur. Intentio enim Scripturae est, monere nos de omni, qui Princeps est Imperii in Israel; five domi- nium spectetur regni, five Legis. Ratio; Quia non conveniat, de illo male quen- quam vel loqui, vel sentire, cujus stu- dio dissidia componuntur. Necessario e- nim Dux aliquis in populo aut Princeps esse debet, cujus statutis & decretis stan- dum, ne dum sua quisque profert, lis facile oratur, quæ causa est omnis con- fusionis. Hæc author libri Cbin. totidem pene verbis Hebraicis asserit p. 33. א. וְהָיָה בַּכּוֹרִים וּבַקְבוֹת בְּאַרְץ וּבְכָל מָקוֹם שֶׁנִּהְיָ עִם מַלְכוּת אוֹ עִם רֹאשׁ סֵנְהֶדְרִין גְּדוּלָּה וְעוֹדֵר עֲלֶיהָ וּקְלָלוֹ בְּשֵׂם אוֹ בְּכִינוּי לִיקָה ג' מַלְכוּת וְאֵם הַנְּשִׂיא קָלָלוֹ לִיקָה אַרְבַּע ג' מַשִּׁים שְׁאֻמְרוֹ ו' מַשִּׁים מְקַלְל אָבִיו. Valde consuetudo in masculis & fe- mellicis, tam in terra sancta, quam alibi locorum, ubi fuerimus cum Regibus nostris, aut cum Principe Synedrui magni; qui ve- ro, transiens illud, maledixeris ei per no- men Dei (Essentiale) aut per Episbe- ron, tripliciter reus fit flagellationis : Quod si filius Principis fuerit, quater flagella- tur, sex propter rationes quas diximus, & semel, quod maledixeris patri suo. Mo- nit enim Levi paulo ante, ex mente Rabbiorum, אין שׁוֹיִיב עָלָיו אֱלֹא הַמְּקַל, כלומר כל ישראל בשם או בכינוי ושהמקללו לוקה ג' מלקיות מִשִּׁים אֲדָמוֹס יֵאָמַר תִּדְרִי יִמְשִׁים יִנְשִׂא בְּעֵד לא תאר וכשוש לא תקלל חדש שהוא לא כולל כל ישראל. Neminem fieri ream, nisi qui maledixerit per Nomen (τὸ προσκυποῦμεν) aut Epistheron : Maledicentem au- tem damnari ad triplicem flagellationem . Primam mereri ex illo : Dus non male- dices ; Secundam ex isto : Principi ex po- pulo tuo non maledices ; Tertiam ex hoc : Surdo non maledices. Quod præceptum generale omnes complectitur Israelitas. Pla- ra traduntur in Talmud. & Maim. Hil. Sanhed. cap. 26. סנה. N. S. 209. 210.

LXXXVIII. שלא להקדים חקי התבואות. *Non esse anticipanda statuta proventusum.* Id est, ut fusius explicatur, שלא נקדים ריבוי התבואה בצדק עת כצדק אלה שניצאים בכר ובמאור ענק זה הוא שהחטה כשתורש ותקח הוא מכל ופיר' מכל היא תבואה שלא הותרמה והחייב עליה כה' להוציא ממנה תרומה תרומה גדולה וכן הותרה אפי' חטרת אחת פוסל הכרי אבל הנמים אמרו שהיא חלק אחד מחמשים. אחר כך כמה שנשאר חייב עלינו להוציא טבעה מעשר והיא נקרא מעשר ראשון אחר כך מטה שנשאר יש לנו להוציא מעשר אחד והוא מעשר שני ותנתן תרומה לבחן ומעשר ראשון ללוי ומעשר שני לכהן וכן נקרא יצא זה הכר את חייבים שנפריש מן התבואה חלקים אלה ובהם לנו המניעה בה שלא נקדים מה מה שראוי לאחר ויא' לאחר מה שראוי לראשון. *Non antecedentibus statutis proventus alii aliis; sed reddamus ea ordinis.* Sensus est: *Triticum, cum triturratum fuerit & purgatum, vocari טבל chaval;* *enim est proventus, de quo nondum exhibita oblatio* תרומה דיקא; *Atque de hoc incumbit nobis inisio dare תרומה seu oblationem magnam;* *ita tamen, ut, juxta Legem, vel unico grano tritici, liberetur cumulus integer;* *Sapientes vero dicunt, dandam partem quinquagesimam.* De reliquo autem tenemur dare decimas, quae vocantur decimae primae; de residuo iterum obligamur pendere decimas, quae decimae secundae sunt. Oblatio autem Trumah dicta, cedit Sacerdoti; decima prima Levitae; secundas edunt possessores earum Hierosolymis. Atque hoc ordine convenit segregare de proventus partes istas; interdictionumque accedit, ne primo loco offeramus, quod deberetur ultimo; aut ultimo, quod primo jubemur, juxta illud Exodi 22. v. 29. Plenitudinem tuam, & lacrymam tuam non tardabis, quod perinde est, ac si diceret: de eo, quod ex plenitudine tua aut lacryma tua offerre primo decet loco, ne ultimo exhibeas; vel; ne tardes. Intelligunt autem vulgo Rabbini per מלא plenitudinem, בכורים primicias; per דמץ vero תרומה oblationem. Ita in Mercil. & Mass. תרומה Trumah. Verba vero, לא תאחר לא תקדים תרומה, reddunt, Trumah distam, ante primicias. Subjectum recipiens Legis utius constituit Rab. Maimonides; זכרים ונקבות בארץ ישראל וכיון שישראל שם Masculos & femellas, in terra Israel, tempore quo Israelitae ibi habitabant. Vult enim תרומה מלא ובעשרוהו מן התורה אינה מלא בזמן ומעשרוהו מן התורה אינה מלא בזמן שראוי ישראל ביישוריה oblationis

tionis & decimarum ex Lege, nonnisi ad
tempus restringi, quo Israelitæ terram suam
incoluerunt. Qui secus tum fecit דינו כעובר
דעו אכל אכל אכל אכל אכל אכל אכל אכל
fuit, quæ transgrediens præceptum Re-
gium, qui tamen flagellationis pœnam non
incurrit. Confer Talm. & Maim. Mall.
Trumah : סט N. S. 253.

LXXIX. שאל לאמור כי הטרפה שו' 233.
 Non comedendum de discerpso, seu lacerato, juxta illud : Exodi 22. v. 31. Carnem in agro raptam non comedetis. Ad sentum hujus præcepti eruendum, tradunt Judæi I. Non naturale aliquod vitium ; sed plagam lethiferam sorniecus illatam intelligi : & quidem שתמית לשעור הכרי למכר קרוב בשביל הטרף ההוא ואמרו כי לא יא' ו' ita ut ex plaga accepta, vel e vestigio, vel non longe post ; (quod interstitium Rabbini spatio annuo definiunt) moriatur. II. Non תכפיר התרה כשהגיע לה טרפורה על ידי זכא או ארי ארי או דוב אלא שתאמר כל בהמה רעים כבוד המביאה איתה לירי מיר. Legem non sollicitas hoc velle, ut plaga hac ei obveniens a lupo, leone, aut urso ; sed prohibere omnem bestiam percussam vulnere lethali. III. Non in agro tantum, sed & alibi bestias hoc vitio notari posse. Solius autem agri mentionem fieri A. שרף הכתוב לדבר לעולם בהורא. Quod consuetudo sit Scriptura loqui semper de presentis ; seu ; quod accommode se ad statum presentem. B. Ut allegoricas inde eliciamus explicationes : R. Leui hac de re fufc agit, vestique regie sentum Scripturae confert. וגם כן נצרך לכתוב בשדה כדי ללמד כי עוד דברים אחרים רבים כי דברי התורה נדרשו לכמה פנים יתלכשו מחוץ לבוש שלכות שש ומשי ורקמה טהורים ומכננים יש זהב וירב פנינים ולבוש זה הפסוק הנראה והנהלר כי חותר בתחלת העיקן הוא ללמוד על הטרפה לחד כמו שכתבנו ועל בשר מן החי שבכלל בשר טרפה הוא ומה שבפנים בו הוא שמלמד עד כל בשר שיצא חוץ ממחיצתו שאסור ונעשה כטרפה כגון בשר קדשים שיצא חוץ לעזרה וכן העובר שיצא חוץ למעי אמו ומשמעותו של פקדא הוא כן כאילו אמר ובשר בשדה טרפה הוא כלומר בשר שיצא חוץ למחיצתו. Necessitas porro ei incubuit ut scriberet in agro, ut inde multa alia disceremus. Legis enim verba multis explicari possunt modis. Extrinsecus vestem induunt regiam e bysso, serico, & opere variegato puris ; intrinsecus autem micat aurum & multitudine unionum. Vestis igitur versiculi apparens, & in ipso frontispicio magis conspicua, est, ut discamus inde, quid sentiendum de discerpta tantum ; sicut scripsimus ; & de carne viviva,

quod & ipsum generaliter sub discepto
contineatur. Intrinseca vero nos docet de
omni carne, quæ sepimentum suum egre-
ditur, quæ, veritas, similis est rapto, cu-
jusmodi conficitur caro sancta, extra atrium
egressa. Talis etiam est embryo, qui exis
extra viscera matris suæ. Sensu ergo lite-
rali Scriptura dicere vult; Caro quæ in
agro, id est, caro sepimentum suum egres-
sa, raptum est. De ratione hujus præ-
cepti prolixè agit R. Levi. Nos tantum
admodum eum hic sequamur. כִּשְׂרָשִׁי מִצֹּרֶה
זו לפי שהנפש כלי לנפש וזו תעשה פעולתה
החלה לא תשלם מלאכתה לעולם ועד כן
באה בצלו ולא לרעהו במחמת כי החל לא
יריע אבל יטיב לכל נמצא כי הניף בין
ידיה כמו הצבת ביד הנפש אשר עמו יוציא
כלי למעשהו ובמחמת כי בהיות הצבת חזק
ובמחמת יאחז כי רכבים יעלה ראובן מימים
ואם לא יהיה הצבת טוב לא יבאו לעולם
מכונים ונאים וכמו כן בהיות בניה שוב
הפסד מאי זה ענין שיהיה תחבול פעולת
השכל כפי איתו הפסד ויד כי בהיות
תורתנו השליטה מכל דבר הטוב בו הפסד
ועל הדרך הזה לפי הפשט נאמר שבא לנו
האיסור בתורה בכל מאכלות האסורות ואם
יש מזה שאין נודע לנו ולא לחכמי הרפואה
בין אלו חמשה עליהם כי הרפואה הנאמרת
שהחורגו בהן חכם יותר מן ומהם וכמה
גסכל ונבחר מי שחשב שאין לו רכבים נזק
או תועלת אלא כמה שהחשון הוא ויש לך
לדעת כי לתועלתו לא נתגלה סבתו ונזקו
פן יקום אסירה מחזיקין עמנו בחכמים
גדולים ויתחבשו לאמר נזק פלוני שאמרה
התורה שיש ברבר פלוני איננו כי אם במקום
פלוני ששבעו כן ובאיש פלוני ששבעו כן
וכן יחפזה לרבריהם אחד מן הפתאים על
כן לא נתגלה טעמן להועיל לנו מה ופסד
הזה וירוע הדבר מדיני הרפואה שבער
כל הטפלות האסורות לנו מוליד הפסד אל
נזק אכול מחמת שהטפלות מורה חולי
בבהמה ואל תקשה עליך ולומר מה הפסד
יוכל להיות בבהמה שנמרפה מיר ונשחמה
כי לא מחכמה תקשה על זה הלא ידעת
כי לכל דבר התהלה ואם תערה אלו כי
באין רמון יטביה רהפסד כה מהנה
רטרפות רחמים יהיה כי ירצה הראוי
היחלל ההפסד אלא שהוא מועט בתהלה
ואין ספק כי מן הנזק רע אפילו מיעוט
De fundamentis seu rationibus hujus præ-
cepti est: Cum corpus sit animæ recepta-
culum, quo opus illa suum peragat, & si-
ne quo nunquam illud perficeret; propterea
se in ejus recipit umbram, non vero
ut quicquam inde accipiat incommodi.
Neque enim Deus illi substantia male,
sed benefacit. Est autem corpus in manu
ejus (animæ) sicut forceps in manu fer-
ri, cujus ille beneficio instrumentum pu-
rat operi suo aptum. Ex certe, si forceps
firmo fuerit, & recipiendis vasis bene ac-
commodata, efficiet mechanicus polita; Sin

minus apta fuerit, nihil unquam praestari dabit aut pulchri. Eadem ratione, cum corpus aliqua corruptio, undecunque illa sit, infestaverit, irrita reddetur operatio intellectus, secundum illam corruptionem. Unde Lex nos nostra perfecta ab omni re, quae causa esse possit illius corruptionis, remouet. Atque hoc de causa, secundum sensum literalem dicitur, prohiberi nobis in Lege omnes cibos illicitos. Quod si qui ex illis sint, de quorum noxa nec nobis constat, nec Medicis, ne propterea mirearis. Fidelis enim ille Medicus, qui a talibus nos deborsatur, sapientior est re, & illis. Quam stultus autem & praeceptis fuerit, qui existimat, nullis inesse rebus vel damnum vel utilitatem, nisi quantum ille assequitur! Scito etiam, nostro commodo, non reuelatas esse causas & nocumenta earum, ne surgam fovea homines, qui magnam sibi vindicantes sapientiam, ut philosophantes dicant: Damnum, quod Lex huic rei tribuit, tantum cadit in N. locum, quia natura ejus talis est; & in virum N. quod natura ejus hoc ferat: Sicque verbis eorum pelluntur quidam simpliciores. Ideo ratio earum non est manifestata, ut utilitatem inde capientes hoc scandalum (malum) evitemus. Clarum insuper est ex medicina, omnem carnem raptam, quae nobis prohibetur, corruptionem corporis, edenti illam, gignere, quia laceratio ista morbum innuit in bestia. Ne vero objicias: Quae inesse poterit corruptio bestiae reponse raptae & mactatae? Nec enim prudenter hanc mores objectionem. Annon nosti, suum unicuique rei esse principium? Quod si ergo concesseris mihi, progressu temporis inueniri in ea corruptionem, propterea quod rapta sit, necessario etiam dabis, primo statim momenta corruptionis illius fieri initium, etsi tunc exigua adhuc sit; Hanc vero, parvam licet, noxiam esse, dubitandum non est. De speciebus hujus in bestiis affectus, fuse agunt Rabbinii. Octo earum ponunt אביות seu principales. Ita enim affecta creditur bestia, cum fuerit חסירה נטולה שניה ררוכה ררוכה נקובה חסירה נטולה שניה ררוכה פסוקה קרועה נפולה שבורה, perforata, manca, ablata, dirisa, disrupta, casu saucia, vulnerata. Certissimo aptissima bestia ejusmodi esui censetur inepta, cum fuerit ררוכה hunc enim calum ipsa ponit Lex. Distinguit alias author *Levici Aruch* ארס a טרף, illud explicat, discerpere occidere & interimere; hoc vero dilacerare, non tamen ita ut animal moriatur. His generalioribus vitis subjiciuntur a Rabbiniis plura, quibus nec addere, nec detrachere deinceps quicquam licuit. Numerant in Gemara 72. quibus bestiae potissimum rejiculae reddun-

tur. Aves uno adhuc eas superant. Esse tamen aliquod inter Judaeos discrimen, in dijudicandis speciebus carnis raptae, quarum aliquas alii admittunt, ex *אוריג'א Maimonidis*, & R. *Levi* in *Chin.* p. 34. b. liquet. Vide plura *ib.* & *Talm.* *Mass. Chol.* cap. 3. cap. ult. *Macc.* cap. 1. *Bicur. Moim.* *Hil. Maaloc.* cap. 4. סמ' S. 134. סמס S. 201. Observat etiam Rab. *Levi* אחרת וז' כנביאים בספר יחזקאל בכהנים לבר שנהוב עליהן כי נבנה וטרף לא יאכלו הכהני והידיעני רבמים שמוני כן נכפלה כרם לפי שהכהנים ציה לאכיל חסאת העוף כנביא יאמר שאסור לישאר כנבירה ואין תשוב מתוך כך שיותר להן אפי' בחלוק מליקה או שחטה נפסדת שלא תקפיר תורה בהן דמניה שיצאו סן הגדר בכר אחד יצאו לנמרי בכר ענין השחיטה ולפיכך החזיר רבניא בזה בפירוש לרבינו שיהא היתרין בהם במליקה לבר בקרבן אבל בחליץ נשארין הם מאסורם כמו ישראלים. *Reperi hanc admonitionem in Prophetis, libro Ezechielis, sed tantum de Sacerdotibus, de quibus scriptum est: Omne cadaver & raptum non comedent Sacerdotes, Ezech. 44. v. 31. Docent autem Sapientes: Propterea Sc. hoc denuo inculcare illis, quia, cum avem in sacrificium pro peccato destinant in ungibus discerpere edere sufficit (qua reliquis Israelitis interdicta est non secus atque cadaver) fortasse cogites, etiam permissum illi esse illicitis discerpionem capitis per ungues, aut quamlibet discerpionem interfectionem, quod Lex de iis non sit sollicita, atque sic, quia excipiuntur in uno, excipi se putent in universum in ceteris mactationis casibus; propterea repetitione hoc iis expresse inculcare Prophetam, ut doceres nos, discerpionem tantum capitis per ungues in sacrificio pro peccato usitaram, concessam iis esse; in ceteris vero illicitis, ad interdictum eorum illos astringi, mora reliquorum Israelitarum. Violatoribus, quocunque loco & tempore, infligitur poena לקיי flagellationis, quam incurrit, quicunque de discerpto, aut reliquis speciebus, quas Rabbinii dicunt egredi *sepiementum* suum, tantum comederit, quantum fuerit oliva. Est quidem Canon: *Præceptis ejusmodi generalibus*, (quale illud est de discerpto, plures quippe species sub se continet,) si violentur, nulla parata esse verbera, hoc tamen loco aliam esse rationem, *Maimonides* & *Nachmanides* fuse docuerunt.*

LXXX. שלא ישמע הדין טענת האחד שלא בפני בעל דינו שנ' לא תשא שמע שווא *Judicis non esse audire litem, nisi praesente adversario juxta illud Exodi 23. v. 1. Non assumes rumorem falsum men-*

דאצי. וצוה אל הדין על זה שלא יכניס. בנפשו כזכין של אחד מהם וכן בא במכילתא שאזהרה זו של לא תשא וגו' על זה נאמר ועוד אמרו שם שהיא אזהרה גם לבעל הדין שלא יטען גם הוא טענותיו לדין שלא בפני בעל דין ואפילו ירצה לרשמוע אותן הדין ועל זה נאמר גם כן מדבר שקר תרחק ועוד אמרו ז"ל שזה הלאו כלל מספר לשון הרע ומקבלו ומעיד עדות שקר *Precepit autem iudici, ne intromittat in pedes suos mendacia alterutrius eorum. De hoc enim admonitionem; Non assumes, &c. accipiendam, habet Mecilta. Dicunt insuper ibidem: Hanc etiam admonitionem pertinere ad affectum, ne rationes suas proferat iudici, absente reo, etsi eas audire iudex paratus esset. Huc enim spectat illud: A verbo mendacii recedes. Addunt denique Rabbini: Negativum hoc completi enarrantem calumniam, recipientem eam, & perhibentem falsum testimonium.* שורש המצוה ידוע כי השקר נחשב וגאלה בעיני הכר אין דבר מאוס ממנו והמארה והקללות בבית כל אוהביו מפני שהשי אל אמרו וכל אשר אתו אמת ואין הכזבה מצויה וחלה אלא במתדמים אליו במעשיהם ולהיותם אמתיים כמו שהוא אל אמת ולהיותם מתדמים כמו שידוע שהוא רחום ולהיותם נטלי חסדים כמו שהוא רב החסד אבל כל מי שמעשיו בהפך מדותיו הטובות והם בעלי השקר שהם בהפך מדותיו כמש גם כן תגזר אורם לעולם מה שהוא הפך מדותיו והפך מדת הכרכה שהוא בו הוא המארה והקללה והפך השמחה והשלוש ידועות שדם אתו היא הראנה והחממה והצער כל אלה חלק רשע מאלהים ועל כן הזהירנו התורה להרחיק מן השקר כמו שכרוב מדבר שקר תרחק והנה הזכירה בו לשון ריחוק לרוב מיאוסו מה שלא הזכירה כן בכל שאר האזהרות ומה הריחוק הזהירנו שלא נמה אהינו כלל לשום דבר שנחשוב שהוא שקר ואעפ"י שאין אנו יודעים בבירור שיהא אותו הדבר שקר וכעין מה שאמרו ז"ל הרחק מן הביעור ומן הרחמה לו ובאמרי מדות בהקברה יח' אני נמשך בדבר אחר דברי רבותינו ע"ה שיחשו אליו בהשם מדות על צד המקבלים אבל הוא ב"ה לגדלו וייחודו מצד עצמו אין לייחס אליו מדות כי הוא וחכמתו וחפצו ויכלתו ומדותיו אחר בלי שום *Ratio huius praecepti est nota. Cum nempe mendacium abominabile sit (vitium) & foetidum in omnium oculis, ita ut nihil sit eo abiecius, & ados amantium illud maledictione & execratione repleantur, (propterea, quod & ipse Deus Benedictus, Deus veritatis est, & quae cum illo, veritas sunt: nec reperitur aut habet benedictio, nisi cum illis, qui se operibus suis similes ei reddere student; ut sint veraces, sicut & ille verax est: ut sint misericordes, sicut ille; quemadmodum constat; misericors*

est: ut sint benefici, quia & ille multa benignitate est. Quorum vero opera contraria sunt bonis ejus attributis; quales sunt mendaces, qui bonis ejus proprietatibus plane repugnant; semper illis imminet id, quod virtutibus ejus opponitur. Sic benedictioni, quae in illo, contraria est maledictio & execratio; gaudio, & paci, & oblationi, quae cum illo, sollicitudo, nausea & afflictio, quae omnia homini malo Deus imperatur.) Monet nos proinde Lex, ut recedamus a mendacio, juxta illud Exodi 23. 7. A verbo mendacii recedes. Removendi autem verbum usurpat, propter excessum abominationis ejus, cujus tamen in ceteris admonitionibus nunquam meminit. Qua remotione nos monet, ne aures nostras praebeamus ulli rei, quam falsam esse existimamus; etsi non explorare perspectum habeamus, quod vera mendacium fuerit. In quem sensum dicunt Rabbini nostri: Cecede a seeditate, & re quacunque ei simili, i. e. specie eius. *Idem autem sensus facit de attributis Dei, Optimi Maximi, ad alia Magistrorum placita trahor, qui Deo benedictio attributa, ratione recipientium, vendicant; cum illi, quae est magnitudine, & unitate, ratione essentiae, non tribui possint. Ille enim; sapientia, voluntas, potentia ejus & proprietates unum sunt, absque ulla communicatione, aut separatione. Vide cetera apud Maim. Hil. Sanhed. cap. 24. ססנ S. 10. ססמ Talm. in Sanhed. & alibi, in Midrasch. Subjectum huius praecepti sunt tantum viri, omni tamen loco & tempore; mulieres non item uti sunt שמינן רנות propterea quod ille non judicant. Transgressor habetur, tanquam reus praecepti regii לוקיין אבל אין לוקיין על לאו זה לפי שאין בו מעשה Non tamen flagris eum cedunt propter hoc negativum, quia nullum in eo opus.*

LXXXI. שלא נקבל עדות איש דמא. ולא נעשה בשביל עדותו שום דבר שנ' לא תשת ירך עם רשע להיות עד חסם ובא הפי' לא תשת רשע עד אל תשת חסם עד כלומר בעל חסם להוציא את החמסנין ואת הנגלנין שהם פסולין לעדות שנ' לא יקים אדם עדותו על רעהו *Ne acceptemus testimonium hominis scelesti, nec quiquam ejus impulsu faciamus, quemadmodum dicitur Exodi 23. v. 1. Ne ponas manum tuam cum impio, ut sis testis iniquus. Quod ita explicant: Ne ponas impium testem; Ne ponas violentiam, i. e. violentum testem; ut ita excipiantur violenti & rapaces, qui non censentur idonei ad testimonium dicendum, juxta illud: Non surgat testis iniquus in virum. Ratio, quia qui sibi non parcat, non parcat alii, ועל דבר nec proinde dignus,*

gnus, cui ulla in ve adhibetur fides. Cetera pete ex *Maim. Hil. Eduth. c. 10. N. S. 214. ספ. S. 238. Talmud. Sanhed. ubi Rabbini decem excipiunt a dicendo testimonio, nempe ועבדים נשים*

הבזויין ביותר וקרובים ונונעין בעדות חרי

ומי שחציו עבד בכלל עבדים הנכפה בעת כפייתו בכור שוטה ונס בעת שלא כפיתו צריך הדין להתישב בדבר אם רצו מבלבלת מצד החלי וכן הפתאים ביותר שאינם

מבוגלים ונחפזים ברעם ומשתגעין ביותר

Mulieres, servos, minores, surdos, fatuos, cecos, impios, pra alius abjectos, propinquos, eos ad quos testimonium pertinet. Ecce hi sunt decem. Obscuratus & Androgynus sub mulieribus comprehenduntur; & qui ex parte servus est, sub servis. Epilepsia passus, tempore epilepsiae, sub fatuo. Extra casum hunc iudex nihilominus tenetur animadvertere, siue mens ejus per morbum perturbata. Simpliciores item illi, qui contra-

ditiones non assequuntur: Homines denique turbati, & qui ingenio sunt precipiti, quique nimiam insaniam simulant, omnes illi fatui accensentur. Impii autem nomine potissimum intelligunt, i. alea-

tores, i. iugis et mero. 2. משחק בקוביא מפרוץ יונים ומנרי. 3. משחק בהמה דקה qui columbas volare docent, & qui alunt fumentum gracile. Observant & hoc; שחלוק בין פסול מן סתורה; לפסול מדבריהם שפסול מן התורה אמרו

עליו והפסול הרבנו עדות קיימת עד שיכריזו *Discrimen esse inter illum, qui re-*

ctus censetur ex Lege, & hunc, qui ex decreto talis habetur Rabbiorum. Qui Le-

proclament eum. Reprobati vero per Magistros, subsistere testimonium volunt, usque dum proclamant eum. Datum hoc

LXXXII. שלא ילך הדין אחר דעה

הרוב בנינו נכשית כשיהיה התוספת איש *Ne sequatur iudex suffragia plu-*

rum in causis capitalibus, si additamen-

tum illud uno tantum constiterit viro. Sen-

tus est: כשתהיה מחלוקת בין הדיונים בדין: אם

וקצת שאינו חייב והיו המחייבין יותר על *הספק אחד שלא יעשה הדין בחומא בדברי*

המחייבין שנ לא תהיה אחרי רבים לרעות *כמוסר לא תלך אחר הרוב שיוסר לחתך*

כלומר לחיוב מיתה הוה כשיהיה רוב נגד *כלומר שהתברר אינו אלא סתמית איש אחד*

אם נשיתין רוב אחרים ונמכילתא הדין לטובה *Cum diffidum inter iudices in alicujus fuerit causa, ita ut alii cum mortis reum assi-*

ment, alii abolvant; neque damnantes uno tantum suffragio vincant absolventes, non judicabit iudex peccatorem ex senten-

tia damnantium, sicut dicitur Exodi 23. v. 2. Non eris post multos ad mala: Id est, Non sequeris multitudinem, quae ad decisionem vergit iudicii capitalis. Hec

enim probatus est Scriptura, quae per multum supplicium mortis intelligit. Quod quidem accidit, cum multitudo ita fuerit praecisa, ut praeponderatio unius tantum viri accessione fiat; sed si duobus constiterit, inclinant ad sententiam eorum, etsi fuerit ad malum. Et in Mecilta: Inclina-

to tua, ad bonum, fiat praevalente uno teste; ad malum vero, duobus. Fundamentum praecipi למה נקבענו במעשנו לדמות

עם בני אדם לפניו משירת הדין וגם *ut in operibus nostris assimilemur proprietatibus Dei Benedicti, ita ut, cum inter reliquas proprietates ejus referatur, quod magna sit beneficentia, iuxta quam ille, in hominibus cer-*

tam iudicii ante observavit iam mensuram; ita idem nobis injunctum censeamus, ut absolutio in iudiciis capitalibus praevaleat condemnationi: Res quippe tanta, ut nullum ei sis contraria, ut

יחבר עליה. והיינו כיוון הסוכרץ באחד עבר על מצות *Qui violat hoc praeciptum, & condemnat cum multitudine uno tantum voto praeponderante, transgreditur praeciptum regum, cujus poena gravis est, quod causa fuerit internecionis animae cap. 10*

Plura pete ex Talm. cap. 4. Sanhed. Maim. Sanhed. cap. 8. N. S. 195.

LXXXIII. שלא ילך אחד מן הדיונים

אחר רעת דין אחד גדול או מפילו אחר *דעת חרב על צד שיאמינהו לחיוב או לכו*

רעה חרב על צד שיאמינהו לחיוב או לכו *הוא דין החלוי בנזירת הכת או מצד נזירה*

שהוא או הקש שיהא יודע אותו הוא ולא יכסין *ויבטח על אחד מן הדיונים ולא על הרוב שנ*

ולא תענה על ריב לנשית יוצא לומר לא *תאמר על הריב דבר לנשית כלימסצד הנשייה*

לדבר אחר דברי הדין אחר גדול או אחר *הרוב ולא מצד הנזק או שתרצה להחריש*

ממה שכלכבך על הדין ולהטות אחר דבריהם *לא תעשה כן ולשון מכילתא לא תענה ער*

ריב לנשית שלא תאמר די לי שאהיה כר *פלוגי אלא אמור כזה שלפניך יכול אף דיני*

מסומית כן הל אחר רבים להטות *Ne*

dec

dex sequatur sententiam iudicis alienius
 enagui, aut etiam sententiam multitudinis,
 ita ut fidem ei adhibeat vel in damnan-
 do, vel absolvendo, antequam ipse rone
 recto assequatur. Quod si iudicium illud
 pendeat vel ex decisione Scripturae, aut
 argumentatione a pari, vel etiam analo-
 gia, ut de illo ei constet, neque innita-
 tur suffragio cuiusquam iudicis, aut etiam
 multitudinis (Pedarios Cicero vocat) ar-
 gumento loci Exodi cap. 23. v. 2. Non
 respondebis in causa ad declinandum, &c.
 Sensus est; Ne verbum de lite aliqua
 pronunties ad declinandum, id est, mo-
 do & via declinationis, & approbationis
 tantum sententiae a iudice aliquo magno,
 aut multitudine dictae, sed juxta id, quod
 ipse capis: Aut, si constitutus silentio
 suppressere, quod corde concepisti, ad pro-
 bandum iudicium illorum, i. illorum sententiam.
 In Media, verba. Ne resp. lites in
 causa vel lite ad declinandum, explican-
 sus. Ne dicas, satis mihi est, me ven-
 tire cum Rabin N. Sed resp. ad, quod
 proponitur, edic. *Ne resp. lites in
 iudiciis pecuniariis obtrine, utpote, ad quae
 etiam referri potest, illud Scripturae; Ad
 declinandum poss. multa. Alia etiam ex
 hoc monito Judaei eliciunt praecepta, cu-
 jusmodi sunt 1. שחלם דכות כריני נפשות
 לא יהיה וילמד חובה כמו שחם לא תענה
 עד ריב לנשות כלומר לא יהיה דברך
 לנשות אחר. Qui suo suffragio
 edixit absolutionem in iudiciis criminalibus,
 no, mutata sententia, redeat ad damna-
 tionem, juxta id quod dicitur: Ne re-
 spondeas lite ad declinandum, i. e. Ne
 ita sis verbum suum, ut inclinet illud ad
 damnationem. 2. וכמו כן בכלל שם
 פותחין כריני נפשות לחובה ויבא הפי' כן
 לא תענה עד ריב לנשות כלומר לא יהיה
 פתח דברך לנשות אחר לחובה כי עד
 כרחם בתחלת הדין יש לנו לפרש אית
 שאין אפשר לומר שבכל הדין יהיה שלא
 תענה בו לחובה שאם כן לא יהיה שום
 תענה גירוד לעולם, i. e. Ita etiam gene-
 raliter sub hoc continetur illud: Non fa-
 ciunt iudicandi initium a condemnatione
 in causis criminalibus. Aequae hinc ver-
 ba; non respondebitis de lite ad decli-
 nandum; sic explicans: Ne sis initium
 verborum tuorum, ut pervertas illud ad
 damnationem. Necessario autem illud de
 initio tantum iudicii exponimus: Neque
 enim dici posset, ad omne iudicium moni-
 tum illud extendi: Ne respondeas de eo
 ad condemnationem. Hac quippe ratione
 nullus unquam damnaretur homo. 3. וכמו
 כן שמענו מהו הלאו שאין סתחילין כריני
 נפשות מן הגדול אלא שלשמה ממש יניד
 תחלה העני והו לא תענה עד ריב כמו
 על רב בלא יד נתב כלומר לא תענה על*

נרול אלמא הוא יענה אלק שארתי תדבר
הודלה והקנין הוא כרי שלא יכנסו עד
הזלזול i. e. Pariter audivimus, hoc
negativo fundari illud : Non faciunt in
judiciis capitalibus initium a magno, sed
inferior eo, suam primo aperis mentem.
Hec enim est, quod dicit Scriptura : Non
respondetis Magistro vel majori : (quasi
scriptum esset Rabb absque Jod) Sed ille
respondeat tibi, quia tu initium dicendi
facis. Sensus est : Ne simpliciter in ver-
bis alicujus magni acquiescamus. Tot autem
unius dicti explanationes iterum defen-
dunt trito illo : שבעים פנים לתורה : Se-
ptuaginta facies habet Lex. Cave metuas,
Judæos tam crassos & stupidos, ut my-
steria hæc non assequantur. Vidit enim
& prævidit Deus, Gentem, cui præce-
pta illa tradidit, aptam natam esse ex-
positionibus illis mysticis omnibus intel-
ligentem, quæ in cornice alias literarum
lateralent. Vide R. Levi pag. 36. a. Sed
cur noluit Deus ceteros judices esse pe-
darios, & sententiæ dictæ suaviter ac-
quiescere? האפשר שמדוק? כי יבא הדיוק?
כולו לפעמים על דעת אחד מהם היוע
הדבר כי נח ואל רצה הש' למסור דין
נפש לדעת אחד. Quia ita evenire possit,
ut judicium saepe ab unius nutu penderet
(id quod manifestum est) cum Deus Be-
neditus nolit, judicium animæ (capitale)
unius tantum committi sententiæ. שאר
הדברים שנלמדו ממנו בנות סלמך זאת שלא
ילמד חונם ושארן פרחון לחוכה ואין
סתחילין מן הערל כל זה להטלת הש' על
ברייתו כאדם ההיכל על בניו. Reliquæ
autem, quæ hinc eliciuntur ; Nempè, Ab-
solutè, ne postea confitemini, &c. &c. &c.
admittunt a condamnati, &c. &c. &c.
indicant infernum de O, &c. &c. &c.
creaturas suas, quemadmodum homo misere-
retur liberorum suorum. Id quod exem-
plo postea, seu simili author nosse illu-
strat sequenti ; אמ יוליד איש מאה ובנה;
להם עיר והושבתם שם וראיה שלא נתקיימו
כיישוב אלא אם כן יגדלו עליהם שכל המכה
רעהו יענש בממונו ואם ימיתו יומת וקם
חאחד ועבר על גזירתו אם ימחה לו הרי
היישוב בסל שלא תשארו מורא על
הנשארים מה יש לו לעשות ואל ירא
כמות בנו השני יחזור עכפ' בכל צד שיוכל
לפיטרן מן הדיוק אם יוכל סומכן ואם אי
אפשר בשום צד יצוה להמיתו לקיים יישוב
האחרים. Si quis genuerit centum liberos,
quibus urbem adificas, possidendamque tra-
dit, viderisque eos quiete subsistere non
posse, nisi hanc illis figas legem, ut qui-
cumque alium percusserit, pecunia m. l. r.
si occiderit illum, occidetur &c. &c. &c.
Surgens autem unus, violas ejus decernim-
Si pepercerit illi ; ecce turbatur quies &c.

S f f adeo

המשפט כמו שאמרנו כמה פעמים אבר לא בנקביות לפי שאינן דנות והעובר עליה וכן על פי עדות טאנה מכוונת כמו שאמרנו עבר כלל מצור סל ויעשו גורל מאד *Ufus ejus est in terra Israel in masculis, sicut diximus, ibi enim exercetur judicium, ut aliquoties jam monuimus; ad mulieres non pertinet, utpote quæ non judicant. Et qui, violato hoc præcepto, judicat secundum testimonium, non ita, ut diximus, comparatum, regii præcepti reus, in magnam incurrit penam, utpote qui injuste animarum occisionis causa existit. Ad Maim. Sanhed. cap. 20. סמך N. S. 200. Finis est resipiscentia peccatoris שמא עשה חשיבה וניחם על רעתו שעשה ויהיה ערין משישבי עולם והוא כה חפץ ביישבו *Si forte resipueris, & pœnitentia ductus eorum quæ fecit, fueris ex eorum numero, qui habitabilem reddunt orbem, quo quidem Deus delectatur.**

LXXXVII. שלא יקח הדין שוחד מבלי שלא יקח הדין שוחד שו' ויחזק לא חק ונכפל הלאו בחירה בה חגיגין במקום אחר וכן אמר בסיפרי לא חק שוחד אפילו *Ne accipias judex munus a litigantibus, ne quidem ad judicandum judicium veritatis, sicut dicitur Exodi 23. v. 8. Nec munus accipies. Repetitur autem hoc negativum in Lege alio loco. Isa & in Siphri: Non accipies munus, ne quidem ad absolvendum justum, & ad condemnandum nocentem. Ratio: להסיר מכינויו ההרגל: הרי פן נבוא מותך כך לרין שוחד דיני שקר *Ut removeamus a nobis malam illam consuetudinem, ne prolabamur ad judicandum, muneribus corrupti, judicia falsa. Violata autem hujus legis, ex Rabbino-rum mente, reus fit והמקבל munera. Et si autem mercede judicia non prostent, judi-ci tamen, si mechanicus fuerit, dijudi-candæ litæ vacanti, copiam Magistri faciunt בטילתו שכר mercedis cessationis suæ. Cetera pete ex Talm. & Maim. Hal. Sanhed. cap. 23. סמך N. S. 208. סמך S. 233.**

LXXXVIII. שלא נשבע בשם ע' ואפילו לעובריה ולא נשבע בה ש' ושם אלהים *Ne juremus per nomen Idoli alicujus, ne quidem cultoribus ejus, nec juramentum per illud exigamus, sicut dicitur, Exodi c. 23. Neque nomen Deorum aliorum memorabitur. Finis hujus præcepti ע' ענין ע' להרחיק בן במעשה בן בריבור ע' שלא יעלה זכרה בלבנו לעולם והשניח ר'ל ואמר ש'מר מקומות ההורדת התורה עליה לרב מאסה *Ad removendam omnem rationem Idololatriæ, sive opere designatur illa, sive ver-Tbes. Antiq. Sac. Tom. III.**

*bo, usque adeo ut ne quidem cor nostrum commemoratio ejus unquam subire debeat. Observant autem Magistri nostri, locis 44. legem ab ea nos deborari, præ nimia rei fœditate; prop. fastidio. Idem asserunt, ne quidem extra casum juramenti, exprimere licere Idolorum nomina, iis exceptis, quorum manifesta in S. Scriptura sit mentio. ויהנת ככל מקום וככל זמן בזכרים ונקביות והעובר עליה ונשבע בזכר מכל הדברים שיאמינו בם הכופרים הסכלים מצד הגדולה חייב *Obstringit hac Lex, omni loco & tempore, viros & feminas. Qui vero, transgressus eam, intaverit per quamcunque rem, in quam stulti infideles, propter excellentiam ejus aliquam, credunt, reus est verberum. Confer Sanhed. c. 7.**

LXXXIX. שלא להריח בני ישראל אחר הע' *Ne provocemus aut impellamus Israelitas ad cultum Idololatriæ: Id est, שלא יקרא אדם בני ארם לעבודת ע' ויהי אותם על כך ואעפ שזה הקורא לא יעבדנה ולא יעשה לה פעילה מן הפעולות *Ne invitet aut vocet quis homines ad cultum Idololatriæ, aut ad eum excites; etsi, talis invitans, ipse non colat illum, aut nullum facies opus, præter solam vocationem. Vocatur ejusmodi homo מדיח impellens. Observant autem Rabbini in Sanhed. cap. 10. eum, qui unum tantum impellat hominem, aut a veritate avocet, non appellari מדיח impellentem; sed tantum persuadentem. Quo vero fine, ulu, & loco, toties hoc, de vitanda Idololatria, iteratur interdictum? הרי שאתה מוצא כל הרחקת אלו בע' וגדל העונש בה עד שנכפלה במר מקומות בחירה ושחכנה התורה לשם כה קנה אל עובדיה אל יעלה בלבן שקנאח האלה הרחקות אלו נכתבו זולתי מצד העוברים כי השם כה וברוך שמו בן שיעבדו אותו בני ארם או יעבדו סלאך או גלגל או כתב או אחר מכל כדאמינו אין שום צד תוספת וגירוע *Responder Rab. Levi: Quod vero reperis, toties iteratas remotiones Idololatriæ, & gravitatem pœ-næ, usque adeo ut 44. locis in Lege repetatur: Es quod Lex Deo benedicta attributum zelosa pro cultoribus suis, assignet; ne cogites, hunc toties per interdicta scriptum repeti zelum, nisi propter cultores. Benedictus enim est Deus, venedictum etiam est nomen Dei, sive colant homines ipsum, sive orbem, sive stellam, aut quamcunque aliam ejus creaturam, nihil accedit, nihilque decedit gloria ejus. Zelota autem vox de Deo sumitur Metaphorice. Hæc vero Lex, etsi omni loco & tempore obligat utrumque sexum, sub pœna lapidationis, non ta-Sif 2 men***

ceptum affirmativum, quod in Sidra; Et orabam supplex (Deuteron. cap. 3. verl. 24.) occurrit: ubi prolixè, danse Deo, præceptum de Idololatria explicabo, causas narraturus, cur in mundo mala ejusmodi sunt gentes, & quod præceptum hoc comprehendatur sub præceptis usui (vide Thel. Philolol. p. 447.) receptis. Admonitio autem, quam de iis habemus, non est admonitio, qua velit, ut ne cum quoquam fœdus feriamus Idololatria: Ceteras enim gentes nulla lege tenemur occidere, si nos bello non affligant; hoc tantum ab illis exigitur, ne nostras incolans regiones, nisi prius abjecta Idololatria: Has autem septem gentes, ubicunque possumus, nisi missam faciant Idololatriam, non recipiunt. Ratio est, quia radix sunt & fundamentum Idololatriæ primarium, sicut scripsi. Quisquis ergo uni eorum obviat, occidere eum potest, sine periculo, & non occidit, violat negatrum. Cetera pete ex Talm. Hil. Av. zar. cap. 20. כטנ N. S. 49. T. 1. Sanhed.

XCIV. לשבן עובדי עץ בארצנו שנ לא ישבו בארצן פן יחטאו אותך לי. Ne habitent Idololatriæ in regionibus nostris, q. d. Ne habitant in terra tua, ut non inducant te ad peccandum in me; Exodi cap. 23. verl. 33. Nempe; בשביל שלא נלמד מכפירתם. Ne quid nobis affricent sue infidelitatis. Tempore V. T. Gentilem, modo se Idololatria abdicavit, licet tolerare, eumque gerere, ita dictum, שהיה נר לענין שומרי, וזהו שם בארצנו (הוא הדין וזהו שם בארצנו) appellabant. Verum; אם לא הניח עץ, אז צריך לומר שאין מוכרין לי קרקע יישוב בארצנו מפילי לשבון לו בית אסור כל זמן שישבון לרירה לפי שמכנים שם עץ אבן. לסוחריו. Si non deseras Idololatriam, non necesse est dicere, ei non vendi fundum, ut habitet in terra nostra; ne quidem pro mercede locare licet domum in habitationem, ne introducat in eam Idololatriam; ad mercaturam tamen concessum est. Qui præceptum hoc violaverit, וסבר להם בקרקע או שכרו להם במקום, וזהו רשאי עבד על מצור מלך ואינו לוקה. Es vendideris iis fundum, aut pro mercede locaveris locum illicitum, transgreditur præceptum regum, non tamen propriea capular.

XCv. לבנות בית לשם יי כיומר שנהיה מקריבים שם קרבנותינו אליו ושם תהיה העלייה לרגל וקיומן כל ישראל בכל שנה שם יעלה לי סודות האת דבירה בלילה עסה הכלים חצויים בבית העבודה בנות המנוחה וכל שאר הכלים כולם. Erigendum Nomini Domini Aedem, ut & sacri-

ficia ibi nostra offeramus, & pedes illuc ascendamus, & Israelitæ ibidem congregentur singulis annis, q. d. Facite mihi lacrarium; Exodi c. 25. 8. Comprehendit autem hoc præceptum vasa etiam cultui sacro necessaria, luminare videlicet, ceteraque vasa omnia. Præceptum hoc hominis bono datum esse, ut sacra sua rite faciat, meditationibusque piis se præparer; non vero, ut Deus, quem ne coeli quidem cœlorum capiunt, sedem aliquam quærat, suls docet author lib. Chinnuck, pag. 39. 6. Neque vero ex sacrificiis quicquam emolumenti ad Deum redire; sed ideo tam operosam illorum esse λειτουργίαν, ut unusquisque, peccati deformitate & gravitate ob oculos posita, serio caveat, ne ad eundem impingat lapidem, sequentibus Nachmanidæ exprimit idem verbis: כי בעבור כי יעשה בני אדם נזכרים כל ימי ימיהם ובמעשה צוה השם כי כאשר יחטא יביא קרבן יסמוך עליו ידיו כנגד המעשה ויתורה בפיו כנגד הדיבור וישרוף באש הקרבן ויבליה ישרה כלי רהשעיה ויהאיר ויכריעם כנגד ידיו ורגליו של אדם העושים כל מלאכתו ויזרוק הדם על המזבח כנגד דמו כנפשו כרי שיחשוב אדם בעשיתו כל איה כי חטא לאלהים כנפשו ונפשו וראוי לו שישפוך דמו וישרף נפשו לולי חסד הנזיר שלקח ממנו תמורה וכופר הקרבן שיהיה דמו תחרה דמו נפש תחרה נפש וראשי איברי הקרבן כנגד ראשי איבריו והמנוחה להחיותו בהן מורי התורה שיחפלו עליו וקרבן התמיד בעבור שלא ינצלו הדמים מחטא חסיד. Quoniam opus hominis ab- soluitur cogitatione, sermone & opere, præcipit Deus benedictus, ut, cum quis peccaverit, adducat sacrificium, eique manibus suis immittatur; quod operi opponitur; & oris edat confessionem, quod sermone responder. Combustus autem intestinis & renes, quia sunt organa cogitationis & desiderii. Crura חצויה habent ad manus & pedes hominis, quibus opera omnia sua facit: Sanguine, quo conspergit altare, significatur sanguis suus ipsius, ut ira homo, dum hæc facit, cogitet, perisse se in Deum corpore & anima, quodque dignus esset, cujus fundetur sanguis, nisi misericordia Creatoris cōmittatur & redemptionis pretium, sacrificium nempe, accipisset, cujus sanguis esset pro sanguine suo, anima pro anima sua; & præcipua membra hostiæ pro præcipuis membris suis; partes ad sustentandos Doctores Legis, ut pio se orent, destinari. Perpetua autem sacrificio immi vult, paucos, qui non perpetuo peccent, excipi. Hæc Nachmanid. R. Levi Barzel. alium horum symbolorum ulum συντακτικόν ostendit. In sacrificiis quibuldam ea requiri symbola vult, qui-

bus homo maxime occupetur, panem, vinum, &c. ut animus ejus facilius excitetur. Farinam a paupere postulari, utpote in qua cor & oculos perpetuo habeat defixos. Bestiarum oblatione hominem in memoriam redire magnæ, ratione corporis, inter se, & bestiam analogiæ: unde protinus colligat peccator, se, quoties lineas peccando transfiliat, in bestiarum censum venire, a quibus solo differat intellectu. Igni autem propterea omnia aboleri, ne ulla sceleris supersit recordatio. Non ipsum corpus humanum offerri, ut cognoscat hinc homo, quam nihil illud sit, nisi anima accedat, in cuius tamen consortio æternitatem post resurrectionem consequatur, modo consilio ejus a peccato dehortantis paruerit. His cogitationibus hominem a peccatis abstrahi, & in spem erigi, fore, ut per tantum consensum cum Creatore suo, remissionem obtineat erroris per ignorantiam commissi. Aliam esse rationem *הזדונוה* peccatorum *elata manu* patrum; non expiari illa, aut emendari cogitationibus ejus modi, aut oblatione rerum; sed verberibus & flagris, juxta illud; *Baculus debetur dorso stultorum*. Idem scopus est sacrificiorum voluntariorum, quibus ducitur homo *הנפשות* ad humilitatem corporis, & *excellentiam* animarum. Quid *הנפשות* sibi velit, vide R. Levi pag. 40. b. De loco sacrificiis offerendis, consecrato, docent Rabbini, *eodem* teste, בית מקדש שנבנה בית, בירושלם היו מקריבים קרבנות בשאר מקומות אבל משנבנה הבית נאסרו כל הקוסות לבנות גם בית לשם ולהקריב שם שנ' זאת מנורתך עדי עד יאיו הן הדברים שהן עיקר בבנין הבית עושין בו קדש וקדש הקדשים והיה לפני הקדש מקום אחר והוא הנקרא אולם ושלתם נקראים היכל ועושין מחיצה אחת סביב להיכל רחוקה ממנו בעין קלעי החצר שהיה במדרג וכל המוקף במחיצה זו שהיא בעין חצר אחר. מועד הוא הנק עזרה והיכל נקרא מקדש. *Quod, antequam Aedes Hierosolymis exstructa esset, in cæteris suis locis sacrificia obtrulerint. Erecto autem templo, non licuisse in alio edificare loco Templum Domino, aut offerre ibi sacrificia, quemadmodum dicitur: Hæc erit requies mea in æternum. Hæc autem fundamentalia sunt hujus aedificii. Faciunt in eo Sanctum, & Sanctum Sanctorum. Extra Sanctum alius est locus, Vestibulum dictus. Atque hæc eria nomine Templi veniunt. Circumdant insuper eminens Templum sepimento, quod sapientibus responderet ocellis atrii, quod in deserto habebant: Totumque, quod ambitu suo hoc sepimentum*

completitur, & atrio tentorii conventus responderet, (עזרה) Atrium vocatur: Universalis vero, conjunctim sumpta, structura, Sanctuarium. ונהנת מצוה זו בזמן שרוב ונהנת על ארמתו וזו מן המצוות שאינן מוטלות על יחיד כי אם על הציבור כולו. Usus hujus præcepti erat, cum magna Israelitarum multitudo terram suam incoheret: Estque ex illorum numero præceptorum, quæ non uni imponuntur homini, sed toti coetui. Confer Maimon. Hil. Berh habbech. c. i. סמך A. S. 163.

XCVI. להשים בבית המקדש לפניו לחם המיר שנ' ונתת על השלחן לחם פנים לפני המיר. *Perpetuo ponendum esse in Sanctuario, coram Domino, panem, q. d. Et impones (Exodi 25. vers. 30.) huic mensæ panem faciei, ante faciem meam, jugiter. In ipso præceptorum indice paulo aliter hæc esserunt, nempe: מצות: סידור לחם הפנים ולכונה. Præceptum de dispositione panis propositionis, & tburis. De usu & ratione hujus ceremoniæ inter Judæos non convenit. Rab. Maimon. אבל השלחן והיורה הלחם עליו תמיד לא ארע לו סבה ואיני יודע לאי זה דבר איחס אותו עד היום. Mensam autem, & quod semper illi debuit imponi panis, nescio quæ ejus causa, aut cui illud assignem, ad hodiernum usque diem. R. Levi, R. Nachmanides, & alii volunt esse תאפוֹת־מֶלֶךְ ad excitandam laudem Creatoris, & impetrandam benedictionem ad Sacerdotes masculos tantum. Vide Maim. Hil. Themid. cap. 5. סמך S. A. 156.*

XCVII. שלא להוציא כדי הארון מותק הטבעות שנ' בטבעות הארון יהיו הכרים לא יסורו מסנו. *Ne educantur vestes arca ex annulis ejus, q. d. In annulis (Exodi 25. v. 15.) illius arcae sunt vestes illi, ne amoveantur inde. וזמבאר הוא שמצוה זו בכלל מצות הנהגות לדורות הוא שאין כהן הפסק נוהגת לדורות נשלא יפסק מישאל מעשה איתנה מצוה לעולם בשום זמן אלא כן הוא הענין כל מצוה שלא נצטוונו עליה לעשותה רק בזמן ידוע ולא יותר רק מה שכתב היו גבונים לשלשת ימים וכמו כן אזהרה דסיני וגם הצאן והבקר אל ירעו אל מול החר ההוא וכל כיוצא בזה שלא היתה הצוואה אלא לשעה בלבד אלו יקראו מצות שאינן נוהגות לדורות אבל כל מצוה שלא נצטוו עליה לזמן ידוע אעפ"י שיש לו הפסק בזמן מן הזמנים מצד גלותנו או בסבב דבר אחר כגון עכשיו בעונותינו שאין לנו ארון מצוה הנהגת לדורות נקראת לפי שכל זמן שיהיה לנו ארון חייבת אנו לכל נסיר כדיו סמנו כדי שייציאותו בהם הלויים אם נצטרק להביא מסקים למקום כסבת מלחמה או מאי זה סבה שתבוא. Constat autem, hoc præceptum esse ex eorum præceptorum numero, quæ in ævum durant. Sic autem non vocantur, quod*

nullam interruptionem aut cessationem patientur; quasi semper inter Israelitas essent futuri, qui præcepta illa omni tempore implerent; sed sensus est, hoc nomine venire omnia illa præcepta, ad quæ non ad certum restringimur tempus, quod fieri videmus in illo: Estote parati ad diem tertium; Exodi 19. v. 15. Ita se habet admonitio Sinitica: Gregem & armenta ne pascant, e regione montis hujus. Eadem ratio reliquorum etiam est præceptorum, quæ una terminantur hora. Ista vocantur Præcepta non ævum durantia. Quæcumque vero præcepta certo tempore non sunt definita, cæsi aliqua interveniunt interruptio, vel propter captivitatem nostram, vel aliam aliquam causam; ut sunt hodie nostra iniquitates; ubi non habemus arcam, præcepta illa semperduratura dicuntur. Omnis enim tempore, quo arcam habemus, tenemur non remove re vestes ejus, quibus deportent illam Levitæ, si opus fuerit transferre de loco in locum, propter bellum, aut aliquam causam, quæ obstringere potest. Ratio hujus Præcepti; יפי שהארון משכן הנזרה והוא כל עקריו וכבודו ונתחייבנו לנהוג בה כל כבוד וכו' הדר בכל יכולתנו על כן נצטוו לבל נסיר ברי הארון מסע פן נהיה צריכים לצאת עם הארון לשום מקום במחירות האולי מתוך הטרדה חפזת לא נברוק יפה להיות ברי חזקים כל הצורך ושמה או יפול מידם

ואין זה כבודו אכל בהיותם בו מכונים לעולם ולא יסורו מסע נעשה אותן חזקים הרבה ולא יאדע תקלה בהן ועוד טעם אחר שכל כלי המקדש צורתן מחוייבת לרמוז עניינים עליונים כדי שיהא האדם נפעל לטובה מתוך מחשבתו בהן ורצוה האר לטובתו שלא תפסד אותה צורה אפילו לפי שעה. Quia arca Legis, fundamenti nostri & gloriæ nostræ habitaculum est. Tenemur proinde ei exhibere omnem honorem & decorem pro viribus nostris. Propterea etiam mandatum nobis datum est, de non removendis vestibus arca, ne coacti forte cum arca prodire in locum aliquem ex improviso, præ festinatione & celeritate exquirere non possemus, an firmi satis essent, pro necessitate, vestes; atque adeo, quod tamen absit, de manibus eorum cadat, quod quidem bonari illius non inservit: ut vero parati semper maneamus, neque removeamur de loco, confirmemus eos valde, ne quid in eis accidat scandali. Habes hoc præceptum aliud sensum? Nempe, ne omnium vasorum figura comparata sit, ad denotandas res excelsas, quo sic homo cogitatione sua per ea efficiatur melior: Vult igitur Deus homo nobis, ne illa corrumptur figura vel ad horam. Observat tandem Rab. Levi, tria, hujus Paraschæ, præcepta, hodie non amplius esse in usu. Vide Maimonid. kelek kod. cap. 2. ססג A. S. 296.

SECTION IX.

DE PRÆCEPTIS PARASCHÆ XXII.

ab Exodi cap. 27. v. 20. ad cap. 30. v. 11.

Præcepta Affirmativa continet IV.

1. De disponendis lucernis in Sanctuario. 2. De vestibus Sacerdotum induendis. 3. De edenda carne sacrificii pro peccato & reatu. 4. De suffitu quotidiano Sacerdotum.

Negativa III. quibus prohibentur.

1. Ne auferatur Ephod pectorale. 2. Ne laceretur pallium Sacerdotum. 3. Ne quid offeratur, aut adoleatur super altari aureo.

מנורת ערית נורת במקדש
Præceptum de dispositione luminarium in Sanctuario, id est, להטב נירוח המיד, לפני השי שנ יערך אותו אהרן ובניו כלומר יערך הנר לפני השי והוא מנורת המזבח. Ut aptentur lucerna perpetua coram Domino, i. d. Aptato

(Exodi c. 27. v. 21.) illam Aharon & filii ejus, quasi dicas: Apert lucernas coram Deo benedictio. Atque hoc est præceptum Aptationis lucernarum, cujus mentio fit in Gemara. Ad hanc pertinebat juxta plerisque Interpretes mutatio acerrarum, mutatio eltychnit, re-motio

*Epod seu amiculum, pallium, lamina. His omnibus sacerdos administrat cultum extrinsecus: Intrinsecus vero, cum est ante propitiatorium, non peragit sacra unquam, nisi vestibus indutus lineis, in quibus cum semel die expiationum ministraverit, eo habitu postea nunquam amplius sacra facit: sicut dicitur: Et collocabit eas ibi: Levit. 16. v. 23. Quotiescunque autem sacerdos tam vulgaris, quam magnus vel paucioribus vel pluribus, quam conveniat, ministraverit vestibus, non modo cultus ille profanus est; sed & ipse mortis reus fit *Sanctus*. Vide Maim. Hil. kele hakkod. cap. 10. סמן A. S. 153. Talm. Zebach. Cipp. Succah.*

C. שנצטו הכהנים לאכול בשר קצת שן מן הקרבנות כגון החטאת והזבח שן *Quod in mandatis datum fuerit sacerdotibus, ut edant partem carnis sacrificiorum, peccati videlicet & reatus, sicut dicitur de iis: Comedunto ista (Exod. 29. 33.) ii, pro quibus expiatio facta est. Hoc precepto jubentur sacerdotes etiam edere partes, quæ debentur illis, de קרשים קרשים משרשי המצוה אצלנו כי כל פעולת הקרבנות להקטיר נחשיתנו יסודות ליתם חלק הנפש המתאווה אשר בנו ולהגדיל ולחזק נפש השכל אל המצוה ועל כן להחנהג בכל עניני הבית והקרבנות דרך מעלה וגדולה ועבוד למען תעז בלבבנו יראה ועזרה ושפלות היותנו שם גם בזכרנו אותו סקסימינו ובאמת כי מן הנהגת הכבוד אל הקרבן שהכפרה תלייה בו להיות נאכל את המשרתים בעצמם ולא שיהיו יעבדו יינן או יסבירו לכל קונה וכן מן הכבוד הוא שיאכל במקום קדוש וכן שלא יהיו אכילתו הרבה כדי שלא יסרית ויהיה הנפש קצה בו הלא *Ex rationibus precepti, est fundamentum certum & fixum nobis, quod omnium sacrificiorum finis sit, ut recte disponantur cogitatio & intentio nostra ad bonum; tum ad humilitandam animam nostram concupiscentem, tum ad extollendam atque confirmandam animam rationalem ad precepta. Propterea omnia negotia Templi & sacrificiorum celebrare jubemur magnifice, gloriose, honorifice, ut sedem habeat in corda nostro timor, mansuetudo, depressio Spiritus, quamdiu ibi (in Templo) vel ejus, in locis nostris, meminimus. Et vere gloriosum est sacrificio, e qua nostra pendet expiatio, edi illud a ministris ipsis, non autem famulus dari, aut canibus eorum, aut vendi culibus emtori. Honori etiam ejus cedit, quod comeditur in loco sancto. Præterea, quod nec diu comestio debuit differri, ne forte putredinem con-**

Thef. Antiq. Sacr. Tom. III.

*icipiat, atque sic anima ejus illud fastidiat, nonne & hoc ejus dignitatem iniuriet & pretium? ונוהגת מצוה זו בזמן הבית? וזכרו כהונה ועזר עליה ולא אכל חלקו המגיעו מהם בזמן המועד לו בטר עשה ונעזש עוד מצד נפרת העלים שתלויה בו וזרסכן לא ימנה מצוה זו אחר שזה חלק מחלקי מצות הקרבנות הוא מצוה השי בהם מי יאכלים ולמי יהיו *Obrinet usus hujus precepti, stante templo, in sacerdotibus masculis, & qui illud violaverit, neque de parte sua, tempore definito, edent, irritum facit affirmativum; puniuntur insuper propter expiationem Dominorum (eorum qui sacrificia offerunt) quia hac ab illo pendes. Rumban autem hoc preceptum in preceptorum numerum non refert. Ait enim hanc partem esse ex partibus precepti sacrificiorum, de quibus ordinavit Deus, quibus illa edenda, aut quibus cedant. Adde Maim. Hil. Maa. hakkorb. cap. 10. סמן A. S. 184.**

CI. מצוה הקטרת קטרת *Preceptum de adolendo suffimine, i. e. שנצטו הכהנים להקטיר קטרת סמים פעמים בכל יום על המזבח שן והקטיר עליו אהרן קטרת סמים בבקר בבקר כהטיבו ובו ובכל שנה וענה מצוה עליהם לעשות ממנה כדי להקטיר בה כמו שאמרו ועשייתה והמצוה שנעשית בה בכל יום נחשב למצוה אהרן לפי שסוף מצוה עשייתה אינה אלא להקטיר בה ואעפ ששני בתבין שר ציאה שצאנו בק העשייה וההקטרה שן בסדר כי תשא קח לך סמים ונים ועל עשיית וכן כתוב והקטיר עליו אהרן וגו' אעפכ ראיתי למחשבי המצו שחושבין הכל מצוה אחת אין בה מחלוקת ביניהם כלל אבל יחלקו בענין אחר כי הרם כמל יסנה קטרת שחרית ושל ערבית מצוה אחת *Quod* וזרסכן לא כתב שה נמנות שתיים *jussi sunt sacerdotes adolere suffimum aromaticum, bis singulis diebus super altare, q. d. Et adoleat (Exodi 30. v. 7.) super illud suffimum aromaticum unoquoque mane, cum apraverit lucernas, adoleat illum. Singulis etiam annis, juxta preceptum, tenentur tantum parare (suffimenti,) quantum ad adolendum satis est. Unde dicunt: Et factus ejus, & preceptum, quo suffimum singulis diebus facere tenentur, pro uno supputantur precepto, quia finis precepti factus ejus est, ut adoleatur. Etsi autem duo reperiamus loca de factu & suffitu, sicut dicitur Sectione sequenti: Cum acceperis, &c. Sume tibi aromata, &c. Vidi nihilominus ab iis, qui preceptorum numerum inieciunt, ea pro uno haberi precepto. Neque propterea dissensio in hoc est. In alio porius dissentiant, quod Maimonides suffimum matutinum & vespertinum uno precepto comple-**

Tet

Et

Etiam; Nachmanides vero duobus. Præceptum hoc Rabbinum datum esse volunt ad dignitatem extol-
lendam templi. Hujus condituram, quæ
Hebræis dicitur, constare scri-
bunt 15. speciebus, quæ ex quibus
quatuor explicata sunt in Lege, unde-
cim ex Kabbala habentur. Rabbinum dicunt
(Buxsorf. Lex. Talmud.) Moſen non di-
ſerte expreſſiſſe, quæ & quot aromata
ad ſuffitum ſacrum adhiberi debuerint,
quæ orali traditione ab ipſo didicerint,
nempe undecim. Id occulte Moſes ver-
bis indicavit Exodi 30. v. 34. ubi in-
quit: אַרְבָּעָה אֲרָמָה, ſtaſſen, anychem
& galbanum, aromata & thus purum,
unumquodque ſolum. Hæc, inquam, bis
dicit indefinite Aromata, nec exprimit,
quæ & quot. Unde docuerunt Rabbinum,
cum primo pluraliter dicat Aromata in-
definite, minus numeri pluralis intelli-
gi debet, nempe Duo. Poſtea exprimit
tres ſpecies, quæ conjunctim faciunt
quinque, & ita ſunt decem ſpecies. His
adjicitur una, Thus purum, quæ fa-
ciunt in univerſum undecim, quot ſci-
licet ſpecies ad ſuffitum olim adhibita
ſuerunt. At quænam? Id per Kabbalam
poſteritati revelatum, nempe הצרי reſi-
na praſtans, הצפור, myrra, galba-
num, הלבונה, thus, קציעה, myrra,
כרכום, ſpica nardi, casia, שבלל נר, crocus,
והקלופה, coſtus, siue coſtum, cortex odoratus,
הקנה, calamus odoratus, והקנמון, cinnamomum.
Hæc adducit Rab. Sol. in Comment. ex Tal. Kerithuth
cap. 1. Hanc aromaticam condi-
turam vulgari non minus Sacerdoti,
quam ſummo Pontifici parare licuit. Di-
cunt etiam Rabbinum: Sacerdos לא יא-
חזיק בנקטת סקטור בין הערבים כל הימים
של יום אחד שהוא משקל מאה דינרין ובכל
יום היה סקטור חציים בנקטת וחסים בערב
אחר חסיד של בין הערבים קודם השבת
Si non adoleveris mane, adole-
veris inter duas vespertas totam mensuram unius
dici, quæ est pondus 100. denariorum.
Quotidie autem adoleveris alteram dimidiam
partem mane, & alteram dimidiam vespere,
post iuge sacrificium duarum vespertarum,
ante dispositionem luminum. Cetera
pete ex Tamid. & Kerith. Maim. Hil. Temid. cap. 3. סמך A. S. 167.
ונוהגת בזמן הבית בזרי כהנה וזרייה
Ufus ejus erat, stante templo, in Sacerdotibus masculis: qui ri-
te suffitum, ratum fecit hoc præceptum af-
firmativum.

CII. שלא נסיר החושן מעל האפוד. Ne
removeamus pectorale ad Ephod, q. d. Non
separator (Exodi 28. v. 18.) pectorale

pectorale sacrum ab illo amiculo. Erant
enim colligata, חושן quidem a fronte,
והאפוד a tergo. עבודה לוקה מלא זה
Qui autem ruperis
copulationem ejus, tempore ministerii, sa-
pulet, propter violatum hoc negativum.
Finis ejus est dignitas & decor cultus Le-
vitici, ut recte disposita omnia sint, &
perfectissime consummata. Plura de his
in Talm. Cod. Middoth. Maimon. Hil.
Kele hammikd. cap. 10. סמך N. S. 298.
299. Respicit hoc præceptum, stante
templo, utrumque sexum, adeo ut, qui-
cunque aut quæcunque compagem illam
solverit, flagris cædi debuerit.

CIII. שלא להכרית פי הסעיל של כהן.
Non esse lacerandum
os pallii Sacerdotis magni, q. d. Ne
(Exodi 28. vers. 32.) laceretur. Nam,
quia הקריעה דבר של גנאי אצלנו וענין
השחתה ואף כי כפי הבנה נתרקנו מן
הדבר ודיברנו עליו בלא כרי שיכשרי
הלבוש באיסור ובנחית וברוך כבוד שירה
Laceratio tur-
pe quid est apud nos, corruptionem signi-
ficans, etiam in oro vestis, propterea ovel-
limur ab ea, & monemur per negativum,
ut ita, qui induit eam, cum terrore &
tremore, cum tranquillitate & decore, in-
duat, caveatque, ne quid de ea laceret
aut perdat. Pertinet hoc præceptum ad
maſculos & foeminas, quæ, si, elata ma-
nu, illud violant, flagellantur.

CIV. שלא להקריב במזבח הזהב שבהיכל.
כי אם קטרת שבכל יום זולתי הזאת הדמים
מיים הבפירים ייבב הבפירים של לא העלו
קטרת זה וזילה ומנח ינכך לא תכנו
Non esse offerendum super altare au-
reum templi quicquam aliud, quam suffi-
tum quotidianum, præter aspersionem san-
guinum ab uno die Expiationum ad alte-
rum, q. d. Ne offeratis (Exodi 30. v. 9.)
in eo suffitum exterum aut holocaustum,
aut oblationem: neque libamen libato-
re super illud. Ratio hujus præcepti,
(tradunt Judæi) secundum literam, in
solo Dei arbitrio & jussu reſider. Ita vo-
luit: quicquid autem Deus vult, perfe-
ctum est, quod nec additionem patitur,
nec detractionem. Quod si sacerdos quic-
quam, præter suffitum, obtulit, in au-
reo altari, reus erat flagel-
lationis. Vide Maim. Hil. Kele hammikd.
cap. 2. סמך N. S. 295. Kabbalæ ta-
men magna hinc exſculpunt myſteria.

CV. מצות נתינת מחצית השקל.
Præceptum de dando dimidio ſiclo
per annum, id est, שיתן כל אחד
מישראל מחצית השקל מבין עשרים שנה
ומעלה בין עשיר בין עני שהוא משקל
עשרה גרה כסף בכל שנה ליד הכהנים
ש' זה יתנו כל העובר על הפקודים והיו
בניהו

dum, sicut dicitur: Quum erant ingressuri (Exodi 30. v. 20.) tentorium conventus, lavando aqua, ut non moriantur, aut cum erunt accessuri ad ipsum altare. Ritus hic facit הכיור להנחיל כבוד הבית. וכל המלאכות הנעשות שם. Ad magnificandam gloriam Aedis, & omnium operum, quae in eo fiunt. Non necessaria tamen est ad singulas λειτουργίας ablutio. Semel lotus Sacerdos, aptus est, ad peragendum munus λειτουργίας. Excepto die expiationis, quo, propter crebra negotia, ablutio repetitur. Huic actui certum fuit destinatum pollubrum, quod, ex Rabbiorum judicio, tantum capere debuit aquae, quantum quatuor ablutendis hominibus sufficit כשירים. וכל מיס כשירים sufficit. Quod si quis aqua, sive ex fonte peratur, sive ab eo: illa sa vere redditur pernoctatione כיצור מצות ויכיר מניח ידו הימנית על רגלו הימנית וידו שמאלית על רגלו שמאלית ורוחץ קודם ולא יושב לפי שמכלל העבודה הוא קידוש ידים ורגלים ועל עבודת המקדש מעמד. והן שנ' לעמוד לשרת וכל זה למעלת הבית. Quomodo vero praeceptum sanctificationis peragatur? Impositis sanctis pedibus stans dextram pedem dextero, sinistram vero pedem sinistro: lavans autem stat, non sedet. Persinet enim sanctificatio manuum & pedum etiam ad cultum: Omnis autem cultus sanctuarii stando peragitur, sicut dicitur: Ut stes, ad ministrandum, (Deut. 18. 5.) Id quod facit ad decorem templi. Habuit hoc praeceptum usus כהונה בזכר כהונה. בלבד ועובר עליה ולא קדש ידיו ורגליו שחרית או ערבא מן המקדש והסוהר ריתו וחדר ועבר בלא קידוש חייב מיתה ביום שמים ועבודתו פסולה בין בהן נדול או stante templo in sacerdotibus masculis tantum. Qui vero transgressus illud, manus & pedes mane non abluerit, aut qui ingressus sanctuario, mense alio abreptus, redierit, sicque sanctificationem praetermisserit, reus fit supplicii capitalis. Inducta, ejusque cultus redditur irritus, sive summus fuerit sacerdos, sive vulgaris. Plura vide Talm. c. Zebach. Maim. Hil. biath Mikd. c. 5. סמנ A. S. 175.

CVII. מצות משיחת כהנים גדולים. ומלכים בשמן. Praeceptum de unctione Sacerdotum magnorum & regum, oleo; Vel potius de unctione על הענין; לעשיית שם המטה על שם המטה שצוה ה' לעשותו שם ועשית אותו שם משחת קדש ונ' שיהיה מוכן לעשייתו בי כל בהן נדול שיתמנה כמו שכתוב והכהן הנדול ונ' אשר יוצק על ראשו ונ' וכן מושח בן קצת המלכים וכן גם כן משחו בו הכלים של בית המקדש. De parando oleo unctionis ad eum modum, quem praecepit lex, f. d. Et parabis ex illo (Exodi

30. v. 25.) oleum unctionis sacrae, &c. Ut paratum sit ad inungendum omnem sacerdotem magnum, qui ordinatus est, argumento loci: Sacerdotem autem magnum, &c. cujus infunditur capiti, &c. Eodem etiam inungunt quosdam Reges: Item vasa templi. Atque hanc ceremoniam Majestatem templi Judaei innuere volunt, quod inunctio haec Regibus tantum conveniat & Principibus. Modus conditurae in lib. Chinn. ita describitur: קנסון קרה חמש מאות שקל מכל אחד מלך שאקנסון נשקל בן שני פעמים להרכות כי שתי הכרעיות וקנה בשם חמשים ומאתים שקל וכלים נמצאים באי הודו ושמן זית ויעור הין שהיה שנים עשר לוג ואחר שיתבשל הכל כדי צרכו חוזר הכל למדת חשמן שהוא יב' לוג. Sumatur cinnamomum & castia, pondus 500. siclorum de quolibet (gemino tamen libramenno librari debet cinnamomum, ut praependii mansiffa binc major sit) & arundo aromatica, 25. siclorum (intelligitur autem siclus sacer; Maim.) pondus. Atque haec omnia in Indicis insulis sunt obvia. De olivo addatur Hin, quod 12. facit Logos. Hac ubi, quantum satis est, decocta fuerint, redeunt ad mensuram olei, id est, 12. Logos ונהנה בזמן הבית והיא סממית המוטלות על הציבור כמו כנין הבית וכליה. Obriuius usus ejus, durante templo: Est quoque praeceptum hoc ex praeceptis impositis tori cultui; sicut structura templi, & vasorum ejus. Plura in Talm. cap. 1. Kerith. Maim. Hil. Kelehamnikd cap. 1. סמנ A. S. 196.

CVIII. כנסל עבודת הארץ בשנה השביעית. שנ' בחרש ובקציר חשבת ובא הפידוש שעל שנה השביעית נאמר שנצטוינו שלא לעבד בה כלל בעבודת הארץ ונבפלה המצוה בה באמרו בסמוך אחר שנת שבתן יהיה לארץ וכן ושבתה הארץ שבת ליי. Intermittendam culturam agri, anno 7. sicut dicitur: Die septimo (Exodi 34. 21.) in ipsa aratione & messe cessato. Explicant autem hoc de anno septimo, de quo injunctum nobis est, ne quicquam in eo laboremus in cultura agri. Quod praeceptum alibi quoque reperitur: Annus Sabbathi erit terrae. Item: Et quiescet terra Domino. Praecepti hujus rationem vide supra.

CIX. שלא יסוך זר בשמן המשהה. No ungatur extraneus oleo unctionis, vel שלא למשוח בשמן המשהה שעשרה משהה אלף הכהנים בלבד שנ' על בשר אדם לא יסוך ונתבאר בכתוב משי שמשה בו סוהר חייב ברה שנ' ואשר יתן ממנו על זר וגנרת ואם נמשח בו בשונג חייב חטאת קבועה בלומר שאין חלוק בו בין הדל והעשיר אבל דבר קבוע הוא לכל inungendum oleo unctionis, quod Moser fecit.

cit, nisi sacerdotes tantum, sicut dicitur: Carnem hominis (Exodi 30. v. 32.) ne quisquam eo ungit. Expresse autem habetur in Scriptura, quod, qui alium eo unxerit, destinatus malitia, excidii sit reus, q. d. Quisquis imponet ex (v. 33.) eo rei exteræ, propterea excindetur a populis suis; sin autem unctus eo fuerit per errorem, damna est sacrificii, pro peccato determinati, quod ita vocari solet, quia sine differentia, inter pauperem & divitem, omnibus (æquale) æque fixum est. Porro, hujus præcepti ceremonia inservit להגדלת הבית magnificentiæ Aedis. Tradunt autem Rabbinim: שחייב כיר והקרן אינו עד שיסוך מסנו שיעור בזר ושלא חייבנו הכתוב אלא על אותו שעשה משה ולא על אחר נעשה שום אדם וקבלה בידיו שנס נעשה בו שיספיק לעולם ומה שאמרו לו שאין מושחין בו לחרות כל הכהנים המתחנכים לעבודה אלא כהן גדול ומשוח מלחמה ומלכי בית דור וכל שאר מלכים אינם נמשחים בזה השמן אלא בשמן אפרסמון. *Rectum excidii & sacrificii non convenire nisi illi, qui se unxerit olei illius quantitate, oleæ respondente: Et quod Scriptura nos non obliget, nisi ad ipsum illud oleum, quod fecit Moses, non vero ad ullum aliud, quod quemcunque hominem habet aushorem. Traditione insuper ad nos perlatum est, miraculose factum, ut in omni ævum illud sufficeret. Dicunt etiam Rabbinim: Non ungi eo omnes sacerdotes Ministerio iniiciendos; sed sacerdotem tantum Magnum, Unctum belli, & Reges domus Davidis: Reliquos Reges non ungi hoc oleo, sed oleo balsami. De his & aliis, differentia præfertim inter unctionem Regum & Sacerdotum; ושמן מושחין מלך בן מלך אלא אם כן יש עליו מחלוקת ועל בן נמשה. Et quod non ungant Regem, filium Regis, nisi forte controversia de eo oriatur, quo respectu unctus est Solomon: loquitur Talm. cap. 3. Kerith. De suppelio transgressionis jam supra actum.*

CX. שלא לעשירי שמו המשחה ש: Non esse faciendum (alii) oleum unctionis, juxta præceptum: Et (Exodi 30. 32.) secundum confecturam ejus, ne facito simile ei. Ratio præcepti eadem est, quæ superioris. De hoc etiam monent, quæ superioris. אלא אותו שעשה משה בסדכר ואמרו שנס נעשה בו שכולו קיים לעתיד לבא. *A seculo nullam aliam ejus confecturam dari, nisi quam fecerit Moses in deserto; dicuntque, miraculose illud reservari in seculum futurum. Vide Kerith. cap. 1. Transgressionis, cui omni tempore uterque subicitur sexus, poena eadem est, quæ superioris.*

CXI. שלא לעשות קטרת כדמית קטרת כלומר שתהיה הרכבתו על ענין אותם הנישקלים ייתכן להקטיר עצמו בה שם ובמחבתו לא תעשו לכם ונאמר עליה אשר יעשה כמורה להרית בה כלומר שיחבתו בעשייתה להקטיר עצמו. *Non esse faciendum suffitum ad similitudinem illius suffitus, ita nempe, ut componatur ad modum ponderum illorum, & præparetur ea intensione, ut suffiatur, q. d. Secundum (Exodi 30. v. 37.) confecturam ejus ne faciatis vobis: Dicitur etiam de eo: Quisquis (v. 38.) fecerit ei similem ad odorandum eam, q. d. ut intendat confecturam ejus ad suffiendum eo. Ratio hujus præcepti eadem est, quæ משחת משיחת unctionis olei. Quæ speciale hujus præcepti narrationem concernunt, habentur cap. 1. Kerith. Confer Maim. Kele hammikd. cap. 1. 2. 3. סמנ N. S. 171. 172. 173. 174. 175. 176. 177. 178. 179. 180. 181. 182. 183. 184. 185. 186. 187. 188. 189. 190. 191. 192. 193. 194. 195. 196. 197. 198. 199. 200. 201. 202. 203. 204. 205. 206. 207. 208. 209. 210. 211. 212. 213. 214. 215. 216. 217. 218. 219. 220. 221. 222. 223. 224. 225. 226. 227. 228. 229. 230. 231. 232. 233. 234. 235. 236. 237. 238. 239. 240. 241. 242. 243. 244. 245. 246. 247. 248. 249. 250. 251. 252. 253. 254. 255. 256. 257. 258. 259. 260. 261. 262. 263. 264. 265. 266. 267. 268. 269. 270. 271. 272. 273. 274. 275. 276. 277. 278. 279. 280. 281. 282. 283. 284. 285. 286. 287. 288. 289. 290. 291. 292. 293. 294. 295. 296. 297. 298. 299. 300. 301. 302. 303. 304. 305. 306. 307. 308. 309. 310. 311. 312. 313. 314. 315. 316. 317. 318. 319. 320. 321. 322. 323. 324. 325. 326. 327. 328. 329. 330. 331. 332. 333. 334. 335. 336. 337. 338. 339. 340. 341. 342. 343. 344. 345. 346. 347. 348. 349. 350. 351. 352. 353. 354. 355. 356. 357. 358. 359. 360. 361. 362. 363. 364. 365. 366. 367. 368. 369. 370. 371. 372. 373. 374. 375. 376. 377. 378. 379. 380. 381. 382. 383. 384. 385. 386. 387. 388. 389. 390. 391. 392. 393. 394. 395. 396. 397. 398. 399. 400. 401. 402. 403. 404. 405. 406. 407. 408. 409. 410. 411. 412. 413. 414. 415. 416. 417. 418. 419. 420. 421. 422. 423. 424. 425. 426. 427. 428. 429. 430. 431. 432. 433. 434. 435. 436. 437. 438. 439. 440. 441. 442. 443. 444. 445. 446. 447. 448. 449. 450. 451. 452. 453. 454. 455. 456. 457. 458. 459. 460. 461. 462. 463. 464. 465. 466. 467. 468. 469. 470. 471. 472. 473. 474. 475. 476. 477. 478. 479. 480. 481. 482. 483. 484. 485. 486. 487. 488. 489. 490. 491. 492. 493. 494. 495. 496. 497. 498. 499. 500. 501. 502. 503. 504. 505. 506. 507. 508. 509. 510. 511. 512. 513. 514. 515. 516. 517. 518. 519. 520. 521. 522. 523. 524. 525. 526. 527. 528. 529. 530. 531. 532. 533. 534. 535. 536. 537. 538. 539. 540. 541. 542. 543. 544. 545. 546. 547. 548. 549. 550. 551. 552. 553. 554. 555. 556. 557. 558. 559. 560. 561. 562. 563. 564. 565. 566. 567. 568. 569. 570. 571. 572. 573. 574. 575. 576. 577. 578. 579. 580. 581. 582. 583. 584. 585. 586. 587. 588. 589. 590. 591. 592. 593. 594. 595. 596. 597. 598. 599. 600. 601. 602. 603. 604. 605. 606. 607. 608. 609. 610. 611. 612. 613. 614. 615. 616. 617. 618. 619. 620. 621. 622. 623. 624. 625. 626. 627. 628. 629. 630. 631. 632. 633. 634. 635. 636. 637. 638. 639. 640. 641. 642. 643. 644. 645. 646. 647. 648. 649. 650. 651. 652. 653. 654. 655. 656. 657. 658. 659. 660. 661. 662. 663. 664. 665. 666. 667. 668. 669. 670. 671. 672. 673. 674. 675. 676. 677. 678. 679. 680. 681. 682. 683. 684. 685. 686. 687. 688. 689. 690. 691. 692. 693. 694. 695. 696. 697. 698. 699. 700. 701. 702. 703. 704. 705. 706. 707. 708. 709. 710. 711. 712. 713. 714. 715. 716. 717. 718. 719. 720. 721. 722. 723. 724. 725. 726. 727. 728. 729. 730. 731. 732. 733. 734. 735. 736. 737. 738. 739. 740. 741. 742. 743. 744. 745. 746. 747. 748. 749. 750. 751. 752. 753. 754. 755. 756. 757. 758. 759. 760. 761. 762. 763. 764. 765. 766. 767. 768. 769. 770. 771. 772. 773. 774. 775. 776. 777. 778. 779. 780. 781. 782. 783. 784. 785. 786. 787. 788. 789. 790. 791. 792. 793. 794. 795. 796. 797. 798. 799. 800. 801. 802. 803. 804. 805. 806. 807. 808. 809. 810. 811. 812. 813. 814. 815. 816. 817. 818. 819. 820. 821. 822. 823. 824. 825. 826. 827. 828. 829. 830. 831. 832. 833. 834. 835. 836. 837. 838. 839. 840. 841. 842. 843. 844. 845. 846. 847. 848. 849. 850. 851. 852. 853. 854. 855. 856. 857. 858. 859. 860. 861. 862. 863. 864. 865. 866. 867. 868. 869. 870. 871. 872. 873. 874. 875. 876. 877. 878. 879. 880. 881. 882. 883. 884. 885. 886. 887. 888. 889. 890. 891. 892. 893. 894. 895. 896. 897. 898. 899. 900. 901. 902. 903. 904. 905. 906. 907. 908. 909. 910. 911. 912. 913. 914. 915. 916. 917. 918. 919. 920. 921. 922. 923. 924. 925. 926. 927. 928. 929. 930. 931. 932. 933. 934. 935. 936. 937. 938. 939. 940. 941. 942. 943. 944. 945. 946. 947. 948. 949. 950. 951. 952. 953. 954. 955. 956. 957. 958. 959. 960. 961. 962. 963. 964. 965. 966. 967. 968. 969. 970. 971. 972. 973. 974. 975. 976. 977. 978. 979. 980. 981. 982. 983. 984. 985. 986. 987. 988. 989. 990. 991. 992. 993. 994. 995. 996. 997. 998. 999. 1000.*

CXII. שלא לאכול ולשתות תקרובת עץ שנ' פן תברת ברית ליושב הארץ יכו והכחי לאחיהם וקרא לו ואכלת מיכחו. *De Idololatriæ nihil vel edendum, vel bibendum, q. d. Ne pangito (Exodi 34. 15.) sedus cum habitatore terræ, &c. Et sacrificabunt Diis suis, invitet te, & comedas de sacrificio ejus. Nempe, להרחיק ולסלק כל ענין עץ וכל דבר הסיוחם אליה ad removendam & tollendam omnem speciem Idololatriæ, & omnium rerum ei affinium, ab oculis & cogitationibus nostris. Rabbinorum autem statutum est; שכל דבר שעשו מסנו תקרובת לעץ אסור ואפי' מים ומלח כלומר שאעפ' שמים ומלח הם דברים קלים ואפשר לומר בהם שאינם לתקרובת ולא הניחים לפני העץ לכוננת כבוד כלל אעפ' אסור וכן אמרו לו לרוב ריחוק זה כל יום שר עץ שאעפ' שלא ידענו בו שנכסחו לעץ נחוצה נקרא להם סתם יינן אלא שחלקו עליו בין הנסך בידוע לסתם יינן שהידוע איסורו במשהוא מן התורה ולוקה עליו מדכתיב ולא ידבק ביד ממומה מן החם ובסתם יינן*

ואחר יום הסעודה יעשה משפט בן הדבר הזה שהשי' צונו לקרש ולכבד יום השבת לטובתנו ולזכותנו כמו שכתבתי למעלה והוא *Voluit Deus Benedictus honorare diem istum, ut quiesceret in eo reperiant omnes, illi etiam, qui peccatores sunt & scelerati: Quemadmodum enim Rex aliquis magnus, ciues die convivio indulto ad se vocat, nec fortibus suis quemquam prohibet; praterito vero die convivii, exercet iudicium: Ita & Deus Benedictus praecepit nobis, ut sanctificemus & honoremus Sabbathum in bonum & iustitiam nostram, sicut supra scripsi; Asque hoc etiam ad honorem illius diei facit. Spectat hoc praeceptum ad viros, quibus, stante templo, datum fuit. ואם עברו וצו לשרוף בירה. ואם לא בשבת עברו על לאו זה ואין לוקין אם לא עשו בו מעשה כגון ששרפוהו הם ביריהם אם יש עדים והחראת נסקלים בשוגג מביאין *Si vero transgressi, praeceperint creaturam Sabbatho comburere, violant interdictum hoc, quo tamen nomine non flagellantur, nisi ipsi aliquod opus fecerint, manibusque admotis eam combusserint: tunc si testes adsint, & commonefactio, lapidibus sales obruntur; ex ignorantia peccantes, sacrificium pro peccato destinatum offerunt.**

לעשות העולה כמשפטה שנ' *אם CXV. Rite offerendum holocaustum, sicut dicitur: Si holocaustum fuerit oblatio ejus, &c. Levit. i. v. 3. & deinceps. Quia de re prolixè apud Talmud. Zebach. Maim. Hul. Maase hakkorban. cap. 13. אפי' S. 197. Incumbit autem hoc praeceptum sacerdotibus tantum masculis וכן שעבר ולא עשה כסדר הזה כטל עשרה *Sacerdos autem, qui contra, quam hac Sidra exigit fecerit holocaustum, irritum reddit affirmativum.**

לעשות מלאכת המנחה על ענין. *CXVI. הנזכר בתורה בפרשיותיה שנ' ונפש כי תקריב קרבן מנחה וכתוב ואם מנחה על המחבת *Officium Minchae peragendum ad modum memoratum in Lege, ejusdemque Paraschas, q. d. Anima (Levit. 2. v. 1.) autem cum offeret oblationem (Mincham) Item: Si vero Mincha (v. 5.) sartaginis oblatio tua. Et iterum scriptum est: Quod si (v. 7.) Mincha oblatio craticulae. Est autem Mincha sacrificii genus, vario constans frumento, animantibus vivis non item; inquit Rab. Levi, in Chinuk. Cur vero hoc sacrificii genus מנחה appelleretur, & quid ab holocausto differat, idem hoc modo enarrat: וכבר כתבתי למעלה כי הקרבן בבעל היום הוא באמת דמיון חוק אצל בני אדם להכניע ולהשפיל הנפש הטהורה והחיה נבדל**

חולשת השכל תכלה ותאבד גם כן אם תחמיר בפעולות בהמיות שהן החוטאים כי החטא לא תבא רק משורש בהמי והקרבן במה שאינו בעל חיים אעפ' שהוא בא גם כן להכנעת היצר שיראה האדם כי בשביל הטאו נצטרך לשריף מסמינו ויכביר באמת אין דמיונו חזק כמו בבעלי החיים וכן הדומה לפי הפשט כי על כן יקרא מנחה מפני שעניינה טועה מקרבן בעל חיים כמו שמנחית בגי אדם יהיו במיעוט ברוח הפעמים ועוד מפני שהרבה מהם באות נרבה ומה שאינו בחיוב אצל בני אדם יקראו מנחה. *Scripsi autem jam superius, sacrificium animalis vivens acere fortiter imaginationem filii hominum (ad deprimentam & humiliandam nempe animam concupiscentem, & peccantem) quod, quemadmodum animal videt, vita sibi simile, sed intellectu destitutum, comburi & penitus absumi; ita & animam peccantem, ob intellectus infirmitatem, consumendam eique percundum, si in actionibus bestialibus, cujusmodi sunt peccata, (neque enim peccatum aliunde pullulat, quam ex radice bestiali) persisterit. Sacrificium autem, in quo nullum offertur animal vivum, etiamsi vel maxime deprimentae pravae concupiscentiae inserviat, dum homo, propter peccatum suum, necessario aliquid de facultatibus suis comburi & consumi, observat; certum tamen est, vim ejus imaginatricem non aequè validam esse, ac in animalibus vivis. Verisimiliter autem ex sensu literali, propterea sacrificium hoc מנחה munus, vocatur, quod minus significet, quam sacrificium animali vivo peractum: quemadmodum hominum saepe munera tenuia sunt. Insuper, quod sacrificia tali, non sunt voluntaria: unde & quicquid debitum non est, apud homines, מנחה seu munus vocatur. Sunt autem מנחות vel toti coetui communia, ut עומר בפסח שתי הלחם בעצרת לחם *Manipulus Paschalis; duo panes festo prohibitionis, & panes propositionis diebus Sabbathi destinati: vel singulis Israelitis propria, cujusmodi sunt מנחת חוטא והיא המנחה שיקריב העני 1. מנחה כשיתחייב חטאת ולא תניע ירו *Munus peccatoris, quod offert pauper, cum tenetur sacrificium pro peccato offerre, neque tamen eo pertingit manus ejus. 2. מנחתו *Manus delinquantis (mulieris ad scortationem, vel adulterium) quod munus est zelotypiarum. 3. המנחה שיקריב כל בהן שיכנס *Munus, quod singuli sacerdotes officium, vel *Διαπύκναι* auspicaturi, sua manu, offerunt. Vocatur munus initiationis. 4. המנחה שמקריב בהן גדול בכל יום והיא נקראת מנחת חבתין *Munus,******

Prolixi sunt Talmudici in hac materia ob varietatem casuum : Unde dicunt , שיש טענת בהוראות שהבד חיי להביא הקרבן ולא על העושה על פיהם ויש שהעושה חייב ולא הם *Esse errorem in demonstrationibus judicialibus, ob quem tenetur Domus judicii offerre sacrificium ; non autem illi, qui mandatum ejus sequuntur ; & esse ob quem, qui sequitur, reus sit, non autem Proceres vel Synedrui assessores*. Quando autem vel primores vel subditi hujus sacrificii dampnentur, fuisse in Talmude, & a Maimonide disputatur. Compendium vide Hil. Scheg. cap. 12. & deinc. R. Levi Chinn. pag. 48. Certum est, satis cavisse Rabbinos suæ famæ & authoritati, ne sibi crebrius, quam vulgo *πλημμελῶν* sacra hæc incumberent. Omnem moverunt lapidem, ne error per ignorantiam commissus, Synedrio toti (nam nisi demonstratio a toto conventu LXXI. virali, consentiente Rectore facta fuerit, irrita estimabatur) potius, quam plebi tribueretur. Sed & ipsum utriusque partis sacrificium definiunt. Rab. Maim. lib. cit. cap. 25. ait, ab Idiota seu plebe *πλημμελῶν* expectari ואם שיערה ואם שננ בה שנינ בה הנשיא מביא שעיר ואם שננ בה אגנא, או שישו מביא פר *Agnam, aut capram; a Principe hædum, & a Sacerdote unctio* (i. e. ut Rab. Levi explicat שנמשח שנינ *qui unctus est oleo unctio-nis*) *juvencum*. Vide plura in Horaj. Zebach. & alibi. ספן A. S. 217. Habuit locum Lex hæc floreante Synedrio.

CXIX. שיקריב כל שונא מוחטא מהחטאים שיקריב כל שונא מוחטא מהחטאים רבולות יהודים קריב חטאת שני ואם נפש אחת החטא כשננר מעם הארץ, *qui, ex ignorantia, commiserit peccatum, ex peccatis grandioribus & notis, sacrificium offerat pro peccato, sicut dicitur, Levit. c. 4. v. 27. Quod si anima aliqua peccaverit per errorem de populo terræ, faciendo unum ex præceptis Jehovæ, quæ non sunt facienda, & deliquerit, offeret oblationem suam capellam, &c. Vocatur hoc sacrificium קבועה constitutum, ratum, fixum; propterea שהיא לעולם קרבן בהמה ולא יעלה ויירד quia hoc sacrificium semper ex animali constat, neque ei accedit quicquam vel decedit ex offerentis vel opibus, vel paupertate. Sed & hoc observant; והחטאים שיתחייבו אליהם חטאת הם לעולם אותם שחייבין על זהו Peccata, quibus destinatum sacrificium pro peccato, ea esse, quæ, elata manu seu proterve commissa, excidii poena castigantur. Excipiuntur tamen tria peccata: יש בתורה שלש חטאים שאעפ"י שיש בזרונן כרת אכן בשגגתן חטאת ואלו*

Thef. Antiq. Sacr. Tom. III.

זה מנרה ומבטל מילה וחול מעשות פסח *Tria sunt in Lege peccata, quibus esset, destinata malitia, commissis, debeat excidii poena, eadem tamen ex errore patrata, sacrificio non expiantur; nempe: Blasphemus, irritam reddens circumcissionem, & Pascha non celebrans. Pro cæteris omnibus sacrificium offerunt fixum, חין מטמא שאכל את הקודש וטמא שנכנס למקדש שאעפ"י שזרונן כרת אין כביאין חטאת קבועה אלא קרבן עירה *Excepitis polluris illis, qui vel sanctum edunt, vel sanctuarium ingrediuntur, qui cessi, proterve peccantes, puniantur excidio, non tamen offerunt sacrificium fixum, sed sacrificium ascendens & descendens, (mobile) avem videlicet aut farinam*. Numerant autem Rabbini species *πλημμελῶν* 43. ob quæ singuli sacrificium fixum offerre tenentur. Requiritur & hoc Magistri, a reo hujus sacrificii; שידעה שונא מדחלה *ut sit peccator per errorem ab initio ad finem*. Cætera, quæ lucem huic tractationi afferunt, pete ex Talm. Cod. Horajoth, Kerit. Schabb. Schebbhu. Zebach. Habetque locum בזכרים ונקבות ועובר עליה ולא הקריב חטאת על שגגה *Tempore templi in utroque sexu: qui autem transgressus non obtulerit sacrificium propter errorem suum, irritum facit affirmativum*.*

CXX. להגיד העדות לפני הדיינים בכל מה שנרעה בין שיתחייב בעדות מיתה או ממוץ רמיעד ערין או שיהיה רציה בממנו או בנפשו שני והוא עד או ראיה או ידע אם לא יגיד וגשם עינו *Edicendum testimonium coram iudicibus omnium eorum, quæ sciunt, sive id, de quo testandum est, vitam opesve tollat, sive liberat, q. d. Cum autem anima peccaverit (Levit. 5. v. 1.) & ipse sit testis, quod auferit, aut sciverit, nisi renuntiaverit, feret poenam iniquitatis suæ. Etsi vero fateantur Judæi להגיד עליהם להגיד להגיד sibi de omni negotio incumbere testimonii enuntiationem coram Synedrio, distinguunt tamen inter judicia capitalia, & pecuniaria מסונות אכן אדם חייב לדעיד עליהם מעצמו אלא אם כן יתבענו בעד דבר או בד וברנינ נפשות ובעדות שאר איסורין שבתורה כגון שראיה אחת שיעבר יד איסור וכן בעדות נשיית כנה שראיה מי שדרג חבירו או בעדות מכות שרבה האחד את חבירו בכל זה חייב אדם לבוא מעצמו ולהגיד העדות לפני דבר כהי לבעד הרע ולהפריש האדם *Nam in judiciis pecuniariis homo tenetur edicere testimonium sua sponte, nisi exigat hoc ab ipso actor, aut Synedrium: At in judiciis capitalibus, & in testimonio cæterorum, quæ in Lege prohiben-**

V u u

tur, ut cum aliquis viderit alium interdium aliquod violare; Item, in testimonio animarum, ut cum quis aliquem observaret proximum suum tollere; aut in testimonio plagiarum, cum quis proximum suum percussisset; in his omnibus tenetur homo sponte accedere, & coram Senatu testimonium perhibere; ut extirpetur malum, & removeatur homo ab interdito. In hoc vero edicendo testimonio discrimen Magistri ponunt, neque omnes promiscue hac Lege teneri notant. V. G. הוּא אֵם הָעֵד חָכֵם נָדוּר וְהָדָר פְּחוּת מִסֵּט שֶׁשׁ לוֹ לְהַסֵּךְ אֵם יִרְצָה מִלְּהַעִיד לַפְּנִימָה שֶׁעָשָׂה שֶׁל כְּבוֹד תּוֹרָה רֹחֶה עֲשֵׂה הָעֵדוּת וְכֵן נָדוּר אֵינוֹ חַיִּיב לְהַעִיד אֲלֵא עֵדוּת שְׁהִיָּה לְמִלֵּךְ בְּלִבֵּר וּמִלְכֵי יִשְׂרָאֵל לֹא מַעֲדִידִים עַל אֲחֵרִים וְלֹא אֲחֵרִים עֲלֵיהֶם מִשְׁטֵם מַעֲשֵׂה שְׁהִיָּה כְּמוֹ שֶׁבֵּא בַּסִּנְהֶדְרִין פֶּרֶק כָּהֵן נָדוּר אֲבָל מִלְכֵי בֵּית דִּין בְּעֵדוּת וּבְעֵדוּת עֲלֵיהֶם וְדִנֵּין אִיִּתּוֹ וְאִין נִמְנָעִין מִלְּקַבֵּל עֵדוּת בְּשִׁבּוּל אֲהָבָה וְשִׂנְאָה כִּי שְׁאֵרִית יִשְׂרָאֵל לֹא יַעֲשׂוּ עוֹלָה בְּעֵדוּת אֲבָל לַעֲנִיֵּין הָיָה אֵינוֹ כֵּן שֶׁאִין דִּין הָאוֹהֵב וְהַשֹּׂנֵא מִפְּנֵי שֶׁהַשֹּׂנֵא אֵינוֹ רִיָּאָה זָכוּת וְלֹא הָאוֹהֵב תּוֹבָה. *Si testis fuerit vir preclarus sapiens, adeoque Dominus iudicii eo minor, recusare, si velis, potest, testimonium coram iis edicere: Affirmativum enim de honore Legis, pellit affirmativum testimonium. Ita etiam Sacerdos magnus non tenetur testimonium dicere, nisi ipsius Regis causa agatur. Reges autem Israelis, nec ipsi contra alios proferunt testimonium, nec alii de ipsis, quocunque illud nomine exstat, sicut habetur in Sanhed. Cap. Sacerdos magnus. At Reges Domus Davidis & testantur, & testimonium perhibetur ab aliis de ipsis; eosdemque iudicant: Neque enim illi prohibentur accipere testimonium propter amorem aut odium: Reliqui vero Israelitae nullo se hic scelero obstringunt in testimonio suis. Alia ratio est iudicii: Ubi neque amici iudicant, neque ocores. Nam ut ocor non videt absolutionem, ita nec amicus damnationem. Porro quaeritur: Utrum necessaria sit, in testimonio, oris confessio; an scripto illud exhibuisse sufficiat? Manonides vult, ut iura, הוּא מִפִּי הָעֵדִים וְלֹא מִפִּי בְּתוֹכָם שֶׁנ' עַל פִּי וְכֵן. *Fundamentum testimonii Legis esse, ut ex ore testium audiat, non vero ex illorum scripto recitetur, sicut dicitur: Ex ore, &c. Rabbini tamen plerique, in pecuniariis licibus, sufficit verbum seu instrumentum. Nachmanides* סוֹבֵר שֶׁעֵדוּת שֶׁהָיָה הָיָה וְכֵתִיב וְכֵתִיב בְּסֵפֶר וְהָיָה. *Existimat, testimonium scripto exhibitum in Lege fundari, q. d. Et scribere in libro, & obsignare, i. e. scribere & obsignare; Jer. 32. 44. Requiritur autem in teste constantia.**

Unde illud Rabbiorum: הוּא אֵם הָעֵד חָכֵם נָדוּר וְהָדָר פְּחוּת מִסֵּט שֶׁשׁ לוֹ לְהַסֵּךְ אֵם יִרְצָה מִלְּהַעִיד לַפְּנִימָה שֶׁעָשָׂה שֶׁל כְּבוֹד תּוֹרָה רֹחֶה עֲשֵׂה הָעֵדוּת וְכֵן נָדוּר אֵינוֹ חַיִּיב לְהַעִיד אֲלֵא עֵדוּת שְׁהִיָּה לְמִלֵּךְ בְּלִבֵּר וּמִלְכֵי יִשְׂרָאֵל לֹא מַעֲדִידִים עַל אֲחֵרִים וְלֹא אֲחֵרִים עֲלֵיהֶם מִשְׁטֵם מַעֲשֵׂה שְׁהִיָּה כְּמוֹ שֶׁבֵּא בַּסִּנְהֶדְרִין פֶּרֶק כָּהֵן נָדוּר אֲבָל מִלְכֵי בֵּית דִּין בְּעֵדוּת וּבְעֵדוּת עֲלֵיהֶם וְדִנֵּין אִיִּתּוֹ וְאִין נִמְנָעִין מִלְּקַבֵּל עֵדוּת בְּשִׁבּוּל אֲהָבָה וְשִׂנְאָה כִּי שְׁאֵרִית יִשְׂרָאֵל לֹא יַעֲשׂוּ עוֹלָה בְּעֵדוּת אֲבָל לַעֲנִיֵּין הָיָה אֵינוֹ כֵּן שֶׁאִין דִּין הָאוֹהֵב וְהַשֹּׂנֵא מִפְּנֵי שֶׁהַשֹּׂנֵא אֵינוֹ רִיָּאָה זָכוּת וְלֹא הָאוֹהֵב תּוֹבָה. *Si testis fuerit vir preclarus sapiens, adeoque Dominus iudicii eo minor, recusare, si velis, potest, testimonium coram iis edicere: Affirmativum enim de honore Legis, pellit affirmativum testimonium. Ita etiam Sacerdos magnus non tenetur testimonium dicere, nisi ipsius Regis causa agatur. Reges autem Israelis, nec ipsi contra alios proferunt testimonium, nec alii de ipsis, quocunque illud nomine exstat, sicut habetur in Sanhed. Cap. Sacerdos magnus. At Reges Domus Davidis & testantur, & testimonium perhibetur ab aliis de ipsis; eosdemque iudicant: Neque enim illi prohibentur accipere testimonium propter amorem aut odium: Reliqui vero Israelitae nullo se hic scelero obstringunt in testimonio suis. Alia ratio est iudicii: Ubi neque amici iudicant, neque ocores. Nam ut ocor non videt absolutionem, ita nec amicus damnationem. Porro quaeritur: Utrum necessaria sit, in testimonio, oris confessio; an scripto illud exhibuisse sufficiat? Manonides vult, ut iura, הוּא מִפִּי הָעֵדִים וְלֹא מִפִּי בְּתוֹכָם שֶׁנ' עַל פִּי וְכֵן. *Fundamentum testimonii Legis esse, ut ex ore testium audiat, non vero ex illorum scripto recitetur, sicut dicitur: Ex ore, &c. Rabbini tamen plerique, in pecuniariis licibus, sufficit verbum seu instrumentum. Nachmanides* סוֹבֵר שֶׁעֵדוּת שֶׁהָיָה הָיָה וְכֵתִיב וְכֵתִיב בְּסֵפֶר וְהָיָה. *Existimat, testimonium scripto exhibitum in Lege fundari, q. d. Et scribere in libro, & obsignare, i. e. scribere & obsignare; Jer. 32. 44. Requiritur autem in teste constantia.**

CXXI. סִדּוּר קֶרֶן עוֹלָה וְיִוֵּד. *Præceptum de sacrificio ascendente & descendente, id est, להקריב קרן עולה ויורד, על האֵמֶם מִיִּזְרָח וְהָיָה שִׁמְשָׁתָהּ הַקֹּדֶשׁ בְּלִמְדָּה אֵדָם שֶׁהוּא כְּמֹהַב הַשִּׁמְשָׁה וְכֵן לְמִקְדָּשׁ בְּשִׁנְתָּהּ וְשִׁמְשָׁתָהּ קִישִׁי גַם כֵּן שֶׁהוּא בְּמִקְדָּשׁ*

טמא ואכל בשר קדש כשננה ושבועת כטוי
 בלומר שנשבע לשקר על דבר לעשות או שלא
 לעשות ולא צדרי שבועת כטוי והדברים
 ועובר עליה כשננה וכן שבועת העד' בלומר
 שנשבע לחבירו שאינו יודע לו עדות בין
 בשונג בין בסדיר על אלו החטאים חייב
 אדם להביא קרבן עולה ויורד בלומר לפי
 עשרו ועניו של אדם כמו שמפורש בכת'
 שנ' ונפש כי תחטא ושטע' קול אלה בלומר
 קול שבועה שהשבועהו אם יודע עדות אם
 לא יגיד ונשאל עונו וסוף הענין והביא את
 אשמו ולא נאמר שם ונעלם ממנו ללמד
 שהיב בקרבן בין שונג בין מזיד וכתב
 כטמאת מקדש וקדשו או נפש אשר תגע
 בכל דבר טמא ונ' ונעלם ממנו וכו' ונאמר
 על הכל בסוף הענין והביא את אשמו
 ולא בא בכת' מפורש שהיב חטמא שנאמר
 שם יהיה כהבנסו במקדש או באכלו בשר
 קדש ולא מפי השמועה שמענו שהוא סדיר
 על זה ואף על פי שהדבר מפי הקבלה
 מצאנו בפירוש במקום אחר היב כרת לטמא
 שאכר קודש או נגנס למקדש שנ' והנפש
 אשר האכל בשר מבנה השלמים אשר לוי'
 וטמאתו עליו ונכרתה וכתב אחר אומר
 כטמא שנכנס למקדש כי את מקדש יי' טמא
 ינכרתה ואחר שנכתב כרת בזרנו יש קרבן
 שננתן עם הכלל שלנו שכל שבועת כרת
 יש כשננתו חטאת וכתו' בשבועת כטוי או
 כי חשבע לבטא בנשפחים וכו' ונעלם ממנו
 וכו' והביא את אשמו וסניף שהחייב כה
 בקרבן עולה ויורד שכתו' שם בפרשה ואם
 i. e. Offerendum sacrificium
 ascendens & descendens ob peccata pecu-
 liaris, ut est. Pollutio sanctuarii : Pol-
 lutio sanctorum : Juramentum futilita-
 tis : Juramentum testimonii. Pollutio san-
 ctuarii est, cum homo perit pollutionem
 (patres pollutionum sunt generales i. e.
 prin ipales, alias species sub i. e. con-
 nentes, quæ contactu polluunt; sicut pa-
 tres damnorum damna sunt principalia,
 sub quibus species alie) pollu-
 tus, sanctuarium, per errorem, ingredia-
 tur. Pollutio autem sanctorum ejus est,
 cum immundus per ignorantiam carnem
 edis sanctam. Juramentum futilitatis est,
 cum quis mendaciter, se hoc vel factu-
 rum, vel non facturum, ait. Idem obri-
 net in reliquis speciebus, juramenti futi-
 litatis notis. In his, qui ignorans pecca-
 verit, hujus sacrificii reus sit. Eadem est
 ratio Juramenti testimonii, ubi videlicet
 quis juramento, siue per ignorantiam si-
 ve contumaciam, proximo suo juraverit,
 se illi testimonium perhibere non posse.
 Propter omnia hæc peccata tenetur homo
 offerre sacrificium ascendens & descendens,
 id est, pro facultate, copia vel inopia ho-
 minis, quemadmodum id explicatur in Scri-
 ptura, sequenti dicto : Cum autem (Lev.
 5. 1.) anima peccaverit, id est, audie-
 rit vocem execrationis (i. e. vocem ju-
 Tbes. Antiq. Sac. Tom. III.

ramenti, quo adjurarunt eum) utrum
 sciat testimonium nec ne, & non indi-
 carit illud, feret poenam iniquitatis suæ;
 & finis materis est : Adhucet (v. 6.)
 oblationem pro delicto suo. Ubi non ad-
 ditur : Et absconditum fuerit ab eo, ad
 indicandum, debere ipsum sacrificium, si-
 ve ignorans peccarit, siue contumax. Ita
 scriptum est de pollutione sanctuarii &
 sanctorum ejus : Aut anima (v. 2. 3.)
 si tetigerit aliquam rem immundam, si-
 ve cadaver feræ immundæ, siue cadaver
 animalis immundi, siue cadaver reptilis
 immundi, idque latuerit eam, tunc ip-
 se immundus erit & deliquit, aut si te-
 tegerit immunditatem hominis in omni
 immunditia ejus, qua polluitur & latue-
 rit eum, & ipse cognoverit postea, de-
 liquit. Et de his omnibus sub finem ma-
 teris dicitur : Et afferet oblationem pro
 delicto suo. Et si autem nec in Script. sit
 expressum, reatum immundi, cujus ibi
 mentio, contrahi ab illo, qui vel sanctua-
 rium ingreditur, vel carnem sanctam co-
 medit, neque etiam auditione illud acce-
 perimus; pollutum tamen, qui comederit
 sanctum, aut ingressus fuerit sanctuarium,
 exterminii poena multari, non traditione
 tantum ad nos perlatum est, sed expressè
 alio in loco id reperimus, juxta illud :
 Et anima, (Levit. 7. v. 20.) quæ co-
 mederit carnes de sacrificio pacificorum
 quod est jehovæ, & immunditia ejus fue-
 rit super ipsum, excindetur anima illa e
 populis suis. Alius autem Scriptura locus
 de polluto, Sanctuarium ingrediente, di-
 cit : Quoniam (Num. 19. v. 20.) san-
 ctuarium Domini polluit, excindatur
 anima ejus, & postquam excidit poena po-
 sita est contumacia, sacrificium destinatur
 ignorantie delicto, juxta regulam nostram
 generalem : Omne peccatum, quod con-
 tumaciter commissum, excidium mere-
 tur, sacrificium pro peccato debet, ex
 ignorantia patratum. De juramento futi-
 litatis scriptum est : Aut anima, (Levit.
 5. v. 4.) si juraverit proferendo labus,
 se malefactorum aut benefactorum, se-
 cundum omne quod profert homo jura-
 mento, & id latuerit eum, adducet obla-
 tionem pro delicto suo. Unde vero con-
 stat, debere sacrificium ascendens & de-
 scendens ? Quia ea sectio scriptum est :
 Quod (v. 7.) si facultas offerendæ pe-
 cendis defuerit ei, tunc offeret duos tur-
 tures. Ratio hujus præcepti eadem est,
 quæ reliquorum sacrificiorum, ut nempe
 rei male gestæ homo moneatur, veniam
 a Deo delicti roget, & cautior in po-
 sterum sit. Placuisse autem Deo, scribit
 Rab. Levi, pro peccatis istis tam tole-
 rabiles exigere poenas, quod facilius in
 V u u 2 illa

illa sit lapsus. Nam juramentum temerarium quod attinet, linguae vitium est; At scpe in hunc modum dicitur: *non dubitandum, quin peccatum linguae proclivius & familiarius sit peccato operis. Ita etiam* ענין הטהרה כדלעיל *ויהיה סוד על כל אדם לשמור ער שיש לו לאדם הטהרה להזהר מהתקרב אל בני אדם מחשש הטהרה. Purificationis negotium omni homini servatum est difficile, adeo ut caute agendum homini mundo, ne appropinquet ad hominem pollutionem patiens. His jam accedit juramentum testimonii, cui violato, ob frequentem usum, eadem infligitur poena. Fieri haec magna & singulari Dei bonitate, qui tamen hac ipsa ratione hominem a peccatis iisdem prorsus abstractum velit, quasi diceret; אין רצוני שתעשו אותו בשל; איך יאמרו רבנים כדלעיל ויהיה יעשה חשיבה בכל כתי ויגדור עצמו בהרבה נדים ויבא קרבן לקבוע הדבר בלבו שלא יכשל בו עוד. Nolo equidem, vos hac talia designare: Quod si tamen quis vestrum impegerit, transgressusque fuerit, pro viribus resipiscat, & sibi septa multa constituat, sacrificiumque offerat, quo cordi rem illam imprimat, ne deinceps amplius impingat. De examine transgressionum, & modo sacrificii, consulendi sunt Hebraeorum juris consulti, praesertim Maim. Hil. Schegag. cap. 10. Ass. S. 251. Talm. Kerith. & Schebhut. Id breviter tenendum I. חטאים. שכל אדם אחר מן חטאים I. חטאים אלה מחייב עושהו להביא כשבה או שעירה כדון הטאת קבועה הירוע ואינו נפטור בעוף או בקמח אלא אם כן הוא עני ואם הוא עני והביא כשבה או שעיר לא יצא ידו חיבתו והטעם לפי שאחר שהאל בן רחם עליו ופטרו בכך אינו כדון שירחוק עצמו להביא ביותר מה שחשינו ידו. Unumquemque, qui 4. hac designaverit vitia, teneri offerre agnam aut capellam, ex praescripto sacrificii fixi nota. Volucrum aut farina, nisi pauper fuerit, non absolvi. Quod si pauper agnam aut capellam obtulerit, non egredietur manum officii sui, id est, non satisfacit. Ratio, quia, cum Deus Benedictus ejus misertus, exiguo cum absolvis, non convenit, ut se ipsum compellat ad offerenda plura, quam manus ejus assequatur. Qua quidem ratione homo facile ad furta & rapinas incitari potest. II. חוב קרבנות אלה דוקא בשונן ובשביעת הערית אפילו במזיד אבל באונס אין בו חייב קרבן כאחד מהם שכל אדם חטא. החובה פטרתו מכל חייב. Debitum sacrificiorum illorum praesice cadere in peccantem ex ignorantia, in juramento tamen testimonii a contumace etiam exigi: Contumeliam vero nullo horum sacrificiorum debito teneri; quia Lex omnem contumeliam a de-*

bito absolvas. III. בארבעה חטאים אלה הכל שוין בהן בקרבן מלך וכהן משיח והדיוט שאין חלוק ביניהם בקרבנן אלא שחייבין על שונות הטאת קבועה אבל באלו מחייבין עולה ויורד הכל שוין בהן. In his quatuor peccatis omnes pari loco haberi, ita ut Regis ac Sacerdotis, & hujus quidem tam uncti, quam vulgaris, eadem sit ratio, quod nullum inter eos sit discrimen in sacrificiis eorum, nisi quod propter peccata ignorantia sacrificium quique fixum offerre teneantur; Sed in illis, quorum debitum est sacrificium ascendens & descendens, omnes sunt aequales. Hoc praeceptum restringi a. בזכרים ונקבות ad viros & feminas, excepto tamen juramento testimonii, ad quod mulieres non admittuntur. b. Transgressorem cujuslibet supra memorati praeccepti, si sacrificium pro eo obtulerit, irritum facere affirmativum.

CXXII. מצות תוספת חומש לאוכל מן פרעפטום דהתרומה או מועל בה שלם עלי הגהנה מן הקדש או אכל קודש בשגגה כלום התרומה כל מה שאכל או נהנה מסנו בתוספת חומש ויבא קרבן על שגגתו אחר בשתי סלעים או יותר והוא נקרא אשכ מעילות והוא אחר מחמש אשמים וראויה הידועים שנ' נפש כי חטעל מעל וכו' והביא את אשמו וכו' ונאמר ואת אשר חטא מן הקדש ישלם וחמישיתו יוסף עליו וכו' qui utilitatem aliquam ex rebus Deo devotis percepit, aut sanctum, cujusmodi est Trumab, edit per errorem, quicquid de illo ederis, aut quamcunque utilitatem inde percepit, non modo illud reddat; sed & quamsam partem addat, sacrificiumque propter errorem ignorantiae, arietem duorum siclorum aut plurium, adducat. Vocatur hoc sacrificium Reatus (oblatio pro reatu) praevagationis, estque ex V. reatu certis, (qui notati sunt: Maim. Scheg. c. 9.) q. d. Anima cum praevagatione fuerit (Lev. 5. 25.) praevagationem, & peccaverit per errorem in una re ex sanctificationibus Jehovae, adducat oblationem pro delicto suo Jehovae, arietem perfectum de pecudibus secundum estimationem tuam, argenti siclorum, secundum solum sanctitatis, pro delicto; Et quod peccaverit in sanctificatione reddat, & quamsam partem ipsius addet ei, tradetque illud sacerdoti: Sacerdos vero expiabit eum in ariete oblationis pro delicto, & remittetur ei. Ratio hujus praeccepti est, ut reverentia & timor excitetur in omnibus, qui ad res sacras appropinquant. Rab. Levi: qui ex R. b. binorum scriptis plenius hanc materiam

rogians corde suo; se, modo restitueris rapinam, piacatum & purgatum esse ab illo, non secus, ac si nunquam illud designasset: Quod quidem esset ostium transgressoribus, ad transgressionem, patefacere. Propterea notum facit Lex, quod prae-
ter restitutionem, & additionem quintae partis, necessario offerre debeat sacrificium ad expiationem. His ergo Deus odium peccati in nobis excitare voluit: Vide Chinn. pag. 52. Hæc vero expiationis media, non unius omnia erant valoris. Illorum major, horum vero minor erat necessitas, juxta Canonem: הקרבן וחוקר: מעבבין את הנפירה ואין החומש מעבב. Sacrificium & capus (fors capitalis) mo-
dam injiciunt expiationi, additio quintae partis non isem. Speciales casus exami-
nantur in Talm. Mass. Kerith. & Schebh. Maimon. Hil. Schegag. cap. 9. סמן A. S. 210. ונהנת מצות חיוב קרבן זה בזמן
הבית נזכרים ונקבולו ועובר עליה ולא
חקריבו את על פי שהשיב גדלו לא נתכפר
חטאו ואולם יש להאמין שאין ענינו חזק
כמו שהיה אלו לא השיב חטאו. Confu-
rudo praecepti, obligationis ad sacrificium
hoc, obtinuit stante templo, in masculis
& famellis; qui vero, transgressus illud,
sacrificium non obtulit, etsi rapsum resti-
tueris, peccatum ejus non fuit expiatum;
etsi verisimile sit, penam ejus non tam
fore gravem, quam quidem fuisset, si pec-
cuniam non restituisset.

CXXXV. מצוה השבת הנזל. *Præceptum de restituendo rapto*, quod ita Judæi aliter exprimunt; שבצטוונו להשיב את הנזילה, ליען כלומר שאם הדבר מסמך שנהר הוא אצרי וזה נשתנה ברשותו שחייב להשיבו אל הנזל כמו שהוא ולא שיקטנו לעצמו ויתן דמיו לנזל שג' והשיב ארו הנזילה אשר גזל יחזיר כעין שגזל ואם נשתנתה הנזילה ברשותו של נזל חייב להשיב דמיה הנזילה. *Præceptum nobis est, ut restituamus raptum eodem numero, i. e. si id, quod quis rapuit, totum secum habeat, nec, dum in illius potestate fuit, ullam mutationem subivit, quod teneatur illud ei, cui ablatum est, restituere, eo plane modo, quo fuit; non autem, rapto sibi vendicato, pretium ejus loco substituat, sicut dicitur: Et restituet (Levitic. 6. v. 4.) raptum quod rapuit. Idem numero restituat, quod abstulit. Si autem rapina fuerit mutata in potestate rapientis, teneatur reddere pretium ejus & ita erit liber*, ואי זהו שינוי הפירות מהשיב את הנזילה כעין זה השנוי שאינו יכול לשלוח אחר כך לבריתו כגון הנזל עצים וחרצן או קצץ מהן קצתו או שחפר בתוכו הפירות וכן הנזל צמר ועבועו או הנזל מטוה ועשה ממנו בגד וכל כיוצא בזה אבל הנזל לוחית עץ אלף שבנה מהם חיתנה אין זה

שינוי שאינו חוץ לברייתו שהרי אפשר לפרק אותן והן היתרן יוותרו כמו שהיו ולפיכך חייב להחזיר אותה בעין וכן כל כיוצא בזה. *Qua vero mutatio illa, qua quis absolvitur a rapina restitutione? Nempe, cum res ad creationem suam (i. e. primum suum statum) non potest redire, ut, cum quis abstulerit ligna, eaque combusserit, aut segmenta quadam fideris, aut foveam eis foderis: Ita, qui lanam abstulerit, eamque sinxerit; aut necum, & vestem inde confecerit, &c. Quod si vero rapiat sabulas ligneas, etsi arcam ex iis construxerit, nulla hac est mutatio, quae non ad primum redire possit statum; facile enim separari possunt, ut sabulae sint eadem, quae fuerunt antea; proinde tenetur eas restituere in specie. Eadem ratio similium quoque est. Ad præcepti huius uberiorem explicationem laetum sequentia Rabbinoꝝ theorematum. 1. Quilibet tenetur reddere raptum פרוטה אחד פחות מכן אגף שעבר על איסור תורה ואינו בתורת השב. *Si sis idēptor Prutæ; sin minus fueris, etsi interdiction raptor transiit Legis, non tamen tenetur lege restituentis.* Ratio: לפי שישאל בני אברהם יצחק ויעקב נדיבים בני נדיבים ויועז הרבה שכל שהוא פחות משהו פרוטה אפי' עני שבישראל מכין שנגזר ממנו מוחל אותו ואין חפצו אחריו כלל. *Quia Israelitæ, filii Abraham, Isaac, & Jacob liberales sunt, filii liberalium.* Constat proinde, omne quod Prutæ valore minus est, etsi Israelitæ, cum ablatum fuerit, pauper sit, condonare eum, nec posse ejus recuperandi desiderio flagitare. 2. שהגזל שלש אנדרות ששיות בשעת גזילה ג פרוטות והיוו כד הגזל יעבור על שתי פרוטות אגף שהחזיר דשמים חייב להחזיר השלישית שאחר שעת גזילה אנו דנין *Qui tres raperit fasciculo, talem, & tempore quo rapuit illos, dignos Prutis, & tunc forse in manu raptoris viliori aestimari præcio, duabus proflent Prutis, etsi duas illas raperit restituerit, damnas tamen etiam est tertia, quia rapinam ex prima statim bora ejus judicamus.* 3. הגזל מחבירו שיה פרוטה שחייב להחזיקה אחריו אפי' למדי בלומר למקום רחוק. *Qui abstulerit proximo suo æquivalens Prutæ, tenetur illud ei afferre, si vel in Media fuerit, id est, loco remoto.* Ut vero molestia hac & magnis impensis ei subleventur, permiserunt Rabbini, ut rapinam raptor Synedrio tradat, & cui illud debeatur, significet, ut vel illi, vel filiis ejus restituantur. Porro, רדני יאוש seu, *cause desperationis*, quæ sic vocatur, quod pollicitor animum, de recuperatione, despondeat: Item, שנינו רשור *mutatio Domini*; Ratio insuper rapinæ in terra cul-*

ta ablatæ, & in deserto restituendæ; rapinæ in sacros usus conversæ; meliorationis item (liceat Rabbiorum vocem השבוי ita exprimere, cum significantius vocabulum non occurrat) rapti, & si quæ sunt, hujus farinæ, alia, fusius pertractantur in Talm. Baba Kam. quem transtulit Clariss. L'Empereur, capp. ultimis. Maimon. Hil. gezel cap. i. סמנ. אף. S. 73. סמנ. 249. ונהנה בכל מקום. ונהנה זמן במקום ונקבות ועובר עליה ולא השיב בשר עשה זה מידה רעה והוא שעבר בשעור נזילה ואין לו למי שבידו לחזק המעור ואינו סתם טרם מורג. Valet consuetudo ubique & semper in utroque sa-
ma : Qui vero violaverit hoc præceptum, neque restituerit, irritum facis affirmativum hoc, præter negativum, quod transis tempore rapina. Va autem illi, qui quod pervertis, antequam moriatur, non corripit.

CXXVI. שלא להקריב שאר דבש לבני המזבח שנ' כי לא שאר וכל דבש לא ה' יריו מסנו אשה לוי' ונכפלה הסניעה בראש הפסוק שנ' כל הסנה אשר הקריבו לוי' לא תעשה חמץ והדבש הוא שם כולל לדבש הדרוך וכן דבש תמרים שהוא סתם הדבש של תורה וכן סתם היוצא מן הפירות המתוקים ובכלל לא הקריבו הוא גם כן Non offerendum fermentum & mel super altare, q. d. De nullo fermento (Levit. 2. v. 11.) & de nullo melle adolebitis oblationem ignitam Jehovæ. Quod quidem inserendum inisio ejusdem versus reperitur: Omnis oblatio, quam offeretis, non fiet fermentata. Nomen דבש autem generaliter & mel notum significat, & mel Dactylo-
rum, quod absolute positum in Lege intelligitur, (prout apud Arabes, teste

Gieub. apud Gol. حبيب mel est, & dactylus fluens) & succum etiam, qui prodit ex fructibus dulcibus. Dum vero generaliter prohibetur, ne offerant, interdicitur etiam, ne quid de illo addant conditura aromaticæ suffitus. De ratione hujus præcepti inter Rabbinos non convenit: Rab. Levi, [qui vult,] quod דבש הקריב כיום לעורר מחשבת המקריב ולפי שצדקתו רמזתה רחוק יתה רמזותיה נפשי sacrificiorum omnium respicere excitationem cogitationis offerentis, ut, ex illo opere anima ejus tanquam typis informetur] fermentatum a sacrificio excludi asserit, ut moneatur homo alacritatis in cultu divino. Nempe נעשה כשחיה, נהנה מקרבנו יקח דמיון לקטת מרת הוראות והקלות והסחירות במעשה הש' וכמו שאמרו א' הוי קל בגשור ורצי כצבי quia [fermentatio] tarde fit, ut ex sacrificio suo, analogia [contraria] ex-

ciscitur ad acquirendam promptitudinem, velocitatem & celeritatem in opere Domini, juxta illud Rabbiorum: Eslo levis instar aquila, & curro instar capreoli. Remotionem vero mellis ad delicatos, & molles pertinere juvenes, ut hoc typo monitus homo ימנעו מלרדוף אחר המאכלים והחוללים המתוקים לחזק כמנהג הסוכאים והחוללים ימנעו לעולם אחר כל מחזק ולא יתן לבו כי אם אל המאכלים המועילים לנפשו וצרכים ימהייתו יסכרים בריאות איברי
parce persequatur delicatos, & palato dulces cibos, more belluonum, & epulonum, qui delicias semper sectantur: Neque corpus suum aliis applicet cibis, quam utilibus corpori suo, & necessariis visa sua, & conservantibus robur membrorum suorum. Habet & aliam Tropologiam R. Levi. ועוד שמעתי מעם באיסור שאור ודבש לפי שהשאור מנבירה עצמו וכן הדבש מעלית רחיתו הרבה ולכן נהנה ירמיה כי חתבת אדוני השי כל נזרה הלב
esse rationem remoti fermenti & mellis, quia nempe fermentum sponte tumescit, & mellis despumatio vel effervescencia magna est; illorum remotionem significare, abominationi Deo esse omne cor elatum. Nachmanides ita ἀλλοτρίωσται בעבור שהקרבנות לרצון לשי הנביר לא יבאו מן הרברים המתוקים לנמר כמו הדבש רק מן המזינים כאשר אמרו א' בנריאות העולם שתק מרת רחמים במרת הדין ובראו
propterea, quod sacrificia sunt & benedictum & gloriosum, non offeruntur res dulces ullo modo, cujusmodi est mel; sed tantum mixta, juxta illud Rabbinicum: In creatione mundi temperavit Deus misericordiam judicio, & sic eum [mundum] creavit. Proxime tamen scopum ferire mihi videtur Maimonides, cujus rationes pleraque magis placent, quam cæterorum, insipide nimis, ut plurimum, delirantium. Testimonium ex More Nev. Arabico hac de re habes Hist. Orient. pag. 199. Observandus porro, de fermentato, Canon judæorum: שכל המנחות הקרבנות לבני המזבח באות מצה וכן שירי המנחות שאוכלים הכהנים אלף שהם מותרים לאכול אותם
Omnia sacrificia oblata in altari & non esse: Nec non reliquias oblationum, quibus fruuntur sacerdotes, etsi fermentata iis licent edere. Partem nihilominus illorum fermento inficere non concedebatur. Vid. R. Levi p. 13. a. Sit ne vero unum tantum, an duo hic præcepta negativa, Rabbini disceptant. Maimonides שאור ודבש ללא אחר
existimas, interdictum fermenti & mellis unum esse, ita tamen, ut five utrumque offerat, five alterutrum tantum, incurrat poenam מלקות: Nachmanides vero ח"י

חלק עליו לחשוב שאור ודבש שני לאוק
conradicit ei, existimant, duo esse nega-
tium. Specialem hujus controversiæ tra-
ctationem habes in Talm. Massech. Me-
nach. Maim. Hil. Ifur. Mizb. cap. 3.
ונוהגת בזמן הבית 319. 318. N. S. סמנ
Obstrinxit, stante
semplo, hoc præceptum sacerdotes, quibus
incumbit cultus administratio.

CXXXVII. שלא להקריב קרבן בלא מלח
Non esse offerendum sacrificium absque sa-
le; vel paulo plenius; שלא להקריב
מלח מעל הקרבן אי הסתחא כלימור שלא
יקריבו הכהנים שום קרבן או שום מנחה
אלא אם כן ישימו בהן מלח שנ' ולא
השכרת מלח ברית אירך מעד מנחתך
וכתוב גם כן על כל קרבן תקריב מלח
Ne abesse patiamur sal a sacrificio, vel
oblacione, id est, ne sacerdotes ullum of-
ferant sacrificium, ullamve oblacionem,
cui non saltem adjungant, argumento loci,
Levit. 2. v. 13. Neque cessare facies sal
foederis Dei tui ab oblacione tua. Scri-
ptum etiam est; In omni (v. 26.) obla-
tione tua offeres sal. Ratio hujus præ-
cepti, [præter cæteras, quas supra, p.
146. dedimus, & ex Abarban. suppeditat
L'Empereur, Cod. Midd. p. 174.]
juxta Maim. More Nev. lib. 3. cap. 46.
est, מפני שעברו עז לא היו מקריבין להם,
אלא שאור והיו נוהגים להקריב הענינים
המתיקים ייכנינים קרבניהם בדבש כמו
שהוא מפורסם בספרים אשר ספרתי לך וכן לא
תמצא בדבר מקרבניהם מלח מפני זה
זהיר ית מהקריב כל שאור וכל דבש וזה
הוא Quia idololatæ panem
santum fermentatum offerebant, resque dul-
ces ad offerendum aptissimas, & melle sa-
crificia sua immingebant, id quod mani-
festum ex his locis, quos recensui. Neque
reperies in negotio sacrificiorum eorum, sal
adhibuitum, idcirco prohibuit Deus offerre fer-
mentatum panem, aut mel; sale autem
uti sermo præcepit. Sal hic, quo lactifi-
cia erant perispargenda, ex Rabbimorum
instituto, esse debuit publicans, non pri-
vatus. Rab. Levi. ודברת תכירהו כי
הקרבנות הוא משר ציבור כמו העצים
ואין היחיד מביא מלח או עצים לקרבנות
Sal, quo saliebant sacrificia, cærus fuit,
sicut ligna; ex censu videlicet dimidii
sicli emptus. [Vide supra, pag. 133.]
neque singuli sal aut ligna ad sacrificia
attulerunt. ובשלושה מקומות דין נותנין
הכרח בלשנת המלח ועל נבי הכבש ובראשי
של מזבח בלשנת המלח היו מלחין האיברים
ובראשו של מזבח מלחין הקומץ והבונה
והמנחות הגשופות ועולת העוף
In tri-
bus locis promebant sal: In conclavi sa-
lis; & ad elivum; & in capite (falli-
gio) altaris. In conclavi salis saliebant
membra [partes animalium;] In capite
Thes. Antiq. Sacr. Tom. III.

altaris saliebant manipulum, & sbus, &
munorum partes comburendas, & bolocau-
sta arum. Confer Talmud. Zebach. c.
7. Maim. loco supra S. 117. citato. De
conclavi autem salis, ubi illud fuerit,
loquitur Cod. Midd. c. 4. S. 2. שש לשכות
היו בעזרה שלש בצפון ושלש בדרום שבצפון
לשכת המלח לשכת הפרוה לשכת המריחין
לשכת המלח שם היו נותנין מלח לקרבן
לשכת הפרוה שם היו מולחים עורות קרשים
ועל גנה היה בית המבילה לכהן נזיר
ביום הנפירים לשכת המריחין ששם היו
מריחין קרבי הקרשים ומשם מסיבה עולה
Sex Conclavia erant in
atrio [Templi] tria a Septentrione; tria
ab Austro. Qua a Septentrione, diceban-
tur Conclave Salis, Conclave Parvæ, Con-
clave lavantium. In Conclavi Salis repo-
nebant Sal pro oblacionibus: In Conclavi
Parvæ [nomen Magi esse volunt, cujus
opera hoc Conclave sit exstructum; quod
mihi quidem verisimile non videtur: Cur
enim Magi suam huc contulerint ope-
ram, qui, ut audivimus, salis usum in
sacrificiis non admittebant?] sale con-
dicebant pelles victimarum; atque in ejus
recto erat balneum pro Sacerdote magno in
festo expiationis: Conclave lavantium
erat, ubi lavabant victimarum intestina;
atque inde cochlea surgebat in rectum il-
lius Parvæ. Datum fuit hoc præceptum,
stante templo, כי להם, בנזרי נהוגה כי להם,
Masculis sacerdotum, quibus commissa fuit cura administrationis
rerum ad sacrificia necessariorum. Trans-
gressor, violati & affirmativi & negati-
vi præcepti reus, ופולחן לוקה.

CXXXVIII. שלא יפיריד הכהן מן העוף
הבא לקרבן והוא הנקרא חטאת העוף הראש
הוא כשימלוק אותו שנ' ומלך את
העוף ממול עדפו ולא יכריר
Ne separet
sacerdos in ave que sacrificio [quod sa-
crificium ipso vocatur] pro peccato de-
stinatur, caput a reliquo corpore, cum il-
lam unguibus discerpserit, sicut dicitur;
Et ungue [Levit. 5. v. 8.] secabit ca-
put ipsius, e regione cervicis ejus, &
non separebit; caput nempe a reliquo cor-
pore. Quid sit מליקה explicatur in Tal-
mud. Cod. Zebach. cap. 6. & Chol. Et
a Rab. Levi, in lib. Chinn. p. 53. Nem-
pe; מליקה הוא שנועץ הכהן צפרו סמול
עירי רחיני עצם הנקרא יצם המפרקת
וחורק העצם בצפרו עד שמוניע לסימנים
וחורק גם הסימנים בצפרו או רובו של
אחד מהם האת היא שחיטתו של חטאת
העוף וצריך שיכונן שלא יחורק הכל לגמרי
עד שיהא נפרד הראש מן העוף ועל זה
Melikah est, cum sa-
cerdos suos ungues e regione cervicis ejus
[avis] offit, quod os cervicis dicitur, in-
figit, illudque unguibus suis, usque duno
X x x ad

ad signa; [quibus videlicet avis munda ab immunda distinguitur] perigeris, incidit, ipsa imo etiam signa, aut unum ex iis. Atque hec ratio est macellandi sacrificium, pro peccato, opus auctoritate, ut operam dei, ne omnia ita discerpatur, ut separaretur caput a corpore: De hoc enim dicitur: Ne dividat. Ostendunt autem Rabbini in hoc jugulandi modo peculiari i. calcare & stimulum ad juvandos pauperes. Propterea enim vulgus Rabbi Levi, hoc pauperum sacrificium, non, pro ritu gentis, opereose, investigatione diligenti adhibita, sacrificandum, sed unguius dilacerandum, שיסור כל עני ואדם בתכלית הסחירות צרכו של עני quisque, qui parvis est, festines in necessitate. ויפיק רמוליד. 2. והיה כבוד העורה בחרום יבנה יתירה שישלו ישראל ביום שיאם יתירה קשר ליהודים על הארץ, ויפיק רמוליד. 3. והיה כבוד העורה בחרום יבנה יתירה שישלו ישראל ביום שיאם יתירה קשר ליהודים על הארץ, ויפיק רמוליד.

Et eorum cervicis in altarium, & pipas, ex Hachita ch. xxi, tanquam facile, m. lxxv & m. lxxvi. ועתה איסור הכרת הראש מן הפוף דבר ראוי הוא להיזר הקרבן באכיל כשראש העוף דבק עמו ולא יותר מהיזר וראוי לנו להדר קרבנו של עני בכל בחנו די לנו בעניותו אין לנו להסיף בדלותו Ratio, cur non liceret separare caput a corpore, est, quia facit ad decorem sacrificii. Vere enim, si caput avis conjungatur cum corpore, decorum magis est: Conveniens autem nobis condecorare sacrificium pauperis, pro viribus nostris. Satis nobis sit, afflictiū eum esse, non necesse est, nos tenuitatem ejus augere sacrificii forma contenta & abiecta. Ad pleniorē ritus hujus explicationem pertinet illud, quod movent Rabbini: כיצד אוזה הכהן חנכת העוף בשעת סליקה אוזה שהי רגלי העוף בין שתי אצבעותיו וסילקו הו מעבירו קשות שבמקשו ואם שנה ואחו מכל קיסם שכירה וכל קיסם Quomodo apprehendus sacerdos sacrificium pro peccato opus auctoritate, tempore discerpionis ejus per manus Apprehendis duos pedes avis duobus suis digitis, eamque discerpsit: Quod quidem est ex difficilimis cultus sacri muneribus: quod si iteret, & postea apprehendas, est unus hic actus discerpionis legitimus: Sed & quilibet altaris locus huic discerpioni commodus: Nempe, למטה ענייך של עני, quod ita facile non fieret, si certus assignaretur locus. Vide reliqua in Talm. Cod. Zebach. Mam. Hil. Maal. hakkorban. &c. ומהנה בזמן חיות נכהנים ובכל אדם שכל מי שהביא הבית נכהנים וחנות העוף לוקר: Ostendit stante Templo in sacerdotibus, & omnibus hominibus: Quisque enim separataveris [caput

a corpore] in sacrificio, pro peccato, ὁ-
ντων, vapulat.

CXXIX. שלא ליתן שמן יותר כמנחתו. *Non esse oleo olivarum perfundendam Mincham, seu oblationem, peccatoris; vel, שלא ישים הכהן הכהן שמן במנחתו, חוטא*
 חוטא עני ש' לא ישים עליה שמן ואעפ"י
 שבשאר מנחות היו נותנין שמן ומפני כן
 אשרית חוטא עני כי חוטא עשיר אולי
 יביא מנחה ומה יעלים כי אם לרבו
 בהסה כמו שמופרש בתורה. *Ne affundat*
sacerdos oleum oblationi peccatoris pauperis,
sicut dicitur Levit. 5. v. 11. Si non fue-
rit ei facultas offerendi duos turtures, aut
duos pullos columbae, tunc offeret oblationem
suam qui peccaverit, decimam partem
Ephe, simila, in oblationem pro peccato
: non ponet super eam oleum; nisi reli-
quias oblationibus oleum admiscere licuerit.
 Propterea autem resuli hoc ad peccatorem
 pauperem, quia peccator decies nunquam
 oblationem farinae, sed sacrificium bestiae
 offert, prout in Scriptura declaratur. Ra-
 tio hujus praecepti prima est; לפי שהשמן
 רמז למעלה ולגדולה שאם אדם מערכו ככל
 המעט הוא צף על כולו והוא דבר חשוב
 יותר וירוע הוא חשיבות שמן הטוב עד כן
 לא יתערבבו יסערת או כהנה עד
 לא יתערבבו יסערת או כהנה עד
 הצריך להראות בעצמו דגולה ושפלו עד
 שבא דבר עבירה בירו. *Quia oleum signum*
est excellentiae & magnificentiae: Cum quo-
unque enim illud miscueris liquore, sem-
per supernatur. Est etiam oleum, ut con-
stat, res praestans valde. Unde, qui ad
dignitatem vel regiam vel sacerdotalem
inaugurantur, eo inungi solent. Ac proin-
de non convenis, de eodem aliquid adju-
gi oblationi peccatoris, a quo, ut in se ip-
so dolorem & humilitatem, propter erro-
rem commissum, ostendas, requiritur. Se-
 שוה: *Secunda ratio his offertur verbis:*
 לחמלתו והעני שלא להטריחו יותר מדי
 להביא שמן כי הש' לא יטריח ברי' ומפני
 כן גם כן לא היינו רק במעט קמח שאי
 אפשר לשום אדם מפי' ברלי דלורו בלא
 סעט. *Fis commiseratione pauperis,*
ne prematur ultra id, quam satis est,
offendendo oleum: Neque enim vult Deus
premi creaturam suam, proinde ipsi pe-
nam pauxille farinae imponis, quam pau-
perimus quisque hominum habet.

Mensura etiam hujus Minchæ medio-
 cris est; עשרון לא פחות ולא יותר; *Deci-
 ma pars, Ephe, nec minus, nec plus.* In
 cæteris סדרות seu oblationibus, oleum
 & thus, illius quidem עשרון לכל Log
 ad unamquamque decimam *Ephe partem;*
 hujus vero מנחה בין שהיתה עשרון
 קומץ לכל מנחה או עשרון אחד או אפילו עשרים עשרון
 עשרון אחד או אפילו עשרים עשרון
*pugil-
 lus ad omnem Mincham, sive una decima
 parte illa constet, sive sexaginta.* Obli-
 gat

gat autem hoc præceptum, stante templo, sacerdotes, quibus commissa est cura *אֲשֶׁר עָלֶיהָ וְנָתַן שֶׁמֶן בַּמִּנְחָה*. *Transgressor, qui oleum addidit oblationi peccatoris pauperis, rapulabit*. Plura in *Talmud. Menach. Maimon. Hil. Maaf. hakkorb. cap. 12. סמך N. S. 327. 328. 329.*

CXXX. *שֶׁלֹא לִתֵּן לַבֵּינָה בַּמִּנְחָה וְזֶה עֵלֶיהָ שֶׁאֵסְרוּ שֶׁל חֹמֶט עֵי שֶׁנִּי לֹא יִתֵּן עֲלֶיהָ לְבֹנָה*. *Non addendum tibus oblationi illi peccatoris pauperis, de qua diximus, juxta*

illud Levit. 5. v. 11. Neque ponet super eam thus. Rationes hujus præcepti eadem sunt, quæ superioris: non igitur diutius illis repetendis immorandum. Certum tamen est, duo distincta esse præcepta.

Pertinent præcepta præcedentia 17. ad Sectionem X. & XI. quarum illa unicum habet ex Parascha XXIII. ab Exodi cap. 30. v. 11. ad cap. 35. hæc sexdecim, ex cap. 35. v. 11. ad cap. 35. ad finem.

Sectionis X. Præceptum est unicum, idque Negativum.

Non licere domui judicii sumere supplicium diebus Sabbathi.

Sectionis vero XI. Affirmativa sunt XI.

1. Ratio holocausti. 2. Sacrificii muneris. 3. De sale condiendo sacrificio. 4. De sacrificio domui judicii offerendo, si in demonstrationibus seu decisionibus peccavit. 5. De sacrificio pro peccato singularis cujuscvis personæ, quæ per errorem violavit præceptum negativum, quod contumaciter violatam excidii penam meretur. 6. De testimonio. 7. De sacrificio ascendente & descendente. 8. De adatione quintæ partis, per eum, qui aliquid comedit de Trum h, aut prævaricatus fuit in ea. 9. De sacrificio pro reatu suspensio. 10. De sacrificio pro reatu manifesto. 11. De restitutione rapinæ.

Negativa vero V.

1. Non esse offerendum fermentum aut mel. 2. Nihil offerendum absque sale. 3. Non volucrem offerendam pro peccato. 4. Non esse perfundendum oleo munus peccatoris. 5. Neque munus ei imponendum.

Sequitur jam

SECTION XII.

DE PRÆCEPTIS PARASCHÆ XXVI.

a cap. 6. Levit. ad cap. 9.

Quorum Affirmativa sunt IX. jubentia

1. Auferre, vel remove cinerem. 2. Quotidie super altari accendere ignem. 3. Edere reliquias oblationum. 4. Offerre Sacerdotem summum quotidie sacrificium muneris. 5. Offerre sacrificium pro peccato. 6. Pro reatu. 7. Offerre sacrificia pacificatoria. 8. Comburare reliquias sanctorum. 9. Comburare carnem sanctis quidem usibus destinatam, sed pollutam.

Negativa vero IX. quæ vetant

1. Exstinguere ignem altaris. 2. Partes oblationum sacerdotibus debitis fermento inticere. 3. Munus sacerdotis comedere. 4. Edere de carne sacrificii pro peccato intus facti. 5. Quicquam relinquere de carne sacrificii Eucharistici. 6. Comedere abominabile sacrificium. 7. Comedere carnem sanctam, sed pollutam. 8. Comedere adipem. 9. Comedere sanguinem bestiarum, ferarum, aut avis.

CXXXI. מצות הרמת הרשן. *Præceptum de removendo cinere*: Nempe; שיסיר הכהן הרשן בכל יום ויום מעל המזבח והוא שנק' תרומת הרשן שהיתה נעשית בכל יום שני ולבש הכהן מדי בד וגו' והרים את הרשן. *Ur removeat sacerdos cinerem quotidie ab altari: Atque hoc vocatur remotione cineris, quæ fieri debuit singulis diebus, juxta illud Levit. 6. v. 10. Induet se sacerdos veste lineæ, feminalibus item lineis induet se super carnem suam, tolletque cinerem, &c. Ratio præcepti, quia decori interservit altaris* במקום שראוי להדליק בו האש *ut exueratur cinis e loco, qui dignus est, in quo accendatur ignis. Unde etiam sequitur: Quod facilius ardeat ignis, si nulli subitus sint cineres. Quæ omnia spectant ad gloriam Tempis, & decorum illud pro omnibus viribus nostris. Hæc decineratio, inter partes muneris sacerdotalis relata, opuscula fuit, ut vel ex compendiosa Rab. Levi translatione pag. 54. a. pater: אסורו ול שהרמת הרשן היא עבירה מן הדברים הכהונה ובגד הכהונה שהיו תורמין בהן הרשן היו פחותין מן הכלי שמשמש בהן שאר עבודות שני ופשת את בגדיו ולבש בגדים אחרים ואעפ' שפסוק זה נאמר בהוצאת הרשן אל מחוץ למחנה מכל מקום גם בתרומת הרשן הדיינו כשמשלך אתה מעל המזבח ומורידה לרצפה שאצל המזבח יש לנו ללמוד גם כן שאין ראוי לעשרת אותה מלאכה באותו בגדים שהוא משמש ונאמר בזה עד דרך משל בגדים שבשר בהם קריה לרבו אל יסונו בהם כוס לרבו ואמתי תורמין הרשן בכל יום משיללה עסוד השחר ובמועדים משלוש האחרת של לילה וביום ובפגורים מנצות הלילה וכיצד תורמין אותה מי שזכה ובא טרלו לחסירה טובל וליבש בגדי הרמה ומקדש ידיו ורגליו והוא אומר לו אחי הכהנים ההר שמא תגע בבלי עד שתתקדש ידיו ורגליו ואת לוקח המחתה ושלר בסק היתה נחנה בסקיעות בין כבש למזבח במערה של כבש ונשיל את המחתה ואלה לראש המזבח ומפנה את הנחלים הילך והילך וחיתה מן הנחלים שנתאכלו בלב האש ויירד למטה לארץ והיפך פניו לצפה ומהלך בארץ למטה הכבש כמו עש*

אמרת כלפי הצפון וציבר את הנחלים שחתה על גבי הרצפה רחוק מן הכבש נ' נפח' במקום מוראת העוף ודישון המזבח הפנימי והמניר' והתיתה זו שחתה במחת' ימוריד לרצפה אצל המזבח היא המציה של כל יום ואחר שירד זה שתרם רצים אחיו הכהנים ומקדשין ידיהם ורגליהם במהרה ינוטליו את המנריפות והצנור' ועולין לראש המזבח ונרפין את הרשן מעל ציד המזבח ורשין כמנו ערסה על גבי תפיס ידא מקום מן המזבח הנק' כן וכשאינו תפוח היה נהרל מורידין ממנו קצת למטה בכלי גריר' מוחיק לתן שנקרא פסכתו ועומר שם עד שמוציאין אותו כולו חוץ למחנה. *Ajunt Rabbinii nostri: Decinerationem opus esse ex operibus sacerdotis; Vestesque, quibus induti sacerdotes cinerem removeant, vitiores esse cæteris, quibus reliqua munia obeunt, sicut dicitur Levit. 6. v. 11. Post exuet vestes suas, & induet se vestibus aliis, efferetque cinerem extra castra ad locum mundum. Et quanquam locus hic loquatur de exportatione cineris extra castra; intelligi tamen etiam debet de cineris remotione, cum nempe illum ab altari sublatum, in pavimento altari vicino [sacerdos] deponit. Unde etiam discimus, non convenire, ut faciat opus illud isdem vestibus, quibus latere: Eodem plane modo, quo non decet, ut quibus quis indutus vestimentis coxæ aliquid in olla Domino suo, isdem illi infundat; pincernam agat, & coquum eodem habitu. Quando vero cinerem removeant? Quotidie, ex quo ascenderet columna aurea. Diebus vero festis, ultima noctis parte tertia. Die autem Expiationum a media nocte. Quomodo deponunt cinerem? Qui dignus fuerit ex sacerdotibus, & forte remotio ei contigerit, abluit se, & induit vestes depositionis, consecrat manus suas & pedes suos; Tunc compellans eum fratres ejus sacerdotes: Caveo, ne tanges vas, antequam sanctifiaveris manus tuas, & pedes tuos. Postea accipit iburibulum argenteum, in angulis collocatum inter clium altaris, & aliarum ad partem clii occiduam: Accepto autem iburibulo ad verticem altaris ascendit, & prunas comersit hinc & illinc, arreptisque prunis, in medio igni consumitis, descendit in terram; vultuquo*

Aquiloni obverso, humi incedit ad ortum clivi quasi decem cubitos, e regione Aquilonis, & prunas acceptas parimento, tribus palmis a clivo remoto, in loco, ubi ingluvies aurum deponitur, insternit. Decineratio autem altaris interioris, & lychni, & prunicius hoc, quo, sturibulo acceptas prunas, in parimento prope altare deponit, praeceptum est quotidianum. Postquam autem is, qui cineres removit, descenderit, occurrunt fratres ejus sacerdotes, consecrantque eis manus & pedes ejus; accipiunt scopos & fuscinulas, & altaris summisatem conscendunt, converuntque cineres altaris, ex quo cumulum conficiunt ad Tapuach [vox hæc proprie pomum significat; hic vero pro meta sumitur, aut loco, ubi cinis altaris in modum pomi cumulate & tumulate congeritur] qui locus est altaris ita appellatus: Et cum hic cumulus accreverat, pauca quadam deponunt vase magno, Lesech [seu dimidium Chomer] comprehendente, quod Pesafar [alias pro olla, seu lebetis sumitur] vocatur: statque ibi, usque dum totum extra castra deportarint. Vide plura in Temid Vejoma, Maimon. Hil. Tem. cap. 2. סס א. ס. 191. 192. ויבנה בית כבוד למזבח הזהב. ייבנה בית כבוד למזבח הזהב. Construit hic Lex, juxta templo, sacerdotes in jure, qui et ro transgressis eam, juxta praeceptum, non deprecant, mittunt rocas affluunt.

CXXXII. מצית דללח אש על המזבח בכל יום. *Præceptum accensionis ignis, super altari, finis datus, argumento loci. אש תמיד תהיה על המזבח. Ignis semper ardeat in altari, Levit. 6. vers. 13. ובא חפירו שר תמיד בליום יהשיר. אש צרים בבקר ובין הערבים ויבניאור אשור ול אעפ שהאש יורד מן השמים מצורה להביא מן ההדיות. Sensus autem vocis jugiter est, ut apponant ligna mane & inter duas vespas. Adduntque Rabbinii expresse; Licet ignis descendat e caelo, praeceptum tamen esse, ut afferatur vulgaris. ואל יקשה עליך לומר מה היה זה והלא עכפ היה להם להבעיר אש לצורך הקרבן שנתחייבו להקריב ובלא אש אי אפשר כי מצוה זו בפני עצמה היא כי מלבד אש הצריך לקרבן היו נתונים אש למזבח במצוה זו וכמו שדרשו ול שלש סעירות של אש מן הכתובים. No vero objicias: Annon alias necessario accendere debuerint ignem ad sacrificia, quæ lege offerre tenebantur, cum absque igni fieri non potuerit? Est enim hoc præceptum per se: Cum præter ignem sacrificiis necessarium, ignem imposuerint altari, auctoritate hujus præcepti. Triplex autem ignis dispositio ex Scr. juxta Rabb. eli-*

citur. Rationem præcepti R. Levi 1. his tradit verbis: ידוע הדבר בינו ואצל כל חכם כי נסים גדולים אשר יעשה האל אל בני אדם בשבט חנורל לעולם יעשה דרך סתר ונראים העניינים נעשים קצת כאלו הם בדרכי הטבע ממש או בקרוב לטבע כי גם כנס קריעת ים סוף שהיה גם מפורסם כתוב שם ויולך את הים כרוח קרים עזה כל הלילה וישם את הים לחרבה ויבקעו המים והטשכילים יבינו כי ענין סתר זה למעלת האורן ושפלות המקבל ומה הענין צונו להבעיר אש על המזבח אעפ ששם יורד אש מן השמים כדי להסתר הנם ולפי ההוסה שהאש היורדת לא היתה נראה בירידתה מן הטעם שאסרנו חזין מיום שמיני של סלואים ושל נדעין ומנוח שהיתה נראית. Constat inter nos, imo quicquid sapientem, magna illa portenta, quæ singulari suo beneficio Deus Benedictus facere solet, semper fieri modo occulto, ita ut res factæ videantur vel pure naturales, vel fere naturales. Nam & de miraculo difficilli maris algosi, quod utique miraculum notum est, scribitur: Et recedere fecit mare vento orientali vehementi tota nocte, posuitque mare in siccum, & jam scissæ erant aquæ: Exodi 14. 14. v. 21. Prudentes autem facile capiunt, hoc arcum contingere ad extollendam majestatem Domini, & depressionem accipientis. Eodem sensu præceptis nobis Deus accendere ignem super altari, etiam si eodem descendat caelitus, ac occultandum nempe miraculum. Proinde, ut verisimile est, ignis delapsus, delabendo nunquam fuit visus, excepto die octavo impletionum, & tempore Gideonis atque Manoæ. Altera ratio, quæ hominem ipsum respicit, ex Rab. Levi mente, est מעשיו לפי מה שהאדם סתברך לפי מעשיו ועל זה הדרך שהיא עוסק בהם לרצון בוראו ועל זה הדרך אסרנו שהכרכה תחפש במינה וכמו כן הוא ענין המצוה באש ככל יום שיתברך האדם בענין האש שבי ומהו אש זה הוא הטבע שבאדם כי מן הארבעה יסודות שבאדם הוא אש והוא ראש לארבעתו כי בו יתחזק האדם ויתנעץ ויפעל ועל כן צרכה הכרכה בו יותר וענין הכרכה הוא שלימות כלומר דבר שאין בו חסרון ולא מותר וכן האש שבאדם צריך לכרכה זו שיהיה ממנו באדם מה שצריך אליו לא פחות כי יחלש כחו ולא יותר כי ישרף בו כדרך בני אדם שמתים בתוספת האש בהם יותר מראי והוא הקדחת ובני אהרן הוכיפו באש סבלי שנצטוו ונוסף גם בהם אש ונשרפו כי לפי פעולות בני אדם יבוא ענשן או תועה ברכת השי עליהם: Homini benedici pro ratione operum, quibus, volente Deo, occupatur. Et in hunc modum dicimus: Benedictione acquiri, secundum speciem suam. Eandem rationem præcepti, de igni quotidie accendendo, esse dicimus, ut nempe igni, quem in se habet, homini benedicatur. Quis autem ignis

tur. Excipiuntur sacerdotum masculorum oblationes (quibus annumerari solent, מנחת חיתך וחביתך וכו' שהכין מנחת מנחת חיתך או מנחת חביתך, & sartaginum seu decima Ephæ, quam quotidie sacerdotes offerre jubebantur; sacerdotis item, qui oblationem obtulit peccatoris, aut oblationem spontaneam, quæ, nullo recto pugillo, comburebantur) tantum; Fœminatum enim sacerdotum oblationes eidem consuetudini pugillandi subijciebantur. Quid vero קמיצה collectio, seu pugillatio illa? Id explicatur a Rab. Levi inferius S. 142. וענין הקמיצה הוא שנוטל הבית מן הקמח בקומצו כלומר בראשי אצבעותיו כדרך שקומץ כל אדם שפושט פס ידו וקומץ בראשי אצבעותיו כלום שאץ בעותיו דברים עם הבף ואינם מחזיקים מן הקמח הרבה ואם הוסיף בקומץ פסל Kemitzah est, cum sacerdos de farina accipit pugillum, i. e. extremitatibus digitorum suorum tantum, quantum pugillo capis quilibet, qui extensa vola extremitatibus digitorum potest, ita ut digiti cum vola cohereant, neque multum farina prebendant: quod si digitis dilatatis pugillum abstulerit, profanum reddit. Plura occurrunt in Talm. Mass. Menach. Maim. Hil. Maase hakkorban. Utum habuit Lex hæc כיצת מזבחי כהונה שנ' כל זכר בבני אהרן יאכלנה עבר ולא אכלה בשל עשרה templo in masculis sacerdotum, q. d. omnis masculus in filius Aharon comedit ea. Qui transgressus illa non comedit, irritum facit affirmativum.

CXXIV. מנחת קרבן מנחת שר כהן נדול בכל יום. Præceptum sacrificii oblationis, a sacerdote magno quotidie offerendis, idque כבקר ובין הערבים שנ' זה קרבן אהרן ובניו אשר יקריבו לוי' וכו' והיא הנקראת חביתך כהן נדול ונקרא גם bis, mane & inter duas vespertas, q. d. Hoc est sacrificium Aharonis & filiorum ejus, quod offerent Domino, &c. Levit. 6. vers. 20. Vocatur alias, sartagine (nam in sartagine seu craticula, admixto oleo, parari debuit) sacerdotis magni; Item oblatio sacerdotis uncti. Ratio præcepti est, לפי שהכהן הנדול הוא השליח בין ישראל לאביהן שבשמים כלומר כי הנשוא תפילה אליו בעדם ועל ידי תפילותיו ומעשיו קרבנות מתבררין הם ולכן ראוי לאיש כזה להיות לו קרבן מיוחד תמיד כמו חסדיו הצבור ובמו שחחמירין שנים ליום נתחייב הוא גם כן לקריב מנחתו פעמים ביום. Quia Quia Pontifex magnus est Nuncius inter Israelitem, & Patrem eorum caelestem (quatenus preces ad eum pro illis deferret, cuiusque precibus, operibus, & sacrificiis illi reconciliantur) congruum proinde est,

ut viro tali peculiato assignetur sacrificium perpetuum, quemadmodum perpetuus est cætus: Et quemadmodum duæ quotidie tempor recurrentes sunt vices; sic & ille quotidie bis suum tenetur offerre sacrificium: idque eo fine, ut exciteretur בל מחשבותיו וישים דעתו וכוונתו אצל השי' & applicet scientiam & intentionem suam ad Deum Benedictum, sicque sibi & illis prosit. Quæ vero ratio כהן חביתך מביא? sartaginum sacerdotis magni? נדול עשרת שלם שר קמח והוצתו בחצי עשרת שבמקדש שאינן שמנחת העשרת קריבה לחצאן כלומר חציה בבקר וחציה בערב אינה מתקדשת לחצאין כלומר שכולה מביאה ביחד ומביא עמה שלוש לונג שמן וזולל הסולת בשמן וחולט אותה ברותחתו ולש סכל חצי עשרת שש חלות נמצא שהם שתיים עשרה חלות ואחת אחת היו נעשות וכבוד עושה מחלק השלשה לונג ברביעיות שבמקדש רבועיות לכל חלה ואופה החלה כגט יאחר כך יזה איתר על רמחנה עם השמן שיר יאיו נעשה הרבה ואחר כך חולק כל חלה לשתיים כדי שיקריב רחצי בבקר ורחצי בערב וינתח החצאין וכופר כל אחד מהם לשנים ופותת עד שתמצא כל פותתה כפולה לשנים ומקריב החצאין עם חצי קומץ לבונה בבקר והחצי הנשאר עם חצי קומץ לבונה בערב והיא כליל לאישים. Affert sacerdos magnus decimam (Ephæ) partem perfectam farina, eamque dividit medie decime mensura, quæ in sanctuario est: Est enim Mincha seu oblatio decima partis duarum dimidiatarum oblatio sit, quarum par una mane offertur, altera vero vesperti, non tamen dimidiata consecratur, sed integram eam simul offert, adjunctis tribus Logis olei, miscetque similitum oleo, & subigit eam in cacabis, despicque ex qualibet dimidia parte decime sex collyras, ut in arrosam sint duod. am collyras pugillum factæ. Quomodo vero eas parat? Dividit tria Log (sextarius est, mensura liquidorum, vigesima pars lea, sive sati, lex ova continens, scribit Kimchius, lib. Radic.) quartæ partis mensura, quæ in sanctuario est; singulas quartas partes singulas tribuit. Collyram autem non multum, sed parum primo coctam postea super sartagine cum oleo, sorret: Tum singulas collyras in duas partitur partes, quarum alteram mane offert, alteram vesperti. Accipit autem duas illas dimidiatas partes, alteramque altera duplicat, & in frustra confringit, ita ut frustum frusto duplicetur, sicque offert illas dimidiatas partes cum dimidio pugillo tburis mane, & reliquum dimidium cum dimidio pugillo tburis vesperti: Atque hoc est sacrificium illud prorsus absumentum igni. Pertinet hoc præceptum,

ceptum, flante templo, ad sacerdotem magnum, cujus fuit quotidie his offerre, mane & vespere. Confule Maim. Hil. Temidum ulaph. cap. 3. ספ. Aff. Sect. 195.

CXXXV. מצות מעשה החטאת *Preceptum sacrificii pro peccato*; nempe שיעשו הכהנים קרבן החטאת על ענין הנזכר ut offerant sacerdotes sacrificium pro peccato ad eum modum, cujus mentio fit in Scriptura, Levit. 6. v. 25. & deinceps. Ista est lex hostiae pro peccato: In loco, in quo mactabitur hostia holocausti, mactabitur hostia pro peccato coram Jehovah, quia sanctificatio sanctificationum est. Rationem hujus praecepti generalem, communem esse ait Rab. Levi, cum reliquis sacrificiis: cetera specialia, suum caput superate fatetur. Sed & Rabbi Nachmanides existimat, has sacrificiorum circumstantias peculiare praeceptum non constituere. Unum enim esse Aharonis posteris datum praeceptum, quod cetera omnia complectatur. Verba ejus sunt: כל מעשה הקרבנות מצות אחת ונצטו כל זרע אחת בעבודתם והיא מצות עשה אחת שנ' יעבדתם עבודת מנחה אחת אחר כהנתכם ופירוש העבדו בכר עבודת הכהנה כי היא יסודה יסודתה יסודתה לכם שיש לכם בה שבר כאשר תקחו. Omnis liturgia sacrificiorum uno continetur praecepto, quod, datum semini Aharonis universo in cultu eorum, unicum tantum affirmativum est, q. d. Et ministrabitis, (Numer. 18. v. 7.) ministrationem doni posui sacerdotum vestrum. Ministrabitis, omni videlicet cultu sacerdotum, quod ministerium mihi est & donum: donum vero vobis, quia mercedem inde habebitis, ut qui accipitis de mensa alia Benedicti. Est porro Canon Rabbiorum באין מצות מעשה החטאת כהן מכהן יעלה ויזקק בין נהרים יעלה ויזקק ויזקק ויזקק ויזקק ויזקק גם כן בין מן הזכר או הנקבה ומן הזמרים Sacrificia pro peccatis quinque esse specierum. Constare enim a-guis, capris, armento magno & parvo, utriusque sexus; turturibus aut papiionibus. Objecti respectu; באין מן החטאות שהיו יושן על הציבור כולן ויש שהן באין על היחיד ומהן מן הציבור ומן היחיד שהיו נשרפין כולן על המזבח הציבור ומן שהיו נאכלות כולן חוץ מן האימורים שבהן שהיו נשרפין על מזבח החיצון שאין עושין בפניהם Sunt alia sacrificia pro peccato, quae offeruntur pro integro eorum; alia pro singularibus hominibus. Ex utrisque quaedam tota comburuntur in altari exteriori; quaedam tota comburuntur in altari exteriori; quaedam tota comeduntur, praeter Immurim (partes

sunt sacrificiorum, quae super altari comburuntur, ita appellatae, quasi essent oblationes offerri jussu in festo: aliter tamen Baal. Ar. vide Lex. Bux.) quae in altari exteriori comburuntur; interioris enim per totum annum nullus est usus, quam ad suffitum. Quae vero sunt immurim seu partes illae? אלו הן האימורים של שור או של עז החלב של הקרבן יבדלו של נפי הדבה ושתי הכליות בחלב שעליון עם החלב אשר על הכסלים ויתרת הכבד וטטל עם הכבד מלט עם היותרת והאימורים של מין כבש הם אלו בעצמם ומוספ עליהם מין שנושקין עד כמנו הארדה תסימה עם חוליות שבשרה עד מקום הכליות שנ' לעומר העצה יסודנה כלומר מלעומה מקום הכליות וכנן המקום והוא כן מפני שאמרו He sunt Immurim, in bove & capra, adeps, qui operis intestina, sub quo etiam comprehenditur adeps, qui est super ventriculo; duo renes & adeps ipsorum, cum adipe illius, & vesicula hepatis: aufertur autem nonnihil hepatis cum reticulo. Partes agni eadem sunt, una tantum addita specie. Accipiunt enim adhuc ab illo caudam integram אליה דיסטא: vox autem caudam duntaxat notat ovis vel arietis magnam & crassam, quales in ovibus Orientis spectare est: quarum minimae X. vel XII. libras nostrates pendunt. Eas autem minutatim concisas liquant, & adipem in usum servant, vel ad condiendum, in primis frumentaceum cibum, vel etiam, ut in Persia & alibi, ad conficiendas candelas) cum vertebis spinæ dorsi ad locum usque renum, q. d. E regione spinæ dorsi removebit eam; Levit. 3. v. 9. id est, e regione loci seu sedis renum, quem locum propterea sic (צרה) appellant, quod Rabbini dicant, renes consulere. Radicem ergo voci צרה spinæ dorsi, assignant צר consuluit. Reliqua pete ex Talm. Mass. Zebach. Maim. Hil. Maas. hakkorb. cap. 8. 9. 11. ספ. Aff. S. 181. 182. 183. Concernit hoc praeceptum, facto templo, sacerdotes masculos, violatores rei censebantur hujus praecepti affirmativi.

CXXXVI. מצות מעשה האשם *Preceptum de offerendo sacrificio pro reatu*, quo injunctum fuit, שיעשו הכהנים מלאכת קרבן האשם על הענין הנזכר בכתב שנ' והאם תורת האשם וכו' כמו שכתב ut faciant sacerdotes latapyias sacrificii reatus ad eum modum, qui exhibetur in Scriptura, sicut dicitur: Ista autem lex est hostiae pro reatu, & quae Parascha illa (capite illo) sequuntur. Ratio huic statuto generali eadem datur,

שנורע לו לבעלי שלא חטא אחר שנזקק
 רמק וחטאת העוף הבאה על הספק ושעיר
 נזיר טהור והערלר וכלאי הכרם הרי אלו
 ישרפו. *Hæc autem sunt, quæ comburantur*
: Caro sancta cum fuerit polluta, aut
relicta; sacrificium profanatum; sic &
Mincha, quæ polluta aut profanata est,
aut relicta; sacrificium pro reatu dubium,
cum nempe ei, qui offert, constitueris,
se non peccasse, postquam jam sanguis e-
jus sparsus est; sacrificium opus pro
peccato, pro re controversa aut dubia obla-
tum; bircus Nazirei mundi, preputium;
heterogenea visis; hæc omnia comburuntur.
Cætera sancta, bos lapidatus, virgula de-
cervicata, unguis leproforum, bircus Na-
zirei polluti, primogenitus asini, caro cum
lacte, abortus animalis, sacrificio destina-
ti, animalia in ambitu templi mortua;
profana vel agrotata, quæ in atrio maculan-
tur; sepeliri solent. וְהוֹרַת שְׂרִיפָה
 הַדְּשִׁים שֶׁנִּשְׂחָא בְּזֶמַן הַבִּירָה בְּכִרְתִּים
 יִשְׂרָאֵלִים כִּי־צַד דְּרִישׁ שְׂעִינָן שְׂרִיפָה
 בְּמִקְדָּשׁ שְׂרִיפָתָן מִיִּשְׁלֵתָּ עַל הַכֹּהֲנִים
 וְהַנְּשָׂרָפִין בְּכָל הָעִיר כִּנָּה קִרְשִׁים קָלִים
 הַכְּעִלִים שְׂרִיפִין אֶת חֵלְקָם אִם נִשְׂחָא או
 נִוְתֵר בְּתֵינָם וְהַעֹבֵר עַל זֶה וְלֹא שָׂרָף בֶּשֶׁר
 טָמֵא או נִוְתֵר שְׂחָא בִּירוֹ בְּטֵל עֲשֵׂה זֶה.
Lex combustionis sacrorum pollutorum, tem-
pore templi, obstrinxit Sacerdotes, & Is-
raelitas. Quomodo? Sacrorum in sanctua-
rio comburendorum cura impoſita erat sa-
cerdotibus; cætera, quæ in qualibet urbe
comburi debuerunt, ut sacra levia; com-
burebant quilibet offerentes partem suam
vel pollutam, aut domi suæ residuum.
Qui vero transgressus non combussit car-
nem immundam, aut penes se relictam,
irritum reddidit hoc affirmativum. Cæte-
ra delume ex Talm. Mass. Pelach. Mai-
mon. Pesul. hammukd. cap. 19. ססן A.
S. 208.

CXL. שלא לכבות אש מעל המזבח שנ' אש
 תמיד תוקד על המזבח לא תכבה.
Non extinguendum esse ignem ab altari,
q. d. Ignis perpetuo ardebit in altari,
non extinguetur; Levit. 6. v. 13. Ratio-
nem præcepti habes in affirmativo æqui-
pollenti, דאש תוקד ut ignis semper ar-
deat. Rigor præcepti eo usque extendi-
tur a Rabbini, ut afferant; וְהִירֵד
 האש מעל המזבח וכבהו לוקה אכל אש
 בידה יאש נערה שהכנה במזבח לדרגין
 כִּי־נָתַן אֵשׁ שֶׁבָּהָ אֵתָה בְּרָאשׁ הַמִּזְבֵּחַ פֶּשֶׁר
Illum, cum ignem, quem deponere voluit
ab altari, extinxerit, propterea uspulare:
Liberum tamen pronuntiari, cum ignem in
fastigio altaris extinxerit, quem in altari,
vel sturibulo, vel lumini accendendo, de-
stinaverit, extinxerit. Et si vero in contex-
tu sacro passiva vox תכבה extinguatur,
occurrat, elidunt nihilominus Doctores

Thef. Antiq. Sacr. Tom. III.

שכל המכבה עובר בלא תעשה;
in Siphri; שכל המכבה עובר בלא תעשה;
omnem, qui extinguit, violare negativum
 וְנִוְתַנְתָּ בְּזֶמַן הַבִּירָה בְּכִרְתִּים וְנִתְקַבְּרָה אֶפִּילוּ
 יִשְׂרָאֵלִים וְעֹבֵר עָלֶיהָ וְכָבָה אֶפִּי נִחַלַת אֶחָת
 מאש המזבח לוקה. *Uſus hic obtinuit,*
ſtante templo, in masculis & famellis,
dummodo Iſraelita fuerint; qui, Legem
hanc violando, vel unicam de igni altaris
extinxerat prunam, merebatur verbera. Re-
liqua pete ex Talmud. cap. 10. Zebah.
Maim. Hil. Temid. umuſaph. ca. 2. ססן
N. S. 334.

CXLI. שלא לבשר שירי מנחות חמץ
 והוא חלק המנחות אשר לכהנים ש' במנחה
 לא תאפה חמץ חלקם נתיי איתה וכו' והוא
 כאלו אומר חלקם מהוא שירי המנחה לא
 יאפה חמץ. *Non coquendum residuum obla-*
tionum in fermentato. Intelligitur autem
pars oblationum sacerdotibus debita, juxta
illud de Mincha seu oblatione: Non co-
quetur in fermentato portio eorum, quam
dedi &c. Quasi diceret: Pars illorum
[Levit. 6. v. 17.] residuum nempe obla-
tionis, non coquetur in fermentato. Duo
 hic Rabbini observant 1. Non violari
 hoc præceptum ab eo, שֶׁכֹּחֲמֵץ מִנְחָה
 qui Mincham profanam fermentato
 sciatur; cum de ea expresse sermo sit
 oblatione, quam obtulerint Jehovz: non
 licere autem Deo aliam offerre oblatio-
 nem, quam כְּשִׁירָה legittimam, quam pro-
 fanam, non item. 2. Nec legem illum
 transgredi, qui oblationem in vertice al-
 taris fermentaverit, argumento loci,
 quam attuleris Domino; hanc vero jam allatam esse.
 וְנִוְתַנְתָּ מִצִּיהָ
 זו בִּזְמַן רִכִּית בִּיכּוּרִים יִתְקַבְּרָה אֶפִּילוּ עֵבֶר
 יִשְׂרָאֵל אֶחָד וְאִפְּאֵה חֵמֶץ חַיִּים מִלִּקְוֹת וְאִין
 צִדִּיק יִסָּר כִּדָּה. *Observatio huius præcepti,*
ſtante templo, &c. &c. &c. &c. &c. &c.
non (potest) in fermentato, &c. &c. &c.
ſtante, aut d. ſ. lot & c. &c. &c.
quidem ſt. &c. &c. &c. &c. &c. &c.
Talmud. cap. 5. M. naht. Maimon. Hil.
Maid. Hil. Temid. cap. 10. ססן N. S.
230.

CXLII. שלא לאכול מנחת כהן שנ' וכל
 מנחת כהן כליל תהיה לא תאכל.
Non eſſe comedendum de oblatione ſacer-
dotis, q. d. Et omnis Mincha (oblatio)
sacerdotis tota cremabitur, non comede-
tur; Levit. 6. verſ. 23. Ratio præcepti
 כי כִּנְיַת הַקֹּרְבָּן לַעֲוֹר לֵב הַמִּקְרִיב אוֹתוֹ
 ואם יאכל הכהן מנחתו לא יתעורר לבי
 עליה יפה שהוא דומה בענינו כאופה פת
 לצרכו ואִי־כִי יאִי כי יאכלי חֲבֵרֵי כִי־י
 והוא שלוק יעלה הכל לחשמה אחר לכן צוה
 שתהיה כליל לא תאכל לשום אדם
ſcapus ſacrificii eſt, ut excitetur animus
ſcientis illud. Quod ſi comederit ſacer-
dos ſuam oblationem, non ſatis illo exci-

Y y y 2 tatur

atur cor ejus; quia, dum loco cibi cocti & ad necessitatem suam parati (munus suum sacerdos) habet, comedit illud. Si socii ejus, totum illud, quod eorum est, comederint, res eodem redit. Proinde præcepit, ut totum igni absumatur, nec a quoquam homine comedatur. Reliqua repeti debent ex lege cxxxix. S. שכל המנוחות Talm. Mass. Menach. Maim. Hil. cit. c. 12. סמנ S. 252. ונהגת איסור אכילת מנחת כהן בזכרים ונקבות בזמן הבית ויעבר על זה ואכל ממנה כוונת לוקה Usus hujus interdicti de non comedenda oblatione sacerdotis, obstringit masculos & feminas, stante templo; qui illud transgressus magnitudinem oleæ comederis, vapulas.

CXLIII. שלא יאכלו הכהנים מבשר החטאות הנעשות בפנים כלומר מאותן חטאות שהיו מזין סדםם במזבח הפנימי שהיה בהיכל שנ' יצר חטאת אשר יבא מדמו אל אוהל מיעד לכפר בקדש לא תאכל בשר. Ne comedant sacerdotes de carne sacrificiorum pro peccatis intrus oblatorum, id est, de iis sacrificiis, quorum sanguine aspergebant altare templi interioris, q. d. Et omnis hostia pro peccato, de cujus sanguine inferetur aliquid in tabernaculum Conventus, ad expiandum in sanctitate, non comedetur, igni comburetur, Levit. 6. v. 30. ולשן ספרי באש תשרף כל שהוא מעון שריפה לעבור בלא תעשה על אכילתו וכל החטאת שדמן מעון היורה בפנים כלומר במזבח שהיה בהיכל הן נשרפין ידוע הדבר ומפורסם כי יורש בכתבי ימי החטאת לא יאכלו סדם לפנים אלא במזבח שבחוץ היו נאכלים ועל זה נאמר מקרא זה שכל חטאת שרינה בשריפה לא יאכלו ממנה. In Sibprie ad verba: Igni comburetur. Quicquid comburi debet, ejus comestione violatur præceptum negativum. Omne autem sacrificium pro peccato, cujus sanguis debet perspergi intrinsecus, id est, in altari quod fuit in templo, comburebatur. Renota, vulgata & explicata est in Scripturis: Omne autem sacrificium pro peccato, cujus sanguinem intrus non spargunt, sed in altari exteriori, comedeatur. Atque de his præfens agit textus, ut de omni sacrificio pro peccato, igni comburendo, nihil edant. ופרטי החטאות אי זה סמן נשרף ואי זה נאכל ספירש בכתב ומה שאינו מבוחר יפה במקרא פירשו לנו חכמינו ז"ל בזכרים. Specialia sacrificiorum pro peccato, quæ videlicet ex iis comburenda, quæ comedenda, explicantur in Scriptura: Quod vero ibi satis diserte non exponitur, elucidant illud Sapientes nostri Cod. Zabarhim; inquit Rab. Levi in lib. Chinn. pag. 56. b. Obiter hæc attingimus, cætera petantur ex Maim. lib. cit. cap. 11. ונהגת איסור אכילת חטאת S. 324.

פנים בכתבים וזאת הדין לכל אדם שדרך כלל נאסר לא תאכל ויהעובר ואכל ממנו כוונת לוקה. Consuetudo interdicti de non comedendo sacrificio pro peccato interiori non sacerdotes modo obligat, sed & quemvis hominem: generaliter enim dicitur: Non comedetur, qui vero transgressus tantum de illo ederis, quantum est moles oleæ, vapulas.

CXLIV. שלא לחתיר שום דבר מקרבן התורה עד הבקר בלומר למחרת יום זבחתו שנ' בקרבן תודרה לא יניח ממנו עד בקר וממנו למדנו לשאר קרשים גם כן שכל מה שישאר מהם אחר זמן אכילתו שהוא נותר וחייב לשורפו. Nihil residui faciendum de sacrificio laudis ad tempus matutinum, diem videlicet mactationem ejus sequentem, quemadmodum dicitur de sacrificio laudis: Non dimittet ex eo usque mane; Levit. 7. v. 15. Unde discimus, idem etiam observandum in reliquis sanctis. Quicquid enim reliquum fuerit post tempus comestionis ejus, residuum est, quod comburere debet.

CXLV. שלא לאכול הפיגול ופיגול הוא כדבר שדמן רצו הכהן רב רוב נדבחת פסול בשעור זבחתו או הקרבה ופסול המזבח הוא מה שדמם כדבריו בעת הזבחה או בעת ההגבה שיצטרף מאתי כדבר אחר זמן המיגע לאכילתו או יקטור ממנו מה שאין הקטרה אחר זמן המונבל להקטרה שאכילת המזבח ואכילת אדם הכל נשמע בלשון אכילת ובאר הכתוב שהאכיל ממנו שישא עין שנ' ואם האכל יאכל וכו' והנפש האוכלת עונה תשא. Non esse comedendum Pigul, i. e. abominandum. Est autem Pigul sacrificium, de quo, sacerdos offerens, tempore mactationis aut oblationis; profanam suscipis cogitationem. Profanatur igitur tale sacrificium cogitatione, cum, tempore mactationis aut oblationis, mente sua consensum præbuit, quod de sacrificio illo comesturus esset post clapsum terminum comestioni destinatum; aut suffragum paraturus de eo, sermino, ei definito, præterito: Nam & altaris & hominis comestio, voce אכילתו pariter exprimitur. Clare autem Scriptura se explicat, quod, qui de illo edat, suam sit laturus iniquitatem, q. d. Si autem comedendo comedatur aliquid (Levit. 7. v. 18.) de carne sacrificii pacificorum ejus die tertia, non placabit offerens illud, neque imputabitur illi; abominatio erit, & anima comedens ex eo, iniquitatem suam portabit: Exemplum, quod Rab. Levi affert, speciem tantum exhibet profanæ cogitationis, (Intentionem vocarent Scholastici, de qua Canon apud Maim. Hil. Pesul. hammukd. cap. 14. העונד אכל מחשבתו בעל הקרבן אינה מועלת כלום Cogita-

שור וכשב ועז ואותן נ' בין כשירות או
שריפות ונבילות חייב על הלבן אכר שאר
מיני בהמה וזוהי בין טמאה בין טהורה
חלבה כשירה וכן חמור הנקרא שליל
הנמצא במעי נ' בהמות הנזכרות אין בו
גם כן איסור חלב ולפיכך אמרו השוחט את
הבהמה ומצא בה שליל כל חלבו מותר
ואפילו מצאן חי ואם שלמו לו הרשין
ומצאן חי אעפ' שלא הפריס על בני קרקע
אין טעון שחיטה חלבו אסור ותייבן עליו
רת והרי ריגן כשאר כל הבהמות בענין
חלבו ולפיכך יש לנו להוציא מסט כל
Statuere . ההושין וכל הקרומות האסורין
Rabbinos, non prohiberi adipem nisi trium
tantum bestiarum, bovis, agni & capra :
Reatum autem contrahi propter trium ba-
rum bestiarum adipem, siue esui apte il-
la fuerint, siue discerpis, siue casu fra-
cta vel attrita. Reliquarum, siue bestia-
rum, siue forarum tam mundarum, quam
immundarum adipem esse licitum. Ita nec
embryonis, quem Schell vocant (Hebræi
definiunt talem בן העצרה solum novem
mensium, etque adeo vivum partuique
vicinum) reperti in ventre trium harum
bestiarum memoratarum adeps prohibetur.
Unde dicunt : Qui mactat jumentum, &
Schell in eo invenit, adeps ejus concessus
est, etsi vivum jam repersant. Si autem
absolutis mensibus vivum cum deprehen-
dant, etsi ungulis fissis per terram gradi
non possit, neque mactationi idoneus sit,
ejus adeps prohibitus est, ob quem in pe-
nam excidii incurritur. Eadem enim ejus
ratio est, qua reliquarum bestiarum, in
materia de adipè : Propterea etiam con-
trahere tenemus omnes medullas spinæ dorsi,
& crustas seu tegumenta illicita. Hanc
vero sententiam, de vetito adipè Sche-
lil, si menses suos compleverit, vendi-
cat Rab. Levi, soli Majmonidæ, cui
consensum plerorumque Rabbinarum alie-
ter sententiam opponit. Inter Gemari-
stas alii affirmativam teneunt, negati-
vam alii. Intelligitur autem expresse
trium bestiarum adeps triplex, quorum
ille intestina, iste renes, hic illa mu-
nit & conegit : de quibus prolixè in
Gemara. Neque adeps tantum ; sed &
alia quædam חמור וקרומות ut monuimus,
præter illum, vetita sunt. De quibus,
ut & laniorum hac in re diligentia,
adipè item (quam שומן pinguedinem ap-
pellant ; qualis est חלב הבעים
cordis, viscerum, &c. quique lici-
tus) agitur in Talm. Mass. Chol. c. 7.
M. 114. Maag. chel. cap. 6. סמן N.
S. 173. 138. ויהנה כל מקום ובכל זמן
בזכרם ונקבות ועובר עליה ואכל בזית חלב
בממיר לוקח בשונן טמאה קבועה
Ufus ejus omni loco & tempore, utrum-

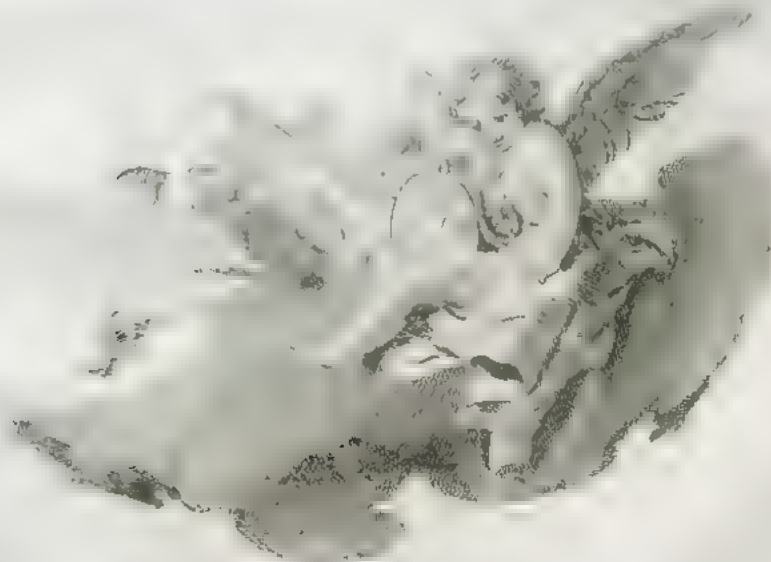
que obligat sexum. Transgressor, qui tantum edis, quantum fuerit olea, vapulat; si ignorans, sacrificium destinatum affert.

שלם לאכול דם בהמה חיה
ועוף ש' וכל דם לא תאכלו ונאשר במקום
אחר לעוף ולבהמה וחיה בכלל בהמה
ונבפלה המניקה בהם בהרבה מקומות
Non esse comedendum sanguinem
jumentis, fera, aut avis, juxta illud :
Nullum sanguinem comedetis; *Levit. 7.*
v. 26. quod alio loco expresse dicitur de
ave & bestia. Fera sub bestia compre-
benditur. Repetitur autem interdictum hoc
in Lege aliquoties. Rationes hujus prae-
cepti tradunt I. Physicas, eaque vel
communes, cum interdicto discepto, adipe,
&c. quo refertur רוע מרגז malignitas
temperamenti sanguinis; vel proprias,
qualis illa est Nachmanala: כי ירוע
הנפש האכל יאכל יאכל אדם הרוס תהיה עושי ונסות בנפש האדם
Conflare enim, illud quod comeditur, migrare in
corpus comedentis: Ac proinde, si homo
edat sanguinem, densitatem & crassitiem
in anima hominis orituram, quemadmodum
anima bestiae densa fuerit & crassa.
b. Non convenire, שתאכל הנפש את הנפש
ut devoret animam animam. Habere
autem bestias animam, (quam sapientes
חיות נפש animam vivam appellant; ejus
beneficio caute eas agere, ne in foveas decident,
aliquae periculis involvantur) quae in sanguine sedem
habeat. II. Esbicas. Hominem enim, cru-
dum edendo sanguinem, ad savitiam fa-
cile pertrahi, si videlicet is de animan-
tibus vivis deglutiatur id, quod commune
cum illis habet. Observant porro Rabi-
nini I. Hac lege non contineri sangui-
nem reptilium, locustarum, & hominis,
adeo ut homo, qui sanguinem e gingi-
vis exustum abliguriverit, non fiat, ex
Lege, reus. Rabbinos autem humanum
sanguinem propterea sua auctoritate in-
terdixisse מפני טריות העין quod visus ab
eo abhorreat. Permittunt etiam sangui-
nem piscium, excepto tamen sanguine
piscium immundorum, juxta Canonem
מאכל היוצא מן הטמא טמא: כמו טמא
היה הורג הורג בזה הדרך
Cibum provenientem ex immundo immundum esse, sicut
reperimus, Scripturam vetuisse eum ulu-
la, quia ex immundo prodit. II. Disting-
guendum inter הנפש דם sanguinem ani-
mae; & האברים דם sanguinem caterva-
rum membrorum, de quibus Rab. Levi,
pag. 59. ב. דם האסור מן התורה יש
שאיסור בכרת ויש ממנו בלאו דם הנפש
היא

* De anima sensitiva non rationali est intelligendum.

הוא כרת שבמים שנה נערה הברית
כרם נאמר שם נפש שנ' כי נפש הבשר
כרם הוא ומה שאינו דם הנפש אלא דם
האיברים אין איברו אלא נראו שיעליו
נאמר סתם וכל דם לא תאכלו ולפיכך בארו
ול' ואמרו שחייבין כרת כרם היוצא בשעת
שחיטה ונחירה או החת הראש כל זמן
שיש בו אדמיתות יכ' כרם דמכנס בתוך
הלב ידם הקזה כל זמן שמקלה ויוצא שגם
הוא דם הנפש כשהוא מקלה ולפיכך חייבין
עליו ודקא מקלה לחיצא השותת בתחלת
הקזה ובכופה שאינו דם הנפש שאין חייבין
עליו כרת וכן דם התמצית כלומר אותו
הדם שמתמצה בשעת שחיטה מעט מעט
אחר שיצא דם הטבע וכן דם האיברים
נגזן דם החול ודם הבליות ודם שבבצים
ורם שמתכנס ללב בשעת שחיטה אין
חייבין עליו כרת אלא מלקות והוא שיאכל
ממנו כזית דם הבלוע בשאר הבשר שנק'
גם כן דם האיברים כל זמן שלא פירש
יותר לאכול הבשר עם הדם הבלוע לתוכו
שאיתו דם בבשר נחשב לנו כל זמן שלא
Sanguis lege vetitus gemitus est, alter quidem per poenam excisionis, alter per nudam negationem. Sanguis animæ prohibetur sub poena excidii, quia si in Lege mentio fit excidii propter sanguinem, animæ vox additur, quia anima carnis in eo est. Qui vero non animæ, sed membrorum sanguis est, non nisi nuda negatione prohibetur, de hoc enim simpliciter dicitur: Nullum sanguinem comedetis. Propterea explicite Magistri nostri dicunt: Hominem reum fieri excidii propter sanguinem, qui excat tempore mactationis, aut natum dissectionis, aut capitis amputationis, quam diu in illo rubedo conspicua fuerit: Eandem rationem esse sanguinis congregati in medio cor-

dis, sanguinis in pblebotomia, ebulliendo erumpentis (nam & hic sanguis anime est, dum ebullit,) ob quem aliquem reum faciunt: Præciso autem ebullientem intelligunt sanguinem, ad excipiendum sanguinem initio & fine pblebotomie guttatim destillantem, qui, ut non est sanguis anime, ita nec excidii poenam meretur. Similis ratio est sanguinis, qui in mactatione, postquam sanguis naturalis effluxit, lente exprimitur: Sanguinis item membrorum, ut sanguinis lenis, & reum, sanguinis, qui in testiculis, sanguinis, qui tempore mactationis ad cor se aggregat; ejusmodi sanguis reum excidii non conciliat; sed flagellationem, cum tantum de illo ederit, quantum olea est. Sanguis a reliqua carne absorptus etiam vocatur sanguis membrorum. Quamdiu autem non separatur [a carne] licet edere carnem cum sanguine, quem imbibis: Talis enim sanguis ut reliqua caro a nobis reputatur, quamdiu a carne non fuerit separatus. Cetera pete ex Talm. Mass. Kerith. cap. 5. Maim. l.c. כספ. 204. 205. ונהנת בכל מקום ובכל זמן בזכרים ונקבות ועובר עליה ואכל כזית דם הנפש במזיד חייב כרת בשוננ סביא חטאת קברעה ואם אכל כזית מדם האברים במזיד לוקה בשוננ פטור stringis hoc interdictum omni loco & tempore, utrumque sexum: Qui autem illud violaverit, & tantum de sanguine anime, elata manu, ederit, quantum est olea, reus est excidii; si per ignorantiam transgressus fuerit, offert sacrificium destinatum, si vero tantundem de sanguine membrorum ederit destinata malitia, valet; si ignoranter, impune fert.

SECTIO XIII.

DE PRÆCEPTIS PARASCHÆ XXVII.

a cap. 9. Levitici ad cap. 12.

Absoluta Præceptis Affirmativis sex; Negativis undecim.

Illa agunt 1. De examine & investigatione signorum bestiarum & ferarum. 2. De signis piscium. 3. Locustarum. 4. De pollutione octo reptilium. 5. De pollutione esculentorum. 6. De pollutione cadaveris.

Hæc nolunt 1. Ingredi sacerdos sanctuarium, promissam alentes comam. 2. Ingredi sanctuarium laceratis vestibus. 3. Egredi sanctuario tempore cultus. 4. Intrare sacerdotem sanctuarium ebrium, aut docere. 5. Quemquam edere bestiam aut feram immundam. 6. Edere piscem immundum. 7. Edere avem immundam. 8. Edere reptile terræ. 9. Edere reptilia tenuia, ex feminibus & frugibus nata. 10. Edere reptilia aquatilia. 11. Edere reptilia ex putredine orta.

CXLIX. מצות בדוקה סימני בהמה
 ויהיה *Præceptum indagandi signa bestiarum*
 & fere, id est, שגזשני לבדוק סימני
 בהמה ויהיה כשנרצה לאכול מהם והם מעלת
 נרה ושסעת שסע שנ' זאת הנה אשר
 תאכלו מכל הבהמה אשר על חורץ כל
 מפרסת פרסה *Quod injunctum nobis sit,*
ut investigemus signa bestiarum & fere, ubi
voluerimus edere de eis, suntque ruminatio
& ungularum pressio; juxta illud; Hæc
sunt [Levir. 11. v. 2. 3.] animalia,
quæ comedetis ex omnibus, quæ sunt
saper terram: Omne dividens ungulam,
& findens fissuram ungularum, & rumi-
nans inter animalia, illud comedetis.
 An præcepta hæc de investigandis be-
 stiis, avibus, piscibus & locutis, distin-
 cte ad numerum Præceptorum Mosai-
 ci, certant, &
 ad Ramban negat;
 qua de re Rab.
 Levi fil. Nachi
 in cæteris,
 ptorum, Maimo-
 ni
 Quam-
 admo-
 dum
 necesse
 est
 nos
 pers-
 pecta
 habere
 si-
 gnorum
 munditæ
 1.
 ceptis; cum, postquam interd.
 Lex quasdam bestiis, necessario
 nobis faciat signa mundarum, ut ab
 interdicto eas separare possimus. Sequitur

alias præceptum investigationis, ex in-
 terdicto iponte; שכל מה שבא לנו אסור
 quum
 עליו ראוי וסחוייב עלינו לבדוק יפה
 omne id, quod prohibetur nobis, necessa-
 rio exacte & accurate explorandum nobis
 veniat. Notas bestiarum mundarum ip-
 sia Sacra Scriptura expressit: Illis tam
 ferarum, quam bestiarum insigniuntur
 viginti, ex quibus notiores sunt bos,
 agnus, caper. Reperiuntur autem notæ
 istæ duæ, שסע ושסעת שסע, semper
 fere conjunctæ. Unde Rab. Levi כר
 בהמה בעולם מעלת נרה היא מפרסת פרסה
 חוץ מן הגמל וכל שמפרסת פרסה היא
 מעלת נרה חוץ מן החזיר *Omnis in orbe*
bestia que ruminat, dividit ungulam, ex-
cepto camelo; & quacunque dividit un-
gulam, ruminat etiam, excepto porco.
 Confert, exactum bestiarum atque fera-
 rum mundarum & immundarum exa-
 men, multum etiam, ad decidendas con-
 troversias de adipe & sanguine, teste eo-
 dem Rab. Levi, וכמו שאנו צריכין לדעת,
 סימני הכשרות להכדילו מן הטמאית כמו
 כן אנו צריכין לידע אי זו היא הבהמה ואי
 זו היא מן הבהמה שחלב שחלב בהמה
 צריכה לידע אי זו היא הבהמה שחלב
 טעם ניסוי ולא זה הדין *Quemadmo-*
modum necessum est nos perspecta habere si-
gnorum mundarum & immundarum, ut ab
interdicto eas separare possimus. Sequitur
 opus est, nos nosse, quam
 aut ferarum sit species, pro-
 ipem: Adeps enim bestiarum prohibi-
 tus est: fere vero concessus. Sanguis in-

super fere regi debes, sanguis bestia non item. De signis mundæ bestie res ex Scriptura clara est: sed quæ indicia sunt feræ licitæ? Traditioni hoc deberi fateatur Rab. Levi, qui ὑποπίπτουσα ferarum in cornibus ostendit, quæ si accedant ad similitudinem bovis, capræ, & capreoli, feram dabunt mundam. Quid si vero animal aliquod repertum nullum habeat cornu? Tuto illud Israelita comedat, si usu & consuetudine didicit illud cognoscere & ab aliis distinguere. Verum consuli de his possunt Talmud. in Chol. Maim. Hil. Maacol. cap. 1. סמן. A. S. 9. ונהגת בכל מקום ובכל זמן בזכרים. ונקבית ויעבר עליה ויא ברק אלא שראה בה הסימן האחד וכסך עליו ואכל ממנה אף על פי שמצא אחר כך שהיה אכל בל עשה זה של בריקת והסימנים. Valer hoc præceptum omni loco & tempore, in masculis & famellis; Qui vero transgressus illud, scrutinium non institueris, sed, postquam unum tantum in ea [bestia aut fera] signum videris, eique fides de illa edoris, etsi postea deprehendas, se licitum edisse, reddit irritum affirmativum hoc, de investigatione signorum.

לברוק בסימני דגים כלום שהרצה CL. לאכל מן הדגים שיברוק תחלה בהן יפיר הסימנים שנתנה התורה בהן והן סנפיר ש' Investiganda signa piscium. Id est, ut qui de piscibus edere cupit, exploret prius accurate in illis signa, quibus Lex nobis illos notas, suntque pinnae & squamae, juxta illud: Hoc autem comedetis [Levit. 11. v. 9.] ex omnibus, quæ sunt in aquis: omnia quibus sunt pinnae & squamae in aquis maris, & in fluminibus, illa comedetis. Observant Rabbinii 1. unica squama piscem edui licitum reddi. Rab. Levi. סנפיר הוא מה שברג שהוא לא. כעין כנפים שפירח בהן וקשקשת היא אותה קליפה שעליו הרבוב בכל גופו ואעפ שלא נמצא הקשקשת כי אם במקצת גופו ונפשו ונפשו אחת לכד דיו וכשר *Senappir est in pisce loco alarum, efflorescens in illo: Kaskeschet autem est testa, quæ toto ei corpore adheret: Etsi vero squama in quibusdam locis corporis, imo in unico tantum appareat, satis, fitque legitimus: Si nempe, ut est in Tosiphta, squama illa subter branchiis, aut pinnis repariatur: In cæteris locis duæ minimum requiruntur. Quod si ergo, loco dicto, squama se prodar, ne quidem ulteriori investigatione opus est, an etiam pinnam habeat, quod necessario sequitur: אכל בשימצה בו סנפיר צריך לברוק אם יש בו קשקשת כי יש דגים טמאים הרבה ויש בו קשקשת כי יש דגים טמאים הרבה* *Verum, cum reperta fuerit in eo pinna, explorari debet, an & Thef. Antiq. Sac. Tom. III.*

squamas habeat: Quia multi sunt pisces immundi, pinnis præditi. 2. בר דג שכתבנו יש לו קשקשים אעפ שאין נעשין בו כעוד קצת עד שיגדיל כגון הם ולתניא Omnem piscem naturæ squamosum; etsi squama non crescant, dum parvus est, sed demum ubi adoleverit, ut tunina, & apbian; permitti. 3. כל שיש בו קשקשים בעודו כים אעפ שהוא מסיר אותו שעולה מן הים הרי אעפ Omnem piscem, qui, quamdiu in mari est, squamas habet, etsi eas, dum a mari ascendit, abiciat, licitum esse. Usus, objectum, & poena hujus præcepti iisdem exprimuntur verbis, quibus superius. Plura pete ex Maim. Hil. Maacol. cap. 1. סמן. A. S. 42.

לברוק בסימני חגבים והם הסימנים הכתובים בתורה אשר לו כרעים ממער לרגליו וכו' שנ' את זה תאכלו מכל שרץ Signis explorandas esse locustas; signa autem in lege expressa sunt, ut habeant crura supra pedes suos; juxta illud: Hoc comedetis ex omni [Lev. 11. 21.] reptili alato, quod graditur super quatuor pedes, cui sunt crura super pedes suos, quibus saliant super terram. ופירשו ז' ששמה מיני חגב טהור הן ואלו הן אחר שנקרא חגב שני שנקרא רבנית והוא מן חגב שלישי שנקרא חרגל רביעי עוצרניא והוא מן הרגול חמישי ארבה ששי צפורת כרמים והוא מן ארבה שביעי סלעם שמיני יוחנא ירושלמית והוא מן סלעם מי שהוא בקי ברק בהן לפי בקיאותו ובשמותיהן ואכל ומי שאינו בקי בהן בורק בסומנן שנתנה התורה בהן ושלשה סימנים הן ואלו הן ד' כנפים שהופות חזק אחד וחזק היקף גופו וד' רגלים ושני כרעים לנחור בהן על הארץ ויש אומר שצריך לדעת בהן Ponunt Rabbinii octo species Chagab, seu locustarum, quæ munda sunt. Prima vocatur Chagab; locustæ species, quam alii cicadam vertunt, alii bruchum. Secunda Rabbanit; species Chagab. Tertia Chargol; cantharus, juxta quosdam. Quarta Uzercaia, species Chargol. Quinta arbeh; vulgo locusta. Sexta avis vinearum, species arbeh. Septima Solham; bombyx. Octava Juhanna Jerosolymitana, species Solham. Si quis subtilior fuerit, explorat illas pro subtilitate sua, secundum nomina eorum, posteaque edit. Tardior vero in examine illarum, scrutatur illa per signa in Lege data, cujusmodi sunt tria, nempe: Quatuor alie quibus reguntur, longe valde, & ample in ambitu corporis: Quatuor pedes, & duo crura, quibus saltare possint super terram. Dicunt tamen alii, requiri ut scias quisque, nomen ejus esse Chagab. Poena, & subjectum præcepti coincidunt cum duobus superioribus.

CLII. לחיות שמנה שרצים טמאים ומטמאין שנ' זה לכם חמסם כשרץ השורץ על הארץ הולד והעכבר והצב וכו' *Oſto eſſe reptilia, quæ & polluta ſint, & polluant, q.d.* Et hæc vobis immunda erunt [*Levit. 11. v. 29.*] inter reptilia, quæ reptant ſuper terram, muſtela & muſ, & rubeta ſecundum ſpeciem ſuam: Et mygale, & chamæleon, & ſtellio, & lacerta, & talpa. Ad pleniorẽ hujus præcepti explicationem Rab. *Levi* 1. præſat, neminem eam ſapientię arcem ingreſſum eſſe, ut omnium rerum exquiſitiſſima notitia ſit imbutus. Verba ejus ſunt: לא יספיק כל מי שישי בו דיעה שלא היה אדם בעולם שהשיג לדעת כל החכמ' עד סופה שלא יתעלה לו ממנה שהרי אפי' על משה רבינו אמרו לו ששים שיערי חכמ' הן וכולו נמסרו למשה היו מאחד וכן שלמה המלך החכם אמר על עצמו אמרתי מחכמה והיא רחוקה ממנו *Nemo ſapiens dubitat, quin nullus in mundo ſit homo, qui ſapientiam omnem ad finem uſque ſit aſſecutus, adeo ut niſi ipſum lateat. Nam & de Moſe dixerunt Magiſtri noſtri. Sexaginta ſunt portæ ſcientię, & omnes Moſi ſunt traditæ, una excepta. Ita & Salomo, ſapiens ille Rex, de ſemetipſo dixit: Dixi, ſapienter agam, & ipſa [ſapientia] reſceſſit longe a me. 1.* Proinde non eſſe magnopere mirandum, ſi vel maxime omnium præceptorum ratio non ſit plene & explorate perſpecta. Sufficere, niſi Dei providentiam permittere, quod nobis non cedat in bonum. וכן לא יספיק כל שישי לו מזה בקרקר כי השי שהוא אב החכמה ומאור נסמאות בו נכללת כולה ואין שום ספק גם כן כי אב כל הטובות לא יצור דבר אחר ברייתו רק לטיבתם ולתועלתם ולהרחיק כל נזק מיעיהם ועל כן כאשר נשים בחכמתו מו המצוה לדעת התועלת הסניע לנו בהם נשמח בו וכאשר אין מנחנו משיגים מהם בחכמתו התועלת שלנו בהם יש לנו לחשוב עלפ' כי ביתרון החכמה אשר לשי על כל בריה ידע התועלת אשר לנו באותה מצוה ועל כן צונו *Nemo præterea dubitat, qui cerebrum habet in capite, quin in Deo Benedictio, pater ſapientię, uniuerſa ſapientia reperiatur: Neque vero ambigendum, quin Pater omnium bonorum niſi præcipiat creaturis ſuis, quod bono & commodo illorum non inferuat, & quo omne damnum ab illis auertruncetur. Proinde, ſi ſapientia noſtra præceptorum quorundam uſum, qui inde ad nos redit, aſſequamur, letemur de eo: ſi autem commodum uſum, noſtra ſapientia, aſſequi, non poſſumus, committam tamen eſt, Deum, ex abundantia ſapientię, qua ſuperat omnes creaturas, noſſe utilitatem, qua in illo*

nobis præcepto reconditur, proptereaquẽ illud nobis præcepiſſe. 3. Neque etiam propterea, quod rationes Phyſicæ non ſemper appareant in negotio pollutionum, [cuiuſmodi nonnullæ plane ſint obſcuræ, ut vacca ruſa, quæ purum polluat, & pollutum mundet] nullas plane ſubeſſe, putemus. Fieri enim poſſe, ut pollutio ejulmodi corporis, ipſi animæ noxia ſit, & inimica. Eſti enim corpus & anima rationalis multum diſferant, ut animæ a corporis morbis & malis, niſi extimeſcendum videatur, interim שרופה לנפש עם הנה אירע tamen ei, propter מורכבות animæ cum corpore hoc accidere poſſe. 4. *Oſto tantum eſſe reptilia, quæ mortua contactu polluant; Rab. Levi* שמנה שרצים הם נקראים אב הטימא כיומר שטמאין אדם וכלים במגע ואם הכלים של חרש שטמאין אותן מכיון שיכנסו בתוך אורו והיו החילוק שיש בענין הש' מאר' כן מה שנק' אב למה שנקרא ולד הנקרא אב שטמא אדם וכלים והשרצים אינם שטמאין עד שימותו שנ' הנוגע בהם במזוה יטמא וה שרצים אלו דוקא הם שטמאין אבל כל שאר שרצים נחש ועקרב וכו' וצא *Oſto reptilium ſpecies vocantur paternæ pollutiones, quod videlicet contactu polluant homines & uſa, & hæc quidem, ſi teſtacea fuerint, polluant, ex quo vacuum ejus locum [concuſſatam] intraverint. Atque hoc diſcrimen eſt inter pollutionem patrem & prolem. Paterna pollutio polluit hominem & uſa. Reptilia autem hæc non polluant antequam mortua fuerint, q.d.* Quicunque tetigerit illa [*Levit. 11. v. 31.*] poſtquam mortua fuerint, immundus erit. *Sunt autem expreſſe oſto hæc reptilia quæ polluant: Catera reptilia omnia, ſerpens, ſcorpion, &c. prorsus non polluant. Pollutionis macula æſtimatur ſpatio lentiginis. Cum enim Lex abſolute pollutionis horum reptilium meminerit, quædam vero lentiginem magnitudine non excedant, tantullo ſpatio deſiniendam illam pronuntiant. Catera pete ex Talm. Tohor. Kel. Maimon. Hil. Sche. Abh. c.* ונהנת בכל מקום ובכל זמן בזכרים ונקבות 4 לענין שכל שטמא בשרצים נקרא טמא ולא יעלה מטימאה עד שיטביר במים *Valer omni loco & ſempore, in utroque ſexu, nempe, ut quicunque pollutus fuerat a reptilibus iſtis, vocetur pollutus, neque a pollutione liberetur, uſque dum, prout convenit, aqua fuerit ablatus. Monet tamen Rab. Levi Nachmanidem nolite, ſpecialibus pollutionum caſibus, præceptorum numerum, eſſe augendum; neque hoc præceptum hodierno die, quo ſanctorum & pollutorum, propter de-*

ſtru-

struendum templum, tam exactam rationem habere non possint, inter הנחמה אפיקתא precepta, referendum.

CLIII. מצות ענין טומאת אוכלין. *Præceptum de pollutione ciborum*, vel, ut plenius ipsa præceptorum series habet; שנצטוו בשמירת טומאת אוכלין ומשקין ולהתנהג בענין על פי התורה שהודיענו אין גזין בכל ענין טומאת אוכלין ומשקין והכלים המטמאים על יד מכל האוכל *subemur* אשר יאכל אשר יבא עליו מים. *subemur observare rationem pollutionis esculentorum & liquidorum, & affuscere præstatum Legis, quæ nosum nobis fecit, quomodo judicandum sit omne negotium ciborum & liquorum, & vasorum super iis pollutorum*, q. d. Omnis cibus, qui comeditur, super quem venerit aqua, immundus erit: Et omnis potus, qui potatur, in omni vase impuro, immundus erit; *Lev. II. v. 34.* Observandum hic I. Cibi nomine eum tantum intelligi, qui hominis usus & eiui cedit. Unde Canon Rabbinarum: כל אוכל שאינו מיוחד לאדם אינו מקבל טומאה. *Omnis cibus, qui hominis non est proprie assignatus, non recipit pollutionem.* II. נקרא אוכל לענין קבלת טומאה. השמאה עד שיעקר מן הקרקע. *Nam vocari cibum, ratione recipienda pollutionis; usque dum e fundo fuerit evulsus.* Requisitum videlicet cibi, pollutionis capacis, est, ut ne in visceribus terræ defixus vel lateat, vel promineat, sed ut evulsus ad cibum usitatum præparetur. III. אין כל אוכל שבעולם נקרא אוכל לקבל טומאה עד שיבא עליו מים. *Nullum in orbe cibum, vocari cibum pollutionis capacem, antequam venerit super eum aqua* לא והתורה לא חשבה שום דבר להיות ראוי לדניו שבו עד שיער נטר מלאכתו כמו שידוע בדני רפוייה לענין הרמיה ומעשרות. *Quia Lex non reputat quicquam respondere iudiciis suis ante horam operis perfecti, ut constat ex iudiciis frugum in negotio oblationis (Trumæ) & decimarum.* Sensus est: Legem in ejusmodi præceptorum objectis mensuram perfectionis spectare. Habent Rabbini varias de liquorum pollutionibus observationes, quas, qui petit, ipsum adeat *Rab. Levi; Talm. Tohor. Macsch. Maim. Hil. okel. umaschik. cap. i.* וכל זמן וכל מקום וכל דבר שיהיה בו טומאה נקרא אוכל בענין זה וטומאת האוכלים והכשירן ומכל מקום עכשו בחוצה הארץ שאין לנו בעניינינו מדרש וקדשם דיני הטמאות בטלים מכל מקום אם רצה לנהוג בהם בעצמו מנהג קדשים כאלו היה הארץ ויחידה בארץ האוכל כההרר בהם ראוי לזק בהם. *Obstringit usus omni loco & tempore, in utroque sexu, ut ad hunc modum pollutionem ciborum, & rectifica-* Tbes. Antiq. Sac. Tom. III.

tionem eorum judicemus. Nunc tamen, extra terram sanctam, ubi, propter peccata nostra non habemus sanctuarium, & res sacras, judicia pollutionum apud nos cessant. Quod si vero quis sponte sua consuetudinem sanctorum, perinde ac si esset in terra (Israelis) sequi, cautio- neque in edendis cibis adhibita, eosdem edere munde velit, oportet, ut secun- dum hæc judicetur, id est præscriptam de his cibis legem per omnia sequa- tur.

CLIV. מצות ענין טמאות נבלה. *Præceptum de negotio pollutionis cadaveris*, id est, להיות הנבלה טמאה ומטמאה שג' וכי, יסוית מן ההכמה אשר היא לכם לאכלה וכו'. *Cadaver & pollutum esse, & pollucere*, q. d. Quum autem mortuum fuerit aliquid animal, quod sit vobis in cibum, qui tetigerit cadaver ejus, erit immundus. Recte, ex *Maimonide*, Rab. *Levi* observat, præcepta affirmativa de pollutione, nolle hoc, quasi quisquam le pollutus juberetur; quin potius, ut, qui rem immundam contrectavit, ex Legis præscripto, immundus pronuntietur. Definienda enim transgressionem ejusmodi ad sentum esse, & mentem Legis. Est autem cadaver, ex Rabbimorum decreto מאכיל המטמא וכיוצא בשרה. מטמא אדם וכלים במגע וכלי חרש באויר. *Ex pollutionibus paternis, adeo ut sanctum carnis ejus, quatenus est olea, solo contactu polluat hominem & vasa; & vasa quidem et si cerat, sponso solum.* Vocat רב שכינת מאכיל, *le cadaver*, או שארץ פסול בשחיטתה. *Qui mactat hoc, aut qui profanum quod ex mactatione accedit.* Unde *Cancor Talmudicorum* בר שפסלה בשחיטתה נבלה. ובר שפסלה בראי ובר אחר גרים לרוב שחיטתה כראי ובר אחר גרים לרוב ריחיה. *Quicquid mactationis viro profanum habetur, cadaver dicitur: Quod vero vise mactatum aliam causam, ob quam profanum confectum, habueris, disceptatum vocatur.* De hac materia hinc inde agitur in *Talm. Mass. Kel. Tohor.*

עלם יכנסו חכמים למקדש מנורו. CLX. שיער כמו שיער האברים כלומר שיער יגדלו שערותיהם כלומר ראשנים אל תפרעו. *Ne ingrediantur sacerdotes sanctuarium promissam alentes comam, maxe lugentium, sicut dicitur: Neque nutriat promissum capillitium. Levit. 10. v. 6.* Vulgo reddunt; *Neque capita vestra nudetis.* Aliam significationem urgent hoc loco Rabbini. Eandem interpretationem *Targum* etiam habet & *Siphra*. Adco ut lenius hujus interdixit sit: * *Ne fini* *capita vestra integro, longo, & humeris involitante capillitio*; quæ significatione apud

Z z z 2 Ara-

¹ Videat studiosus Lector ea quæ ad hunc locum adnotavimus, Thesaurum Tom. I. pag. 774.

rit, reus est mortis *ῥυλάτῃ*. Si sacra non administraveris, ecce in admonitione est, proptereaque vapulat. Ita Rab. Levi ex Rab. Maïmon. Nachmanides vero, liberat ab omni poena sacerdotem, qui laceris vestimentis templum ingreditur, si sacra non faciat.

CLVII. שלא יצאו הכהנים מן המקדש בשעת עבודה שנ' ומפתח אהל' מיער לה חצאו ולא תמותו ונכפלה סניעה זו כמו כן בכהן גדול' ואמר וזמן המקדש לא יצא. *Ne egrediantur sacerdotes e sanctuario, tempore cultus, q. d. Neque ab ostio tabernaculi conventus egrediemini, ne moriamini; Levit. 10. v. 7. Quod quidem interdictionem reperitur in sacerdote magno, cum dicunt: Et de sanctuario ne egrediar. Rationem repetitionis reddit Maïmon. Hil. biathammikd. cap. 2. מפני מה נשנית אזהרה זו בכהן גדול' שבהן הרייט שיהיה במקדש בעבודתו ושמוע שמח לו סת' שהיה חייב להתאבל' יר'י אעפ' שאינו יצא מן המקדש אינו עוב' מפני שהוא אונן ואם עבד והוא אונן של תורה חלל עבודתו בין בקרבן יחיד בין בקרבן ציבור אבל כהן גדול' עובר כשהוא אונן שנ' וזמן המקדש לא יצא ולא יחלל כלו' ישב ויעב' עבודה שהיה עבודה שהיה עוסק בה ואינה מתחללת. Cur repetitur hac admonitio in sacerdote magno? Quia sacerdos vulgaris, si in sanctuario, cultui suo vacans, audierit, esse aliquem sibi mortuum, tenetur lugere ipsum; est talis non egrediar sanctuario, non tamen sacra facit, quia in luctu est. Quod si, secundum Legem lugens, *ἀστυγία* pergat, profanus est ejus cultus, siue singulare sit sacrificium, siue commune totius coetus. Sacerdos autem magnus factum obit, est in luctu, q. d. Et de sanctuario ne egrediar (Levit. 21. v. 12.) neque profanet, id est, maneat, cultumque suum, in quo occupatus est, peragat, talis enim non profanatur. Idem habet R. Levi, pag. 63. b. Ratio præcepti est dignitas & majestas cultus sacri. ועל כן ראוי עכפ' שלא להניח ולצאת העבודה היקרה בשום עבודה שבעולם כי אם באסתר' אם יניחוה יהיה זלזול בה וזהו סדאם בעצמם שיהיה כעולם דבר גדול מעבודת הש' אשר שתהיה נדחית אפילו לפי שעה בשביל שום דבר אחר ועל כן הזהירו על זה במיתר'. Propterea omnibus modis convenit, ne egrediendo (cultus) tam pretiosus, ob quemcunque alium cultum in mundo deferatur. Vere enim, si sacerdotes cum defererent, in contemptum ejus illud cederet, & suo monstrarens exemplo, esse aliquid in mundo cultum Dei *Benedicti* majus, quod vel ad horam illum pellat: Proinde sub poena mortis ea de re sunt moniti. ונזכר' בזמן הבית בזכרי כהונה עבר ויצא בשער' עבודה לוקה. *Vales stansse templo in sa-**

cerdotibus masculis. Transgressor, qui, tempore cultus, egreditur, vapulat. Plura in Maïm. loc. cit. סמנ S. 303.

CLVIII. שלא להכנס שתי במקדש וכן שלא להזדחל כלומר שלא לזון בדבר מדיני ההייה בעד' שיהא ראדם שכר' ש' יין ושכר אל תשת. *Non esse poto [minus est, quam ebrius] ingredendum sanctuarium, neque docendum, id est, judicandum de judiciis Legalibus cuicumque, dum ebrius est, quemadmodum dicitur: Vinum & siceram non bibes, tu, & filii tui tecum, cum intraturi estis tabernaculum Conventus, & non moriemini; Levit. 10. vers. 9. Ratio manifesta est שאין ראוי להתקע בדבריהם היקרים בתלמוד' היקר כמו ענייני המקדש ודברי התורה רק בעת שיהיה האדם מיושב ברעתי ומכוון בכל מעשיו. Quod non deccat strare res preciosissimas; cujusmodi sunt res sanctuarii, & negotia Legis, nisi eo tempore, quo homo composita est mente, & recte dispositus in omnibus suis operibus. Subiectum hujus præcepti *p. imarium* sunt sacerdotes. Rab. Levi. שכל ל' אמרו ל' כהן הכשר לעבודה אם שתה יין הרי זה אסור לו להכנס מן המזבח ולפנים ואם נכנס ועבר עבודתו פסולה וחייב מיתה בירי' שמים שנ' ולא ימורו. Dicunt Magistri nostri: Omnem sacerdotem, ad obeundum cultum, legitimum, si vinum biberit, prohiberi ne ab altari, & ulterius ingrediar, (in penitentiorem videlicet sacrarii partem) si vero ingressus sacra fecerit, cultum ejus censeri profanum, ipsum autem fieri reum mortis *ῥυλάτῃ*, q. d. Neque moriantur. Secundarium vero quilibet Israelita. אמר לכל אדם בזה בזה ישראל להכנס למקדש שלו מתחלת יר'י ישראל ולפנים בשעת שתי יין או שכר או פרוע ראש דרך נזול כלומר ששערור' ראשו נדלים ביותר או קרוע בגדים ואעפ' שאינו באזהרה אסור יש בדבר והאסור אינו אלא מפני כבוד הבית ולפיכך ישראל' מותר ליכנס שם בשערור' רשו מטילות יותר מל' יום שאין זה נזיל אצל בני אדם. *Non licet cuicumque, siue sacerdos fuerit, siue Israelita, ingredi sanctuarium, ab initio atrii Israelitarum & ultra, si vol potius fuerit, vel ebrius, aut rursus, id est, præter decorum nimis prolixam alueris comam, aut laceratas habueris vestes. Et quanquam nullam habeat hac de re admonitionem, prohibita tamen illa est, non alio fine, quam ad decus Templi. Proinde conceditur Israelita eo intrare, et si comam suam ultra dies triginta nurriverit, quia hoc hominum (vulgi) iudicio fædum non est. Alia tamen & paulo rigidior ratio est sacerdotis, ut supra S. 155. monuimus. Arcetur autem homo tam ab ingressu sanctuarii, quam ferenda**

da sententia in negotiis gravioribus אִם
ישנה לוג שהוא ביצה ומחצה ושישנה חי
ובבת אחת *Si biberis quartam partem Lo-
gi, quæ continet ovum cum dimidio* (est
enim Log sextarius, mensura liquido-
rum, vigesima quarta pars seaw, five sa-
ti, sex ova continens, inquit Kimch. lib.
Radic.) *si merum illud biberis una vice.*
Quod si sacerdos מן מרבית מן
היין אֵלֶּם שהוא מוגן והאֵלֶם שהפסיק ושתה
*plus bibet quam quartam partem vini, visio mix-
tum illud fuerit, & per intervallum paula-
tim bibet, ipse mortis reus est, cultus vero
ejus illegitimus.* Sed si limites & men-
sam præscriptam non transierit, cultus
ejus nihil decedit: Nam si biberit כרו
רבויות בלבד והיה בה מים כל שהוא או
יש מעט הלך כרו מיל בבר עבק היין ומותר
quartam partem tantilla permixta
aqua, aut dormiveris nonnihil, aut etiam
ster unius quasi militaris feceris, adeoque
vinum transierit, ministrare ipsi licet.
Quid si vero inebriatus fuerit alio potu?
היה שבור משאר המשכרים אסור להכנס
למקדש ואם נכנס ועבר והוא שבור משאר
המשכרים אפילו מן החלב או מן הדבילה
הרי זה ליקה ועבדו כשירה שאין הייבון
בשעת העבודה ואין סתלולת אלא בשיכור
מן היין. *Si ebrius fueris ex alio potu in-
ebriante, non licet ei ingredi sanctua-
rium: Si tamen ingressus fueris, cul-
tusque* *inebriantibus, imo etiam ex lacte aut pa-
larba, plagas accipit, salvo tamen cultu
ejus, quia non in mortis reatum incurritur
nisi propter vinum tempore ministerii,
nec irrem redditur cultus nisi ab eo, qui
vino est inebriatus.* Quemadmodum au-
tem, inquit Rab. Levi, אסור לכהן לכוף
למקדש מפני השכרות כן אסור לכל אדם
בין כהן בין ישראל להורות כשהוא שתי
אפיו שתי ריש הכיס, ויחבב יתאבד
העוד אל יורה שנ' בפרשה יין ושכר אל
תשת. *Interdictum est sacerdoti ingredi
sanctuarium propter ebrietatem: Ita unus-
quisque* *lata, prohibetur docere, cum potus fuerit,
etiam ex potu mellis dactylorum* (Arabi-
bus *certe vinum dactylorum pe-
culiariter notat) aut lactis, & turbata
fuerit mens ejus, ne doceat, juxta moni-
tum Parafche: Vinum & potum ineb-
riantem ne bibat. Interim, וורה כרבר,
שהוא מפירש בתורה עד שיידיעוהו הדין
מוחר *docere, seu sententiam pronuntiare
de in Lege ita clare tradita, ut ne a
Sadduceis quidem in dubium vocetur, li-
cet. Permittunt etiam ebrii לקרוא
כתיבה ואפיו הכסית ומרשית יהיה שלא
Legi in Lege: Imo etiam in Hil-**

corb, & Medrasehor, non tamen eo fine,
ut demonstrationes faciat. Ordinario Do-
ctori ne quidem discipulos instituire li-
cet, quia institutio demonstrationi re-
spondet. וורה אסור ביאת המקדש
בשכרות בזמן הבית בזכרים ונקבות ומגיע
ההוריה בכל מקום ובכל זמן בזכרים ובן
באיה הנכנס איה ורבות יין מי מדיא
תכנס יין ויין אים כסבין עד וורה
אסור לו לשגור, להלמדיו והורה שתי
שהלימוד שלו כמו הוראה הוא כמו שאמרנו
ועבר עליה ונכנס שתי יין מכן האולם
ולמכת ולפנים חייב מלקות ואם עובר
עבודה חייב מיתה בידי שמים ואם שחה
במקדש המשכרים יעבר הים כרירה רב
לא מיתה וכן כל מי שהורה והוא שתי
בין כהן בין ישראל עבר על לאו בין שתי
Usus מן היין או שתי משאר המשכרים:
*interdicti ingressus in sanctuarium, propter
ebrietatem, obtinuit, stante templo in
utroque sexu: Prohibitio vero demonstra-
tionis obstringit omni loco & tempore mas-
culos, & feminam, si qua sit faciendis
demonstrationibus apta, sapientem. Omnis
autem preclare sapiens, cujus demonstra-
tionibus alii innituntur, prohibetur docere
discipulos suos, si potus sit; quia talis
institutio demonstrationi similis est, sicut
diximus. Qui vero, violato hoc præcepto,
vino madidus progressus fuerit, inde ab
arrio ad altare, & ulterius, reus est fla-
gellationis: Si cultum administras, mor-
tem meretur vindictæ: Si, postquam de
ceteris inebriantibus biberit, sacra pera-
gat, in plagarum tantum pœnam incurrit,
mortis non item. Qui autem docuerit, aut
demonstrationes fecerit potus, ex quocunque
potu, tam vino, quam reliquis inebrian-
tibus, siue sacerdos fuerit, siue Israelita,
transgreditur negativum. Nachmanides ta-
men asserit, Rabbiorum tantum decre-
to prohiberi vino potis ingressum san-
ctuarii; Lege vero arceri a liturgia sa-
cerdotes. Confule Maim. Hil. Biat. Mith.
cap. i. ספן N. S. 300. 301. 302.*

CLIX. שלא לאכול בהמה טמאה שנ'
את זה לא תאכלי ממנה הנה וימנעו
הפרסר יין ואת הנבל ירחיק ירחיק
הדשן ומיני שאר בהמה טמאה לא בא
עליהם לא בביאור אלא סבין שאמרה
תורה כל בהמה מפרסת פרסה ומעלה נה
בהמה אותה תאכלו נרע שכל מה שאין
בו שני הסימנים יחד הוא נמנע מלאכלו
Non edendam bestiam immundam, s. d.
*Verumtamen (Levit. 11. v. 4.) hoc
non comedetis ex his quæ ruminant, &
ex his quæ dividunt ungulam, camelum,
& porcum, & leporem, & cuniculum.
Reliquæ species bestia immunda expresso
non ponuntur; sed ex eo, quod Lex di-
cit: Omne dividens ungulam (Levit. 11.
v. 3.) & findens fissuram ungularum,*
&

& ruminans inter animalia, illud comedetis; cognoscimus, omnis speciei, quas has duas notas conjunctim non habet, esum esse interdictum. ופירוש מפרסת פרסה ופירוש שפירסתיה סדוקות ופיר' שוסעת שסע הוא שתהא הפרסה מובדלת לנמרי מלמעלה לומר שתהא אכל' אם היתה סדוקה למטה; ומובדלת למעלה או בהפך טמאה היא ופיר' מעלה נרה הסקואה האוכל מן הסעים ומשיבה אותו לפירה לכותשו ולשוחטו הריק ו; מפרסת פרסה *Volunt autem verba* sicut *ut sit ungula ejus plane distincta iuperne & interne: Quod si fissa fueris pars superior, inferior vero conjuncta, aut vice versa, impura est. Domique verba* גרה מעלה *ut revomat cibum ex visceribus, & in os reducat, ad conterendum eum, & minutim commolendum.* Ratio hujus precepti repetenda est ex interdicto טרפה cum qua convenit; utraque consistit in *שחטתא דא* corporis & animæ, ita ut noxius ciborum usus & elus ipsi quoque animæ periculosus sit. Asserunt; autem Rabbini: שלא הכרח בבחמה וזהו טמאה בין בשרה לחלבנה שהכל אסור ובשר אדם אף שנקרא האדם נפש חיה ואינו מעלה נרה ושסע שסע אין בשרו בכלל איסור בחסה טמאה לעבור עליו בלאו ולפיכך האוכל מבשרו או שוחט מהלכו בין חי בין מת אין לוקח עליו אבל סכל מקום אסור הוא בעשרה שהרי מינה הכרח שבשרי מיני חיה ואמרו בהן זאת החיה אשר תאכלו סכל שכל שהוא חיון מאנו לא תאכלו *Non distinguere Scripturam inter bestia & fera immunda, carni & adipem Omnia esse prohibita. Carnem autem hominis, etsi tanto vocatur anima vivens, neque ruminans, aut detor- dat ungulam, non comprehendit sub gene- rali interdicto bestia immunda, ut in eo violetur negativum. Nec, qui de carne ejus edit, aut de adipsejus tam viri quam mortui bibio, propter vapulare. Prohi- betur tamen per affirmativum; quia Scri- ptura septem annumerat bestiarum species, de quibus dicitur: Hæc est bestia, quam comedetis. Ubi summam colligitur, reli- quas omnes, extra has, non esse come- dendas. Ita Maimon. Nachmanides tamen vult, hominis carnem & sanguinem ne quidem per affirmativum illicitis annume- rari. Canonem universalem esse apud Le- gulejos טמא הטמא מן הטמא מן הטמא *Quid- quid promanat ab immundo, immundus est. At si sanguis humanus sub hunc ordinem redigeretur, quid de indulto Rabbino- rum, quod sanguinem gingivarum de- glutire permittit, fieret? Neque tamen סכל מקום בשר ישראל סת אסור בנתניהו* *ex carne Israelite defuncti utilitatem qua-**

תוהנת בל מקום ובגד זמן. *reus licet*.
בזרים ובגירות ועבר עליה ואכל בשר
מכל בהמה טמאה או שנתה וביעור
Obstrin-
git ulus hujus Legis utrumque sexum om-
ni loco & tempore : Qui vero transgres-
sus tantum ederit, quantum est oliva, de
quolibet animali immundo, aut biberit
quantam partem de adipis ejus consummavit,
vapulat; ignorans, liber est. Quod si
vero propter immundas illas bestias, quæ
alteram munditiæ habent notam, ut por-
cus, camelus, vapulant, qui tantillum
comederint, quanto magis reatus ille
contrahitur per esum bestiarum, quæ
neutro munditiæ caractere insigniuntur?
quærit Rab. *Levi*. Plura *Maim. Hil.*
Maacol. cap. 2. ספן N. S. 121. ספן
S. 206.

שלם לאכול דג טמא שנ' סבשרם. CLX. לא תאכלו ומת נבלתם השקצו. *Non comedendos pisces immundos, q. d. De carne eorum non comedetis, & cadaver eorum abominabimini; Lev. xi. v. 11.* De signis iudicandi pisces mundos ab immundis, ratione item precepti, diximus quaedam *supra*. Nempe כזה הרחיק מטעם שראוי כל מה שנוק נמצא בו דין בהמה או עוף או דגים. *Quod Deus Benedictus removeris a populo tuo, quicquid noxium est, siue bestia fuerit, siue volucris, siue piscis.* Transgressor, transgressionis modus & poena cum precedenti conveniunt. Plura occurrunt in *Talm. Chol. c. 3, Maim. loc. cit.* ססג N. S. 131. 139. ססס 211. 212.

שלא לאכול עוף טמא שנ' ואמר CLXI. אלה תשקצו מן העוף לא יאכל *Non esse comedendam avem immundam, argumentum loci*; *Hæc autem abominabimini ex volatilibus; non comedetur, &c. Levit. 11. v. 13.* Oblervant Rabbini x. שוכמיו במהם ותיא נאמרו מן החטרה כלומר שזן מפורשין חטרה וזן פורסה חלוקה לגמרי כמו חשור והכבש וסעלה גרה וסימני העוף לא נאמר לפי שהחטרה פירשה לנו כל הטמאי שבעולם וכיון שכן הוא אין צורך לכתוב סימניהם כל עוף הנמצא בעולם חוץ מהם היא כשר. *Signa bestia & fere exprimi in Lege, ungulam nempe plane fiffam, qualis est bovis & agni, & ruminacionem*; *Signa autem avium non exprimi, quia Lex omnes aves immundas, quæ in universo sunt mundo, nominibus suis proponit. Neque proinde opus fuit scribi omnes illarum notas, quia omnis avis, quæ in toto terrarum orbe reperitur, exceptis illis (24. de quibus Levit. 11.) legitima & licita est.* Quatuor nihilominus monent Rabbini esse signa, quibus aves immundæ a mundis ditinguantur, si forte avium nomina ignota essent.

Mundi volatilis notæ sunt, si r. אינו דורס
non infingat suas unguis; ita enim
Rab. Levi explicat; id est, non sit ra-
pax. Arabes vocant *قرايط* q. d. *aves si-*

midas. 2. habeat *מצבע* *redundan-*
tem digitum, nempe שיוצא הנדל שיוצא
pollicem, qui *præ*
cæteris digitis eminet. 3. *פס* *Ingluvicem*:
הוא מקום רחב בסוף הוושט קרקבן נקלף
שמוקף העוף שם המאכל בתחלת האכילה
4. *Vesiculam gutturis nudam*. Rab. Levi
est, המקום שבו בו העוף המאכל ויש לו
עור דך בתוך הכשר לפניו יאמר העור
נקלף ממקצת העופות. Er quia, quod
ipfi fatentur Rabbini (vide ספס N. 207.)
has avium species judæi discernere non
possunt, neque eas aliis fere exprimere
nominibus, ne in hanc legem impingant,
querunt. I. Quid de illis sentiendum sit
avibus, in quibus tres tantum mundi-
tici notæ apparent? Resp. Rab. Levi.
נמצא בנושו שלשה סימני הטהרה והם *מצבע*
יתירה הפק וקרקבן נקלף בידע שהוא כשר
ונם חרביני הוא כן כלומר שאינו ר
שאינו בעולם עוף בג' סימנים אלו
דורס ואין צריך לבדוק אחריו כלל ש
סיר אבל נמצאו בו ג' סימנים
אחר מה שאינו דורס כזה וזה
כי רוב הטמאים הם כן שיש להם
טהרה כאלו וצריך כל אחד

כזה אם אינו מכיר כל הטמאים בדרך
reperitur in corpore ejus tres notæ
mundicie, digitus nempe redundans, in-
guis, stomachus denudatus, in confesso
est, ejusmodi avem esse mundam. Quar-
ta enim nota sum sponte sequitur, quod
non sit rapax (i. e. ut vocem Hebræam
Germani rectissime reddunt, ein Stofvoget)
quia nulla in orbe reperitur avis, tribus
his signis notata, rapax. Quam proinde
absque ulteriori scrupulo potest comedere.
Si vero reperiantur tria mundicie signa,
ex quibus unum, quod non sit rapax, jam
non solum est dubium, quia multe aves
sunt immundæ, quæ easdem mundicie ha-
bent notas; de tali ave omnino hominem,
qui species in Lege numeratas, exploratè
distinctas non habet, inquire oportet. II.
Quid faciendum in locis exteris in avium
mundarum & immundarum examine?
אמר ר' שהן נאכלות במסירת כלומר שאם
קבלו בני המקום ידעו שיש להם טהרה לאמר
בהקדמת טהור שאין לפקפק עליו כלל ואין
צריך לבדוק. Dicunt Rabbini, eas comedi
per traditionem, id est, si incolæ loci eas
admiserint, & simpliciter; quod præ con-
suetudine habeantur; edere consueverint,
non esse dubitandum de illis, nec signa
perscrutanda. Quæ modis dubius reddat-
ur esus avium? שבר? דברינו שבר?
עוף שיסופק עלינו אם טמא או טהור יהיה

עוף בשני צדדים שיהיו לו ג' סימני טהרה
ואחד מהם אינו דורס שיש לספק בזה
כיוני הטמאים או שיהיו לו שני סימני טהרה
ואחד מהם אינו דורס שיש לספק בערב
ומינו אבל כל שאר הצדדים אינו במ ליד
הספק אלא נדון אותו בו בטמא או בטמא
סיר. *Constat autem; isa enim nos senti-*
mus; omnem avem, de qua dubitatur, sit
ne munda an immunda, duobus modis du-
biam reddi. Si tria habuerit signa mun-
dicie, & unum ex illis fuerit, non esse
rapacem, dubitandi occasionem nasci ex
multitudine specierum immundarum: Sin
autem duo tantum habuerit signa, quorum
alterum etiam est, non esse rapacem, du-
bicandi rationem dari ex eo, quod corvus
& species ejus, eadem nota insigniantur.
In omnibus cæteris molis nullum esse du-
bium, sed e vestigio judicandum de illis,
sine ne munda an immunda. Cætera pe-
te ex Talm. cap. 3. Chol. Maim. loc.
cit. ספס N. S. 128. 130 ספס S. 207.
וזהו בכל מקום ובכל זמן בזכרים
ונקבות ועבר עליה ואכל כוונת סוף טמא
במזל לוקה בשונג פטור
Usus ejus est
omni loco & tempore in utroque sexu;
Qui vero transgressus tantum ederet de
ave immunda superbe, quantum est oli-
va, vapulat; ignorans vero liber pronun-
tiatur.

CLXII. לאכול שרץ הארץ שנ' *Non*
esse comedenda reptilia terra, q. d. Om-
ne reptile reptans super terram, abomi-
natio est, non comedetur: Levit. II.
vers. 14. Observant hic Rabbini
ב' שרצים האמורים בתורה משאר שרצים
שהם נחשים עקרבין הפושית נדר וכוונת
בהן שאמרו שמנה שרצים האמורים בתורה
שיער חיוב אכילתן כשיער טמאות שהיא
בעדשה ושיער האחרים כית וכל השיעורים
הלכה למשה מסיני. *Discrimen esse inter*
8. species reptilium, in Lege expressorum,
& cætera reptilia, serpentes, scorpiones,
scarabæos, scolopendras, &c. Dicunt enim
(prop. mensuram & æstimationem) rea-
tus comestionis earum, quæ in Lege ex-
primuntur, & pollutionis esse eandem,
magnitudinem videlicet lentis: Æstima-
tionem autem cæterorum reptilium respon-
dere æræ. Omnes tamen pariter æstima-
tiones traditionem esse Moysi e Sinai. Re-
liqua petantur ex Talmud. Mass. Chol.
Maimon. Hil. Maacol. cap. 2. ספס
S. N. 131. וזהו בכל מקום ובכל זמן בזכרים
ונקבות ועבר עליה ואכל כוונת סוף טמא
במזל לוקה בשונג פטור
שרצים אפילו בעדשה ליקה בשונג פטור
Obtinet omni loco & tempore in masculis
& femellis. Transgressor ejus, qui tan-
tum proserue ederet e vermicibus terra,
quantum oliva fuerit; vapulat: Si vero
edidit

ederis ex octo illis reptilibus, quantum lens est, isidem plagas accipis; errorem ignorantie impune ferr.

CLXIII. שלא לאכול מיני שרצים דברים הנולדים בירעים ובפירות מיעת שיצאו בארץ והוא הדין כל זמן שנעשו בפרי בעודו מחובר לקרקע אפילו שלא יצאו ושרצו על הארץ נקרא מכין "נעשה" בפרי בהיותו מחובר שנ' לכל השרץ השורץ על הארץ לא תאכלום ואם יצאו על הארץ אעפ"י שחרו אחר כך לתוך הפרי שורץ על הארץ נקרא גם כן מכין שיצא. Non esse edendas species reptilium minusiorum, que nascuntur in seminibus & frugibus, ex quo prodeunt & repunt super terram. Id quod intelligendum de omni tempore, ex quo adnascuntur frugibus solo adhuc adhaerentibus, etsi non egrediantur & super terram reptent; appellansur, ea tamen ista, ex quo adnata sunt frugibus, fundo adhuc junctis, i. d. Omnia reptilia, quae reptant super terram non comedetis; Lev. 11. 42. Et quoties egressa fuerint super terram, etsi postea redeant in frugem, vocatur quodvis reptile super terram, ex quo tempore egressum est. Maim. ait שהלאו זה חוץ מכל שיצאו לאויר ואחלו על הזרע. Negativum hoc intelligi (de infectis illis) primum atque prodierint in aerem, aut reptarint per circumferentiam fructus, a quo R. Levi, etsi fateatur se libenter eum in reliquis sequi, dissentit & dilcedit, propterea, quod expresse in Cholin habeatur, שישאר ענין זה ברתקי, voluqui hanc rem in ibeca sua, i. e. ut ipse Maimon. in Jad. chaz. observavit; שעיניו זה הוא ספק ואין לוקח עליו. Notatum hoc dubium est, neque propterea, ut gas infligi cuquam. Unde & Nachmanides hunc Maim. errorem miratur. Excipiuntur autem ab hac lege multa infecta, quae non vocantur הארץ שרצים, nempe, זיון של עדשים ותולעים שבאכלוסים, והוא סין קטנית ותולעים שנחמרים וגורגרות והוא הדין לכל התולעים הנעשים בפירות אחר שנעקרו ולא פורטו מחוץ שואנו בלאו זה דשורץ על הארץ והיו מותרין מן הדין אלא שיש באוכל אותן שיקוף לנפש קצת ואם יש בדבר ספק אם נעשו דתיריגים בפירות קודם שנעקרו או אחר כך יבדוק איתן יפה ואם הם דקים מאד עד שאינם יכולי לבדוק ישהא אותם שנים עשר חדש ואחר כך מותרין לאכל בלא בדיקה מהכלל שירצו לרבותינו שכל אותם תולעים הפירות אין מתקיימין י"ב דר"פ אין מתקיימין בני מרבית שעברו עליו י"ב חדש הרי הוא כעפר' נמור. Vermes lentes infestantes, & vermes cicercis (legendum enim est de quo Buxtorff. Lex. Talm.) quod & genus leguminis est (alii tamen dicunt, esse nomen ficus) vermes item, qui sunt in da-

Thef. Antiq. Sacr. Tom. III.

stylis, & ficis aridis: Eadem etiam est ratio omnium vermium, fructibus postquam evulsi fuerint, adnascuntur, & ab eis recedentium, qui praecepto negativum reptilibus reptant super terram non includuntur, sed jure illi liciti sunt, nisi quod edenti nauseam aliquam creent. Quod si cui dubium fuerit ortum, utrum vermes fructibus, antequam evellerentur, an vero postea demum, sine adnati, probe eos exploret. Si exiles valde fuerint, adeo ut eos explorare non possit, retineat eos secum duodecim menses, posteaque esui omnino sunt liciti absque scrutinio. Nisi enim hoc, erit Rabbimorum axiomate; Nullos ejusmodi fructuum vermes durare 12. menses; nam, postquam duodecim menses praeterierint, instar pulveris eos esse minutissimi. Ita etiam definitur Rabbi; שתרעלים הנמצאים במעי הדגים אסורים; משים שרץ כי מכחין הם באים אב"ר הנמצאים בהם בין עור לבשר או בתוך הבשר מותרין והנמצאים במעי הבהמה אסורים ומכחין הם באים ואף הנמצאים במעי הבהמה ובתוך בשרה אסורים לפי שאין שוא דבר כבהמה שיהא מותר בלא שחיטה והם אינם בני שחיטה. Vermes, qui in visceribus piscium, esse illicitos propter rationem reptilis, quoniam forisfectus accedunt: Qui vero exstant in iis inter cutem & carnem, aut in media carnis, liciti sunt. Qui reperiuntur in intestinis bestiae, vetiti sunt, quia extrinsecus accedunt; etiam illi sunt illiciti, qui reperiuntur in cerebro bestiae, & in medio carnis ejus, quia nihil occurrit in bestia licitum nisi mactetur; at hi mactari non possunt; prop. non sunt filii mactationis. Vide plura Maim. loc. cit. Talm. Ny & Chol. lib. Chinn. p. 66. a. ונהנה בכל מקום ובכל זמן בזכרים ונקבות ועובר עליה ואכל במיד בריח קטנה שליטה לגמרי שמאה בין חיה בין מרה ואפילו פחותה מן החרול ואפי' היתה סרוחה ובין שהיתה על יד זכר ונקבה או מכל העפשיין שבעולם ושרצה בארץ מי שמאכלה כולה לוקח עליה אבל חיה אפי' רבה אפי' אפי' רבה ע"י שיאכל ממנו כזית ממנה. Usus ejus omni loco & tempore constringit utrumque sexum: qui autem transgressus superbe (ederis creaturam porcum, integram samentem) prorsus immundam, siue viva fuerit, siue mortua, etsi minor sit grano sinapis, purada etiam, tam a masculo & femella, quam ex quolibet mucore progenerata, si per terram reptaveris, quisquis ealem comederis totam, vapulas propter eam: Si vero unicus tantum bestiola defueris pes, non accipis plagas, nisi tantum de illo ederis, quantum est moles olea.

CLXIV. שלא לאכול משרץ המים שנ' אר' תשקצו את נפשיתכם ככל השרץ השורץ

Aaaa

utrumque sexum: Qui vero, transgressus
eam quamcumque edierit creaturam ex om-
ni mure, qui in simo, aut qui a seculo, pro
aliis locis fuerit, natam, etsi, quam edir,

parva admodum sit & exilis, perfecta sa-
men; vapular. Sin autem imperfecta, esti-
matio, [mensura vel pondus] eius est
moles oleæ.

SECTIO XIV.

DE PRÆCEPTIS PARASCHÆ XXVIII.

a cap. 12. Levit. ad cap. 14.

Affirmativa sunt sequentia V.

1. De pollutione puerperæ. 2. Eiusdem sacrificio. De pollutione leprosi. 4. De leproso & omnibus polluentibus hominem, quorum vestis tam secundum futuras, quam in solido extra futu-ram, laceranda fuit. 5. De plagis vestium.

Negativa vero II.

1. Ne comedat immundus de sanctis. 2. Ne tondeatur capillus por-
riginis.

CLXXI. השנה הילדת כלומר האשה
כשתר יתירה טמאה רבועה וכן שכן
לטהרות שבעה ימים כשחלד וכן ושבתים
כשחלד נקבה שנ' אשה כי תרוע וילדה
זכר וטמאה שבעת ימים וגו' ואם נקבה חלד
וטמאה שבעה ימים. *Impuram pronuntian-
dam puerperam, id est, uxorem, cum pe-
pererit, immundam esse marito suo, quan-
to magis rebus puris, septem diebus, si
masculum, & duabus septimanis, si fe-
minam peperit, q. d. Mulier, si misso
semine conceperit, & peperit masculum,
immunda erit septem diebus, &c. Levit.
12. v. 2. quod si foeminam pepererit,
immunda erit duabus hebdomadibus; v.
5. Ratio cur Deus הילדת מן היולדת
interdixit consuetudinem puerperæ, menstrua & flu-
xum passæ, juxta R. Levi, est, ut con-
sulatur valetudini hominis. Omnem enim
vel defectum, vel redundantiam, ait,
ita nostræ naturæ esse inimicam, ut ex
alterutro omnes morbi hinc suam ha-
beant originem. אין ספק כי חלי בני
אדם יבאו או מפני סתור שבנוף או מפני
חסרון או מצד הפסד שיקבר מאי זו
התורה להזכיר טמאה מן הזכר שבעה ומן
הנקבה שבעה שאין ספק כי מותר היולדת
*Thef. Antiq. Sacr. Tom. III.**

נקבה נחלים מן היולדת זכר. *Ex hac ra-
tione, respectu videlicet טמאות, præce-
pit Lex ut immunda sit puerpera, ob mas-
culum septimanam, ob puellam, duas sepi-
manas, quia major in illius, quam hujus
puerperio est טמאות. Vide Chinn. pag.
68. a. Unde & Rab. Nachmanides בעבור
כי שבע הנקבה קר וזר והלבנה ברחם האם
רבה מאד וקרה ועל כן ילדה נקבה ולפיכך
היא צריכה נקיט גדול מפני רבוי הליחות
והדם המעופש שבה ומפני קרירות בירוע
כי החלאים הקרים צריכים בנקיטם אריכות
וזמן יותר מן החמים. Hanc ipsam, ait R.
Levi, esse rationem cur mulieris נדה,
id est, immunditia menstrua laborantis,
אפוקיות, seu separatio, juxta Legem, se-
ptimo die terminetur, si vel maxime co-
iplo demum die fluxus cesserit; Mulieri
vero זבה fluxum, extra tempus ordina-
rium (ימים רבים אחר ימים) *passæ*, integri septem dies pu-
ri delinuntur. Sed & alias auctor inter-
dicti hujus, loco cit. commemorat ratio-
nes, quas studio omitimus. Subest huic
legi omnis puerpera, sive vivum edat
foetum, sive mortuum; ne illa quidem
excepta, quæ abortit. Unde Canones 1.
כל היולדות טמאות ואעפ שלא ראו דם.
*Omnes puerperæ sunt immundæ, etsi non
videant sanguinem; quanquam אפטר
אין אפשר לפרווחת הקבר בלא דם
uterus [vocatur uterus sepulcrum, quia
in utero quasi in sepulcro jacet infans]*
Aaaa 2 *sine**

sine sanguine. 2. שצריך לחוש לולד דוקא. שצריך עליה מ' י' משנחבבה אבל לא עבר עליה מ' ימי אינה חוששת ללידה ואפילו ביום ארבעים ממש שיו' ארבע' כלפני ארבעים הוא חשוב: 3. כל אשה שיש לה ימי לידה לטומאה יש לה ימי שחר מדין תורה ימי השחר הם לז' לזכר ולז' לנקבה והענין הוא בן דין שהאשה אחר שילדה סוגה ל' ימים מיום שילד ובין שילדה מתחלת הלילה או בתצי היום או אפילו סמוך לשקיעת החמה סיגה אותו היום של לידה יום אחד ומשמים עליו ששה ימים ובין רואה קצת ימים סך השבוע או כל השבוע לערב של שבע' שהוא ליל שמיני טבלת ומהורה לבעלה ואפי' שיפעת רם באותו ליל שמיני טבלת ומהורה לבעלה שהתורה התירה כל הדמים שתראה היידיה אחר י' ימים יכיר בתוך ל' יום ואחר יד' לנקבה בתוך ס' יום ועל דבר אמר ר' כי מעיק אחר הוא והתורה שחרתו והתורה טמאתו כלומר שרמי הלירה שטמאה התורה ורמי השחר שטהרה התורה מסק' אחר והוא כן המדין שהוא מקום טומאה יוצאות שניהם אלא שהתורה חלתה הענין כיסוד ותבטא הרם היוצא ממנה בזמן אחר ותטהר השני וברוך היוצר כל החכמה כי הכל עשה בטעם נכון ומחייב והוא בה ידע שער אותו הזמן הדמים נזקין ומשם ואילך לא יזיקו. Ita quidem Judæi puerperio, & puerperarum impuritate, qua a suis ipsorum maritis, & amplexu eorum cohibentur; alius terminus observatur in purificatione legali, seu ceremoniali, qua integrum requiritur septiduum, quo a sanguinis fluxu libera illa fuit, quæ quidem consuetudo a Judæis ipsis non negligitur; juxta illud Rabbi Levi: שאין האשה עכשיו עולה מטמאתה לעולם עד שתעמוד ל' ימים שלמים נקיים סכר רם ותתחיל למנותו מכער: זהו כלל גדול וטוב היום בכל מקומות ישראל הנשרים ובה יוצא. מכמה ספיקות. Dubii in hac materia casus ventilantur in Talm. Cod. Nidda; Confer Maimon. Hil. Metammee Milchcabb. umosch. cap. 4. סמג. A. S. 243. Usus habet hoc præceptum omni loco & tempore; והעובר עליה במזיד בתוך הזמן המונבל לא סור או אפילו אחר הזמן המונבל כל זמן שלא טבלה במל עשה זה וגם עבר על לא כמו בנדה וחייב כרת בשוגג מביא חטאת קביעה בזמן הבירה. Quis transgreditur illud proculiter, tempore, quod interdicto destinatur, aut etiam alio quocunque sequenti, antequam [puerpera] fuerit lota, irritum reddit eum affirmatiuum hoc, tum negativum, sicut in separatione menstrua, sique reus excedit. Si autem [puerpera] peccaverit, offert sacrificium pro peccato fixum, fluiti templo.

CLXVII. נציית קרבן יורה. Præceptum oblationis puerpera, id est, שחקריב היילדת, קרבן כשישלם ימי השחר לבן או לבת והוא כבש בן שנה לעולה ובן יונה או חר

לחטאת ואם היא ענייה חקריב שתי חורים או שני בני יונה אחד לעולה ואחר לחטאת שנ' במלאת ימי טהרה לבן או לבת תביא יכו והיא מחוסרת כפרה עד שתקריב קרבנה. Ut offerat puerpera sacrificium, cum impleti fuerint dies purificationis pro filio aut filia, agnum nempe anniculum in holocaustum; piperem aut turturem pro peccato; si autem pauper illa fuerit, offerat duos turtures, aut duos pullos, alterum in holocaustum, alterum pro peccato, q. d. Postquam autem impleti fuerint dies purificationis suæ pro filio aut filia, afferet agnum anniculum, quod si non potuerit offerre agnum, tunc accipiet duos turtures, aut duos pullos columbæ, &c. Levit. 12. v. 6. 8. Neque reconciliationis capax erit, donec sacrificium suum obulerit. Scopus hujus sacrificii, ex Hebræorum mente, fuit, ut dicitur הוראה לאל, בזה שהצילה מתכלי ילדה שהוא דבר נס ut excitetur ad imperiendum laudem Deo, qui liberavit eam a pō tūv dōvov, quod utique miraculo non caret. Ridicula est Rabbiorum αἰτιολογία alia, nempe, שהאשה קופצת ונשבעת בעת צירה שלא תזקק עוד לאיש ולפיכך צריכה כפרה ועל כן יקרא קרבנה חטאת ונאמר בו וכפר עליה הכהן. Mulierem exilire, seu annuere, & partus doloribus pressam juramento confirmare, se deinceps cum viro non amplius coituram: propterea opus habere expiatione. Atque hanc ob causam vocari sacrificium ejus Chatthaah, id est, sacrificium pro peccato, de quo dicitur: Et expiabit eam sacerdos. Decreverunt autem Magistri הוילדת מביאה קרבנה ביים מ' לזכר וביים פ' לנקבה אלא לסור שהוא יום סא וכן ביים פא שנ' ובמלאת ימי טהרה כלומר שיהיו שלימים לנמרי ואם יביא בתוך ימי מלאת לא יצוה ידי חובתה עבר זמן זה ולא הביאה כפרתה מביאה לאחר זמן וכל זמן שלא הביאה אסורה לאכר בקרשים. Puerperam sacrificium suum non offerre die 40. propter masculinum, aut 80. propter femellam, sed postmodum, id est, die 41. aut 81. quemadmodum dicitur: Postquam autem impleti fuerint dies purificationis ejus: Vult igitur ut perfecti omnino sint dies illi. Si interea temporis obulerit [sacerdos] illud, non absolvitur ab eo. Si autem, tempore illo praeterito, expiationem nondum attulerit suam, offerat eam post tempus: Totoque tempore, quo illud non obtulit, illicitus ei est usus rerum sacrarum. Est enim universalis Rabbiorum Canon: אוכר בקרשים suum, admittitur ad usum sanctorum. Vide Talm. Cod. Nidda, Maim. Hil. Mechull. Cappara cap. i. סמג. Aff. S. 230. ונוהגת בזמן הבית בנקבות והעוברת על זה

ולא קרבה קרבה בטלה עשה והיא מחסרת כפרה ואסורה לאכל בקדשים ואזי לה אם תמור קודם שתקרבו ודשע עונרה. *Ufus ejus fuit sub templo in foetibus: qui violavit illud, neque obtulit sacrificium suum, irritum reddidit negativum, neque participes fuit, vel expiationis, vel esus rerum sacrarum. Va autem illi, si mortua fuerit, ansequam illud obtulerit, fevesque iniquitatem suam!*

CLXVIII. מצורע ענין שטמא מצורע *Preceptum de pollutione leprosi, vel; לשטמא אדם מצורע כלומר שטמא היה עלינו שכל מי שיהיה מצורע שיבא אל הכהן לשאול על צרעתו והכהן ישמאנו או יטהרנו והוא יתנהג על פי התורה הכתובה כאשר יצונו הכהן ולא יקח הדבר כחולי במקרה אלא יקח לבו עליו ויודע כי טורח עינו נרם לו שכן אדם כי יהיה בעור בשרו ונו' ובא אל אהרן הכהן אל אחד מבניו הכהנים ומצוה זו כוללת כל משפטי צרעת אדם מה שמטמא טמא ומה שמטמא טהור ומה שממנה צריך הסגר ומה שאינו צריך הסגר ומה שצריך עם ההסגר גילוח צריך גילוח או אינו *Immundum pronuntiandum leprosum: Id est, datum nobis hoc preceptum, ut quicumque leprosus est, ad sacerdotem accedat de lepra sua quesitum, quem postea sacerdos vel mundum pronuntiabit, vel immundum: Affuescet autem sententia legis praescripto, quod mandabit ei sacerdos. Neque perinde hoc aestimabis, ac si morbus esset fortuitus, sed animum advertere, & cognoscere, peccati gravitatem illius causam esse, q. d. Cum in cute carnis hominis fuerit tumor, Lev. 13. 2. tunc veniet ad sacerdotem Aharonem, vel unum e filiis ejus sacerdotem. Hoc autem preceptum complectitur omnes rationes lepra hominis, juxta quam is vel mundus vel immundus sit pronuntiandus, ob quam claudi vel non; tonderi insuper vel non tonderi debeat. Quid vero, aut cujusmodi fuit haec lepra? R. Levi eam sic describit: והענין הצרעת הוא שילבן מקום אחד או הרבה מקומות בעור בשר האדם ויהיו איתם המקומות לבנים הרבה עד שירמה הלבן שלהם ללובן קרנם ביצה ולמעלה ממנו בלבנינות אבל כל זמן שיהיה כזה למטה ממראה קרנם ביצה אין זה צרעת אלא כוהק הוא כלומר חולי אחר שאינו ממין צרעת *Lepra haec est, cum albus fuerit locus unus aut plures in cute carnis hominis; ita ut locorum illorum albedo accedat ad albedinem testae ovi, aut etiam superet eam. Quamdiu vero subobscura, infra albedinem testae ovi, fuerit, non est lepra; sed leuce vel vitiligo, id est, alius morbus, qui ex lepra genere non est, sed scabiei. Praecepto hoc Deum homini commendare voluisse sensum spec-***

cialis Providentiae, idem tradit Rab. Levi, cujus mentem, ut recte eam percipiamus, distinctis aphorismis proponemus. Primum ergo fatetur, Doctrinam de Providentia in creaturas, esse Legis Judaicae פנה גדולה *Angulum magnum*, multa prout de ea in Sacris literis tradi. II. Diversas de Providentia Dei esse sententias A. יש כחות בני אדם יחשבו כי החתה השי על כל ענייני העולם בין בעלי חיים או כל שאר הדברים כלומר שלא יתנועע דבר אחד קטן בעולם הזה רק בחפצו בה ובנדרתו עד שיחשבו כי בגפול עלה אחר מן האילן הוא נזר עליו שיפור וא' אפשר שיתאחר או יקדם זמן נפילתו אפי' רגע זה דעת רחוק הרבה מן השכל *Esse quosdam, qui statuunt, Providentiam Dei omnia complecti in mundo, tam viventia, quam cetera, adeo ut ne minima quaeque res moveatur absque voluntate & decreto Dei Benedicti, ita ut existiment, dum folium cadit de arbore, Deum ut ita caderet decrevisse, nec citius nec tardius cadere potuisse, vel uno momento. Atque haec sententia a sensu recto longe recedit. Tibi, apella, qui ex Evangelio discere non vis, etiam capillos capitis nostri Deum in enumerato habere. B. יש כחות רעות יחשבו שלא ישים השגחתו בה כלל בכל ענייני העולם השפל בין כאנשים או בשאר בעלי חיים והוא כי כאנשים או בשאר בעלי חיים הכופרים *Alios velle, Deum Providentiam suam nullas plane res in mundo hoc inferiori curare, sive homines sint, sive reliqua animantis. Esse hanc opinionem Atheorum. C. ובעלי הדת האמתית מאמינים שהשגחתו ברוך הוא על כל מיני בעלי החיים בכלל שכל מין מן המינים הנבראים בעולם יתקיים לעולם לא יכלה ייאכר כולו כי בהשגחתו ימצא קיום לכל דבר ובמין האדם נאמן כי השגחתו בה על כל אחד ואחד כפרט והוא הסבין אל כל מעשיהם וכן קבלנו מגדולינו וגם נמצא על זה הרבה כתובים יורו כי הענין כן *Professores fidei Orthodoxae credere, Providentiam Dei extendere se ad omnes species viventium. Omnes enim species creatas in mundo semper subsistere, nec unquam aboleri omnino aut perire, cum cujuslibet speciei substantia in Providentia ejus reperitur. De specie autem humana credere se, Deum Providentiam suam cujuslibet peculiariter habere rationem, singulorumque nosse actiones. Atque hoc accepimus, inquit, a magnis nostris [Doctoribus,] de quo etiam multa in S. Scriptura occurrunt, quae docent, rem ita se habere. III. Praeceptum hoc, de judicanda & cognoscenda lepra, ταιαχρωικα esse, ad arcanum Providentiae specialis cuique insinuandum, Nempe כי בהניע אל האדם החולי הרע והוא הצרעת שלא יקחו דרך מקרה רק יחשוב מיד***

מיד כי עונותיו גרמו ויתרום כחכרתו בנ
 cum tu arde bascer morbosus moros meo
bis morbus hominem invaseris malus, ve-
delices lepra, ne cogites fortuito sibi ob-
venisse, sed a refugio suis hoc acceptum
fetas peccatis, sicut remotus habetur pro-
ppter fecunditatem operum suorum, &c. Ca-
 teris etiam, quæ sacerdotis iussu, homi-
 ni de lepra suspecto peragenda erant,
 docui debuit ad altiorem theoriam, de
 qua Rab. Levi, pag. 69. ש לנו לבא
 אר רבנו למה נעשה להם חסד
 יעם חברת המכפר אולי יהיה תשובה
 "לפי דברי רש"י" וכו' וכו'
 יסגור בחזקת יוסטס מן הדין
 יסגר שני הכנסים שמא הדבר תשובה ולא
 תשובה שלמה לכשי נאלו האמר על דרך
 משל שהם להתאר סחצור גילתי ואז
 יחדש בו השני קצת סימנים שיזכר שנית
 אולי ישלים תשובתו ויסור לכשי זכה
 ענין הכנסים אולי יורה הענין הזה עד
 Quod adendum est nobis sacerdos, qui stat ad impetrandum
 expiationem pro peccatoribus; consorcio ejus
 feratiss monetur penitentia. Includetur
 extrem [de lepra suspectus] per aliquot
 dies, ut ad minimum revocet res suas pe-
 detentum (considerate) diligenterque per-
 severaretur opera sua. Bis nonnunquam ta-
 lis includitur, si forte medietur paeni-
 tentiam, scilicet non perfecte consummatam,
 ut si, exempli causa, cogitavit restituere
 medium rapinam, & postea in eo De-
 . in nota signa ostendit, ut secundo in-
 cluderetur, forsitan tunc suam perficiat pa-
 nitentiam, & omnino mundus pronuntietur.
 Inclusiones autem istas innuntiat Pro-
 pheta Domini Benedicti in omnes vias
 hominum. Hæc de usu allegorico & tro-
 pologico materiæ de lepra. De ipsis ve-
 ro tum lepræ, tum reliquarum plaga-
 rum מושגים Rabbini monent. Lepram
 dignosci albedine illa, cujus supra memi-
 nimus ושאר מיני נפעים הנעשים באדם,
 וארבע סמאות לה של כשר הם בעיר
 בשר האדם השתה לו אמת והן שאר
 ובתרה והשתה חליות להן כלומר שהם
 למטה ולכן מצאו השתה
 Ex quatuor reliquis speciebus plagarum hominis infligendarum, & quatuor aspectibus albedinis carnis, qui in cute hominis apparent, duas esse partes (principales) tumorem & papulam, & duas filias [minores principales] quæ albedine duntaxat parvis sunt obscuriores. Ptolem leu filiam utriusque tribuit. Unde & Maimonides, & Rab. Levi; Papula & filia, seu accessorium ejus (est enim ספחת אל-
 dem testibus, nihil aliud, quam מסלה)
 Tumor & accessorium ejus
 Distinguantur etiam hi aspectus & affec-
 tus coloribus. Tumorem albedine affi-

milant Rabbini למסר lane . Populam
niet : Prolem papulae , calci tem-
pli ; prolem tumoris crustae ovi . De his
alpeſtibus immundis , qui non נטעם תמ
אדמת פורשן judicare potest , ab aliis re-
rum istarum peritis iudicium petat . Cæ-
tera de plagæ hujus שיעור seu spatio
והוא רחוק seu aspectu , necessario requi-
sito discernendæ lepræ , (neque enim
sufficiebat contactu consultisse , alpeſtum,
de quo sermo , cute esse inferiorem , vi-
tu oculi etiam probari debuit) & reli-
quis ad hanc rem spectantibus , delumi-
possunt ex Talm. Mass. Negah. Maimon.
Hil. Tumath Zorah cap. i. ספן S. 233.
ונתניה דני צרת בוכרים ונקיין
בכל זמן שהיו הכותים בקיאון רחוק איתן
Usus bonum iudiciorum lepræ fuit in utro-
que sexu , omni tempore , quo sacerdotes
periti inspicere plagam potuerunt . Ita quid-
dem Mamonides מפטר : והאילו שאני
להביא קרבן עכשו לכשיבנה בית המקדש
ויהיה אפשר הביא קרבן כשהיה מצריחו
Etsi vero iam , usque dum ex-
structum fuerit templum , & offerre iterum
liceat sacrificium , postquam pronuntiatus
fuerit mundus a lepra sua ; sacrificium of-
ferre non possit ; offerret nihilominus mu-
nus . ובכל מי שנצטרע ולא התנהג על פי
התורה הקבועה במצורע אלא שלקח הדבר
ברך מקרה יוצא חוץ לזמן אל הבזה
ולהראותה לו בשל עשה זה ומן הרמה
שיהיה ענשו שתדבק בו הצורעת לעולם
Qui vero , lepra percussus , hunc legis le-
proso lara ductum non fuerit secutus ; sed
fortuito hoc evenisse existimaverit , nec sol-
licitus est de eo , ut sacerdotem conveniat ,
eique lepram ostendas , reddit irritum hoc
affirmativum . Ejusque ut videret , pena
erit , ut perpetuo ei lepra adhaereat .

הנהגת המצורע וכל מטמא. CLXIX.
 אדם בקריעה ופרימה. *Consuetudo, quae
 est ut leprosus, & omnes polluentes ho-
 minem, vestes habeant extra, & secum
 futurum: laceratas.* Vel שיתנה המצורע
 כמשפט הכתוב בפרשה שכן בניו יהיו
 פרומים וראשו יהיה פרוץ וכן כל שאר
 המטמאים גם כן צריכים להוריד את עצמם
 ולשוך ספרא מת ובוטל נידה וכל המטמאין
 אצל האדם מנין חל וטמא טמא יקרא
 והקריאה היא שיעשה בנפשו ענין שאסרו
Ut בני אדם בו שהוא טמא ויסורו טמא
*furisfacias leprosus Scriptura consuetudini,
 exhibita loco (Parascha) Lev. 13. v. 4.*
 Porro leprosi, in quo fuerit plaga, ve-
 stimenta erunt leissa, & caput ejus erit
 nudum (vel potius, *capillitium ejus erit
 solutum*) quae ratio est ceterorum im-
 mundorum, qui etiam se ipsos debent χα-
 ρακτηρίζει. Nempe, ut est in Sipbra, quem
 polluit mortuus, aut qui rem habuit cum
 menstruata, aut cum quocunque polluitur

hominem. Unde vero hoc colligimus? Ex Scriptura; Immundus, immundus sum, clamabit, Levit. 13. v. 45. Quae quidem exclamatio, quam de se ipso facis, vult, scilicet cum hominibus, quia immundus sis, conversari non licere, & ut ab ipso recedant. Ratio præcepti est, ut ex hac remotione & discessu discat quilibet, peccatum esse, quod nos ab omni bono sejungat, ac proinde operam det, ut a devitiis ad regiam pietatis revertatur viam. Verba Rab. Levi sunt: משרשי המצוה: שיקח הדמיון בנפשו ברחמי מביני אדם כי בסבת החטא ירחק האדם מכל טוב למען ישוב סדרו הרעה והוא אמרו אל הוא הבדיל בלשון הרע בין איש לאשתו אין אדם יחבירו וליבן בן יתן רחמי אהיו ולכן ראו שיקרא לכל אדם שיסור מסנו במרה שאדם מורד, Atque hac occasione tritum illud Rabbino- rum apophthegma, במרה שאדם מורד, בה מורד לו. Quae mensura homo alii me- ritur, alii ei remerentur, fusius paulo explicat. Satis illud coarctate, & obtorto fere collo ad hujus præcepti aetiologyæ raptum videtur: insistant tamen autho- ris verbis, quia mentem ille suam de Providentia Dei circa malum aperit ופי' דבר זה לא ידעוהו רבים כי יחשבו לפרש דבר זה אצל השם ברוחנות נמיר בני אדם שכל אחד ישלם את חברו נמול כפי הטובה שעשה עמו או כפי הרעה ולא כן העניין אצל השם חלילה כי אין הקלה כי אם טובה וחסד ורחמים לעולם וכל שעה שבו מוכן אל כל הראוי לקבל ולא יעם ולא יישן שימר ישראל וסרה שאמרו אל אצלו בה במרה שאדם מורד בה מורד לו הכונה לומר כי לפי מעשה האדם אם לטובה יתכן מעשיו ברוחנותו ממש תמשך עליו הכרתה או ההפך וכן אמר הכתוב כי לא ענה מלבו וינה בני איש וכתב גם כן כי לא אל חפץ רשע אורה כלומר שהשם לא יחייב ברירה מהפצו בחיוב כי האל הטוב חפץ בטוב העולם אבל האדם הוא שמחייב את עצמו בנטותו מן היותר ויסור סגופו ההכנות המכשירות אותו לקבל הטובה והמשל על זה תהיה בדרך ישר ופנוי סאבנים ומכאן דבר הסבשול ויש לדרך נדר קוצים מכאן ימאן יעבר אחד יתחבן בדרך ונכונה באסת אין לימר על האיש הזה שרשי חסן בכייתו אבל הוא הניסר כי לא נזהר ללכת ביושר יכנסו כן בעל החטא מרה חרץ תחייבנו כח ואין לומר עליו שהאל הטוב יחפץ בחיובו אבל בהמע מסנו הטוב מצד חטאו ימצא אלו הרע וכעך דבר זה אמרו אל אין דבר רע יורד מלמעלה וכל דבריו כי כל המקרה הרע המתחדש באדם הוא פעולה המתחדשה באדם בהסתרת פני השם מן האיש כלומר שהשם מסיר שמירתו מעליו מצד חטאו עד שיקבל העונש הראוי לו לפי החטא ואז יצוה מלכו לשמו כאשר בתחלה וכמו שבת והסתרת פני מהם והיה לאכול וימצאו רגלי רבות צרות ואמר ביום החור

היום על כי אין אלהי בקרבי סאבני וגו' וכתב חכם אחד ידענו כי השם אחד והשני יבא מן המקבלים והשם לא ישנה מעשיו כי יבא מן המקבלים וכלם הם בחכמה *explicationem apophtheg- matis hujus multi ignorant, putantes, sen- sum ejus, respectu Dei, desumendum exem- plo retributionis humanae, ubi unusquisque proximo retribuit secundum id, quod obri- git ei, sive bonum fuerit, sive malum. At ita se res in Deo non habet: Absit! Est enim Deus Benedictus nihil nisi boni- tas, benignitas, & misericordia in secu- lum: Parataque est omni tempore, & bo- na bonitas ejus illi, qui dignus est accipe- re eam: neque natus, neque dormit cus- tos Israelis. Quid igitur est, si de Deo Rabbini memoratum apophthegma pronun- tiant? Intentio est, hominem pro ratione operis, sive in bonam, sive malam illud vergas partem, preparari & disponi ad recipiendam retributionem. Semper enim il- lud, quo ira occupatur, ut omnes suas ei retribuat, & ad ejus exem- plum opera sua perficiat, sequitur vel be- nedictio, vel contrarium ejus. Unde dicit Scriptura: Quia non affligit ex corde tuo, nec dolore afficit filios viri, Thren. 3. vers. 33. Scriptum item est: Non es Deus volens iniquitatem; Psal. 5. v. 4. q. d. Deum, volentem, neminem condem- nare, sed Deum, qui bonus est, semper velle bonum. Hominem autem semetipsum condemnare, recedendo a recto, & remo- vendo a se ipso dispositiones, quae aptum illum redderent, ad recipiendum bonum. Quemadmodum qui ambulat in via regia, purgata a lapidibus & aliis offendiculis; in illa autem via sepimentum est ex ve- pibus hinc atque illinc concinnatum, tran- seatque aliquis, & in sepro se fricat, in- deque uratur; non potest utique de tali dici, quod Deus ejus voluerit uslionem, sed ipse causa est, quia incaute rectam se- mitam non trivit. Ita etiam peccatorem condemnat proprietate judicii: Neque di- cendum, Deum velle condemnationem ejus; verum, dum propter peccatum ejus, atce- tur ab eo bonum, reperitur in eo malum. In hunc sensum dicunt Rabbini: Nihil mali superne descendit. Summa verborum nostrorum est, quod omne accidens malum obveniens homini, opus sit in homine, pro- ductum ex abscondito vultu Dei Benedicti ab eo, cum nempe Deus illi custodiam suam subtrahit propter peccatum ipsius, usque dum pœnas peccato debitas solverit; Tunc præcipit Angelis suis, ut eum iterum, si- cur initio, custodiant. Unde scriptum est: Et abscondam faciem meam ab eis, & conlumetur, & invenient eum multa ma- la & angustiae, dicetque in die illa: Non- ne propterea, quod non est Deus meus*

in medio mei, invenerunt me mala hæc?
Deut. 31. v. 17. Mones etiam sapiens qui-
dam: Scimus, Deum esse unicum; mu-
tationemque evenire ex parte Subjectorum
recipientium: Deum vero actiones suas non
mutare, sed omnes sapienter administrare.
 De fragmento hoc, Theologiae Judaicæ,
 suo loco *irruptum* nostram commodius ad-
 demus. Aliud hic agimus, de solo fere
 circa Legis sensum, Rabbiorum judicio
 solliciti. Sed pergendum ad leproforum
 discrimen. Tradunt Magistri: שאין בוך
 מצוה כיסוי הכתם כיצד יתחיל אלף יורה
 ופרים וזפרים וצפרים כלומר שהמסכה
 אינו פורע ופורע ופי פורע נחל שיער ופורס
 יורה כדאי והפירוש בזה הדין הוא
 מתנלחת וצפרים והטהור מתוך החלט חייב
 בתנלחת וצפרים אבל טמאין שניהם שיה
 לכל דבר. Non esse discrimen inter lepro-
 sum clausum, & leprosum simpliciter ta-
 lem, nisi promisso capillitio, & Lacer-
 atione vestis secundum futuram, & rasio-
 ne, & unguibus. Sensus est: Clausum
 neque comam alere, neque vestes scindere:
 illud enim פורע, פורע פורס significat.
 Mundum beneficio inclusionis, liberum ef-
 se a racione, & unguibus; Mundum ve-
 ro absolute, teneri racione & unguibus:
 Immunditiam vero utriusque in omnibus
 aequalem. Tria habent Hebræi de lepro-
 sis verba, פורס dimittere, id est, liberum
 & immunem pronuntiare a lepra: החליש
 absolute & simpliciter ad primam inspe-
 ctionem pro leproso declarare & pronun-
 tiare: הסניר includere, per septem sci-
 licet dies, ut videatur interea, an pla-
 ga accrescat, & quid de ea sit statuen-
 dum; cum videlicet res est dubia. Id
 vero quomodo & quibus interstitiis fiat,
 prolixè commemoratur *Lev. 13. At bre-*
viter & pertpicue R. Levi, S. 168. eo-
rum sensum ita reddit: סימני טמאה:
 הן שיער יבן פיהו נכרדי בשמן כיצד כי
 שנייה כי שאת אין דרת אין כהנה יסד
 שער לכן או מחית בשר חי כשיראנו וכה
 יאמר לו סיד שטמא טחית הוא לא היה
 בו שער לכן ולא מחיה יסנונו שבעה ימים
 ואם פשה הנגע וחלישנו סיד גם כן שנים
 הפשית הוא כיסוי טמא כמי שאמרנו לא
 נולד בו אחר כשלשת סימני טמאה בשבוע
 של הסניר ראשון יסנונו בשבוע שני ואם
 נולד בו אחר כן סימני טמאה ארץ ורלימי
 לטמאה ואם לאו יטהרנו שאין הסניר לצרעת
 עוד בשר יותר סב' שבועות ואם אחר כן
 שטמא אותו יולד בו מן סימני הטמאה
 יטמאנו מיד גם כן שאותן ג' סימני טמאה
 לעולם טמאין בין בתחלה בין אחר ההכנה
 נגע הצרעת שותחה לבנה הרבה כמו הצמר
 הלבן והשלג ואחר כך כהה ויחריה כמרא'
 קרום הכיצה וסיד ההיכל אין זה סימן טמאה
 כלל אלא הרי הוא בטמאת ממש כמו
 בתחלה עד שיכהה למטה מלפני קרום כיצה

i. e. Tria signa
 immunditiae sunt, nempe albedo capilli-
 tii, vita (sanitas aliqua) carnis vivæ,
 & diffusio. Quomodo se hæc habent? Si
 cui nascitur tumor aut abscessus, aut leu-
 ce, ubi pilus albus, aut vita carnis vi-
 væ, cum si videris sacerdos, statim abso-
 lute impurum pronuntiabit. Si vero neque
 pilus albicans fueris, neque caro vivæ,
 includes ipsum dies septem. Si diffuderis
 se plaga, iterum sine mora absolute eum
 pronuntiabit pollutum, quia hæc etiam dif-
 fusio impuritatis signum est, sicut dixi-
 mus. Si vero nullum trium istorum si-
 gnorum pollutionis, tempore septimanae,
 qua primo includitur in eo natum fue-
 rit, secunda etiam septimana ipsum in-
 cludet. Si tum excreverit se unum ex tri-
 bus illis pollutionis signis, absolute eum
 immundum declarabit; sin, mundum eum
 pronuntiabit, quia duorum tantum septi-
 manarum decursio ob lepram, qua in cu-
 te carnis existis, destinata est. Quod si,
 postquam eum pronuntiaveris purum, in eo
 exortum fueris unum ex tribus signis im-
 puritatis, e vestigio impurum ipsum pro-
 nuntiabis, quia tria illa pollutionis signa
 semper polluunt, tam ab initio, quam post
 factas inclusiones. Plaga lepra, si albore
 accesserit ad lannam candidam, aut nivem,
 postea vero obscurior fiat (contrahatur)
 & redeat ad aspectum testæ ovi, & cal-
 cis templi, nondum est signum puritatis,
 sed omnino impuritatis sicut ab initio, us-
 que dum obscurior fueris candore testæ ovi,
 tunc, quia pustula est, mundus censetur.
 ואם תשאל אם כן מהו שני' כהנה והנה
 כהה הנגע בעוד וטהרה הכהן תשובתך שזה
 נאמר כשכהה הנגע למטה מקרום כיצה
 אבל בקרום כיצה ולמעלה סמנו אין זה
 כהני שערין סכלל מראות הטמאים הוא
 Si quæras: Si ita res se habeat, quid
 ergo sibi vult, quod in Lege dicitur: Et
 ecce subnigra (obscura) plaga in cute,
 & mundum eum declarabit sacerdos?
Levit. 13. v. 6. Resp. Dictum hoc esse,
cum plaga obscurior fuerit albore testæ ovi;
sed si abbedini testæ vel respondeat, vel
eam superet, non est illa obscuritas (re-
quisita) sed ex aspectibus immundis
 וסד שני' ולא פשה הנגע בעוד וטהרו יורה שכל
 זמן שלא פשה כלל ולא נולד בו אחר מן
 סימני הטמאה שאמרנו אינן שיה כהה
 אלא עמר בעינו מכיון שלא פשה טוהר
 היה. Quid vero illud est, cum dicitur:
 Neque creverit plaga in cute, mundum
 declarabit eum? *Ibid. Docet, quam diu*
plaga nihil crevit, neque in illa natum
fuerit ullum ex tribus signis pollutionis,
ut diximus, quod, & si obscurior illa non
fiat, sed eadem in oculis ejus subsistat,
 (i. e. idem semper ejus sit aspectus)
 modu

ואת הנחק לא יגלה כלומר אותו שיעור שעל סמך הנחק לא יגלה. *Non esse detondendum pilum porriginis*, q. d. *Porriginem non radet*; *Levit. 13. v. 33. id est pilum, qui in loco est porriginis, ne detondeat*. שיסבול כל אדם אי זה צער ואיהר. עונש שיענן ישור הקבה ולא יבעש בהם ואל יחשב שיהיה יכולתו כדו לבטל אותם ולהעליםם מן דבריות רק יש לו לבקש תחינה מאת האל שיפא סחף מכתו. *Ratio hujus præcepti tropologica monet hominem, ut patienter quamlibet Dei penam, & quamlibet castigationem, qua Deus in ipsum animadvertit, feras, neque recalcitres, neque cogitet, posse se ea abolere aut abscondere a creaturarum aspectu: sed potius gratiam quærat a Deo,*

qui sanat fractionem plage sue. Quærunt porro Rabbinæ. הנחק מנל. סבב לו וסניח שתי שערות סמוך לו כדי שיהיה מכור הפשיון. Quomodo abradunt porriginem? Abraditur circummeica, duobus tantum relictis pilis et propinquus, ne dignoscere possit diffusionem, siue incrementum. Abrasio autem hæc perfici potest a quolibet homine, modo fiat בתער navacula, quæ accessaria est. Usus præcepti utrumque constringit sexum וכן ככל שיש בהן כח הכם לראות הנענים ועובר quo habetur sacerdos plagarum dijudicandum gnarus: Transgressor, qui porriginem abrasit, vapulat.

SECTIO XV.

DE PRÆCEPTIS PARASCHÆ XXIX.

a cap. 14. Levitici ad cap. 16.

Habet Præcepta Affirmativa undecim.

1. *Hei tū κατὰρξας leprosi, qui certis constat speciebus*: 2. De radendo leproso die septimo. 3. De abluendis pollutis. 4. De sacrificio leprosi, ubi sanatus fuerit. 5. De ratione pollutæ domus, si plaga fuerit affecta. 6. De pollutione profluvium patientis. 7. De sacrificio a gonorrhæa affecto offerendo, ubi de suo profluvio fuerit sanatus. 8. De ratione pollutionis ex semine concubitus. 9. De pollutione mulieris, seu mulieris immunditia laborantis. 10. De pollutione fæminæ fluxum patientis. 11. De sacrificio fæminæ fluxum passæ, post reparatam valetudinem, offerendo.

CLXXIII. מצות הטהרה מן הצרעת. *Præceptum purificationis a lepra, quæ certis peragitur speciebus, id est להיות הטהרה מן הצרעת, אדם או כנר או בית בעץ ארז ואזוב ושני חולעת ושתי צפרים ומים חיים ושיעשרה בדם כי מה יסרעם בענין שני זאת הטהרה תורת המצורע. Ut peragatur κατὰρξας a lepra, siue hominis illa sit, siue vestis, siue domus, ligno cedrino, byssopo, cocco vermiculi, id est, coccineo dibapho, duobus passeribus, & aqua viva, quibus utitur secundum id quod scriptum est *Levit. 14. v. 1. & deinceps. Ista erit Lex leprosi, &c. Tres autem enarrantur species in tali purificatione necessariz. Prima מים Aqua. וזה המין של מים וכלור. הטהרה כל טכונת כלומר שאי אפשר לברר. טכונת לעלות טכונתה כי אס במים quædam species aqua universaliter convenit**

purificationis cujuslibet immundi, adeo ut nullus a pollutione sua exire possit, nisi per aquam. Secunda species est, כי נידה והוא המין של טהרה המיוחד בטכונת מים. Aqua separationis, quæ propria est purificationis a pollutione marui. Tertia species continetur ligno cedrino, hyssopo, coccineo dibapho, duobus passeribus, & aqua viva, quæ, ut est לצרעת מים, ita, monentibus Rabbinis, leproso in memoriam revocat, statum in quo, antequam plaga fuit affectus, existit. אמרו ול שהענק הוא לקבוע בנפשו של מצורע שאם היה שדם בא עליו החולי נבה לב כמו תאמר שהוא על דרך משר אילו נבה ישפיר עצמו כאזוב ואסרו בטעם צפרים הוא עשה מעשה פשוט כלומר שהרכבה דברים בלשון הרע לפיכך יקריב צפרים שהם מצפצפים חמור ובטני הטהרה איני יודע ונזכר שאסרו ול עליו דבר ואפשר

גם כן שהיה לרמז שישפיל עצמו ויהיה
הרמז מצד השם של חולעה ובטעם המים
שיטהרו כל טומא אחרת על הפשט כי
הענין הוא כדי שיראה האדם את עצמו
אחר הטבילה כאילו נברא באותה שעה כמו
שהיה העולם כלול מים טרם היות בו אדם
וכמו שכתוב ויזח אלהים מרחפת על פני
המים ויתן אל לבו בדמיון כי כמו שנתחדש
בגופו יחדש גם כן פעולותיו לטוב ויכשיר
מעשיו וידקדק בדרגתו והשי ועל כן אמרו
חז"ל שלא תבשר הטהרה במים שבכלי רק
חיים או מנוססין שהן על קרקע לא בכלי
מכל מקום כדי לתת אל לבו במחשבה כאילו
העולם כלול מים והוא נתחדש בעלותו מהן
כמו שאמרנו ואם יהיו המים בכלי או אפילו
עברו על כלי לא יתכן הענין הזה שאמרנו
אל מחשבת המזבל כי יש נבדל אל כל
אשר הוא בכלי מעשה ידי אדם ועל כן לא
יחשוב במבול בכלי כל העולם למים למים
כאשר בתחילה ושהוא נתחדש לשנתו.
*Tradunt Magistri nostri, symbolis istis ju-
beri imprimere menti sua leprosum, ut,
si antequam in morbum illum incidit, cla-
to fuerit animo, instar, exempli gratia,
cedri, arboris excelsae, se ipsum instar Hyf-
sopi humiliet. Passeribus autem innui vo-
lunt, quod fecerit opus blateronis, id est,
quod crebro fuerit calumniatus: offeren-
dos proinde esse passeret, quod semper
(vox, quæ hoc loco adhibetur, apud
Hebræos & Arabes passerum garrulum,
quem commoda ονομαστικῶς exprimit, si-
gnificat) pipiam. Quo coccineum diba-
phum referant, nescio; memini tamen
Rabbinos ea de re aliquid habere. Fieri
autem potest, ut & hoc illi humiliatio-
nem sui commendat: quod si ita sit, in
nomine holiet vermis ejus rei indicium
erit. Aqua autem, qua quilibet immun-
dus purgatur, puto moneri hominem, ut
semetipsum, post ablutionem, intueatur,
quasi ea ipsa hora creatum; quia mundus
ante creationem hominis totus fuit aqua,
juxta id quod scriptum est: Et Spiritus
Dei motitabat se super aquas, Genes. 1.
v. 2. Mente igitur sua per similitudinem
conspicit, ut, quemadmodum renovatus est
in corpore suo, renovet etiam omnes suas
operationes in bonum, factaque sua rectifi-
cet, & vias Dei attente observet. Pro-
pterea etiam dicunt Rabbini: Non legiti-
mum esse αδαμασθῆναι factum aqua, quæ
in vase asseruatur; sed viva tantum, aut
congregata in fundo, non autem in vase,
ut sic animo suo cogites, se, mundi in-
star, totum esse aquam, & quod restau-
ratus sit, ascendendo ex ea, sicut dixi-
mus: Quod si aqua fuerit in vase, aut
tantum in transitu attigerit illud, tam
aptam analogiam lavandi non suppediet;
quia mixtura est in omni vase χαρτοκρατω,
proinde dum se in eo abluit, mentem co-
Thes. Antiq. Sac. Tom. III.*

*gitatio de mundo, quod totus aqua sit,
non subit, sicut antea, & quod eadem
in hora conditus sit. Modum purifica-
tionis audire placet ex Rab. Levi, qui
κατὰ δόξαν fere Maimonid. sequitur Hil.
Tum Zoraat. cap. 11. חרש כשהוא חרש
המצורע מביא מזרק של חרש כשהוא חרש
ונותן לתוכו רביעית מים חיים הראויים
לקדש איהם למי חטא ושיעור זה מדרבי
סופרים ומביא שתי צפרים דרור מהדורות
לשם טהרת המצורע שנ' ולקח למטהר ושוחט
את הברורה שבשתייה על המים שבכלי
חרש ומסצה עד שיהיה הדרג ניכר במים
וחופר וקובר הצפור השחוטת בפניו ודבר זה
קבלה מפי השמועה ונוטל עץ ארז ומצותו
שיהא ארכו אמה ועביו רביע כרע מכרע
המטה ואזוב שאין לו שרף לווי ולא יהא
פחות מטפה ושני תולעת משקלו שקל ואם
מקמי פסרי כצביעו ההכרת שפסרי כצביעו
וכל השיעורין הלכה ולקח עם שלשתן הצפור
החיה וארבעת מינין אלו סעכבין זה ארז
זה ועץ ארז ואזוב שנתקלפו פסולין וכוך
האזוב עם הארז בלשון של זהרית ומקוה
להם ראשי אנפים וראש הנגב של צפור
החיה וטאכל ארבעתן במים שבכלי וברם
שעליהן ומה שבע פעמים על גב ידו שר
מזרע ימשה ארז רבץ יכוצר כשלה
עיסר בעיר הזרקה חוץ לחומה ואינו הופך
פניו לאחור ויא יעיר ארז למחר שניאר
סחוף לעיר אל פני השרה שלח וזהו חור
ומשלחה אפי' מאה פעמים ואחר כך מנלח
הכהן את המצורע וכיצד מנלחו מעביר תער
על בשרו הנראה ואפי' בירת השחי ובירת
הקרחה ושאר כל הנחף עד שיעשה כרלעת
שנ' את כל שערו אם כן למה נאמר ראשו
והקט ונכות לרבות כל כיוצא בהן ול' מעט
שיער שבתוך החוטם לפי שאינו נראה ואחר
כך מכנס בגדיו ומיכר בגדו כד' סלמסא
בביאר ומימשה במים ומיכר יכנס לפנים
מן החומה ומינה שבעת ימים ירד אכיר
בשבעת הימים אלו בתשמיש המטה שנ'
כוחין לאהלו מלמד שאסור בתשמיש המטה
אבל מצורעת מותרת בתשמיש המטה כל
שבעת הימים אלו עדיין הוא אב הטומאה
ומטמא אדם וכלים במגע ואינו מטמא במשא
שהרי הוא איסור והיה ביום השביעי וט' ובכס
בגדיו מלמד שהיה מטמא בגדים וכשם
שהיה מטמא בגדים במגע כך מטמא אדם
במגע שכל המטמא אדם מטמא בגדים
ויציאו מטמא אדם אינו מטמא בגדים
וביום השביעי מנלחו הכהן תנלחת שנייה
בתנלחת ראשונה ומכנס בגדיו וטובל ויטהר
כלטמא אחריו והרי הוא ככלי טבול יום
ואכיר כמקשה הקדים שמוט אכיר בתרומה
הביא כפרתו אוכל בקדשים שתישת הצפור
והתנלחת וההזאה ביום ושאר כל מעשיו
בין ביום בין בלילה ואלו באנשים וכל
השאר אפילו בגדים יאלי ומהם וכל
השאר אפילו על ידי ישראל יאלי כה
שטמא מצורה למחר או למחר
Id est:
Quomodo purificans leprosum? Affert [sa-
cerdos] craterem testaceum novum, etque*

purgationi ab omni immunditie, menstrua
 & profluvium passæ, caterarumque impu-
 ritatum hominis & vasorum, excepta im-
 munditie fluxu laborantis viri, quia in
 eo Scriptura aquam tantum ebullientem re-
 quirit. II. שאנע שטבילת קצתם ביום לא
 תשלם טהרתם עד הערב שמש כמו שכתוב
 Quod, & si quorundam baptismus fiat interdum, il-
 lorum purificatio demum perficiatur ad oc-
 casum Solis, q. d. Lev. 11. 32. In aquam
 mittetur, & immundum erit (vas) us-
 que ad vesperam, & mundabitur. III.
 שצריך לטבול נפו מנלה כלומר שנוגע
 לשטח הסים כולו כלומר שלא יהא שום
 דבר חוצץ בין כל נפו והמים ואם שבלו
 בכנריהם דיעבר עלתה להם טבילה מפני
 שהמים כאין בהם וגם הגדה כדון זה
 דיעבר ומותרת לבעלה והוא שלא יהיו
 Necessario immergendum corpus denudatum, ita ut at-
 tingant superficiem aquæ totam, id est, ut
 nihil plane distinguat inter totum corpus
 & aquas: quod si qui se cum vestibus
 immerferint, rata habetur locio eorum,
 quia aqua per eas penetrat [mulier etiam
 menstrualis hanc observans rationem licita
 redditur, restituitur, marito suo] quod
 fit, cum vestes non sunt conspata ultra
 quam satis est. IV. כל חייב טבילות
 טבילות ביום חוץ מנה ויולדת שטבילות
 Quibuscumque ablutio incumbit, il-
 li peragunt eam interdum, excepta men-
 struali, & puerpera, quæ noctu lavantur.
 Porro de חיצוה seu discrimine ablutio-
 nis [res est, quæ partem aliquam cor-
 poris tegit, quo minus aqua eo pene-
 tret, & ita partem eam ab aquæ inun-
 datione discriminat] quatenus lotionem
 vel legitimam reddat vel illegitimam;
 de aquis haustis, & quæ lavacrum pro-
 fanent; de notis dijudicandi lavacri
 שאין המקור: Canonem enim habent: נפסל לא
 בשניי הריח ולא בשניי הטעם
 Lavacrum non pro-
 fanari mutatione odoris aut saporis, sed
 aspectus seu coloris, lactis, sanguinis, vi-
 ni, &c.) de modo abluendæ mulieris
 tum ex Legis, tum Etræ instituto; de
 filiarum Israeliticarum consuetudine,
 abluendi se calida; de peccinatione ca-
 pillorum, quæ lotioni præmitti debet;
 de deponendis annulis digitorum, armil-
 larum, &c. tempore lotionis, fusc agi-
 tur in Talm. Mass. Mikvaoth, & Tib-
 bul jom. Maim. Hil. Mikv. ספן S. A.
 248. ונוהג מנהג זה שר טבילה בבר
 מקום ובכל זמן בנדרים ונקבות שטבילה
 עליהם כשירצו להסיר מטהרם שיש
 במים כענין שאמרו במים רחיצו ושל
 וזא בהן דבר חוצץ אבל סכל מקום אין
 המצוה שיטהרו עצמם עלפס אם רצו להשאיר

במוסדתן אלא בא ליכנס למקדש או לאכול
 קודש והיו בזמן הבית כי אז בזמן ההוא
 אם עשה כן בטל עשה זה מלכד החיוב
 שעליו באיזה קידש הטהרה והכניס למקדש
 כמו שכתבנו למעלה. *Ufus præcepti hujus,*
ablutionis, obtinet omni loco & tempore
in utroque sexu, quibus mandatum est,
ut si velint purgari ab immunditia sua,
aqua, ad eum modum, quem diximus,
immergantur; neque in aqua huic actui
destinata, ullum sit discerniculum, &c.
Neutiquam tamen præceptum iis est, ut
se purgent, si manere velint in sua im-
puritate; sed tum demum, cum, ingredi
quis constituerit sanctuarium, aut edere
rem sacram; id quod stante templo fieri
consuevit. Tunc enim, si quis in se ges-
sit, reddidit irritum affirmativum hoc,
præterquam quod reatum contraxerit pro-
pterea quod in immunditie sanctum edit,
aut ingressus est sanctuarium; quemadmo-
dum supra diximus.

מצות קרבן מצירע כשיתרפא. *CLXXVI. Præceptum oblationis leprosi, cum*
 והוא נ כהמים. *a morbo suo fuerit sanatus; cum*
 אחד לעולה ואחד לחטאת ואחד אשם
 ועור לוג שמן ואם הוא עני כבש אחד
 לאשם ועשרת סולת ולוג שמן ושתי תורים
 או שני בני יוני האחד חטאת והאחר עולה
 שנ' וביום השמיני יקח שני כבשים חמימים
 וכבשה אחת וכחוב בפרשה שאחר זה ואם
 רל הוא וכו' זה המצוה נקרא מחוסר כפרה
 qua constat tribus
 bestis, una in holocaustum, altera in sa-
 crificium pro peccato, & tertia pro reatu,
 Adito Logo olei. Si vero pauper fuerit,
 agno uno pro reatu, & decima parte si-
 mila, & Logo olei, duobus insuper tur-
 turibus, aut pipionibus altero, pro pecca-
 to, altero in holocaustum, q. d. Die octa-
 vo tollet duos agnos immaculatos, &
 unam anniculam immaculatam, & tres
 decimas similæ pro mincha mixta oleo,
 & sextarium unum olei, Lev. 14. ver-
 10. Et in eadem Parascha, postea dici-
 tur: Si autem pauper fuerit, & manus
 ejus non possit assequi, tunc accipiet a-
 gnus unum in hostiam pro delicto in
 elevationem ad expiandum illum, & de-
 cimam partem similæ unam permixtam
 oleo pro mincha, sextariumque olei:
 Duos præterea turtures, aut duos filios
 columbæ, eritque unus in hostiam pro
 peccato, & alter pro holocausto, v. 21.
 22. Hic vero leprosus, antequam dictum
 sacrificium ostulerit, vocatur כפרה
 destitutus, carens expiatione. Eiusmodi Rab-
 bini quatuor ponunt, leprosum, femi-
 num, faminam אִמְרוּסָא, & puerpe-
 ram והענין שיקראו מחוסרי כפרה הוא
 לומר שכל אחד מהם אלץ שטהר מטמאה
 וטבול ומעריב שמשו ביום השביעי עדין
 ה"א

הוא חסר כפרה זו ואינו יכיר ראב"ד
Ratio בקרשים עד שיקרינה ביום השמיני
 autem cur vocentur כפרה, est,
 quod quilibet eorum, etsi purus sit pro-
 nuntiatus ab immunditia sua & tinctus a-
 qua, occideris etiam Sol ejus, die septi-
 mo, adduc tamen destitutus maneat hac
 expiatione, adeoque nec sancta edere pos-
 sit, usque dum obruleris illam die octavo.
 ואל יקשה עליך למה אנו מניין כל אחד
 מארבעה אלה מצוה אחת ולא נכלול כולן
 במצוה אחת שיקריבו ארבע מחוסרי כפרה
 ואחר כך יהיו סכופים כמו שאנו אומרים
 בטהרה מי מקה שיטבול כל טמא ואחר
 כך יטהר ואין אנו מחלקים בענייני הטמאות
 לחשוב בטהרה כל אחת מצוה כי הענין הוא
 מפני שקרבנות ארבעה אלה אינם שוים
 ונמצא שהרבה שתשלים כפרתו של אחד
 מהם לא ישלים כפרת האחר ולכן ימנו
 כל אחד מצוה מזה שאין כן במי מקרה
 שהטהרה שיה. *Neque tibi scrupulum
 moveas: Quod unum quodlibet horum sa-
 crificiorum singulatim pro totidem preceptis
 numeremus, & non generaliter uno com-
 prehendamus, hoc videlicet modo: Ut qua-
 tuor destituti expiatione sacrificia offerant,
 posteaque reconciliati sint; quemadmodum
 dicimus in mundatione lavacro peracta,
 quod pollusus omnis, postquam is
 sparsa aqua corpus suum tinxerit, purus
 sit: neque enim in negotio pollutionum
 discrimen facimus, ut existimemus, quem-
 libet καὶ δὲ τὸν ἴδιον peculiare esse preceptum.
 Ratio autem diversitatis est, quia hec
 quatuor sacrificia non eodem modo se ha-
 bent. Reperitur enim, quod illud, quo ex-
 piatio unius perficitur, alterius expiationem
 non absolvit: proinde unum quodlibet pro
 peculiari Sacrificio reputatur, id quod in
 aqua lavacri aliter est comparatum, ubi
 omnium purificatio est aequalis. Precepti
 scopus est, להשפיר יצר הנוף החוטא, ut
 deprimatur cupiditas corporis peccantis, & extollatur di-
 gnitas animæ; cum enim corpori infli-
 cta sit poena, aut propter pravam con-
 cupiscentiam, aut sermones profanos &
 impios, aut opus ὁμιλίαν, merito etiam
 corpus plectitur. Monent autem Rabbi-
 ni: שכל מחוייבי קרבן אין מקריבים אחרים:
 קרבנו אלא סרעוק חוץ ממחוסרי כפרה
 שאין צריכין דעה בעלים ומפני כן אמרו
 שאדם מביא קרבן על בניו ובנותיו הקטנים
 אם היו מחוסרי כפרה ומאכלין בנחים
 Quicunque teneatur sacrificium offerre, pro
 iis nemo illud, nisi de consensu eorum
 (consciis illis) offerre, exceptis destitutis
 expiatione, quorum consensus non requiri-
 tur. Propterea etiam dicunt, aliquem of-
 ferre pro filiis suis sacrificium, aut filia-
 bus minorennibus, si fuerint destituti ex-
 piatione, eisdemque de sacrificiis cibum*

(portionem aliquam) *suppedicare*. Plura
 hac de re in *Talmud* hinc inde, præ-
 fertum *Zebach. cap. 2. Erk. c. 2. Kerit.*
cap. 1. Nazir, cap. 8. & in fine Negah.
*& Kinian. Maim. Hil. Mechull. Kappa-
 rah. cap. 4. סמנ N. S. 281.* ונהנה זמן
 הבית בנחים יעביר ויעבר עליה ויא
 הקריב קרבנו בזמנו בטל עשה
Ufus ejus
 obtinuit sub templo, in utroque sexu.
*Transgressor, qui sacrificium suo tempore
 non obrulit, irritum fecit affirmativum.*

מצות עניין טמאת בית. *CLXXXVII. Preceptum de pollutione
 domus, in qua fuerit plaga lepra; id est,
 לטמא בית מונע כלום שנעשה בבית
 שיהיה בה צרעת במשפט הכתוב בפרשה
 כמו שג' ובא אשר לו הבית וכו'. *Pollutam
 pronuntiandam domum plaga percussam,
 id est, ut in domo lepra affecta modum &
 rationem observemus hac Parascha descrip-
 tam: Veniet ille cujus est domus, re-
 nuntiabitque sacerdoti, dicendo, tanquam
 plaga lepræ visa mihi est in domo, &c.
 Levit. 14. vers. 35. & deinceps.* וימנה
 כוללת כל ענייני טמאת הבית אי זה
 צריך הכנר או הריסה בקצת הקירות או
 בכלן. *Preceptum hoc generaliter comple-
 ctitur omnem materiam pollutionis domus,
 ob quam illa vel claudi, vel parietes ali-
 quot dirui, vel universa etiam destrui de-
 beat. Hanc vero ædium & lapidum le-
 pram peculiare quid fuisse, neque com-
 muni naturæ cursui tribuendam, notat
 Rab. Levit. והו' העניין של צרעה ההוא
 באבנים שמעתי שאיננו דבר טבעי אבר
 הוא עניין מופתי יבא לפעמים לבתי ישראל
 להוביחם כי מאהבה ו' אותם יודיעם
 מוסרו במה שהוא חוץ לטעם כרי שיהיה
 בתוכה יתחייב יענש איהם בנפסם ויה
 היה העניין שאם לא עשה חשונה יתפשט
 הנגע גם בבניו לא הרגיש עדיין יתפשט
 גם בטפו ועוד אסור לו כי בתחלה כשכבשו
 הארץ הביא השם בקצת בתים נגע צרעת
 לטובת כרי שיהרסו הבית ויתחלה להם
 כשמן שטמנו שם האמוריים ואעפ' שהיה
 אפשר להוריעם זה על ידי גביא מכלי
 נגע ידוע הרבה שהאל יעשה לבני אדם
 & *Audui autem lepram, qua &
 lapides infestantur, rationem non natura-
 lem esse; sed portentosam, qua nonnun-
 quam Israelitarum ædes occupet, ut mo-
 neantur, amore divino castigari se ea ca-
 stigazione, que sit extra corpus, ut resi-
 piscant, antequam digni fiant, qui in ip-
 sis etiam puniantur corporibus. Hæc enim
 bujus ratio fuit, ut si [is, in cujus ædi-
 bus hæc plaga apparuit] non resipuis-
 set, plaga ad vestes ejus extenderetur; si
 ne hoc quidem sensisset, corpus etiam il-
 la infecisset. Dicunt etiam Rabbini, quod
 initio, cum occupassent terram, intulerit
 Deus hanc plagam in quasdam ædes, in
 bonum***

CLXXX. להיות שכבת זרע טמא ומטמא. *Ho-*
minem ex femine concubitus & pollui, &
polluere, q. d. Quum autem ex aliquo
egressa fuerit effusio seminis, lavabit aqua
totam carnem suam, & immunda erit
usque ad vesperam. Ratio praecepti,
 לפי שענין זה לא יקרה רק מצד מחשבת
 התאווה הנפשית הוריתנו תורתנו השלימה
 כי הנף נקרא טמא בהן כי עיקר היותו
 בעולם אינו רק להבין במושכלות ולעבוד
 בוראו לפיכך כשיקרה בו איוור דבר שמראה
 בו הסייח אל התאווה חסרית ראוי לעמוד
 יום אחד בטמאותו כדי שתתקנה מחשבתו
 Statuunt porro Rab-
 bini 1. ששיעורו למנע בבערשה ולרואה 1.
 הקרי בכל שהוא ואחר רואה קרי באונס
 או ברצון טמא הרע של קטן אינו מטמא
 זרע אדם אינו טמא אלא לכן וכל זרע
 שאין האדם מייניש בו לא בתחלה ולא
 בסוף אינו טמא והמהרהר בלילה וראוה
 ששמש בחלום ועמד ומצא כשרו חם מעפ
 שלא ראה שכבת זרע טמא : 2. שנהגת
 טומאת שכבת זרע בכל מקום ובכל זמן
 אבל עכשיו בעונותינו שאין לנו לא מקדש
 ולא קדשים ואין אנו צריכים להזהר בענין
 הטומאה ואעפכ עומא חקן טבילה לבעלי
 קריין כדי שיהיו נקיי וטהורים יותר
 כמחשבתן ולא יהיו בני אדם סזייין עם
 גשיתיהן כתרנגולין וזכא לא היה אדם
 מתפלל ושונה בתורה עד אחר טבילה
 ובזמן הזה פסקנו בנמרה ובטלות חכמים
 לטבילות ואין אדם נסנע מלהתפלל ולשנות
 גם להניח תפילין בשביל קרי ואפי'
 לנטילותא דהיינו הרחת הנף בט קצת סיס
 גם כן בטלו ועכשיו לא יטבלו ולא ירחו
 כלל ואמנם כעל נפש המטהר לקרוא גם
 היום מרה אובה ומשוכחת היא לו וחנא
 עליו ברכה ויודע דרך הסתירה וזכר טובה
 Vide Talmud. Maff. Zabh.
 Maimon. Schear Abhoth hattum. cap. 5.
 A. S. 245.

CLXXXI. להיות הנדה טמאה ומטמאה. *Menstruo laborantem mulierem & pollutam*
esse, & polluere alios, q. d. Omnis qui
tetigerit eam, cujus fluit sanguis) im-
mundus erit usque ad vesperam; Levit.
 ונהגת בכל מקום ובכל זמן 15. v. 19.
 ועובר עליה ולא התענה עמה כשטמאה וכן
 היא שנהגת בעצמה מנהג טהורה בטר
 עשה זה מלכר העונש שיש בה
 Vide Maimon. Hil. Metamee mische. umofch.
 cap. 3.

CLXXXII. להיות הזבה טמאה ומטמאה. *Mulierem alioquin & pollutam esse,*
& polluere alios, q. d. Mulier, cum fluet
fluxus sanguinis ejus diebus multis prae-
ter tempus menstrui sui, &c. Levit. 15.
 ענין הריחוק מהן וטומאתן ספני 25. vers.
 המחלה שבה שמקצת הדבה לבני אדם וכל שכן
 Thef. Antiq. Sacr. Tom. III.

השובכ איתן כי לפי רוב קרבתו עמה הוזהר
 prout hac de re fufius dictum est S.
 166. de puerpera. Ad praecepti hujus ex-
 plicationem, Rabbini tradunt 1. שאחר
 עשר יום הם שהם בין נדה לנדה כלומר
 שהאשה נעשית בהן זבה : כן היא הלכה
 2. Modum & rationem
 רם seu *apoprosus*, & quomodo a
 שם תראה : ita describunt : זבה
 יום אחד דם או אפי' שבעה ימים כל זמן
 שתפסוק הדם ביום שביעי מבעור יום שכלת
 לערב דהיינו הלילה שמחרתה יום שמיני
 לתחלת ראיתה ואחר טבילתה טרור לבעלה
 ואחר שבעה ימי הנדות אם תראה דם
 בתוך אחד עשר יום אחר השבעה יקרא
 אותו דם דם זבה ודינו כן שם תראה
 כמנו יום אחד בין שתראה בתחלת הלילה
 או בסוף היים משמרת יום אחד בנדה
 וטובלת ומהורה לבעלה לערב וטבילתה אפי'
 ביום משתנף החמה והאת היא זבה קטנה :
 וכן אם תראה דם שני ימים ותפסוק בשלישי
 דינה כמו כן לשמור יום אחד ובכן יספיק
 לה אפילו לשני ימים ותטהר והאת גם כן
 תקרא זבה קטנה ואם תראה דם בתוך יום
 יום אלו נ' ימים רצופים תקרא זבה נדה
 וצריכה לישב ל' נקיים ואחר כך שכלת
 וטהרת לבעלה : ואחר יום עשר יום אלו
 אם תראה חזרת לתחלת נידות ויש לה
 ל' ימים כדון נדה : וכן יהיה לעולם שאחר
 הנדות יש לה יום שבהם נעשית זבה
 ואחר שבעה ימים איתן אם אינה נעשית
 זבה לעולם עד שיעברו עליה ל' ימי נידות
 ומפני שכבר טעו מזה אחרים וחשבו
 שהחשבון ההוא שתמנה ימי של נידות ויא'
 של זבות ו' של נידות ויא' של זבות וכן
 לעולם הארכתני בענין לומר שאינו כן אלא
 לעולם אין דין ימי זבה אלא יום אחד
 ל' של נידות ולא אחר כך לעולם עד
 שתחזור לתחלת הנדות ר' שם תעמיד
 ולא תראה אחר היא יום אפילו שנה אין
 לה דין זבה עד שיעברו עליה ל' ימי נידות.
 Omnia haec fufius disputantur in Maim.
 Hil. cit. סמן A. S. 241. 242. Talm.
 Maff. Zab. Maff. Nidda סצורה
 זו והוא מקל בענינים אלו זבענין מטמאתה
 במל עשה זה מלכר העונש שהשובכ עמה
 היא בכרת :

CLXXXIII. שתקריב הזבה קרבן. *Ue afferat*
alioquin sacrificium, postquam a fluxu
fuerit sanata, nempe duos turtures, aut
duos pipiones, q. d. Quod si mundata fue-
rit a fluxu suo, tunc numerabit leptem
dies, & postea mundabitur : die autem
octavo tollit sibi duos turtures, aut duos
pullos columbinos, afferetque illos ad sa-
cerdotem, ad ostium tabernaculi Eccle-
siae; Levit. 15. v. 28. 29. Distinguitur
autem hoc sacrificium mulieris alioquin
am, a sacrificio viri seminaflui, quia,
 Cccc juxta

שימאחן של אלו אינה שוה. *juxta Maimon.*
כלל שהאיש סמסם בלובן והאשה באור
Alia ratio lepræ, quæ eodem præcepto
& masculinum & foeminam morbo illo
c. 4. Kerit. ubi numerant כפרה סחסי

אלו distincte expri-
munt. בזמן הכית והעברת ולא
תקרב קרבנה כשתרפה מזוכה בטלה עשה
זה סכר שהיא מחוסרת כפרה. Confer
Maimon. Hil. Mechull. Kappara cap. 1.
כמן A. S. 209.

SECTIO XIV.

DE PRÆCEPTIS PARASCHÆ XXX.

a cap. 16. Levit. ad cap. 19.

Constans Affirmativis duobus.

1. De cultu diei Expiationum. 2. De tegendo sanguine.

Negativis viginti sex, quæ prohibent.

1. Sacerdotibus, multo magis aliis, sanctuarium semper ingredi.
2. Sacrificare sancta extra atrium.
3. Incestos omnes concubitus.
4. Cum patre.
5. Matre.
6. Noverca.
7. Sorore, tam germana, quam uterina.
8. Nepti ex filio.
9. Nepti ex filia.
10. Filia.
11. Sorore ex patre, quæ filia novercæ.
12. Matertera.
13. Amita.
14. Patruo.
15. Patru uxore.
16. Nuru.
17. Fratria.
18. Cum matre & filia.
19. Avia & nepti ex filio.
20. Et ex filia.
21. Duabus sororibus superstitibus.
22. Menstruali muliere.
23. Dare semen nostrum Moloco.
24. Misceri cum masculis.
25. Congredi cum masculis.
26. Ne congregiantur mulieres cum bestiis.

CLXXXIV. מצות עבודת יום הכפורים
Præceptum datum de cultu diei Expiationum. Id est, שיעשה כהן גהול כל מעשה הכפורים על הכר הקרנות ותוירום ושולוח השעיר ושאר העברה כמו שכתוב בפרשה שג בואת יכא אהרן וגם כל הפרשה Ut faciat Pontifex summus omne opus expiationum, juxta ordinem sacrificiorum, confessionum, & dimissionis hiri-

rafcha (textus) q. d. Cum hoc ingreditur Aharon sanctuarium, cum juvenco filio bovis in hostiam pro peccato & ariete in holocaustum, & quæ sequuntur toto capite. Ratio præcepti est, שהיה מחסי האל על בריותו לקבוע להם יום אחד בשנה לכפרה על החטאים עם התשיבה שישבו שאלו יתקבצו ענת הבריות שנה או יותר ויתחייב העולם כליה על כן ראה בתכנתו מה לקיום העולם לקבוע יום אחד לשנה לכפרת חטאים לשבי ומתחלת בריאת העולם יעדו וקדשו לכך ואחרי שיערו האל

כה אותו ויום לכפרה נחקש היום וקבר כח הכות מאתו ית' עד שהוא מסייע בכפרה וזה שאסרו לו בהרבה מקומות ויום הכפורים מכפר כלימר שיש כוח ליום בעצמו לכפרה Quod, quæ est misericordia, Deus in creaturas suas, figere iis voluerit dicim per annum unum, ad expiationem peccatorum adjuncta penitentia, ut resipiscant. Si enim conseruarentur pec-

sura earum ad finem biennii aut triennii, aut ultra, & sic mundus reus efficeretur productionis. Prævidit proinde Deus Benedictus sapientia sua, ad constitutionem seu stabilimentum mundi, ut singulis annis dies constitueretur ad expiationem peccatorum resipiscendum: Ad quod ipsum a creato mundo destinavit & sanctificavit. Et Deus Benedictus, ita sanctificatus est dies ille, facultatemque accepit iustitiæ a Deo Benedicto, ut auxilium ad expiationem conferat. Atque hoc est, quod di-

cum Rabbini, pluribus in locis: Dies expiationum expiat, i. e. habet dies iste in se facultatem expiandi transgressionem leviores. Modus celebrandi hujus festi a Rabbini ita describitur: שביים זה היו מקריבין חמיר בשחר וחמיר בן הערבים כסדר כל יום ויום ומקריבין מוסף היום פר ואיל ושבעה כבשים הכל עולות ושעיר לחטאת ונעשה בחוץ נאכל בערב ועור מקריבין ויהי על זה פר בן בקר לחטאת והוא נשרף ואיל לעולה ושניהם משל כהן גדול ואיל הכא משל ציבור האמור בפרשה זו והוא האיל האמור בחומש הפקודים בכלל המוסף והוא הקרא איל העם ועור מביאין משל ציבור שני שעירי עזים אחד הוא מקריבין חטאת והוא הנשרף והשני שעיר חטאת נמצאין כל ההטות הקריבין ביום הזה מלבד שעיר חטאת שביאין קרב חטאת עשר שני חמירין ופר ושני אילים ושבעה כבשים כולן עולות ושני שעיר חטאת אחד נעשה חוץ ונאכל לערב והשני נעשה בפנים ונשרף ועור פר בן בקר לחטאת עוברת כל חטאת עשר בהמות אלו הקריבין ביום זה אינה אלא ככה גדול בלבד אחר הבהן המשותף בשם חטאת או המריבה בבגדים ואם היתה שבת אף מוסף אין מקריבין אלא כהן גדול וכן שאר העבודות של יום הקטרת של כל יום והשם הגדול הכל בכהן גדול נשאי שני וכפר בעדו ובעד ביתו זו אשתו ויתר כל העבודות וחליפת בגדים בבגדי לכן לבגדי זה ובבגדי זה לבגדי לכן וחמש טבילות שהיו טביל ביום זה ועשרה פעמים שמקדש ידיו ורגליו וענין והפרשה שמפרישין אותו קודם ליום הצ' שבעה ימים והכבוד שהיו נוהגין בו והידידים שהיו אומר וכל שאר דיני יום זה הכל במסכת הכנייה Offerunt hoc die sacrificium iuge, mane & vespere, eo modo, quo illud quotidie fieri soles: Offerunt etiam additamentum diei, juven-cum, arietem, & septem agnos, omnia in holocausta: bircum vero in sacrificium pro peccato, qui, extra paratus, comeditur vespere. Insuper offerunt juven-cum, filium bovis in sacrificium pro pec-cato, quod comburitur; & arietem in ho-locaustum, utrumque autem nomine Sacer-dotis: Aries vero nomine cætus sequens, & Parafcha hac mandatus, ipse ille aries est, cujus mentio fit generaliter sub Ad-ditamento in Pentateuchi eo libro, qui de recensionibus seu numeris agit, & qui aries populi dicitur. Cætus etiam nomi-ne offerunt duas bircos caprarum, alterum pro peccato, qui comburitur; & alterum emissarium. Omnes autem bestie expiatio-nis festo oblatae, etiam in Jejunio offe-runtur, excepto birco emissario, qui die 15. non offertur. Duo jugia, & juven-cus, duo arietes, septem agni omnia sunt holocausta: Duo vero arietes pro peccato, quorum alter extra [horum verborum

Tbes. Antiq. Sac. Tom. III.

explicando sensui intersunt ea, quæ di-ximus pag. 195.) paratus vespere coine-ditur; alter vero paratus intra, comburi-tur: Juven-cus præterea, filius bovis pro peccato. Cætus omnium 15. bestiarum, quæ die hoc offeruntur, peragitur ab uno & solo Pontifice summo, Pontifice nempe uncto oleo unctionis, aut multiplici vestitu [nam & in hoc Pontifex summus a sa-cerdote vulgari distinguebatur, quod hic quatuor indueretur vestibus sacris, nem-pe in tunica, & femoralibus, & cidari, & cin-gulo. Ille ve-ro octo, additis nempe, in pectorali, & lamina: Vide supra, pag. 127.] ornato. Es-se in Sabbathum [festum] illud incidat, ne auctarium quidem aliis offerri quam summus Sacerdos. Eadem ratio esset reliquæ liturgiæ illius diei, suffragis diei totius, apparatus luminum: omnia hæc sacerdoti imponuntur, q. d. Et expiationem faciet pro se, & pro domo sua; [cap. 16. v. 6.] i. e. pro uxore sua. De muniis re-ligiosis; mutatione vestium, candidarum nempe in aureas, & contra; quinque lo-zionibus, quibus se die illo abluit, & de-cies sanctificationis manibus & pedibus; sepa-ratione, qua cum separant dies septem [e domo nempe & uxore sua propter menstruatorum periculum in conclave tem-pli, Maim.] ante jejunium, & reveren-tia solemniter ei exhibita; confessionibus, quas recitat, cæterisque ceremoniis hujus diei, agitur in Tractatu Talmudico, huic materia peculiariter destinato, qui Joma dicitur. Vide etiam Maim. Hil. Abhod. Jom. haccippur. c. i. מנח A. S. 209. ונהגת כל מצוה זו בזמן הבית יעבשו בעונותינו שאין לנו לא מקדש ולא כהן גדול ולא בני שירות ולא קרבנות נהגו כל ישראל לעבוד ביום זה בתפילות ובתחנונים וימי ויכמי שכתוב ונשלמה פרים שפתינו Ujui bujus præcepti fuit sub templo. Nunc au-tem, propter peccata nostra, destruti san-ctuario, sacerdote magno, habitu item ministerii, & sacrificiis, solent omnes Is-raelæ cultum illum celebrare precibus & deprecationibus, & sicut scriptum est, reddimus fructum labiorum nostrorum.

CLXXXV. מצות כסוי הדם. Præcep-tum contegendi sanguinis, id est, לנסות אחר זביות חיה או עוף שנ' כי יצור ציד חיה או עוף וגו' ושפך את דמו ונסהו ציד חיה או עוף וגו' ושפך את דמו ונסהו בעפר Tegendum sanguinem, postquam maculata fuerit bestia aut avis, q. d. Et quicumque e filiis Israel, & e peregrinis, qui peregrinantur in medio eorum, venatus fuerit venationem bestiarum vel avis quæ comeditur, tunc effundet sanguinem ejus, & operiet illum pulvere; Lev. 17. v. 13. Rationem præcepti reddunt, לפי

Cccc 2

שנשפך

שהנפש חלילה בדם כמו שאמר באיסור דם
ולכן ראוי לנו לכסות הנפש ולהסתירו מעין
ראוי טרם נאכל הבשר כי גם בזה נקרה
קצת אכזריות בנפשינו לאכול הבשר והנפש
נשפך לפנינו וכבהמות לא נצטוו כן לפי
שדם הבהמה ניתן לקרבן לכפרה עד
נפשיתנו ואי אפשר לכסותו. *Quia anima
pendet a sanguine, quemadmodum dixit
(Moles) in prohibitione sanguinis. Con-
gruum proinde est, ut tegamus animam,
eamque abscondamus ab oculo intuentium
illam, antequam edatur caro. Nam & hinc
facile aliquid contrahemus crudelitatis in
animabus nostris, dum, edentibus nobis car-
nem, effunderetur anima in conspectu no-
stro. De jumentis tamen preceptum nobis
datum non est, quia jumentis sanguis in
sacrificium expiationum conservatur, pro
animabus nostris; qui proinde tegi non po-
test. Statutum autem Rabbinicum est I.
שכסי הרם נוחן בכל עוף ובכל חיה. Con-
tegendum esse sanguinem cujusvis volucris
& ferae. Neque obitare verba יצוד אשר
quem venatus fuerit, cum, ex presentis
temporis ratione illa prolata, Synecdo-
chice intelligenda sint. II. נוחן בחיין.
אכל לא במיקרשים. *Valere in profanis
tantum, in sacris non item; adeo ut fe-
rarum & volucrum consecratarum san-
guis non debeat tegi. Verum; חיה
ועוף ואחר כך הקרישן או הקריש את הדם
חיוב לנכסות *si quis feram seu bestiam,
aut volucrum mactarit, posteaque vel ea,
vel sanguinem eorum sanctificaverit, tene-
tur eum operire. III. נוחן בכי מפני שהוא.
ספק אם סין חיה או בהמה ואין מברין
בכיסיו מספק. *Valer etiam in Kevi, de
quo dubitatur, si ne species fera an ju-
menti: neque ob dubium hoc, dum tegunt
sanguinem ejus, formulam usitaram ben-
edictionis adhibent. Nam, ut Maim. Hil.
Schech. c. 14. loquitur, sanguinem oper-
turus, קודם שיכסה ברוך אתה ה' אלהי,
מלך העולם אשר קדשנו בכבודו וציונו על
הדם *antequam illum contegit, ita
inquit: Benedixit es Tu Domine Deus no-
ster, Rex Mundi, qui sanctificavit nos
preceptis suis, & jussit tegere sanguinem.
אין חיוב בכסי אלא אם שחיטה הראייה
לאכילה שנ' אשר יאכל לפיכך השוחט
ינכסו בדם או ינכסו בנפש או ינכסו בנפש
או השוחט היה ועוף שנכסו ריגן לסקילה
והשוחט ונתגבלה בידו פטור מלכסות. *Non
debet sanguis alius contegi, nisi sanguis
mactationis ejus aptus, q. d. Quia comedi-
tur; *Levit. 17. v. 13. Propterea si, qui
mactat, disceperit illud (animal) de-
prehenderit, aut qui profanis usus desti-
nata in aerio mactaverit; aut qui bestiam
vel volucrum, qua lapidationi sunt adju-
dicata, morticini inflat abominabile sub ma-*******

*nu ejus redditur, liber est a contegendi
lege. Qui vero contegit, צריך ליתן עפר
למטה ולמעלה וכל עפר בעולם שהוא דק
בכרי שאין היוצר צריך לכותשו ראוי לכסות
וכן כל מה שנקרא עפר אע"פ שאינו עפר
כמש מנכסין בו כגון זהב שחוק שנקרא
עפר שנ' ועפרות זהב לו ומי שראה חבירו
שיחט ולא כסה הייב הוא לכסות שנ'
במצורה זו ואמר אל בני ישראל ודרשו
זל מצורה זו על כל בני ישראל
*contegat oportet pulvere superne & inferne.
Omnis autem in mundo pulvis ita minu-
tus, ut non opus sit a figulo eum conse-
ri, aptus habetur ad contegendum. Ita et-
iam quicquid pulvis vocatur, etsi propi-
etatis non sit, eo regunt, ut est aurum
contusum, quod pulvis appellatur, q. d.
Pulveres auri sunt ei, Job. 28. ver. 6.
Et quisquis viderit socium suum mactare,
neque tegit; ipse (sanguinem) tegere te-
netur, quemadmodum preceptum illo dici-
tur: Et dicite filiis Israel; quod, inter-
presibus Magistris nostris, de omnibus fi-
liis Israel intelligendum. Cetera habent
Talmud. Chol. cap. de tegendo sangui-
ne. Maim. Hil. Schechit. cap. 14. סמן
S. A. 194 ונכסו בדם ובנכסו זמן
בזכרים ונקבות ועובר עליה ולא כסה הם
עשה. *Usus ejus est omni
loco & tempore, in utroque sexu. Trans-
gressor, qui sanguinem bestiae aut avis
non texerit, irritum reddit affirmativum.***

CLXXXVI. שלא יכנסו הכהנים בכל עת
במקדש יכר שכן זרים. *Ne ingrediantur
sacerdotes qualibet tempore sanctuarium,
multo minus extranei; Vel, paulo ple-
nius; שלא יכנסו הכהנים בכל עת אל
המקדש אלא בעת העבודה שנ' ואל יבא
בכל עת ויהיו נכסין כהן נחל מהנכס בבית
ה' ויהיו יאמרו ביום המעשה ארץ
ביום העבודה ויהיה ביאר המעשה לומר
שכל כהן לא יכנס במקום שהוא ראוי
לכנס ביום ישראלי ראוי יכנס ביום דהיינו
בשעה עבודה. *Ne quovis tempore sacer-
dotes sanctuarium ingrediantur, sed eo dun-
taxat, quo cultus ratio id exigit, q. d.
Dixit Jehova ad Moysen; Loquere ad
Aharon fratrem tuum, ut ne ingredia-
tur omni tempore sanctuarium intra ve-
lum coram propitiatorio, quod est supra
arcam, ne moriatur; *Levit. 16. ver. 2.
Atque sic monetur summus Pontifex, ne
ingrediatur sanctum sanctorum, ne quidem
die expiationis, nisi tempore cultus. Ex-
plicatio autem interdicti hujus est, ne ul-
lus sacerdos locum sibi congruum ingredia-
tur nisi tempore congruo, id est, hora mi-
nistrii. Ratio est; שיקבעו המשרתים
במקום הכהנים ימיהם ויהיה
ut Ministri ad
animum revocent magnificentiam loci, ejus-
que reverentia oculis eorum obversetur.***

Quo-

ne, ut quis iucunditatem inde capias. Nec licere aspicere vestes pbyrgionicas mulieris. Id est: Veritum esse, vestes formosas, quales variegata & colorata ille esse solent, aspicere, quotiescunque aliquis novit uxorem, vestibus ejusmodi se inducentem. Quoniam aspectus vestimenti, cogitationem ei de illa excitat. Nolumus etiam, nos ultra ratione uxori alterius dicere salutem, ne quidem opera mariti ejus. Occurrunt & alia apud Talmudicos his similia apophthegmata, cujusmodi est, א. כל המסתכל בלאשה בביתו בא עליו חטא. Quicumque aspiciet mulierem cum intentione, perinde est, ut si rem habuisset cum ea, Talm. Kalla ab initio, b. המסתכל בעקבה של אשה חוק ליה בנים שאינם מהנינים. Quicumque aspiciet calcaneum mulieris, erunt ipsi liberi in bonefati. Nedar. c. המסתכל באצבע קטנה של אשה נאלץ מסתכל במסמיו. Quicumque aspiciet acinum finem digitorum mulieris, perinde est, ac si aspexisset locum pudendum ejus: Schabb. cap. 5. Quae omnia non longe abeunt ad דברי ה' Servatoris, Matib. 5.

הוא יראה את האשה, ופדוה לה מן העולם הזה, והוא יראה את האשה, ופדוה לה מן העולם הבא. כלל הדבר הוא שלא תעשה האדם שום דבר כעולם המביאו לידי הרעה הנשים לא Summa rei est, ne quicquam homo faciat in mundo, quod inducere possset cogitationem de mulieribus, vel opere, vel verbo, vel etiam nutu. Nam, ut loquuntur Rabbini, מעשה Cogitatio impellit ad ipsum opus. Quo etiam illud facit: היצר בתחלה הלך ואחריו החורב רבה על זה האדם הרבה ואחריו בני ההר רבה על זה מאד ואל יכתיב יצר וזה אמר ערכים יחד לו Figuratum (concupiscentia prava) initio debile est, (vide etiam Lev. Talmud. Buxf. R. יצר) postea progressu confortatur contra hominem valde. Scribitur, fili mi, corae, ne pelliciaris te concupiscentia pelliciaris, si vel maxime mille obsides sisstas tibi. Rab. Levi pag. 77. b. Idem etiam rationem reddit, cur hodie no die majori rigore adstringantur ad ejusmodi sepimenta, & Leges προφυλακτικας Judaei, quam majores illorum Talmudistae. Illi nempe fuerunt כמלאכים שלא היה עסק מפילו עצה קלה בי אם בתורה ובמצות יהיתה ספורוסם כוננו לרי העולם כשמש ולא היו מרגישים הרגש רע בשם דבר כלום רגשותם כבוד ומצות

Instar Angelorum, qui ne bonam quidem aliis consecraverunt studiis, quam Legi & preceptis: Fuitque intentio eorum manifesta toti orbi, instar Solis meridiani: Neque etiam ulla in re quicquam mali senserunt pra assiduo studio, quo Legi & preceptis adhaeserunt. Aliam longe poste-

ritatis esse rationem, cui non conveniat, לפרוץ מפי' נדר קצן בענייניהם אלו כלל, אלא לשמור כל החרקהן שהוריעו זל בפרט *rumpere minimum etiam sepimentum in ejusmodi rebus; sed observandas omnes illas remotiones, quas natus fecerunt Magistri in specie.* Quod si quis statutus Rabbinorum non laus munitum se animadvertat, ipse officium faciat. Incumbit enim cuique id prestare, את שימצא את *quod corpori ejus maxime expedit, ut si observet in se, sibi opus esse sepimento, etiam in licitis, eo se ipsum muniat, כמו שמצינו אחד מן החכמים שאמר הוזהרו בי מפני בחי ואעפ שמותר לאדם להתיר עם ברו לפי שענין זה קשר סאר ויצר הרע חק בי עד כן צריך כל אדם להבטיח* *quemadmodum reperisse tradunt sapientem quendam, qui dixerit: Curam mei gerite, propter filiam meam. Est enim homini permessa sit filia solitaria conversatio, nihilominus, quia res gravis valde est, et concupiscentia potens in eo, opus cuilibet est accurata custodia.* Quam vero vagæ huic libidini opponunt medicinam? אם יחשוב האיש בפניו באשה נאה כי ניהנם פתוח בין ריסי עיניה וכאש תמיה תוקד כל הקרב הקרב אליה ויחזיר כל מחשבותיו אל הדברים האלה לא תהיה לו לפוקה *Si homo, quoties in mulierem formosam incidit, cogitet, esse gebennam apertam in palpebris ejus; et omnem propinquum accessum, quo quis se ei applicat, esse ignem semper ardentem; hec omnia si ad animum revocet, non poterit illi (ejusmodi mulier) esse in titubationem, id est casum.* Quod si ne sic quidem subigere possit pravæ cupiditates; אמרי זל שאם אין כח בידו להסיר היצר ולהרחיק מחשבותו ממנה שיקרא קרית שמע או יעסוק בתורה והוריענוש עלפ יסות בכך *Suadent Rabbini, ut si in alienius potestate non fueris occidere concupiscentiam, et cogitationes suas ab ea avertere, legat Audi Israel; aut occupet se in Lege; certoque ita eam extinctum iri significarunt.* Statuerunt insuper Magistri: שאסור להתיר עם כל העריות דבר תורה בין זקנה בין ילדה שהיחוד לגלית ערוה הוא הוא יטום חוץ מן האם עם בנה והאב עם בתו והבעל עם אשתו נדה שמתירין חוץ מותק מפירסה אשתו נדה קודם שיבעור ויותר להתיר עם הזכור ועם הנכסה שלא נחשו ישיא על כך כשאירע מעשה אסנה וחמר נז רור ובית דינו דפנויה שמאי וחלל נזרו על ייחוד נזים מה והתירו זל להסתכל בפני פגורה לסי שמסתכל בה שישא אותה לאישה אם תהיה נאה בעיניו והם אסור וראוי לעשות כן שלא ישא אדם אשה עד שיראנה כרי שלא יא לאשה אחר כן אם תתנהג

בעניו. Verum prolixi sunt hac de re Talmudistæ hinc inde in Gemara; Maimon. Hil. Issure biah. cap. 21. סמן N. S. 126. ויהנהג בכל מקום ובכל זמן כזכרם. ונקבות שנים לחן אסור להרהר אחר האנשים ילתי בבעליהן שגליהם ראוי להן להמשיך כל חפצן וחשקן וכן יעשו בנות ישראל הכשירות ויעבר עליהן וקרב אר הערוה קרוב בשר כרי שיהנה ממנה במיד ובחתימה לוקה ואם עבר על שאר הדברים שאסור זל להרחיקה כגון השיחק עמה וקלות ראש והתרו נו ולא נמנע מכך אותו מכת מרירה. *Uusus præcepti hujus est omni loco et tempore, in masculis et femellis: nam neque his licet cogitare de aliis viris, quam maritis suis, quibus convenit ad voluntatem et nuptum, seu desiderium earum se componere: Atque hunc morem observant genuina filia Israel.* Transgressor, qui illicita carnis appropinquatione ita appropinquaverit, ut delectationem aliquam inde habeat, vapulat, si sciens et monitus peccaverit. Si vero quis limites cæterorum, a quibus nos Magistri longe abesse voluerunt, transilierit, ut si lusit cum illis, aut levitatem capitis ostenderit, neque monitus cedere velit, percussione rebellionis multatur. Nachmanides præceptum hoc inter Legalia non numerat, existimans דרבנן רובן היא *Omnem remotionem appropinquationis Rabbinici esse instituti.*

CLXXXIX. שלא גלות ערות אב *Non esse desegendam nuditatem patris, id est, argumento loci Levit. 18. v. 19. Turpitudinem patris tui non revelabis. Ratio legis manifesta est, ex turpitudine sceleris, cujus reatus, secundum Judæos, contrahitur מיד ולא קודם שיהיה חוץ מהבא עד והוא הדין לכל העריות חוץ מהבא עד Plura apud Maim. Hil. Iss. bi. cap. 2. סמן N. S. 89. in Talm. Cod. Sanhedrin, ubi dicto ערות אבך לא שגלה סמך, turpitudinem patris tui prorsus non revelabis, innui volunt geminum interdictum, gemina poena multandum, אחד משים Quorum utrumque, omni loco & tempore, utrumque obstringit sexum. Reus, testibus & admonitione convictus, si contumaciter peccaverit, נסקל lapidibus obruitur; si per ignorantiam, geminum, stante templo, obtulit pro peccato sacrificium.*

CXC. שלא יגלה הבן ערות האב שנ' *Ne retegat filius nuditatem matris, q. d. Mater tua est, non revelabis turpitudinem ejus. Rationem interdicti Maimonides esse vulg, לפי שהתירה תרחיק המשגל מכני אדם לבד מה שצריך לפניה ודביה או למצור* ליכנ

Theol. Antiq. Sacr. Tom. III.

peccavit, excisione mulatur: accedentibus testibus lapidatur; בשונן חייב להביא חטאת קבועה בזמן הבית ואם שכב עם אחת מן השעיות לוקה מכה מרדות האה מן העריות שנצטוו עליה כל בני העולם בכלל אבל חלקו יש בין ישראל לשאר האומות בענין כי ישראל גורו גדר בענין השעיות אבל שאר האומות אין אסור עליהן אלא האם *Si per errorem, seu ignorantiam, deliqueris, tenetur offerre sacrificium pro peccato fixum, stante templo. Si vero cum secundaria aliqua rem habueris, percutitur percussione rebellionis. Atque huic precepto de illicito coitu subjacent omnes omnino gentes. Est tamen inter Israelitas & reliquas gentes hoc discrimen, quod Israelita Legi septem posuerunt per secundarias sive secundas; reliquis vero gentibus tantum incumbit preceptum de Matre interdicta. Ut autem in enumerato haberent Judaei שניות, eas hoc ordine Main. Hil. l'ich. c. 1, recensuit. Prima est, אם אמו וזו אין לה הפסק אלא אפי' אם אמו אמו עד מועלה מועלה אסורה Mater matris, id est, avia materna, qua terminum non habet, sed, si vel maxime sit abavia, ad ultimum retro atatem, prohibetur. 2. אם אמו אפי' אמו בלבד Proavia ex patre tantum. 3. אם אביו וזו אין לה הפסק אלא אפילו אם אמו אמו עד למעלה אסורה Mater patris, id est, avia paterna. Neque illa finem habet, cum & abavia in multis retro generationes huic interdicto subiaceant. 4. אם אבי אביו Proavia paterna, tantum 5. אשת אבי אביו וזו אין לה הפסק אפי' אשת יעקב אביו אסורה על אחר מסמו Uxor avi paterni; neque huic finis aut cessatio, cum & uxor Jacobi, patris nostri, unicuique nostrum prohibita sit. 6. אשת אבי אביו אביו Uxor avi materni tantum. 7. אשת אחי האב מן האם Uxor patris uterini. 8. אשת אחי האם מן האב Uxor avunculi, sive uterini, sive germani. 9. כלת בנו וזו אין לה הפסק אפילו כלת בן בנו עד סוף כל העולם אסורה Nurus, cui etiam nullus terminus, usque adeo, ut patri prohibita sit ea, qua & abnepoti ejus desponsata est, ad finem seculi: haec tamen exceptionem patitur. 10. כלת בתו בתי בלד Nurus filiae ipsius, tantum. 11. בת בת בנו בלד Proneptris ex nephti & filio, tantum. 12. בת בת בן בלד Proneptris ex nepote & filio, tantum. 13. בת בתו בלד Proneptris ex nephti & filia, tantum. 14. בת בתו בלד Proneptris ex nepote & filia, tantum. 15. בת בן אשתו בלד Proneptris uxoris ex nepote & filio, tantum. 16. בת בן אשתו בלד Pro-*

versale tibi esto: Quicquid Lege præceptum est gencibus, in eas transgredientes, judicium semper, dum nostra subsunt potestati, exercendum, secundum præcepta eorum. Jam autem supra, Sidra, Et audivit Jethro, scripsi, ex lege illorum mortis supplicio in transgressores, siue destinata malitia peccarunt, siue per ignorantiam, fuisse animadversum; & quod licet non requiratur admonitio; necessari tamen sint duo testes, præter confessionem oris eorum. Atque ut verisimile est, quamquam illi ad dicendum testimonium contra Israelitam non sunt idonei, idonei tamen sunt ad edicendum testimonium contra se ipsos.

CXCIII. שלא לגלות ערות בת בן שני ערות בת בן יכו לא תגלה ולפי החסר הוא כי האיסור הוא בין שהבן כשר או אפי' מומר בנו הוא מכל מקום ובין שבת הבן גם כן כשרה או אפי' מומר Non esse retegendum turpitudinem neptis ex filio, q. d. Turpitudinem filiae filii tui non revelabis; Levit. 18. v. 10. Verisimile autem est, hoc interdictionem omnino concernere filium tam legitimum, quam nostrum, neptim etiam legitimam & spuriam. Sepimento hujus Legis prohibent בן בת בנו בלד proneptim ex filio & nepti, tantum: Alii tamen hanc lineam in omnem ætatem extendunt. ונהג איסור זה בכל מקום ובכל זמן ועובר עליה ושכב את בת בנו במזדון ויש עדים במזדון חייב שריפה כמו שאמרו כל בסנהדרין ואם אין עדים חייב כרת בשונג מכאן חטאת קבועה בזמן הבירה ואם שכב את בת בת בנו וכן כל שאר השנויות Usus hujus interdicti est omni loco & tempore. Transgressor, qui rem habueris cum nepti ex filio elata manu, & testibus sceleris proterve commissi convictus fuerit, comburitur, sicut Magistri statuunt in Sanhedrin: si testes absint, excisionis reus est. Si per errorem deliquit, stante templo, sacrificium fixum offert. Quod si cum pronepti ex filio & nepti fueris congressus [quæ etiam ratio est reliquorum concubitus illicitorum secundariorum] damnas est percussiois rebellionis.

CXCIV. שלא לגלות ערות בת הבת שני' את בת בתך לא תגלה ערות בני ערוך תגה כל דיניה כרין בת הבן ושנויות לה גם כן בת בת בנו וכן בת בנו ויש שאומרים שאין להם הפסק לעולם Non revelandam turpitudinem filiae filie neptis ex filia) q. d. Filiae filiae tuæ nuditatem non revelabis, quia turpitudinis sunt. Levit. 18. ver. 10. Eadem illarum ratio, quæ neptis ex filio, vel ex nepti & filio: quamvis alii nolint eas unquam cessare aut terminari posse.

Thef. Antiq. Sacr. Tom. III.

CXCV. שלא לגלות ערות הבת ולא נתבארר כלשון התורה שיאסר הכתוב ערות בתך לא תגלה ומפני כן לא בא עליה כתוב מפורש לפי שאין צורך בו דכיון שאסרה התורה בה הכן יבנה הבת שהן רחוקות. ממנה אין צריך ליסר שהיא אסרה Non revelandam turpitudinem filiae. Quod quidem in Lege expressis his verbis Scripturæ: Nuditatem filiae tuæ non revelabis, non proponitur. Propterea autem Scriptura de ea expresse non agit, quia non necessarium illud est. Postquam enim Lex neptim ex filio & filia, quæ remotiores sunt ea, prohibuit, non opus erat dicere, eam etiam illicitam esse. Hoc autem præceptum, ut & poenam transgressoris Talmudistæ per גזרה שוה, argumentationem a pari, eliciunt, ut videre est in lib. Chinn. p. 79. De usu hujus præcepti, transgressoris poena, discrimine inter filiam legitimam, ex toro legitimo natam, & illegitimam ex vi stuprata susceptam, Ne. den. pr. lxx. fatis. ut. Annotamus ejus verba Hebraica, ne qua parte hinc sit ופסוקיהו Judaica: Verisionem tamen κατὰ πατρὸς addere in hac præsertim & superiori Paralcha, tam nobis non necessarium aut consultum semper videbatur, quam certum est, multa in foro olim Judaico usitata & recepta fuisse, quæ nullum, nisi Historicum, jam habent usum. Eum viri docti facile ex textu originali obtinebunt, cæteri absque periculo aut jactura carebunt. Ita locus sonat: יעבר על זה ושכב עם בתו מאנוסתי: במזדון ויש עדים גזרן בשריפה בלא עדים חייב כרת בשונג חייב חטאת קבועה ואם שכב את בתו משנארת חייב שתי חטאות אחת משום כרת ואחת משום ערות אשה יבנה שאין חייב ערות אשה ובתה אלא כנשואי הראשונה שהרי כתיב בת' בנה לא תקח בין במקום האזהרה עליון בין במקום העונש ולשון קחה משמע לך לשון נשואין ומפני כן אמרו ז' כי מרין התורה שאם אגס אדם אשה מותר היה לישא בתה אלא שכתבים ז' גזרו גזר ואסרו הדבר ואסרו שמי שנשא אשה אסור לישא אחת מז' השבע נשים קרובותיה הירוקות כל זמן שהיונה כזה לבקר איתן והוא מתיחד עמה ולבו גם כן ויבא לידי עבירה שיבעול העורה ולא עוד אפילו נשען על אשה הרי זה לא יושא אחת מקרובותיה עד שחמורת זארת שנשען עליה ומכאן מקום אם כנסה לו ש' ויבנה האיתה שנתה ע' אין מצריכה אותו להוציאה ועד אמרו ז' בענין זה שכל מי שנשען על עורה או שיצא לו שם רע עסה שלא יזרז עסה במבוי אחד ולא יראה באותה השכונה אגס אביו או בנו או אחיו אשה או בתו אותה הרי זו מותרת לו לישא אותה שלא נאסר אלא דרך אישות ולא החמירו ז' לאחר משום זנות. ר' קרבי.

Dddd 2

CXCVI.

Sepimento hujus Legis Rabbini אמרו כלת בנו וכלת בן נע עד סוף העולם prohibuerunt ואמרו גם כן כלת בתו בלבד *nurum filii, & nepotis, ad finem usque seculi; at nurum filie, tantum.* Ratio diversitatis בנות בבלות האבות מהמטת הבן יטרו וסמכת בתו בלבד יטרו לו בן ואיני יטרו וסמכת בתו בלבד יטרו לו בן ואיני נקמותו Vide *supra*. Ulus præcepti nec loco nec tempori astringitur; Transgressor ויש כלתו במיזד ויש עדים במקרה בשינוי מביא המאה קביעה ואם לאו אר לית בנו או בן נע עד סוף העולם או כלתו *qui rem habuerit cum nuru ex malitia, reftibusque fuerit convictus, lapidatur: sine reftibus exterminii reus habetur: per ignorantiam violans, sacrificium destinatum affert. At si concubuerit cum nuru filii, aut nepotis & sic desineps ad finem seculi; aut cum nuru filia, flagris cum cadunt rebellio- nis.*

שלא לבוא על אשת אחיו שנ' CCH. *Non accedendum ad uxorem fratris*, i. e. gorem, q. d. *Turpitudinem uxoris fratris tui non revelabis*, *Levit. 18. v. 16.* Frater hic intelligitur i. מן אמו מאבן לבר או מן אמו Vo בן מן הנשואין בן מן הגור. 3. לבד מכין שאירסה *fratris uxor* Ex quo desponsata ei est, quanto magis sollemniter consecrata? Neque interest, siue vivat frater, siue mortuus fuerit, אסורה עליו, משום אשת אח חוץ מאשת אח שלא הניח בן שהתורה צוהה עליו בפרוש שישארה רחל יצחק היא צוהה יס' *Interdictum hoc, de uxore fratris, ipsum obligat, ea excepta fratris uxore, ex qua non suscepit prolem, de hac enim Lex expresse mandavit, ut ducat eam frater* Atque hoc est praeceptum *למנוח*, temporum & locorum ratione, ועובר עליה ושכב את, אשת אחיו חייב כרת אם מיד ומס שונג חייב להביא חטאת קבועה הרי יהיה אחר מית אחיו ונשאר לו בנים או אחר שנרשה שאלו בחייו בעודה תחתיו ידוע הוא שריו השיבב את אשת אחיו מיתו: כחנן ואין באיסור אשת אח מקום לאיסור צוהיה: *Qui illud violat, & cum uxore fratris sui rem habuerit, reus est exterminii, si malitiose peccavit; si per ignorantiam, sacrificium destinatum offerre tenetur: Si nempe illud fiat post mortem fratris, prolem relinquens, aut postquam illam repudiavit. Nam, si superstitie illo, dum ei adhuc subiecta est, scelus hoc patresur, confas, supplicium ejus, qui cum muliere fratris sui congressus fuerit, esse suffocationem: Neque in interdicto*

uxoris fratris locus est interdictio Secundariorum. Vide Maim. Hil. Issur. biah cap 2. 100 N. S. 101. 102. 103.

שלא לנלות ערות אשה ובתה CIII. ערות אשה ובתה לא תגלה. *Non esse revelandam turpitudinem mulieris & filie ejus, q. d. Turpitudinem mulieris & filie ejus non revelabis; Levit. 18. v. 17.* Quo hæc sentia Judæi lumant, verbis R. Levi proponemus: החיוב אלא כח נשוא האחת ותלה ואחר כך כשב על השנייה הוא מהחייב אבל אם לא נשא אחת מהן לא יחייב הליהן לפי שכחב בהן לשון קוחה דמשמע על ידי נישואין דחיי משמע דן לשון קוחה Dilurimen hoc ex delinquentium supphicis plenius elucet, & de quo idem: ויהי איסור זה בכל מקום: ויכל זמן קובץ עליה ושכב את אשה ואת בתה שניהם נשרפין הוא ואותה ששכב אחרונה שאין לראשונה חסא שרדי כהיתר שמה ואם בא על השנייה אתר מיתר אשתו הראשונה הרי אלו בשרת ואין בה מיתר כך שנ' במקום אחר בסדר קדושי הריז כאש ישרפו אותו ואותה ופי' ר' אלעזר כסנהרין כאש ישרפו אותו ואחת מהן דהיינו האחרונה כמו שאמרנו וזקא כששתיהן קיימות שכן בא הפי אבל כשאין שתיהן קיימות אין שם שריפה אלא שהם בחיוב כרת כמזיד ובשוגג מכיא חטא

שלם לנלית ערות אשר ובה CCIV. *Non revelan-*
dum surpseudinem mulieris & filia filii
ejus, q. d. *Filiam filii ejus non acci-*
pies. Munium Rabbinum hoc præceptum,
 בת בן בנה והיא מכלל 1. *abnepos ex nepote, quæ ex nu-*
mulo secundariorum. 2. *אם אבי*
 בכל *Valer autem præceptum* אשר בלבר
 מקום ובכל זמן ועובר עליה ושכב אשה
 ובת בנה בנשואי הראשונה שניהם נשרפים
 בחיי הראשונה ואם מתה ראשונה שניהם
 ברת בנער בשני מביאות תצא. היער
 ואם שכב את השנייה לוקה סבת מדרוה
 מדרבנן :

שלא לנלות ערות אשרה וכן CCV. בתר יבבר אפרט שמיסר יד נישואין מהראשונה שנ' ואת בת בתה לא תקח וכו' ולשון קידוש משמע לו לשון נישואין Non esse revelandam surpitudinem mulieris + filia filii ejus - sunt autem dixerimus, hoc interdictum dependere ex desponsatione cum prima, q. 4. Filiam filiae ejus non accipies; Ibid. At nomen קידוש acceptionis literaliter, nobis desponsationem significat. Sepimentum huius legis est בלבר בת בתי בלבר interdictum proneptis ejus, ex nepri + filia. ובלל העיקר של איסור אשרה וכתה וכן בנה יבת בתה כי הדורה תאסור לארס מלישוא פש קריכות של אשתו מלבר האחות של

למעלה דהיינו אמה ושתי זקנונה ושש למטה דהיינו בתה ובת בתה ובת בנה ותכמים הוסיפו עליה גם כן לגדר שש אחרות ארבע למעלה ושנים למטה כי כן יאית הענין להיות בהכרח כי שתי הזקנות נזירות ארבע אחרות לגדר להן אבל בת בנה ובת בתה אי אפשר להן לגדר אלא שתי כמותן והאם והבת אין להוסיף עליהן לגדר שהרי יש נשים אסורות מן התורה למטה ולמעלה *Summa interdicti hujus concernentis mulierem, filiam ejus, neptim ex filio ejus, neptim ex filia ejus, est, quia versut homini Lex conjugium sex propinquarum uxoris (præter sororem) tres superiores, id est, matrem, & duas avias ejus; tres inferiores, filiam, & neptes ex filia & filio ejus. Quibus sapientes addiderunt, sepimenti loco, sex alias, quatuor superiores, & duas inferiores; ita enim, ut rei congrueret, necessario debuit fieri. Duas proinde avias quatuor alia sepimento quasi custodiunt. At neptim ex filio, & neptim ex filia non possunt nisi dua illis similes sepiere. Mater & filia non opus habent sepimento, quia uxores sunt Lege prohibita inferiores & superiores, id est juxta: gradus ascendentes & descendentes. ונחנן בכל מקום ובכל זמן ועובר עליה ושכב אשה ובת בתה שניהם נשפין בחיי ראשונה ואם מתה ראשונה שניהם נכרת במזיד ובשונן מביאין חטאת קבועה ואם שכב את השנייה *Ufus præcepti est omni loco & tempore: Qui, violando illud, rem habuerit cum muliere, & nepti ejus ex filia, vivente priori, ambo comburentur, sed si, priori mortua, per mulierem quæ peccavit, est innoxia aduulterium, per uxorem fuerit non offensus secundum. Sin autem confusus fuerit cum secunda, si prius eam cadunt rebus hominis.**

שלא יביא על שתי אחיות כיימר. CCVI. שלא ישא אדם שתי אחיות ביחד ולא אפילו זו אחר זו בחיי הראשונה ואפילו נרשה לראשונה שנ' ואשר אל אחותה לא תקח לצרור לשון צרה כרי שלא תעשה האחרת צרה לחברתה בחייה נא ולמד שאפילו נרשה לראשונה לא ישא אחותה והיו לשון בחייה כלומר כל זמן זמן שהיא בחיים אבל אחר מות האחת אין ספק שמותר לישא האחרת דהיינו שאמר הכותב וכן השוכב דרך זנות עם האחיות אחר שנשא לראשונה או קרשה גם כן בכלל האיסור *locut, Non esse rem habendam cum duabus sororibus, id est, ne quis duas simul ducat sorores, neque aliam post aliam, priori adhibe superflue, etsi alteram repudiaverit, q. d. Mulierem cum sorore sua non accipies ad affligendum. Levit. 18. v. 18. Afflictionis autem nomine vult, ne altera alteri, dum vivit, molesta sit. Veni autem, & discas, quod, etsi divorcium fe-*

*cerit cum priori, sororem ejus ducere non liceat; hoc enim vult vox; Ea vivente, i. e. quamdiu in viris illa fuerit. Mortua autem illa, non est dubium, quin alteram ducere concessum sit: Hoc enim est quod Scriptura dicit: Vivente ea. Sic, qui stuprum intulerit alteri sorori, postquam priorem jam duxit, aut sibi desponsavit, generali interdicto continetur, quia Lex sollicita potissimum est de sponsalibus prioris. Rationes interdicti hujus vel communes sunt cum aliis, vel propriæ: Ex his Rab. Levi sequentem affert: כי ארצן השלום יתפזן בשלום כל ברייתו וכל שכן צותן ברייתו שהיאב והשכל מחיבין להייר שלום ביניהם ולא קטנה ותחרות חסיד כל היום. Quia Dominus pacis, paci omnium creaturarum consultum voluit; quanto magis paci illarum creaturarum, quas natura & intelligentia obligat, ut pax inter eas constituantur, non autem quotidianis digladiantur jurgis & rixis? Ad hujus explicationem lequentes faciunt Aphorismi. I. פירשו זל שאחות אשתו נקראת בת מן אחותה מאמה בת אחותה מאבית בת מן הנשואין בת מן הנזירות ופירשו גם כן שהאסור יהיה נכחית שיקרשנה. *Locuti dicunt Magistri nostri, sororem uxoris ejus vocari sororem ejus tam uterinam, quam germanam, siue legitime, siue illegitime natam. Volunt etiam, eam interdicto huic subijci, ex quo desponsaverit eam [uxorem] sibi. II. לגדר זל פירשו. In sepimentum hujus Legis prohibent sororem uxoris jure levitatus obligate. Ita enim vocem זקקה sumi in jure de causa matrimoniali, Rab. Levi condocetacit: פירשו כנון מי שהיה לו אח ומת ולא הניח בנים שהוא חייב לישא אשתו מן התורה או לחלוץ לה כמו שבא המצוה בכת' בפירוש הארת האשה זקקה לאח כלומר שהיא ברשות האח לישא אותה אם ירצה כי מן השמים הקנה לה חקרא זקקתו ואסרו זל מלישא התחתה מכיון שהיא זקקה אליו ואעפ' שלא קרשה זקקתו *Est autem זקקה cum quis habuerit fratrem, qui æternos discedis, tunc tenetur ille ducere uxorem ejus ex lege, aut calcei extractione eam rejicere, juxta expressum Scripturam tenorem: Atqui talis uxor obligatur fratri, id est, penes fratrem est, eam, si velit, ducere uxorem: Hac quia cælitus ei obigit, vocatur, ejusque ducere sororem Magistri prohibent, ex quo tempore jure levitatus ei altera obligatur, etsi nondum eam desponderit sibi, aut quicquam negotii cum illa habuerit. III. לגדר זה אחות נרשית *Prohibent etiam sepimento sororem uxoris expulsa vel repudiata. IV. אסור גם כן אחות האם *Neque permittunt sororem uxoris illius,*****

Et, ancilla etiam, nempe ancilla Cananica, quæ postquam sub præceptis comprehenduntur, instar reliquarum Israelitarum hoc in negotio habentur. Mulieres vero Gentilium lege menstruæ & fluxus non tenentur. Magistri sament de iis, sam masculis, quam femellis, decreverunt, eorum plane eandem, quæ fluxu laborantium, esse rationem. Atque hoc est, quod dicunt in Gemara: Qui rem habet cum gentili, propter eam reus fit Legis de menstruæ, ancilla, gentili, & fornicatione: Hic vero reatus fundamentum habet a Rabinis in Israelica laico. At sacerdotem reum facit ipsa Lex propter fornicationem, ob quam etiam vapulas. Tertius tum alia multa de Legis hujus observantia tradit; tum vero, ἀπὸ τοῦ αἵματος hujus sanguinis immundi, veteres Israelitarum sapientes tutilius olim quam nunc indicare potuisse. Factum proinde, ut, ne Israeliticæ filia peccarent, legem τὴν ἀπορροῦν sibi ipsis fixerint. Totum exscribam locum Rab. Levi, quia rarior usus ejus est, Historice recitasse sufficiet. Ita ergo auctoris verba habent: מחמשה מראות רמים הן שמטמאה התורה ושאר מראות הרמים טהורים והענין הוא לפי שחכמים ידעו בחכמתן שכל דם שאינו מאותן חמשה מראות אינו בא ממקום טמא כי מקום ידוע באשה שהדם הבא ממנו בלבד טמא הוא הנקרא מקור ובלשון חכמים קרוי חדר וביסודם היו בקיאים בכל חכמה היו הנשים כיראיה רמן להכמים ומטהרין אותן או מטמאין לפי סדר שהן ובאותן הימים היו כל הנשים נזהרות בדין תורה לנידות ולזיבות שהזבה היתה יושבת ל' ימים נקיים והנדה טובלת בליל שמיני ואפיל שופעת של שבעה סביון שפסק היום בשביעי מבעוד יום: ומשרבו הצורר נתמעט לבם שר חכמים וידעו התורה ולא רצו לכמוך לדעת לדרך מראות הדמים כלל ולפיכך עכשו בזמן הזה כל שיש בו מראה ארמוניות כלל או מראה שחרות בין שהוא עמוק הרבה או דיהא בלימר שאינו עמוק טמא אבל הירק והלבן אלף שהוא עבה כמו דם הרי זה טהור וגאסות האשה לימר כמראה זה ראיתו ואבדתיו ואם אסרה ירק או לבן היו מטהרין לה וכשנבאר ודאר שנתמעטה החכמה בעולם ואין החכמים בקיאים במראות הדמים וכי הנשים היו נזהרות בדין תורה שהיו מונות ימי נדה לנדה וימי זיבה לזיבה חשש לדבר שמוא לפעמית תראה האשה דם שהיא מן התורה טהור ומפני שלא חסצא חכם שיכיר בו תחוש לו מן הספק ותשב עליו ואם אתה מנהיגה בדין תורה הרי שתהיה מונה מאותן הימים שותחיל לראות שבעה ימים ובגילוי שמיני אלף ששפעה כל שבעה אם פסקה ביום שביעי טובלת לערב כמי שאמרנו למעלה וגמצא לפעמים שבאים עליה לירי איסור ברת כי יש לחוש שמוא כל דם שראתה כל ששר

Thef. Antiq. Sacr. Tom. III.

ימים הוא טהור ושל יום השביעי היה טמא והיא התחילה למנות שבעה ימי נידות סים ראשון שראתה והיה לה להתחיל ולמנותם מיום שביעי כי הוא התחלת נידותה שהיא דם טמא ועל ידי טעות זה באה לטעות הרבה פעמים מנידה לזיבה ומזיבה לנדה שתהא כגורה להיות בימי נידות ותהא בימי זיבור: לפיכך עמד ד' ותיקן שכל אשה שראתה יום אחד תשב ששה ימים נקיים וכן אם ראתה שני ימים תשב גם כן ששה נקיים שכל זמן שאינה רואה יותר משני ימים כשהיא יושבת עיירה ששה ימים נקיים אין בהן מקום ספק מעתה שאם אותן הימים שניהם בימי נידה הם לסוף שבעה טהורה היא ואם שניהם בימי זיבה הם לא היתה צריכה אלא יום אחד ואפיל הראשון בימי זיבה והשני בימי נידה אין בכך כלום שהרי היא יושבת אחד מכן ששה ימים ידאחר מאותן ששה ימים עולים לימי זיבה ואם ראתה שלשה ימים חיקן הוא שתהא יושבת ל' נקיים מפני שיש לחוש שכל השלשה בימי זיבה היו והרי היא זבה נחלה שצריכה לישב ל' נקיים מדין תורה זאת היתה חקנתו של ד' ועם חקנה זו הוסיפו עוד כנות ישראל והתמירו על עצמן שאפילו רואות דם טפה כחרדל כלו אפיל בראייה אחת יהיו יושבות שבעה נקיים שלא רצו לחלוק בק רואה יום אחד או שנים בראייה שששה ימים ואין ענין החומרא שחמירו הם משום דם מועט כחרדל כי מדין תורה אין חילוק לענין ימי נידות בין דם מועט לדם מרובה כי לעולם צריכה לישב ל' ימים רצופים כמו שאמרנו אבר החיטרא הוא שעשו עצמן כמות אפיל בראייה אחת וחומרא זו שקבלו על עצמן היא מחללת בהרבה מקומות בנמרא ונראה סתוך כך שחכמים ראו חומרתן טובה וצריכה והיו רבנים נמצא שם הנשים דמים אפילו בראייה אחת דמי נידה נדירה וצריכות לספור שבעת ימים נקיים וכן כר אשה שמוצאת כתם במקום שראוי לחוש לו אלף שבתמים מרבנן כי מן התורה אין אשה שמטמאה עד שתרגיש בעצמה דם טמא אתה ש' דם יהיה זיבה בבשרה כלו שתרניש אותו אעפ"ל כבר החמירו חכמים על הכתמים והצריכו ספירת שבעה עליהן והפסק טהרה ולפיכך אם מצאה כתם כשיציר האוסר במקום שראוי לחוש לו צריכה לישב עליו גם כן שבעה נקיים ומאומתי האשה מונה שבעה ימים נקיים מסחרת יום שפסק היום לגמרי כיצד ראתה ב' ימים או ב' בודקת עצמה תדיר אם פסק היום ביום שני או ביום שלישי אפילו בשחרית אינה מונה שבעה מאותו יום שפסק אדם בו אלא למחר בודקת עצמה פעם אחת ומתחלת לספור ל מאותו היום ובדא שראתה ב' או ג' ימים או עוד אבל לא ראתה אלא יום אחד אלף שבאותו היום בדיקת עצמה והפסקה בטהרה אינה מונה מיום הסחרת שחוקת הימים הראשון כולו טמא והחוקק מניין פתוח כל אותו היום וחוששין שמוא דמיה חזרו לה לאמר בדיקתה ושפעה כל הלילה

Eccc

הלילה ואין יום שנ זה לראית מן המנין יאפי בדקה עצמה מבנה חוששין שמא עם סיוק ידיו ראתה אלא אם כן היו ידיו בין ענינה כל בין השמשות בלומר שבדקה עצמה והניחה בפנים סוף או בעד לבן מבעוד יום ועמד שם בין השמשות עד הלילה ולא מצאה עליו רם כלל בענין זה אפשר שנ' שתחליל למנות סיום המהירות והניצאה בתם אין מחסיר בה כל כך שצריך אותם יום הפסק נהיה מלמד היום שמצא בו הכתם כמו שאמרנו בראה יום אחד לבד אלא ודאי מכיון שבדקה עצמה אחר שמצאה הכתם ומצאה מהור סיור ? נקים חץ סאתו יום שמצא הכתם כלומר שמתחלת מנינה למחרת של יום שמצאה בו הכתם כדן אשה שראתה רם שני ימים או שלשה כמו שאמרנו למעלה כל ל ימים צריכה האשה בדקה כל יום יום ויחידה את בוק יום ראשון בכדן שהיא מחירת יום שהספיקה ושם לא כדן אלא עליו עליה כמה ימים אחר השבעה בדקה עצמה בשערת מבינה ודיוה שבער הספיקה כשהיה נרם לבן לא בדקה לא כיום ראשון ולא כיום שביעי אפי' כשהיה בלילה שביעי ואעפ' שהפסקה בטוהרה נרם לבן או ענין זה כדן אינו ? ימים שבעה מנין שרא בדקה בהן לא כהיתה ודאי בסוף יצריכה למנות סיעת שבדקה ? ימים ג' ימים יאפשר שעיקר דבר זה מכיון שהחזירו צורה וספרת יד ואחר חזרה יסבין שרא בדקה לא כהיתה ולא בסוף אין כאן ספירה ובדקה זו צריכה האשה לעשותה בצמר נפן נקי הנקרא בלע קוסה או צמר לבן נקי ויד או בבגד פשתן לבן שסחמת ושני הוא רק וסוף יהיו לבנים כדי שיהא ניכר יפה בהן כל סרא ארסימו' ואלו הנברים שבודקת בהן נקרא בנמרא עדים וכשבדקת צריכה להכניס דוד כלל חורים וסדקים שבאותו מקום ואם מצאה עליו אחר כן שום מראה ארום ממנה כל בדקה שאינה עשויה כך אינה בדיקה אפי' הבנייה העד כמות מקום ולא בדק' בחזקת וסדקן אינה בדקה יפה שאין זה קרי אלא קינות וכל שכן שאין שינוי חלוקה עולה לבדיקה ל ימים נקים אלו צרכים שיהיו רצופים שלא הפסק טימאה סביבתם אפילו ישנה לה כל הימים ולא ראוהו ימים השביעי אפילו מקרב ראתה דיו ו סותרת כל סנינה וצריכה Plura alia de materia habentur in Rabbi Levi, pag. 83. praecepti est *אֲדָלָאֵרֶס* : ועקר עליה ושכב את הנדה במזר מכיון שהקדה בה חייב כרת בשונג מכיון חסאח קביעה וכן הנדה אינו נקרא טסיר אלא *Transgressor, qui rem habuerit cum menstrualis protervae, ex quo dandavis*, (huius phrasedos sententia infra habes S. 209.) *reus est exterminii; si ex ignorantia deliquit, sacrificium offert filium*. *Filius autem menstrualis non vocatur spurius, sed proles imbonesta.*

CCVIII. שלא נתן מרענו למול. Ne

quid de femine nostro offeramus Molech : שלא נתן קצת סכנונו להעבירם לפי, Vel, לא שהיו עושין תני אדם בזמן מלך חזרה שהיה שמו מולך שנ' ומרען לא תחן להעביר למולך מ, צת הרען ונכפלה האזהרה *Ne quos tradamus filios nostros, ad traducendum eos coram Idolo*, (quod solenne fuit hominibus tempore Legislationis) *cujus nomen Molech, q. d. Et e femine tuo ne des, ut transire facias Idolo Molech Levit. 18. v. 21. Repetitur autem haec admonitio* : *Ne reperiat in te, qui transire faciat filium suum.* Ritum huius Idololatrie ita describunt : וכן היו עושין האב מיכד : לנותרים לשם שקצ' כעין מה שכת בקרבנות כשרים ונתנם אל הכהן ואפשר שהכוסרים עושין בו תנופה או הנשה לפני המולך ואחר כך מחזיקין אותו לאב ומבעידין את גדולה לפני המולך והאב לוקח בנו ומעבירו בלהב האש וכן אמר בירושלמי אינו חייב עד שומסור למסור ויסלנו ויעבירו ודעת הרש"א והרמב"ם שלא היתה שורפו אלא העברה היה להעבירו לבד ומסין שהעבירו כמו שהיה רכנס להעביר חייב ודעת הרמב"ם לא שהיה מעבירו בלהב עד שנשמתו יוצאת *Sacra hac ita peragebant* : *Pater tradebat eum (filium) sacrificiis, nomine Idoli, eo modo, quo scriptum est de legitimis sacrificiis* ; *Et dabit ea sacerdoti, Levit. 15. 14. Fieri autem potest, ut, vel vomitent illum, vel adducant Molecho, posteaque reducant Patri. Tum ignem incendunt magnum coram Molecho, acceptumque filium suum pater tradit per flammam ignis.* *Unde dicunt in Hierosolymis. Non reus fit, usque dum tradiderit eum sacrificiis, eumque projectum traduxerit. Volunt autem R. Sol. Jarchi, et R. Moise, fil. Mainm. quod illum (pater) non combusseris, sed quod culcus in hoc constiteris, ut traduceret eum tantum, et quod, postquam eum more illorum traduxisset, reatum contraxerit. Sed Rab. Moise, fil. Nachman statuit, quod per ignis flammam tam diu eum traduxerit, usque dum egressa fuerit anima ejus. Rationes ejus existant in Comment. in Pentat. que adornavit. Cur vero noluerit Lex in generali interdictio de Idololatria acquiescere, sed speciale hoc de Molecho accesserit, ratione non caret. Mamonid. factum hoc esse scribit; לפי שהיתה עבודה רעה ביותר והיו מרדיק בה הדבה באותו זמן גמור' בה אחרת מלמד כל האזהרות על הרבה בנדה *Quia haec Idololatria praeceteris turpis fuerit, cui eo tempore multi adhaeserunt, ac proinde propriam ei deflendam admonitionem, praeter crebras alias in Lege contra Idololatriam editas.* Rab. Nachmanides autem existimat, peculiarem plane, & diversam, huius*

hujus, quam cæterorum de Idololatria interdictorum esse rationem. Cur vero Scriptura ponat tantum קצת partem seminis, id, Rab. Levi monente, factum forte fuit מפני שהבימרים השקרנים היו בזה מוכשחים אפי' הן כי על ידי תקרובת בזה יצלה שאר ירעו בכל אשר יפנה ויהיה דברם יתאבה ויתפח אליהם כמית ויריו תרכיף לא רצו מתחלה לקבוע החק רק במי שיש לו זרע מלבד אושו שהוא נותן להם פן ממנו מלשמוע אליהם הן לשורפו למסור הן להעבירו בתוך זלזה כדעת קצת המפרשים ולמנעו יבטיחו גם כן על הכרכה והמאמר בנשואים ויתפתו אליהם סימן כך הפתאים quia falsi flamines patri prolis spondebant, beneficio oblatis filii prospere habiturum reliquum ejus semen, quocunque se verto- res, adeoque domi suæ locum habituram benedictionem & prosperitatem. Utque dol- lus facilis succederet, nullam initio fixe- runt legem, nisi illi, cui prater semen datum aliud superesset, ne obsequium detraherent, sive comburendus plane fuerit filius, sive traducendus tantum, juxta quasdam Interpretes, per flammam, & us certos eos redderet benedictionis & prospe- ritalis in reliquis, & sicque his blanditiis commodius simplices pellicerent. De obje- cto & modo transgressionis ridicule sic loquuntur Talmudici: העביר ולא חייב עד העביר ולא מסר פטור ושאינו חייב עד שיעביר מקצו זרעו וינהי מקצתו ושחייב בין על זרעו כשר בין על זרעו פסול ושחייב על כל יוצא ירכו בנים או בנות בין בנים או בנות בנים עד לעולם אבל אם העביר אחיו או אחיותיו או אבותיו או שהעביר או כני בנים עד לעולם אבל אם העביר עצמו פטור Qui tradidit, sed non traduxit; vel traduxit, sed non tradidit, liber est. Neque reus fit, nisi traduxerit par- tem tantum seminis sui, alteram vero re- linquat. Reatum autem contrahit sam pro- pter semen legitimum, quam illegitimum: Nec non propter omnes ex semore ejus exeuntes posteros, filios, & filias, filios & nepotes in saculum usque. * Si autem frater aut sorores, aut parentes suos tra- duxerit, aut semetipsum, liber pronuntia- tur. De cæteris specialibus consulatur Talm. Mass. Sanhed. cap. 7. Maim. Hil. & cap. 6. סמך N. S. 140. סמך S. 44. וניהנת בכל מקום ובכל זמן בזכרים ונקבות ועובר על לאו זה במסור זרעו ודעם והתראה נסקל בזכר שדען ריני נפשות וזאם אחי עדים יתראה חייב כרה ונשינו וזאם רבניא חטאת קבועה. Usus ejus omni loco & tempore obstringit sexum utrumque. Trans- gressor negatur remerarius, si, præmissa exhortatione, testibus convictus fuerit, la- pidibus obruitur, tempore, quo judicis ca- pitalia exercent. Sed si admonitio & tes- tes desunt, reus fit exheremini. Per igno- Thes. Antiq. Sac. Tom. III.

* Ridicula sane explicatio, & distinctio.

*vantiam commissus error fixo sacrificio elu-
itur. Legi huic etiam Gentiles subjiun-
tur.*

שלא לבוא על הזכרים ש' ואת CCIX. וזכר לא תשכב משכבי אשה חוברה היא *Non esse cum masculis concumbendum*, q. d. Cum muliere autem non concumbas concubitu mulieris, abominatio est *Levir. 18. vers. 22. Repetitur hoc interdictum, secundum Maim. Deut. 23. v. 7. לא יסב נכרה מבני ישראל. Ubi tamen Onkelos in Targ. aliter: לא יסב נכרה מבני ישראל. Ne ducat vir ex filiis Israel uxorem ancillam, scil. כנענית Conaniticam. Maimon. vero, locum Deuter. existimat, tantum inservire adhibere לחוק אזהרה בזה* At Rab. *Nachmanides*. יחשוב לאו ולא יהיה קדש לבד נכנית בנינו איש מזמן לזמן בדרך Vel, ut paulo superius jam dixit; להיות נשכב מן הזכרים בידוע מהם; *Ratio* בארצות היש מעולם, קר וזר לפי שהיו חפץ ביישוב עולמי, *propterea* אשר ברא ולכן ציים לבד ישתחו וזרם במשכבי הזכרים כי היא נאמרת השחתה שאין בדבר תועלת פרי ולא מצויה עברה כלבר שענין אותו טרופ נכאם ומכוער הוא מאד בעיני כל בעל שכל והאיש שנכרה לעבור ביראה לא ראוי להתנולד כמעשים לעלמים אחרים וכן

אמאור להשיא אשה לקטן דכעז וזנת הוא וכן שלא ישא אדם זקנה ועקרה שאינה עובר עליה מכיון: *Valet hoc interdictum omni loco & tempore*, וזאת הלא שהערה כלומר שהבנים ראש העשרה בלבד חייב כקילה ואם אין עדים והתראה חייב ברת בסוף חייב לבתול הנאמרת והוא מן הערויות שנצטוו עליה כל בני העולם בכלל בין ישראל או שאר כל האומות וזכר היום במלך שראה בעצמו כי אפילו עבדים כנענים ישגו בכלל איסור זה של זכר ונהרגו עליו אע"פ שאינן בכלל איסור ערויות של קורבה שהם מותרין אפי' נאמן ונאחזין לפי שהם יצאו מכלל עבדים וכלכלי ישראל לא באו אף על פי כי אסור וכן איסור בהמה שזה לכל שהבא על: *Sed & hoc statuunt* ארם ריבוי או הביא זכר עליו אם ישגו בדרלים נסקלים ואם היה האחד גרול והאחר קטן עד מ' שנים ויום אחד שניהם פטורין מדאורייתא ומכין הנזול מכת מדרות מדרבנן ואם היה האחד קטן שלא הניע כלל י' שנה היה אחד אבל מכל מקום הוא מ' שנים ויום אחד ולמעלה הנזול נכדי בין שבה עליו או דביא על עצמי והקטן פטור מדאורייתא ומכין אותו מדרבנן ואחר הבא על הזכור או הבא על אגד וניגס בדרך זכריות חייב על דרך נקבות פטור מדאורייתא ומכין אותו מכת מדרות מדרבנן הגמטום ספק יש בו ולפיכך אסור מדרבנן ומגדורניגס מותר לישא אשה ומפני חשש

משכב
Eccc 2

משכב זכור אסור אל שלא למסור חינוך
ישר לעולם ללמד ספר או אוסנור ספני
שכולן השורק על משכב זכור:

שלא לשכב עם הבהמות בין שנה CCX.
האיש על הבהמה או שהביא בהמה עליו
הכל בכלל ובכלל בהמה חיה גם כן שנ'
ובכל בהמה לא תתן שכבתך: משרשי
המצוה שהשי הפע שיהיו כל המינין שברא
בעולמו עושין פירו למינה' וכמו שבא בכתוב
בתולדת הבריאה שכתוב בכל מק וסין
למינהו ומחיות הפצו בה בזה לא תמצא
ברכה וגרולה כמו שהיה בהפך כמו שידוע
לנו בפרדות שבאות מתערבות שני מינין
שאין פרות וזכות: וכן כל אילן המורכב
משני מיני אילנות לא יצלה לעשור פרי
כמוהו וכל שכן בסין האדם שהוא סבחר
כל המינים שאין ראוי שיתערב בסין הבהמה
הפחות והגדול: מדיני המצוה מה שפירשו
אל שאין חילוק בזה בין בהמה גדולה לקטנה
שנ' ובכל בהמה בלוי אפי' ביום לידתה
ואין חילוק בין הבא עליה כדרכה או שלא
כדרכה בכל ענין סבין שהערה בה בלוי
שהכניס ראש העטרה או הערת הבהמה כי
שניה נסקלק הוא והיא אם הוא נחל כלום
שהגיע לכלל עונשין והוא מה: אבל בשינו
אין הבהמה נסקלת ואם יש לו מתשע שנים
ויים אחר ומעלה הבהמה נסקלת על יד
והוא פטור עד שיגיע לכלל עונשין וסכל
סקים ראוי ליכור ואם הוא פחור מט
שנים ויום אחד אפילו הבהמה אינה נסקלת
על יד: ומה אסור זה בכל מקים ובכר
זמן ועבר עליה במויד ויש עדים והתראה
נסכל כמו שאמרנו ואם אין עדים בכרת
בשנ' הייב רביא חטאת רבית בכתוב:

שלא תשכבה הנשים עם הבהמות CCXI.
שנ' ואשה לא תעמד לפני בהמה לרבעה
וכתב דרם במזל שזה מצוה בפני עצמה
בחשבות המצות ואינה נכנסת בכלל המצוה
שלפניה לפי שאסור הזכר לבוא על הבהמה
ואסור האשה שלא תביא בהמה עליה שני
אסורין חלוקין הן ולולי חלאו שבא עליהן
בפי' לא היו נלמדים זה מה והביא דאיה

ממה שאמרו אל בפרק א' סברות שלשים
ושש כריתות יש כתור' ומנו אותם ומנו
בכללם הבא על הבהמה לאחר והאשה
המביאה בהמה על עצמה לאחר עם היות'
מונים שם כללי ענינים: מדיני המצוה מה
שאסור אל שהאשה גדולה כלומר שהגיעה
לכלל עונשים שהיא בת שנים עשר שנה
ויום אחד שהביאה בהמה עליה בין גדולה
בין קטנה כיון שהערת בה בין כדרכה בין
שלא כדרכה שתהיה נסקלת היא והבהמה
ואם האשה קטנה כל' פחותה מ' שנים
ויים אחד הבהמה נסקלת יהיה פטורה
וראוי ליסרה: ואם היא פחותה מ' שנים
ויים אחד אפילו הבהמה אינה נסקלת על
יד: ומה אסור זה בכל מקום ובכל זמן
והעוברת עליו והביאה בהמה עליה חייבת
סקילה כמו שאמרנו ואם אין עדים והתראה
היא בכרת ובשונג חייבת להביא חטאת
קבועה וכבר אמרנו שבכל שונג אין הבהמה
נסקלת ואפ' שאמרו אל בטעם סקילה
הבהמה כדי שלא יאמרו בני אדם זו היא
שנכשל בה פלוני זה לא נאמר אלא במויד
כי הוא הכשיל הגדול אבל שונג קצת אינו
ישבו: נמצא לפי דברינו שאין אסור על
דעכו משום ירודה אלא אם ואשר אב
ואחיות מאם ואשר איש וזכר ובהמה
והעבדים אינן בכלל אסור עריות שלקורבה
Plura de: וסותרין אפי' באטם ואחותם
suggerunt Talmud. Sanhed. Ke-
rith. Jebham. Kethubb. Kiddusch. Chinn.
S. cit. qui & hoc ex Maim. observat
omnia hac scelera mortis, etli diversis,
supplicio multari. שאלה העריות שכתבו
בהן שהן בכרת בא עליהן הכרת בלשה
התורה סבאר וכמו שאמר הכתוב אחר
מונינם כי כל אשר יעשה סכל התועבות
האלה ונברתו הנפשות העשות מקרב עמם
וכמו כן כל אשר כתבנו בהן שהעובר עליה
חייב מיתת כ' הוא כמו כן לשון תורה
אמנם התחלף הכיתה ואמרנו כ' צ"ח סקילה
ובקצתם חנק ובקצתם שריפה יש מהן מן
הכתוב ויש מהן נקבלר:

S E C T I O XVII.

DE PRÆCEPTIS PARASCHÆ XXXI.

a cap. 19. Levitici ad cap. 22.

Affirmativa habet XIII. jubentia,

1. Timere parentes : 2. Relinquere angulum in agro usibus advenæ . 3. Eidem concedere spicilegium . 4. Angulum illi permittere in vinea . 5. Relinquere racemationem . 6. Justitiam judicem exercere . 7. Exorbitantem Israelitam reprehendere . 8. Eundem diligere . 9. Quarti anni proventum sacris destinare . 10. Revereri sanctuarium . 11. Colere sapientes . 12. Justam habere rationem librarum , ponderum , & mensurarum . 13. Comburare cum , qui supplicio illo dignus est .

Negativa vero XXXVIII. prohibentia :

1. Convertere se ad Idololatriam cogitatione , verbo , aut aspectu . 2. Facere Idolum vel sibi , vel alii . 3. Edere residuum . 4. Angulos agri omnino demetere . 5. Spicas decedentes , tempore messis , colligere . 6. Angulos vineæ absolvere . 7. Racemare . 8. Furto pecuniam auferre . 9. Inficiari depositam ab alio nobis pecuniam . 10. Jurare propter negationem facultatum . 11. Jurare falso . 12. Opprimere quenquam . 13. Rapere quicquam . 14. Mercenarii mercedem differre . 15. Maledicere cuicumque ex Israelitis , sive vir fuerit , sive femina . 16. Offendiculo esse in via homini integro . 17. Pervertere judicium . 18. Honorare magnum in judicio . 19. Obrectare . 20. Resistere sanguini sociorum . 21. Odio habere fratres . 22. In ruborem convertere Israelitam . 23. Ulcisci . 24. מִיִּזְכֹּרֵי חַיִּים . 25. Bestias diversæ speciei commiscere . 26. Diversarum specierum femina serere , &c. 27. Edere de praputio , i. e. arbore nondum tertium annum a plantatione egressa . 28. Epulonum more omnia edendo & bibendo consumere . 29. Augurari . 30. Præstigiis uti . 31. Circumtondere caput . 32. Corrumper angulum barbx . 33. Inscribere carni stigmata . 34. Consulere Pythones . 35. Hariolari . 36. Fraudibus uti in mensuris . 37. Maledicere parentibus . 38. Insistere institutis gentium .

CCXII. לִירוֹם מִהֶאֱחָזַת בְּלוֹם שִׁיתֶּנָּה .
הָאָדָם עִם אָמוֹ וְאָבִיו הִנֵּהנָה שְׂאֵדָם נוֹהֵג
עִם מִי שִׁירָם כּוֹסֵנוֹ שֶׁנִּי אִישׁ אָמוֹ וְאָבִיו
חָרָא וְלִשׁוֹן סָפְרָא מִיִּזְכֹּרֵי מוֹרָא לֹא יִשָּׁב
בְּמִקְוֵמוֹ וְלֹא יִדְבֵּר בְּמִקְוֵמוֹ וְלֹא יִסְתַּחַר אֶת
Timorem debere parentibus , i. e.
conversandum homini cum patre & matre
eo modo , quo quis solet cum illo ,
quem timet , q. d. Quisque matrem
suam & patrem suum timeat . *Sipbra* .

Qualis hic timor? Non sedebit loco ejus.
neque verba ejus refutabit . Quærent
Rabbini I. הֵיכֵן מוֹרָאָם אֶבְרָם וְאַבְרָהָם
שֶׁאֵפְסִילוּ הַכּוֹהֵן וְיִרְקוּ בְּפָנָיו לֹא יִכְלִים אוֹתָם :
Quo usque se extendit reverentia paren-
tum? Etsi percussissent eum , aut spuro
faciem ejus tenevint , non tamen ignomi-
nia afficiet eos . Mandarunt interim , sub
pœna excommunicationis , לְבַל יִהְיֶה אָדָם
אֶת בְּנוֹ נֹדֵד לִפְנֵי שֵׁשׁ כְּדִבְרֵי מִשּׁוֹם וּלְפָנָיו
עֵיר

האר' חלק אחד מפירותיו בשדהו ויפקירם
 שיהיו בו הצרכים תראה בנפשו שובע
 רצון ורוח נבון ומבורך וכי השי' השביעו
 כטובו וגם נפשו בטוב חלק והמאסף הכל
 אל הבית ולא ישאר אחריו ברכה שיהיו
 בו האבינונים אשר ראו השדה בקטיתה
 ויתאו תאוה אליה לסלא נפשם בה כי
 רעבו יורה בנפשו בלי ספק רוע לב ונפש
 Voluit Deus benedictus, ut
 populus, quem elegit, redimetus esset omni
 virtute & praeslantia, animamque ha-
 beret benedictam, & spiritum voluntarium.
 Jam autem scripsi, actionibus perfici ani-
 mam, ut bona reddatur, & benedictio
 Dei in eo moretur. Neque dubitandum,
 quia, dum homo relinquit partem fru-
 ctuum suorum, in agro suo, eosque pu-
 blico usui, ut juventur inde egeni, expo-
 nit, & benedictum, & quod be-
 nedeat anima sit satiat, & proinde ani-
 ma ejus in bono permanens. At, qui
 omnia plane colligit, nullamque post se
 benedictionem relinquit, quae usui cedat
 rum, qui in agro stantem videntes
 fegerem, desiderio illius magna tenentur,
 ut famelici impleant animas suas, indi-
 cat, procul dubio malitiam cordis, &
 anima prava invadet eum. Idem scriptus
 est praeceptorum יפרט ושכחה יפרט
 de spiculis, ma pulo
 per oblivionem relicto, acinis deciduis, &
 racematione. Canones de hac lege sunt,
 I. הקוצר או החולש חייב בפאה ואם עבר
 וקצר הכר נותן מעט מן הקציר לעניים
 Qui meris, aut evelit, debet relinquere
 angulum. Transgressor, qui omnia mes-
 suerit, ex ipsa messe aliquid distribuit
 pauperibus. II. אדם חייב להוסיף בפאה
 לפי נודר השדה ולפי רוב העניים ולפי
 Homo debet aliquid addere
 angulo pro ratione magnitudinis agri, mul-
 titudinis pauperum, benedictionis seminis.
 III. אין במתנות עניים אלו טובת הנאה
 לבעלים אלא הם נותנים אותם בעל כרחם
 Nihil ex his muneribus pauperum redit
 utilitatis ad possessores, sed necessario il-
 la pauperes (nisi nulli obvii sint) aufe-
 runt, IV. שאם אין עניים שיטלו הפאה
 שמותי לבעל השדה ליטלה שנ' לעני ולגר
 Quod si
 nulli fuerint pauperes, qui angulum de-
 metant, permittitur usus illius possessori
 agri, q. d. pauperi & proselyto, non au-
 tem, ut Rabbinis explicant, corvis & ves-
 pertilionibus. V. Generale hoc preceptum
 completitur של הפאה כק
 חבואה או של אילן כל אוכל שדירלו
 מן הארץ ונשאר ונלקט בולו כאחד ומכניסין
 איתו יקייים בנק החבואה יתבטל יתבטל
 ואנשים ושקדים וענבים היתום והאלמנה
 יתבטל יתבטל יתבטל יתבטל

id est, להניח הפאה מן החבואה שנ',
 לעני ולגר תעוב אותם אחר שיהי לא
 Relinquendum angulum
 sus, q. d. Pauperi & prosely-
 to relinques ea, Levit. 19. v. 9. po-
 stquam autem dixisset: Non finies (ri-
 gide demetes) angulum agri tui. Et
 quamvis, proselyti nomine, in ejusmo-
 di rebus נר קדש Inquilinus iustus, in-
 telligatur, non tamen arcent Magistri
 tuos מפני דרכי שלום in quos, studio
 pacis, eandem licet exercere benevolen-
 tiam. Quid vero פאה sive angulus?
 עין הפאה הוא שיהי האדם נעזר
 שיקצור חבואתו מעט מן החבואה מעט
 בקצה השדה ואין לשאר זה שיעור מן
 התורה אבל חכמים נתנו שיעור לדבר
 Ratio anguli bu-
 tus est, ut quis, tempore messis, aliquid
 proventus suo in termino agri, relin-
 quat; cui tamen κατὰ δυνάμιν in Ley,
 nulla est mensura: Sapientes vero illud
 definiunt parte sexagesima. Nempe, כי
 השי' רצה להיות עמו אשר בחר מעשרים
 בכל מדה טובה ויקרה ושיהיה להם נפש
 ברכה ורוח גריבה וכבר כתבתי כי מתוך
 הפעולה יתבטל יתבטל יתבטל יתבטל

האר' חלק אחד מפירותיו בשדהו ויפקירם
 שיהיו בו הצרכים תראה בנפשו שובע
 רצון ורוח נבון ומבורך וכי השי' השביעו
 כטובו וגם נפשו בטוב חלק והמאסף הכל
 אל הבית ולא ישאר אחריו ברכה שיהיו
 בו האבינונים אשר ראו השדה בקטיתה
 ויתאו תאוה אליה לסלא נפשם בה כי
 רעבו יורה בנפשו בלי ספק רוע לב ונפש
 Voluit Deus benedictus, ut
 populus, quem elegit, redimetus esset omni
 virtute & praeslantia, animamque ha-
 beret benedictam, & spiritum voluntarium.
 Jam autem scripsi, actionibus perfici ani-
 mam, ut bona reddatur, & benedictio
 Dei in eo moretur. Neque dubitandum,
 quia, dum homo relinquit partem fru-
 ctuum suorum, in agro suo, eosque pu-
 blico usui, ut juventur inde egeni, expo-
 nit, & benedictum, & quod be-
 nedeat anima sit satiat, & proinde ani-
 ma ejus in bono permanens. At, qui
 omnia plane colligit, nullamque post se
 benedictionem relinquit, quae usui cedat
 rum, qui in agro stantem videntes
 fegerem, desiderio illius magna tenentur,
 ut famelici impleant animas suas, indi-
 cat, procul dubio malitiam cordis, &
 anima prava invadet eum. Idem scriptus
 est praeceptorum יפרט ושכחה יפרט
 de spiculis, ma pulo
 per oblivionem relicto, acinis deciduis, &
 racematione. Canones de hac lege sunt,
 I. הקוצר או החולש חייב בפאה ואם עבר
 וקצר הכר נותן מעט מן הקציר לעניים
 Qui meris, aut evelit, debet relinquere
 angulum. Transgressor, qui omnia mes-
 suerit, ex ipsa messe aliquid distribuit
 pauperibus. II. אדם חייב להוסיף בפאה
 לפי נודר השדה ולפי רוב העניים ולפי
 Homo debet aliquid addere
 angulo pro ratione magnitudinis agri, mul-
 titudinis pauperum, benedictionis seminis.
 III. אין במתנות עניים אלו טובת הנאה
 לבעלים אלא הם נותנים אותם בעל כרחם
 Nihil ex his muneribus pauperum redit
 utilitatis ad possessores, sed necessario il-
 la pauperes (nisi nulli obvii sint) aufe-
 runt, IV. שאם אין עניים שיטלו הפאה
 שמותי לבעל השדה ליטלה שנ' לעני ולגר
 Quod si
 nulli fuerint pauperes, qui angulum de-
 metant, permittitur usus illius possessori
 agri, q. d. pauperi & proselyto, non au-
 tem, ut Rabbinis explicant, corvis & ves-
 pertilionibus. V. Generale hoc preceptum
 completitur של הפאה כק
 חבואה או של אילן כל אוכל שדירלו
 מן הארץ ונשאר ונלקט בולו כאחד ומכניסין
 איתו יקייים בנק החבואה יתבטל יתבטל
 ואנשים ושקדים וענבים היתום והאלמנה
 יתבטל יתבטל יתבטל יתבטל

lum proventus, quam arborum. Omnis ci-
bus, cujus incrementum est ex terra, qui-
que relinquitur & colligitur, eodem ha-
betur loco, cumque in censum referunt bu-
jus constitutionis, ut est proventus, legu-
men, siliqua, nuxes, amygdala, uvæ, oli-
væ, dactyli, & similia; quæ Legi de an-
gulo subijciuntur. IV. מניחת הפיאה.
אלא כסוף כרי שירעו העניים מקומה.
Nonnisi in fine relinquunt angulum, ut lo-
cum ejus pauperes norint. Quid facto fue-
rit opus in agro, quem fratres vel lo-
cui dividerunt; aut cujus partem quis al-
teri vendidit; ubi ipsi pauperes inter se
angulum distribuunt, &c. tradunt Talm.
in Massek. Peah. וגוהנה מן התורה בכרים
ונקבור בין כישראל בין בנה ולוי ובארץ
ישראל וקא ויבזן שישראל שם בתריסה
ובמעשורת כרעה הרמב מלך שאסור כי
תרוסה ומעשורת אינן נהגין אלא בארץ
ובזמן שישראל שם דקא ומדרבנן נהגין
אפי בחוצה לארץ ונת הוא לל שישראל לו
דהוא הרץ לשאר מנהג עניים שהם כולל
נוהגת בחוצה לארץ מדברי סופרים ועובר
עליה ולא הניח פיאה בארץ בזמן שהיא
ביישובה כטר עשה זה וחייב לתת מן
הפירות שער הפיאה לעניים ואם אכרו
או גשרפו כל הפירות קודם שיתן מהם כלום
לעניים לוקה משום לא דלא תכלה פאת
יג' מניח שאין בידו עוד לתקן הלאו אבל
כל זמן שיש בידו מן הפירות נתן מהם
ובטור בכך. Obstringit, ex Lege, mascu-
los & famellas, Israelitam, Sacerdotem,
& Levitam, sed in terra Israelis tantum
eo tempore, quo Israelite ibi fuerunt; con-
suetudo de Teruma, & decimis, secundum
Maimonidem, qui vult, Terumas & deci-
mas tantum receptas esse in terra Israe-
lis, & precise eo tempore, quo Israelite
ibi habitabant: At Rabbiorum instituto,
usitata sunt etiam extra terram; Illorum
videlicet Magistrorum, quibus placet, ean-
dem rationem esse reliquorum munerum
pauperum, quæ omnia, ex Scribarum de-
creto, etiam extra terram locum habeant.
Transgressor, qui angulum in terra eo
tempore, quo incolebatur, non reliquit, ir-
ritum fecit hoc affirmativum, tenebaturque
de fructibus suis dare estimationem angu-
li pauperum. Si autem fructus omnes pe-
rierint, aut incendio consumi fuerint, an-
tequam quicquam de illis dederit pauperi-
bus, vapulat propter negativum; non ti-
mes angulum, &c. ex quo nempe non am-
plius est in manu ejus, unde negativum
hoc corrigat: Quandiu vero tantum in
eius fuerit manibus, licet eo pronuntietur.

CCXIV. לקיב הקט לעניים והוא מה
שטפל סתק הסגל בשעת קצירה או מתוך
היד בשעת תלישה שנ' בלקט לעני ולגר
תעזב אותם. Relinquendam collectionem,
scu spicilegium pauperibus. Intelligitur au-

tem omne quod decedit de falce tempore
messis, aut de manu tempore evulsionis,
quemadmodum dicitur de collectione; Pau-
peri & advenæ relinques ea; Levit. 19.
v. 9. Monent porro Rabbini: שכולל
אחת או שתיים לקט שלש אינו לקט כלומר
שאם נפלו שלש שבלים או יותר ביחד מיד
הקוצר בלא אונס אבל הכהן קוצ בידו ונפל
אין זה לקט. Unam vel duas spicas esse
collectionem, sros non item. Id est, si tres
aut plures spica pariter exciderunt manu
messoris, absque violentia; Sed si spina
laeserit manum, atque deciderit, non est
illa collectio. De collectione dubia, pro-
ventu reperto in formicarum antris, &c.
dileptatur in Talm. Massek. Peah. Maim.
Hil. Mattan. anil. cap. 1. & 4. סוכן A.
S. 156. 157. 159. 160. Locus, subjectum,
pœna transgressoris ex precedenti Lege
repeti debet.

CCXV. מצות הנחת פאת הכרם. Pra-
ceptum de relinquendo angulo vineæ. Id
est, להניח פיאה בכרם ופיה וזו של כרם
הוציאה הכתוב בלשון עוללות כלום שנצטוו
שנשאיר כל העוללות שבכרם לפיאה והיו
דכתיב לעני ולגר תעזב אותם אחר שזכר
וכרמן לא העולל זה דעת הרמבם במהר
בגדליה דכרם שהם במקום פיאה שבשאר
אילנות והרמבם ל' לא פירש כן
Relinquendum angulum in vinea; Angulum autem
hunc Scriptura exprimit nomine racemationum.
Sensus est, ut relinquamus
omnes racemationes, quæ in vinea sunt,
anguli loco, juxta id quod scribitur, pau-
peri & protelyto relinques ea, postquam
præcessit; & vineam tuam non racema-
bis, Levit. 19. v. 10. Ita sentit R. Moi-
monides de ויוללות הכרם
vineæ, quæ idem sunt, quod in arboribus
anguli; Aliter tamen explicat R. Nach-
manides.

CCXVI. לעזוב פרט הכרם והוא מה
שיחפרד ויפלו מן הענבים בשעת קצירה שנ'
לעני ולגר תעזב אותם אשר שזכר ופרט
כרמן לא תלקט. Relinquenda decidua vi-
neæ, id est, omne quod separatim decide-
rit ex vitis, tempore vindemæ, q. d. pau-
peri & protelyto relinques ea, Lev. 19.
vers. 10. Postquam præcessit; acinos vi-
neæ tuæ non colliges.

לשפות בצדק שנ' בצדק תשפט
CCXVII. Juste judicandum, q. d. In iusti-
tia judicabis proximum tuum, Levit. 19.
vers. 15. Hoc præcepto mandari volunt
sibi Judei I. להשוות בעלי הדין אחד
שלא יכבד הדין אחד מבני הדין יותר מן
האחר. Ut pari loco habeant partes liti-
gantes, neque judex unam alteri præferat.
Unde tum in Siph. tum ipso Talmude
hæc Legis verba sic explicantur: בצדק
תשפט עמיתך שלא יהא אחד עימד ואחד
יושב ואחד סוכר כל צרכו ואחד אימר לו
קצר

neut, ne quis ex ignominia alterius, famam & nomen sibi quærat. Unde dicunt: המתבדר בקלח תבירו את לו חלק. לעולם הבא. *Qui se honorat ex ignominia facii sui, non habet partem in seculo venturo.* Contra vero, המתנהג עם תבירו, רך אהבה ושלוש וריעות ומקשש ומועלתם ושם במוסרם עליו הכתוב אמר ישראל אשר אחפאך. *Qui proximum suum amice, pacifice & familiariter tractat, commodum ejus querit, de bonis illius gaudet, de eo dicit Scriptura: Israel, quia in te glorior; Esaiæ 49. vers. 3.* Et hoc præceptum omnes obligat, omni loco & tempore. Quisquis vero vel proximo, & facultatibus ejus non caverit, vel quocunque illi modo molestus fuerit, non modo irritum reddit affirmativum; sed & Legum de damnis (de quibus supra) reus est.

CCXX. מצוה נטע רבע. *Præceptum de planta quarta, Neinpe, רבעי, להיות נטע רבעי, מלו קורש פי כל פירות היצאים באילן בשנה הרביעי' לנטיעתו הם קורש כלומר שהם נאכלים לבעלים כמו מיצר שני בירושלים והו קדשון שו ונטעתם כל עץ מאכל ובשנה הרביעית יהיה כל פרי קורש הרמים ליי יבא הצי' יצא לבעלים והו חלולים הוא שיאכלוה הבעלים בירושלם והו החלול זה יקראו חכמים בכל מקום רבעי יבספרי דורש שננטע רבעי והוא לבעלים סרכת ואיש את קרשיו לו יהיו שאמרו שם איש את קרשיו ו' משך כר' הקדשים ונתנם לכהנים ולא שיר מהם אלא תורה ויגמלים ויסת וימיער ברמז יבספרי שני *Plantam quartam totam esse sanctam, id est, fructus plantæ ex arbore, anno quarto plantationis, sanctos esse, id est, comedi a suis possessoribus, quemadmodum decima secunda, Hierosolymis.* Hæc enim est sanctitas eorum, q. d. cum plantaveritis, cujuscunque generis, arborem fructiferam, quarto anno erit omnis fructus ejus sanctitas Jehovæ, *Levit. 19. 24. quod de possessoribus intelligendum esse volumus.* Ita per laudes significari censendum, ut comedant eos (fructus) possesores Hierosolymis. Hæc enim laudatio est, quam Sapientes ubique quartam appellant. In Siphri quidam quartam plantam possessoribus adjudicari, ex eo probant, quod scriptum est: Et cujuscunque sanctificata ipsi sacerdoti erant; *Num. 5. vers. 10.* Quia dicit ibi; Cujuscunque sanctificata, &c. omnia extrahis [intelligit] sancta, quæ sacerdotibus tradit, e quibus nihil relictum, nisi sacrificium Eucharisticum, pacifica, Pascha, decimas jumenti, decimas secundas, plantam quartam, quæ debentur possessoribus. Prima hujus præcepti ratio est, שרצה האל להיות הארץ*

סעיר להלך השי בתחלת מבחר פירותיו אילנותיו כדי שינח עליו נועם השי וברכתו ויתברכו פירותיו כי האל הטוב חפץ בטוב בריעותו לכן צוו להעלותם ולאכול אותם במקום שבחר בימי קדם לעבודתו בה כי שם צוה השי את הברכה ומבחר פירות האילן הם היוצאים השנה הרביעית. *Quia voluit Deus, ut esset homo excisatus ad laudem Dei Benedicti, primitiis electorum fructuum arborum suarum, ut habites super ipsum benignitas Dei Benedicti, & benedictio ejus, atque sic benedictionem consequantur fructus ejus.* Voluit enim Benignus Deus consultum bonitati creaturarum suarum. Proinde in mandatis dedis nobis, ut adducamus, & comedamus eos in loco, quem elegit olim in cultum suum, *Æde videlicet sacra.* Ibi enim Deus præcepit benedictioni. Selectissimi autem fructus arboris sunt illi, qui producuntur anno quarto. 2. ועד יש תעלה לארס בהיותו 3. ויעדו מצוה לאכול במקום ההוא קצת פירותיו כנזן זה מעשר שני ונם מעשר נהסה כי סתך נק יקבע מושבו או מושב קצת מבניו באותו רמקב ילכיד תורה כי שם יידי התורה ועיקר החכמה. *Habet & aliam hinc homo utilitatem, quando jubetur quosdam fructus suos, hos ipsos nempe, decimas secundas, & decimas jumenti, ibi edere.* Nam ejus beneficio vel sedem sibi quæret ibidem, vel quibusdam filiis suis ad discendam legem, quia ibi sunt Doctores Legis & fundamentum sapientiæ. 3. Nachmanides scribit, hoc fieri, לכבוד השי מראשית כל תביאתינו ולא נאכל מהם עד שנביא כר פרי בשנה אחת הלולים ליי והנה אין הפרי בתוך שלש שנים ראוי להקריב לפי שהוא מעט גם שאין נותן מעט בפרי או ריה טוב גם כי רוב האילנות לא יוצאו פירות כלל עד שנה רביעית. *Ut honoretur Deus Benedictus ex primitiis omnium provenientium nostrorum, neque de iis quicquam edamus, donec attulerimus integrum unius anni proventum in laudem Dei.* Ecce autem nullus fructus trium primorum annorum dignus censetur, cum quia modicus est, cum quia nullus in eo sapor, vel bonus odor. Insuper multe sunt arbores, quæ ante quartum a plantatione annum nullos plane proferunt fructus. Tandem igitur in cæteris etiam expectandum. 4. שהפרי בתחלת נטיעו עד השנה הרביעית רב הלחור הדבק מאד מדיק לניה ואיננו טוב לאכול כרג שאין לו קשקשר והמאכלים הנאסר' בתורה שהם רעים גם לנזף *Quia fructus ab initio plantationis ad annum usque quartum, refertus est humiditate lentæ, quæ non est corpori, neque ejus apta, sicut pisces squamis carentes, & reliqui cibi in Lego prohibiti, qui & ipsi corpori maligni sunt.* Hunc vero quar-

quarti anni proventum redimere licuit, juxta illud Rabbīnorum : הרוצה לפדות נטע רבעי פודהו כמו מעשר שני שהוא נפדה כלום שפודה הפירות כנסת ומעלה הכסף לירושלם יאם פודהו לעצמו מוסף חומש שכן הוא הדין במעשר שני אבל הפירה מעשר שני לאחרים אין מוסף חומש. *Qui redimere vult quartam plantam, redimit eam sicut decimas secundas, quæ redimi possunt, id est, quod, qui redimit eam argenteo, argenteum afferre debeat Hierosolymam. Si sibi illam redimat, quintam addit partem, quia ratio hæc obtinet in decimis secundis. At qui aliis decimas secundas redimit, quintam partem non addit.* Cætera, quæ in redemptione hujus anathematis observanda erant, exhibentur a Talmudicis, cap. ult. Maas. Scheni; Chinn. S. 220. Maimon. Hil. Maas. Scheni, &c. c. 9. סוף אפי' S. 137. סוף S. 253. בזמן כהן כהן בחרץ בזכרים ונקבות אבל לא בחוצה לארץ וכן כתב הרמב"ם כשם שאין מעשר שני בסוריא כך אין נטע רבעי בסוריא על וכל שכן בחוצה לארץ ויש מרבתי שחורנו היום שחיוי סוזה ו' הוא אפי' עכשיו בארץ ואפי' בחוצה לארץ נזהר כרם רבעי מדרבנן ולפי זה צריך כל אדם עכשיו לפדות פירות כרם רבעי שלו על שוה פרוטה או יותר גם אמר שמכריז על הפירה ואחר כך משליך הפדיון לים חסלה כלומר למקום האחד כרי שלא יהנה בו כריה לפי שהוא קידוש היום מדרבנן ואחר כך אכל פירות כרמו אבל נטע רבעי אינו נוהג בכל בחוצה לארץ אפי' מדרבנן ועובר על סוזה זו ולא העלה הפירות לירושלם או פירושן בזמן תבית או שלא פדאן בארץ כדעה קצת המפרשים אפילו עכשיו בטל עשרה זה ולא חפץ בברכה ברוך ומקיסמה יהיה כן. *Usus bujus præcepti, plantæ templo, in terra sancta fuit, in masculis & fœmellis; sed non extra terram. Ita etiam Maimonides scribit: Non locum habere in Syria decimas secundas; neque quartam plantam in Syria. Hæc ille. Multo minus extra terram. Docent autem nonnulli ex Magistris nostris hodie, bujus præcepti usum etiamnum in terra obtinere. Sed & ex decreto Rabbīnorum locum habet extra terram vitis quarta, id est, fructus vitis anni quarti. Proinde etiam nunc cuiusvis necessario incumbit, ut redimas fructus vitis quadriennii sui, Peruta itopporæ, aut præzio majori. Idem inquit, quod benedictionis formulam recitent super redemptionem. Postea abjicit redemptionis præzium in mare falsum, id est, locum perditionis, ut ne ulli creaturæ aliud usui sit; quia hodierno etiam die res sacra est ex sententia Magistrorum nostrorum; & postea demum edit fructus sui vitis. At quarta planta profusus non habet locum extra terram, ne quidem per Rabbīnos.*

Theſ. Antiq. Sacr. Tom. III.

Transgressor hujus praecepti, qui non attulerit fructus Hierosolymam, aut pretium eorum, stante templo, aut qui, juxta quosdam interpretes, in terra sancta non redemerit eos etiamnum, irritum reddit hoc affirmativum, neque delectatur benedictione; qui vero stabilierit illud, erit benedictus.

CCXXI. מצית היראה מן המקדש. *Preceptum de reverentia, quæ sanctuario debetur, vel, ut plenius proponitur, לירוא מן המקדש כלומר בעניניהו בנפשויהו מן המקדש וחיראה נדי שיתרכבו לבנינו בבואינו שם להתפלל או להקריב קרבנות שם וטקדשי תיראו ויפרישו יל בספרות ובברכות כמו מן איהו מורא לא יכנס להר הבית בסקלו ובנעלו ובאפגידות ובאבק שעל ניליו ובמעות הצדוקים לו בסדינו ולא יעשנו קפדוריא כלומר שיכנס מפתח אחד ויצא מפתח שנגדו כדי לקצר הדרך לבר ורקיקה מלך ואין צריך לימר שאסור המקום ברקיקה ויבארו גם כן בסנהדרין שאין ראוי כלל לשבת בערה כי אם למלכי בית דוד משום כבוד המלכו שנ' ויבא המלך דוד וישב לפני יי' ואמרו בספרא לא מן המקדש אתה ירא אלא ממי שפקד על המקדש. *Ut reverenter colamus sanctuarium, i. e. ut constituamus illum in animabus nostris locum tremendum & venerandum, quo sic molliantur corda nostra, quotiescunque eo pervenerimus, sive ad orandum, sive ad sacrificandum, q. d. Sanctuarium meum reverebimini, Levit. 19. 30. Id quod Magistri nostri in Siphra & Beroch. explicant: Quanam hæc reverentia? Non ingreditur montem Ædis cum loculo suo, aut cum cingulo suo (intelagitur autem cingulum cavum, utrum loculi præstans) aut pulvere in pedibus suis, neque pecuniis ligatis in findens suo, neque succies eam [Ædem, sanctuarium] compendium [observat Clariss. L'Empereur, in Midd. cap. 2. S. 2. aliud esse Kephandriam facere, ut solummodo viz compendium facias per locum sacrum transeundo, aliud vero eo modo ad sacrum cultum accedere iterumque discedere; nam illud illicitum, hoc vero iustum] ingrediendo videlicet per unam portam, egrediendo vero per aliam ei oppositam, brevioris via causa: quanto minus spero lices? Neque vero dicere necesse est, ipsam non licere conspuere. Explicite etiam tradunt in Sanbdrin: Non convenire cuiquam sedere in atrio, nisi Regibus Domus Davidis, propter honorem regum, q. d. Venitque Rex David, & sedit coram Domino. Dignum insuper in Siphra: Ne timeas sanctuarium ipsum, sed illum, qui sanctuario præest. Ad reverentiam templi augendam frequentia etiam observanda suis. mandantur Rabbini. I. שאין אדם נכנס בכל הר הבית.**

אלא לדבר מצוה וכל מי שהשלים עבודה בבית ונסחלק מהלך אחורנית מעט מעט וכן אנשי משמר ואנשי מעמד ולויים סדיכנס *Totum Aedis montem neminem ingredi, nisi propter negotium precepti* (i. e. cultus sacri peragendi ergo.) *Et quisquis, absoluto cultu in Templo recedit, retrorsum paulatim incedit. Eodem modo & illi, quibus custodia seu custodia commissa est* [nocturna videl. ea antiquitus distributa erat in tres vigilias, quarum quaeque quatuor complectebatur horas] *& statim, [erat coctus delectus, ministerio sacro oblationum & precum praefectus, ut ista legitime fierent nomine totius populi: quales coctus numerabantur 24. quorum quisque caput suum dimittit]* *Levita insuper e suis suggestis* [e quibus cantabant] *templo egrediuntur.* II. אסור לאדם שיפנה או יישן לעולם בין כירח למערב מפני שהינה במערב יכן אסור לאדם לבנות בית תבנית היכל ואכסדרה תבנית אולם חצר תבנית העזרה וכל זה להוראת המקום. *Veritum homini se nunquam convertere aut dormire inter Orientem & Occidentem, quia templum ad occasum est. Interdictum eidem adificare domum ad formam templi; aut ἐξόποιον ad formam porticus; aut vestibulum ad formam atrii; idque omne in reverentiam Templi.* De reliquis agit Maimonides, Hil. beth habbech. cap. 7. סמנ A. S. 164. *Talm. Mals. Middoth & Themid.* ונתנת מצוה זו בזכרים ונקבות בכל מקום שאעפ שהמקדש חרב היום בעונות חייב כל אדם כסוראו ולא יכנס אלא במקום שהוא מותר להכנס בו בבנינו ולא ישב אפי' בעזרה ולא יקר ראשו כנגד שער המקדש שנ' ארץ שבתותי תשמרו ומקדשי תיראו ואומרים בכיפרא מה שמירה שבת לעולם אף סורא מקדש לעולם ועובר עליה ינהג קריית ראש בעניינים אלי שאפנינו *Usus hujus precepti est in masculis & femellis omni loco. Etsi vero sanctuarium hodie devastatum est propter iniquitates, tenetur tamen omnis homo reverentia ejus duci, neque ingredietur locum aliud, quam qui in ipso ejus edificio licitus est, neque sedebit vel in atria ejus; neque superbe tollet caput suum versus portam sanctuarii, q. d. Sabbatha mea custodietis, & sanctuarium meum revereimini. Dicunt in Sipbra: Quid est custodia Sabbathi in aeternum? utique reverentia sanctuarii in aeternum. Qui vero, transgressus hoc preceptum, solet in istis, quas dicimus rebas, elate & superciliose agere, irritum reddit affirmativum hoc.*

לכבר החכמים ולקום מפניהם שנ' CCXXII. לפני שיבכה חקום ותרנ' אונקלוס מן קדם

רסבר באוריתא תקום והדרת פני זקן פירשו ז' אין זקן אלא מי שקנה חכמ' וזה שהוציא הכתוב החכם בלשון זקן הטעם מפני שהבחור החכם ראה בחכמות מה שראה הזקן ברוב שני. *Honorandos sapientes, iisdemque affurgendum, q. d. Ante canitiem surge; Levit. 19. vers. 32. Quod Onkelosus ita παραρραξεν: Illi, qui peritus est Legis, affurges: Et bonora faciam senis; Ibid. Tradunt enim Magistri: Non esse senem, nisi qui sapientiam sibi acquisiverit. Ratio autem, cur Scriptura sapientem senis vocabulo exprimat, est, quia sapiens sua sapientia videt, quod senex multisitudine annorum suorum. Ratio precepti est, לפי שעיקר היות נברא בעולם הוא מפני החכמה כדי שיכיר בוראו עד כן ראוי לבני אדם לכבד מי שהשיג אותם ומתוך כך יתעוררו האחרים עליוה ומה חשרש פי איסי בן יהודה בנס' בקירושין שאפילו זקן אשמואי כלומר שאינו חכם הוא בכלל הסצו' שראוי לכבדו מפני שברוב שני ראה וחזיר קצרה במעשי הש' ונפלאותיו ומתוך כך ראוי לכבדו. *Quia praecipua causa, ob quam in hoc mundo conditus est [homo] in sapientia consistit, ut agnoscat creatorem suum. Proinde convenit, ut hominibus ejusmodi, qui affequentur talia, honorem exhibeant; sicque hac ratione alii ad studium ejus (sapientiae) excitentur. Ex hoc fundamento condescendit Rab. Isi, fil. Jude, in Gemar. Kiddusch. quod etiam senex Alchmaeus, id est, insipiens, sub hoc precepto comprehendatur, adeoque dignus sit, qui honoretur, quia annorum multisitudine vidit & cognovit quadam Dei opera, ejusdemque mirabilia, quo respectu honorem meretur. Hac vero reverentia non a laicis tantum, aut mechanicis desertur sapientibus, ipsi eam sapientes a se mutuo expectant. Unde Rab. Levi, p. 88. אין צריך לומר שמי שאינו חכם חייב בכבוד החכם אלא אפילו החכם חייב בכבוד החכם כמו שאמרו ז' חלמרי חכמים שבבבב עומדים זה מפני זה ומה שביארו גם כן בכבוד הרב על התלמיד יש תוספת גדול על הכבוד שהייב לכל חכם אחר והפליגו בזה עד שאמרו מורא רבך כמו' שמים ובניאור אמרו אביו ורבו רבו קודם בכבוד וכאכירה וכמשה וכשביה אבר אב הירא אביו חכם אעפ שאינו שקול כרבו אביו קודם ובפרק חולק אמר כל החולק על י' ושם האריכו בענק הרבה ומה שאמרו ז' כמורא' רבו שלא ישב במקומו ולא יפריע דבריו ולא יסתור דבריו ולא יורה בפניו לעולם. *Non opus est dicere, quod, qui sapiens non est, sapientem teneatur honorare; etiam sapiens sapientis honorem deferre debet, quemadmodum dixerunt sapientes: Discipuli sapientum Babylonicorum alii stant coram aliis. Sic deferre dicunt, honorem discipuli in Magistrum majorem***

jorem longe esse debere, quam quo cuicumque alii obligatur sapienti. Quin adeo hyperbolice hac de re loquuntur, ut dicant: *Reverentia Magistri tui, sicut reverentia celi, id est, Dei.* Quid ergo miremur Servatori turgidos illos titulos displicuisse? *Expresse etiam dicunt: Si pater & Magister ejus (dubiam faciant optionem, ut ambigat quis, cui primæ debeantur) Magistrum priorem esse ratione reverentia, iactura, oneris, & captivitatibus: Sed si & ipse pater ejus fuerit sapiens, etsi Magistri loco non reputetur, prior tamen est pater ejus.* *Es in cap. Cholin habetur: Quisquis contradicere Majestati divinae, q. d. Dum liugarent illi contra Dominum; Num. 26. v. 9. ubi prolixè hac de re agunt. Insuper addunt, de reverentia Magistri sui: Ne locum ejus occupes, [discipulus] verba ejus retegat, aut ea refuset, neque in conspectu ejus unquam doceat.* Qualem vero discipulus se gere debeat erga Magistrum, Legem violentem; quodnam discrimen inter Doctorem suum celebrem, & vulgarem? &c. examinant Talmudici hinc inde, præsertim Kiddush. cap. 1. Maimon. Hil. Tal. Torah. cap. 3. סטן A. S. 13. סטק S. 91. 92. Nomine porro reverentia Magistris debita Rabbini etiam intelligunt exemptionem ab angariis, tributis, & oneribus publicis. Ita enim R. Levi: מדיני הסוזה העניינים שפוטין סוזה חכמים מצד כבודם ומוראם בנגז בניינים וחפירות המדינה וכיוצא בהן וכן המסים שמסילים חסלים עד אנשי הארץ בין מס שהוא קצוב על איש ואיש או שאינו קצוב כלל מכל זה הם פטורים: *Ad modos hujus præcepti spectant res illæ, a quibus sapientes, bonoris & reverentia ergo, illi excipiunt, ut sunt ædificia, & fossa urbis, &c. Item tributa, quæ Reges incolis suis subditis imponunt, si præcipue & definite omnibus & singulis sint injuncta, siue non. Ab his omnibus censentur immunes.* Præceptum hoc obstringit utrumque sexum, omni loco & tempore, ועובר עליה בטור, עשה ועונשו גדול למען כי יסור חזק בהם. *Transgressor violat affirmativum, cujus pœna magna est, propterea quia firmum hoc in Lege fundamentum censetur.*

CCXXIII. למדין המאונים והמשקלים והמדות ולשיר אותם ולהסדר מאד גם שני שאוני צדק אבני צדק אפס צדק והן צדק לכם. *Justificandas stateras, pondera, & mensuras, easdemque rectificandas, & caute cum iis agendum, q. d. Statera justa, pondera justa, Ephra justum, Hin justum erit vobis; Levit. 19. 36.* ולשון סיפרי מאני צדק צדק ארץ המאונים יפה יפה כיוסר שתהינה המאונים מיושרת

יוש בענין המאונים כיוסר גדולים לפי שאפשר לעשות בהן כמה מיני שקרים ידוע הרבה אבני צדק את המשקלות יפה יפה גם במשקלות גם כן אפשר לעשות בהן הרבה מיני שקר וכעין מה שאמרנו ולמי עתיד ליפרע ממי שטומן משקליו במלח אפס צדק צדק את האפסות יפה והן צדק צדק את ההנין יפה והאפסות היא מדרת היכש והן מדרת הלח וההירצו התורה בכל אחד ואחד מדברים אלו בפרט לחומר הענין ואפס שהכל נכלל בכלל לא חנו איש ארץ עמיתו ולשון ספרא על תנאי כך הוצאתי אתכם מארץ מצרים שתקבלו עליכם מצות מורה. *In Siphra: Statera justa, justifica stateras exacte, id est, fac sint stateræ vestra rectificate. Opus autem habet statera magna accurate, quia varie in illa, ut notum est, exerceri possunt fraudes. Pondera justa; Exquisite justifica pondera etiam: Nam & hæc variis falsitatibus obnoxia sunt, secundum id, quod Rabbini dicunt: Ego vindicabo eum, qui pondera sua abscondit in sale; ubi corroduntur. Ephra justum. Probe etiam justifica ad Ephor. Hin justum. Justifica accurate ad Hinin. Est autem Ephra mensura aridi, ut Hin mensura liquidi. De quolibet horum separavi nos Lex monet, propter rei gravitatem: Quamquam generaliter omnia comprehenduntur interdicto: Ne opprimat quisque proximum suum. Es in Siphra: (Siphra commentarius est in Leviticum; Siphre in lib. Numerorum & Deuteronom.) Hac conditione eduxi vos ex Ægypto, ut in vos susceperetis Legem de mensuris. Ratio præcepti, והרחקת הגזל והחרימית מבין בני אדם. *Equitas est, & remotio rapinae & fraudis a filiis hominum.* Norandi de hoc justitiæ exercitio Canones, I. אין עושין משקלות מכריל ועופרת וכל שאר מיני מתכות מפני שמעלין חלודה ומתחסרין אבל עושין אותן של אבן ושל זכוכית וכיוצא בהן. *Non faciunt pondera ex stanno, vel plumbo, aut reliquis metallis, quia rubiginem contrahunt, & deficiunt; sed parant ea ex lapide, vitro, &c.* II. שלא ירחיק במדת הלח בעת שמודד ואפילו היתה מדה קטנה ביותר שהרי מצינו שהתורה הקפידה על המדות בכל שהוא שנ' לא תעשו עול במשפט במדה במשקל ובמסורה והמסורה היא מדה קטנה ביותר שהיא חלק אחד משלושה ושלושים בלוג. *Ne spumes liquor, dum quis metitur cum, etsi mensura parva valde sit, quia reperimus Legem sollicitam esse de omnibus mensuris, qualescunque illa sint, q. d. Non facietis iniquitatem in iudicio, in mensura magna, in pondere, & in mensura parva; Levit. 19. v. 35. Est autem mensura parva admodum mensura, pars nimirum una ex 33. Logi. III. להעמיד שיטתם**

שוורים בכל מקום ומקום להויתר מחורן
לצדק הסמונים והמשקלות ויש להם רשור
לקנס בממונו גם כעפו בר שנמצא עמו
מעקל חסר. *Incumbit Domui judicii, ut
constituat ubique Ephoras, qui resistant
justum statere, & ponderibus. Atque his
licet multam pecuniariam & capitalem ir-
rogare iis, penas quos pondus reperitur de-
ficiens. De figura hostorii, & reliquis,
quae hanc concernunt materiam, eam-
que controversiam reddere possunt, agunt
Talmudici, cap. 5. Bab. Bat. Maim. Hil.
genebh. cap. 8. כסנ A. S. 71. Trans-
gressores non modo affirmativi hujus rea-
tum contrahit; sed & negativum violat
de furto, rapina & oppressione; ita ta-
men, ut periculosius erretur circa hoc
de mensuris praecipuum, tamquam
לא יתן לב לבד הדיקה ואינו יודע למי
גזר שיחזיר אליו גזלו התו שאמרו לו כי
קשה מאוד עונשו של מורית. *Qui frau-
dolenter agit in mensuris, non animum
adversus ad accipientes (emitores) omnes,
neque novis, cui quod rapina abstulit,
restituatur, atque hoc est, quod dicunt Ma-
gistri: Gravem poenam mensurarum esse.**

CCXXIV. שירפוי סי שירחייב.
שיריפה. *Praeceptum de comburendo eo, qui
combustione dignus est. Vel plenius, ut
בד שורפין כאש כלומר שנצטוו דבר לעשות
משפט בשיריפה במקצת עבירות ואחת מהן
היא הבא על אשה ועל אמרה שנ' ואיש
אשר יקח את אשה ואמר אמה זמה היא
באש ישרפו אותו ואותה ונ'. *Ut suppli-
cium ignis Domus judicii exerceat; q. d. si
diceret; injunctum esse Domui judicii, ut
quasdam transgressiones ignis supplicio ex-
piciat, ex quibus est, si rem quis habuerit
cum uxore & matre ejus, q. d. Qui ve-
ro acceperit mulierem, & matrem ejus,
scelus est: igni comburent illum & il-
las, &. Levit. 20. v. 14. Ubi tamen Rab-
bini illas explicant, אחרת מהן, id est
posterio-
rem, argumento manifesti loci in Sanhe-
drin, addita ratione inepta, quod alicu-
bi idem sit, quod אחרת. Modum sup-
plicii ex R. Levi dedimus super p. 58.
Nunc paulo distinctius eum nobis pro-
ponit, מזירי הנשרפין היו משקעין איש,
בזל עד ארסכותיו ונחנק סודר קשה בתוך
סודר דן וכו' על צוארו ושני עיניו זר
סושן אצלו עד שהוא פיתה את פיו ומתביז
את הדביל והקופית וכיצא כד יירד ירד
פיו והיא יורדת ושורפת את בני סעיו
*Praeceptum de comburendis tale accepimus.
Damnatum fimo immergunt usque ad ge-
nua: Linteum postea durum molli invol-
vunt, quod collo ejus circumdatur, & a
duobus testibus ejus hinc inde trahitur, us-
que dum os debilescit. Tunc instillant flammam
& plumbum, & similia his, quod***

*ori illius illiquatum descendit, & viscera
ejus comburitur. Vide Talm. Mafs. Sanhed.
cap. 7. Maim. Hil. Sanhed. cap. 14. ססנ
A. S. 128. ונוחנת המצורה א בזכרים כי
לדג המשפט וכארץ ישראל בלבד כי היא
מקום המשפט ובית דין שעברו עליה ולא
דנו החייב בדינו כמלו עשה וענשם גדול
כי במשפט יתישב העולם. *Ufus praepri
masculos, quorum est judicare, idque in
terra Israelis tantum, constringit. Hec
enim locus est judicii. Synedrium autem
ubi violat hoc praecipuum, & supplicio me-
morato scum vise non affecterit, irritum
reddis affirmativum, estque poena illius
gravis, quia judicio incolitur mundus.**

CCXXV. שלא לפנות אחר עץ במחשה
אז בדיבור ולא אפילו בראייה לבד כדי
שלא יבא מתוך כך לעביר איתו י: אר
תפנו אל האלילים. *Ne quis convertat se
ad Idola, cogitatione, sermone, imo ne as-
pectu quidem, ne hac ratione ad cultum
pelliciatur, quasi diceret: Ne converta-
tis vos ad Idola; Levit. cap. 19. v. 4.
ואמרו לו בכפרה אם פונה אתה אחריהם
אתה עושה אותן אלוהות כלומר אם אתה
מתעסק בענייניה כל' להרהר אחר השנענות
אשר יאמרו והמאמינים בה שמול פלוגי או
כוכב פלוגי יעשה פעולה כן וכן בקטרת או
בעבודה פלוגי או תביט חסיד בצוריות
שעושין עובדירה כדי לדע' איכות עבודתה
מכל זר' יהיה סבה שתהיה נפדה אחריה
ותעבדה ובפירוש נאמר שם כספרא שאפילו
ההבטה לבד אסורה שאמרו שם ר' יהודה
אומר אל תפנה לראיתם והענין מן המעב
שאמרו שהוא סבה למעוה אחריה וכן
כדי שלא יתבטל חלק מהזמן ויתעסק באותם
ההבלים והאדם אינו נברא רק לעסוק
בדברים. *Tradunt Magistri nostri
in Siphra: Si se converteris post ea,
(Idola) Deos illa constituis. l. e. si oc-
cupatus fueris rebus illa concernentibus, co-
gitando videlicet de deliramentis, quibus,
credentes in ea, dicunt, hoc vel illud fi-
dus, hanc vel illam stellam, hoc vel il-
lud efficere, adhibito ei suffitu, aut cultu
certo. Vel, si semper aspexeris imagines,
quas cultores earum faciunt, ut hinc mo-
dum cultus earum cognoscas. Quae omnia
causam tibi praebent, ut pelliciatur ad cul-
tum illarum. Expresse autem ibi in Si-
phra dicitur: Ipsum etiam aspectum esse
prohibitum. Dicunt enim ibi: Rabbi Je-
buda ait: Ne convertas te ad videnda
ea. Cujus rei, ut diximus, ratio est, quia
causa existit seductionis, & ne pars
aliqua temporis irrita reddatur, dum oc-
cupatur ejusmodi vanitatibus, cum homo
non sit creatus, nisi ut occupetur cultu
Creatoris sui. Quid? quod עצמה
אפי' בחיל אסור להסתכל בה משום שנ' אל
האלילים תפנו ואל האלילים
אפי' usu profano, non liceat intueri; argu-**

memento loci; Ne convertatis vos ad Idola. Ita Talm. Cod. Schabb. לאו זה באיסור המחשבה בעל במקום אחד שנ' השטרי לכם פן יפתה לבבכם וסרתם ועברתם ונו כלו שאם ירכה לבן לחשוב בה יהיה סבה לנטות מן הדרך הישרה ולהתעסק בעבירותה ועוד נאמר בזה הענין ופן תשרת עיניך השמימה וראית ונ' שאין הענין שלא ישא האדם ראשו ויביט בשמים אכל הכוונה בדבר שלא יביט בהם בעין הלב לרעת כוחו ועניינו כדי לעכור וכמו שנ' במקום אחד ופן תדרש לאלהיהם לאמר איכה יעבדו הנינים האלה את אלהיהם ואעשרה ונ' שימנענו הכתוב על איכור עבודתה לפי שכל זה Repetitur hoc negatum; interdicens vel cogitare de Idololatria, alio loco, q. d. Cavete ergo vobis, ne forte seducatur cor vestrum & recedatis colatisque Deos alienos, &c. quasi diceret: Si crebro cor tuum de iis cogitaveris, causa erit, ut a regia via occuperis cultu ejus. Sic etiam de eadem materia dicitur: Ne attollas oculos tuos in coelum, & videas solem, & lunam, &c. Deut. 4. v. 19. ubi non est sensus, ne homo, capite subleato, caelum insueatur; sed scopus rei est, ne aspicias illa oculo cordis, ad cognoscendas earum vires, & rationem cultus, & quemadmodum alibi dicitur: Ne inquiras de Diis earum [Gentium] dicendo, quomodo colebant gentes illae Deos suos, & faciam sic ego etiam, Deut. 12. v. 30. Prohibuit autem Scriptura modum cultus illorum, quia hec omnia in errorem inducere nos possunt. Ratio mandati est ne remissio Idololatriæ. Hoc vero præceptum, de quo fufe in Gemara, hinc inde, agitur, adeo studiose Rabbinii suis commedarunt, ut dixerunt: שאין הקבה מחשב לישראל מחשבת עבירה במעשה חוץ ממחשבת נע' שהיא נחשבת לו לאדם כמעשה Deum Benedictum Israelitis nullam cogitationem transgressionis pro ipso facto reputare, excepta cogitatione Idololatriæ, que homini imputetur ut opus ipsum. ונחג איסור זה בכל מקום ובכל זמן בתרים ונקבות ועובר עליה ופירה. אחר נע' בדרך שיהא עשה בה מעשה לוקה. Usus præcepti ubique & semper, utrumque obligat sexum: Transgressor, qui se converterit ad Idola, ea via & modo, (ita) ut opus etiam exercent, vapulat. Vide Maim. Hil. נע' c. 2.

CCXXVI. שלא לעשות נע' לא לעצמו ולא לזולתו. Non esse faciendum Idolum, vel sibi vel alii, argumento loci Levit. 19. 4. Deos fufiles ne faciatis vobis. ואמר ו' בסיפרא מפ' לאחרים ושם נאמר העושה נע' לעצמו עובר משום שתי אזהרות. כלומר משום לא תעשו וסושים לא לכם. Dicunt Rabbinii in Sipra: Ne quidem aliis. Ibidem traditur, qui sibi Idolum

facit, geminam violat admonitionem, alteram: Ne faciatis; alteram, Vobis. Ponunt autem discrimen inter Idola Israelitarum & Gentium: נע' של עכו' אסורה: בהנאה בלבד מיר שנ' פסילי אלהיהם תשרפון באש וכו' משפסלו נעשה לו אלה ושל ישראל אינה אסורה בהנאה עד שתעבר שנ' ושם בכתר ועד שיעשה לו דברים שנכתר שהם עבירותה ומשמשו נע' בין שר עטם או של ישראל אינן אסורין עד שישחמשו בהן לע' והעושה נע' שהו' לוקה שכרו מותר ואפ' עשה לעכו' שהיא אסורה משננסרה אפילו קודם שתעבר סבל מנ' אינה אסורה עד שתנסר ואין בה פרוטה. *Questus ex Idolo Idololatria illicitus habetur, ex quo confectum illud est, q. d. Sculptilia Deorum eorum comburentis igni, Deut. 7. v. 25. Nam statim atque sculpsit illud, ei loco Dei est. At Israelita questum ex suo facere non prohibetur, usque dum cultus ei fuerit exhibitus, q. d. & posuerit in abcondito; Deut. 27. v. 15. usque dum contulerit illi res arcanas, cultum videlicet ejus. Ea vero, que cultui Idolorum tam Gentium, quam Israelitarum inferiunt, non prohibentur, usque dum ad Idolorum cultum fuerint adhibita. Merces autem Idolopæi, etsi ille propterea vapulet, concessa est, nec impedit, quod Gentili Idolum illud fecerit. Quod quidem prohibetur ex quo perfectum est, etiam antequam colatur; antequam vero perficiatur, non prohibetur; neque unius oboli conferat. Idus videlicet ultimus, juxta illud Gem. Av. Zar. cap. 1. S. 8. נאם לה נמר מלאכה. ואיסור הו'א נמר מלאכה במכיש אחרת מכיש אחרת לית ביה שיה פרוטה. Quid est quod efficit Idolum? Consummatio operis. Quando autem consummatur opus? Idus extremo. Idus vero extremus non valet obolum. Ita etiam Maimon. de Idol. cap. 7. S. 5. ונהנה איסורה בכל מקום ובכל זמן בתרים ונקבות ועובר ועשה נע' לזולתו בין עשה לעכו' או לישראל לוקה מלקות אחר ואם עשה לעצמו לוקה שתי מלקיות כמו שאמרנו ושניהם משום העשייה. לבר לכוונת עבודה ואפ' שלא עבדה. Usus interdicti omni loco & tempore utrumque obligat sexum. Transgressor, qui fecerit Idolum alii, sive Gentili, sive Israelitæ, semel vapulat; sed si sibi fabricaverit illud, bis; quemadmodum diximus. Utrumque meretur propter ἰδωλοποιεῖν tantum, intentione cultus peractam, etsi vel maxime Idolum non colat.*

CCXXVII. שלא לאכול נתר. Non esse comedendum reliquum. Id vero quid sit, videamus מכשר מכשר והוא מה שה'שים מקרבן שקרב כמצותו אחר יס' הראוי לאוכלו שנ' במלואים לא יאכל כי קרש הם ונא הפירוש על זה כל שבקדש

[illegible]

אין דאס משום נותר ופגול. *Qui edit de pelle, aut jure, aut alai* [significat carnem mortuam in corpore animalis, seu particulam carnis inter maciandum abiciendam, aut in cute detracta relictam] *aut ex ingluvie, aut ex nervis, aut ex cornibus, aut ex ungulis scissis, aut unguibus, ex medulla spinae dorso, ex ovis crurum, pennis, non contrahis reatum excidii: Ita nec in sanguine est reatus Reliqui. Eadem ratio est iburis, suffitus, & lignorum. Sed propter embryonem, secundinam*] *cujus etiam alias illi, qui ob ejus foeditatem non abhorret, in Chol.*

4. concedunt] *contrahitur reatus ex-*
1. Ita etiam dicunt de sanctis genti-
lium, votis nempe & voluntariis, quæ ab
illis recipiunt, quod & reliquis & abomi-
nandis Lex in eis non obtineat איסור ונהג
זה כזמן הבית הזכרים ונקטרו ועובר עליה
ואכל כזית עטר במסד חייב כרת בשנתי
חייב להביא מנחת קריעה וכן הדין אם
אכל כזית מעוטר ופיטל כיוצר. Obligat hoc
interdictum, stante templo, utrumque se-
xum. Transgressor, qui superbe tantum
de residuo ederet, quantum est olea, exci-
di reatum contrahit: Per ignorantiam de-
linquens tenetur offerre sacrificium fixum,
Eadem ratio est, si quis molem olea co-
mederis de residuo & abominando pariter.
Vox כרת excidii, cujus toties in hoc Ju-
re Hebræorum mentio fit, varie expli-
catur. Abarbanel ad Num. 15. 30. signi-
ficata compendiose enarrat. Dedit inte-
grum illud *ἀποστατήριον* cum versione
Cl. Buxtorf. ad finem Dissert. de Spons.
& Divor. unde sententiarum diversitatem
mutuabimur. Prima sententia est Rab.
Saadia, cui placet, animæ vocabulum
in toties repetita phrasi excindetur anima
ejus, significare carnem & corpus, adeo
ut כרת seu excidium sit abbreviatio die-
rum peccatoris & mors ejus in mundo
ante tempus ipsius, nec quicquam aliud.
Secundam sententiam tribuit Rab. Salo-
moni Jacob, qui vult, Excidium dici
de illis, qui ἀπεθον moriuntur. Atque
secundum hos distinguitur כרת a morte
שנולדת. Illud enim ad semen peccan-
tis extenditur, hoc soli infligitur pecca-
tori. Tertia sententia est Additionum
Talmudicarum, qui etiam statuunt, dif-
ferentiam esse המחייב כרתות למחויב
מיתה. Inter reos excidii, & reos mortis
שנולדת, quod כרת sit usque ad annum
quingagesimum; כרתות post annum il-
lum. Quarta sententiæ meminerunt et-
iam auctores Additionum Talmudicarum.
Hæc probat כרת, ex numero dierum
morbis. Excidium dici, qui tertio die mor-
bi moriatur. Quinto, Maimonide Mors
שנולדת levior est Excidio. Eum enim,
qui

qui reus est Excidiū, manet adhuc poena etiam post mortem. Hujus vero, qui morte *שְׁמֵרָה* obijt, expiatio solvitur morte. *Explic. in Misch. cap. ו' וְהַנִּשְׁרָפִין*. Sententia Rabbi Nachmanidis, quæ sexta est, tres ponit Excidiū species, Excidiū corporale tantum, ejus videlicet, ejus merita seu bona opera iniquitates superant. Hunc corporis tantum poenam subire vult, animæ non item. Mortuum enim in convenientem sibi gradum horti Edenis transferri. Secundo, excidium animale tantum, ejus nempe, cujus plures sunt iniquitates. Talem excidit e vita horti Edenis in mundo animarum, & a vita mundi futuri. Tertium & gravissimum excidium esse corporis & animæ, illum ex futura, hunc ex præsentī exterminari vita. Atque hoc excidium Idololatræ tantum, & blasphemanti nomen Dei, assignari: quod tamen *Abarbanel* rejicit, ut & sententias præcedentes omnes, cui septima superesse videtur, eaque suo judicio vera; Nempe, quod excidium in genere, in omnibus 36. casibus, commune sit corpori & animæ. Corpori in mundo hoc, per decurtationem dierum peccatoris, ut moriatur ante tempus suum, quo secundum naturam suam debuisset mori: Animæ, quod ea, post separationem a corpore, in mundo animarum elonganda sit a splendore Majestatis divinæ, & a receptione influentiæ superne descendētis in animas justas illas ex fasciculo vitæ. Hac de causa venit hæc poena nomine כרת *Excidiū*, quod proprie comperit Ramo, qui excinditur ab arbore, a qua accipit nutrimentum & vitam, quamdiu ei conjunctus manet: Sic anima excinditur ex illo fasciculo vitæ superioris, neque recipit splendorem Majestatis divinæ, quæ est voluptas & merces animalis. Hæc tamen non est privatio animæ mera, aut destructio totalis: est enim substantia spiritalis per se subsistens, & natura sua incorruptibilis. Sed כרת sive *Excidium* est poena & dolor magnus animæ, recipiens magis & minus, & postquam poenam accepit, recipit etiam oblectationem & voluptatem, sicut dicitur: Est enim de arbore spes, si præcisa fuerit, & adhuc pullulabit, & propago ejus non deficiet; *Job. 14. v. 7.* Et quamvis Rabbini nostri dicant, poenam impiorum durare duntaxat per duodecim mentes, tamen non dixerunt hoc de Excidiis: quia Excidiarum poena animalis durat longiore tempore, neque omnia Excidia sunt æqualia, quoad poenam animale. Sed variant in duratione temporis, quoad magis & minus pro gravitate vel levi-

Thef. Antiq. Sacr. Tom. III.

tate peccati. Ita hæc erit ratio כרת. Si quis fuerit, qui plura habeat merita seu bona opera & pauciores iniquitates, juxta proprietatem Divinam, sumetur de ipso ultio, secundum paucitatem iniquitatum, quas fecerit in mundo hoc, ut detur ei perfecta merces ejus in mundo futuro. Quod si jam inter illas paucas iniquitates, quas patravit, fuerit כרת sive *Excidium* aliquod; tum, etiamsi acceperit poenam suam in mundo hoc, non evadet tamen, quin anima ejus quoque accipiat poenam in mundo futuro sive magnam, sive parvam pro peccati ratione. Sic, si habuerit plures iniquitates, quam bona opera, tum secundum proprietatem divinam datur ei merces meritorum bonorum in mundo hoc, ut ultio de eo sumatur ob multitudinem iniquitatum ejus in mundo futuro; quod si autem inter illas iniquitates fuerit aliqua sub poena Excidiū prohibita, tum omnino etiam reus est, qui in hoc quoque mundo poenam sustineat corporalem per abbreviationem dierum suorum. Nam hæc est ratio communis omnium Excidiarum, quod non judicentur secundum universitatem, sed secundum particularitatem eorum, aut quod Excidium fiat, tum per poenam in mundo hoc, tum per poenam in mundo futuro. Et in hoc meo judicio, vacillarunt pedes sapientiæ Rabbi *Nachmanidis*; quod non discrevit inter Excidium, & reliquas transgressionēs, respectu proprietatis hujus commemoratæ. Itaque omnis כרת *Excidiū* (sive illud attribuat Scriptura viro, sive animæ, tanquam ejus causæ) omnis, inquam, Excidiū definitio & descriptio erit, quod sit *Abruptio* vel *Abscissio* & *Decurtatio vitæ* in mundo hoc, & *Abcissio* voluptatis animalis in mundo venturo. Et hoc sensu dixerunt Sapientes nostri b. m. quod כרת sit ad annum quinquagesimum. Quod autem de blasphemante dicitur; *Excindendo excindetur anima illa*, quod Rabbini nostri ita exposuerunt, ut alterum exceperint de Excisione in mundo hoc; alterum de Excisione in mundo venturo; non est poena singularis vel propria Blasphemantis, uti quidem existimavit *Nachmanides*, sed est ratio & definitio communis omnis excidiū. Atque hanc sententiam suam, quæ & ipsa dubia est, & scrupulos continet, *Abarbanel* confirmare postea conatur. Quod excommunicationem hinc Christiani nonnulli elicere volunt, dictis probari non potest, tum aliis de causis, tum vero, quod (nulpam adhibita persona secunda, *Excindes, excinderis*) Deus sibi hanc poenam vindicare & reservare

Gggg

videa-

mationes. Neque vero pauperes racemare debent, usque dum possessor vindemiare inciperit, q. d. Cum vindemiaveris vineam tuam, *Levit. 24. v. 21.*

CCXXXI. שלא נלקוט פרט הכרם אבל נעזוב אותו לעניים שנ' ופרט כרמך לא תלקט והוא הנרעין הנותרין. *Ne colligamus particularitatem, i. e. acinos deciduos vinea, sed relinquamus eos pauperibus, q. d. Et particularitatem vineæ tuæ non colliges, videlicet acinos relictos; Levit. 19. 10. Sed quæras: איזה פרט? Quenam illa particularitas? שני נרעין או שני נרעין הנפרטים מן האשכול כשער הנצירה אבל שלשה נרעין שנפלו בבת אחת אינו פרט. Acinus unus aut duo a botro separati tempore vindemia; tres vero acini, qui simul & semel cadunt, non particularitatis loco habentur. Alia tamen ratio est, si quis uvas vel integram, vel mediam abiciat ipse; vel, dum eas evacuat, separantur: de quibus omnibus Talmud. in Peah, & Maim. Hil. cit.*

CCXXXII. שלא לנגוב שום סמך שנ' לא תנגבו ואמרו לו שזה אזהרה לנגוב סמך. *Nullas opes furto cuiquam auferendas, q. d. Non furabimini, Levit. 19. v. 11. Dicunt autem Magistri nostri b. m. hanc admonitionem in eum esse, qui furatur facultates. Est hoc præceptum מן המקצות שהשנר מחייבים, הקצות שהשנר מחייבים, ad que sensus eos obligat. Tradunt & hoc: שאמרו מן התורה לנגוב אפילו על מנת למקט כלומר להקצות בעל הגניבה ולהנהילו לשעה ולהחזיר לו הדבר אחר כך. *Lege interdictum furari eo etiam sine, ut quis irriter possessorem rei furto ablata, eumque terreat ad breve tempus, postea futurum restituat.* וכן אמרו בסיפרא לפי שנ' בנגיבה שנים ישלם לסדנו עונש אזהרה מנח תל לא תנגבו לא תנגב אפילו על מנת למקט לא תנגבו על מנת לשלם ד' רה' *in Siphra, quod quia de furto dictum est, duplum restituat, discamus inde pœnam: Unde admonitionem? Quia Lex dicit: Ne furemini. Non fureris ut ad iram provoces eum (possessorem) Ne fureris, ut quadruplum reddas. Sed & sequentes notandæ sunt cautelæ 1. דבר שחוקקו שהוא נגוב אמרו ליקח אותו ולפיכך אמרו לו שאין לוקחין מן הרועים צמר חלב וגו' וכן אין לוקחין מן הנשים וכן העבדן וכן הקטנים אלא דברים ידועים וכן אין לוקחין משומרי עצים או פירות אלא במקומות ידועים. *Quidquid pro furto tenetur, illud accipere (ab alio) est illicitum. Unde decretum Magistrorum: Non accipiunt a pastoribus lanam, lac, hœdas. Neque accipiunt a mulieribus, aut servis, aut minoribus, nisi res novas. Neque a custodibus lignorum aut fructuum, nisi in locis notis. 2.***

Thef. Antiq. Sacr. Tom. III.

עובר על לא תעשה שנ' לא תנגבו ואין לוקחין על לא זה שהרי ניתן לתשלומי שהנגב חייבנו תורה לשלם ואחד הנגב סמך ישראל או הנגב סמך נוי עליו ואחד נגב את הנדול או את הקטן אמרו לנגוב. כל שהוא דין תורה. *Quisquis furto abstulerit æquivalens Præce, aut supra, violas negativum, q. d. Non furabimini. Neque vero propter hoc negativum (reus) vapulat, quia datum est ad restitutionem. Lege enim fur restituere tenetur ablata, siue autem quis Israelita pecuniam fuerit furatus, siue Gentili Idololatra; siue magnum quis furari velit, siue parvum, non licet ei quicquam: Hac enim Legis ratio est. Ita Maim. cap. 1. Hil. Genebh. De discrimine furtorum *מפלוטת ראי אפלוטת*, consule eundem, & Talm. Baba kam. cap. 7. וזהו איסור זה בכל מקום ובכל זמן בזמנים ונקבות ועובר על לא זה ונגב חייב לשלם כמו שמפור' בכתוב אם נגב ריג או כסות או חמור או נמל משלם שנים כרמיהו ונמצא מפסיד כשיעור שבקש לחסר חבירו ותשלומי כפל נוהגין בכל דבר חוץ משור ושור שיש בהו צדיק שמשלמין עליהו ד' וה' כנח שטבח ומכר וכמו שבא בכת' מביאר ובמשלם כפל או ד' או ה' בשור ושה דוקא שהעידו עליו ושלם על פיהם כבר אבר' מורה מעצמו פטור עם תשלום הקור' לבר קנסות שהמורה בהו *Ufus hujus interdicti, omni loco & tempore, utrumque obstringit sexum. Transgressor, qui violaverit illud, & furto aliquid abstulerit, tenetur restitutione, prout in Scriptura explicatum est. Si denarium fuerit furatus, aut vestem, aut asinum, aut Camelum, duplum pretium eorum; & si quid corruptis, id quod socius ejus pro defectu petierit; reddit. Restitutio autem dupli in omnibus locum habet, exceptis parva pecude & bove, in quibus certæ sunt modi, pro quibus vel quadruplum reddunt, [videlicet pro parva pecude] vel quintuplum (pro bove) si mactaverit, aut vendiderit ea, prout in Scriptura illa clare proponuntur. Siue autem duplum quis restituat, siue quadruplum aut quintuplum in parva pecude & bove præcise, testimonio convinci, & ad decretum Domus judicii rependere illud debet. Qui vero sponte facit (furtum) liber pronuntiatur, si forsem tantum restituerit: Nam qui injurias civiles ipse facit, eo modo evadit. Hanc procul dubio ob causam קנסות ריגני שחוקקו אלא quia civiles injurias non nisi in terra judicant. Plura Maim. & Talmud. loc. cit. סמך S. 263. סמך N. S. 155.**

CCXXXIII. שלא נכחש כמה שהופקד בידיו ובכל מרה שיש לזלזלנו עליו שנ' לא תכחשו וזה הפירוש שבסמך הכתוב מדבר ולשון ספרא לפי שנ' וכחש בה ונשבע

זכות כי בנח ובזרע בפרסום שנ' ולא תגל
וכא הפירוש עליו שלשן גזילה נפל על
הדומה דבר מיר תבירו או הוציאו מרשותן
בעל כרחו דרך אונס ובפרסום כענין שנ'
והגל את ההגות מיר המצוי. *Ne auferamus id, quod nullo nobis debetur jure vi
& exercitio brachio, & palam, q. d. Non rapies, Lev. 19. 13. De quo habetur ex-
plicatione, quod non nullo cadat in eum,
qui aliquid manu socii sui eripit, aut in-
vito eo, potestate ejus aliquid educit, mo-
do violento, & manifeste, ex significatu
loci: Et rapuit hastam e manu Aegy-
ptii; Paral. lib. I. c. 11. v. 23. De hac
lege notandi sunt Legulejorum Judaico-
rum Canones sequentes I. אסור דאורייתא
לגזול אפי' כל שהוא אבל לאו ולא תגזול
אינו חל אלא בשוה פרוטה כי התורה לא
תחייב אלא בדבר שהוא מסו' ופתוח משה
פרוטה אינו נקרא מסו' אבל מכל מקום
אסור הוא דבר תורה כמו חצי שיעור שאין
לוקח עליו והוא אסור דאורייתא. *Lex cu-
juslibet rei rapinam prohibet. At negati-
vum hoc, ne rapias, non cadit nisi in
iróppotw Pruta. Neque enim Legis reatus
contrahitur nisi propter rem, quae [Ma-
monis] facultatum aut pecuniae nomine
venit: At minus iróppotw Pruta, non vo-
catur Mammon. Omni tamen modo, tenore
legis, illud prohibetur, quemadmodum di-
midium estimationis, ob quod nemo rapu-
lat, etsi interdictum sit Legis. II. אפילו
ני ועובר ע'א אסור לגזול או לעשוק ואם
גזלו או עשקו יהיו. *Ne quidem gentile
aut Idololatra quicquam rapere, aut frau-
de auferre licet. Hoc qui fecerit, resti-
tuit [ablatum] illi. Sic Maimon, III.
אפילו אנשים שמותר לאבד נופם כגון
המאנין אסור לאבד מסינים ולגזול או לגנוב
להם ואסור בטעם זה שמא יצא מהם זרע
ראוי ויהיה מסונים להם. *Eorum hominum,
quorum corpora perdere licet, ut Minaeo-
rum, facultates perdere non licet. Ratio-
nem reddunt, ne forte semen ab illis pro-
deat dignum, cui facultates illa cedant.
Ita Gemarista. R. Levi tamen putat,
hac ratione hominem, quo minus pra-
vis assuecat moribus, coerceri. IV. הגזל
חייב להחזיר הגזלה עצמה שנ' הגזלה אשר
גזל ופירשו ז' יחזיר כעין שגזל ומפני כן
אסור כי כדן הוא שאפי' גזל מריש פי'
קודם ובנאח כחירה כקצק כל חכירה
יחזירו מריש לכלי איה מפני חכירת
השנים תיקנו נותן את דמיה ופסד
Raptor tenetur restituere raptum ipsum, q. d.
Rapinam, quam rapuit, Levit. 6. v. 4.
quod sic explicant Magistri: Restituet id
ipsum, quod rapuit. Voluntque hanc ra-
tionem adeo accurate obtinere, ut, si quis
vel irabem abstulerit, eamque in extru-
ctionem palatii addibuerit, totum destruat
palatium, irabemque possessori restituat.****

*Sed propter correctionem vesipiscantium con-
stituerunt [Magistri] ut, dato pro ea pre-
tio, pronuntietur liber. Quod tamen su-
pra, S. 126. de mutata tantum rapina
Rab. Levi intelligi voluit. Catalogum
quarundam controversiarum in hac ma-
teria recitat idem, pag. 92. Quarum
examen pete ex Maim. I. c. Talm. Bab.
kam. cap. 9. & 10. Quid vero de rap-
tore sit, qui raptum in usum domesti-
cum, cibum & potum, convertit? אמ'
הניח קרקע חייבין הכנים לשלם דמי הגזילה
אבל מן המטלטלין לא יהי חייבין היחוסים
לשלם אלא מפני יתקנת הנאונים. *Si re-
linquas fundum, tenetur filii restitutione
pretii rapinae: E bonis autem mobilibus
quicquam reddere orphanis non tenentur, ni-
si ex constitutione Geonorum, qui nec
mobilibus hac in parte parcendum cen-
sent. Est & hoc axioma juris Hebraici:
שאסור ליהנות מאדם שחוקרו שכל שיש
לו מן הגזל אבד אם היה קצת מה
שכירו שלא מן הגזל אפי' שהוא מועט
מותר ליהנות ממנו עד שירע בבירור שאותו
דבר מכש שהוא נהנה גזל. *Nibil licere
cuiquam suis usibus destinare ab homine
suspecto, quasi quicquid habet, raptum ef-
fer. Quod si vero vel aliquid possideat,
quod raptum non est, etsi parvum fuerit,
licet ab eo in usus suos aliquid converte-
re, usque dum explorare perspectum ha-
buerit, vere illud, quo juratur, [unde
utilitatem vel commodum quaerit] rap-
tum esse. Praeceptum temporis, loci &
personarum respectu universale judicatur,
ועובר עליו וגזל משהו פרוטה ומעלה עבר
על לא כל אין לוקח על לאו זה לפי שהוא
ניתק לעשרה והשבה שנ' והשיב את הגזלה
וג' ואפילו בטל עשרה שבה בלום ששרף
את הגזלה או השליכה לים הגזול מקום
שאניה נמצאה לעולם אינו לוקח לפי שהוא
לא שניתן לתשלומין שישלם מה שהיחזיר
שוה ואם כבר כה ונשבץ לשקר וחסה החומש
ויקריב אשם. *Transgressor, qui rapuerit
iróppotw Pruta, eoque majus, negativum
violat, ob quod tamen cum non cadunt,
quia iróppotw Pruta est affirmativum de re-
stitutione, q. d. Et reddet rapinam, &c.
Et quanquam irritum reddas illud etiam,
quod affirmativum in eo est, ut si, exem-
pli gratia, combusseris rapinam, aut abje-
ceris eam in maris magni eum locum, ubi
nunquam amplius reperitur, non tamen va-
pulat; quia hoc negativum datum est ad
restitutionem, ut reddas nempe ei [cui
abstulit] aequivalens. Si abnegaveris illud,
& falso juraveris, quintam addes parsem,
sacrificium insuper pro reatu offeret: ut
habetur in Kama, & in fine Maccot.****

CCXXXVIII. שלא נאחר שכר שכיר שנ'
לא תלין פעולה שכיר אתך עד בקר וזה
הכתוב אסור ל' שמדבר בשכיר יום והאריכה
התורה

התורה זמן פרענו כל הלילה שנ' עד בקר ובשכיר לילה לסדנו במקום אחר שזמן פרענו כל היום שנ' כיומו נתון שכרו ולא תבא עליו השמש ופירשו לו שהכתוב זה מדרב בשכיר לילה ולשון המשנה שכיר יום נבא כל הלילה ושכיר לילה נבא בל יום. *Ne retardemus vel differamus mercedem mercenarii, q. d. Non morabitur opus mercenarii apud te usque mane; Levit. 19. v. 13. Atque hic Scriptura locus, ajunt Magistri, loquitur de mercenario diurno, cujus tamen compensationis tempus Lex prorogat tota nocte, q. d. usque mane. Et de mercenario nocturno dicimus alio loco, quod solutio ejus toto admittatur die, juxta illud: In die suo dabis mercedem ejus, neque occumbet super eam sol; Deut. 24. v. 15. Hunc locum, volunt Magistri, agere de mercenario nocturno. Sic textus Milnicus: Mercenarius diurnus exigit (mercedem) tota nocte; & mercenarius nocturnus, exigit tota die. Ratio precepti est, לפי שהש' חפץ בקיום האדם אשר ברא וידע כי באידיד דמיתות יאבד דתה יל' כו צינו לתת שכר שכיר כי אליו הוא נושא את נפשו להתפרנס בו. *Quia Deus Benedictus cupit subsistentiam hominis, quem creavit. Constat autem, mora escarum perire corpus. Et propterea precepit nobis, ut non differamus solvendum mercenario, quia cum ea sustentat animam suam, (vel potius; ad eam effert animam suam, Deut. 24. v. 15.) ad alendum se ea. De hac lege notentur Canones, I. שכר האדם והבהמה והכלים יש בהם משום כיומו נתון ונ' ומשים כל תלין. *Eadem ratio mercedis est hominis, bestiae & vasorum, cum respectu illius; Die sua dabis, &c. Deut. 24. cum hujus: Non morabitur, Lev. 19. II. שכר שעות של יום נבא. כל היום ושכיר שעות של לילה נבא כל הלילה שכיר חרש שכיר שבת שכיר שנה שכיר שבוע יצא ביום נבא שכרו כל היום יוצא כלילה נבא שכרו כל הלילה. *Mercenarius aliquot horarum dicit, exigit toto die: Et mercenarius horarum aliquot noctis, exigit tota nocte. Mercenarius mensis, Sabbati, anni, septimanae, si exit interdum, exigit mercedem suam tota die; si nocte, exigit mercedem suam tota nocte. III. אין השוכר עובר אלא בזמן שתבעו השכיר ולא נתן לו. *Qui mercede aliquem conducit, Legem non violat, antequam mercedem conducto postulatam denegat ולא היה לו מה תבעו אינו עובר או שתבעו ולא היה לו מה שיתן אינו עובר. *Si autem eam non petierit eam, hic vero non habeat, unde solvat, nec hic Transgressor. IV. נתון מלית לאמן נסרה וזרעו שכל זמן שהשליח ביד אומן אינו עובר נתנה לו ולא פרעו ביום שנתנה לו עובר. *Qui tradis pallium*******

*suum artifici conficiendum, non censetur transgressor, quamdiu pallium fuerit in manu artificis: Si vero, pallio restituto, non eo die, quo tradidit, solvit, transgressor est. V. שכר שכיר עד אחר זמנו ואעפ' שכבר עבר בעשה ולא תעשה חייב לותן לו מיד שתבעה וכל זמן שישהא לו פירענו מפילו אחר הזמן עובר עוד על לאו שר' דנריהם זל וכסנו לזה המקום. *Qui differt mercedem mercenarii ultra tempus suum, etsi jam talis violavit & affirmativum, & negativum, tenetur tamen primum atque petierit eam, exhibere. Et quotiescunque ejus solutionem procrastinas, etiam post tempus definitum, violas insuper negativum Magistorum, qui, hoc loco, inveniuntur Scripturae verbis: Ne dicas amico tuo vade & revertere, & cras dabo; Prov. 3. v. 28. Preceptum autem hoc valet omni loco & tempore על לאו ועובר ואין לוקח על לאו זה לפי שניתן להשבת שהרי חייב הוא לשלם שכרו ככל עת ועוד אמרו ז' בכובש שכר שכיר על דרך האהרה שיעבר משיב כי העשוק ובי העיר ור' תלין ומשום לא תבא עליו השמש. *Transgressorum hujus regitui non cadunt, quia illud datum est ad restitutionem. Tenetur enim talis mercedem reddere quolibet tempore. Dicunt porro Magistri nostri de eo, qui mercedem suppressit, admonitionis ergo violare illum precepta; Ne fraude agas; ne moretur; ne occumbat super eam sol.***

שלא לקלל אחר משרא. CCXXXIX. בין איש בין אשה ואעפ' שאינו שומע הקללה שנ' לא תקלל חרש ובא הפיר' עליו מי שאינו שומע קללתו וכן חרש' אונקלוס ולשון ספרא אין לו אלא חרש סגין לרבות כל אדם הל' כעסד לא חאר. *Non esse maledicendum ulli Israelita, siue vir sit, siue femina, etsi maledictionem non audierit, q. d. Non maledices turdo; Levit. 19. v. 14. quod de illo intelligitur, qui maledictionem suam non audis. Sic etiam Onkelos explicat. Et in Siphra: Non nisi surdum habeo. Unde colligo, idem de omnibus intelligendum hominibus? Quia Scriptura dicit: Populo tuo non maledices; Exod. 22. v. 28. Rationes precepti varias Judaei habent. 1. שומעני השי מהזיק בפינו לזולתינו כמו שמוענו מהזיק להם במעשה ובעין ענין זה אמרו ז' ברית כרותה לשפתים כלומר שיש טח בדברי פי אדם. *Quod cohibuerit nos Deus Benedictus, ne noceamus ore nostro alius, quemadmodum prohibuit, ne cuiquam detrimentum afferamus facto. Et ad hunc sensum dicunt Magistri nostri. Foedus percussum cum labijs, quasi diceret; virtutem verbis oris hominum ineffe. 2. Est Rab. Levi אפשר לנו לומר לפי עניות דעתנו כי בהיות הנפש המוכרת שכאדם חלק עלינו וכמו שכתוב**

ויפה באפיו נשמת חיים ותרג' אונקל לרוח
 מסלילא נתן בה כח רב לפעול אפי' במה
 שחזק ממנה ועל כן ידעו ונראה חסיד כי
 לפי חשיבות נפש האדם ודבוקתה בעליונים
 כנפש הצדוקים והסידים יסדו דבריהם
 לפעול בכל מה שידברו עליו זה דבר ידוע
 ומפורסם בין יודעי רעת ומכני סדע
Dies potest; pro ingenii nostri tenuitate, quod,
quia anima rationalis in homine pars ejus
est excellentior, (juxta id, quod scriptum
est; Et inspiravit in faciem ejus spiraculum
vitz; Genes. 2. v. 7. quod Onkel-
osus reddit: In spiritum loquentem)
eidem magnam facultatem, id etiam ope-
randi concesserit, quod extra eam est. Sci-
mus proinde quod anima humana, quod
cundum prestantiam animæ humanæ, ejus-
demque conjunctionem cum superioribus,
quæ in iustorum & sanctorum animabus
emprimis observatur; accelerens (homi-
nes) verba sua, ad efficienda ea, quæ
fuerunt locuti. Atque hoc notum & ma-
nifestum est peritis & guaris serum. Sed
& aliam idem recitat rationem de hoc
 אפשר לומר עוד כי הענין להשכיר ריב
 בין בני אדם ולהיות ביניהם שלום כי עוף
 השמים יוליד ארץ הקול ואולי יבא דברי
 הסקל באנו כי שקל
Dici etiam po-
test, rationem (præcepti) esse, ut sub-
lata contentione inter homines, pacifice vi-
vant. Nam & avis cæli vocem posset de-
ferre, & forte perstringens verba maledi-
cantis ad eum, cui maledixit. 3. והרם
 במל אמר בטעם מצוה זו כיון שלא יתע
 נפשו הסקל ארץ הנקמה ולא ירגילה
 לכעוס. *R. Maimonides rationem hujus præ-*
cepti reddit hanc, ne quis moveat animam
conviciantis ad vindictam, neque eam af-
fuesfaciat iracundiæ. Hic ergo non vult
 נזק אל מקולל בקללה אלא שתרחיק
 חתורה הענין מצד הסקל שלא ירגיל
 נפשו ארץ הנקמה והכעס וארץ פחיתות
damnum quod ex maledictione
(convitiis) redundet in maledictum; sed
quod Lex a nobis abesse voluit hac, res-
pectu maledicentis, ne ipse affuescat vin-
dictæ, iracundiæ, & defectus morum. De
modo autem execrationis monent, I.
 שאכיר לקלל בשום ענין וסכל מקום אינו
 לוקה אלה הסקל בשם סד השמות כנה
 יה שדי ואלה וכיוצא בהן או בבניו סד
 הכינויין בנה חנון קטנה וכיוצא בהן ובכל
 לשון שקלל בשם או בכני חייב שהשמיד
 שקוראין בהם הניס להקנה דרי הן בכלל
Non licet maledicere ulla ratione:
Necque vero quivis modus verbera meretur;
ut qui maledicat nomine ex nominibus
Jab, Schaddai, Elab, & similibus: aut
Episbeto ex Episbetis, qualia sunt, mi-
sericars, zelotes, &c. Quacunque autem
lingua quis maledicat, nomine (Dei) aut
Episbeto, reus est, quia nomina, quibus

Gentiles, Deum Benedictum appellant, in-
ter Episbetas referuntur. II. שמפילו הסקל
 את עצמו לוקה שנ' השמר לך ושמור נפשך
Quod etiam ille, qui sibi ipsi ma-
ledicit, vapulet, q. d. Cave tibi, & cu-
stodi animam tuam valde. III. לא תקלל
 אדם חרש באמללן שבאדם
Non maledices
surdo, languidis, infirmis inter homines:
quod vel est ἐγγειρις prioris, vel ejul-
dem αἰτιολογία. Ita Talmudici, & in Me-
cilta. IV. Tandem etiam dicunt: יש
 סובר דבר אחד וחייב עליו משום ארבעה
 דברים בן נשיא שקלל אביו חייב עליו
 משום האב ומשום הין ומשום נשיא ומשום
Est qui unicum loquens
verbum, quadruplicem contrahit reatum.
Filius Principis, qui maledicit patri suo,
reus est propter patrem, judicem, Princi-
pem, & interdictum, populo tuo ne ma-
ledicas. Præceptum omni loco & tempo-
re utrumque constringit sexum, ועובר
 עליה וקלל בשם או בכני אחד מישראל
 כמזכיר ויש עדים והתראה לוקה שזה אחד
 סג' לחזין שאף על פי שאין בהן מעשה
 לוקין עליהן והשנים אחרים הן נשבעים
Transgressor autem, qui maledixeris no-
mine (Dei) aut Episbeto Israelita, elato
animo, & testibus, prævia exhortatio-
ne, fuerit convictus, vapulat. Est enim
hoc unum ex tribus negativis, propter quæ,
etsi nulla accedat actio, reum cadunt.
Alteri duo concernunt jurantem (falso)
& Apostatam; partialem videlicet, qui
in quibusdam a receptis Judæorum sacris
recedit: at transgressor est transfuga. Vide
Maim. Hil. Sanhed. cap. ult. ססג N. S.
211. ססג S. 181.

שלא להכשיל בני ישראל לתור
 להם עצה רעה אבל ניישר איתם כשישאלו
 עצה כמה שנאמין שהוא יושר ועצה טובה
 שג' ולפני עור לא תתן מכשול
Ne offendi-
culo simus Israelitis, dando iis consilium
malum. Sed ubi consuluerint nos, ad id
eos deducamus, quod rectum, & consilium
bonum dederimus ipsi, q. d. Coram cæ-
co non pones offendiculum, Levit. 19.
v. 14. Nempe, quod Magistri, exempli
 אל יאמר אדם לחבירו
 מטר שוך וקח חסור והוא עוקף וגוסלה
Ne quis dicat proximo suo: Ven-
de agrum tuum, & accipe asinum; ut
ipse astu ab illo accipiat, וזה הלא כולל
 כמו כן כי שיעזר עובר עבירה שהוא מביא
 אותו שיחפתה בזלזול זה לעבור פעמים
 אחרים עוד וסדר הזה אמרו לו בסלורה
 ולזה נרביית ששניהם עוברים בלפני עור
Complectitur etiam hoc negativum eum,
qui transgressorem juvat, eumque indu-
cit, ut peccet, aliis iterum vicibus deinceps,
peccet. Quo respectu Magistri, de
mutuo dante & accipiente, in causa sc-
noris, dicunt, quod uterque sit Legirupa,

honores iudex alteram litigantium partem
pro altera, lute fervente, etsi [alter liti-
gantium] magnus sit, honoratus, & vul-
tu suscipiendus, q. d. Non honorabis fa-
ciem magni, *Levit. 19. v. 15. Tradunt
in Sipbra: Ne dicas: Ille est dives, hic
filius magnatum est, quomodo confundam
eum, scil. non honorem ei deferendo ma-
jorem, quam adversario ejus, qui ad au-
thoritatem hujus non accedit? propterea di-
ctum est: Non honorabis vultum magni.
Volunt proinde Magistri* אחד יהא
יושב ושני עומד אלא שניהם עומדים כי
בהיותם לפני הבר ראי לרם יקטיר נארו
הם לפני שכניה כי רוח אלהים שוכן בתוך
עדרת דיני ישראל כמו שנ' אלהים נצב
בקהל אל ומכל מקום אמרו לו שאם רצו
להושיב בעלי הדין והשוות בינם וברא בשעת
משא ומתן אבל בנמר דין מן החיים הורה
כענינה נפישת יתקד הדין כי ניהא אלא
שנהנו בכל בתי דיני ישראל מאחד הנמרא
להיחשב מנהג המדינה יאמר העולם
שכתוב בהם יקטירו שני האנשים נהנו גם
כן היום להושיב, *Ne alter sedeat, alter
vero stet; sed stent utriusque, quia, quum
fuerint coram Synedrio, conveniunt, ut stent,
tanquam essent in conspectu Majestatis di-
vinae. Habitat enim spiritus Dei in me-
dio castri judicium Israelis, q. d. Deus
stat in caetu Dei, Psal. 82. v. 1. Di-
cunt tamen Rabbini, quod sic, (Synedrii
attestatores) velint partes litigantes sedere,
penes ipsos effo: qua verba intelligi de-
bent de hora illa, qua causa examinatur
(rationes utriusque partis audiuntur)
sed, dum sententia foratur, (judicium con-
cluditur) omnino stentur stare, q. d.
Et stetit populus juxta Moysen; Exodi
18. 13. Sed quis usque receptum fuit in
omnibus confessionibus judicialibus Israelita-
rum, ut post decisionem (litis) sedere ju-
berentur, ad consensionem evitandam, etsi
testes tantum fuerint, (de quibus tamen
scriptum est, tunc stabunt duo illi homi-
nes, quibus lis est, Deut. 19. v. 17.)
etiam hodie eas sedere jubent. Reliqua
examinantur in Talm. Sanhed. Maimon.
ונוהגת בכל מקום ובכל זמן. סמך, loc. cit.
בכניסה כי להם המשפט ועובר עליה וכבוד
בעל דין אחד יותר מחבירו במיד עבר על
לאו זה ובספר עשה. Obstringis hac Lex
omni tempore sexum masculinum, ad quem
pertinet iudicium. Transgressor, qui par-
tem litigantem alteram alteri honore pra-
tulit, voluntarius, violas hoc negativum.
Aliam tamen hic rationem esse eruditi,
aliam plebei, supra audivimus.*

CCII. Ne quem detrecte-
mus; vel, שנים מן הרבליה שנ' לא,
תלך רכיל והענק הוא שאם גשמו אדם
סררר רע בתכירו שלא גלד איילו ונספר לו
פלוגי מרבר בך כי יכן איא אב כי תהיה

כאנתו לסלק הנזק והשבית ריב ואסור
ל' בפ' רכיל דף לזה וקשה לזה דא לא
תהא כרוכל מטעין רברים והלך. *Interdi-
ctum nobis esse famæ ac honoris proximi
nundinationem, q. d. Non ambulabis
ut detractor; Levit. 19. v. 16. Sensus
est, ut, cum audierimus quempiam male
de proximo loquentem, ne accedamus illi,
eique significemus N. de re hoc vel illo
modo loquitur, nisi fiat ea insensio, ut
rollantur damna, & sopiatur lis. Docent
autem Rabbini in suis Commentariis: Ra-
chil est רך mollis illi, huic autem du-
rus: Vel aliter; Ne esto sicut mercator,
qui postquam aliquid deparet (onustus
est) abis, scil. ut vendat. Unde & A-
ben Ezra: Mercator emis ab uno &
vendit alteri; sic revelat huic quod
audivit ab illo. Et Rab. Maim. cap. 7.
lib. Deoth. S. 2. שטען זיה שטען
איהו רכיל וזה שטען זיה ואמר בך ואמר
דברים והלך סוה לזה ואמר בך ואמר
פלוגי בך וכן שמעתי על פלוגי אעפ שהוא
Quisnam est delator? Qui captas verba, & se ab
alio ad alium confert, & dicit: Ita di-
xit N. Ita & ita audivi de N. etsi ve-
rum sit, talis tamen mundum devastat.
Præcepto hoc Deus voluit consulere pa-
ci, & concordie hominum; juxta hanc
Rab. Levi αιτιολογία: דשי חפץ בטורח
הכריות אשר ברא וצינו כר להיות שלום
Varias Judæi contra hoc vitium habent *versas*, hinc
inde in Gemara & Midrach obvias;
quibus accedit Maim. Hil. deoth. cap. 7.
ubi notandum, quod distinguat Maim.
inter לשון הרע לשון המלם, quæ etsi
in proximi vituperium loquatur, vera
tamen dicit, ומוציא שם רע על חבירו,
promittit mala fama contra proximum suum,
qui mendacia spargit. סמך N. S. 7.
S. 122. Sicut specimenis loco sequentia,
לשון רע ממית הא מיר והמקבלו יותר מכילה
Lingua mala occidit eum qui dicit, & qui
accipit eam, pro alius omnibus. Quod Pa-
læstini aliter exprimunt: לשון תליתא
קטיל תלתא קטל למספרו ולמקבלו ולאמרין
Lingua tercia (sic calumniantem ab
hoc ipso perniciosissimo eventu & effectu
vocant) occidit tres; Loquentem, audien-
tem, & de quo dicitur. Unde volunt
tuos ἀπὸ τριῶν ὁδὸς epidemici hujus ma-
li abstinere, usque adeo כדיוקניה לא ליסא
משל סאן ראיה זקיפה כדיוקניה לא ליסא
ut monent; exempli
causa; Si quis in sua familia habeat sus-
pensum, ne quis illi dicat: Suspende mi-
hi hunc piscom. Tum quia suspensio vox
est ignominiosa, tum ne tacite approbrium
domesticum vesicare videatur. Improbant
etiam לשון הרע מכל לשון הרע *lingua ma-
la*, (de quo prolixè Maim. loc. cit.) id
est.*

est, subtiles, & indirectas sycophantias atque calumnias, quo referunt 1. eum, המשבח חבירו בפני שונאו *qui laudas proximum suum, prasente ejus adversario*; qui ad evomenda lua convitia, quibus laudem obscurat, irritatur. 2. Qui per risum & jocum calumniatur socium suum, ac protestatur, se id ex animo aut destituta malitia non fecisse. 3. Cum quis dixerit: Mittite hunc. Nolo commemorare quid ego in illo observarim, aut quid ei contigerit, &c. de quibus fule *Maim. loc. cit.* Vocatur autem *pulvis*, quia ut *Rab. Sol. Jarchi* scribit, *non est lingua mala simpliciter, sed modus linguae mala, sicut pluvius qui ascendit ex confusione rei alicujus, in mortario. Conferatur etiam Lex. Talmud. Buxtorf. R. אבן עזר & Florileg. Hebr. pag. 35. De poena hujus peccati ita loquitur Maim. loc. cit.* אמרו חכמים שלש עבירות נפרצין מן האדם בעולם הזה ואין לו חלק לעולם הבא עבם וגילוי עריות ושפיכות דמים ולשון הרע וגנב *Dicunt Sapientes: Tria peccata vindicantur in homine in hoc mundo, neque ei pars erit in vita futura, idololatria, denudatio verendorum, id est, illiciti concubitus, & sanguinum profusio, lingua denique mala his omnibus equivallens. Et Rab. Levi, ונהגת בכל מקום, ובכל זמן בזכרים ונקבות ועובר עליה ורגל על לשונו עובר על לאו והוא כעובר על מצות מלך ואין בו מלקות לפי שהוא לאו שאין בו מעשה וכמה שלוחים למקום להלקות מלבד רצועת של עגור ושל פרות ואעפ שאין בלאו הזה מלקות לפי שאין בו מעשה פעמים שיש בו חייב מיתה אפי' כידוע בדת מוסר וזה הדין הדין חכמים לעשות אפי' חוצה לארץ לחיוב העולם מוטב ימות איש אחד ולא יזיק ויאבד *Ufus hujus interdicti obligat, omni loco & tempore, utrumque sexum. Legirupa, qui lingua sua alium obreclat, violat negativum, habeturque transgressor praecepti regis; neque tamen propterea vapulat, quia nulla hic afflictio. Quos vero Deo sunt nuntii, quibus (rei) cadantur, etsi non loris virulinis aut vaccinis? Etsi vero nulla ob negativum hoc, deficiente actione, infligantur verbera, saepe tamen mortis ventus contrahitur, ut constat ex judicio traditoris, quod quidem judicium Sapientes exercere permittunt, etiam extra terram Israelis ad mundi dispositionem (in bonum & salutem orbis terrarum). Praestas enim unum mori hominem, ne noceat & perdat multorum vel corpora vel facultates. Moserim seu Traditorum duo sunt genera, observante Maimon. Hil. Tesh. cap. 3. (vide Thesaur. Philol. p. 14.) quorum illi tradunt socium in manus Cuthæorum, ad occidendum eum, vel ad per-**

Tbes. Antiq. Sacr. Tom. III.

cutiendum; *Hi facultates Cuthæis, vel prædonibus produnt. Utrisque Magistri abjudicant vitam æternam; & cum fateantur, extra terram supplicia capitalia sibi ademta, in Traditorem tamen ejusmodi arbitrium vitæ necisque sibi sumunt, qua de re ex Talmud. & Maim. R. Levi paulo fufius agit hac ipsa Sectione. Maimonidæ sententia est: כות שמוסר הדין מוסר פלוני כגופו או כסמונו ואפי' סמוך קר הדין זה הדין עצמו למיתה וסתרין בו ואומרים לו אל תמוסר אם העין פניו ומוסר לא כי אליו אמוסר מצוה להרע וכל הקוד' להרע זכה עשה המוסר אשר זכר ומוסר יראה לי שמוסר להרע אלא אם כן הוחזק למסור הדין זה יורג שמוסר ימוסר אחרים על לשון הרע שצריך התראה למי שאינו מוחזק למסור ושקבר ההתראה יכתי שהיה מוחזק למסור נראה מתוך דבריו שאין צריך התראה ואין המוסר יכתי לימר בטכיר שפליגי מוצר לי אני מוסר ביד עבם שאין זה פומרי מעונשו אבל המוצר לציבור מותר לציבור למסור *Quod, postquam (Traditor) dixerit: Ecce ego erado N. cum corpore suo aut facultatibus suis, etsi illa leviores sint, hic sui occidendi copiam facit ipse, cum proinde monentes sic compellant: Ne tradas. Quod si frontem perfrices, & dicat, se illi eum traditurum, praecepto talis jubetur occidi, quisquis ergo primus accedit, vitæque illum privas, impune illud facit. Ubi Traditor, quod mente concepit scelus, dederit effectum, & tradiderit, tum meo judicio, occidere eum non licet; nisi habeatur pro tali, qui porro traditurus esset. Talis omnino occidendum est, ne alios tradat. Hæc ille. Vult Raf, necessariam esse admonitionem illi, de quo nulla præsumptio, quod traditurus, sed quod eam (admonitionem) admissurus sit. Qui vero præsumitur traditurus, hic, quantum verba ejus præ se ferunt, non opus habet admonitione. Neque traditor potest ducere, propterea quod N. molestus mihi est (angustia me afficit) eradam cum Idololatriis, neque enim hoc ipsum a pœna liberaret; sed qui integrum cæsum affligit, illum potest cæsum tradere Idololatriis.**

CCXLIV. שלא לעמוד על דם *Non standum super sanguinem, id est, שלא נסוג מלהציל נפש מ ישראל כשגראו בסכנת המיתה והאכזרה והיה לנו יכולת להצילו בשום צד שנ' לא תעמוד על דם *Ne cessemus eripere animam Israelitæ, cum viderimus eam in mortis & interitus esse periculo, cum videlicet liberare eam, quocunque possumus modo, q. d. Non stabis super sanguinem proximi tui, Levit. 19. v. 26. Quærent autem Deuterotæ in Sanhedrin: מנין לרואה אר חבירו שטיב בנהר או היר גירתי**

H h h h 2

או

או ליסטים באים עליו שהוא חייב להציל
 Unde בנפשו שנ' לא תעמוד על דם רע
 conicitur, quod videns proximum, quum
 se vel flumini immergit, aut quem bestia
 rapiat, aut latrones cum invadunt, teneatur
 vitam ejus eripere? Quia dicitur:
 Non stabis super sanguinem proximi tui.
 Ex hoc præcepto aliud eliciunt axioma
 universale שלא לכבש עדות כרי שלא
 יאכר חבירו ומכאן וכן הוא בעשרה מין
 שאם טרע לו עדות שאינו רשאי לשתוק
 עליה שנ' לא תעמוד על דם רע ומכאן
 שאם ראיתו טובע בנור וכו' ומכאן לרדוף
 אחר חבירו ליהרג שאתה חייב להצילו
 Non esse sup-
 primendum testimonium, ne interitum af-
 ferat socio suo, aut facultatibus ejus. Ita
 enim in Sipbra legimus: Unde colligimus,
 quod ei, qui notitiam habet testimonii alie-
 cuius, non liceat silentio illud regere?
 Quia dicitur: Non stabis super sangui-
 nem proximi. Unde, quod, cum ipsum
 videris demersum in flumine? &c. Unde,
 quod, cum observes aliquem proximum
 suum insequentem, & ejus vitam insidias
 parantem, discis, quod ipsum tenearis li-
 berare? Quia dicitur: Non stabis, &c.
 Ratio præcepti manifesta Talionis legi
 innuitur. Transgressor non vapulat.

CCXLV. שלא לשנוא שנאת חלך אחר
 מישראל שנ' לא תשנא את אחיך בלבבך
 Non esse prosequendum odio cordis, quen-
 quam Israelitam, q. d. Non odio habe-
 bis fratrem tuum in corde tuo; Levit.
 19. 17. Vide Maim. Hil. Deoth. c. 6.
 ונחמתי בך מקום ובכר זמן בוכרים
 ונקבת ועובר עליה יקבע שנאת בלבו לאחד
 מכל ישר הנשורים עבר על לאו זה
 ואין לוקח עליו שאין בו מעשה אבל
 בשנאת הרשעים אין בו איסור אלא סנאה
 לשנאותם אחר שנוכח אותם על חטאים
 ולא רצו יהיר בהם שנ' היא משנאי "
 Ujus huius præ-
 cepti, omni loco & tempore, obstringis
 utrumque sexum. Transgressor, qui odio
 persecutus fuerit aliquem Israelitam perfe-
 ctum, violat hoc negativum, propter quod
 tamen eum non flagellans, quia nullum
 concurrat opus. Odium autem in impios
 non est prohibitum, sed jubetur eos odif-
 se, postquam aliquoties propter peccata
 sua a nobis reprehensi, reverti ab iis no-
 luerint, q. d. Annon ocores tuos odio
 habeo, & propter eos, qui insurgunt
 contra te, me torqueo? Psal. 139. v. 21.

CCXLVI. שלא יבא אדם מישראל
 הזה העת יקראו לו מלבן פני חבירו ברכים
 וחלאו על זרע הוא סה שכתוב הוכח תכח
 וכו' ולא תשא עליו חטא ואסרו בעשרה
 מין שאם הוכחת אפי' ד' זה פעמים
 חזר והוכח שנ' הוכח תכח אתה חייב
 אפילו ולבנו פניו ה' ולא תשא עליו חטא

Ne confundamus quemquam ex Israelitis.
 Atque hoc peccatum vocant Magistri no-
 stri, vultum proximi sui pallidum red-
 dere publice. At negativum hoc contra-
 rari videtur textui: Corripiendo corripies
 eum, neque super eo habeas iniquitatem
 (alii, impinges ei crimen) Lev. 19. v.
 17. Et in Sipbra dicunt: unde habes;
 quod, ubi reprehenderis eum quater aut
 quingies, instandum tibi & iteranda sit
 correptio? Quia dicitur: Reprehendendo re-
 prehendes. Annon facere hoc teneris,
 etiamsi pallueris vultus ejus? Imo, docet
 Lex: Neque habeas iniquitatem super eum.
 Sentum huius Legis commodius licebit
 intelligere ex Maim. Deoth. cap. 6. S. 8.
 המוכיח את חבירו תחלה לא ידבר לו קשות
 עד שיבלימו שנ' ולא תשא עליו חטא כן
 אסרו חכמים יכול אתה מוכיחו ופניו משתנות
 ה' ולא תשא עליו חטא מכאן שאסור
 לאדם להכלימם את ישראל וכל שכן ברכים
 Qui prima vice proximum suum reprehendit,
 non dura cum eo loquatur, ut confundat eum, quia scriptum est: Neque
 habeas super illo peccatum. Ita dicunt Sa-
 pientes: Num poses isa reprehendere pro-
 ximum tuum, ut mutetur vultus ejus?
 Repugnat Scriptura, docens: Ne feras
 super eo peccatum. Unde prohibitum est,
 ne quis seorsim confundat proximum suum,
 multo minus publice. Rationem præcepti
 reddit Rabbi Levi, לפי שהבושה צער
 גדול לבריות ואין גורל מסוג ועל כן מנענו
 האר' מלצער ברייתו כד' כן כי אפשר
 להוכחה ביחוד ואר' יתבייש החוטא כל כך
 Quia confundi creaturis tam est molestum,
 quam quod maxime. Nohis proinde Deus
 nos affligere creaturas suas, adeo ut si
 commode reprehensio fieri possit separatim;
 non debeat peccator in ruborem (vel, ut
 illi loquuntur, in pallorem) conversi pu-
 blice. In huius tamen præcepti observa-
 tione monent Rabbini, aliam rationem
 esse ר"ח ר"ח ד"ח, aliam ר"ח ר"ח ר"ח
 ר"ח. In rebus divinis acriter instandum,
 & quidquid ad emendationem peccatoris
 fecerit, tentandum; in reliquis modera-
 tio suadetur. Rab. Levi; שלא
 אסרו ז' שלא
 בכל הדברים שכן אדם לחבירו אבל בדברי
 שמים אם לא חזר מן החוכמה שנסחר
 סותר להכלימו ברכי ולפרסם חטאי ויכירהו
 ולקללו עד שיחזר למוטב כדרך שעשו
 Tradunt Magistri, hanc
 admonitionem non ad omnes omnino ex-
 tendi res, sed ad eas tantum, que inter
 homines mutuo intercedunt. Ubi Dei causa
 agitur, si non redeat (peccator) ad frun-
 gem, reprehensione clam facta, licet eum
 & profiteri peccatum
 ejus, ipsum contemnere, & maledictis in-
 sectari, usque dum in meliorem redeat
 viam; eodem plane modo quo Prophetae
 sunt

(Subigat femina) manu sive pedo, sive etiam instrumento. II. הזרע בעצמן נקב. הזרע בארץ נמש הוא. Qui seris ea in vase concavo perinde est ac si sevisser in ipsa terra. III. אין איסור משום כלאי זרעים אלא זרעים הרמיים למאכל אדם אבל זרעים הסרים אפילו עובר לרפואה בני אדם אין בהם משום כלאי זרעים. Interdictum de seminibus heterogeneis tantum concernere semina esui hominum apta; cetera vero amara, etsi medicina hominum inferiant, nullam habere rationem ireroguribus seminum. IV. כלאי אילנות הרי הן בכלל לאו זה של שרץ לא הזרע בלאים. Heterogenea arborum comprehendit sub hoc negatio: Non seres agrum tuum. Hæc vero ireroguribus tantum fit הרכבה שזהרוב. Modo infusionis; nempe, cum quis ייחור של תפוח באתרוג וכן כל כיוצא בזה שרץ מינק אבל דרך זרעיה בנת לזרוע זרע אילן עם זרעים דבר זה מותר אפילו לכתחלה חוץ מן הכרם. Inferis ranum ficus malo cæreo, & sic in aliis omnibus distinctis speciebus. Modus samentis, ut cum quis seris semen arboris cum aliis rebus, licitus omnino est, excepta vite. V. הזרע זרעים בלאים וכן הרמיים אינן כלאים אעפ שיש מלקוח בכל אחד מהן הרי אלו מותרין באכילה ושלם נאסר אלא זרעיהן לבד וכן התירו ליטע ייחור של אילן שהורכב בלאים או לזרוע מרע שזרע. Etsi, qui vel heterogenea seris, vel arbores diversas inferis, propter utrumque vapulet, ipsorum tamen esus est concessus: Neque quæquam prohibetur, nisi facto eorum. Ita permittunt plantare ranum arboris heterogenea insere, aut sere semen ex heterogeno productum. Sed proluxa satis est hæc materia de seminibus, (quorum tres numerant species, Illud frumentum, illud legumina, hoc olera ex parte completitur) spatio, quod inter diversarum specierum areolas requiritur, &c. tractata in Talm. Mass. & Mamon. Hil. citatis 100 N. S. 279 ספס S. 162. 166. quo studiofolum remittitur, וניהן איסור כלאי זרעים בזכרים ונקבות בארץ ישראל בלבד למו שאסרו אבל בחוצה לארץ מותר לערב הזרעים לכתחלה ולזרוע ובפי' בארץ אין האיסור אלא לישראל אבל מותר לומר לגוי לזרוע לו בלאים וסבל מקום אסור לקיים לכשיגדלו כשהיה וכל זה שאסרו רמב"ם כלאי זרעים אבל בלאי האילנות כלומר ההרכבה שהיא אסורה בהן נוהגת אפילו בחוצה לארץ ועובר על זה בין איש בין אשה וזרע בלאי זרעים בארץ ישראל חייב מלקות וההרכבה אילן האילן שאינו מינו או ירק האילן או אילן בירק אפי' בחוצה לארץ וכל שכן בארץ חייב מלקות גם כן. Usus interdicti de heterogeneis seminum, in masculis & sanctis

locum habet in terra Israelis tantum, quem-
admodum (author n. דרך agrum suum
terrae tantum sanctae cancellus jam supra,
Rabbinorum verbis, includit) diximus.
Extra terram autem licet commiscere se-
mina, eademque ferere. Neque vero in
terra interdicitur hoc ab alio observatur
quam Israelita; Gentilis ejus jussu, licet
heterogenea illi ferere. Sed & vetustum est
ea alere, postquam jam in agro ejus cre-
verunt. Atque hoc omne, quod diximus,
intelligi debet de heterogeneis seminibus;
itapotheus autem arborum sive infestationis
prohibitio obtinet etiam extra (traditione
enim Rab. Schem. eodem loco habetur
הרבבה אילן והרבעת בהמה בנזק
מקום infestio arborum & commixtio bestia-
rum, quae ubique recepta est) terram.
Transgressor, sive vir fuerit, sive mu-
lier, qui heterogenea fecerit semina in
terra Israelis, reus est flagellationis. Et
qui arborem inserit arbori heterogeneae,
aut alius arbori, etiam extra terram, quan-
to vero magis in terra? idem verberari
meretur. Et ut Legem hanc strictius Judaei
in terra sancta observarent, & heterogeneis;
ut unusquisque in suum egressus hortum &
agrum ab illis eos purgaret, ושיעור הרחקה
שני מיני ירק שלא יינקו זה מזה אמרו לו
שהוא טעם ומחצה לכל אחד שנמצא ריח
בין שניהם נ' טפחים. Mensura autem re-
motionis speciem spatium obcurum, ne al-
tera ab altera succum exsugat (germi-
na coalescant) secundum Rabbinos defi-
nitur seseque palmo utraque, adeo ut inter
veramque speciem spatium doteat trium pal-
morum.

CCLI. שלא לאכור ערלה. *Non esse edendum praputium*. Vel; שיהא נאכר, ספירות האילן וזמן ערלתו והם שלש שנים ראשונים למצותו ויחדר הנטיע בשניה או ייחדר מן האילן שנ' שלש שנים יהיה לכם ערלים לא יאכר. *Ne comedamus de fructibus arboris, durante praputio ejus, per primos tres, a plantatione ejus, annos. Perinde autem est, siue plantam quis plantet, siue ramum de arbore, q. d. Tribus annis erit vobis incircumcissus, non comedetur ejus fructus, Lev. 19. v. 23. Refertur autem ייחור proprie ad fidem, sicut זמרה ad plantam, & גרמיסיה ad oleas. Rationem praecepti Rab. Levi repetere jubet ex Lege 22a. quibus addere placet aliam, eamque Tropologicam, ut nempe Israélite, praputii arborum recordatione, de tollendo cordis, aurium, &c. praputio sint solliciti. Unde in Tanch. fol. 8. legitur: וחס ערלתו ה'*

quinque sunt præputia, quatuor in homine, & unum in arbore. præputium auris, de quo scriptum est: Ecce, præputiata est auris eorum, Jerem. 6. v. 10. ערלת האזן, præputium cordis, sicut scriptum est: Et circumcidetis præputium cordis vestri; Deuter. 10. v. 16. ערלת לשון, præputium linguae, sicut scriptum est: Præputiatus labiis, Exodus 6. v. 12. ערלת בשר, præputium carnis, sicut dicitur: Et circumcidetis carnem præputii vestri, Genes. 17. v. 11. Neque ἀποτομήν hunc αἰτιολογία est illud ex Berza; נטיעה מקטע Plantatio præcidit pedes lanionum, & eorum, qui comprimunt menstruales. Baal Arub sic enarrat: Homo maximas facit impensar, ut plantet vineam & simile quid, & tamen expectat annos præputii, & annum quartum propter observationem præcepti; Is autem, cujus uxor est menstrualis, non potest expectare donec purificetur, neque exemplo arboris plantata officii monetur. Nec lanus expectat donec licita fiat bestia, sed de ea edit ante ejus explorationem. Canones hujus Legis sunt, I. הנוטע לטע ולקרות פטור מן העילה דעץ מאכל כתיב כלומר שלא יאכל אדם מן העץ עד שיהיה פטור האילן סימן סביב נחו או לדעת שיעשה סביב קוטר רגליו, & לטען אי הוה פטור: וחזר וחשב עליו למאכל חיוב בערלה: Qui aliquid plantat, ut vel sepimenti nucem illud præstet, vel trabis, liber est a Legge præputii arboris esculentæ, de qua Scriptura agit, ne eam plantet, ea nempe mente, ut edat fructus ejus: Si nempe eo plantæ animo arborem, ut sit sepimentum, borium suum circumvallans, aut ut inde domui sue faciat. Sed si propterea, ut vel sepimenti, vel trabis officium faciat, eam plantat, posteaque mutata sententia, destinet ejus, tenetur lege præputii. II. שימר הפרי חיוב בערלה Custos fructuum (sic vocari solent putamina in nabus, malogranatis, amygdalis, & similibus) etiam subjacet legi de præputio. Unde & illud fructum suum explicat, נופל הניפל לפרו כלומר שימר, quod deciderit de fructu ejus, ut est custos fructus. Excipiunt nonnulli הצדק de qua Rabbini: הצדק חיוב בערלה מן האביניות בלבד אבל הקפריסין פטורין Tzelaph præputii lege tenetur ratione tantum baccarum; sed capparidis cortex permissus est. Triplex arbor illa profert fructum, dactylos, inter folia extuberantes, & crescentes; baccas, & קפריסין, quod juxta glossicam Talmudicam significat קליפה corticem magnam circa fructum, ut est putamen cre-

scens circa nucem. Vel, ut est in Gloss. Talmud. אביניות baccas; קפריסין putamina; & ולבין & spatulas. ינוהגת בכל זמן ביכורים ונקבות ועובר על מצוה זו ואכל כוית ספירות האילן חזן שני ערלה או אפילו משומר הפרי אותו הירדע שנאמר עמו חיוב מקור: Obstringit Lex omni loco & tempore utrumque sexum. Transgressor præcepti, qui vel molem olive comederit de fructibus arboris, durante annis præputii, aut etiam de custode illorum fructuum prohibitorum, incurrit pœnam flagellationis. Ubi tamen ex Maimon. notandum, איסור ערלה בחיצה לארץ, Interdictum præputii, extra terram, esse traditionem Mosi e monte Sinai; Legem vero ad solam servam illud alligare. Imo expresse addunt Magistri, traditione Mosaica haberi איסור Interdicti hujus dubium licet כל זמן שלא ידע האדם כי ידע האדם כי ידע כי ידע, adeo ut לא ידע האדם כי ידע כי ידע, כדאי שהיא ערלה שרי ליה למיכל מיניה quamdiu homo explorato perspectum non habuerit, esse præputiatam arborem illam, (de qua aliquid decerpere constituit) concessum ei sit de ea edere; cum בשאר איסורין שבתורה שכל זמן שיתחדש עליה ספק בדבר שהוא איסור מן התורה יש לנו ספק בדבר שהוא איסור מן התורה או מן הכסף in reliquis interdictis Legi; quamdiu de re, lege prohibita, dubitamus, eam ipsam prohibere tenemur, propter dubium. Alii tamen, ratione locorum, discrimen faciunt. Talmudici in ספק ערלה באי אסור ובסוריא מותר. Dubium præputium (arborum) in terra Israelis prohibitum est: In Syria (Syria Sobena) licitum. Reliqua petantur ex Cod. Tmn. Orlah.

שלא לאכול ולשתות כדרך זול. CCLII. Non esse edendum & bibendum more luronum & potatorum. Vel; שלא להתבונן באכילה ושתיה בימי הנערות כתנאים הנזכרים בנן סורר ומירה בכתב עם מזה שפירשו בו חכמינו אל במסורת סנהדרין ואחרת לנו על זה מכתבין לא תאכלו על הדם וכן אמרין במילא כשהיה אזהרה לבן סורר ומירה מנע חל לא תאכל על הדם כלומר לא תאכלו אכילה שהיא מביאה לשפך דם והיא אכילה זולל וסוכא שחייב על אותה האכילה רעה מיתה Non esse gentio indulgendum πολυαγία, γὰρ πο-λυαγία, tempore juvenutis, secundum illas condiciones, quarum facit mentionem in filio degenero & rebeli Scriptura, juxta explicationem Sapientum nostrorum in Mustet. Sanbed. Admonitionem autem hujus rei habemus ex eo, quod scriptum est: Non comedetis super sanguine; Levit. 19. v. 26. Id est, ne comestionem comedatis, quæ impellat vos ad effundendum sanguinem. Atque hæc comestio est eda-

cis & bibacis, ob quam malam carnestiosum reus fit mortis. Ratio hujus interdicti, לפי שרוב המזאת בני אדם יעשו בסתת, רבוי האכילה והשתירה כמו שכת' וישמון ויבעש וכן שמת עבית כשירת ויטש אלה ונו וכן אמרו ל' מי גרם לך שתבעטי כי ברסינך שהאכלתיך ודרך כלל אמרו מלי כריסא וני כישא כלימר מדאי הכרם יכראו בני אדם לעשות חטאים רעים והענין הוא לפי שהמנונות הם עיסת החומר והתבוננות במשכר יכיראת אידים יסמיתיו היקרית הוא עיסת הנפש והגפש והחומר הפכים גמורים ועל כן בהתנב' עיסת החומר תחלש קצת עיסת הנפש ומזה השרש היו מן התבמים ל' שלא היו גהנים כמונונות רק למה שצריך לחיות לכר נפשם וכמו שכתוב צדיק אוכל לשובע נפשו ועל כן חמנענו חורתנו השלימה לטובתנו מהרבות באכילה ושתיה יותר מדאי פן יתגבר החומר על הנפש הרבה עד שיחליאה ויאבר אותה לנמרי ולכן להרחיק הענין עד תכלית ההורנו על *Quia nimis cibus & potus causa existit multorum peccatorum ab hominibus commissorum, sicut scriptum est: Et impinguatus est, & recalcitravit: Item, Impinguatus est, incrassatus est; operuisti: & dereliquit Deum, &c. Deuteron. 32. 15.* Unde & Robbini dicunt: *Quid causa est, quod calcitraris ventre tuo contra me? Quia cibavi te. Ita & generaliter loquuntur: Plenus venter omne genus malorum est, id est, plenitudo ventris impellit homines ad peccandum graviter. Ratio, quia alimenta sunt massa materialis (materialis, gravis) Intelligentia autem intelligibulum, timoris Dei, & preceptorum ejus preciosorum, est massa animæ. Anima autem & materia e diametro sibi opponuntur. Propterea, ubi prævaluerit massa materialis, debilitatur quandantenus massa animæ. Atque hac de causa ex Magistris nostris quidam non utebantur alimentis nisi ad sustentationem suam necessariis, prout etiam scriptum est: Juitus edit ad laturitatem animæ suæ. Proinde etiam Lege nostra perfecta, bono nostro, monemur, ne oneremus nos cibo & potu ultra quam satis est, ne prævalcat materia animæ, eamque in morbum conjiciat, & tandem prorsus perdat. Ut ergo quam effemus remotissimi ab hac re, monuit nos de ea, sub gravi pœna, quæ est mortis supplicium. וזהו הדבר האדם על זה כתחילת היקף ר'ס בחרותו ובראשית כואו בחיוב שסירה נפשו והם ג' חרשים ראשונים משהתחיל להביא שתי שערורי עד שיקף כלי הנר ומאחר הזמן יקח מוסר לכל ימיו כי מהיות ענין המוסר ענין המידי באדם אי אפשר לו לזולתו לא חייבת התורה עליו בכל עת רק שחרו מוסר כנס אחד לחועיל לכל המנים. Atque sic, quæ & Talmudistarum sententia est, in Sanhed. cap. 8. rebellem & degenerem vocant, qui duos pilos produxerit, ulque dum, ut loquuntur Talmudici יקף זקן התחתן ולא העליון Quarunt porro Magistri, 1. Quis proprie sit degener & rebellis? R. Levi respondeat, nomine cæterorum: שאין בר סורר וסורה: הייב עד שינניב משר אביו ויקנה בשר ויין בזל ויאכל אותם חוץ מרשות אביו בחבורה שכולן רוקנים ופחותים ויאכל הכשר חי ואינו חי בדרך שהנניבם איברים וישתה היין מזוג ואינו מזוג בדרך שהננרנים שיתים והוא שיאכל משקר חכשים דגנר מכשר זה בלונמא אחת וישתה חצי לוג מאינתי חייב משיאכל. Non fieri reum rebellem & degenerem, usque dum aliquod patri suo abstulerit, indeque carnem & vinum vili pretio emerit, eaque extra domum patris sui, in consortio abjectorum & contemtorum hominum, comederit: Comederit autem vivam, quæ non vivat, ut solent fures comedere; & biberit unum mixtum, quod non mixtum, more guloforum, nempe cum ederet pondo 50. denariorum de carne, bolo (prop. bucca) uno; Et de illo vino biberit Logum dimidium, una vice. Hæc tamen paulo aliter in Sanhed. cap. cit. משיאכל טרטימר בשר ושתה חצי לוג יין האיטלקי ד' יסי אומר מנה בשר ולוג יין אכל בחבורה סצוה אכל בעיבור החרש אכל מעשר שני בירושלים אכל נבלות וטרפות שקצים ורמשים אכל דבר שהיא מציה ודבר שהיא עבירה, אכל כל מאכל ולא אכל בשר שתה בל מושקה ולא שתה יין אינו נעשה בן סורר ומורה עד שיאכל בשר ושתה יין שנ' זולל וסוכא ואעפ' שאין ראיה לדבר ובר לדבר שנ' אל' ודני בסובאי יין זוללי בשר למו Quando [filius rebellis] reus esse incipit? Ex quo comederit carnis dimidiatam minam, uniusque Italici sextarium dimidiatum biberit. R. Jose ait, integram carnis minam, & integrum Logum seu sextarium vini. Sed ubi comederit in convivio ex præcepto instituto, in intercalatione mensis; si Hierosolymis ederet de decimis secundis; si morricinia, discepta, abominabilia, reptilia voraverit, remque omnem, quæ Lege jussa vel vetita sit, adeoque cibi omne genus comedat, potusque omne genus bibat, ni carnem voret & vinum bibat, filius contumax & rebellis non declaratur; q. d. Epulo & potator; Deut. 21. 20. Quamvis autem nulla huic rei expressa supposita ratio, suppetis tamen מוסר, quo illa innuatur: Ne sis in potoribus vini, & voracibus carnis; Proverb. 23. v. 20. 2. An abfque utriusque parentis consensu filius declarari possis rebellis? Resp. R. Levi, אין נעשה דין סורר ומורה אלא כשהאב והאם שניהם חצים בכך שנ' יתפסו בו אביו*

Titi יאביו

יחמו וחס היה אחר מהם גרם או אלם
 אי חרש אינו נעשה בו סורר ומורד שני
 ותפסו בו ולא נדמין והוציאו אותו ולא
 חנינין ואסרו ולא אלמין בגנו זה ולא סומין
 אינו שיכור ככורו ורא חרשים ומפני כך
 העניינים אלה הצריכים בו היו סך החכמים
 שאמרו כי מקילים לא נעשה דין סורר ומורד
*Non exercetur iudicium in immotigerum
 & rebellem, nisi uterque parens sic velis
 fieri, q. d. Et apprehendent eum, pater
 ejus & mater ejus; Deut. 21. v. 19. Si
 aliteruer corum fueris mancus, aut mu-
 tus, aut cecus, aut surdus, non declara-
 tur filius degener & rebellis, q. d. Et
 apprehendent eum; Ergo non erunt man-
 ci. Et educunt eum. Ergo non erunt clau-
 di. Et dicent, neque muti. Hic filius no-
 fiet, Ergo non caci: Non audit vocem
 nostram. Ergo nec surdi. Propter hoc
 omnia, quae necessario requiruntur, erant
 ex Sapiensibus, qui dicerent, quod nullum
 nunquam iudicium fuerit exercitum in de-
 generem & rebellem. 3. An supplicium
 mortis propter primum & unum actum
 & rebellionis actum infligatur? Maimo-
 nides statuit, כי הכן סורר יתחייב מיתה
 על רבוי האכילה ולא חלק כלל להמיתו בין
 אכילה ראשונה לשנייה ובפי' אסרו בגנב
 בסנהדרין שאכילה ראשונה של בן סורר
 ומורד אין עושה מיתה כמו שאמרו סתרי
 בו בפני שנים ומלקק בו בפני שלשה וזה
 ונתקלקל ניהו בעשרים ושלשה. *Filium
 degenerem reum esse mortis simpliciter ob-
 tulerunt, absque distinctione inter pri-
 mam & secundam. Expresse autem tra-
 dunt in Gemara Sanhed. Primam com-
 missionem filii degeneris & immotigeri non
 mereri supplicium mortis, his verbis: Ad-
 monent eum coram duobus, & flagellant
 coram tribus. Si ad ingenium redierit, &
 perverse egerit, coram viginti eribus ju-
 dicandus sistitur. Ex hoc tandem praecep-
 to iudici alia quaedam colligunt poris-
 mata, nempe, a. אזהרה לאוכל. שיש בו
 אזהרה לאוכל. *Esse in eo ad-
 monitionem contra edentem de bestia, an-
 tequam egrediatur anima ejus, i. e. ante-
 quam mortua sit. b. וכן לאוכל בשר. וכן
 לאוכל בשר. *Item contra eden-
 tem carnem sanctam, ante sparsionem san-
 guinis. c. וכן לסדו סמנו שאין מברין על
 הרוני כך וכן כההדרן שהרנו את הנפש
 Hinc שאין מועמין בליה כל אותו היום
 etiam discunt, quod homines in Synedrio
 damnatos non edunt: Neque Synedrii as-
 sessores eo die roto, quo supplicium de-
 ren sumunt, quicquam gustent. d. שלא
 יטעום אדם כלום עד שיתפסקו. *Ne qui-
 quam homo gustet, antequam conceperis
 preces. ונהנה בארץ ישראל בלבו שאין
 רגום דני נפשות אלא שם וכבית דין שר
 כל לבד הפחור יאמר דין זה נהנה אלא*****

בזכרים אבל לא בנקבות שאין דרכן להמשך
 באכילה ושתייה כמו האנשים והוא שנ' בן
 סורר ולא בת ולא טומאים ואדרבנא יאפילו
 טומאים שנקרע ונמצא זכר אינו נעשה בו
 סורר שנ' כי יהיה לאיש בן סורר ומורד עד
 שיהיה בן משעת הויה ועובר על זה יעשה בו
 סורר ומורד עלפי כל הדברים שכתבנו נסקל
 והרי הוא ככל הרוני כך שמונעם ליורשיהם
 שאעפ שאביו גרם לו סקילה הרי הוא יורש
*Habet hoc interdictum tantum
 locum in terra Israelitica: Neque enim ali-
 bi supplicia capitalia exercent, idque ad
 minimum, in Synedrio XXIII. virorum
 (nam trium-viri judicabant)*
*Sed neque exercetur iudicium hoc, nisi in
 masculos; in foemellas non item, quia non
 usitate, more masculorum, nimio cibo &
 potu se saburrant; q. d. Filius degener,
 non filia. Neque obmutatus, aut obpercy-
 vos; quatenus, rupto clauistro, reperitur
 masculus, promittitur filius degener, q.
 d. Cum fuerit viro filius degener & re-
 bellis; quod utique testimonio est, filium
 esse debere ab hora sua existens, i. e.
 a tempore ipsius nativitat. Transgres-
 sor, qui filius degener & rebellis est de-
 claratus, juxta ea, quae modo scripsimus,
 lapidibus obruitur, eademque, qua reliquo-
 rum Synedrii sententia occisorum, ratione
 bona ejus cedunt heredibus. Et quamvis pa-
 ter ipse causa existens lapidationis ejus, non
 tamen hereditate omnes ejus facultates adit.
 Reliqua petantur ex Talm. Maff. Sanhed.
 c. 8. Maim. Hil. Mamr. c. 7. ססנ N. S. 20.*
CCLIII. שלא לנחש *Non esse auguran-
 dum; vel, שלא נלך אחר נחשים Non es-
 se conjectationum ductum sequendum, sive
 auguria captanda, argumento loci, Lev.
 19. v. 26. Non augurabimini: Deut. c.
 18. v. 10. Non inveniat in te augur,
 יאמרו בספרי מנחם כהן האומר נפלה פתי
 מפי נפל סקל מידי עבר נחש מימיני ושוועל
 משמאלי וימנע מפני כן לעשות שום וכפרה
 אסרו לא תנחשו בנח אלו המנחשים
 כחולדא ובעופות ובכוכבים וכיוצא בהן עכ
 וכן כנות מה שיאמרו חמוני העמים הסכלים
 כיון ששבתו מרכי שהיית הדין אי צבי
 הפסיקו או עורב עובר על ראשו או כיה
 שראיתו דבר פלוני בתחלת היום לא ארויה
 היום או שום מקרה רע יבואהו כל המעשים
 Tradunt: וכיוצא בהן הרי בכלל לאו זה
 in Siphri: *Augur est, qui dicit: Exci-
 dit bolus meus ori meo: Baculus manus
 meae. Pratergressus est dextram meam ser-
 pens, & sinistram vulpes; proptereaue
 abstinet ab omni operis executione. Et in
 Siphra: Ne auguremini; explicant, mo-
 re illorum, qui faciunt conjecturam ex
 muscra, ex avibus, ex stellis, & simili-
 bus. Hec ibi. Eiusdem farinae est, cum
 fex fatui vulgi, inquit: 'Quod, cum a
 via, qua profectus eram, reverterer, aut
 caprea**

caprea in fine ejus occurrisset (prop. caprea abruptisset, aut finivisset illud) aut corvus crocians transvolasset caput ejus: *Aus, quia initio hujus diei vidi hoc vel illud, non recreabo me; aut quod aliquid adversi ei contingeret. Hec & id genus alia generaliter hoc negativum comprehenduntur.* Ratio præcepti est, לפי שהענינים אלה הם דברי שגגות וסכלות נמורה ולעם יאמר אמת אשר בחר האל לא יאמר להם שישעו בדברי שקר ועוד שהם סבה להרית האדם מאמונתו השלי וסותרתו הקדושה ולבוא מתוכה לפיירה נמורה שיחשב כל טובתו ורעתו וכל אשר יקרהו שהוא דבר מקרי לא כהשגחה מאת בוראו ונמצא יוצא בכך מכל עקרי הדת כן כי חפץ השלי בטובתו ציו יהסר מלבנו מחשבתו זו ולקבוע בלבנו כי כל הרעות והטוב ספי עליו תצאנה לפי מעשה האדם אם טוב ואם רע והנחשים לא מעליק ולא מורידים וכמו שכתב כי לא נחש ביעקוב ולא קסם בישראל *Quia hæc omnia fatua sunt, & extrema stultitia: Non autem convenit, ut populus vere sanctus, quem Deus eligit, delectetur rebus fallacibus. Sicut infuit causa, qua homo a fide Dei Benedicti, & a Lege sancti adducitur, unde progressus fit ad infidelitatem totalem, adeo ut existimet homo, omnia bona & mala, imo omnia sua accidentia, fortuito sibi contingere, circa providentiam Creatoris sui; quo quidem omnia violat Legis fundamenta. Proinde, quia Deus bono nostro consultum voluit, præcepit nobis, ut hanc a corde nostro evellamus cogitationem, mentis que nostris, omnia bona & mala a Deo prodire, pro ratione operum humanorum, vel bonorum vel malorum, insignimus: & quod conjectura (omina vel auguria) nec attollant in altum, nec deprimant, quemadmodum scriptum est: Non est augurium in Jacob, non divinatio in Israele; Num. 23. 32.* ונהגתו בכל מקום. ובכל זמן בזכרים ונקבות ועובר עליה ועשה שום מעשה על פי הנחש בעדים והתאמה לוקה ודוקא בבית דין של כ" וכן בכל מקום כמו שכתבנו במה שקראת וכו' שנכתב לוקה הכונה היא בארץ הקדושה שהוא מקום המשפט של כל שאין ריג דניי נפשות בחוצה לארץ אלא במסור לכל לפי שסיתתו הצלה ותחיה לאחרים טובים: מסנו: *Obmet interdictum ubique & semper in utroque sexu. Transgressor, qui quicquam, ductum auguriis aut conjectationis secutus, fecerit, testibusque, prævia exhortatione, fuerit convictus, vapulas. Idque præcise sub Synedrio XXIII. Ita ubique locorum; sicut scripsimus; sum in antecedentibus, tum in sequentibus, mentionem facimus flagellationis, intentio nostra est, ut intelligatur de terra sancta, que locus est judicii XXIII. proprie. Ne-*

Thef. Antiq. Sacr. Tom. III.

que enim judicia exercent capitalia extra terram, nisi in Tradisorem tantum, quia mors ejus liberatio est & conservatio eorum, qui meliores sunt ipso. Plura occurrunt in Talm. cap. 7. Schabb. & in Toseph. ejusdem tractat. Maam. Hil. Abhod. zar. cap. 10. ססנ N. S. 51. 52. ססס S. 134. 135. Ad classem מנחשים etiam refertur על הסכה וקורא פסוק מן התורה וכן הקורא על תינוק שלא יבעת והסנה ספר תורה או תפלין על הקטן בשביל שיש לא רי להם שהם בכלל מנחשים וחברים אלא שהם בכלל הכופרים בתורה שהם עושין דברי תורה רפואת נפא ואינן אלא רפואת נפשות שג ויהיו חיים לנפשך אבל הבריא שקרא פסוקים ומסור מתלים כרי שתנן עליו זכות קריאתו: *Qui vulneribus incantavit, e Lege versum legendo; quicque super puero legerit, ne conturbetur, aut qui librum Legis, vel Phylacteria puerulo imposuerit, ut somnum capiat: hi ut generali conjecturarum ac incantantium appellatione continentur; ita etiam comprehenduntur amplo eorum vocabulo, qui Legem negant. Siquidem verba Legis (juxta eum) medicinam faciunt corporis, cum solum animis medeantur, q. d. Et erunt vita animæ tuæ; Deut. 14. v. 19. At si quis sanus versiculum legat vel Psalmum, ut protectionem legendo promeretur, angustiasque & damna evitet: ejusmodi sane nihil illiciti facit.*

CCLIV. שלא לעינן Non esse utendum prestigis, juxta illud: Ne utamini prestigis; Lev. 19. v. 26. Alii tamen vertunt: Neque certa observabitis tempora. Vel; Tempus certis rebus non assignabitis. Quæ versio ad Judæorum mentem propius accedit, qui damnatam hoc præcepto volunt *ὑποκατάστα*. Ita enim Rab. Levi; ופי' הענין כמו שאמרנו שחור לשון עונה כלומר שלא נקבע עונות לומר שעה פלונית טובה לעשות בה מעשה פלוני ויצליח כל העושה אותו באותה שעה והעושה איתנה בשעה פלונית לא יצליח כמו שיאמרו המהבילים בעלי הכישוף: *Explicatio autem hujus rei, sicut diximus, petenda est ex nomine עונה tempus significante, id est, ne certa figamus tempora, dicendo, hæc hora apta est huic operi, & qui hæc illud fecerit, prosperum habebit successum; qui vero illud fecerit hora illa, non prosperabitur; Id quod vani dicere solent Magi. Repertum hoc præceptum Deuter. 18. v. 10. Huc referunt Magistri אורח רעיתם Retsmentem oculos, magice scilicet, qui velocitate manuum suarum ita fascinat spectatorem, ut existimet, שיעשה המתחלל עיניו של פלא כלומר שהם חוץ מן המבט כפי שיעשו חמיר המשתדלים בזה שיקחו הכל וישימו אותו בכנף בנרם לעיני האנשים ואחר כך יציאוהו נחש וכן ישיבו*

ישליו טבעת בארץ ואחר כך יוציאוהו מפי
אחד מהעומדים לפניו ויבוא בעניינים
אלה רבים וכל אחד מהמעשים הרעים אלו
הוא אכזר והענין נקרא אותו הענין יריא
בבלל לא רמזנו ולוקח עליו שנ' מעונ
אצר מכשף בנחש אחר יאמין מן כישיח
סמך שאלו היה האיסור בו משום לא
דמכשף ניתן לאזהרת מיתת כד שנ' מכשפה
לא תזיה וקיסא לו רכל לא שניתן לאזהרה
Magna solertia cum
efficere miracula, id est, res natura cur-
sum superantes; ut cum, qui hanc crebro
exercere solent artem, quidvis acceptum,
fimbria vestis, inspeclantibus hominibus, in-
ferunt, & postquam illud extraxerint in-
de, serpensem ostendunt. Sic & annulum
in aerem projiciunt, posteaque ex ore cu-
jusdam astantis, in praesentia eorum, pro-
ducunt; & id genus plura alia faciunt.
Horum vero operum malorum quodlibet
prohibitum est, & qui facit illud Reten-
tor oculorum vocatur, qui sub praepo-
siti praeiudicantis (Mathematici, seu Tem-
porarii, id est, tempus obliantis) con-
tinetur; eumque propter talia cadunt.
Quamvis autem מעונן מופתות cum מכשף
Mago, nro Scripturae loco exprimitur, non
tamen Magia vera species est. Ista enim
res si sic se habet, interdictum de Ma-
go seu venefico datum, interdictum de Ma-
go seu venefico datum, monitorium esset
supplicii mortis a Domino iudicii instigendi,
q. d. Maleficam non fines vivere; Exo-
di 22. v. 18. At ratum nobis est, pro-
pter nullum negativum, quod monitorium
est Domini iudicii, verbera instigi. Ra-
tio hujus praepcepti eadem est quae supe-
rioris. Habet tamen & illud incommo-
dum, quod facile homines athei-
stae, praestigias ejus-
modi cum veris confundant miraculis,
adeoque ad ipsum Atheismum viam ster-
nant. Praeceptum autem hoc, temporis,
loci, & personarum ratione, est univer-
sale. ועובר עליה ומגיד לבני אדם עונותיו
שיעשו מעשיהם בהם כד שיצליחו וגם הוא
עושה כד שיו יפי העינות הים כד
והאיש השואר אל הידע אין עליו חיוב
מלקות בשאלה לבד עד שיכת פועלו אל
העת הידועה ויעשה מלאכתו בה ואל ילקה
Transgressor illius, qui indicat nominibus tempora,
quibus, ut prosperentur, opera sua de-
beant peragere, & qui ipse, observato
tempore, sua perficit, reus est fustigationis:
Qui vero illum, qui peritus est bu-
jus artis, tantum rogat, sola hac inquisitio-
ne in poenam hanc non incurrit, nisi dispo-
suerit illam suam illo tempore destinato,
eodemque opus suum perfecit, tunc vapulas
propter illud, ex quo opus fecit. Plura
in Siphra, Gem. & Mid. hinc inde.
OCLV. שלא להקנין פארד ראש שנ לא

הקנין פארד ראשונם ופירשו לו שהקנין
הוא שמסור לישראל לגלח ילדו שיערות
ראשו לאחריו אגיו ולפדחתו כמי שהיו
עושים עובדי כוכבים ומלכות והו' שאמרו לו
במסכת מכות איהו פאת ראש זה המשיח
צדקיו לאחריו אגיו ולפדחתו. Non esse ex-
tremam caesarem rondendam, aut circum-
cidendam comam capitis, seu, non atton-
dendam in orbem, vel circuitum, more
Araum, comam capitis, q. d. Ne cir-
cumcidatis pilos ad latus capitis vestri;
Levit. 19. v. 27. Quo Rabbini interdicti
Israelitis volunt, ne tondant aequaliter
comam capitis retro aures, & a fronte,
prout facere solent cultores stellarum &
planetarum. Atque hoc est, quod Magi-
stri dicunt in Massac. Maccoth: Quis est
angulus capitis? Cujus aquata est coma
circa tempora, retro aures & in fronte,
id est, ופדח ופדח. Ratio praepcepti
est, להרחיק ממנו ולהשכיחו מביד עינו
וסכל מעשיו כד ענין עין ובר חנעשה
& (Deus) ut resisteret nos, & oculis nostris,
actionibusque nostris subdu-
ceret omnem speciem Idololatriae, omneque
adeo quod propter eam peragitur. Hanc
ipiam ob causam Rabbini prohibitam
etiam tradunt הקפת כל הראש שמה הקפה
circumcisionem totius capitis. Unde & in Jebham.
Tortus capitis circumcisio, הקפה circumcisio, & dicitur.
Legem hanc non modo tondens,
sed & si suam contulerit operam, ton-
sus violat, juxta decisionem R. in Mac-
coth: אחר המגלח ואחר המגלח כל זמן
שסעי שניהם חייבים אבל לא כייע אין חייב
אלה המגלח והמגלח את הקפת חייב
ובשיעור פאת הראש לא נתנו חכמים שיעור
וכתב הרם כמל שמענו מקטני שאין מניחין
: Si alter tondet, alter vero tondetur, quotiescunque mutuo
se jurant, uterque reus est; si vero suam
huc operam non confert, tondens tantum
reatus contrahit. Sed & qui minorem
tondet, reus habetur. Mensuram autem
anguli capitis Magistri nullam expresse-
runt: Scribit tamen Maimonides Audi-
vimus a majoribus nostris, non pauciores
quam 40. relinquendos pilos. De ceteris
confutatur Talm. Cod. Macc. Maim. Hil.
Abhod. zar. cap. 11. סמן N. S. 57. 58.
61. סמן S. 64. 70. 71. Usus praepcepti
omni loco & tempore masculos obligat,
אכל לא נקבת בן גלח או נתגלח פטורות
non autem feminas, quae sive tondentur,
sive tondantur, libera pronuntiantur: ob-
thurati & androgyni dubii sunt. ועובר
עד זה וגלח פארה אחת מן הראש חייב
מלקות אחר ואם גלח שני צדקיו ואם בבת
אחר והתראה אחר חייב כ' מלקיות:
Transgressor autem, qui tonderis unum
tantum angulum capitis, unam meretur fla-
gel-

gallationem; si vero gemina tonderis tempora sua, est una vice, & una tantum prævia admonitione, duplicis reus est flagellationis.

CCLVI. שלא לנלח פיאות חזק שנ' ולא תשחית את פאת זקן. Non tondendum angulum (radendam extremitatem) barbae, q. d. Non perdes (alii dissipabis) latus barbae tuae, Lev. 19. 27. וחמשה פיאות יש בזקן ובכל אחת יש נר חיוב מלקוח אפילו נמנן כולן באחת ובהתראה אחת ואלו הן לחי העליון והתחתון מימין והעליון והתחתון משמאל הרי ד' ושבולת הזקן והוא מקום חיבור הלחי למטה הנקרא כלעז מונמנן הרי חמשה ולשון המעשה ועל הזקן חמשה שתיים מכאן ושתיים מכאן ואחת מלמנן. *Quinque sunt lactra in barba, quorum unum quodvis suum habet reatum verberum, etsi quis simul omnia, una tantum accedente admonitione, auferat: Suntque maxilla superior & inferior dextra; superior eadem & inferior sinistra: Ecce sunt quatuor; Et cuspis barbae, quae locus est, ubi inferius maxilla congregantur, vernaculo mentum dicitur. Ecce quinque. Ita Mischna: Barbae tribuuntur quinque extremitates, duae hinc, & duae illinc, una vero infra. Ratio hujus & superioris præcepti est eadem. De hac abraffione habent Magistri Canonem: שאין החיוב אלא בגילוח של דער שנ' לא תשחית גילוח שיש בו השחתה דוקא והו' דער: Non contrahi reatum nisi ronsione præfice, quæ fit per novaculam, q. d. Non corrumpes racione, in qua corruptio, quæ novaculæ proprie est. Unde, juxta Maimon. cap. ult. de Idol. qui se tondet בסכפריס forfice, liber censetur; etsi nec hoc facere moris sit, nec etiam liceat. Vide Hik. Abh. Zar. cap. 12. ונוהגין בכל מקום ובכל זמן אבל הנקבות מותרות הן בהשחתת זקן אם יש להן שיער כהן גם אם השחיתה האשה זקן האיש פטורה. *Usus obinet omni loco & tempore: Licet tamen mulieribus perdere barbam, (radere) si quos habent pilos; sed & ubi corrueris (raserit) mulier barbam viri, libera pronuntiatur.**

CCLVII. שלא נכתוב בבשרנו כתבנו קעקע שנ' וכתבת קעקע לא דתעו בבשרכם והענין הוא כמו שעושי היום ישמעאליים שכותבין בבשרם כתוב מחוקה וחקיע שאינו נמחה לעולם ואין החיוב אלא בכתב חזק ורשם כדיו או בכחל או בשלר צנעונן הרשומים וכן אמרו במסכת קעקע ולא כתב כלומר שרשם בבשרו בצבע אבל לא עשה שריטה אינו חייב עד שיכתוב ויקעקע כדיו. *Ne inscribamus carni nostræ scripturam stigmati-*

plius deleri potest. Non autem est reatus nisi in scriptura sculpta, aut colorata atramento, stibio, aut ceteris sinituris coloratis. Unde dicunt in Maccosh: Incideris, & non scripseris, id est, si in carne sua aliquid colore sinxeris, sed non feceris incisionem, non fis reus, donec & scripseris & incideris atramento, aut stibio, aut alia quavis re colorante. Arabibus solentem esse hanc stigmatizationem (quod נאר vocant) certum est. Gol. Lex. Arab,

pag. 2479. נאר Punctura acus, &, glaflo insperfo, carulea cuti inscripta stigmata illata תרס נאר viridia fecit, atque ita

pinxit brachium ornatus ergo, ita ut Arabibus, præsertim Scenitis mos est. Causa finalis est remotio omnis Idololatriæ; שרושמן עצמן לעל שלחן כלומר שהוא עבר נמכר לה וסורסם לעבודתה. *Usu enim receptum est apud Idololatrias, ut se suis Idolis signo quodam notent, significantes, se quasi servos eorum præcio redemptos & nota insignitos esse. Subiectum recipiens hujus stigmatizationis est כר מקום שבנוף בין מנלה בין מבוטה בבגדים omnis in corpore locus, sive rectus sive reffibus rectus, hoc interdito generaliter comprehenditur. Obligat omni loco & tempore utrumque lexum; ועובר על זה וכתב אפילו אחד; ובכל מקום שבנופו כענין זה שאמרנו שיהיה הקוק רשום באחד ממיני הצבעים הרושמים לוקה ואם רשמו בו אחרים אינו לוקה אלא אם כן סייע מן הכלל הידוע לאו שאין בו מעשה ואין לוקה עליו. *Transgressor, qui vel unicam scripseris litteram in quocunque corporis loco, eo modo quo diximus, ut inscriptum coloratum sit specie aliqua colorum, quibus pingitur, vapulat. Quod si colore infecerint eum alii, neque tum vapulat, nisi adjuveris ipsum, idque ex universali illo axioma: Propter negativum, ubi nulla est actio, neminem verberant.**

CCLVIII. שלא לעשות מעשה אוב ולא נפנה אחריו כלומר שלא נשאל בו שנ' אל תפנו אל האובות והענין הוא שמקטירין קטרת ידועה וקושין מעשים ידועים ובאחם העניינים ידועה לאדם שישטע דבר מתחת השחי שיענה לו במה שישאל וזו מין אחד ממיניו. ולשון סיפרא אוב זה פיתוס המדבר משחי. *Ne faciamus opus Pythonicum, neque Genium illum respiciamus, id est, ne quid eum rogemus, q. d. Neque convertite vos ad Pythones; Levit. 19. v. 31. Modus ejus hic est. Adolescent suffurum certum, adjuunguntque actiones certas, quibus homo sibi videtur audire aliquid subter axilla, quod ad interrogatum ei respondeat. Atque hac una species est. In Siphra habe-*

יעשנה משקל שמא יפנם ממנה יחור ויהיה המשקל חסר. *Siculum a latere ruptum non faciunt pondus, ne forte, dilatata ruptura, pondus deficiat.* 3. עושה אדם מדותיו סאה וחצי סאה וכו' אבל לא יעשה קביו שלם תחתיו ברובע הסאה שהוא קב ומחצה וכן במדת הלה עושה חצי היק וכול כראיתו בבריתא כנא בתרא. *Quisque mensuras suas parat Scam & medietatem Scam, &c. Sed non geminum (i. e. integrum & medium) Kabum; ne mutetur quarta parte Sce, que Kabum constituit cum dimidio. Sic in mensura liquidi faciunt Him, dimidium Him, &c. sicut est in Barajetba Baba batra. Sex Kabi constituerunt Seab satum: Tria lata unam Epham: Decem Ephas constituerunt Corum in aridis, quæ mensura fuit maxima.* 4. המודד את הקרקע בחבל לא יסוד לאחר בימור החמה ולאחר בימור הנשמים מפני שהחבל מתקצר בימור החמה. *Qui mensura fundum fuit, non metietur alterum tempore aestatis, alterum tempore hyemis: decuratur enim (contrahitur, constringitur) tempore aestatis.* 5. צריך כל אדם לרקק הרבה במשיחת הקרקע לפי שיש חילוקין הרבה במשיחת הקרקע בין ההר והגיא ויש לעיין בו גם כן בין העיגולים והרבעים והאלכסונים. *Magna quisque opus habet accuratatione in mensione agrorum. Est enim discrimen inter montem & vallem. Attendendum etiam discrimen inter sphericam, quadratam, & diametros. Preceptum est καὶ ὁμοιωσιν, loci, temporis, & personarum respectu. Transgressor violati negativi reatum contrahit, non tamen propterea vapulat, sed ad restitutionem damnatur, etsi vel Gentilis res agatur, quem neque in Geometrica, nec Arithmetica proportionem decipere licet. Vide Talm. Bab. Bat. ספס N. S. 151. ספס S. 245.* שלא לקלל אב ואם שנ' איש. CCLXI. איש אשר יקלל את אביו ואת אמו וכו' והאמת שעיקר האזהרה בקללת אב ואם אינם מן המקרא הזה כי בבאן לא יביר אלא העונש במקלל וכן מה שכתוב בסדר משפטים ומקלל אביו ואמו מות יומת שם גם כן לא דבר אלא בעונש ההו שאמרו במכילתא ומקלל אביו ואמו ינו עונש שמיני. אזהרה מנין תל אלהים לא תקלל ואם נשיא הרי הרי הוא בכלל ונשיא בעמך לא תאר ואם כור הוא הרי הוא בכלל לא תקלל חרש. *Non esse maledicendum parentibus, q. d. Quicumque maledixerit patri suo aut matri suæ, moriendo morietur; Levit. 20. v. 9. Verum est, fundamentum deborationis a maledictione parentum non esse hunc Scripturæ locum; in quo nonnisi maledicentis pæne fit mentio: Eadem existat Parafesa Mischpatim (Exodi 21. v. 17.) Qui maledixerit patri suo, vel matri suæ moriendo morietur. Ubi etiam*

*de multa tantum sermo est. Atque hoc ipsum est quod dicunt in Mccilsa: Qui maledicit patri suo & matri suæ, &c. Pœnam audvimus, sed ubi est admonitio? Ex eo, quod Lex dicit: Dns non maledices. Si Princeps fuerit, in genere sub illo comprehenditur: Principi in populo tuo non maledices. Si Idiotæ (proprie tyllvestris, bardus, fatuus) fueris, continetur sub illo: Surdo ne maledicas. Canones Legis hujus tradunt Judæi sequentes, 1. חיוב קללת האב והאם הוה בן בחייהם או אפילו אחר מותם מה שאין בן בהבאת שאין החיוב בה כי אם בחייהם אבל אחר מיתה פטור על האחתם. *Reatus maledictionis patris & matris contrahitur siue fiat superstitibus illis, siue post mortem illorum: quod non æque valet in flagellatione; ad quam maledictus damnatur, si supersint parentes; liber tamen pronuntiatur a percussione post mortem illorum.* 2. אין דינן מיתה לבן עד שיקללם בשם מן השמות המיוחדים אבל המקלל בכני פטור מסקילה ולוקה ברך שלוקה על פטור אדם כשר. *Non incurrit reatum mortis, donec maledixeris illis nomine aliquo proprio; Sed qui Epitheta illi maledixeris, liber est a lapidum supplicio; & perinde flagris caditur atque ille, qui maledicit homini probo.* 3. המקלל אביו אביו. או אביו אמו דינו כמקלל אחר משאר הקהל. *Qui ovo suo paterno aut materno maledixeris, perinde est ac si cui ex reliquo cetero maledixisset.* 4. האב שנתחייב שבעה אין הבן משביעו בשבעה האלה אלא משביעו שבעה שאין בה אלה. *Patrem, qui juramentum præstare tenetur, filius non adiuvat juramenti formula execrationis, sed formula, in qua nulla execratio.* 5. אסור לבזוז כלל שלא על הקללה הקפירה תורה אלא אף על הביית והמבזה הרי הוא כארור שנ' ארור מקלה אביו ויש לברר. להכות העושה זה ולעונש כפי הראוי. *Omnino eos spernere non licet. Neque enim alia de causa tam est sollicita Lex de maledictione, quam propter consensum: Consentior autem quasi maledictus est, q. d. Maledictus est, qui vilipendit patrem suum. Domui autem Judicii incumbit flagris in eum animadvertere, eumque promerito punire. Cætera pete ex Talmud. Maff. Sanh. Maimon. Hil. Mam. cap. 5. ויהגות בכל N. S. 218. 219. מקום ובכל זמן בזכרים ונקבות וכן בטומטום ואדרוגיגם ושתוקי חייב על אמו ואינו חייב על אביו אעפ שגבדקה אמו ואמרה בן פלוני הוא ולפי הדומה שהסמך חייב בקללת אביו ואמו שהרי הוא ראוי לירש אותם מדין תורה ודין בן כשר יש לו גם כן לענין אכלות ולכל דבר אבל הבן מן השפחה ומן הנכרית אינו על קללתו וכן נר שהורדו שלא בקדושה אעפ שגולד בקדושה**

כנין שנתנייה אמו כשהיתה מעוברת אינו חייב על קללת אביו ובשם שאינו חייב על קללת אביו כן אינו על קללת אמו אעפ שהיתה יהודית וכשילדתו וכמו שדרשו זל ומקלל אביו ואמו את שותיה חייב על אביו חייב על אמו ונ' ואין להקשות על דרשנא זו משתקי שחייב על אמו לכרה לפי שאין האב יודע ויכיר והגר אסור לקלל אביו הני מדרבנן כדי שלא יאסור כרה מקדושה אביו כמו שאינו אביו לכל דבר אף לאחר שנתחרר ועבר על זה וקללם בשם מן השמיה נסקל והוא שיש שם ערים והתראה כמו שידוע בכל המצורות ואם קללם באחד *Usus interditi obtrunc ubique & semper in masculis & femellis; obtruncatis & androgynis. Filius etiam certae matris, sed incerti patris; [ita explicant ut שרתי : ut incertus est expositus ex patre & matre incerti] scietur propter matrem, sed non propter patrem, nisi investigata mater dicat; Filius hic est tō N. Verisimiliter etiam huic Legi de non maledicendis parentibus subicitur nobis, quia, ex Lege, idoneus censetur, qui haeres eorum constituitur. Filii legitimi eadem est ratio tum in his, tum in ritibus sepulchralibus (propr. de luctu) & omnibus aliis rebus. Sed filius natus ex ancilla, & alienigena non tenetur lege de maledictione parentum. Ita & proselytus, quem mater concepit ante sponsalia, etsi post illa genitus fuerit, nempe, si mater ejus imposita, postquam jam gravida fuit, non tenetur praecepto maledictionis patris sui. Quomodo vero praecepto hoc, ne maledicat patri, non tenetur; ita nec tenetur interdito, ne maledicat matri suae, etsi fudaea illa sit, postquam genuit eum. Arque sic Rabbini nostri, verba; Qui maledicit patri suo & matri suae; explicant; quod qui teneatur hac lege propter patrem, etiam propter matrem teneatur, &c. Neque obijcias hujus explanationi tō Scherbuka, qui propter matrem tantum tenetur hac lege, quia pater ei ignotus & peregrinus est. Proselyto etiam prohibitum est maledicere patri suo Gentili, (quod tamen Rabbini est decretum) adeo ut ne dicat ei: Veni a sacris difficilius ad facilius. Hic respectus servus non est, Est enim pater ejus, quasi pater ejus non esset, etiam postquam in libertatem affertus est. Transgressor autem qui maledixerit iis (parentibus suis) nomine aliquo proprio Dei, lapidibus obruitur, accedentibus nempe rellibus & admonitione, quemadmodum notum est in omnibus praeceptis: Quod si vero maledixerit illi Epitheto aliquo, vapulat.*

CCLXII. שלא לכת בתקרת האמורי וכו' חלקת הנשים מה שנ' ולא תלכו בתקרת הני אשר אני משלח מפניכם ויהא הדין לכל שאר הנשים והן כי הענין ספני שהם כרים מאחורי

השם ועובדים על וענין המצור הוא שאל נתנת בהם במלושיו וכמו שאם בספרי ובחקותיהם לא תלכו בנימוסות שלהם בדברים החקיקים להם כנין טיטראות וקדסאיות והאסטריות וכל אלו הם מיני שחוק שעושין בקיבוציהן כשמתקבצין לעשות שנוענות וזנות ועבודת האלילים ואמרו שם בתקרת הני ר' מאיר אומר אלו דרכי האמרי שמנו הנשים ר' יהודה בן בתירא אומר שלא תנול ציצית הראש כהם ולא תספר קומי כלומר שלא ילח מן הצרדין ויניה שיער באמצע והוא הנקל בלורית ונכפל זה הלכו במקום אחר במלות אחרותשנ' השמר לך פן תגש אחריהם. *Non esse ambulandum in viis Emorhaeorum; neque in viis reliquarum gentium [i. e. reliquorum populorum] q. d. Neque ambuletis in statutis gentis, quam ego ejecturus sum a facie vestra; Lev. 20. v. 23. Eadem ratio est reliquarum gentium. Causa hujus rei patet, quia recedunt tales a Deo, & Idola colunt. Unde autem hoc praeceptum, ne affueamus vestibus aut negotiis eorum; sequendo (quemadmodum dicunt in Siphri ad verba; in statutis eorum ne ambuletis) leges eorum, quas statuas illi habeant & fias, cujusmodi sunt theatra & Circi, & Histrionia, quae species sunt ludorum in congregationibus eorum usitatorum; quo constituunt ad exercendas insaniam, scortationes & Idololatriam. Ibidem tradunt: In viis Gentis. R. Meir dicit: Haec sunt viae Emorhaeorum, quas numerarunt sapientes. Rabbi Jehuda fil. Bethira dicit: Ne alas cincinnos capitis ficas illi; neque derondeas comam, i. e. ne quis, temporibus deconsis pilis (quos appellant casariem) relinquat in medio. Repertur hoc praeceptum alio loco & aliis verbis, q. d. Cave tibi, ne illaquees te eundo post eas; Deut. 12. v. 30. Quod quidem praeceptum Rabbini in Siphri de ornamentis Gentilium explicant, ut ne illis quidem Israelitae ad Gentes ejectas & expulsas accedant, dicendo: Ecce purpurati hi in publicum prodeunt, idem liceat mihi. Ratio praecepti est omnis Idololatriae speciei anolatio & abolitio. Praeceptum omni loco & tempore utrumque obtruncit sexum. Transgressor, qui ulla se in re commemorata similem praebuerit gentilibus; חייב מלקות והסתרחת מכל ההנהגותיהם ומכר נימוסיהם וישים כל לבו ומחשבותיו אל השם ובמצותיו היקרות נפשו כשיב תלך וירצו יירש ארץ. *Flagris caditur: Qui vero quam longissimo recedit a consuetudinibus eorum, & ab omnibus legibus eorum, & animum suum, cogitationesque suas Deo & praeceptis ejus preciosis impenderit, anima ejus habitabit in bono, & semen ejus hereditario jure possidebit terram. Speciales hujus legis casus peti possunt ex Talm. Mass. Schabb. cap. 7. in Toseph. in eundem Codic. Maim. Hil. Abh. Zar. c. 10. ספן N. S. 3. ספן S. 80.**

I N D E X C A P I T U M,

Et Dissertationum, quæ in hoc tertio volumine
continentur.

JO HENR. HOTTINGERI ΕΙΣΑΓΩΓΗ ad
studium Antiquitatum Judaicarum. xxx
Eiusdem Dissertatio de Theocratia Israelitarum. xli
Thomæ Goodwini Moses & Aaron, cum Jo: Henr.
Hottingeri notis.

LIBER PRIMUS.

De Personis.

CAPUT I.

De forma Reip. Judaicæ usque ad adventum Christi,
& quando Sceptrum de ea sublatum sit. l

CAPUT II.

De Publicanis. lv

CAPUT III.

De Profelytis, seu Judæis adventitiis. lvii

CAPUT IV.

De ipsorum Regibus lxiii

CAPUT V.

De Pontificibus summis, Levitis, & Nethaneis. lxvi

CAPUT VI.

De Prophetis. lxxix

CAPUT VII.

De Titulo Rabbi. lxxvi

CAPUT VIII.

De Naziræis, & Rechabitis. xc
Hermannus Witsii Dissertatio de Rechabitis. xciv

CAPUT IX.

De Assideis. cvi

CAPUT X.

De Phariseis. cx

CAPUT XI.

De Sadducæis. cxliii

CAPUT XII.

De Essenis. cxxx

CAPUT XIII.

De Gaulonitis, & Herodianis. cxxxviii
Jo: Henr. Hottingeri Dissertatio de Tabernaculo,
ejus Atrio, & Vasis. cxliii
Thomæ Goodwini Moses, & Aaron. cxlvi

LIBER SECUNDUS.

De Locis.

CAPUT I.

De Templo. clvi

CAPUT II.

De Synagoga, & Scholis. clxx
Jo: Henr. Hottingeri Dissertatio de Hierosolymis,
& circumjacentibus montibus. clxxvi
Thes. Antiq. Sacr. Tom. III.

CAPUT III.

De Portis Hierosolymæ. clxxxiii

CAPUT IV.

De Lucis, & Cælis. clxxxvi

CAPUT V.

De Apylis. cxc
Jo: Henr. Hottingeri Chronologia a mundo condito
usque ad mortem Salvatoris nostri. ccv
Thomæ Goodwini Moses & Aaron.

LIBER TERTIUS.

De Diebus, & Temporibus.

CAPUT I.

De Diebus, Horis, Septimanis, Annis. ccxxii

CAPUT II.

De Festis, & Conviviis. ccxxviii

CAPUT III.

De Sabbatho. ccxlv

CAPUT IV.

De Paschate, & Festo Azymorum. cclii

CAPUT V.

De Festo Pentecostes. cclxvi

CAPUT VI.

De Festo Tabernaculorum. cclxx

CAPUT VII.

De Festo Buccinarum, & Noviluniorum. cclxxviii

CAPUT VIII.

De Festo Expiationum. cclxxxvi

CAPUT IX.

De Anno Sabbathico. ccxc

CAPUT X.

De Anno Jubilæo. ccxcv

CAPUT XI.

De Festo Purim, & Festo Enceniorum. ccxcviii
Thomæ Goodwini Moses & Aaron

LIBER QUARTUS.

De Idololatria.

CAPUT I.

De Initio Idololatriæ. ccc

CAPUT II.

De Molocho, Adram-Melecho, Anam Melecho,
Baale, Tabernaculo Molechi, Chuun, & Rhem-
phan. cccviii

CAPUT III.

De Baal-Peore, Baal-Tlephone, Baal-Zebub, Baal-
Berith, & Dracone. cccxviii
Kkkk CA-

De Dagone.	CAPUT IV.	ccccxii
De Vitulo fuso.	CAPUT V.	ccccxiv
De Aethiopi, Ammonia Junone, Regina Cech, & Diana Ephelina.	CAPUT VI.	ccccxvii
De aliis Dus, qui inferuntur in Sacra Scriptura.	CAPUT VII.	ccccxxi
De peculiari Oraculorum ratione.	CAPUT VIII.	ccccxxiv
Thomæ Goodwin Moles & Aaron.		

LIBER QUINTUS.

De Consistorio, seu Consiliis.

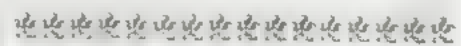
De Judæorum Curis forensibus.	CAPUT I.	ccccxix
De ipsorum excommunicatione.	CAPUT II.	ccccxix
De Collegio, seu consilio civi.	CAPUT III.	ccccxvii
De numero Curiarum Civilium.	CAPUT IV.	ccccxii
De qualitatibus, que requirebantur a Judicibus, & a modo electiois.	CAPUT V.	ccccxvi
De communibus Ceremoniis in omnibus Capitalibus facientis.	CAPUT VI.	ccccxx
De penis & suppliciis Capitalibus.	CAPUT VII.	ccccxxii
De penis non Capitalibus.	CAPUT VIII.	ccccxxvii
De Suppliciis ab aliis nationibus adjectis.	CAPUT IX.	ccccxxiv
Thomæ Goodwin Moles & Aaron.		

LIBER SEXTUS.

De Ritibus mixtis.

De Circumcisione.	CAPUT I.	ccccxxviii
De Pueri fructuum, frugumque, & Primogeniti.	CAPUT II.	ccccxxviii
De Decimis.	CAPUT III.	ccccxv
De Matrimonio.	CAPUT IV.	ccccxx
De Sepultura.	CAPUT V.	ccccxxv
De Jurjurando.	CAPUT VI.	ccccxxviii
De modo scribendi, Masorethis, ipsorumque opere.	CAPUT VII.	ccccxxxi
De merationibus tentorium, & castris Israelitarum.	CAPUT VIII.	ccccxxvii
De Mensura.	CAPUT IX.	ccccxlii

De Moneta ipsorum cuprea, argentea, & aurea.	CAPUT X.	ccccxlvii

P E T R I C U N A I

De Republica Hebræorum.

CUM JO: NICOLAI NOTIS

LIBER PRIMUS.

CAPUT I.

De Reip. Hebrææ institutis. De Legislatione. Inanis Græcorum jactantia. Quis primus auctor scripti Juris fuerit. Septem præcepta Noachi filius data. Quid in Rep. constituenda, nominanda, atque in legibus sancendis Moles spectaverit.

CAPUT II.

Hecateri liber singularis de Judæa. Prudens Legislatoris consilium de agrorum assignatione. Non debuisse eos occupatum esse. De Lege Agraria. Redemptio agrorum Beneficium Jubilæi Restitutio agrorum &c. Quid Jubilæorum celebratio servis contulerit. Per novem dies servi coronati. Saturnalia quædam imago.

CAPUT III.

Amplius de duplici causa Legis Agrariæ dictum, &c. Quibus artibus veteres Hebræi se sustentaverint. Quam caute Legislator provident, ne ex defecerentur. Leges divinz de raticatione, & re pecuniaria.

CAPUT IV.

In quas angustias Judæos septimus, & ultimus annus destruxit, &c. Judæorum rara olim commercia cum exteris gentibus, &c. Nullis artibus Judæos celebrasse fuisse, idque in laude positum. De Opificibus.

CAPUT V.

Egyptiorum odium in Hebræos, & vera ejus causa. Egypti ignavis artibus curisque dediti. Qua fortis eviraverit civium animos. Lex Egyptiorum de Opificum artibus ad heredes cuiusque transmittendis. De Nilivæ plebe, quæ in servitute. De Sacerdotibus. De Pastoribus, qui tertia Egyptiorum pars, & quam formidati cæteris Egyptus semper fuerint, &c.

CAPUT VI.

Quando Jubilæi deberent celebrari, &c.

CAPUT VII.

Trina consecratio Palæstinæ, & urbium ejus. De jure Urbium. Lex de prædiis urbanis. De urbe Jerosolyma, deque ejus privilegiis, &c. Quibus ceremoniis proferri urbis Jerosolymæ pomeria oportuerit. Jus manendi a quibus datum. Quando Remptam penitus Judæi amiserint. De oppidis, quæ Atch. jus habebant.

CAPUT VIII.

Quid Palæstina præ aliis regionibus habuerit. Non potuisse Rempt. Hebræam in alias sedes transferri &c. De sceptro Judæ quid existimandum sit, contra Maimonidem assertum, &c. Judæorum scutum de Tempus, quæ extra Jerosolymam a popularibus condita.

CAPUT IX.

Criminalia judicia intra Palæstinam stetisse, &c. Ad totius commentationis hujus lucem ostentam, quant-

CAPUT XII.

Templum Ierosolymitanum, &c. Talmudicorum scitum de iis, qui Sacram idem adunt, &c. dccxv

CAPUT XIII.

Admiranda quædam de Templo, deque Sacrificiorum, & Sacerdotum multitudine. De festo Paschatis singulare quid. Lignorum res strues in altari. De æternis ignibus. Corban Habirsin, oblato lignorum, &c. dccxxii

CAPUT XIV.

Addita religionibus majestas. Talmudicorum sententia de muro, qui adyta separabat, & cur is in templo secundo non sit relictus. De custodiis templi, &c. mortis crebri Sacerdotum unde fuerint. dccxxvi

CAPUT XV.

De Ierosolymæ templi excidio, &c. Casus quidam admirabiles a Judæis adnotati de excidio templi prioris, & posterioris, &c. De tertio templo, quod adhuc Judæi expectant, &c. dccxxv

CAPUT XVI.

De Templo Samaritanorum, quod in monte Garizim. Qui fuerint Cuthæi, &c. De religione eorum quædam, &c. dccxxviii

CAPUT XVII.

De hæresibus festisque Judæorum. Quando ex ortæ sint, & vera eorum causa, &c. De Bano, deque Gaulonitis, & Zelotis, &c. dccli

CAPUT XVIII.

Virtus bellica Judæorum. Quanti ea fuerit apud externos reges, &c. Transire modus Judæis vetitus. dcclviii

CAPUT XIX.

De bello quod lege iudicium fuit, deque eo quod sponte susceptum ab Hebræis, &c. Quales pacis leges oblatæ hostibus sint, &c. dcclxiii

CAPUT XX.

Fœciales pacis offerendæ causa missos esse etiam ad septem Cananæ populos. Cur Gibeonitis dolo atque astu opus fuerit ad petendam pacem. Cur septem Cananæ populi ad internecionem occisi. Cur Ammonitis, & Moabitibus oblata pax non sit. De Sacerdote, qui prælii causa ungebatur. dccxxi

CAPUT XXI.

Qui fuerint immunes militia, &c. Poenæ in eos sanctæ qui sacramentum detrectarent, &c. dccxxviii

CAPUT XXII.

Sabbathorum observatio Judæis sæpe noxia in bello. Ea superstitio animis hominum exempta per Matthiam Hassamoneum. Lex divina de sexuum distinctione habita non intellecta a Flavio, &c. dccxxxix

CAPUT XXIII.

De Iudæis qui extra Palestinam in aliis regnis habitavere, &c. De Iudæis Agaticis, deque Babyloniensibus, tum de Egyptiis, atque Alexandinis. Pecunie ab illis Ierosolymam missæ. Judæorum Hellenistarum, & Palestinorum insensata emulatio. Quo jure apud Romanos fuerint Iudæi post eversum sacram urbem. De Polygamia. dccxxxvi

CAPUT XXIV.

De Lege, quam Judæis Moyses scripsit. Opinio veterum quorundam de Sabbatho confutata. De amne Sabbathico, quæ referuntur, excussa. Cur magis suis, quam cæteris animalibus abstineant Judæi? Judæos non fuisse Bacchi cultores, &c. dccxciv

PETRICUNÆI

De Republica Hebræorum.

LIBER TERTIUS.

CAPUT I.

Initia Ecclesiæ, & incrementa. Satanæ stratagemata. Locus in 1. cap. Genes. explicatus de Serpente, &c. dccxcviii

CAPUT II.

Ecclesiæ identidem admiranda Numinis judicio intra unam familiam coarctata. Id exemplis ostensum. dccxcixviii

CAPUT III.

Sententia nostra de Melchisedeche contra communem receptamque opinionem confirmata, &c. dcccliii

CAPUT IV.

Ecclesiæ fata ab Abrahami temporibus usque ad regni Israelitici scissionem, quæ post Salomonis mortem contigit, &c. Israelitarum Idololatria in Egypto; superstitionibus Egyptiorum sæpe postea obnoxii Israelitæ in Palestina. Apis, Serapis, Vulcanorum & Serpentis veneratio. An Judæi asinum coluerint? Cophinus, fornucumque Judæorum, qui Romæ erant. Res legesque Judæicæ intra Græcos, Romanisque Scriptoribus, & quare, &c. Mendacia de Judæis. dcccliv

CAPUT V.

De Circumcisione. Quæ gentes olim fuerint circumcisæ. De Egyptiis, Ethiopibus, & Colchis. Verba Jeremæ de Egyptiis a quorundam interpretatione vindicata. Pauli locus de iis qui præputia reducunt perpetam ab Hieronymo intellectus, &c. dccclxvii

CAPUT VI.

De religione Judæorum. Cur Judæi nubium & incerti Numinis cultores olim habiti sint. Quid illud in Petronii Catalechi sit, cui auricularis adscribitur? Non esse id Cælicolis dictum, &c. Ara ignoti Dei apud Athenienses. Judæorum constantia in unius Numinis cultu post templum secundum. dccclxii

CAPUT VII.

De Varibus, deque divino afflatu, &c. cmi

CAPUT VIII.

De Cabala, sive de lege, quæ scriptis mandata non est, &c. De Judæis Karaitis, quorum sectio præ cæteris cordata est, & fugiens ineptiarum. cmv

CAPUT IX.

Quid de Messia perceptum, cognitumque habuerint Hebræi in veteri Ecclesiæ, &c. cmx

JOANNIS HENRICI HOTTINGERI

Jus Hebræorum.

SECTIO PRIMA.

De præceptis Paraschæ primæ a Genes. 1.

ad cap. 6. vers. 9.

Præceptum habet affirmativum unicum de Conjugio. CMXXIII

SECTIO II.

De præceptis Paraschæ tertiæ a Genes.

cap. 12. ad cap. 18.

Præceptum habet affirmativum unicum de Circumcisione. CMXXVI

SECTIO III.

De præceptis Paraschæ VIII. a Genes.

cap. 32. vers. 2. ad 37.

Præceptum habet unicum, idque negativum de non comedendo nervo oblivionis. CMXXVIII

SECTIO IV.

De præceptis Paraschæ XVII. a cap. 10.

Exod. ad cap. 13. vers. 17.

Præcepta affirmativa habet IX. 1. De sanctificatione Novilunii. 2. Mactatione Paschatis. 3. Comestione carnis Paschalis. 4. Abolitione fermenti. 5. Esu Arumorum. 6. Sanctificatione primitiarum in terra Israelis. 7. Commemoratione exitus ex Agypto. 8. Redemptione primogenituræ asini. 9. Amputatione cervicis primogenituræ asini.

Negativa XI. quibus prohibentur. 1. Pascha edere crudum, aut coctum. 2. Relinquere quicquam de Paschali carne. 3. Fermento locum dare in suis domiciliis tempore Paschalis. 4. Edere quicquam tunc quod fermentum est infectum. 5. Paschatis participem facere Apostatam Israelitam. 6. Neque inquilinum, aut profelytum. 7. Quicquam de carne Paschali foras proferre. 8. Frangere ossa Paschalis. 9. Admittere ad esum Paschalis præputiatum. 10. Comedere fermentum tempore Paschalis. 11. Vel videre fermentum eo tempore. CMXXX

SECTIO V.

De præceptis Paraschæ XVIII. a cap. 13. vers. 17.

Exod. ad vers. 1. cap. 18.

Præceptum habet unicum idque negativum, Terminum Sabbathi non esse transiendum. CMXLIV

SECTIO VI.

De præceptis Paraschæ XIX. ab Exod.

cap. 18. ad 21.

Præcepta affirmativa continet III. 1. De credenda existentia Dei. 2. De sanctificatione Sabbathi peragenda verbis. 3. De honorandis parentibus.

Negativa XIV. quibus prohibentur. 1. Ne ullum credamus Numen præter solum Deum. 2. Non faciendum sculpsile. 3. Non procidendum coram Idolo. 4. Ne Idola colamus cultu illorum usitato. 5. Non falso jurandum. 6. Nullum opus Sabbathi faciendum. 7. Innocentem non occidendum. 8. Proximi uxorem non esse violandam. 9. In Israele non esse plagium committendum. 10. Testimonium falsum non esse dicendum. 11. Non esse concupiscendum. 12. Hominis effigiem nullam faciendam, ne quidem ad ornatum. 13. Altare ex lapidibus cretis non esse extruendum. 14. Super Altare non esse gradiendum. CMXLVI

SECTIO VII.

De præceptis Paraschæ XX. ab Exod.

cap. 21. ad 25.

Præcepta affirmativa continet XVI. 1. De servo Hebræo. 2. De desponsanda ancilla Hebræa. 3. De redimenda ancilla Hebræa. 4. De suffocando homine fonte laqueo. 5. De caussis poenalis. 6. De tollendo noxio per gladium. 7. De judicandis damnis bestiarum. 8. De decidendis damnis fo-

ver. 9. De judicando fure vel ad restitutionem, vel ad mortem. 10. De judicandis damnis depansionis aut conculationis. 11. De judicandis damnis ignis. 12. De judicio custodientis rem aliquam gratis. 13. De judicandis litibus actoris, & rei. 14. De judiciis pro mercede custodientis, & mercede conducentis. 15. De judicio mutuo petentis. 16. De judicio pellicientis.

Negativa vero occurrunt VIII. quibus prohibentur.

1. Non vendendum (cuiuslibet nempe) ancillam Hebræam ab eo, qui a patre eam emit. 2. Non diminuendum illi victum, & uxorem conjugalem. 3. Parentes non esse percutiendos. 4. Bovem lapidibus interfectum non esse comedendum. 5. Veneficium e medio tollendum. 6. Nullo modo profelytum affligendum. 7. Profelytum in facultatibus non opprimendum. 8. Viduam & orphanos non molestia afficiendos. CMXLVII

SECTIO VIII.

De præceptis Paraschæ XXI. ab Exod. cap. 25.

ad vers. 20. cap. 27.

Præcepta affirmativa habet VII. quibus Judæi jubentur. 1. Munus dare pauperi. 2. Plurium sequi vota & suffragia. 3. Jumentum succumbens operi sublevare. 4. Libera relinquere septimo anno prædia & agros. 5. Sabbato quiescere. 6. Solemnitates majores Paschatis Penitentes, & festi Tabernaculorum celebrare. 7. Afferre primitias.

Negativa vero XXII. quibus prohibentur. 1. Exigere debitum a paupere, qui non est solvendo. 2. Operam locare vel scribendo vel tellando mutuo danti, & accipienti. 3. Maledicere vel iudici. 4. Vel Principi. 5. Vel Deo. 6. Anticipare statuta proventuum. 7. Edere disceptum. 8. Audire accusationem actoris, absente reo. 9. Hominis infamis admittere testimonium. 10. In suppliciis capitalibus pluralitatem ex unius accessione ortam, sequi. 11. Mentem aut sententiam abolverentem murare in damnantem. 12. Misericordiam affici erga pauperem in judicio. 13. Pervertere iudicium peccatoris propter impietatem ejus. 14. Iudicium ferre tantum ex conjecturis. 15. Accipere munera. 16. Jurare per Idola. 17. Impellere Israelitas ad Idola. 18. Mactare agnum Paschalem die 14. Nisan, quandiu fermentum fuerit in nostra potestate. 19. Relinquere per noctem quicquam de reliquis Paschatis. 20. Coquere carnem cum lacte. 21. Frangere fœdus cum VII. Nationibus Cananiticis, aut quibuscunque aliis Idololatris. 22. Sedem dare Idololatris in nostra terra. CMXLVIII

SECTIO IX.

De præceptis Paraschæ XXII. ab Exod. cap. 17.

vers. 20. ad cap. 30. v. 11.

Præcepta affirmativa continet IV. 1. De disponendis lucernis in Sanctuario. 2. De vestibus Sacerdotum induendis. 3. De edenda carne Sacrificii pro peccato, & reatu. 4. De suffitu quotidiano Sacerdotum. CMXLIX

Negativa III. quibus prohibentur. 1. Ne auferatur pectorale ab Ephod. 2. Ne laceretur pallium Sacerdotum. 3. Ne quid offeratur, aut adoleatur super altari aureo. CMXLIX

SECTIONIS X.

Præceptum est unicum, idque negativum. Non licere domui iudicii sumere supplicium diebus Sabbathi.

SECTIONIS vero XI.

Affirmativa sunt XI.

1. Ratio holocausti. 2. Sacrificii muneris. 3. De facile condiendo sacrificio. 4. De sacrificio domui iudicii offerendo, si in decisionibus peccavimus. 5. De sacrificio pro peccato singularis cuiusvis personæ, quæ per errorem violavit præceptum negativum, quod contumaciter violatum excidii poenam meretur. 6. De testimonio. 7. De sacrificio ascendente, & descendente. 8. De additione quintæ partis per eum qui comedit de Trumah, aut prævari-

varicatus fuit in ea. 9. De sacrificio pro reatu suspensio. 10. De sacrificio pro reatu manifesto. 11. De restitutione rapinae.

Negativa vero V.

1. Non esse offerendum fermentum aut mel. 2. Nihil offerendum absque sale. 3. Non volucrum offerendum pro peccato. 4. Non esse perfundendum oleo munus peccatoris. 5. Neque munus ei imponendum.

SECTIO XII.

De praeceptis Paraschae XXVI. a cap. 6.

Levit. ad cap. 9.

Quorum affirmativa sunt IX. iubentia. 1. Auferre vel removere cinerem. 2. Quotidie super altari accendere ignem. 3. Edere reliquias oblationum. 4. Offerre Sacerdotem summum quotidie sacrificium munus. 5. Offerre sacrificium pro peccato. 6. Pro reatu. 7. Offerre sacrificia pacificatoria. 8. Combure reliquias sanctorum. 9. Combure carnem sanctis quidem usibus destinatum, sed pollutam.

Negativa vero IX. quae verant. 1. Extinguere ignem altaris. 2. Partes oblationum Sacerdotibus debitas fermento inficere. 3. Munus Sacerdotis comedere. 4. Edere de carne sacrificii pro peccato intus sacelli. 5. Quicquam relinquere de carne sacrificii Eucharistici. 6. Comedere abominabile sacrificium. 7. Comedere carnem sanctam, sed pollutam. 8. Comedere adipem. 9. Comedere sanguinem belliarum, ferarum, aut avis.

MLXII

SECTIO XIII.

De praeceptis Paraschae XXVII. a cap. 9. Levit.

ad cap. 12. absoluta praeceptis Affirmativis VI. Negativis IX.

Illae agunt 1. De examine, & investigatione signorum belliarum, & ferarum. 2. De signis pulcium. 3. Locutorum. 4. De pollutione octo reptilium. 5. De pollutione eleutorum. 6. De pollutione cadaveris.

Haec volunt. 1. Ingressi Sacerdotes Sanctuarium, promissam alentes comam. 2. Ingressi Sanctuarium laceratis vestibus. 3. Egredi Sanctuario tempore cultus. 4. Intrare Sacerdotem Sanctuarium ebrium, aut docere. 5. Quenquam edere belliam, aut feram immundam. 6. Edere pulcem immundum. 7. Edere avem immundam. 8. Edere reptile terrae. 9. Edere reptilia tenuia, in feminibus & frugibus nata. 10. Edere reptilia aquatilia. 11. Edere reptilia ex putredine orta.

MLXXXVII

SECTIO XIV.

Paraschae XXVIII. a cap. 12.

Levit. ad cap. 14.

Affirmativa sunt sequentia V. 1. De pollutione puerperae. 2. Ejusdem Sacrificio. 3. De pollutione Leprosi. 4. De leproso, & omnibus pollutentibus hominem, quorum vestis tam secundum futuram, quam in solido extra futuram, laceranda fuit. 5. De plagis vellium.

Negativa vero II. 1. Ne comedas immundus de sanctis. 2. Ne tondeatur capillus porriginis.

MCC

SECTIO XV.

De praeceptis Paraschae XXIX. a cap. 14.

Levit. ad cap. 16.

Habet praecepta Affirmativa XI. 1. De purificatione leprosi. 2. De radendo leproso die septimo. 3. De

ablucendis pollutis. 4. De sacrificio leprosi, ubi sanatus fuerit. 5. De ratione pollute domus, si plaga fuerit affecta. 6. De pollutione profluvium patientis. 7. De sacrificio a gonorrhoea affecto offerendo, ubi de suo profluvio fuerit sanatus. 8. De ratione pollutionis ex semine concubitus. 9. De pollutione mulieris immunditia laborantis. 10. De pollutione feminis fluxum patientis. 11. De sacrificio feminis fluxum passae.

MCCXIII

SECTIO XVI.

De praeceptis Paraschae XXX. a cap. 16. Levit.

ad cap. 19. constans Affirmativis duobus.

1. De cultu diei expiationum. 2. De regendo sanguine.

Negativis XXVI. quae prohibent. 1. Sacerdotibus, multo magis aliis, Sanctuarium semper ingredi. 2. Sacrificare sancta extra atrium. 3. Incellos omnes concubitus. 4. Cum patre. 5. Matre. 6. Noverca. 7. Sorore tam germana quam uterina. 8. Nepti ex filio. 9. Nepti ex filia. 10. Filia. 11. Sorore ex patre, quae filia novercae. 12. Matertera. 13. Amita. 14. Patrua. 15. Patru uxore. 16. Nuru. 17. Fratris. 18. Cum matre & filia. 19. Avia, & nepti ex filio. 20. Et ex filia. 21. Duabus sororibus superstitibus. 22. Menstruali muliere. 23. Dare semen nostrum Moloco. 24. Miseri cum masculis. 25. Congredi cum masculis. 26. Non congregantur mulieres cum bellis.

MCCXL

SECTIO XVII.

De praeceptis Paraschae XXXI. a cap. 19.

Levit. ad cap. 22.

Affirmativa habet XIII. iubentia. 1. Timere parentes. 2. Relinquere angulum in agro usibus adventi. 3. Eidem concedere spicilegium. 4. Angulum illi permittit in vinea. 5. Relinquere racemationem. 6. Iustitiam iudicem exercere. 7. Exorbitantem Iracundiam reprehendere. 8. Eundem diligere. 9. Quarti anni proventus sacris destinare. 10. Revereri Sanctuarium. 11. Colere sapientes. 12. Iustitiam habere rationem librarum, ponderum, & mensurarum. 13. Combure eum, qui supplicio illo dignus sit.

Negativa vero XXXVIII. prohibentia. 1. Convertere se ad Idololatriam cogitatione, verbo, aut aspectu. 2. Facere idolum vel sibi, vel alii. 3. Edere residuum. 4. Angulos agri omnino demetere. 5. Spicas decedentes tempore Messis colligere. 6. Angulos vinearum absolvere. 7. Racemare. 8. Furto pecuniam auferre. 9. Inficari depositam ab alio nobis pecuniam. 10. Jurare propter negationem facultatum. 11. Jurare falso. 12. Opprimere quemquam. 13. Rapere quicquam. 14. Mercenarii mercedem differre. 15. Maledicere cuicumque ex Israelitis, sive vir fuerit, sive femina. 16. Offendiculo esse in via homini integro. 17. Pervertere iudicium. 18. Honorare magnum in iudicio. 19. Obrectare. 20. Residere sanguini sociorum. 21. Odio habere fratres. 22. In ruborem convertere Israelitam. 23. Ulcisci. 24. Injurias remittere. 25. Bestias diversae speciei commiscere. 26. Diversarum specierum semina serere. 27. Edere de praeputio. 28. Epulonum more omnia edendo & bibendo consumere. 29. Angustari. 30. Praestigis uti. 31. Circumtondere caput. 32. Corrumperet angulum barbae. 33. Inscribere carni signum. 34. Consulere Pythones. 35. Hariolari. 36. Fraudibus uti in mensuris. 37. Maledicere parentibus. 38. Insistere institutis gentium.

MCCXLVIII

CORRIGENDA.

37. lin. 24. a fucatis? Hypocritis leg. fucatis Hypocritis. 42. lin. 5. מלכות leg. מלכות. 61. lin. 11. אברהם leg. אברהם. 93. lin. 10. לקח leg. לקח. 69. lin. 53. Matthæi. leg. Mattæi. 83. not. 6. lin. 7. וולטר leg. וולטר. 107. not. 5. lin. 2. in not. lin. 5. que leg. pro. Ibid. Hottingero. leg. Reizo. 95. lin. 24. rediti, leg. rediti. 107. not. 5. lin. 2. קראים leg. קראים. 117. not. 2. lin. 12. חנינה leg. חנינה. 118. not. 8. lin. 10. adit, leg. adit. 121. not. 17. lin. 19. בבור leg. בבור. 127. not. 2. lin. 10. כל leg. כל. Ibid. in not. lin. 1. adminulatorius. leg. admini-
stratorii. 137. lin. 21. peritissimas, leg. peritissimas. 139. not. 3. lin. 10. אדמונערנט, leg. אדמונערנט. 167. not. 11. lin. 14. scil., leg. scil. 169. lin. 14. appellabatur, leg. appellabatur. 223. lin. 55. boas, leg. bo-
tis. 225. lin. 32. Naues, leg. Naues. 229. lin. 18. אד, leg. אד. 234. lin. 33. אדמונערנט, leg. אדמונערנט. 239. not. 11. lin. 3. בוס, leg. בוס. 243. lin. 26. nuncupat, leg. nuncupant. Ibid. lin. 27. preparatio, leg. per-
paratio. 245. lin. 23. admoderentur, leg. admonerentur. Ibid. lin. 30. Azymum iungere, leg. Azymum in-
tingere. 267. lin. 6. Nam in lectisterniis, leg. Non. 277. not. 15. lin. 3. contrabam, leg. contrabam. 279.
lin. 54. consequens, leg. consequens. 291. lin. 11. annos illo, leg. annos. Ibid. lin. 12. in tre annos, leg.
tres. Ibid. lin. 17. Mandatum, leg. Mandatum. Ibid. not. 3. lin. 17. putabit, leg. putabit. 295. lin. 11. ci-
tharum, leg. citharam. Ibid. not. 1. lin. 6. יוכל, leg. יוכל. Ibid. not. 3. lin. 3. היוכל, leg. היוכל. Ibid. not. 3.
lin. 7. ובמכירה, leg. ובמכירה. 301. lin. 17. reddat, leg. reddat. 306. not. 9. lin. 26. Solam, leg. Solem. 311.
lin. 9. portalli, leg. portallis. 313. lin. 9. Suet. leg. Suet. 315. not. 6. lin. 16. והשכני, leg. והשכני. Ibid.
lin. 18. traduerent, leg. traducerent. 319. lin. 39. effei, leg. effei. Ibid. lin. 21. וירדה, leg. וירדה. 322. lin.
54. Cap. II. leg. cap. IV. 329. not. 3. lin. 3. קרן, leg. קרן. Ibid. not. 5. lin. 5. חובה, leg. חובה. 399. lin.
11. popalis, leg. popillis. 407. not. 5. lin. 5. הפירות, leg. הפירות. 413. lin. 48. ריר, leg. ריר. 507. lin.
39. תורה, leg. תורה. 564. lin. 30. אדמונערנט, leg. אדמונערנט. 1140. lin. 7. Sect. XIV. leg. XVI.